

โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสุ่วของชาวไทยเลยอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ชยุตรา สุโขะไชย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

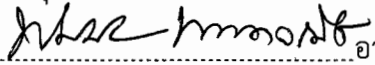
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

มิถุนายน 2560

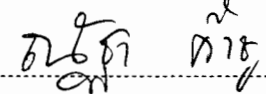
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ ชยุดรา สุโขยะไชย ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

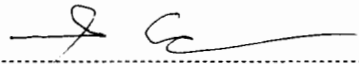
.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทานตวนิช)

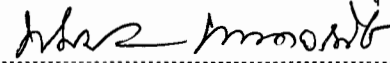
.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ดร. ณัฏฐา คำชู)

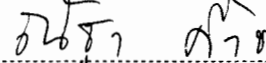
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน

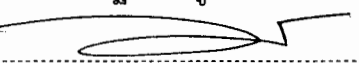
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ มั่งมีสุขศิริ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทานตวนิช)


.....กรรมการ

(ดร. ณัฏฐา คำชู)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนตรี วิวาทสุข)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 9 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2560

STRUCTURES AND FUNCTIONS OF THAI LOEI'S KHAMSOOKHWAN
IN MUEANGLOEI DISTRICT, LOEI PROVINCE

CHAYUTRA SUKHOYACHAI

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FUFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE MASTER DEGREE OF ARTS
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
BURAPHA UNIVERSITY
JUNE 2017
COPYRIGHT OF BURAPHA UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือและความอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ วิทยากรทั้ง 23 ท่าน ได้แก่ นายโท สุโขะไชย นายเฉลิม ปัสสาวีฉนะ นายเพชร รามศิริ นายหวัน ก้อมมณี นายชอง จันทรราศรี นายไสว ทิพรัตน์ นายพิมพ์ พลดาหาญ นายทองคำ กัณหาวรรณ นายศิรา ภักดิ์ นายจุมโบ เกตุเกษตร นายเดือน วิชัยวงษ์ นายหวิน สิงห์มณี นายสุวรรณ เกตวันดี นายชุ่น เหล่าโสภานายแดง สุจิมงคล นายสิทธิ์ กัณแพงศรี นายเลือน ปลัดทอง นายแสวง บุตรีศักดิ์ นายเสริญ เกตุศรี นายนาถ แก้วกัณหา นายทองดี ไชยชนะ นายเรียน ลาจาก และนายสุวรรณ พันลูกท้าว ที่กรุณาให้สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับคำสู่ขวัญ อีกทั้งให้ความอนุเคราะห์ต้นฉบับเอกสารลายมือคำสู่ขวัญ ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทานตวนิช อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.ณัฐ คำชู อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิทยานิพนธ์ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่เสมอมา

ขอขอบคุณ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนต์รี วิวาหุสุข ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ชาคริต อนันทรารวัน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล และให้ความอนุเคราะห์หนังสืออันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จังหวัดเลย และเจ้าหน้าที่หอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ที่อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ผู้เป็นที่รักยิ่ง ซึ่งได้ปลูกฝัง ให้ความสำคัญรวมทั้งสนับสนุนการศึกษาเสมอมา นอกจากนี้ขอขอบคุณพี่ ๆ มิตรสหาย ที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจเสมอมา อันเป็นผลให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงด้วยดี

ชยุตรา สุโขะไชย

54920406: สาขาวิชา: ภาษาไทย; ศศ.ม. (ภาษาไทย)

คำสำคัญ: คำสุ่อ่วญ/ ไทยเลย/ พิธีกรรม/ เลย

ชยุตตรา สุโยะไซะ: โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสุ่อ่วญของชาวไทยเลย

อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย (STRUCTURES AND FUNCTIONS OF THAI LOEI'S

KHAMSOOKHWAN IN MUEANGLOEI DISTRICT, LOEI PROVINCE) คณะกรรมการควบคุม

วิทยานิพนธ์: ทศนียั ทานตวณิช, กศ.ม., ฦัฐา คำชู, อ.ด., 272 หน้า, ปี พ.ศ. 2560.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาคำสุ่อ่วญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ในด้านประเภท โครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ของคำสุ่อ่วญ โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลมาจากหม่อสุ่อ่วญและเอกสารที่บันทึกคำสุ่อ่วญ จำนวน 39 บท

ผลการวิจัยพบว่า คำสุ่อ่วญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ คำสุ่อ่วญคน คำสุ่อ่วญสัตว์ คำสุ่อ่วญพระพุทธรูป และคำสุ่อ่วญวัตถุสิ่งของ โครงสร้างของคำสุ่อ่วญประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนดำเนินเรื่อง และส่วนท้าย

บทบาทหน้าที่ของคำสุ่อ่วญมี 5 ประการ ได้แก่ 1. บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลในการกระทำพิธีกรรม มี 7 เหตุผล ได้แก่ เหตุผลในการสุ่อ่วญพระพุทธรูป เหตุผลในการสุ่อ่วญคน เหตุผลในการสุ่อ่วญนาค เหตุผลในการสุ่อ่วญในการทำนา เหตุผลในการสุ่อ่วญสัตว์ เหตุผลในการสุ่อ่วญบ้านเรือน และเหตุผลในการสุ่อ่วญพาหนะ 2. บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการปลูกเรือน และการถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีการเกิดและประเพณีการแต่งงาน 3. บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคมเป็นไปตามคลองสิบล้อ 6 ประการ ได้แก่ การทำหน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมือง การทำหน้าที่ของพระสงฆ์ การทำหน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร การทำหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา การทำหน้าที่ของสามีและภรรยา และการทำหน้าที่ของบุตรเขยและบุตรสะใภ้ 4. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล มี 2 ประการ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและบทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจของบุคคล 5. บทบาทหน้าที่ในการให้ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำ การใช้ความเปรียบ ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาที่แสดงความน่าเวทนา เนื้อหาที่แสดงความลำบาก และเนื้อหาที่แสดงความน่ากลัว

คำสุ่อ่วญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย นอกจากจะแสดงให้เห็นอุปนิสัย ค่านิยมและวิถีชีวิตของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ยังมีบทบาทหน้าที่ในการบำรุงรักษาสังคมของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ให้คงเอกราชและเอกลักษณ์จนถึงปัจจุบัน

54920406: MAJOR: THAI LANGUAGE; M.A. (THAI LANGUAGE)

KEYWORDS: KHAMSOOKHWAN/ THAI LOEI/ RITUAL/ LOEI

CHAYUTRA SUKHOYACHAI: STRUCTURES AND FUNCTIONS OF THAI LOEI KHAMSOOKHWAN IN MUEANGLOEI DISTRICT, LOEI PROVINCE. ADVISORI COMMITTEE: TASSANEE THANTAWANIT, M.Ed., NATTHA KHAMCHOO, Ph.D., 272 P., 2017.

This thesis aims to study the structure and functions of Thai Loei Khamsookhwan (Blessing Words) of Thai Loei people in MueangLoei District, Loei Province. The data were collected from ritual masters and 39 pieces of Khamsookhwan record.

It was found that Khamsookhwan of Thai Loei people could be grouped into 4 categories: Khamsookhwan of human beings, Khamsookhwan of animals, Khamsookhwan of Buddha images, and Khamsookhwan of objects. The structure of Khamsookhwan of Thai Loei consisted of 3 parts: introduction, body, and conclusion. The Khamsookhwan served 5 functions: 1. explaining purposes of the ritual, 2. educating people, 3. maintaining desirable social norms, 4. entertaining people and releasing frustration, and 5. creating emotions through language use. For the first function-explaining purposes of the ritual, it was found that there were 7 purposes for conducting the ritual: to consecrate the Buddha image, to welcome people, to bless a man who was to be ordained, to mark the start of ricefarming, to bless an animal, to warm a house, and to bless a new vehicle. For the second function-educating people, it was found that the Khamsookhwan passed on the local wisdom of building construction and local tradition of birth and marriage. For the third function-maintaining desirable social norms, it was found that the Khamsookhwan described 6 pillars of Isan good conduct (Klong Sib See: 14 good conducts of the northeast) including ruler's duties, Buddhist monk's duties, parenthood, lineage's duties, duties of husband and wife, and duties of son- and daughter-in-law. The fourth function was to entertain people and to provide people a way to release their frustration. The fifth function-creatingemotions through language use, it was found that the language use in Khamsookhwan for creating people's emotions could be divided into three forms: word choice, metaphor, and narration of arduousness and dreadfulness.

Khamsookhwan of Thai Loei people in MueangLoei District, Loei Province not only portrayed behaviors, values, and ways of life of the Thai Loei people, but also preserved unity and identity of Thai Loei people until the present days.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
กรอบความคิดในการวิจัย.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้นในการทำวิจัย	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	11
2 พิธีสู่ขวัญของชาวไทยเลย	25
ภูมิหลังของชาวเลย	25
ประเพณีและเทศกาล	27
ความรู้เกี่ยวกับพิธีสู่ขวัญ.....	34
3 ประเภทและโครงสร้างของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลยอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย.....	49
ประเภทของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย.....	49
โครงสร้างของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย.....	58
4 บทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย.....	83
บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลของการกระทำพิธีกรรม	83
บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า.....	102
บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม.....	115
บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของ บุคคล.....	125
บทบาทหน้าที่ในการให้ความสะท้อนอารมณ์	130
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	147
อภิปรายผล	148
ข้อเสนอแนะการวิจัย	151
บรรณานุกรม.....	152
ภาคผนวก.....	157

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ก.....	157
ภาคผนวก ข.....	167
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	272

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1 การจำแนกประเภทคำขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย.....	5

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 แผนที่ตั้งแหล่งข้อมูล	4
1-2 กรอบความคิดในการวิจัย	7

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวไทยเคยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเผ่าหนึ่ง ซึ่งสืบเชื้อสายจากชนเผ่าไทยมาตั้งแต่โบราณ สาร สาระทศนันทน์ (2540, หน้า 16) ได้กล่าวถึงชาวไทยเลยว่า แต่เดิมอาศัยอยู่ในดินแดนสิบสองจุไท บริเวณติดต่อกับตอนใต้ของประเทศจีน แล้วอพยพลงมาตามลำน้ำโขงมาอยู่ในบริเวณอาณาจักรล้านช้าง ชาวไทยเลยกลุ่มนี้ ถูกเรียกว่า “ไทยน้อย” ต่อมา จึงได้อพยพเข้ามาอยู่ในท้องที่จังหวัดเลยในปัจจุบัน โดยมาตั้งบ้านเรือนในที่เห็นว่าเหมาะสม พื้นที่ที่ชาวไทยเลยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดเลย ได้แก่ เมืองด่านซ้าย เมืองเขียงคาน และเมืองเซไล ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพิจารณาเห็นว่าผู้คนแขวงนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน สมควรจัดตั้งเป็นเมือง จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นเมืองชื่อว่า “เมืองเลย” ตามชื่อแม่น้ำเลยซึ่งเป็นแม่น้ำใหญ่ที่สุดของบริเวณที่ตั้งเมืองนั้น ดนุพล ไชยสินธุ์ (2537, หน้า 16) ได้กล่าวถึงชาวไทยเลยว่าเป็นชนเผ่าที่มีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ มีสำเนียงการพูดคล้ายชาวอำเภอหล่มเก่า และอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ นอกจากนี้ยังคล้ายชาวอำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรธานี แขวงไชยบุรีและหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อีกทั้งยังมีระดับเสียงสูงคล้ายชาวไทยภาคใต้ สำเนียงการพูดของชาวไทยเลยจึงแตกต่างจากชนท้องถิ่นอื่นในบริเวณใกล้เคียง

ชาวไทยเลยมีความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนนิสัยใจคอเหมือนกับชนเชื้อชาติไทยโบราณ ยังคงสืบทอดแนวทางการปฏิบัติตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณีของอาณาจักรล้านช้าง คือ “ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่”

วิถีการดำเนินชีวิตที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวไทยเลยคือ การยึดมั่นในความเชื่อเรื่องขวัญซึ่งเชื่อว่า ขวัญมีแฝงอยู่ในร่างกายของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อขวัญอยู่ในร่างกายก็จะมีความสุข ความสบาย ถ้าคนตกใจ เสียใจ ป่วยไข้ ขวัญจะหนี อาจทำให้เจ้าของร่างมีอันเป็นไป และอาจเสียชีวิตได้ จะต้องมีการเรียกขวัญให้คืนร่าง จึงได้มีพิธีสู่ขวัญหรือเรียกขวัญ

เสฐียรโกเศศ (2506, หน้า 5) ได้กล่าวถึง ขวัญว่ามีเฉพาะคนเท่านั้นที่มีขวัญคุ้มครอง แต่สัตว์ และสิ่งของบางชนิด เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ตลอดจนข้าวเปลือก เรือ หรือแม้กระทั่งบ้านเรือนก็มีขวัญประจำอยู่เช่นกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่สัตว์และสิ่งของเหล่านั้น จึงมีการเรียกขวัญเช่นเดียวกับคน ด้วยเหตุที่มีการเรียกขวัญของคน สัตว์ สิ่งของดังกล่าว ต่อมาจึงเกิดพิธีกรรมการเรียกขวัญขึ้นเรียกว่า พิธีสู่ขวัญ อันเป็นพิธีเชิญหรือเรียกขวัญ เพื่อความเป็นสิริมงคลให้เกิดแก่ผู้รับการสู่ขวัญ

สาร สาระทศนันทน์ (2540, หน้า 2) กล่าวถึงพิธีสู่ขวัญว่าพิธีสู่ขวัญมักจะทำในโอกาสต่าง ๆ กันตามเหตุการณ์ทั้งที่เป็นมงคล และไม่เป็นมงคลแก่ชีวิต การสู่ขวัญคนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ได้แก่ อุปสมบท แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ และสู่ขวัญคนเมื่อเจ็บป่วย นอกจากนั้นยังมีการสู่ขวัญสัตว์ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ภายหลังเสร็จจากการงาน สู่ขวัญวัตถุสิ่งของบางอย่าง เช่น ขวัญข้าว ขวัญเล่า เป็นต้น ทั้งนี้ การประกอบพิธีสู่ขวัญไม่ว่าประเภทใด โอกาสใด จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ

เหมือนกัน 5 ประการ คือ คำสู่ขวัญ ผู้เรียกขวัญ หรือหมอสวดขวัญ เจ้าของขวัญ อุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี และผู้ร่วมพิธี (ประจักษ์ สายแสง, 2531, หน้า 1)

เห็นได้ว่าคำสู่ขวัญเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของพิธีสู่ขวัญ ถ้าไม่มีการกล่าวคำสู่ขวัญก็ไม่น่าจะนับได้ว่าเป็นการประกอบพิธีสู่ขวัญ คำสู่ขวัญเป็นสื่อสำคัญที่ทำให้ขวัญรู้ว่าผู้เรียกขวัญให้กลับคืนสู่เจ้าของขวัญ เป็นสื่อให้รู้ว่าขวัญมีความสำคัญต่อเจ้าของและเป็นสื่อบอกขวัญว่าที่อยู่ที่เหมาะสมที่ควรของขวัญมีใ้ที่อื่นใดหากแต่คือในร่างกายเจ้าของขวัญนั่นเอง (วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์, 2531, หน้า 116)

นอกจากนั้น คำสู่ขวัญยังสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้เข้ารับการสู่ขวัญ เป็นเครื่องมือสร้างคนให้เป็นคนดี มีสติในการดำเนินชีวิต มีคุณค่าแก่สังคม และเป็นเครื่องมือเตือนให้คนกระทำความดี ไม่ประมาทหมั่นเมาในชีวิต เช่น คำสู่ขวัญนาค เน้นให้เห็นความสำคัญของบิดามารดาและมุ่งสอนให้นาคประพฤติสิ่งที่ดีงาม การสั่งสอนในลักษณะเช่นนี้ แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านในการหาวิธีสั่งสอนให้ประพฤติดี โดยนำเอาพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้เกิดการยอมรับมากกว่าการสั่งสอนโดยตรงจึงมีบทบาทสำคัญและมีความผูกพันกับชีวิต เป็นเสมือนแนวทางการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพด้วยการประพฤติปฏิบัติตนแต่สิ่งดีงาม เพื่อให้ครอบครัวตลอดจนชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ อยู่กันอย่างมีความสุข คำสู่ขวัญจึงเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าและน่าสนใจไม่น้อยไปกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ

จากการศึกษา คำสู่ขวัญของชาวไทยเลยในเบื้องต้นพบว่า เนื้อหาของคำสู่ขวัญมีโครงสร้างที่มีรายละเอียดลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบระเบียบ อีกทั้งคำสู่ขวัญยังมีบทบาทหน้าที่ต่อการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี และค่านิยมของชาวไทยเลย อีกทั้งยังสืบทอดต่อมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยความสำคัญของคำสู่ขวัญที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับผู้วิจัยมีภูมิลำเนาอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย สามารถติดต่อกับหมอสู่ขวัญในชุมชน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ได้สะดวก จึงเห็นควรรวบรวมคำสู่ขวัญของชาวไทยเลยไว้ไม่ให้สูญหายไป อันจะเป็นประโยชน์ในการบันทึกข้อมูลไว้เป็นหลักฐานและนำมาศึกษาในด้านโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญ ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่คำสู่ขวัญให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย แล้วนำมาศึกษาประเภท โครงสร้าง และบทบาทหน้าที่

1. เพื่อรวบรวมจำแนกประเภทและโครงสร้างของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลการวิจัยนี้มีประโยชน์ ดังนี้

1. ได้รวบรวมคำส่วขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และเผยแพร่คำส่วขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ต่อไป
2. ทำให้ทราบประเภทของคำส่วขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
3. ทำให้ทราบรายละเอียดของโครงสร้างของคำส่วขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
4. ทำให้ทราบบทบาทหน้าที่ของคำส่วขวัญที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
5. ทำให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักในคุณค่าของคำส่วขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาครั้งนี้เป็นขอบเขตด้านพื้นที่และระยะเวลา ขอบเขตด้านข้อมูล และขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และระยะเวลา
 - 1.1 ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยรวบรวมคำส่วขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จากหมอส่วขวัญที่กระทำพิธีส่วขวัญอยู่ในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จำนวน 14 หมู่บ้าน 11 ตำบล ซึ่งประกอบด้วย

1.1.1 หมู่ 7 บ้านปากหมาก	ตำบลศรีสองรัก
1.1.2 หมู่ 7 บ้านวังแคน	ตำบลน้ำสวย
1.1.3 หมู่ 7 บ้านนาอ้อ	ตำบลนาอ้อ
1.1.4 หมู่ 11 บ้านก้างปลา	ตำบลชัยพฤกษ์
1.1.5 หมู่ 5 บ้านหนองนาทราย	ตำบลนาดินดำ
1.1.6 หมู่ 12 บ้านห้วยม่วง	ตำบลนาดินดำ
1.1.7 หมู่ 3 บ้านแหล่งควาย	ตำบลนาอาน
1.1.8 หมู่ 5 บ้านไร่ทาม	ตำบลนาอาน
1.1.9 หมู่ 6 บ้านติดต่อ	ตำบลนาอาน
1.1.10 หมู่ 10 บ้านกกชุมแสง	ตำบลนาโป่ง
1.1.11 หมู่ 5 บ้านน้ำคิ้ว	ตำบลเสี้ยว
1.1.12 หมู่ 1 บ้านห้วยกระทิง	ตำบลกกทอง
1.1.13 หมู่ 2 บ้านลวงไซ	ตำบลน้ำหมาน
1.1.14 หมู่ 7 บ้านห้วยหวาย	ตำบลกกตู๋



ภาพที่ 1-1 แผนที่แสดงแหล่งข้อมูล

ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองเลย (2553)

แผนที่แสดงหมู่บ้านจำนวน 14 หมู่บ้านที่ผู้วิจัยใช้เป็นแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ หมายเลขในกรอบสี่เหลี่ยมเป็นหมายเลขตรงกับลำดับของขอบเขตด้านพื้นที่

1.2 ด้านระยะเวลา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม 2557 ถึง เมษายน พ.ศ. 2560

2. ขอบเขตด้านข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลคำสัมภาษณ์ของชาวไทยเลย ดังนี้

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยรวบรวมคำสัมภาษณ์ที่ได้จากการบันทึกเสียงของหมอสู่ขวัญ ในขณะที่ประกอบพิธีและนอกพิธี

2.1.1 คำสัมภาษณ์ขณะที่หมอสู่ขวัญกำลังทำพิธี จำนวน 6 สำนวน

2.1.2 คำสัมภาษณ์ที่หมอสู่ขวัญสวดให้ฟังนอกพิธี จำนวน 6 สำนวน

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลคำสัมภาษณ์จากสมุดบันทึกและไบบลานของหมอสู่ขวัญ และจากหนังสือพิธีสู่ขวัญโบราณอีสาน ฉบับสมบูรณ์ ของสาร สาระทัศน์นันทน์ (2540)

2.2.1 คำสัมภาษณ์จากสมุดบันทึกของหมอสู่ขวัญ (บันทึกด้วยอักษรภาษาไทย) จำนวน 32 สำนวน

2.2.2 คำสัมภาษณ์จากไบบลาน ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสาน จำนวน 1 สำนวน

2.2.3 คำสู่ขวัญที่มาจากหนังสือพิธีสู่ขวัญและคำสู่ขวัญโบราณอีสาน ฉบับสมบูรณ์ ของสาร สาระทัศนานันท์ จำนวน 74 ส่วนวน ดังรายละเอียดในตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 1-1 การจำแนกประเภทคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ประเภทคำสู่ขวัญ	ข้อมูลปฐมภูมิ		ข้อมูลทุติยภูมิ			รวม
	ในพิธี (บันทึกเทป)	สวดให้ฟัง (บันทึกเทป)	สมุดบันทึก ของหมอ	โบราณ	ศูนย์ วัฒนธรรม	
คำสู่ขวัญพระมหากษัตริย์	-	-	-	-	1	1
คำสู่ขวัญเจ้านาย	-	-	1	-	1	2
คำสู่ขวัญนาค	1	-	2	-	5	8
คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร	1	-	2	-	6	9
คำสู่ขวัญน้อยป่าวสาว	-	1	1	-	1	3
คำสู่ขวัญป่าวสาวแต่งงาน	-	-	2	-	4	6
คำสู่ขวัญแม่อยู่กรรม	1	-	1	-	1	3
คำสู่ขวัญเด็ก	1	-	1	-	4	6
คำสู่ขวัญคนทั่วไป	-	1	2	-	6	9
คำสู่ขวัญคนป่วย	-	1	1	1	4	7
คำสู่ขวัญหลง	-	-	2	-	3	5
คำสู่ขวัญกล่อ่ง	-	1	1	-	2	4
คำสู่ขวัญช้าง	-	-	1	-	2	3
คำสู่ขวัญวัว ควาย	-	-	2	-	6	8
คำสู่ขวัญตัวไหม	-	-	-	-	1	1
คำสู่ขวัญพระพุทธรูป	1	1	1	-	4	7
คำสู่ขวัญเสาเอือน	-	-	1	-	1	2
คำสู่ขวัญเอือน	-	-	2	-	7	9
คำสู่ขวัญถงเป็ง	-	-	1	-	2	3
คำสู่ขวัญนา	-	-	1	-	1	2
คำสู่ขวัญข้าว	-	-	1	-	-	1
คำสู่ขวัญลาน	-	-	1	-	3	4
คำสู่ขวัญเล่า	-	-	1	-	3	4
คำสู่ขวัญเกวียน	-	-	1	-	2	3
คำสู่ขวัญรถยนต์	1	1	1	-	2	5
คำสู่ขวัญเรือ	-	-	1	-	1	2
คำสู่ขวัญปิ่น	-	-	1	-	1	2
รวม	6	6	32	1	74	119

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยวิเคราะห์คำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ในประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 ประเภทของคำสุ่วัญ

3.2 โครงสร้างของคำสุ่วัญ ทั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาโครงสร้างของคำสุ่วัญโดยปรับปรุงจากผลการวิจัยของสมพงษ์ จิตอารีย์ (2545) มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ส่วนนำ ประกอบด้วย

3.2.1.1 บทขุมนุมนเทวดา

3.2.1.2 บทบูชาพระรัตนตรัย

3.2.1.3 บทไหว้ครู

3.2.2 ส่วนดำเนินเรื่อง ประกอบด้วย

3.2.2.1 คำเรียกข่วัญ

3.2.2.2 คำบรรยายเครื่องบายศรี

3.2.2.3 คำปลอบข่วัญ

3.2.2.4 คำปัดเคราะห์

3.2.2.5 คำสอน

3.2.3 ส่วนท้าย ได้แก่ คำให้พร

3.3 บทบาทหน้าที่ของคำสุ่วัญ ผู้วิจัยนำทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) บทบาทหน้าที่ของคติชนทั้ง 4 ประการ ไว้เป็นแนวทาง แต่ได้ปรับความคิดและประเด็นในการศึกษาเป็น 5 หัวข้อ โดยปรับมาเป็นแนวทางในการศึกษาคำสุ่วัญของชาวไทยเลย อำเภอมือเมืองเลย จังหวัดเลย ดังต่อไปนี้

3.3.1 บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลในการกระทำพิธีกรรม

3.3.2 บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า

3.3.3 บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม

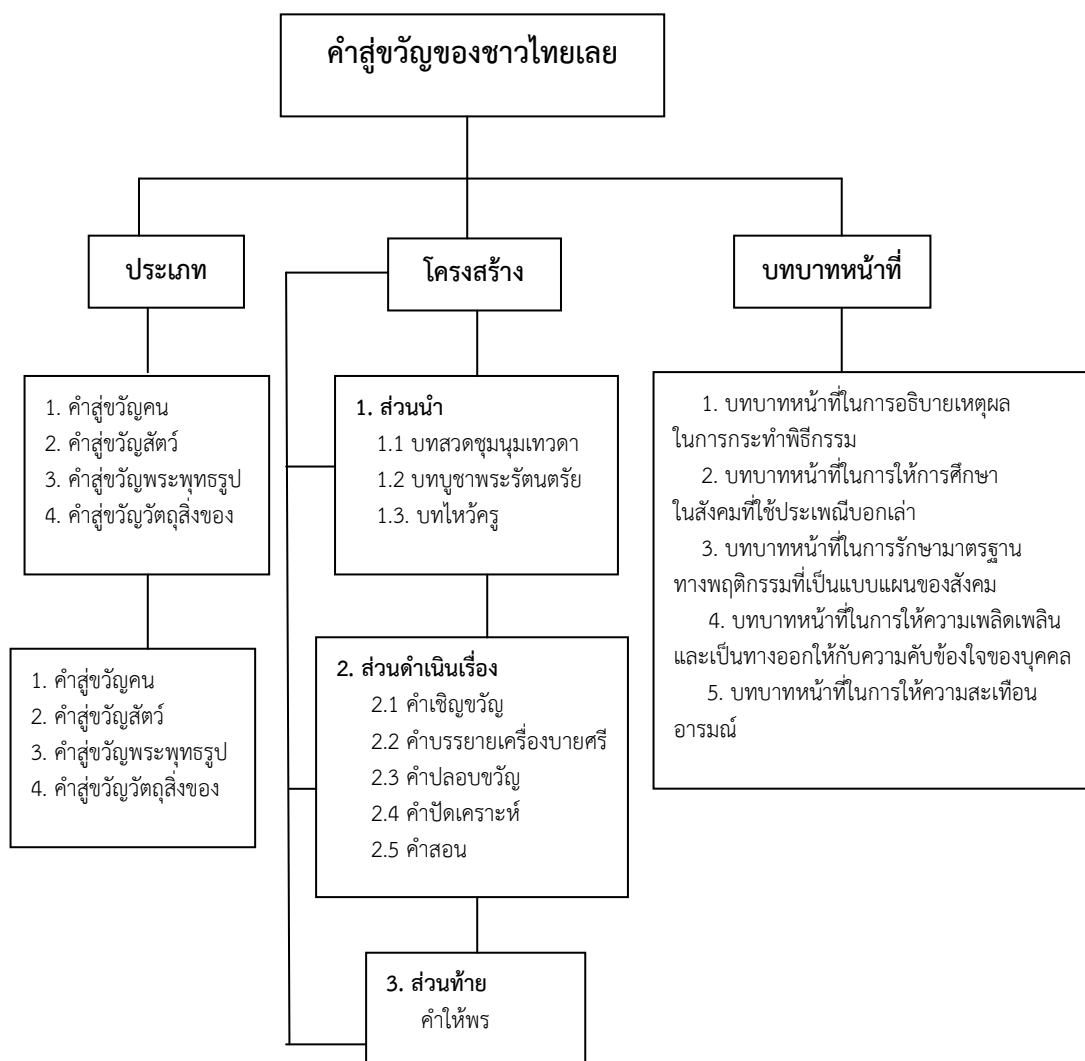
3.3.4 บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้อง

ใจของบุคคล

3.3.5 บทบาทหน้าที่ในการให้ความสะท้อนอารมณ์

กรอบความคิดในการวิจัย

การศึกษาโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสุ่วัญของชาวไทยเลย ใช้กรอบความคิด
ดังนี้



ภาพที่ 1-2 กรอบความคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสุ่วัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย
จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล 3 ประเภท ดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

- 1.1.1 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยเลยและคำสู่ขวัญ
- 1.1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชน
- 1.1.3 คุณสมบัติของวิทยากรผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญ เป็นหมอขวัญที่ทำพิธีสู่ขวัญในชุมชนของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

1.2 ข้อมูลภาคสนาม

- 1.2.1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากหมอสู่ขวัญโดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 1.2.1.1 รวบรวมรายชื่อหมอสู่ขวัญ จากสภาวัฒนธรรม อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จำนวน 40 คน
 - 1.2.1.2 ติดต่อประสานงานไปยังผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยประสานงานไปยังหมอสู่ขวัญ เพื่อขอเข้าสัมภาษณ์หมอสู่ขวัญและร่วมพิธีสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
 - 1.2.2 นัดหมายเวลากับหมอสู่ขวัญ เพื่อรวบรวมคำสู่ขวัญทั้งในขณะประกอบพิธีและนอกพิธีของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
 - 1.2.3 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยวิธีสัมภาษณ์ จดบันทึก ถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ทั้งนี้ เพื่อให้เก็บข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

- 1.2.3.1 แบบสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสัมภาษณ์
- 1.2.3.2 กล้องถ่ายภาพ
- 1.2.3.3 เครื่องบันทึกเสียง
- 1.2.3.4 สมุดและวัสดุจดบันทึก

1.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหมอสู่ขวัญโดย มีขั้นตอนดังนี้

- 1.3.1 คัดลอกคำสู่ขวัญจากสมุดของหมอสู่ขวัญ
- 1.3.2 จดบันทึกข้อความคำสู่ขวัญตามที่หมอสู่ขวัญอ่านอักษรธรรมอีสานในใบลาน
- 1.3.3 ถ่ายเอกสารคำสู่ขวัญจากหนังสือพิธีสู่ขวัญโบราณอีสาน ฉบับสมบูรณ์ของสาร สาระทัศน์นันทน์ (2540)

2. ขั้นตอนจัดทำข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการ ดังนี้

2.1 ถ่ายถอดข้อมูลปฐมภูมิจากเครื่องบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษรให้ตรงตามที่หมอสู่ขวัญสวด แล้วให้หมอสู่ขวัญตรวจสอบความถูกต้อง

2.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ คำสู่ขวัญที่ได้จากการบันทึกเสียงของหมอสู่ขวัญ ในขณะประกอบพิธีและนอกพิธี คำสู่ขวัญขณะที่หมอสู่ขวัญกำลังทำพิธี จำนวน 6 สำนวน คำสู่ขวัญที่หมอสู่ขวัญสวดให้ฟังนอกพิธี จำนวน 6 สำนวน

2.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลคำสู่ขวัญจากสมุดบันทึก และใบลานของหมอ คำสู่ขวัญจากสมุดบันทึกของหมอสู่ขวัญ (บันทึกด้วยอักษรภาษาไทย) จำนวน 32 สำนวน คำสู่ขวัญจากใบลาน ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสาน จำนวน 1 สำนวน

2.2 คำสู่ขวัญที่ใช้ศึกษา 39 สำนวน จาก 119 สำนวน โดยแบ่งคำสู่ขวัญออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.2.1 คำสุขวัญคน มี 7 ประเภท จำนวน 20 สำนวน ได้แก่

- 2.2.1.1 คำสุขวัญพระมหากษัตริย์และคำสุขวัญเจ้านาย จำนวน 2 สำนวน ใช้ศึกษา 2 สำนวน จากสำนวนของศิรา ภัคมี ตรงกับสำนวนของ สาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.1.2 คำสุขวัญนาค จำนวน 3 สำนวน ใช้ศึกษา 3 สำนวน จากสำนวนของ ของ จันทรทาศรี และหวัน ก้อมมณี ตรงกับสำนวนของ สาร สาระทัศนันทน์ ซึ่งสำนวนของ เสริญ เกตุศรี ไม่ตรงกับสำนวนของ สาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.1.3 คำสุขวัญพระภิกษุเณร จำนวน 3 สำนวน ใช้ศึกษา 3 สำนวน จากสำนวนของหวัน สิงห์มณี สุวรรณ เกตวันดี และของ จันทรทาศรี ซึ่งตรงกับสำนวนของ สาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.1.4 คำสุขวัญบ่าวสาวแต่งงาน จำนวน 3 สำนวน ใช้ศึกษา 3 สำนวน จาก สำนวนของโท สุโขะไชย นาค แก้วกัณหา ตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์ และสำนวนของ เรียน ลาจาก ไม่ตรงกับสำนวนของ สาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.1.5 คำสุขวัญแม่และเด็ก จำนวน 3 สำนวน ใช้ศึกษา 3 สำนวน จากสำนวน ของแสวง บุตรดีศักดิ์ และเฉลิม ปัสสาว์ฉนะ ตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์ และสำนวน ของเพชร งามศิริ ไม่ตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.1.6 คำสุขวัญคนทั่วไป จำนวน 2 สำนวน ใช้ศึกษา 2 สำนวน จากสำนวน ของพิมพา พลดาหาญ และเรียน ลาจาก ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.1.7 คำสุขวัญคนป่วย จำนวน 4 สำนวน ใช้ศึกษา 4 สำนวน จากสำนวนของ ชุ่น เหล่าโสภา และทองดี ไชยชนะ ตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์ และศึกษาสำนวนของ เพ็ชร งามศิริ ซึ่งไม่ตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.2 คำสุขวัญสัตว์ มี จำนวน 3 ประเภท จำนวน 4 สำนวน ได้แก่
- 2.2.2.1 คำสุขวัญช้าง จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวนของ สุวรรณ พันลูกท้าว ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.2.2 คำสุขวัญวัว ควาย จำนวน 2 สำนวน ใช้ศึกษา 2 สำนวน จากสำนวน ของ เสริญ เกตุศรี และทองดี ไชยชนะ ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.2.3 คำสุขวัญตัวไหม จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวนของ สาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.3 คำสุขวัญพระพุทธรูป จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวนของ สิทธิ กันแพงศรี ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.4 คำสุขวัญวัตถุสิ่งของ มี จำนวน 4 ประเภท ได้แก่
- 2.2.4.1 คำสุขวัญบ้านเรือน จำนวน 6 สำนวน คือ
- 2.2.4.1.1 คำสุขวัญเสาเอื้อง จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จาก สำนวนของเดือน วิชัยวงษ์ ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์
- 2.2.4.1.2 คำสุขวัญเอื้อง จำนวน 3 สำนวน ใช้ศึกษา 3 สำนวน จากสำนวน ของไสว ทิพรัตน์ และเลื่อน ปลัดกอง ตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์ และสำนวนของ ศิรา ภัคมี ไม่ตรงกับสำนวนของสาร สาระทัศนันทน์

2.2.4.1.3 คำสุขวัญถึงเป้ง จำนวน 2 สำนวน ใช้ศึกษา 2 สำนวน จากสำนวน ของแดง สุจริตกุล ตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์ และสำนวนของทองคำ กัณหาวรรณะ ไม่ตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์

2.2.4.2 คำสุขวัญพาหนะ มี จำนวน 3 ประเภท คือ

2.2.4.2.1 คำสุขวัญเกวียน จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จาก สำนวนของเลื่อน ปลัดทอง ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์

2.2.4.2.2 คำสุขวัญเรือ จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวน ของสุวรรณ พันลูกท้าว ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์

2.2.4.2.3 คำสุขวัญรถยนต์ จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จาก สำนวนของแดง สุจริตกุล ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์

2.2.4.5 คำสุขวัญในการทำนา มี จำนวน 4 ประเภท คือ

2.2.4.5.1 คำสุขวัญนา จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวนของ หวิน สิงห์มณี ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์

2.2.4.5.2 คำสุขวัญข้าว จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวน ของหวิน สิงห์มณี

2.2.4.5.3 คำสุขวัญลาน จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวน ของทองคำ กัณหาวรรณะ ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์

2.2.4.5.4 คำสุขวัญเล่า จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จากสำนวน ของจุม เกตุเกษตร ซึ่งตรงกับสำนวนของสาร สาระทศนายนันท์

2.2.6 คำสุขวัญอาวุธ ได้แก่ คำสุขวัญปืน จำนวน 1 สำนวน ใช้ศึกษา 1 สำนวน จาก สำนวนของสาระทศนายนันท์

2.3 การเทียบภาษาบาลีที่ปรากฏในคำสุขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยผู้วิจัยจะใช้หนังสือ บทสวดมนต์พิธี พระครูอรุณธรรมรังสี (2534)

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตเนื้อหาและ กรอบความคิด

4. ชั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

5. ชั้นสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยสรุปผลและ อภิปราย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชาวไทยเลย หมายถึง ชาวไทยที่สืบเชื้อสายมาจากเผ่าไทยในสิบสองจุไท ปัจจุบันอาศัยอยู่ใน 14 หมู่บ้าน ของอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

หมอสู่ขวัญ หมายถึง ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญ ของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

คำสุ่ขวัญ หมายถึง ข้อความที่ใช้สำหรับสวดอัญเชิญขวัญ หรือ เรียกขวัญในพิธีสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย คำนี้ท้องถิ่นอื่นอาจเรียกบทสุ่ขวัญ

โครงสร้างของคำสุ่ขวัญ หมายถึง ส่วนประกอบในคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนดำเนินเรื่อง ส่วนท้าย

บทบาทหน้าที่ของคำสุ่ขวัญ หมายถึง การทำหน้าที่หรือความสำคัญของคำสุ่ขวัญที่มีต่อชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

พาวขวัญ หมายถึง ภาชนะที่ใส่เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ

ข้อตกลงเบื้องต้นในการทำวิจัย

1. การอ้างอิงข้อความจากคำสุ่ขวัญ จะยึดตามการเขียนที่ปรากฏในคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผู้วิจัยจะระบุ ชื่อคำสุ่ขวัญ ชื่อหมอสู่ขวัญ จำนวน ว่าง่าง ข้อความ ดังตัวอย่าง

... บัดนี้ข้อยจักเชิญเอาขวัญสมศรีเจ้านาคเข้ามาเต้า ข้อยจักเชิญมาขวัญ
ฝ่ายเจ้านาคเข้ามาโฮม อชชะ ในวันนี้ ว่ามาเยอขวัญเจ้านาคเออ ...

(คำสุ่ขวัญนาค, ของ จันทรทาศรี, จำนวนที่ 1)

2. คำว่าสูตรขวัญ สู่ขวัญ ทำขวัญ เรียกขวัญ สูดขวัญ บายศรีสู่ขวัญ บาศรีสู่ขวัญ เป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน งานวิจัยใช้คำว่า สู่ขวัญ

3. คำว่าหมอสู่ขวัญ ผู้เรียกขวัญ หมอสู่ขวัญ หมอขวัญ หมอทำขวัญ หมอพรหมณ์ เป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน ในที่นี้ใช้คำว่า หมอสู่ขวัญ (สาร สาระทัศนานนท์, 2540, หน้า 5)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ผู้วิจัยค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวไทยเลย
2. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับขวัญและคำสุ่ขวัญ
3. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดของเอกสารและงานวิจัยข้างต้น มีดังนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวไทยเลย

دنุพล ไชยสินธุ์ (2537, หน้า 12) ได้กล่าวถึงชาวไทยเลยว่าเป็นชนเผ่าที่มีพื้นถิ่นเดิมอยู่ในดินแดนสิบสองจุไท ได้ประเทศจีน และอพยพลงมาตามลำน้ำโขงมาอยู่ในบริเวณอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งเรียกว่าไทยน้อย ต่อมาจึงอพยพเข้ามาอยู่ในท้องที่จังหวัดเลยปัจจุบัน สันนิฐานว่า พ.ศ. 1800 คือ ก่อนตั้งกรุงเทพฯ และแยกย้ายเป็นหลายสาย โดยพากันมาตั้งบ้านเรือนตามที่เห็นว่าเหมาะสม ในบรรดาเมืองที่ชาวไทยเลยมาตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเลยสมัยก่อนมีหลายเมือง ซึ่งปัจจุบันส่วนมากกลายเป็นเมืองร้างไปแล้ว และที่ทราบชื่อมีเมืองด่านขวา อยู่ในท้องที่อำเภอท่าลี่ เมืองนครหงส์ อยู่ในท้องที่อำเภอปากชม เมืองภูครั้งและเมืองภูท่ง อยู่ในท้องที่อำเภอภูเรือ เป็นต้น นอกจากนี้อาจมีเมือง

อื่น ๆ อีก จากภาพถ่ายทางอากาศปรากฏว่ามีแหล่งชุมชนโบราณ ซึ่งอาจเป็นที่ตั้งเมือง เช่น บริเวณทุ่งนาบ้านนาดี อำเภอด่านซ้าย สถานที่ใกล้เคียงวัดเวียงล้อม อำเภอนาดัวง บริเวณวัดป่าศรีอภัยวัน และบ้านโพนค้าย ใกล้บ้านห้วยโตก บ้านหนองหญ้าไซ อำเภอเมืองเลย บ้านนามูลตุน บ้านหนองบัว บ้านหนองเอี่ยน อำเภอภูหลวง เป็นต้น ส่วนเมืองที่เก่าแก่ที่มีประวัติคือ เมืองด่านซ้าย เมืองเชียงคาน และเมืองเซไล เป็นต้น

จังหวัดเลย ตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2396 ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า บริเวณแม่น้ำเลย และที่ใกล้เคียง มีผู้คนพลเมืองหนาแน่น เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน เพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ และความปลอดภัยของบ้านเมือง เห็นสมควรจัดตั้งเป็นเมืองขึ้น จึงได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาทำยนน้ำเป็นข้าหลวง ออกมาสำรวจบัญชี ไพร่สมและสำรวจบริเวณที่เห็นว่าเหมาะสม เพื่อตั้งเป็นเมือง พระยาทำยนน้ำเห็นว่า บริเวณที่ตั้งจังหวัดเลยปัจจุบัน ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำหมานและแม่น้ำเลย ไหลมาบรรจบกัน ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านแฮ่และบริเวณใกล้เคียงเป็นที่ราบอุดมสมบูรณ์ ทั้งมีพลเมืองหนาแน่นพอที่จะตั้งเป็นเมืองได้ พระยาทำยนน้ำจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเมืองขึ้นและให้ชื่อว่า “เมืองเลย” ตามชื่อแม่น้ำเลยซึ่งเป็นแม่น้ำใหญ่ที่สุดของบริเวณที่จะตั้งเมือง ปัจจุบันเมืองเลย แบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอนาดัวง อำเภอนาแห้ว อำเภอวังสะพุง อำเภอด่านซ้าย อำเภอท่าลี่ อำเภอเชียงคาน อำเภอภูกระดึง อำเภอปากชม อำเภอภูหลวง อำเภอภูเรือ อำเภอผาขาว อำเภอเอราวัณ และอำเภอหนองหิน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองเป็นสันกั้นอาณาเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสังขม จังหวัดหนองคายและอำเภอนากลาง จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ลักษณะภูมิประเทศ จะรายล้อมไปด้วยภูเขาเป็นส่วนใหญ่ ในตัวจังหวัดเป็นที่ราบมีภูเขาล้อมรอบภูมิประเทศจังหวัดเลยแบ่งออกเป็นกว้าง ๆ ทางด้านทิศตะวันตกมีภูเขาสูงสลับซับซ้อนมาก พื้นที่เพาะปลูกมีน้อยประชากรอาศัยอยู่เบาบาง ได้แก่ท้องที่อำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้ว อำเภอภูเรือและอำเภอท่าลี่ ทางตอนใต้และ ตะวันออกของจังหวัดมีพื้นที่ราบตามเชิงเขาและภูเขาไม่ค่อยสูงนัก มีที่ราบตามเชิงเขาพอที่จะทำการเพาะปลูกได้บ้างประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นปานกลาง ได้แก่ท้องที่อำเภอภูกระดึง อำเภอภูหลวง อำเภอนาดัวง และอำเภอปากชม บริเวณ ตอนกลางและด้านทิศเหนือมีที่ราบลุ่มน้ำเลย และแม่น้ำโขง มีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าเขตอื่น ประชากรจึงอยู่หนาแน่นที่สุดของจังหวัด ได้แก่ ท้องที่อำเภอเมือง อำเภอวังสะพุง และอำเภอเชียงคาน แปรรูปพืชผลทางการเกษตร อุตสาหกรรมพื้น เมืองหรืออุตสาหกรรมขนาดย่อม อุตสาหกรรม ปูนซีเมนต์ เหมืองแร่ การแปรรูป เป็นต้น

ลักษณะภูมิอากาศ เมืองเลยเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยภูเขาดังที่ได้กล่าว ตามพื้นที่ราบและหุบเขา ในช่วงฤดูร้อนอากาศจึงร้อนจัด แต่ในช่วงเวลากลางคืนอากาศเย็นสบาย ช่วงฤดูหนาวเนื่องจากพื้นที่เป็นภูเขาและจังหวัดเลยนี้ตั้งอยู่ค่อนไปทางตอนเหนือของประเทศอากาศจึงหนาวจัด

ในฤดูหนาววันที่อากาศหนาวจัดจะมีหมอกตลอดทั้งวัน

สาร สารสกัดศานันท์ (2534, หน้า 33) ได้กล่าวถึงชาวไทยเลยส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าไทยดั้งเดิม ซึ่งอพยพมาจากทางเหนือ ผ่านมาทางแดนล้านช้าง ซึ่งเรียกว่า “ไทยน้อย” ดังนั้นชาวเมืองเลยส่วนมากจึงมีความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนนิสัยใจคอ เหมือนกับเผ่าไท ซึ่งไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ประกอบกับสภาพภูมิประเทศทั่วไปยังมีความอุดมสมบูรณ์ แม้พื้นที่จะเต็มไปด้วยภูเขา แต่ตามภูเขาที่ยังมีป่าไม้ และพืชพรรณธัญญาหารอยู่มากพอสมควร ชาวไทยเลย มีหน้าตาสดชื่นและผิวพรรณผ่องใส คล้ายชาวไทยภาคเหนือมาก

ในด้านอาชีพ ของชาวไทยเลยส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกพืช ทำไร่ และทำนา พืชที่ปลูก ไม้ยืนต้นมี ลำไย ส้มโอ ลิ้นจี่ มะขาม มะม่วง ขนุน ซึ่งได้ผลผลิตดีมาก และมีการส่งเสริมการปลูกยางพารา ส่วนพืชล้มลุก ฝ้าย มีข้าวโพด ถั่วชนิดต่าง ๆ อ้อย มันสำปะหลัง เป็นต้น รายได้ของประชากรส่วนใหญ่มาจากการทำการทำเกษตรกรรม

ในด้านวิถีชีวิตของชาวไทยเลย จะมีความเป็นอยู่เป็นแบบเรียบง่าย สภาพบ้านเรือนแต่ก่อนจะสร้างขึ้นเป็นเรือนหลังใหญ่ โดยยกพื้นสูง มีระเบียง หรือชานยื่นออกไปทางด้านหน้าเรือน และมีเรือนครัว จะสร้าง แยกออกไปจากตัวเรือน โดยมีชานต่อเชื่อมติดกัน สำหรับหลังคาของเรือนนอน มุงด้วยหญ้าคา หรือไม้แป้นเกิด ฝาเรือนพื้นเรือนนิยมทำด้วยไม้แผ่น เรียกว่า ไม้แป้น ส่วนเสาจะนิยมสร้างด้วยไม้เนื้อแข็งเป็นต้น หรืออิฐก่อเป็นเสาใหญ่ มีบันไดไม้พาดไว้สำหรับขึ้นลง ส่วนเรือนครัวจะมุงด้วยหญ้าคา ฝาและพื้น นิยมทำด้วยฟากไม้ไผ่สับแผ่ออกเป็นแผ่น และเสาทำด้วยไม้เนื้อแข็งเช่นกัน ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนของชาวไทยเลยได้เปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยใช้วัสดุที่ทำด้วยไม้ จะเปลี่ยนเป็นไปวัสดุที่ทำด้วยปูน

ด้านวัฒนธรรมและศีลธรรม ประชาชนชาวไทยเลยส่วนใหญ่เป็นผู้มีวัฒนธรรมและศีลธรรมสูง ชาวไทยเลยนอกจากพูดสำเนียงแปลกและนิยมนวลแล้ว กิริยามารยาทดีงาม อารมณ์เยือกเย็นมีนิสัยรักความสงบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักถิ่นที่อยู่ ไม่ชอบอพยพไปอยู่ที่อื่น เมืองเลยจึงเป็นเมืองที่สงบสุขเมืองหนึ่ง นอกจากจะเป็นผู้มีวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีดังกล่าว ชาวไทยเลยส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยโบราณของภาคอีสาน ซึ่งเรียกว่า “ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่” อีกด้วย เป็นประเพณีที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน ฮีตสิบสอง ได้แก่การทำบุญตามประเพณีทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี ซึ่งส่วนใหญ่จัดทำเหมือนชาวอีสานทั่วไป คือ เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม เดือนยี่บุญคูณลาน เดือนสามบุญข้าวจี เดือนสี่บุญผะเหวด เดือนห้าบุญตรุษสงกรานต์ เดือนหกบุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดบุญซำฮะ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบบุญเข้าสาก เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา เดือนสิบสองบุญกฐิน นอกจากนี้มีงานบุญอื่น ๆ อีก เช่น บุญแห่ข้าวพันก้อน บุญแห่ดอกไม้ บุญก้อพระเจดีย์ทราย บุญแขวนธง (ธง) ซึ่งนิยมทำหลังวันตรุษสงกรานต์ บุญแจกข้าว (การทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย) ปกติทำกันเดือนสามหรือเดือนสี่

นอกจากนั้นยังมีการทำบุญที่มีความพิเศษไปจากท้องถิ่นอื่น ได้แก่ “บุญหลวง” เป็นการทำบุญโดยนำพิธีทำบุญผะเหวด และบุญบั้งไฟมารวมกัน มักจะจัดขึ้นในเดือนเจ็ดหรือเดือนแปด มีการจัดเตรียมงาน ในงานบุญนี้ยิ่งใหญ่ อีกทั้งได้มีการละเล่นชนิดหนึ่งที่แปลก ซึ่งเรียกว่า “ผีตาโขน” โดยผู้เล่นปกติเป็นผู้ชายทำหน้ากากที่แต้มสี หน้ากากทำจาก “หวด” ใช้สำหรับนั่งข้าว นำมากดให้กันหวดยุบไปคล้ายหมวก ทำเป็นรูปหน้ากากและเจาะช่องตา ทาสีและเขียนลวดลายให้สวยงามตาม

จินตนาการ ปิดหน้าไว้และนุ่งผ้าคลุมตัวมิดชิด นิยมทำกันในท้องที่อำเภอด่านซ้าย และอำเภอนาแห้ว บุญพระราชค่างเป็นการทำบุญวันออกพรรษา จัดทำในวันขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสิบเอ็ด แต่เลื่อนไปจัดทำในวันขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสาม เชิญประชาชนในหมู่บ้านอื่นที่ใกล้เคียงมาร่วมงานด้วย เพื่อความสนุกสนาน ครึกครื้นของงาน งานบุญเช่นนี้นิยมจัดในหมู่บ้านในเขตอำเภอท่าลี่และอำเภอภูเรือ

ในด้านคลองสิบสี่ หมายถึง ข้อวัตรหรือหลักธรรมที่ผู้อยู่ในสังคมพึงปฏิบัติ 14 ประเภท เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องอยู่ด้วยกันเป็นปกติสุข ได้แก่ ฮีตเจ้าคลองขุน เป็นข้อปฏิบัติของผู้มีหน้าที่ปกครอง บ้านเมือง เช่น พระมหากษัตริย์ เป็นต้น ฮีตท้าวคลองเพี้ย เป็นข้อปฏิบัติของข้าราชการหรือผู้ดูแล บ้านเมือง ฮีตไพร่คลองนาย เป็นข้อปฏิบัติของผู้เป็นลูกน้อง และผู้เป็นนายหรือหัวหน้างาน ฮีตคลอง บ้านเมือง เป็นข้อปฏิบัติตามจารีตประเพณีหรือความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ฮีตฝัวคลองเมีย เป็นข้อปฏิบัติของสามเณร ฮีตคลองแม่ เป็นข้อปฏิบัติของบิดาพึงปฏิบัติต่อลูก ฮีตลูกคลองหลาน เป็นข้อปฏิบัติของผู้เป็นลูกหลาน ฮีตไก่อคลองเขย เป็นข้อปฏิบัติของผู้เป็นลูกสะใภ้และลูกเขย ฮีตป่าคลองลุง เป็นข้อปฏิบัติต่อกันญาติพี่น้องให้ดี ฮีตปู่คลองย่า ฮีตตาคลองยาย คือสอนให้ปู้ย่าตายายปฏิบัติเป็นปูชนียบุคคลที่ดี ฮีตเฒ่าคลองแก คือมุ่งสอนคนแก่ทั่วไป ฮีตปีคลองเดือน เป็นประเพณีปฏิบัติประจำปี และเดือน ฮีตไร่คลองนา เป็นข้อปฏิบัติในการทำไร่หรือประกอบอาชีพ และฮีตวัดคลองสงฆ์ เป็นข้อปฏิบัติของพระสงฆ์องค์พระเจ้าและผู้นับถือพระพุทธศาสนา จารีตประเพณีเหล่านี้ชาวไทยเลย ปฏิบัติด้วยดีส่วนมาก

นอกจากนี้ มีประเพณีอื่น ๆ ก็จัดทำคล้ายประชาชนชาวอีสานทั่วไป แต่บางหมู่บ้านอาจมีประเพณีของตนเองเป็นพิเศษ เช่น การทำพิธีบวงสรวงผีปู่ตา หรือเจ้าบ้าน และมหัศจรรย์หลักเมือง การเซ่นไหว้เทวดา การลงผีฟ้า เป็นต้น ในบางท้องถิ่น เช่น อำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้ว ในวันพระคนส่วนมากจะหยุดงานและถือศีลไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ดื่มเครื่องดองของเมา บางหมู่บ้านไม่มีการนำสุราไปจำหน่าย เป็นต้น

ธนพล ไชยสินธุ์ (2537, หน้า 19) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมด้านศาสนาบริเวณจังหวัดเลย ปัจจุบันจะมีร่องรอยของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อาศัยอยู่ตามถ้ำเพิงผา และริมแม่น้ำโขง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จากหลักฐานที่ขุดค้นพบ แสดงถึงชุมชนเล็ก ๆ ในช่วงแรกและเมื่อได้อยู่อาศัยต่อมาในระยะเวลาอันนาน ทำให้ชุมชนขยายใหญ่ขึ้น จึงต้องไปแยกชุมชนใหม่ เช่น ที่บ้านหนองบัว บ้านโนนกกเกลี้ยง และบ้านห้วยสี่เสียด ที่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ยังพบหลักฐานเฉพาะยุคหลังที่เชื่อว่าขยายมาจากบ้านห้วยนา บ้านนามูลตุนและชุมชนเหล่านี้ก็ทำภาชนะดินเผาเป็นจำนวนมาก เพราะจากหลุมขุดค้นจะพบเศษชิ้นส่วนปะปนอยู่กับเนื้อดิน มีจำนวนมาก

นอกจากนี้ก็มีกำหนดระเบียบกลุ่มชน ระเบียบพิธีกรรม ความเชื่อทางศาสนา และแบบแผนทางวัฒนธรรม ซึ่งซับซ้อนมากมายที่เห็นชัดเจนที่สุดคือพิธีกรรมในการฝังศพ ซึ่งมีแบบแผนต่าง ๆ เช่น ลักษณะการฝัง ทิศทางของการฝัง และสิ่งของที่ฝังร่วมกับศพ ซึ่งแสดงถึงความเชื่อเรื่องภูตผีบรรพบุรุษเกิดขึ้นช่วงนั้น หลักฐานอีกอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นลัทธิความเชื่อ และพิธีกรรมของคนในสังคมกสิกรรมก็คือ ภาพเขียนผนังหิน หรือศิลปะถ้ำ ซึ่งการเขียนรูปสัตว์อาจหมายถึง เขียนภาพขึ้นแล้วประกอบพิธีไสยศาสตร์ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ หรือเขียนขึ้นประกอบพิธีกรรม เพื่อเพิ่มสิ่งที่ต้องการล่า ความคิดทั้งสองประการนี้เชื่อว่าคงจะเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการล่าสัตว์และความอุดมสมบูรณ์ หรือความเป็นอยู่ของชุมชนในยุคนั้น

หลักฐานที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนสังคมกสิกรรมบางแห่งได้พัฒนาจนเป็นขนาดใหญ่อาจมีสาเหตุจากการเพิ่มจำนวนของประชากร ความเจริญทางเทคโนโลยีการติดต่ออารยธรรมจากภายนอก จากอารยธรรมอินเดียหลายด้าน ทั้งการติดต่อค้าขายการรับความรู้ทางวิทยาการและการรับคติความเชื่อจากศาสนาพุทธและพราหมณ์เข้ามาแทนคติการนับถือภูตผีและบรรพบุรุษตามแบบเดิม และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในราวพุทธศตวรรษที่ 11-13 ซึ่งมีวัฒนธรรมมอญและเขมรแพร่หลายเข้ามาในดินแดนแถบนี้ หลักฐานในเสมาหินทรายที่มีพบในเขตจังหวัดเลย เป็นสิ่งที่ขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-16 คือมีอายุไม่ต่ำกว่าประมาณ 900 ปี ถึง 1200 ปี มีลักษณะเป็นศิลปะแบบทวารวดี เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นตามคติพุทธศาสนา ลัทธิหินยานนั้นหมายความว่า เมื่อประมาณ 900 ปี ถึง 1200 ปี ผ่านมาแล้ว ชุมชนโบราณในเขตจังหวัดเลยได้มีการนับถือพุทธศาสนาที่เผยแพร่เข้ามาในภูมิภาคนี้เขตนี

นอกจากนี้คติการสร้างรูปบุคคลหรือพระพุทธรูปยังไม่แพร่หลายจึงไม่นิยมสลักรูปพระพุทธรูป หรือรูปบุคคล หากแต่ได้มีการใช้สัญลักษณ์รุ่นเก่าแบบดั้งเดิมแทนรูปเคารพที่เป็นบุคคล โดยเฉพาะการใช้สัญลักษณ์รูป “หม้อปुरुณฆฏะ” ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความหมายไปในแนวทางที่ดีเป็นมงคล ควรแก่การเคารพ คติความเชื่อดังกล่าวนี้น่าจะเป็นคติความเชื่อของชุมชนในสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น หรือเป็นความเชื่อในช่วงแรก ๆ ที่ชุมชนโบราณในแถบภูมิภาคนี้กำลังจะเปลี่ยนแนวความคิดแบบพื้นบ้าน พื้นเมือง มาสู่การรับความคิดตามแนวคิดในพุทธศาสนาที่กำลังแพร่เข้ามา

ในยุคปัจจุบัน มีหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องที่ยังหลงเหลือพิธีกรรมที่แสดงความเชื่อเรื่องภูตผีและบรรพบุรุษได้แก่ ความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับผีฟ้า นางเทียม มีอยู่ทั่วไปแทบทุกหมู่บ้าน และกวนหรือเจ้าพ่อกวนผู้ทำหน้าที่สื่อกับวิญญาณ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พระธาตุศรีสองรัก ซึ่งเป็นโบราณสถานที่สูงขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2103-2106 ในเขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ก็ยังมีพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมปะปนกับพุทธศาสนาอยู่ด้วย นอกจากนี้พิธีกรรม เช่น การแห่นางแมว การเล่นแม่ นางตั้ง การเล่นแม่ นางกวัก ที่มีเครื่องบูชาครู และคำกล่าวเชิญดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์มาเข้าสิงเพื่อขอสิ่งที่ต้องการ (ขอฝน) และเพื่อแสดงความศักดิ์สิทธิ์ หรือเพื่อเสี่ยงทายก็ปรากฏอยู่โดยทั่วไป

ความเชื่อพุทธศาสนา ก็ยังคงอยู่โดยเห็นได้จากจำนวนวัดที่มีมากมาย ทุกหมู่บ้าน โบราณสถานและวัดเก่าแก่หลายแห่ง โบราณสถานที่ประชาชนเคารพนับถือมาก มีพระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเจ้าพ่อกุดป่อง อำเภอเมืองเลย พระธาตุดินแทน อำเภอนาแห้ว เป็นต้น วัดเก่าแก่ ซึ่งสร้างมาหลายร้อยปีก็มีหลายแห่ง เช่น วัดศรีภูมิ บ้านนาหอ อำเภอด่านซ้าย วัดโพธิ์ชัย บ้านนาพิง อำเภอนาแห้ว วัดศรีเมืองชุม บ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ วัดมหาธาตุ วัดท่าแขก ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน เป็นต้น

ภาษาของคนจังหวัดเลย มีสำเนียงภาษาที่ แตกต่างจากภาษาพูดของคนในจังหวัด อื่น ๆ เพราะกลุ่มคนที่อาศัยในปัจจุบันนี้มีประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายจากเมืองหลวงพระบางแห่งอาณาจักรล้านช้าง ต่อมาต้นพุทธศตวรรษที่ 23 ชาวหลวงพระบางและชาวเมืองบริเวณใกล้เคียงที่อพยพมาเมืองเลยได้นำวัฒนธรรมด้านภาษามาใช้กัน จึงทำให้ภาษาเมืองเลยแตกต่างจากภาษาอีสานถิ่นอื่น โดยภาษาเลยนั้นจัดอยู่ในกลุ่ม หลวงพระบางอันประกอบด้วย ภาษาเมืองแก่นท้าว แขวงไชยยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภาษาอำเภอด่านซ้าย และภาษาอำเภอเมือง จังหวัดเลย

ดังนั้นสำเนียงพูด ของชาวไทยเลยจึงมีลักษณะการพูดเหมือนชาวหลวงพระบางแต่บางพยางค์ออกเสียงสูงคล้ายสำเนียงพูดของชาวปักซีใต้ ฟังดูไพเราะนุ่มนวล จึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนเมืองเลย ด้วยสภาพสังคมและความเจริญในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ความสะดวกสบายความทันสมัยเทคโนโลยีต่าง ๆ และวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดอื่นก็ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชาวไทยเลยอยู่บ้าง เช่นการแต่งกายที่เป็นสากลเข้ากับยุคสมัยแต่ชาวไทยเลยโดยภาพรวมยังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิม

2. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับขวัญและคำสู่ขวัญ

ความหมายและความเชื่อเรื่องขวัญ

เสฐียรโกเศศ (2506, หน้า 3) ได้กล่าวถึง เรื่องขวัญไว้ว่า ขวัญ คือ สิ่งหนึ่งที่สิงอยู่ในร่างกายมาแต่กำเนิด เชื่อว่า ถ้าขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวของผู้นั้น ผู้นั้นก็มีความสุขสบายไม่ป่วยไข้ได้ทุกข์ ถ้าขวัญหนีหายไปจากตัวก็จะทำให้ผู้นั้นเป็นไข้ได้ทุกข์ และอาจถึงแก่ความตายได้หากขวัญไม่กลับมาอยู่ในร่างกายตามเดิม ขวัญนั้นไม่ใช่มีแต่เฉพาะคนเท่านั้น แม้แต่ในสัตว์ สิ่งของบางอย่าง เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย บ้านเรือน เรือ เกวียน ข้าวเปลือก นาข้าว แม้กระทั่งบ้านเมืองก็มีขวัญประจำอยู่เช่นเดียวกัน ความเชื่อเรื่องขวัญเป็นความเชื่อที่มีมาแต่ดึกดำบรรพ์ มิใช่เฉพาะชาวไทยในประเทศไทยเท่านั้น ชาวไทยในถิ่นอื่น เช่น ไทยใหญ่ ลื้อและลาวเป็นต้น มีคติความเชื่อเรื่องขวัญเป็นทำนองเดียวกัน เพราะมีคำเรียกว่า “ขวัญ” และมีพิธีรีตองเกี่ยวกับเรื่องขวัญ สืบเป็นประเพณีต่อมาเหมือนกัน

ปรีชา พิณทอง (2530, หน้า 238) ได้อธิบายถึง ความหมายของขวัญไว้หลายอย่าง เช่น ขวัญหมายถึง สิ่งที่ไม่มีตัวตน จับต้องไม่ได้ มีความเชื่อถือคล้ายจิต หรือวิญญาณ ซึ่งแฝงอยู่ในตัวของคน และสัตว์ ตั้งแต่เกิดมา และจะต้องอยู่ประจำตัวตลอด ถ้าขวัญอยู่กับตัวก็มีความสุข ความเจริญ ถ้าขวัญไม่อยู่กับตัว หนีหายไป ก็จะทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งจะต้องประกอบพิธีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวเหมือนเดิม อีกความหมายหนึ่ง ขวัญหมายถึง จิตใจหรือกำลังใจ เช่น กล่าวว่่า “ขวัญและกำลังใจ” และขวัญยังหมายถึงผม หรือขนที่เวียนเป็นก้อนหอย เช่น ขวัญผม นอกจากนั้น ขวัญ ยังหมายถึง สิ่งที่เป็นที่รักที่บูชา เช่น เรียกลูกที่รักว่า “ลูกขวัญ” เรียกเมียที่รักว่า “เมียขวัญ” เป็นต้น

ธวัช ปุณโณทก (2542, หน้า 25) ได้ให้ความหมายว่า ขวัญ คือสิ่งที่เป็นมิ่งมงคลสถิตอยู่กับชีวิตมนุษย์ สัตว์เลี้ยง วัตถุสิ่งของ รวมทั้งเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ความเชื่อเรื่องขวัญน่าจะเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยทุกสังคม รวมทั้งชาวไทยนอกประเทศด้วย เช่น ไทย-ลาว ในประเทศลาว ชาวไทยใหญ่ในประเทศพม่า ชาวไทยลื้อในสิบสองปันนา และชาวไทยดำในญวน การที่ชาวไทยเชื่อมั่นในเรื่องขวัญนี้แสดงว่า ขวัญเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยก่อนรับวัฒนธรรมพุทธศาสนา จากอินเดีย คำภาษาบาลีที่มีความหมายใกล้เคียงกับ “ขวัญ” มีหลายคำ เช่น วิญญาณ เจตภูต จิต แต่ไม่สามารถใช้แทนที่ “ขวัญ” ได้ เมื่อเกิดเหตุทำให้ขวัญหนีไป จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญให้ขวัญกลับมาอยู่ที่เดิม เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของขวัญ

ราชบัณฑิตยสถาน (2554, หน้า 250) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ขวัญ หมายถึง ผมหรือขนที่ขึ้นเวียนเป็นก้อนหอย มิ่ง มงคล สิริ ความดี เช่น ขวัญข้าว ขวัญเรือน อีกความหมายหนึ่ง ขวัญ หมายถึง สิ่งที่ไม่มีตัวตน นิยมกันว่ามิอยู่ประจำชีวิตคนตั้งแต่เกิดมา เชื่อกันว่าถ้าขวัญอยู่กับตัวก็

เป็นสิริมงคล เป็นสุขสบาย จิตใจมั่นคง แต่ถ้าตกใจหรือเสียใจ ขวัญก็จะออกจากร่างไปเรียกว่า ขวัญหายขวัญหนี ขวัญบิน เป็นต้นทำให้คนนั้นได้รับผลร้ายต่าง ๆ ซึ่งจะต้องประกอบพิธีเรียกขวัญ กลับคืนมา

ความหมายของขวัญและความเชื่อเรื่องขวัญตามที่กล่าวมาแล้วแตกต่างกันออกไปเฉพาะในเรื่องการใช้ถ้อยคำ แต่โดยความหมายจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ว่า ขวัญ หมายถึงสิ่งที่ไม่ปรากฏตัวตน คล้ายจิตหรือ วิญญาณ หรืออาจกล่าวได้ว่า ขวัญ คือพลัง หรือกำลังใจของคนเรานั้นเอง และมีความเชื่อว่า ขวัญมีอยู่ประจำชีวิตคนตั้งแต่เกิด รวมทั้งสัตว์ วัตถุสิ่งของบางชนิด ก็มีขวัญประจำอยู่เช่นเดียวกัน ถ้าขวัญอยู่กับตัวก็จะทำให้เกิดสิริมงคล จิตใจมั่นคง มีความสุข ความสบาย แต่ถ้าขวัญออกจากร่างไป ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม จะทำให้เจ้าของขวัญ เป็นทุกข์ เจ็บป่วย หรืออาจถึงแก่ชีวิตได้ เมื่อเกิดเหตุต้องเสียขวัญ จึงต้องประกอบพิธีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเจ้าของขวัญเช่นเดิม

มูลเหตุในการสู่ขวัญ

ปรีชา พิณทอง (2530, หน้า 238) ได้ไว้กล่าวว่ามูลเหตุแห่งการสู่ขวัญมาจากเหตุ 2 ประการ

1. การสู่ขวัญในเหตุดี หมายถึง การประกอบพิธีสู่ขวัญเนื่องจากได้รับโชคลาภ หรือได้รับสิ่งที่ดีที่พอใจ เช่น ไปค้าขาย หรือไปทำงานได้เงินทองมาก เจ้านาย หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือมาเยี่ยม ได้เลื่อนยศ บวชนาค แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ หรือจากบ้านไปนานกลับมาเยี่ยมบ้าน ฯลฯ หรือถ้าเป็นสัตว์ สิ่งของ จะประกอบพิธีสู่ขวัญ เมื่อได้สัตว์ หรือสิ่งของนั้นมาใหม่ หรือใช้งานเสร็จไปตอนหนึ่ง ๆ การประกอบพิธีสู่ขวัญในลักษณะเช่นนี้ ถือเป็นมงคลนิมิต ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ด้วยความสุข สบาย เช่น สู่ขวัญนาคน สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญเรือน สู่ขวัญนา สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญเกวียน สู่ขวัญวัว ควาย เป็นต้น
2. การสู่ขวัญในเหตุไม่ดี หมายถึง การประกอบพิธีสู่ขวัญเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ หรือไล่สิ่งที่เป็นเสียดจัญไร ภัยพิบัติออกไป เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย หรือหายจากเจ็บป่วย เคราะห์ร้ายได้รับอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่ง เสียทรัพย์เงินทอง มีถ้อยมีความ สัตว์หรือสิ่งของหายไปแล้วได้คืนมา เป็นต้น เมื่อเกิดเหตุดังกล่าวก็จะทำพิธีสู่ขวัญ เพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเจ้าของ เพื่อให้เกิดความสุขสบาย หรือหายจากเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ส่วนสัตว์หรือสิ่งของก็จะหายจากภัยพิบัติทั้งปวง เช่น สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญหลวง (คนป่วยเรื้อรัง) สู่ขวัญแม่ออกกรรม เป็นต้น

มูลเหตุที่มีการสู่ขวัญ จะมีการสู่ขวัญปกติมีอยู่ 2 ประการ คือ เหตุที่ดี และเหตุไม่ดี การจัดพิธีสู่ขวัญเนื่องในเหตุที่ดี ก็ได้แก่ การทำเนื่องในการได้รับโชคลาภหรือสิ่งที่ดีที่พอใจ เช่น ไปค้าขาย ได้เงินทองมากได้เลื่อนยศถาบรรดาศักดิ์ ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เจ้านายหรือญาติผู้ใหญ่ ที่เคารพไปมาหาสู่จากบ้านไปนานแล้วกลับมาเยี่ยมบ้าน ได้ลาภพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นสัตว์หรือสิ่งของ ถ้าสัตว์หรือสิ่งของนั้นมาใหม่ สัตว์หรือสิ่งของนั้นใช้งานเสร็จแล้วเป็นต้น ก็ทำพิธีสู่ขวัญ ส่วนเหตุในทางไม่ดี เป็นการสู่ขวัญเพื่อต้องการสะเดาะเคราะห์ให้หาย เสียดจัญไรต่าง ๆ เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ได้รับความตกใจหรือ ออกสั่นขวัญหายจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แต่ถ้าสัตว์หรือสิ่งของหายแล้วได้คืนมา เป็นต้น จึงทำการสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญหรือเชิญ ขวัญมา เพื่อให้ขวัญผู้นั้นมาอยู่กับเนื้อกับตัว อีกทั้งจะทำให้จิตใจของผู้นั้นมีมีความสุขความสบาย หรือหายจากเคราะห์เสียต่าง ๆ ส่วนสัตว์และ วัตถุสิ่งของก็จะได้หายจากภัยพิบัติ การสู่ขวัญมีหลายประเภท เช่น สู่ขวัญนาคน สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญ

เด็ก สู้ขวัญคนป่วย สู้ขวัญพระภิกษุสามเณร สู้ขวัญเรือน สู้ขวัญนา สู้ขวัญข้าว สู้ขวัญช้าง สู้ขวัญวัวควาย สู้ขวัญเกวียน สู้ขวัญรถยนต์ และสู้ขวัญปืน เป็นต้น

ในการประกอบพิธีสู้ขวัญด้วยเหตุ 2 ประการ ทั้งในเหตุดี และเหตุไม่ดีดังกล่าวมาแล้ว การสู้ขวัญเป็นเรื่องเกี่ยวกับขวัญและจิตใจ เป็นวิธีการสร้างขวัญและกำลังใจ ดังนั้นวิธีการดำเนินชีวิตแทบทุกอย่าง จึงมักจะมีการสู้ขวัญควบคู่กันเสมอไป เพื่อเป็นการระดมพลังจิตให้เข้มแข็ง สามารถฟันฝ่าอุปสรรคหรือภัยพิบัติให้ได้นั่นเอง การสู้ขวัญจึงเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

จากสาเหตุแห่งการสู้ขวัญดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีสู้ขวัญมีทั้งในเหตุดี และเหตุไม่ดี ต่างก็มีความต้องการอย่างเดียวกันคือ เรียกขวัญหรือเชิญขวัญให้กลับมารวมกันอยู่ในตัวเจ้าของขวัญเพื่อความสุข ความเจริญของเจ้าของขวัญ จึงพอสรุปจุดมุ่งหมายของการสู้ขวัญได้ ดังนี้

1. สู้ขวัญเพื่อฉลองขวัญ เป็นการสู้ขวัญในเหตุดี เพื่อแสดงความชื่นชมยินดี เช่น สู้ขวัญพระสงฆ์ สู้ขวัญเจ้านาย สู้ขวัญนาค สู้ขวัญแต่งงาน สู้ขวัญผู้เกษียณอายุราชการ เป็นต้น
2. สู้ขวัญเพื่อปลอบใจ เป็นการสู้ขวัญเพื่อให้กำลังใจแก่เจ้าของขวัญ ในโอกาสที่ผ่านเหตุร้ายมา เช่น ประสบอุบัติเหตุ เจ็บป่วย ซึ่งอยู่ในระยะฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ หรือมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง บุคคลเหล่านี้จะได้รับการสู้ขวัญเพื่อปลอบใจ เช่น สู้ขวัญคนป่วย สู้ขวัญแม่ออกกรรม สู้ขวัญหลวง เป็นต้น

3. สู้ขวัญเพื่อผูกขวัญ เป็นการสู้ขวัญเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ สัตว์ วัตถุสิ่งของที่ให้ประโยชน์แก่เจ้าของ เช่น สู้ขวัญวัว ควาย สู้ขวัญบ้าน สู้ขวัญเกวียน สู้ขวัญเรือ เป็นต้น

4. สู้ขวัญเพื่อรับขวัญ เป็นการสู้ขวัญในโอกาสที่มีผู้มาสู่ หรือได้รับสิ่งใหม่ ๆ เช่น สู้ขวัญขุนนางหรือข้าราชการได้เลื่อนยศ ตำแหน่ง สู้ขวัญรับน้องใหม่ สู้ขวัญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

ธวัช ปุณโณทก (2542, หน้า 34) ได้กล่าวถึง ประเภทของการสู้ขวัญ ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การสู้ขวัญบุคคลในรอบชีวิต การสู้ขวัญบุคคลในรอบชีวิตนั้นมีทั้งเหตุดีและเหตุร้ายที่บุคคลได้รับเช่น เมื่อได้รับโชค เลื่อนยศ สำเร็จการศึกษากลับมา หรือค้าขายร่ำรวย กลับจากเดินทางไกล หรือเดินทางจากบ้านไปไกล บวชนาค แต่งงาน เป็นต้น ส่วนเหตุร้ายเช่น เจ็บป่วย ประสบอุบัติเหตุ เมื่อเกิดเหตุดังกล่าวก็จะประกอบพิธีสู้ขวัญ เช่น สู้ขวัญนาค สู้ขวัญแต่งงาน สู้ขวัญคนธรรมดา สู้ขวัญคนป่วย เป็นต้น

2. การสู้ขวัญเครื่องใช้และสัตว์เลี้ยง เครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับประกอบอาชีพ หรือสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งาน หลังจากเสร็จสิ้นการใช้งาน ก็จะทำพิธีสู้ขวัญ เพื่อขอโทษที่ได้ล่วงเกิน และใช้งานอย่างทรากตรำ เช่น สู้ขวัญเกวียน สู้ขวัญวัว ควาย เป็นต้น

วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์ (2531, หน้า 23) ได้กล่าวถึงประเภทของการสู้ขวัญไว้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การสู้ขวัญเนื่องในโอกาสที่เจ้าของขวัญป่วย พิธีสู้ขวัญมีขึ้นเพื่อมุ่งรักษาเจ้าของขวัญในแง่ของจิตใจ มากกว่าทางร่างกาย เช่น สู้ขวัญคนป่วย สู้ขวัญหลวง เป็นต้น

2. การสู้ขวัญเนื่องในโอกาสที่เจ้าของขวัญผ่านช่วงสำคัญของชีวิต เช่น สู้ขวัญนาค

สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญแม่ออกกรรม สู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ สู่ขวัญเลื่อนยศ สู่ขวัญขุนนาง ข้าราชการ มาเยี่ยม สู่ขวัญเดินทางไปทำงานไกลบ้าน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าประเภทของการสู่ขวัญแบ่งได้ 2 ลักษณะ หนึ่งแบ่งตามกลุ่มผู้รับขวัญ ซึ่งแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือการสู่ขวัญคน การสู่ขวัญสัตว์ และการสู่ขวัญวัตถุสิ่งของ อีกลักษณะหนึ่ง แบ่งตามโอกาสของการประกอบพิธีสู่ขวัญแบ่งได้ แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือการสู่ขวัญคนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีงาม การสู่ขวัญคนที่มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ และการสู่ขวัญสัตว์ สิ่งของ เมื่อเสร็จจากการใช้งาน หรือทำงานบางอย่างเสร็จแล้ว การสู่ขวัญไม่ว่าประเภทใดก็ตามย่อมมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ ต้องการให้ขวัญกลับมาอยู่กับตัวเจ้าของขวัญ มารับเครื่องส่งเวทย์ในบายศรีด้วยความเชื่อว่า ขวัญช่วยทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่สัตว์ สิ่งของนั้น ยังผลให้สัตว์สิ่งของนั้นนำโชคลาภมาสู่เจ้าของด้วย

เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคติชน

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ (Functional theory)

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2543, หน้า 370) ได้กล่าวไว้ว่า มาลินอสกี (Malinowski) นักมานุษยวิทยา ชาวตะวันตกเป็นคนที่มิบทบาทสำคัญในการทำให้แนวทางวิเคราะห์ทฤษฎีหน้าที่นิยมและได้เสนอทฤษฎีหน้าที่นิยมอย่างเป็นสากลไว้ว่า วัฒนธรรมทั้งหมดทำหน้าที่สนองความต้องการของปัจเจกบุคคลในสังคม นั่นคือผู้คนในสังคมทุกแห่งต่างก็มีความต้องการทางด้านชีววิทยาและความต้องการทางด้านจิตใจเหมือนกัน และหน้าที่พื้นฐานของสถาบันทุกแห่งในวัฒนธรรมก็คือตอบสนองความต้องการเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น คนทุกคนต้องการความรู้สึกลอดภัยในการที่จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเอกภพ ดังนั้นในการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่าง เช่น แผ่นดินไหว หรือสุริยุปราคา นั้น หากนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอธิบายได้ไม่เพียงพอผู้คนก็จะพัฒนาความคิดด้านความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาและวิทยาการขึ้นมา เพื่ออธิบายและเพื่อรักษาความรู้สึกปลอดภัยมั่นคงของตนเองไว้ ซึ่งบทบาทหน้าที่นี้จะเป็นสิ่งที่กำหนดธรรมชาติของสถาบันด้วย มาลินอสกี ได้เสนอโครงสร้างของความต้องการระดับพื้นฐานที่เขายืนยันว่าวัฒนธรรมทุกแห่งจะต้องสนองตอบ 3 ด้าน คือ

1. วัฒนธรรมจะต้องสนองความต้องการด้านชีววิทยา เช่น ความต้องการอาหาร และความต้องการแพร่พันธุ์
2. วัฒนธรรมจะต้องสนองความต้องการด้านการคิดค้นและอุปกรณ์บางอย่าง เช่น ความต้องการการศึกษา และความต้องการกฎหมาย
3. วัฒนธรรมจะต้องสนองความต้องการรวมตัวกันเข้าเป็นหนึ่งเดียว เช่น ศาสนาและศิลปะ

แนวทางการวิเคราะห์หน้าที่ของมาลินอสกี มีบทบาทสำคัญในการเน้นความสัมพันธ์ภายในวัฒนธรรม และวิถีทางที่วัฒนธรรมทำหน้าที่ เพื่อสนองความต้องการของผู้ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของวัฒนธรรมนั้น ๆ

วิลเลียม บาสคอม นำความคิดเห็นของมาลินอสกี มาขยายความและเรียกร้องให้เกิดความสนใจในบทบาทต่าง ๆ ของคติชน เช่น สุภาษิตช่วยในการตัดสินใจที่ถูกต้อง ปรีศนาช่วยลับสมอง ทำให้เกิดเขาวนปัญญา นิทานปรัมปราช่วยให้การประพฤติปฏิบัติชอบด้วยเหตุผล เพลงที่ร้องเสียดสี

เหน็บแนม ช่วยปลดปล่อยความรู้สึกไม่พอใจที่เก็บกดไว้ ดังนั้นนักวิชาการจึงมักเสาะแสวงหาภาวะแวดล้อมเท่า ๆ กับที่เสาะหาต้นฉบับของข้อมูล วิลเลียม บาสคอม เสนอความคิดว่า คติชนทำหน้าที่เฉพาะในวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. คติชนเป็นกระจกเงาสะท้อนวัฒนธรรม
2. คติชนทำให้แก่งคิดต่าง ๆ ในวัฒนธรรมมีเหตุผล
3. คติชนเป็นวิถีทางของการศึกษา
4. คติชนรักษาความเป็นแนวร่วมในการยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม

ศิริพร ณ กลาง (2552, หน้า 361 อ้างอิงจาก Bascom, 1965, p. 279) ได้นำ

แนวคิดของคติชนวิทยา ตามแนวคิดบทบาทหน้าที่นิยมของ บาสคอม (Bascom) ทั้ง 4 ประการ มาใช้เป็นการอธิบายบทบาทหน้าที่ของคติ และความสำคัญของคติชนที่มีในสังคมต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรม โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ของคติชนออกเป็น 3 ข้อใหญ่ ๆ ได้แก่

1. บทบาทคติชนในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม สังคม ประเพณี (Traditional societies) ให้มีความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรม โดยจะมีพิธีกรรมในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต พิธีกรรมบูชาอำนาจเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมที่ช่วยสร้างความรู้สึกมั่นคงอบอุ่น ดังนั้นเมื่อนึกถึงพิธีกรรมที่อธิบายความเป็นมาของพิธีกรรมเราจะนึกถึงกลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ที่เป็น “เจ้าของ” พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับตำนานเหล่านั้น เช่น พิธีปอยสังลอง เป็นอัตลักษณ์ทางพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่ที่แม่ฮ่องสอน ตำนานพญาคนคาก ซึ่งอธิบายถึงที่มาของพิธีจุดบั้งไฟพญานาค เพื่อปลูกข้าวทำนา ทำให้เรานึกถึงกลุ่มชนในภาคอีสานและลาว เป็นต้น

2. บทบาทคติชนในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคม และรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคมในสังคมที่ไม่มีตัวหนังสือใช้ เช่น สังคมชนเผ่า หรือสังคมที่ยังคงใช้ประเพณีบอกเล่าเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรม คติชนเป็นกลไกสำคัญในการทำหน้าที่เป็น “สถาบันการศึกษา” ให้แก่เด็ก ๆ และผู้คนในท้องถิ่น เช่น การให้ความรู้เรื่องราวความเป็นมาของชนเผ่าตนเองผ่านตำนานอธิบายกำเนิดกลุ่มชนหรือนิยายประจำถิ่น

3. บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม คติชนยังมีบทบาทต่อ “จิตใจ” ของคนในสังคมเช่นกันคือ ทำหน้าที่เสนอทางออกหรือทางเลือกให้แก่ผู้คน เมื่อเขาเหล่านั้นรู้สึกไม่พอใจหรือคับข้องต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเช่น การสร้างตัวละครในนิทานให้บินได้ เหาะได้ ทดแทนความรู้สึกที่บินไม่ได้ อย่างนก

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยมถือว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ในวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นระบบความเชื่อและศาสนา ระบบครอบครัว ระบบการปกครอง ระบบการศึกษา ระบบนันทนาการล้วนทำหน้าที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางใจให้มนุษย์และความมั่นคงทางสังคม ระบบต่าง ๆ ที่เป็นกลไกทางสังคมหรือวัฒนธรรมต่างก็มีหน้าที่ของตน เปรียบได้กับอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายของคนเราล้วนมีหน้าที่ต่างกันที่จะทำให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ หากอวัยวะใดในร่างกายไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ก็จะมีผลกระทบต่อความแข็งแรงของร่างกาย ระบบต่าง ๆ ในวัฒนธรรมก็เช่นกัน ถ้ายังสามารถทำหน้าที่ของตนได้ดี ดังนั้นแม้ว่าจะแยกบทบาทหน้าที่ของคติชนออกเป็น 3 ประเภทดังกล่าว แต่ก็อาจสรุปได้ว่าในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรม คติชนมีหน้าที่เช่นเดียวกับวัฒนธรรมส่วนอื่น ๆ คือช่วยรักษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความมั่นคงให้แก่สังคม

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีบทบาทหน้าที่ เป็นแนวคิดที่เห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ในวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นระบบความเชื่อ ศาสนา และระบบครอบครัว ต่างก็มีหน้าที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและสังคมให้กับมนุษย์ โดยเฉพาะข้อมูลคติชนประเภทต่าง ๆ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางและปรับใช้เป็นการรอบความคิดในการวิจัย โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสุ่วขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ใน 5 ประการ คือ

1. บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลในกระทำพิธีกรรม
2. บทบาทหน้าที่ในการให้ศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า
3. บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม
4. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ

ของบุคคล

5. บทบาทหน้าที่ในการให้ความสะเทือนอารมณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีดังต่อไปนี้

ชาคริต อนันทรารวัน (2538) ได้ศึกษาบทสุ่วขวัญ จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อถือของจังหวัดเลยที่ปรากฏในบทสุ่วขวัญเชื่อใน ผีแถน ผีถ้ำ พระอินทร์ พระพรหม ผสมผสานกับพุทธศาสนาในด้านจริยธรรมพบว่า ชาวเลยมีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร่วมมือกันสามัคคีกันอย่างดี ในด้านค่านิยมและข้อห้ามชาวไทยเลย มีค่านิยมทางความร่ำรวย ความเป็นเจ้านายใหญ่โต ความสุข ความสบายและชอบสนุก นิยมผู้มีปัญญาและอายุยืน รวมทั้งการเชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่ ในด้านข้อห้าม ห้ามประพฤตินอกศีลธรรม ข้อห้ามผิวเมียและเด็กเพื่อให้อยู่ในความสงบปลอดภัย ด้านภาษาและวัฒนธรรมเป็นลักษณะร่ายยาวใช้คำซ้ำหลายประเภท ด้านวัฒนธรรม มีความร่วมมือกันทางสังคมและกิจกรรมที่ต้องใช้คนมา นำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมอันดีของไทยต่อไป

บุญธรรม ทองเรือง (2536) ได้ศึกษาวรรณกรรมคำสุ่วขวัญอีสาน ในด้านรูปแบบคำประพันธ์ ขนบนิยมในการแต่ง การใช้ภาษา เนื้อหา และวิถีชีวิต ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมคำสุ่วขวัญอีสาน ประกอบด้วยคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว มีจำนวนคำแต่ละวรรคตั้งแต่ 3 คำถึง 15 คำ บทหนึ่งจะมีกี่วรรคก็ได้จนจบใจความตอนนั้น ๆ ขนบนิยมในการแต่ง นิยมขึ้นต้นด้วยคำว่า “ศรี ศรี” การกล่าวชมกฤษยามที่ดี ส่วนขยายความส่วนมากกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสุ่วขวัญ ส่วนสุ่วขวัญเป็นเนื้อหาส่วนสำคัญที่สุดส่วนมากจะกล่าวเชิญ ขวัญให้กลับคืนมาสู่เจ้าของขวัญ เพราะเชื่อว่าเมื่อขวัญกลับมาเจ้าของขวัญจะได้รับสิ่งที่เป็นมงคลตลอดไป ด้านการใช้ภาษา ใช้ภาษาถิ่นอีสานเป็นพื้น มีภาษาถิ่นเหนือบ้าง และมีคำยืมมาจากภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาบาลี สันสกฤต ในรูปของคำศัพท์ คาทา และการปรุงแต่งคำในด้านความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสุ่วขวัญกับชีวิตชาวอีสาน แสดงให้เห็นวิถีชีวิตชาวอีสานในด้านการนับถือศาสนา

ศีกฤทธิ พันธุ์วิไล (2527) ได้ศึกษาบทสุ่วขวัญ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในด้านรูปแบบ เนื้อหา ภาษา และวรรณศิลป์ ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อและค่านิยมทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า บทสุ่วขวัญ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ประพันธ์ด้วยคำประพันธ์ประเภทร่ายและกลอนมีการดำเนินเรื่องเป็นตอน ๆ เริ่มต้นด้วยบทขมขมทเวทดา บทประณาม อารัมภบท บทเชิญขวัญ บทปลอบขวัญ

บทกวาดเคราะห์ และการให้พรที่นิยมใช้คำศัพท์บาลี คำซ้ำ คำซ้อน ภาษาถิ่น ใช้เสียงสัมผัส สำนวน โวหารเปรียบเทียบ การพรรณนาที่เห็นภาพพจน์ และนาฏการ บทสູ່ขวัญแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของสังคมชาวลับแลในด้านความเชื่อเรื่องขวัญ ผี อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลางสังหรณ์ ความเป็นมงคล และความอัปมงคล นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นค่านิยมของสังคมในด้านความกตัญญูกตเวที การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสความโอบอ้อมอารี ความมั่งมีทรัพย์ เป็นต้น

สมพงษ์ จิตอารีย์ (2545) ได้ศึกษาบทสູ່ขวัญ และพิธีสູ່ขวัญของชาวไทยลื้อ อำเภอปัว จังหวัดน่าน ในด้านบทบาทและหน้าที่ของพิธีสູ່ขวัญในบริบทสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ ศึกษาเนื้อหาของบทสູ່ขวัญจากข้อมูลที่สืบทอดทางมุขปาฐะและเอกสารล้านนา ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างของบทสູ່ขวัญคนของชาวไทยลื้อ อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีทั้งหมด 8 บทย่อย คือ บทขึ้นต้น หรืออารัมภบท บทบรรยายเครื่องบายศรี บทเชิญขวัญ บทป้อนขวัญ บทปิดเคราะห์ บทกวาดโชค บทผูกขวัญ บทมอบขวัญให้แก่เจ้าของขวัญ โครงสร้างของบทสູ່ขวัญสำหรับสัตว์และพืชที่เกี่ยวกับการเกษตร มีโครงสร้าง 5 ขั้นตอน คือ บทขึ้นต้น หรืออารัมภบท บทบรรยายเครื่องบายศรี บทเชิญขวัญ บทป้อนขวัญ บทมอบขวัญ ส่วนบทบาทหน้าที่ของพิธีสູ່ขวัญที่มีต่อชุมชนไทยลื้อ แบ่งออกมี 4 ประเภท คือตอบสนองความต้องการด้านจิตใจสร้างขวัญกำลังใจ และความเชื่อมั่น การสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคี การรวมพลังให้ชุมชนเป็นปึกแผ่น เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ปลูกฝังค่านิยม และพฤติกรรมทางจริยธรรมที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น พิธีสູ່ขวัญทำให้เกิดความสืบเนื่อง และความมั่นคงทางวัฒนธรรม

ปิยะพันธ์ สรรพสาร (2546) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวกูย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมการสູ່ขวัญกระทำสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน โดยได้รับอิทธิพลการจัดพิธีกรรมจากกลุ่มพิธีกรรมจากกลุ่มชนชาวไทยอีสานซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง ด้านเนื้อหาด้านเนื้อหาของบทสູ່ขวัญจัดแบ่งได้ตามโอกาสที่ใช้ประกอบพิธีกรรม 3 ประเภท คือ พิธีกรรมการสູ່ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านชีวิต พิธีกรรมการสູ່ขวัญในการเช่นสรวง และพิธีกรรมการสູ່ขวัญสำหรับผู้ป่วย ด้านบทบาทหน้าที่ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ชุมชน บทบาทหน้าที่ในการสร้างความจริงใจแก่ชุมชน บทบาทหน้าที่ในการทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น บทบาทหน้าที่ในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบุคคลในชุมชนและบทบาทหน้าที่ในการเป็นเครื่องมือควบคุมและรักษาแบบแผนของชุมชน

อนุศาสน์ ป้องศิริ (2548) ได้ศึกษาบทบาทหมอสູ່ขวัญ กรณีศึกษาอำเภอปากชม จังหวัดเลย การศึกษาพบว่า พิธีกรรมการสູ່ขวัญเป็นพิธีที่เกิดขึ้นจากความเชื่อว่าร่างกายของคนประกอบด้วยขวัญ เมื่อใดที่ขวัญได้ออกจากร่างด้วยสาเหตุใด ๆ จะทำให้เจ้าของขวัญไม่สบาย เจ็บป่วย อาจถึงแก่ชีวิตได้ พิธีกรรมสູ່ขวัญกระทำขึ้นทั้งเหตุดีเพื่อเป็นการรับขวัญ บำรุงขวัญและเหตุร้ายเพื่อเรียกขวัญกลับเข้าสู่ร่างกาย บทบาทที่สำคัญของหมอสູ່ขวัญมีทั้งบทบาทโดยตรงที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมสູ່ขวัญ การกำหนดฤกษ์ยาม การกำหนดอุปกรณ์ประกอบพิธี การดำเนินการตามขั้นตอนพิธีโดยการกล่าวบทสวดอ้อนวอน เชิญชวนให้ขวัญกลับคืนสู่ร่างกายและบทบาทโดยอ้อม ได้แก่ การแสดงให้สังคมได้ยอมรับการเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ การขัดเกลาสมาชิกให้กับสังคม โดยการแนะนำ อบรม สั่งสอน การสร้างความเป็นเอกภาพให้แก่ชุมชน และการสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว

วารสารณั ดังก้อง (2549) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทสุ่ขวัญ จังหวัดแพร่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของชาวเทศบาลตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่ปรากฏในบทสุ่ขวัญ ผลการศึกษาพบว่า บทสุ่ขวัญ จังหวัดแพร่ มี 7 ประเภท ได้แก่ บทสุ่ขวัญคน บทสุ่ขวัญแต่งงาน บทสุ่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ บทสุ่ขวัญนาค บทสุ่ขวัญก้อนเส้าเตาไฟ บทสุ่ขวัญวิ้วควาย และบทสุ่ขวัญข้าว เนื้อหาแสดงให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของชาวทุ่งโฮ้ง สถาบันครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประเพณีที่ปรากฏคือ ประเพณีสุ่ขวัญ ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวชนาค ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีการปลุกเรื้อน สถาปณภูมิศาสตร์ที่ล้อมรอบไปด้วยทุ่งนา และป่าเขา ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อบุพเพสันนิวาส ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องมงคลและอัปมงคล ค่านิยมที่ปรากฏ ได้แก่ ค่านิยมในการเคารพผู้อาวุโส การทำบุญ ความกตัญญู การศึกษา ความร่ารวย มีอำนาจ รักในเกียรติยศชื่อเสียง การแต่งกาย รักสนุก ชอบบริโภค และค่านิยมเรื่องหน้าที่ของสามีภรรยา

พิมพ์ภา ภัคดี (2550) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทสุ่ขวัญที่ใช้ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า บทสุ่ขวัญของอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน จำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือบทสุ่ขวัญคน บทสุ่ขวัญสัตว์ บทสุ่ขวัญพืชและบทสุ่ขวัญสิ่งของ ส่วนโครงสร้างบทสุ่ขวัญตามเนื้อหาที่ปรากฏในเนื้อหา แบ่งเป็นองค์ประกอบหลักได้ 3 บท ได้แก่ บทนำ บทดำเนินเรื่อง และจบจบ จำแนกเป็นบทย่อยได้ 11 บท ได้แก่ บทไหว้ครู บทบูชาพระรัตนตรัย บทชุมนุมเทวดา บทขึ้นต้น บทบรรยายเครื่องบายศรี บทเชิญขวัญ บทป้อนขวัญ บทปิดเคราะห์ บทผูกขวัญ บทคำสอน และบทให้พร ส่วนบทบาทหน้าที่ของบทสุ่ขวัญ มีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นสิริมงคล บทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยมทางสังคม ในด้านความกตัญญูรู้คุณ การทำหน้าที่ของสามีภรรยา การทำหน้าที่ของสามเณร การยอมรับนับถือคนมีทรัพย์สินสมบัติและมีชื่อเสียงเกียรติยศ การแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนในสังคมเกี่ยวกับการทำนา การติดต่อสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และจังหวัดต่าง ๆ การเลี้ยงลูก ความเชื่อ การบริโภค

ประภาส ทิพยมาศ (2551) ได้ศึกษาวรรณศิลป์ในบทสุ่ขวัญของหมอสุดจำเนียร พันทวี ผลการศึกษาพบว่า บทสุ่ขวัญของหมอสุดจำเนียร พันทวี ประกอบด้วยบทสุ่ขวัญเด็ก บทสุ่ขวัญนาค บทสุ่ขวัญทั่วไป มีเนื้อหาและทำนองแตกต่างกันตามเหตุการณ์ บทสุ่ขวัญแบ่งโครงสร้างเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนดำเนินเรื่องและส่วนสรุป ส่วนบทสวดขึ้นต้นก่อนสุ่ขวัญเป็นการขอความสำเร็จจากพระพุทธรูปพระธรรม พระสงฆ์และเทพยดาผู้มีอิทธิฤทธิ์ ทำให้ทราบว่ามีอำนาจได้นำเอาความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีสงเทวดา พราหมณ์ ศาสนาพุทธมาผสมผสานกันได้อย่างเหมาะสม ส่วนดำเนินเรื่องประกอบด้วยบทเชิญขวัญ บทปลอบขวัญและบทกวาดเคราะห์ โดยบทเชิญขวัญเมื่อแบ่งตามเนื้อหาแล้วแตกต่างกันตามเหตุการณ์ บทปลอบขวัญเป็นคำปลอบประโลมขวัญให้อยู่กับตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญตลอดไป และบทกวาดเคราะห์เป็นการกล่าวคำปิดเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ส่วนบทสรุปประกอบด้วยบทให้พรและคำวิดฟาย ถือเป็นกรให้คำแสดงความปรารถนาดี รูปแบบบทสุ่ขวัญมีคำประพันธ์เพียงชนิดเดียว คือร้อย ซึ่งมีลักษณะข้อบังคับการประพันธ์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การศึกษาคำสุ่ขวัญนั้นมักจะศึกษา รูปแบบ การใช้ภาษา เนื้อหา โครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ของคำสุ่ขวัญ ในแต่ละท้องที่มีหลายสาขา ที่สะท้อนมุมมองต่อบทสุ่ขวัญให้เห็นถึงความเชื่อของผู้คนที่ผูกพันกับพิธีสุ่ขวัญและเป็น

การสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษในการอนุรักษ์ประเพณีเกี่ยวกับพิธีการสู่ขวัญให้คงอยู่ แต่ในพื้นที่อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ยังไม่มีการศึกษาโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญต่อไป

บทที่ 2

พิธีสู่ขวัญของชาวไทยเลย

ภูมิหลังของชาวเลย

ไทยเลยเป็นชื่อเรียกคนเมืองเลย ในประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่าคนเมืองเลยคือกลุ่มคนที่อพยพจากชายแดนตอนเหนืออาณาจักรสุโขทัยซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวไทยหลวงพระบางเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมือง “เซไล” ในปีพุทธศักราช 2396 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 ต่อมาก็ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านแห่และได้ตั้งบ้านเมือง เรียกว่าเมืองเลยนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เมืองเลยก็ได้รวมตัวกันเป็นเมืองใหญ่ โดยรวมตัวของอำเภอภูผาหรืออำเภอเมืองในปัจจุบัน อำเภอท่าลี่ที่ขึ้นกับมณฑลอุดร อำเภอด่านซ้ายขึ้นกับมณฑลพิษณุโลก เมืองเชียงคานขึ้นกับเมืองพิชัย อำเภอต่าง ๆ เหล่านี้จึงโอนมาขึ้นกับเมืองเลยทั้งหมดตั้งแต่พุทธศักราช 2450 เป็นต้นมา

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศทั่วไปของเมืองเลยเต็มไปด้วยภูเขามิป่าไม้ และพืชพรรณอุดมสมบูรณ์จึงส่งผลให้อาหารการกินน้ำท่าไม่ค่อยขาดแคลน ชาวไทยเลยจึงมีหน้าตาสดชื่น และผิวพรรณผ่องใสคล้ายชาวไทยภาคเหนือ

ด้านการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพราะเมืองเลยมีดินที่มีคุณภาพ การปลูกพืชจึงได้ผลดี รองลงมา ก็จะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น โรงน้ำแข็ง โรงหีบฝ้าย โรงเลื่อย โรงกลึง โรงไม้หิน เป็นต้น

สำหรับบ้านเรือนของชาวไทยเลยเป็นเรือนหลังใหญ่ยกพื้นสูง มีระเบียงหรือชานยื่นออกไปด้านหน้าเรือน มีเรือนครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะสร้างแยกต่างหากโดยมีชานต่อเชื่อมติดกัน สำหรับหลังคาของเรือนนอนมุงด้วยหญ้าคา หรือไม้แป้นเก็ด ฝาเรือนพื้นเรือนนิยมทำด้วยไม้แผ่นเรียกว่า ไม้แป้น ส่วนเสาจจะใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นต้น ๆ หรืออิฐก่อเป็นเสาใหญ่ มีบันไดไม้พาดไว้สำหรับขึ้นลงตรงชานบ้าน ส่วนเรือนครัวจะมุงหลังคาด้วยหญ้าคา ฝา และพื้นจะนิยมทำด้วยฟาก หรือไม้ไผ่สับแผ่ออกเป็นแผ่น และเสาจจะทำด้วยไม้เนื้อแข็งเช่นกัน (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย, 2541, หน้า 8)

การแต่งกายของชาวไทยเลยจะใช้ผ้าฝ้าย และผ้าไหมพื้นสีในการตัดเย็บ โดยจะนำเส้นด้ายมาทอเป็นผืน และนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อ กางเกง ผ้าซิ่น เป็นต้น ลักษณะการแต่งกายสำหรับผู้ชายจะมีอยู่ด้วยกัน 4 แบบ แล้วแต่ในโอกาสต่าง ๆ ที่จะสวมใส่ ซึ่งประกอบด้วยชุดต่อไปนี้

- ชุดแต่งกายสำหรับไปวัด ไปงานบุญ งานสงกรานต์ งานบวช งานลอยกระทง จะนิยมแต่งกายด้วยชุดไทยเลยแบบคอกกลมแขนสั้นนุ่งกางเกงขายาวธรรมดา
- ชุดแต่งกายสำหรับไปทำงาน ไปวัดงานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นปีใหม่ จะนิยมแต่งกายด้วยชุดไทยเลยแบบคอตั้งแขนสั้นนุ่งกางเกงขายาวธรรมดา
- ชุดแต่งกายสำหรับงานพิธีการต่าง ๆ หรืองานบุญประเพณี เช่น งานดอกฝ้ายบาน มะขามหวานเมืองเลย งานปีใหม่ จะนิยมแต่งกายด้วยชุดไทยเลยแบบคอตั้งแขนสั้นหรือแขนยาวนุ่งกางเกงขายาวธรรมดา
- ชุดแต่งกายสำหรับไปปฏิบัติงานทางเกษตรจะนิยมแต่งกายด้วยเสื้อคอกกลมผ่าอกตลอดสีหม่อนิล หรือสีอำมคราม กางเกงขาวนาขาสั้นสีหม่อนิล มีผ้าขาวม้าคาดเอวและใช้ผ้าขัดหลัง

สะพานข้าม สวมรองเท้าแตะหนังสัตว์หนัง ส่วนผู้หญิงเสื้อจะเป็นคอกลมผ่าอกตลอด เอวจัม แขนยาว สามส่วนชายเสื้อคลุมสะโพก กระดุมจะมีลักษณะสีเดียวกับผ้าส่วนผ้าชิ้นเป็นผ้าฝ้าย หรือผ้าไหมที่ทอ จะมีลายเส้นสีต่าง ๆ รวมไปถึงลวดลายพื้นเมืองโบราณของจังหวัดเลย เมื่อนุ่งจะเป็นทรงยาวลงตาม ลำตัวหัวต่อชายด้วยผ้าขัด ซึ่งชุดการแต่งกายของผู้หญิงไทยเลยจะมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ

1. ชุดไทยเลยที่ประยุกต์มาจากชุดไทยล้านช้าง จะมีลักษณะเสื้อคอกลมผ่าอกตลอดติด กระดุม เอวจัมขอบเอวกว้างหนึ่งนิ้วครึ่ง เอวเสื้ออยู่นอกผ้าชิ้น ใช้ผ้าฝ้ายสีล้วนในการตัดเย็บส่วนผ้าชิ้น ใช้ผ้าฝ้ายที่ทอในจังหวัดเลยจะนุ่งเป็นผ้าชิ้น หรือตัดเย็บสำเร็จรูปก็ได้ โอกาสที่ใช้ถ้าเป็นแบบแขนสาม ส่วน และเอวจัมใช้สำหรับงานพิธีต่าง ๆ เข้าเฝ้า หรือรับเสด็จ งานราตรีสโมสร งานบุญประเพณี เช่น ปีใหม่ ลอยกระทง งานดอกฝ้ายฯ แต่ถ้ามีผ้าแถบคาดอกใช้สำหรับงานราตรีสโมสร การประกวด เทพี เป็นต้น

2. ชุดไทยเลยที่ประยุกต์จากชุดไทยเลย จะมีลักษณะคล้ายชุดไทยล้านช้าง แต่จะมีลักษณะ ของเสื้อแขนสั้นสามส่วน สำหรับโอกาสที่ใช้เสื้อแขนสั้นใช้ไปทำงาน ไปวัด ส่วนแขนสามส่วนใช้ สำหรับเป็นชุดทำงาน ไปวัด งานบวช งานทำบุญ งานแต่งงาน แต่ถ้าใส่ผ้าเปียงจะใช้สำหรับไปงาน ประเพณีต่าง ๆ ใช้ใส่เป็นพิธีกรในงานต่าง ๆ

แต่ในอดีตผู้ชายจะนุ่งโสร่งไหม หรือโสร่งฝ้ายแทนกางเกงขายาว และนุ่งผ้าก๊อม เช่นเดียวกับโจงกระเบน และจะมีมัดด้ามงา ซึ่งถือเป็นเครื่องประดับเสียเปรียบไว้ที่พุงเวลาไปวัด ส่วน ผู้หญิงจะสวมเสื้อหมากกะแล่ง นุ่งผ้าชิ้นฝ้ายที่ย้อมด้วยสีหม้อมีร่องสีขาว และผ้าเปียงตก หรือสไป เฉียงหม่นเฉียง

ส่วนทรงผมผู้ชายจะเป็นรองทรงธรรมดา ผู้หญิงจะเกล้ามวยทรงสูงเปิดหน้าผากให้ เรียบร้อย สำหรับเครื่องประดับของผู้ชายจะประกอบด้วยกำไลข้อเท้าซ้าย สำหรับผู้หญิงจะ ประกอบด้วยตุ้มหูเงิน-ทอง กำไลเงินข้อมือ กำไลข้อเท้าเงิน สร้อยคอเงิน-ทอง และเข็มขัดเงิน

ภาษาของชาวไทยเลย จะมีสำเนียงภาษาที่แตกต่างจากภาษาพูดของคนในจังหวัดภาค อีสานอื่น ๆ เพราะกลุ่มที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันนี้ มีประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายจากบ้านเมืองลาวหรือ อาณาจักรล้านช้าง ซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง หรือเชียงคง เชียงทองในสมัยโบราณกลุ่ม เหล่านี้ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาจับจองที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนย่อย ๆ ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 23 ชาวหลวงพระบาง และชาวเมืองบริเวณใกล้เคียงที่อพยพมาเมืองเลยได้นำวัฒนธรรมด้านภาษามาใช้ กัน จึงทำให้ภาษาเมืองเลยแตกต่างจากภาษาอีสานถิ่นอื่น ๆ ดังนั้นสำเนียงการพูดของชาวไทยเลยจึง มีลักษณะการพูดเหมือนชาวหลวงพระบาง แต่บางพยางค์ออกเสียงสูงคล้ายสำเนียงของชาวปักซีใต้ พูตไพเราะนุ่มนวล จึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนเมืองเลย

ด้วยสภาพสังคมและความเจริญในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปความสะดวกสบายความ ทันสมัยเทคโนโลยีต่าง ๆ และวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดอื่นก็ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชาวไทยเลย อยู่บ้าง เช่น การแต่งกายที่เป็นสากลเข้ากับยุคสมัยแต่ชาวไทยเลยโดยภาพรวมยังคงยึดมั่นในประเพณี ที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิม ชาวไทยเลยนั้นนับได้ว่าเป็นผู้ที่ รักษา ประเพณีท้องถิ่นไว้ค่อนข้างเหนียวแน่น ถึงแม้ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนเมืองเลย บางส่วนได้ เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากได้รับวัฒนธรรมมาจากภายนอกก็ตาม ส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม

เช่น ในวันพระก็มักจะเข้าวัดฟังเทศน์ถือศีลฟังธรรมและเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตสำหรับประเพณี และเทศกาลที่ชาวไทยเลยยึดถือ และปฏิบัติมาช้านานนั้นประกอบไปด้วย ดังต่อไปนี้

ประเพณีและเทศกาล

1. ประเพณีบุญหลวง เป็นการทำบุญโดยนำพิธีทำบุญพะเหวด และบุญบั้งไฟมารวมกันจะจัดทำในเดือนเจ็ดหรือเดือนแปด ตามขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติต่อกันมางานบุญหลวงจะจัดขึ้นในพื้นที่เขตสุขภาพอำเภอคำชะอี โดยมีศูนย์กลางที่วัดโพธิ์ชัยจะจัดทำรวม 2 วันโดยในวันแรกเรียกว่า วันรวม หรือวันโฮม ชาวบ้านจะมารวมกันที่วัดโดยเริ่มพิธีตั้งแต่เช้ามีดประมาณ 04.00 ถึง 05.00 นาฬิกา มีพิธีแห่พระอุปัชฌาย์รอบหมู่บ้าน โดยนำก้อนหินก้อนใหญ่พอเหมาะจำนวนสามก้อนไปวางไว้ในวังน้ำหรืออาจวางไว้ในที่ใดที่หนึ่งใกล้ ๆ วัด หลังจากนั้นก็มีพิธีแห่ดอกไม้ธูปเทียนขึ้นห้าชั้นแปดไปยังสถานที่ที่ก้อนหินวางอยู่ ซึ่งได้สมมุติให้ เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อไปถึงคนแก่ก็หยิบก้อนหินชูขึ้นแล้วถามว่า ใช้พระอุปัชฌาย์หรือไม่สำหรับสองก้อนแรกจะตอบว่า “ไม่ใช่” พอถึงหินก้อนที่สามก็จะถามเช่นเดิมแต่ก้อนที่สามชาวบ้านจะตอบพร้อมกันว่า “ใช่” จึงได้กล่าวคำอาราธนาพระอุปัชฌาย์ วันที่สองจะเป็นวันที่อัญเชิญพระเวสสันดรและนางมัทรีเข้าเมืองในช่วงบ่าย ซึ่งเรียกว่าขบวนแห่พระมีแสนด้านถือพานบายศรีนำหน้าตามด้วยขบวนแห่พระพุทธรูปซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระเวสสันดรมีขบวนแห่พระพุทธรูป 1 องค์ ขบวนแห่พระสงฆ์ 4 รูป ขบวนของคณะแสนนางเทียม นางแต่ง ผีตาโชนและการละเล่นต่าง ๆ ปิดท้ายด้วยขบวนแห่บั้งไฟที่ปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา เจ้ากวนจะถูกเชิญขึ้นนั่งบนบั้งไฟแห่เข้าไปในวัดโพธิ์ชัยเพื่อจะได้จุดบั้งไฟขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เสร็จพิธีทุกคนจะไปรวมกันที่วัดเพื่อฟังเทศน์มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์

2. ประเพณีการทำบุญพระราชำ เป็นการทำบุญออกพรรษา จัดทำในวันขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสิบเอ็ด หรือเลื่อนไป ทำในวันขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสามการทำบุญมักเชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านอื่นที่ใกล้เคียงมาร่วมงานด้วยเพื่อความสนุกสนานงานบุญเช่นนี้นิยมจัดทำในบางหมู่บ้านของเขตอำเภอท่าลี่ และอำเภอภูเรือ

3. งานเทศกาลออกพรรษาที่เชียงคาน เป็นประเพณีที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานเช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่น ๆ งาน เริ่มตั้งแต่วันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 11 เรื่อยไปจนถึงเช้าของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 ในเช้าวันแรกจะจัดให้มีการตักบาตรเทโว งานจะเริ่มด้วยขบวนแห่ประสาธน์ของคุ้มวัดต่าง ๆ ส่วนการแข่งขันเรือมีไปจนถึงวันที่ 4 ของงาน ซึ่งเป็นวันที่คณะกรรมการจัดงานจะตัดสินความงามของปราสาทผึ้งของแต่ละคุ้มวัด ค่ำของวันที่ 5 ซึ่งเป็นคืนวันออกพรรษา ชาวบ้านส่วนมากเป็นคนเฒ่าคนแก่แต่ละคุ้มจะปล่อยเรือไฟที่ช่วยกันทำให้ไหลไปตามแม่น้ำโขง ประทีปนับร้อยดวงจากเรือไฟไม่ไผ่ลอยเด่นอยู่กลางลำน้ำโขง แม้จะไม่สวยงามใหญ่โตเท่าบางจังหวัด แต่ก็แสดงให้เห็น ความศรัทธาและยึดมั่นในประเพณีเช่นกัน

4. งานนมัสการพระธาตุดินแทน จะจัดขึ้น ณ วัดโพธิ์ชัย บ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว ระหว่างวันขึ้น 14-15 ค่ำเดือน 12 งานเริ่มขึ้น ในตอนย่ำค่ำของวันขึ้น 14 ค่ำ หลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และเทศนาธรรมในบริเวณ พระธาตุแล้วก็เป็นพิธีกรรมเพื่อความอยู่ดีกินดี ของคนในชุมชนทุกครัวเรือนจะต้องส่งตัวแทน เข้าร่วมในพิธีอย่างน้อย 1 คน สิ่งของแก้บนมีต้น ผึ้ง 1 ต้น หินพันก้อน และดอกไม้ธูปเทียน

5. งานบุญแห่ต้นดอกไม้ เป็นประเพณี การทำต้นดอกไม้ถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องในเทศกาลสงกรานต์ที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ครั้งสร้างพระธาตุดินแทน มีตำนานเล่าว่าก่อนที่พระธาตุองค์จะจากหมู่บ้านไปได้สังฆาจารย์ได้สั่งชาวบ้านไว้ เมื่อถึงช่วงปีใหม่ให้หยุดพักการทำงานทุกอย่างและทำบุญสงกรานต์ด้วยการทำตุง ไปบูชาพระรัตนตรัย สรงน้ำและทำต้นไม้อัญญาบูชาพระพุทธรูป มีพิธีสรงน้ำพระสงฆ์ บายศรีพระพุทธรูปและก่อพระทรายเพื่อไม่ให้ปีศาจเข้ามาบวกรวนในหมู่บ้าน ในวันที่ 13 เมษายน ชาวบ้านไม่ว่าหญิงชายเด็ก ผู้ใหญ่ต่างก็มาร่วมกันในโบสถ์วัดโพธิ์ชัยเพื่อรับศีล หลังจากนั้นจะช่วยกันอัญเชิญพระพุทธรูปในโบสถ์มาจัดเรียงบนแท่นภายนอก เพื่อรับน้ำสรง ส่วนพระประธานองค์ใหญ่ที่ไม่สามารถอัญเชิญออกมาได้นั้น ชาวบ้านผู้ชายจะช่วยกันชำระขัดสีจนสะอาดและพรมด้วยน้ำหอม เมื่อได้สรงน้ำพระพุทธรูปกันอย่างทั่วถึงแล้วก็อัญเชิญพระพุทธรูปจากบนแท่นภายนอกกลับเข้าไปประดิษฐานในโบสถ์อย่างเดิม เข้ามีตุงของวันที่ 14 เมษายน เริ่มมีขบวนแห่ข้าวพันก้อนและเครื่อง ไทยทานเข้าสู่วัดโพธิ์ชัยหลังจากแห่เวียนรอบโบสถ์ 3 รอบ ก็ทำพิธีถวายและฟังเทศน์ฉลองข้าวพันก้อน แล้วถวายภัตตาหารเช้า ตกบ่ายก็ตั้งขบวนแห่ต้นดอกไม้ไปถวายวัด ในขบวนมีทั้งผู้ร่วมถือดอกไม้ รูปเทียนและฆ้องกลองประโคมเป็นที่ครึกครื้นใน วันที่ 15 เมษายน ซึ่งเป็นวันเถลิงศกใหม่ ตอนเช้ามีตุงจะมีการจุดประทัดยิงปืนเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและขับไล่สิ่งอัปมงคลต่าง ๆ และพิธีเลี้ยงพระ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย, 2541, หน้า 4)

ประเพณีในรอบปีของไทยเลยจึงถือเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของไทยที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และนิยมปฏิบัติต่อ ๆ กันมาของชาวไทยเลยทุกท้องถิ่น

นอกจากประเพณีดังกล่าวก็ยังมีประเพณีทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี ดนุพล ไชยสินธุ์ (2537, หน้า 23) ได้กล่าวถึง ประเพณีตลอดจนวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวไทยเลย สืบทอดมาจากลาวฝ่ายเหนือหรือล้านช้าง โดยมีประเพณีสืบปฏิบัติกันมาเรียกกันทั่วไปว่า “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” ส่วนใหญ่แล้วเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การเกษตรกรรม การบำรุงรักษาขวัญกำลังใจ ซึ่งฮีตสิบสองดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

เดือนอ้าย มีประเพณีทำบุญเข้ากรรม ซึ่งสืบเนื่องมาจากคติที่ว่าพระภิกษุสงฆ์ที่ต้องอาบัติในขณะที่อยู่วิเวกกรรม แล้วทำพิธีปลงกับเพื่อนภิกษุด้วยกันไม่ได้ จึงต้องมาทำบุญเข้ากรรมเพื่อให้พ้นอาบัติเป็นเวลา 6 วัน ในระหว่างนี้ชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาก็จะทำอาหารคาวหวานมาถวายพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นการทำบุญประเภทหนึ่ง

เดือนยี่ มีประเพณีบุญคุณลาน หรือบุญคุณลาน เป็นการทำบุญและทำขวัญข้าวเปลือกซึ่งอยู่ในระยะ เกี่ยวข้าวและนำข้าวจากนาไปไว้ที่ลานข้าวเรียบร้อยแล้ว จากนั้นก็จะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์โยงสายสิญจน์รอบกองข้าว เพื่อทำบุญเป็นสิริมงคลแก่ข้าว กล่าวกันว่าการทำบุญแบบนี้เกิดขึ้นจากความที่ชาวไทยเลยเป็นผู้มีใจบุญ ใจกุศล รู้บุญคุณของข้าวและนา จึงคิดทำบุญเพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณขึ้น นอกจากนี้ยังมีพิธีสู่ขวัญควายอันเป็นสัตว์ที่มีคุณช่วยชาวนาทำนา

เดือนสาม มีประเพณีทำบุญข้าวจี่ที่ชาวบ้านจะพากันทำข้าวจี่ ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนกลมเหมือนไข่ แล้วเสียบไม้ปักกับไฟจนสุกเกรียม โรยเกลือปนเล็กน้อย ไปถวายพระภิกษุสงฆ์ แต่ปัจจุบันชาวบ้านได้พัฒนาการทำข้าวจี่โดยใส่ไส้เข้าไปด้วย เช่น ไส้อ้อย ไส้น้ำตาลปึก ฯลฯ ก่อนข้าวจี่นี้มีการนำมาซุบไข่ก่อนแล้วจึงจนสุกเหลืองนารับประทาน

การทำบุญข้าวจี่นี้มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล นางปุลณาทาสีซึ่งเป็นทาสของ เศรษฐีผู้หนึ่งต้องเดินไปตักน้ำเป็นระยะทางไกลทุกวัน โดยต้องเตรียมข้าวจี่ไปกินระหว่างทางด้วย วันหนึ่งนางปุลณาทาสีได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา จึงถวายข้าวจี่แด่ พระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงฉันข้าวจี่จนหมด แล้วแสดงธรรมให้นางปุลณาทาสีฟังจนกระทั่งบรรลุ โสดาปัตติผลจึงได้กลายมาเป็นงานบุญข้าวจี่ที่สืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้

เดือนสี่ มีประเพณีการทำบุญเผาต หรืองานบุญพระเวส หรืองานบุญคบังัน ซึ่งหมายถึง บุญพระเวสสันดร หรือการเทศน์มหาชาติประจำปี อันถือเป็นประเพณีการทำบุญใหญ่ในรอบปีของ ชาวไทยเลยอีกงานหนึ่ง

เดือนห้า มีประเพณีบุญสงกรานต์และก่อพระทรายในงานนี้จะมีการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป และภิกษุที่เป็นที่เคารพนับถือ นอกจากนี้ยังมีการทำบุญตักบาตร เก็บดอกไม้บูชาพระ ทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วและรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่

เดือนหก มีประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่ตกทอดมาจากบรรพชน การทำบุญ บั้งไฟทำเพื่อบูชาเทพแถนผู้เป็นเทวดาบนสวรรค์ ให้ช่วยบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล จะมีการทำบั้งไฟให้ลอยไปในอากาศเพื่อแข่งความสูงกัน

เดือนเจ็ด มีประเพณีบุญซำฮะ หรือบุญซำระ ชื่อเต็มที่ชาวไทยเลยเรียกก็คือ บุญซำฮะ บำเบิก เป็นการทำบุญเพื่อชำระสิ่งชั่วร้ายให้หมดไปจากเมือง มีการบูชาเทวดา บูชาผีบ้านผีเมือง วิญญาณพ่อแม่และบรรพบุรุษ โดยชาวบ้านจะเข้าวัดเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม ถวายอาหารคาวหวาน แต่พระภิกษุ

เดือนแปด มีประเพณีบุญเข้าพรรษา มีการหล่อเทียนจำนำพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน แต่พระภิกษุและสามเณร รวมทั้งการฟังเทศน์ฟังธรรมโดยทั่วหน้า

เดือนเก้า มีประเพณีบุญข้าวประดับดิน เป็นการนำข้าวปลาอาหารทั้งของคาวและหวาน หมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองไปวางไว้ตามพื้นดินในเขตทางสามแพร่ง ในบริเวณใต้ต้นไม้ ในเขตวัด เพื่อให้ผีเปรตไม่มีญาติได้กิน เชื่อกันว่าในวันเพ็ญ เดือน 9 ของทุกปี ยมบาลจะปล่อยผีเปรตที่ไม่มีญาติ พ้นจากขุมนรก 2 ชั่วโมง คือตั้งแต่ 04.00 น. พอถึงรุ่งเช้าชาวบ้านก็จะทำอาหารไปถวายพระอีก

เดือนสิบ มีประเพณีบุญข้าวสาก กระยาสารท เป็นการทำขนมชนิดหนึ่ง โดยการนำข้าวเม่า ข้าวพอง ข้าวตอก คลุกน้ำอ้อยหรือน้ำตาล ถั่ว งา มะพร้าว จนจับเป็นก้อน หรือที่คนภาคกลาง เรียกว่าทำบุญสารทไทย ประเพณีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยวิธี เขียนหมายเลขสำหรับของถวายแต่ละคน แล้วทำสากให้พระภิกษุสามเณรจับ เมื่อจับได้ของใคร คนนั้นก็ให้นำของที่ตนเตรียมมาถวายแต่พระภิกษุสามเณรรูปนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีพิธีการแจกข้าว สาก โดยชาวบ้านจะนำข้าวสาก ข้าวต้ม แกงเนื้อ แกงปลา หมากพลู บุหรี่ ห่อใบตองมัดหัวท้าย ไป ห้อยไว้ตามต้นไม้ เสาไฟ แล้วตักลงเพื่อส่งสัญญาณบอกให้เปรตมารับไป

เดือนสิบเอ็ด มีประเพณีบุญออกพรรษา ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ประจำปีอีกงานหนึ่ง มีการ ทำบุญใหญ่โต มีประเพณีการเล่นที่สนุกสนาน

เดือนสิบสอง มีประเพณีบุญกฐิน มีทั้งกฐินธรรมดาและจุลกฐิน จะมีการทอดกฐินตามวัด ต่าง ๆ ตลอดเดือน จนถึงวันเพ็ญเดือน 12

อีตสิบสองหรือจารีตประเพณีในรอบ 12 เดือนนี้ชาวไทยเลยยังได้เคร่งครัดพิธีทำบุญนี้ของแต่ละเดือนนี้และถือเป็นประเพณีปฏิบัติกันเรื่อยมาจนเท่าทุกวันนี้

นอกจากนี้ยังมีการประกอบพิธีกรรมของสังคมชาวไทยเลยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น พิธีกรรมการศึกษา พิธีกรรมการรักษาโรค พิธีกรรมการปกครองและพิธีกรรมในชีวิตอื่น ๆ ได้แก่ คำสวดชัยภูมิ คำสวดชัยอื่น ๆ ตำราการเรียนหนังสือทั้งทางธรรมและทางโลก ตำรายาสมุนไพร เป็นต้น พิธีกรรมประเภทนี้ นำไปใช้ประกอบพิธีเป็นสำคัญ จึงได้จัดตำราสวดชัย ตำรายา ตำรากฎหมาย และเอกสารอื่น ๆ ไว้ด้วย ตำราพิธีกรรมเหล่านี้เรียกว่า “หนังสือเวียง” หมายถึง หนังสือก้อม ที่นิยมบันทึกเรื่องราวลงบนใบลานขนาดสั้น ดนพล ไชยสินธุ์ (2537, หน้า 129) นับเป็นพิธีที่มีความสำคัญและใช้ประกอบพิธีกรรมในวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นของชาวไทยเลยในปัจจุบัน ประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อของชาวไทยเลย ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการสวดชัย ดังนี้

1. ประเพณีสวดชัยในช่วงสำคัญของชีวิต ชาวไทยเลยจะทำพิธีสวดชัยในช่วงสำคัญของชีวิต ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงของชีวิตคน การสวดชัยจัดขึ้นให้กับบุคคลในโอกาสที่แตกต่างกัน การสวดชัยทารกแรกเกิดเพื่อให้เด็กพ้นอันตราย การทำขวัญเดือนเพื่อสวดชัยเด็กด้วยความเชื่อที่ว่า เมื่อเด็กอยู่ในครรภ์มารดาและเมื่อออกมาสู่โลกภายนอก จะร้องเสียงดังอาจทำให้ขวัญเสีย เพื่อเป็นการปลอบขวัญและเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว และเพื่อให้เด็กเลี้ยงง่าย อยู่ดีมีความสุข จึงควรมีการสวดชัยให้เด็กด้วย นอกจากนี้ยังมีการ สวดชัยในโอกาสต่าง ๆ เช่น พิธีสวดชัยนาค พิธีสวดชัยงานแต่งงาน ชาวไทยเลยนิยมให้หนุ่มสาวที่เพิ่งแต่งงานใหม่อาศัยในบ้านบิดามารดาของฝ่ายหญิง ในภาษาไทยเลยเรียกว่า “แต่งงานเขยเข้าบ้าน” ซึ่งตรงกันข้ามกับธรรมเนียมจีนที่นิยม “แต่งงานสะใภ้เข้าบ้าน” เป็นธรรมเนียมนิยมการตั้งถิ่นฐานที่อิงบิดามารดาของฝ่ายชาย สำหรับธรรมเนียมของชาวไทยเลยแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติโดยส่วนใหญ่ในอดีตคือ หนุ่มสาวจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงสักระยะหนึ่ง โดยฝ่ายชายจะช่วยพ่อตาทำนา ถือเป็นกรให้แรงงานแก่ฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งมีลักษณะคล้ายสินสอดที่มอบให้พ่อแม่เจ้าสาว แต่เป็นการใช้จากฝ่ายชายไปสู่ฝ่ายหญิง ในรูปของแรงงาน เพื่อตอบแทนบรรพบุรุษทางฝ่ายหญิงที่ให้ความคุ้มครองดูแลมาจนเติบโตใหญ่

เมื่อลูกสาวคนที่สองแต่งงาน และพาสามีเข้ามาอยู่ในบ้าน ลูกสาวคนโตและลูกเขยคนโตจะย้ายออกไป ซึ่งอาจจะ “ออกเรือน” ไปสร้างบ้านใหม่อีกหลังต่างหาก แต่อยู่ในบริเวณเดียวกันกับบ้านพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อลูกสาวคนที่สามแต่งงาน ลูกสาวคนที่สองและเขยคนที่สองก็จะทำเช่นเดียวกัน ตามธรรมเนียมไทยเลย เมื่อลูกสาวคนเล็กแต่งงานและพาเขยเล็กเข้ามาอยู่ในบ้าน ลูกสาวคนเล็กมีหน้าที่ดูแลพ่อแม่ในยามแก่เฒ่า และอยู่กับพ่อแม่จนพ่อแม่เสียชีวิตและบ้านก็ตกเป็นของลูกสาวคนเล็กและสามี (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 22, หน้า 105)

ประเพณีการแต่งงานที่ฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงเรียกว่า อาวาหมงคล คือการแต่งงานที่ฝ่ายชายมาอยู่กับฝ่ายหญิง แต่ในบางสถานการณ์ เช่น ในครอบครัวที่ไม่มีลูกสาว มีแต่ลูกชายเพียงคนเดียว ทางพ่อแม่ของฝ่ายชายก็จำพยายามแต่งสะใภ้เข้าบ้าน เพื่อที่จะได้มีลูกคอยดูแลในยามแก่เฒ่า หรือในกรณีที่ฝ่ายชายร่ำรวยกว่ามาก ก็อาจจะอยากให้ฝ่ายหญิงมาอยู่กับครอบครัวพ่อแม่ของฝ่ายชายแทน ฝ่ายหญิงไปอยู่บ้านฝ่ายชายหลังจากแต่งงานแล้ว เรียกว่า วิวาหมงคล คือการแต่งงานที่ฝ่ายหญิงมาอยู่บ้านกับฝ่ายชาย (กิตติ ธนิกกุล, 2539, หน้า 142) การจัดพิธีสวดชัยผู้ที่ไปอยู่ไกลบ้านเป็นระยะเวลาสั้นและได้กลับมา การหายจากเจ็บไข้ได้ป่วย และสวดชัยเพื่อต้อนรับผู้มาเยือน เป็นต้น

2. ประเพณีสู่ขวัญสิ่งที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิต ชาวไทยเลยจะทำพิธีสู่ขวัญสิ่งที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิต วัตถุประสงค์ของที่ให้ประโยชน์หรือให้คุณค่าแก่ผู้เป็นเจ้าของ ให้ผลดีทางด้านจิตใจ เป็นที่พึ่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เมื่อได้ทำพิธีสู่ขวัญแล้วทำให้จิตใจสงบสบายขึ้น เช่น พิธีสู่ขวัญบ้านเรือน เป็นที่อยู่อาศัยที่ชาวไทยเลยให้ความสำคัญ การสู่ขวัญเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ได้แก่ พิธีสู่ขวัญในการทำนา พิธีสู่ขวัญสัตว์ที่เลี้ยงไว้ใช้งาน พิธีสู่ขวัญพาหนะ และพิธีสู่ขวัญอาวุธ เพราะการสู่ขวัญ วัตถุประสงค์ของที่ให้ให้คุณ และประโยชน์เหล่านี้ เพื่อความเป็นสิริมงคล ในด้านเพิ่มพูนทรัพย์สิน นำมาซึ่ง ผลประโยชน์ ทำให้เจ้าของมีทรัพย์สมบัติยิ่งขึ้น หรือมีความเป็นอยู่กินดีอยู่ดียิ่งขึ้น ซึ่งวัตถุประสงค์ของดังกล่าวที่ชาวไทยเลยนำมาสู่ขวัญนั้นล้วนแล้วแต่ใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับดำรงชีวิตของชาวไทยเลย การทำพิธีสู่ขวัญวัตถุประสงค์ของดังกล่าว นอกจากจะทำเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าของยัง กระทำเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณสิ่งเหล่านั้น แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มีคุณค่าอยู่รอบตัว ซึ่งพิธีการสู่ขวัญจะเกี่ยวข้องในทุกช่วงชีวิต ซึ่งมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวไทยเลย และในการทำพิธีนั้น จึงเรียกว่าประเพณี

นอกจากเป็นผู้มีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงามดังกล่าว ชาวไทยเลยส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยโบราณของภาคอีสาน ซึ่งเรียกว่า “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” เนื่องจากชนชาวไทยเลยส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าไทยดั้งเดิม ซึ่งอพยพมาจากทางเหนือ ผ่านมาทางดินแดนล้านช้าง ชาวไทยเลยส่วนมากจึงมีความเป็นอยู่ตามขนบธรรมเนียมตลอดจนนิสัย ใจคอเหมือนกับชนเชื้อไทยโบราณ ซึ่งไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิม มีสำเนียงพูดที่แปลกและนุ่มนวล พูดสุภาพและไม่ค่อยพูดเสียงดัง กิริยามารยาทดีงามอารมณ์เยือกเย็นไม่วู่วาม มีนิสัยที่รักความสงบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รักถิ่นที่อยู่ไม่ค่อยอพยพไปอยู่ที่อื่น ส่วนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ได้แก่ “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” คือการทำบุญตามประเพณีทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี

คองสิบสี่ หมายถึง หลักทำนองคองธรรมที่คนในสังคมพึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข มีกำหนดไว้ 14 ข้อ อาทิ หลักที่ผู้ปกครองท้องถิ่นพึงปฏิบัติต่อลูกหลานในความปกครองของตน หลักปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัว หลักปฏิบัติของผู้เฒ่าผู้แก่ หลักปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ปกครองบ้านเมืองนำไปเป็นแนวทางในการปกครอง พ่อแม่นำไปสอนบุตร ปู่ย่าตายายนำไปสอนหลาน พระนำไปสอนพุทธศาสนิกชน และประชาชนเพื่อนำไปปฏิบัติ และเป็นแนวทางปฏิบัติ

คองสิบสี่ มี 3 ประเภท ได้แก่ สำหรับประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ และผู้ปกครองตั้งผู้ใหญ่บ้านจนถึงมหากษัตริย์ มีดังนี้

1. คองสิบสี่ประเภทสอนผู้ปกครองเจ้าฟ้ามหากษัตริย์

คอง 1 ผู้ปกครองต้องรู้จักแต่งตั้งอำมาตย์ราชมนตรีผู้มีความรู้ฉลาดและตั้งมั่นในพรหมวิหารธรรมคือ มีความซื่อสัตย์ สุจริตไม่คดโกง เป็นผู้ปกครองที่จะทำให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

คอง 2 ผู้ที่เป็นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ต้องตั้งมั่นในคุณธรรม 10 ประการ คือ ให้ทาน รักษาศีล บริจาค ซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ไมโกรธ ไม่เบียดเบียน อดทน ไม่ประพฤติผิด

คอง 3 ปีใหม่ผู้นำต้องนำน้ำอบน้ำหอมไปสรงพระตามประเพณี

คอง 4 เมื่อถึงสงกรานต์ต้องมีพิธี แห่พระสงฆ์ สรงน้ำพระและพิธีเลื่อนตำแหน่งพระ

คอง 5 ต้องทำพิธีสู่ขวัญเพื่อถวายพระพรแด่พระราชาและสรงน้ำพระราชา

- คลอง 6 พอวันปีใหม่ประชาชนทำพิธีตักน้ำสาบานเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระราชา
- คลอง 7 ถึงเดือนเจ็ดทำพิธีบูชาถวายเครื่องสังเวद्यแด่เทพารักษ์หลักเมือง เป็นการแก้บน
- คลอง 8 จัดให้มีพิธีทำขวัญเมืองสะเดาะเคราะห์เมืองยี่งป็นหว่านกรวดทรายไล่ภูตผี
- คลอง 9 ให้ทำบุญข้าวประดับดิน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติเปรตผู้ล่วงลับไปแล้ว
- คลอง 10 ให้ทำบุญข้าวสากเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ปู่ย่าตายายและญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไป
- คลอง 11 ให้ทำบุญออกพรรษามีพิธีปวารณาประทีปโคมไฟตามสถานที่ต่าง ๆ ล่องเรือไฟ
- คลอง 12 ให้แข่งเรือเพื่อบูชาพญานาคที่สิงสถิตใต้บาดาล
- คลอง 13 ให้มีพิธีสมโภชแห่แห่นพระราชา ทำบุญให้ทาน ฉลองแสดงความจงรักภักดี
- คลอง 14 ให้พระราชาจัดหาสิ่งที่ทำให้บ้านเมืองอยู่ดีมีสุขเป็นปีกแผ่นและเจริญก้าวหน้า
2. คลองสิบสี่ ประเภทสอนพระสงฆ์ เพื่อเตือนพระสงฆ์ให้ปฏิบัติถูกต้องตามทำนองธรรม
- คลอง 1 ให้พระศึกษาพระธรรม 227 ข้อ อย่าให้ขาด
- คลอง 2 ให้ดูแลกฎวิหารปิดกวาดเช็ดถูอย่าให้เศร้าหมอง
- คลอง 3 ให้กระทำปฏิบัติและสนองศรัทธาประชาชน
- คลอง 4 ถึงเดือนแปดให้เข้าพรรษา 3 เดือนและเดือน 12 รับผ้ากฐินครบสี่เดือน
- คลอง 5 ออกพรรษาแล้วภิกษุต้องเข้าอยู่ปริวาสกรรม
- คลอง 6 ให้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร
- คลอง 7 ให้สวดมนต์ ทำวัตรเจริญสมาธิทุกคืนอย่าขาด
- คลอง 8 วันพระประชุมลงอุโบสถทำสังฆกรรมไม่ขาด
- คลอง 9 ปีใหม่ให้น้ำน้ำสรงพระพุทธรูปพระเจดีย์
- คลอง 10 ถึงศักราชปีใหม่พระเจ้าแผ่นดินให้ไหว้พระ สรงน้ำในพระราชวังและ

ทำบายศรี

- คลอง 11 ให้ทำตามกิจนิมนต์ชาวบ้าน
- คลอง 12 ให้สร้างวัดวาอาราม พระธาตุเจดีย์
- คลอง 13 ให้รับสิ่งของทวายให้ทาน
- คลอง 14 พระมหากษัตริย์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มีศรัทธานิมนต์ให้มาประชุมกันในพระอุโบสถในวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ดเป็นงานใหญ่อย่าขาด
3. คลองสิบสี่ประเภทสอนทุกเพศทุกวัยทุกฐานะ
- ฮิตเจ้าคลองขุน คือแบบแผน คำสอน ที่ผู้ปกครองระดับสูงพึงนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ไพร่ฟ้าประชาชนมีความสุข ปกครองด้วยความเท่าเทียมกันทุกคน มีความเสมอภาค
- ฮิตท้าวคลองเพี้ย คือเหตุร้ายทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นเพราะผู้ปกครองปล่อยปะละเลยห่างจากทศธรรมทำให้ประชาชนละเลยศีลธรรมปัญหาจึงเกิด
- ฮิตไพร่คลองนาย คือผู้ปกครองอย่าอวดอ้าง อย่าลืมหิว เจ้านายจะตีคนเดียวไม่ได้ ได้ตีแล้วอย่าลืมหิว เป็นใหญ่แล้วให้รักผู้น้อยและใครทำดี ได้ดีก็ให้เคารพ
- ฮิตบ้านคลองเมือง คือมุ่งให้ทุกคนรู้จักฮิตสิบสองคลองสิบสี่ เพื่อทุกคนได้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีความสุขและผู้ปกครองต้องมีใจเป็นธรรมและกล้าหาญ
- ฮิตฝั้วคลองเมีย คือมุ่งให้สามิภรรยาปฏิบัติต่อกัน

ฮิตพ่อคลองแม่ คือมุ่งสอนพ่อแม่ให้อบรมเลี้ยงดูลูกให้ถูกต้องทาง
ฮิตลูกคลองหลาน คือมุ่งสอนลูกหลานให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี มีความยำเกรง
ต่อผู้ใหญ่

ฮิตไก่คลองเขย คือมุ่งสอนลูกสะใภ้และลูกเขยให้ปฏิบัติต่อพ่อตาแม่ยายปู้ย่าตายายให้
ถูกต้องตามคลองธรรม

ฮิตป่าคลองลุง คือสอนให้ป่าลุงปฏิบัติต่อกันญาติพี่น้องให้ดี

ฮิตปู่คลองย่า ฮิตตาคลองยาย คือสอนให้ปู่ย่าตายายปฏิบัติเป็นปูชนียบุคคลที่ดี

ฮิตเฒ่าคลองแก่ คือมุ่งสอนคนแก่ทั่วไป

ฮิตปีคลองเดือน คือสอนชาวไทยเลยรักษาฮิตสิบสองคลองสิบสี่

ฮิตไร่คลองนา คือมุ่งสอนให้ชาวนารู้จักรักษาดูแลไร่นา

ฮิตวัดคลองสงฆ์ คือมุ่งสอนให้ปฏิบัติ วัตรฐาก ดูแลวัดวาอาราม บำรุงสงฆ์

(ธวัช ปุณโณทก, 2542, หน้า 373)

หน้าที่ของสามีและภรรยาพึงปฏิบัติ ในคลองสิบสี่ ได้กล่าวถึง “ฮิตผัวครองเมีย” อันเป็น
หน้าที่ของสามีและหน้าที่ของภรรยาที่พึงปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้คนสองคนที่มาจากต่าง
ครอบครัว ต่างการเลี้ยงดูสามารถมีชีวิตคู่ที่มีความสุข หวานชื่นได้อย่างยืนยาวได้นั้น ต้องอาศัยความ
ร่วมมือจากทั้งสองฝ่ายจะต้องรู้จักปฏิบัติต่อกัน หลักสำคัญที่จะช่วยรักษาความสัมพันธ์ของชีวิตคู่ให้
เข้มแข็งและมั่นคงยาวนานในคำสุภาษิตชาวไทยเลย ได้กล่าวถึงหน้าที่อันพึงปฏิบัติของสามีและภรรยา
ไว้ ดังนี้

1. หน้าที่ของสามีที่พึงปฏิบัติ มีดังนี้

- 1.1 มีภรรยาแต่เพียงผู้เดียว ให้มีผัวเดียวเมียเดียว
- 1.2 รักภรรยาตลอดไปมิเสื่อมคลาย
- 1.3 รักษาศีล ภาวนา หมั่นสร้างและบุญทำทาน
- 1.4 พุดจาให้ไพเราะ ถูกต้องกาละ เทศะ และบุคคล
- 1.5 เคารพ ต่อพ่อตาแม่ยาย
- 1.6 เชื้อพึงคำสั่งสอนของผู้ใหญ่
- 1.7 ขยันและอดทน
- 1.8 มีใจกว้างและยอมรับฟัง
- 1.9 สุขภาพ อ่อนโยน

2. หน้าที่ของภรรยาที่อันพึงปฏิบัติ ดังนี้

- 2.1 ห้ามเที่ยวเตร่ในเวลาค่ำคืน
- 2.2 รับผิดชอบเรื่องการบ้าน การเรือน
- 2.3 มีใจกว้าง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติพี่น้อง และคนอื่น ๆ
- 2.4 ความรักที่มีในอดีตให้ลืมิ รักและซื่อสัตย์ต่อสามีแต่เพียงผู้เดียว

3. หน้าที่ของบุตรเขยที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาและญาติพี่น้องของฝ่ายภรรยา

มีดังต่อไปนี้

- 3.1 ไม่โอ้อวดตน

- 3.2 มีความขยันและอดทน
- 3.3 มีใจกว้าง ยอมรับฟังผู้อื่น
- 3.4 เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่
- 3.5 ให้ความเคารพ เลื่อมใส ศรัทธาต่อพ่อตาแม่ยาย
- 3.6 พุดจาไพเราะ เหมาะกับกาละ เทศะ และบุคคล
4. หน้าที่ของบุตรสะใภ้ที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาและญาติพี่น้องของฝ่ายสามี มีดังต่อไปนี้
 - 4.1 เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่
 - 4.2 ให้ความเคารพ เลื่อมใส ศรัทธาต่อบิดามารดาฝ่ายสามี
 - 4.3 พุดจาไพเราะ เหมาะกับกาละ เทศะ และบุคคล
 - 4.4. เคารพ ญาติพี่น้องฝ่ายสามี
 - 4.5 เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อบิดามารดา และญาติฝ่ายสามี

คลองสิบสี่ เป็นแนวแบบแผนประเพณีปฏิบัติของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ให้ผู้คนต้องปฏิบัติ ตามจึงทำให้สังคมของชาวไทยเลยมีความสุขสงบ ร่มเย็นตลอดมา

ความรู้เกี่ยวกับพิธีสู่ขวัญ

ความหมายสำคัญเกี่ยวกับพิธีสู่ขวัญ

สู่ขวัญหรือสูตขวัญ เป็นคำศัพท์เก่าหรือคนสมัยเก่านิยมเรียก คงใช้ตรงกับความหมาย คำสมัยนี้ว่าสวด เช่น แต่ก่อนเรียกสูตมนต์ เดียวนี้เรียก สวดมนต์ เป็นต้น

สู่ขวัญ เป็นการทำพิธีเชิญหรือเรียกขวัญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้รับทำพิธีและเป็นคำนิยม เรียกพิธีขวัญสมัยปัจจุบัน แต่คำ “สู่ขวัญ” หมายถึงการเรียกขวัญหรือเชิญขวัญกับผู้มีขวัญปกติ ไม่เจ็บป่วยไข้อยู่ แต่ทำพิธี เพื่อเป็นการส่งเสริมเพิ่มเติมสิ่งที่เป็นมงคลให้เกิดแก่ผู้รับการสู่ขวัญยิ่งขึ้น คือ คนนั้นปกติ ขวัญดีอยู่แล้ว แต่ทำเพื่อให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้าหรือดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นอีก เช่น พิธีสู่ขวัญบ่าวสาว สู่ขวัญนาค สู่ขวัญพระภิกษุสามเณร สู่ขวัญเจ้านาย เป็นต้น

การสู่ขวัญหรือสูตขวัญของชาวไทยเลยคงวิวัฒนาการมาจากความเชื่อท้องถิ่น เพราะ บรรพบุรุษเคยนับถือทั้งพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ สู่ขวัญเป็นเรื่องเกี่ยวกับขวัญและจิตใจ เพื่อหาทางก่อให้เกิดขวัญหรือกำลังใจดีขึ้น ชาวไทยเลยเห็นความสำคัญทางจิตใจมาก ดังนั้นวิถีการดำเนิน ชีวิตแทบทุกอย่าง จึงมักจะมีการสู่ขวัญควบคู่กันไปเสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียกพลังทางจิตจะได้ ช่วยให้มีพลังใจเข้มแข็งสามารถฟัน ฝ่าอุปสรรคหรือภัยพิบัติได้นั่นเอง จึงเป็นประเพณีถือปฏิบัติยังยืน มาจนสมัยนี้ สู่ขวัญเป็นประเพณีโบราณที่บรรพบุรุษได้เคยประพฤติปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาช้านาน โดย เชื่อว่า เป็นสิริมงคลแก่การเป็นอยู่หรือช่วยให้เกิดมงคลและอยู่ด้วยความสวัสดิ์มีชัย มีโชคลาภยิ่งขึ้น ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ด้วยความราบรื่น และอาจลดบันดาลให้ผู้ที่เคราะห์ร้ายหายจากสรรพเคราะห์ ทั้งปวงด้วยถ้าเป็นสัตว์และสิ่งของก็จะช่วยลดบันดาลให้สัตว์และสิ่งของนั้นนำโชคลาภมาสู่เจ้าของ หรือเป็นสิริมงคลแก่สัตว์และสิ่งของนั้น ๆ แต่การสู่ขวัญต้องอาศัยคนเฒ่าคนแก่ ผู้เป็นนักปราชญ์ ผู้ฉลาดหรือผู้รู้วิธีทำ ซึ่งเรียกว่า “หมอขวัญ” หรือ “พราหมณ์” การสู่ขวัญให้ จึงจะเป็นสิริมงคล ได้ผลดีสมความปรารถนา ถ้าหากทำไปสักแต่ว่าทำไม่มีพิธีการอันแนบเนียนก็จะมีผลน้อยเพราะการทำพิธีนี้เกี่ยวกับจิตวิทยาอย่างหนึ่งด้วย ผู้ทำเป็นผู้ฉลาดในพิธีการ ตั้งอกตั้งใจทำจริง ๆ มุ่งหวังให้เป็น

สิริมงคลแก่ผู้รับขวัญ หรือแก่สัตว์และสิ่งของของผู้รับการสู่ขวัญจริง ๆ อย่างนี้จึงจะได้รับประโยชน์จากการสู่ขวัญนั้น (สาร สารสนเทศนันทน์, 2542, หน้า 2)

องค์ประกอบของการสู่ขวัญ

การสู่ขวัญเป็นการทำพิธีที่เป็นมงคลอย่างหนึ่ง ที่ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตของชาวไทยเลย เป็นพิธีที่เกิดจากความเชื่อเรื่องขวัญ การสู่ขวัญไม่ว่าประเภทใด ชนิดใดก็ตามจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ คน วัตถุประสงค์และกาลเทศะ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. คน เป็นองค์ประกอบของการสู่ขวัญ ในส่วนนี้ประกอบด้วย

1.1 เจ้าของขวัญ การประกอบพิธีสู่ขวัญคนในโอกาสใด คนนั้นก็จะเป็นเจ้าของขวัญ

เช่น สู่ขวัญนาค เจ้าของขวัญคือ นาค สู่ขวัญแต่งงาน เจ้าของขวัญคือ เจ้าบ่าว-เจ้าสาว สู่ขวัญแม่และเด็ก เจ้าของขวัญคือ แม่และเด็ก เป็นต้น

นอกจากชาวไทยเลยมีความเชื่อในเรื่องขวัญว่า ไม่เฉพาะคนเท่านั้นที่มีขวัญอยู่ประจำตัว สัตว์ วัตถุสิ่งของบางอย่าง ก็มีขวัญประจำเช่นเดียวกันกับคน เช่น ช้าง วัว ควาย บ้านเรือน เกวียน เรือ รถยนต์ ข้าวเปลือก นาข้าว เป็นต้น ถ้าประกอบสู่ขวัญเกวียน เจ้าของขวัญก็คือ เกวียน พิธีสู่ขวัญช้าง เจ้าของขวัญคือ ช้าง

1.2 หมอสู่ขวัญ เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีการสู่ขวัญ และผู้สวดคำสู่ขวัญ เริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดฤกษ์ยามในการประกอบพิธีสู่ขวัญ แจ่งอุปกรณ์ และสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีสู่ขวัญ พร้อมทั้งส่วนประกอบในพานบายศรี และเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีตามขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีสู่ขวัญ บุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าว เรียกว่า “หมอสู่ขวัญ” เนื่องจากหมอสู่ขวัญ เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในพิธีสู่ขวัญ เพราะฉะนั้นลักษณะของหมอสู่ขวัญจะต้องเป็นบุคคลที่ชาวบ้านในสังคมนั้นให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างดี ส่วนมากนิยมผู้ที่เคยบวชเรียนมานาน ๆ และได้เล่าเรียนการทำพิธีสู่ขวัญสืบมาจากบรรพบุรุษ (อภิศักดิ์ โสมอินทร์, 2534, หน้า 32) ได้สรุปคุณสมบัติของหมอสู่ขวัญชาวไทยเลย ไว้ดังนี้

1.2.1 เพศชาย

1.2.2. อายุ ส่วนมากจะเป็นผู้อาวุโส

1.2.3. การศึกษา ผ่านการบวชเรียน และมีประสบการณ์ในการทำพิธีสู่ขวัญ

สวดคำสู่ขวัญได้

1.2.4. ฐานะทางครอบครัว เป็นผู้ฐานะทางครอบครัวดีพอสมควร ไม่เป็นคนทุกข์ยากไร้ เชื้อใจ หรืออนาถา และเป็นครอบครัวที่คู่ผัวตัวเมียอยู่ด้วยกันครบและเป็นผัวหนึ่งเมียเดียว ไม่เป็นคนมากชู้หลายเมีย ส่วนมากจะสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น ปู่ หรือ บิดา เป็นหมอสู่ขวัญ หรือไม่เช่นนั้นก็มีฐานะทางสังคมที่บุคคลผู้นั้นได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกของสังคมนั้น

การแต่งกายของหมอสู่ขวัญ เนื่องจากพิธีสู่ขวัญเป็นความเชื่อท้องถิ่น ชาวไทยเลยบางท้องถิ่นจึงเรียกหมอสู่ขวัญว่าพราหมณ์ โดยสมมุติเป็นพราหมณ์ เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธี จึงแต่งกายด้วยสีขาว เสื้อสีขาวรูปแบบใดก็ได้ ถ้าหมอสู่ขวัญเป็นผู้มีฐานะดีจะสวมเสื้อแขนยาวสีขาว คอตั้งคล้ายเสื้อทรงพระราชทานในปัจจุบัน นุ่งโจงกระเบนสีขาว แต่ตามชนบททั่ว ๆ ไป จะสวมเสื้อรูปแบบใด สีอะไรก็ได้ ยกเว้นสีดำ ส่วนกางเกงจะเป็นสีอะไรก็ได้ และจะต้องมีผ้าพาดบ่าจะพาดตรง

หรือเฉียดก็ได้ ไม่กำหนดสี ทั้งนี้การแต่งกายของหมอสู่ขวัญ ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพ ผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญประการหนึ่งและนิยมแต่งตามฐานะของหมอสู่ขวัญอีกประการหนึ่ง

การสวดคำสู่ขวัญนั้นในสมัยโบราณหมอสู่ขวัญจะนำหนังสือผูกที่จารด้วยใบลานไปด้วย และจะสวดตามหนังสือนั้นเช่นเดียวกันกับพระเทศน์ โดยอ้างตามหนังสือผูก ปัจจุบันหมอสู่ขวัญนิยม สวดปากเปล่า ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาความสามารถของหมอสู่ขวัญ เป็นวิธีการสร้างความศรัทธาและความเชื่อถือจากชาวบ้านได้อีกส่วนหนึ่ง หมอสู่ขวัญเมื่อได้รับเชิญไปประกอบพิธีสู่ขวัญแต่ละครั้ง ส่วนมากจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน นอกจากนั้นจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญ เช่น ไก่ต้ม เป็นต้น จำนวนเงินที่ได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพ ถ้าเจ้าภาพยากจนก็จะได้รับเงินไม่มาก แต่ถ้าเจ้าภาพร่ำรวยก็จะได้รับเงินค่อนข้างมาก

1.3 ผู้ร่วมพิธีสู่ขวัญ ชาวไทยเลยโดยทั่วไปนั้น ยินดีให้ความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมอันเกี่ยวกับประเพณี จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เมื่อจะมีการสู่ขวัญไม่ว่าจะเป็นการสู่ขวัญคนสู่ขวัญสัตว์หรือสู่ขวัญวัตถุสิ่งของ เจ้าภาพจะไปบอกกล่าวญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และเพื่อนบ้าน เพื่อมาช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์การสู่ขวัญ และมาร่วมพิธีสู่ขวัญ ซึ่งมีหมอสู่ขวัญเป็นผู้นำประกอบพิธี เมื่อประกอบพิธีสู่ขวัญเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมพิธีตามสมควร ตามลักษณะของงานและตามฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าภาพ

2. วัตถุประสงค์ของ องค์ประกอบของการสู่ขวัญ ในส่วนนี้ประกอบด้วย

2.1 คำสู่ขวัญ คำสู่ขวัญเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของพิธีสู่ขวัญ คำสู่ขวัญเป็นสื่อสำคัญที่ทำให้ขวัญทราบว่ามีผู้เรียกขวัญให้กลับมาอยู่ประจำในตัวของเจ้าของขวัญ และมารับเครื่องสังเวยในบายศรี คำสู่ขวัญจึงเป็นคำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวาน

2.2 พาชขวัญ หรือพานบายศรี จะทำชั้นเดียว สามชั้น ห้าชั้น หรือเจ็ดชั้น ความเหมาะสมและความสามารถของผู้เป็นเจ้าของขวัญหรือผู้จัดงานพิธี ส่วนการสวดขวัญหรือการเรียกขวัญสำหรับคนโง่ หรือคนป่วยอาจมี แต่เครื่องขวัญใส่พานข้าว หรือกล่องข้าวก็ได้ ถ้าใส่กล่องข้าว เรียกว่า “สวดขวัญก่อง” การจัดพาชขวัญจะทำบายศรีมีดอกไม้ประดับอย่างสวยงามทุกชั้น ถ้าเป็นพิธีสู่ขวัญบ่าวสาวมักนิยมใช้ ดอกกรักและดอกบานไม่รู้โรย ถือว่าเป็นดอกไม้มงคล มีความหมายขอให้คู่บ่าวสาวรักกันอย่างไม่มีวันจืดจาง

บายศรีชั้นล่างสุด นอกจากดอกไม้ จะมีเมี่ยง หมาก ข้าวเปลือก ข้าวสาร กล้วย อ้อย ข้าวต้มมัด ขนม รูปเทียน ไก่ ไข่ต้ม เนื้อ ปลา และข้าวเหนียวหนึ่ง 1 ปั้น

ชั้นถัดไปก็ประดับด้วยดอกไม้สวยงามทุกชั้น ชั้นสูงสุดมีฝ้ายผูกแขน เทียนเวียนหัวใส่ ตรงยอดสุดของบายศรี เทียนเวียนหัว คือเทียนที่มีความยาววัดรอบศีรษะ และถ้าเป็นพิธี เรียกขวัญบางอย่าง อาจมีเทียนยาวขนาดเท่าลำตัว เรียกว่า “เทียนค่าคิง” วัดจากสะดือถึงต้นคอ ของผู้รับ การสู่ขวัญด้วย พร้อมผ้าผืนแพรวารอบพาชขวัญ และถ้าสู่ขวัญคนจะมี เครื่องสำอองต่าง ๆ เช่น หวี กระจก น้ำอบ น้ำหอม หากไม่ใส่ในพาชขวัญจะใส่ในพานรวมกับพาเสื่อพาก็ได้

นอกจากนี้ จัดพาน หรือถาดใส่เสื้อผ้าของเจ้าของขวัญ เรียกว่า “พาเสื่อพามา” ตั้งไว้ข้างพาชขวัญอีกด้วย เครื่องคาย หรือเครื่องบูชาครูของ “หมอสู่ขวัญ” คือผู้ทำพิธีสู่ขวัญ มีขันห้าคือดอกไม้และเทียนอย่างละห้าคู่ เงินใส่ชวย คือกรวยที่ทำจากใบตอง พร้อมดอกไม้และเทียนอย่างละ

1 คู่ เงินค่าค้าย คือเงินที่จะให้เป็นค่าตอบแทนจะใส่เท่าใดตามศรัทธาหรือฐานะของผู้รับ การสู่ขวัญ คือ หากเจ้าของขวัญเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่หรือมีเกียรติสูงก็ใส่มาก ส่วนชาวบ้านธรรมดาใส่ตามจำนวนพอสมควร นอกจากนี้อาจมีสุรา ขวดน้ำ แก้วน้ำและอาหารใส่ถาด 1 ชุด

2.3. กาล เทศะ องค์ประกอบของการสู่ขวัญ ในส่วนนี้ประกอบด้วย

2.3.1 กาละ หมายถึง ฤกษ์ยาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 119) ฤกษ์เป็น เวลาที่มีอิทธิพลในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเวลาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ย่อมจะติดขัดถ้าไม่รู้ฤกษ์ยามที่ดี ในสังคมของชาวไทยเลยมีความเชื่อเรื่องในเรื่องฤกษ์ยาม หากจะทำกิจการอันใดก็ตาม จะต้องดูฤกษ์ยามที่ดี เมื่อกำหนดได้แล้วจึงจะประกอบกิจการนั้น ๆ เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทำให้ได้รับแต่ความสุขความเจริญกิจการก้าวหน้า หากประกอบกิจการใดในวันฤกษ์ยามไม่เป็นมงคลก็จะทำให้เจ้าของได้รับเคราะห์กรรม กระทำกิจการใดก็ไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้ที่ประกอบพิธีมงคลต่าง ๆ เช่น แต่งงาน ปลุกเรื่อน และจะขึ้นบ้านใหม่ จึงหาฤกษ์ยามอันเป็นมงคล

การประกอบพิธีสู่ขวัญก็เช่นเดียวกันจะต้องหาฤกษ์ที่เป็นสิริมงคลก่อนจะประกอบพิธีเจ้าภาพจะหาฤกษ์ โดยสอบถามจากหมอสู่ขวัญ ชาวไทยเลยมีความเชื่อว่า ในแต่ละเดือนจะมีทั้งวันดีและวันไม่ดี วันดีเป็นวันที่เหมาะสมในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ถือเป็นวันสิริมงคลเรียกว่า “วันฟู” ส่วนวันไม่ดีเรียกว่า “วันจม” เป็นวันที่ไม่เหมาะสมในการประกอบพิธีใด ๆ ทั้งสิ้น ถือเป็นวันอัปมงคล (สวิง บุญเจิม, 2554, หน้า 2) ชาวไทยเลยจะเลือกวันฟูเป็นวันประกอบพิธีสู่ขวัญ ดังนี้

เดือนอ้าย (เจียง)	วันจันทร์เป็นวันฟู	วันศุกร์เป็นวันจม
เดือนยี่	วันอังคารเป็นวันฟู	วันเสาร์เป็นวันจม
เดือนสาม เดือนแปด	วันพุธเป็นวันฟู	วันอาทิตย์เป็นวันจม
เดือนสี่ เดือนเก้า	วันพฤหัสบดีเป็นวันฟู	วันจันทร์เป็นวันจม
เดือนห้า เดือนหก	วันศุกร์เป็นวันฟู	วันอังคารเป็นวันจม
เดือนเจ็ด เดือนสิบ	วันเสาร์เป็นวันฟู	วันพุธเป็นวันจม
เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง	วันอาทิตย์เป็นวันฟู	วันพฤหัสบดีเป็นวันจม

แสดงให้เห็นว่า หากจะประกอบพิธีสู่ขวัญในเดือนอ้าย คือเดือนธันวาคม จะต้องใช้ฤกษ์ยามในการประกอบพิธีในวันจันทร์ จึงจะเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของขวัญและผู้ร่วมพิธี

นอกจากนี้ยังมี ทิศมงคลการนั่งในพิธีบายศรีสู่ขวัญตามทิศทาง โดยหันหน้าไปทางทิศใดเป็น หรือทิศราศีประจำวันนั้น ๆ

สำหรับราศีประจำวัน หรือทิศใดเป็น ซึ่งผู้รับการสู่ขวัญจะหันหน้าไปยังทิศนั้น ๆ

มีดังนี้

วันอาทิตย์	ราศีอยู่ทิศอุดร
วันจันทร์	ราศีอยู่ทิศหรดี
วันอังคาร	ราศีอยู่ทิศอีสาน
วันพุธ	ราศีอยู่ทิศบูรพา
วันพฤหัสบดี	ราศีอยู่ทิศอาคเนย์
วันศุกร์	ราศีอยู่ทิศพายัพ

วันเสาร์	ราศียูโทศทักษิณ
ห้ามหันหน้าไปสู่อุทิศราหูประจำวัน หรือทิศเจตตาย ดังต่อไปนี้	
วันอาทิตย์	ราหูอยู่ทิศทักษิณ
วันจันทร์	ราหูอยู่ทิศอีสาน
วันอังคาร	ราหูอยู่ทิศเหนือ
วันพุธ	ราหูอยู่ทิศประจิม
วันพฤหัสบดี	ราหูอยู่ทิศพายัพ
วันศุกร์	ราหูอยู่ทิศอาคนย์
วันเสาร์	ราหูอยู่ทิศอุดร

ข้อสังเกต เมื่อเราจํราศียูโทศทักษิณหรือทิศใดเป็นได้แล้ว ทิศราหูหรือทิศเจตตายจะอยู่ตรงกันข้ามและเป็นข้อควรปฏิบัติในการทำการมงคล การไปมาค้าขายหรือไปหาโชคลาภก็ดีควรหันหน้าไปสู่อุทิศใจเป็นหรือทิศราศียูโทศทักษิณประจำวันจึงจะดีและควรพยายามเว้นหันหน้าไปสู่อุทิศราหูหรือทิศเจตตาย

แสดงให้เห็นว่าถ้าประกอบพิธีสู่ขวัญในวันอาทิตย์ ให้เจ้าของขวัญหันหน้าไปทางทิศอุดร คือทิศเหนือ ห้ามหันหน้าไปทางทักษิณคือ ทิศใต้ เพราะเป็นทิศราหู ซึ่งหมายถึง สิ่งอัปมงคล การหันหน้าไปสู่อุทิศราศียูโทศทักษิณประจำวัน นอกจากจะใช้ในพิธีสู่ขวัญแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ควรนำไปปฏิบัติในการประกอบพิธีมงคลต่าง ๆ การค้าขายหรือแสวงหาโชคลาภก็ดี มีความเชื่อว่าจะประสบแต่สิ่งที่เป็นสิริมงคล

2.3.1 เทศะ หมายถึง สถานที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 119) ในการประกอบพิธีสู่ขวัญ แบ่งได้ 3 แห่ง ดังนี้

2.3.1.1 วัด พิธีสู่ขวัญที่ใช้วัดเป็นสถานที่ในการประกอบพิธี ได้แก่ สู่ขวัญพระพุทธรูป และสู่ขวัญพระสงฆ์

2.3.1.2 บ้านของเจ้าของขวัญ พิธีสู่ขวัญจะประกอบพิธีที่บ้านเจ้าของขวัญ เป็นสถานที่เหมาะสมและสะดวกที่สุด เช่น สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญนาค สู่ขวัญคนป่วย เป็นต้น

2.3.1.3 สถานที่ราชการ ในโอกาสที่ประกอบพิธีสู่ขวัญแสดงความยินดี ย้ายไปปฏิบัติราชการที่อื่น หรือได้เลื่อนยศลาบรรดาศักดิ์ หรือข้าราชการผู้ใหญ่มาตรวจราชการ ผู้เกี่ยวข้องจะจัดพิธีสู่ขวัญ โดยใช้สถานที่ราชการที่ใดที่หนึ่งอาจจะเป็นหอประชุม ศาลาประชาคม หรืออาคารอเนกประสงค์ ของจังหวัดนั้น ๆ

นอกจากนี้ ถ้าเป็นการสู่ขวัญสัตว์ วัตถุประสงค์ของ สถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีสู่ขวัญมักจะเป็นภายในบ้าน หรือบริเวณบ้านของเจ้าของขวัญ เช่น สู่ขวัญวัวควาย สู่ขวัญตัวไหม สู่ขวัญเรือ สู่ขวัญเกวียน เป็นต้น แต่ถ้าเป็นสู่ขวัญในการทำนา จะประกอบพิธีสู่ขวัญ ณ สถานที่นั้น ๆ เช่น สู่ขวัญนา สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญลาน และสู่ขวัญเล่า

ขั้นตอนของพิธีสู่ขวัญ

สวิง บุญเจิม (2554) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนพิธีสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย การทำพิธีสู่ขวัญ มีการจัดแต่งพาขวัญพร้อมเครื่องขวัญต่าง ๆ ขั้นตอนพิธีสู่ขวัญการจัดกระทำพิธีสู่ขวัญ แบ่งออกได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. พิธีการขึ้นต้น
 - 1.1 จุดเทียน ธูป
 - 1.2 ประกาศสักเค
 - 1.3 ประกาศจุดมุ่งหมาย
 - 1.4 กล่าวไตรสรณคมน์
2. พิธีการขึ้นสู่วัณ
 - 2.1 สวดคำเชิญวัณ
 - 2.2 สวดคำสู่วัณ
3. พิธีขึ้นสุดท้าย
 - 3.1 พิธีวิตฟาย
 - 3.2 พิธีผูกแขน
 - 3.3 พิธีเสียดาย

1. พิธีการขึ้นต้น หมอสู่วัณจะเป็นผู้นำในพิธีสู่วัณและจะกระทำพิธี ดังต่อไปนี้

- 1.1 หมอสู่วัณนั่งพับเพียบก่อนจะสวดทำการจุดเทียน
- 1.2 กราบพระรัตนตรัย และถ้ามีพระสงฆ์อยู่ด้วยก็กราบขอโอกาสท่านก่อน
- 1.3 ประนมมือ จีบด้ายสายสิญจน์ ตั้งจิตอธิษฐานขอให้มีความสุขความเจริญจงมีแก่

เจ้าของวัณแล้วปาวอัญเชิญเทวดาอารักษ์ให้ลงมาฟังและเป็นพยานในพิธีด้วยความ เคารพและขอให้
 ดลบันดาลให้เจ้าของวัณประสบความสุขความเจริญ วิธีกล่าวคำอัญเชิญเทวดาจะกล่าวเป็น
 ภาษาไทยพื้นบ้านไหว้วอนเอาตามใจชอบก็ได้หรือจะว่า สักเคฯ เป็นภาษาบาลีก็ได้ แล้วแต่สะดวก
 คำกล่าวสักเคฯ มีดังนี้

“สักเค กาเม จะ รูปเป คิริสิขะระตะเถ จันตะลิกเข วิมานเ ที่เป รัฎฐเ จะ คาเม
 ตะระวะนะคะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเต ภูมมา จายันตุ เทวา ชะละณะละวิสะเม ยักขะคันธัพพะ
 นาคา ติฏฐันตา สันติเก ยิง มุนิระระวะจะนัง สาธะโว เม สุณันตุฯ

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัม ภาทันตา
 ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัม ภาทันตา
 ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัม ภาทันตาฯ

คำประกาศสักเคจะกล่าวเป็นไทยด้วยก็ได้ ดังนี้

ข้าขอเชิญเหล่าเทวดาซึ่งสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นฉกามาจรภูมิในกามภพ และในรูปภพ
 คือ โสฬสพรหม อีกทั้งเทวดาที่สถิตอยู่ในภูผาห้วยเหว ในวิมานมาศ มณฑลยรทอง ในเกาะแก้ว
 เมืองหลวงในพระนครใหญ่น้อย และเมืองใหญ่ทั่วทุกชนบท ที่ปรากฏในศาลพระภูมิเจ้าที่ข้าพเจ้าขอ
 อัญเชิญให้เร่งรีบเข้ามานี้ให้พร้อมกัน อีกทั้งเทวดา ซึ่งสถิตอยู่ในห้วย หนอง คลองบึง แม่น้ำใหญ่
 ไพรพฤษยา ทุกหย่อมหญ้า ลดาวัลย์ที่เสมอกันก็ดี ไม่เสมอกันก็ดี อีกทั้งยักษ์ คนธรรพ์ พญาครุฑ
 พญานาค และเทวดา ซึ่งสถิตอยู่ชั้นใด ๆ ข้าพเจ้าขออัญเชิญเสด็จมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันใน
 สถานที่นี้ เพื่อประสิทธิประสาท สติปัญญาวิชาความรู้ทั้งศิลปวิทยาแก่ข้าทั้งหลายคำไดอันเป็นคำของ
 พระมุนี ผู้ประเสริฐ เลิศกว่ามนุษย์และเทวดาทั้งหลายขอท่านทั้งหลายจงได้สดับ ขอให้ข้าพเจ้า

ทั้งหลายสำเร็จในสิ่งที่ตั้งงามทั้งปวงทุกประการเทอญ

ประกาศจุดมุ่งหมาย เมื่อหมอสู่ขวัญประกาศศัศเค ชุมนุมเทวดาเรียบร้อยแล้ว และกล่าวถึงจุดมุ่งหมายว่า ตนมาทำพิธีอะไร ให้ใคร เพื่อจุดมุ่งหมายใด เช่น “วันนี้ เป็นวันกฤษณามยามดี ข้าพเจ้าจะประกอบพิธีสู่ขวัญแต่งงานให้แก่ นาย ... และนางสาว ... ขออำนาจสิ่งศักดิ์ทั้งหลายได้ ค้ำครองให้ทั้งสองมีความสุขตลอดไปด้วยเทอญ”

1.4 กล่าวไตรสรณคมน์ เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัย และแสดงตนถึงพระรัตนตรัย อันมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หมอสู่ขวัญ จะกล่าวว่า โนม ตัสสะ 3 จบ ดังนี้
 นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
 นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
 นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
 ตามด้วยการว่าไตรสรณคมน์ แสดงถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ว่า
 พุทธัง ธรรมัง คัจฉามิ ัมมัง ธรรมัง คัจฉามิ สังฆัง ธรรมัง คัจฉามิ
 พุติยัมปิ พุทธัง ธรรมัง คัจฉามิ พุติยัมปิ ัมมัง ธรรมัง คัจฉามิ
 พุติยัมปิ สังฆัง ธรรมัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ พุทธัง ธรรมัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ ัมมัง ธรรมัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ พุทธัง ธรรมัง คัจฉามิ
 จากนั้นหมอสู่ขวัญจะสวดบทพระพุทธานุคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ คือ
 อิติปิโส ภาคะวา อระหัง สัมมาสัมพุทธโธ วิชชาจาณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิฑูร
 อะนุตตะโร ปุริสะธัมมะสาระถิ สัตถาเทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภาคะวาติ
 สวากขาโต ภาคะวะตา ัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะเนยโย ปัจจัตตัง
 เวทิตัพโพ วิญญูหิติ

สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวากะสังโฆ อชุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวากะสังโฆ ญาเย
 ปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวากะสังโฆ สามิจิปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวากะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ
 ปุริสะยุดานิ อัญญะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภาคะวะโต สวากะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย
 อัญชะลิกระณียโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ

2. พิธีการขึ้นสู่ขวัญ

เมื่อเสร็จพิธีขึ้นต้นทั้ง 4 ประการ ตามที่บอกไว้ในลำดับพิธีการ

2.1 สวดคำเชิญขวัญ จึงเริ่มกล่าวคำสู่ขวัญ ก่อนจะสวดคำสู่ขวัญ ถ้าหากมีเวลาพอ ก็ให้ว่าคำเชิญขวัญเสียก่อนทุกครั้งที่มีการสู่ขวัญ การเชิญขวัญ เป็นพิธีที่ตืออย่างหนึ่งคือ เราขอความสำเร็จและความศักดิ์สิทธิ์ จากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และเทวดาฟ้าดินอินทร์พรหม ฯลฯ ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาประสิทธิประสาทพรให้ ผู้กล่าวคำอัญเชิญขวัญจะได้มีวาจาศักดิ์สิทธิ์และเป็นมงคลแก่ผู้รับการสู่ขวัญนั้นจะได้หายจากเคราะห์เข็ญและมีความสุขความเจริญสมดังความปรารถนา เมื่อกล่าวคำอัญเชิญขวัญเสร็จหรือจบจึงสวดคำสู่ขวัญต่อไป

การสวดคำเชิญขวัญนั้นขึ้นอยู่กับเวลา หากมีเวลามากพอก็สวดคำเชิญขวัญได้แต่ถ้าหากเวลาไม่พอ จะไม่สวดคำเชิญขวัญก็ได้ โดยเริ่มสวดคำสู่ขวัญได้ทันที

2.2 สวดคำสู่ขวัญ คำสู่ขวัญที่จะกล่าวก็เลือกตามต้องการ ให้เหมาะสมกับการสู่ขวัญประเภทนั้น ๆ วิธีว่าคำสู่ขวัญควรว่าเป็นทำนองให้ชัดเจน ให้สละสลวย เสียงอ่อนน้อมไพเราะ

เสนาะโสต ชัดถ้อยชัดคำ ให้เป็นที่เย็นหูแก่ผู้ฟัง ผู้รับการสู่วัณษาแล้วเกิดความซาบซึ่งชื่นใจดีใจมีศรัทธามีความอดสาหะในการกระทำความดียิ่งขึ้น เป็นเหตุให้เกิดสิริมงคลแก่เจ้าของขวัญ เพราะทำให้มีความสุขใจถ้าหากป่วยไข้ก็จะหายจากโรคาพาธ ทั้งปวงและเมื่อได้ฟังคำอันเป็นสุภาสิตจะทำให้มีกำลังใจดีขึ้น เมื่อสวดคำสู่วัณษาจบแล้วก็ว่า สัพพะพุทธานุภาวณะ สัพพะธัมมานุภาวณะ สัพพะสังฆานุภาวณะ สะทา โสตถิ ภวันตุเต และอาจว่า ยะธา สัพพิ ฯลฯ และภาวะตัสสัพ ฯลฯ ต่อไปอีกก็ได้เป็นจบพิธีการสวดคำสู่วัณษาทั่วไป

3. พิธีขึ้นสูดท้าย เมื่อสวดคำสู่วัณษาจบแล้ว หมอสูตรขวัญก็จะกระทำพิธีการขึ้นต่อไปเป็นพิธีการขึ้นสูดท้ายดังนี้

3.1 พิธีวิดฟาย วิดฟาย หมายถึงการเอาดอกไม้จุ่มลงในน้ำมันแล้ววัด (ประพรม) ใส่ผู้จะรับการสู่วัณษา ผู้ประพรมก็คือหมอสู่วัณษา โดยที่หมอสู่วัณษาเอาขันน้ำมันมาถือไว้ด้วยมือซ้ายมือขวาเอาดอกไม้ 1 คู่ จุ่มลงในน้ำมันประพรมผู้รับการสู่วัณษา พร้อมทั้งสวดว่า พร้อมกล่าวคำฟายเหล่าหรือวิดฟาย ไปพร้อมกับสลัดน้ำเหล่า หรือน้ำหอมใส่มือหรือ ศีรษะผู้รับการสู่วัณษา เป็นพิธีขับเสนียดจัญไรเคราะห์เข็ญต่าง ๆ ออกไปจากผู้รับการสู่วัณษา และมีการอวยพรให้ด้วย จบแล้วจึงทำการผูกแขนต่อไป (ทองดี ไชยชนะ, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2558) คำมิตฟาย มีดังนี้

เอโก มิคะลุทะโก ยังมีกระหาชายนายพรานเนื้อคนหนึ่ง มันจึงบายเอางลายมาห้อยบ่า มันจึงแบกเอาไม้สามง่ามกับหลังปืน ไปยืนอยู่ในละแวกป่าแล้วเงยหน้าขึ้นเห็น ไม้ขามป้อมสามง่ามโคนกลาง มีน้ำขังอยู่ในโคนบ่ขาด เป็นดังธรรมชาติน้ำส้างผีแปลงนาย พรานจึงไปแสวงดูทุกคำเช้าเอโก สกุณ ยังมีนกแขกดำตัวหนึ่งเป็นเค้า มันจึงบินไปคาบเอา ฮวงข้าวสาลี กาบินมาจับสาขากินอยู่พร้อมทุกหมู่เนื่องนั้น บางฟ่องสับตอดกันกวนยาด บางฟ่องอ้าปากคาบกวนกินบางฟ่องบินขึ้นเมื่อเห็นสนแส่ว บางฟ่องกินอ้อมแล้วลี้เกลือกตกลง บางฟ่องนอนหลับโกลนซีแซวซีขึ้น เจตตะ บุตโต เต ทิสวานายพรานเจตบุตรเห็นพิกล ประหลาด วางปืนพาดโดยพลัน รีบผายผันขึ้นไปดูแจ้แจบ เห็นแต่ข้าวกับเกลบดกเชื้อแถมฮ้าน้ำใสงามดั่งลิงพรานสิเบ็งและลงชิมดู ปฐูอิมฮู้ออยากชิมไปซักใช้ตักใส่ปากอยู่ป่า ๆ ว่าแม่นน้ำฝนฮาลงมาหวานแซบช้อยกินน้อยหากเมาหลาย เมาบ่ตายพอชื่น ผิวน้ำอันอื่นพอตายแลนา พรานจึงพิจารณา มาปลิดเอาไปไม้ ปลิดได้แล้วพรานจึงกวัดแกว่งพรานแต่งแล้วจึงตักใส่กระบอก จึงถอกใส่หลังปืนแล้วจึงกลับคืนเมื่อ

ถวาราษาพื้นบาทมหาราชเจ้าจึงให้โอวาท ประกาศิตให้หาบัณฑิต และนักปราชญ์ผู้ฉลาดมาพิจารณา ว่าน้ำอันนี้แม่นน้ำสุราเมรัย ฟัน้องเฮือนไกลให้ตักไปเทใส่กระบอกแล้วจึงไปถอกใส่แฉ่ง แล้วจึงแบ่งมาให้ผู้เข้าฟายน้ำอันนี้แม่นน้ำอันวิเศษ น้ำอันนี้มาแต่ช่วงเขตพญาอินทร์ น้ำอันนี้แม่นน้ำยาพระเจ้า พระเจ้าให้ช้อยหวิดช้อยจิงหวิด พระเจ้าให้ช้อยฟายช้อยจิงฟาย ฟายเมื่อก้าทางเหนือกวัดแกว่ง เม็ดหนึ่งตกไปก้าหนแห่งอีสาน เจ้าจ๊กมีสมภารแก่กล้าถือ แห่เหล่าไมทนาเม็ดหนึ่งตกไปก้าบูรพาและพายัพ เจ้าจ๊กมีทรัพย์นับทวี เม็ดหนึ่งตกไปก้าหริดี และทิศใต้ เจ้าจ๊กได้เป็นใหญ่ท้าวพญาผิผญาอันล้ำยิ่ง เป็นสิ่งมหุสส มีใจอดใจเพียร เหมือนดังพระเจ้าเตมีย์ น้ำอันนี้ผู้เฒ่าได้กินเนื้อหนึ่งดี โอม อุอะ มุอะ มุลมา สะทาโสตถิ ภวันตุเต (คำมิตฟาย, ชอง จันทรทาศรี)

ถอดความได้ว่า เอโก มิคะลุทะโก ยังมีชายโบราณนายพรานเนื้อคนหนึ่ง เขาจึงจับเอากลึงลายมาใส่บ่า เขาจึงแบกไม้สามง่ามกับกระบอกลูกดอกหน้าไม้ ไปยืนอยู่ในละแวกป่าแล้วเงยหน้าขึ้นเห็นไม้ขามป้อมสามง่ามโคนกลาง หรือมีรูตรงกลาง มีน้ำขังอยู่ในรูตลอด เป็นดังธรรมชาติเหมือน

น้ำบ่อ นายพรานจึงไปดูทุกเช้าค่ำ เอโก สกุนโน ยังมีนกแขกดำตัวหนึ่งมันจึงบินไปคาบเอารวงข้าวสาธิต กาบินมาจับกินอยู่พร้อมทุกหมู่ บางพวกสับตอดกันกวนแย่ง บางพวกอ้าปากคาบกวนกิน บางพวก บินขึ้นข้างบนสนส่งเสียงร้อง บางพวกกินอ้อมแล้วกลิ้งเกลือกตกลง บางพวกนอนหลับในโพรงไม้ เสียง นกเซ็งแซ่ เจตตะ ปุตุโตเต ทิสวา นายพรานเจตบุตรเห็นพิกล ประหลาด วางปืนพาดโดยพลัน รีบปีน ขึ้นไปดูให้รู้แจ้ง เห็นแต่ข้าวกับแกลบรวมกับรำ น้ำใสงาม พรานเห็นและลองชิมดู กินเท่าไรก็ไม่เบื่อ และไม่อ้อม ชิมไปตักใส่ปากไปเรื่อย ๆ หรือน้ำที่กินนี้คือน้ำฝนกินน้อยแต่ก็เผลอมาก เผลอไม่ตายพอชื่นใจ หากเป็นน้ำอย่าอ่อนอาจตายแล้ว พรานจึงลงมาเด็ดเอาใบไม้ เด็ดได้แล้วพรานจึงตักใส่กระบอกรอกใส่ กระบอกลูกดอกหน้าไม้แล้วจึงกลับไป

ถวายพระราชสาส์น พระราชาจึงให้โอราฆ ประกาศิต ให้มหาบัณฑิตและนักปราชญ์ผู้ฉลาด มาพิจารณาว่าน้ำอันนี้คือน้ำสุราเมรัย พี่น้องบ้านไกลให้ตักไปเทใส่กระบอกรอกแล้วจึงไปกรอกใส่อ่าง จึงแบ่งมาให้ผู้ข้าพาย น้ำอันนี้คือน้ำอันวิเศษ น้ำอันนี้มาแต่เขตพญาอินทร์ น้ำอันนี้คือน้ำยา พระพุทธเจ้าว่า ให้ข้าพรมข้าจึงพรม พระเจ้าให้ข้าพรมข้าจึงพรม เมื่อพายไปทางเหนือวัดแก้ว หยตหนึ่งตกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เจ้านั้นจะมีบริวารมีความสามารถ อีกหยตหนึ่งไปตก ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เจ้าจะมีทรัพย์มากทวี หยตหนึ่งตกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เจ้าจะได้เป็นใหญ่ได้ครองเมืองอันยิ่งใหญ่เป็นพระโพธิสัตว์มีใจอดทนใจพากเพียรเหมือน ดังพระเตมีย์ น้ำอันนี้ผู้เฒ่าได้กินเนื้อหนังดี โอม ออะ มุมะ มุลมา สะทาโสถถิ ภาวันตุ เต

การทำพิธีรดพวย เป็นการสร้างกำลังใจให้แก่เจ้าของขวัญ เป็นความเชื่อที่ให้ผล ทางด้านจิตใจ การทำพิธีรดพวยบางแห่งจะกระทำในช่วงพิธีขึ้นต้น หลังจากหมอสู่ขวัญประกาศ จุดมุ่งหมายของพิธีสู่ขวัญแล้วจะทำพิธีรดพวย ก่อนที่จะกล่าวไตรสรณคมน์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขั้นตอนของ พิธีสู่ขวัญของหมอสู่ขวัญผู้นั้นว่า คำวิดพวยจะอยู่ก่อนสวดคำสู่ขวัญหรือหลังจากสวดคำสู่ขวัญแล้ว (ของ จันทรทาศรี, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2557)

3.2 พิธีผูกแขน หมายถึง พิธีผูกข้อมือเจ้าของขวัญเพื่อให้ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวหลังจาก ทำพิธีรดพวยแล้ว ก่อนจะผูกแขน หมอสู่ขวัญการสู่ขวัญจะเอาไก่ต้ม ฉีกเอาเฉพาะเนื้อดี ๆ สัก 1 ชิ้น ไข่ไก่ ปอกแล้วบางส่วน ข้าวเหนียวหนึ่ง 1 คำ หมาก 1 คำ บุหรี่ 1 มวน (เฉพาะสู่ขวัญให้ผู้ชาย) กล้วย อ้อย ข้าวต้มมัด ขนม อย่างละ 1 ชิ้น ใส่ในมือผู้รับการสู่ขวัญ แล้วผู้ทำการสู่ขวัญเอาฝ้ายผูกแขน หลังจากผูกแขนเสร็จ ผู้รับการสู่ขวัญยกมือไหว้รับพรแล้วจะกินข้าวและอาหารในมือพอเป็นพิธี

ต่อจากนั้นผู้มาร่วมพิธีสู่ขวัญจะเอาฝ้ายผูกแขน ทำการผูกแขนให้ผู้รับการสู่ขวัญได้ตาม ความต้องการ ผู้ใดจำคำผูกแขนได้ก็ว่าคำผูกแขนทำนองเรียกขวัญ และอวยพรด้วย ถ้าไม่ได้มากจะว่า เฉพาะให้พร 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ เท่านั้นก็ได้ บางแห่งนิยมผูกแขนข้างซ้ายก่อนผูก ข้างขวา เพราะถือว่า แขนซ้ายเป็นสภาพเดิมของกำเนิดไม่มีการเปลี่ยนแปลง และเป็นสภาพอ่อนแอ จึงสมควรได้รับการเอ็นดูก่อน บางแห่งก็ผูกให้ผู้หญิงแขนซ้าย ผู้ชายผูกให้แขนขวา แต่โดยทั่วไป ใครประสงค์จะผูกแขนไหนก็ได้ไม่มีผิดแล้วแต่ความสะดวก ขณะผูกแขน ผู้ผูกจะให้ของขวัญ เช่น เงิน ทอง ฯลฯ ก็มอบให้ตอนนี้ได้ และผู้รับการสู่ขวัญจะให้ของตอบแทนผู้มาร่วมพิธี โดยจะมีผู้คอย แจกให้แทน (การให้ของขวัญตอบแทน เช่นนี้ ส่วนมากทำเฉพาะพิธีแต่งงานเท่านั้น) ฝ้ายผูกแขนนิยม ทำด้วยด้าย 3 เส้น มีความหมายเทียบกับพระรัตนตรัยหรือแก้ว 3 ประการ แต่จะทำด้วยด้ายมากกว่านี้ คือ เป็น 5 เส้น 7 เส้น หรือ 9 เส้นก็ได้ สำหรับพิธีแต่งงาน เมื่อผูกแขนเสร็จ อาจให้คู่บ่าวสาวทำพิธี

กราบไหว้ผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งสองฝ่าย ซึ่งเรียกว่า “สมา” หรือ “สมมา” พอกราบไหว้เสร็จแล้ว รับพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ คู่บ่าวสาวจะมอบดอกไม้ และเทียนอย่างละ 1 คู่ ซึ่งปกติใช้ดอกกรัก และพันด้วยใบดอกกรักแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ และอาจมอบของฝาก เช่น ที่นอน หมอน ฯลฯ แก่ญาติ ผู้ใหญ่เป็นพิเศษด้วย เมื่อผู้มาร่วมพิธีทำการผูกแขนจนทั่วกันแล้ว หลังจากนั้นมักจะมีการ เลี้ยงอาหารและเครื่องดื่มแก่ผู้มาร่วมงาน เป็นเสร็จพิธีสู่ขวัญ (สาร สาระทัศนานันท์, 2540, หน้า 126)

พิธีสู่ขวัญที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นการปฏิบัติโดยทั่ว ๆ ไป แต่สำหรับการสู่ขวัญอื่น ๆ บางอย่าง เช่น สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญแม่อยู่กรรม สู่ขวัญเด็ก สู่ขวัญนาคน สู่ขวัญพระภิกษุ สามเณร สู่ขวัญเรือน ฯลฯ อาจมีเครื่องขวัญและพิธีปลุกยอยเป็นพิเศษไป กว่านี้บ้าง สำหรับการสู่ขวัญสัตว์และสิ่งของก็เช่นกัน ก็จัดทำให้เหมาะสมแก่สัตว์และสิ่งของนั้น ๆ อุปกรณ์การสู่ขวัญอาจมีพิเศษถ้าเป็นช้าง วัว ควาย ก็มีหญ้า ยอดอ้อย เป็นต้น และการปฏิบัติในการใช้ฝ้ายผูกแขนกับสัตว์ เช่น สู่ขวัญช้าง อาจเอาฝ้ายผูกที่ง่า สู่ขวัญวัว ควาย ใช้ฝ้ายผูกที่ขา ถ้าหากไม่มีเขาก็ผูกที่โคนหู และบางทีก็ใช้วิธีเสกน้ำมันต์แล้วเอาน้ำมันต์รดสัตว์ และสิ่งของนั้น ๆ ด้วยก็มี ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมและความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ดังกล่าวแล้วข้างต้นเป็นสำคัญ

การผูกแขนถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ ผู้ร่วมพิธีจะรวมพลังจิตด้วยจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ ขอให้เจ้าของขวัญมีความสุข ความเจริญปราศจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง โดยใช้สื่อประสานใจของทั้งสองฝ่ายคือ ฝ้ายผูกแขน ฝ้ายผูกแขนจึงถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ควรรักษาด้วยการติดไว้กับข้อมืออย่างน้อยครบ 3 วัน จึงค่อยใช้มือดึงออก แสดงความผูกพันที่มีต่อเจ้าของขวัญถ้าใช้ของมีคมตัดออกเปรียบเสมือนกับตัดสายใยแห่งความสัมพันธ์ด้วยความหวังดีนั้นให้ขาดจากกัน ฝ้ายผูกแขนที่ดึงออกจากข้อมือแล้วไม่ควรทิ้งลงในที่สกปรก ควรเก็บไว้ในที่สมควร คนโบราณมีความเชื่อว่า ฝ้ายผูกแขนที่เก็บรักษาไว้เป็นของศักดิ์สิทธิ์ ป้องกันภัยอันตรายได้ และเป็นเสน่ห์ดึงดูดจิตใจให้คนรักใคร่ชอบพอได้ (อนุสรณ์ ขจรวิทย์, 2520, หน้า 89) การผูกแขนที่จะอำนวยความสะดวกสุขให้แก่เจ้าของขวัญนั้นควรประกอบไปด้วยองค์ 3 ดังนี้

ผู้ผูก คือ หมอสู่ขวัญ

ผู้รับผูก คือ เจ้าของขวัญ

ผู้เกี่ยวข้อง คือ ญาติ มิตร

คำผูกแขนมีหลายแบบ ผู้ผูกจะต้องพิจารณาดูว่าจะผูกแขนให้ใคร ผูกเพื่ออะไร จะต้องว่าคำผูกแขนให้เหมาะสม จะว่าสั้นหรือยาวก็ต้องกะให้พอเหมาะพอดี คำผูกแขนมีหลายแบบควรเลือกใช้ให้เหมาะสมตามความต้องการด้วย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

คำทูลเกล้าฯ ถวายด้ายผูกพระหัตถ์

สาธุ สาธุ ขอเดชะทูลเกล้าฯ ถวาย ฝ้ายด้ายต่างทองคำ ฝ้ายด้ายต่างนิลแก้ว ข้าพระบาททูลเกล้าฯ ถวายผูกให้แล้ว ขอให้พระองค์จงจำเรี่ยศรีสวัสดิ์ ให้มีพระรัศมีรังสีปาน พระองค์ศรีธาตุทองอยู่หอผาสาทสถิตแทนบัลลังก์ ให้ปานองค์หน่อพุทธังโคดมพญาเวส ทุกประเทศทั่วมากราบไหว้วันทา ให้เป็นที่สักการบูชาแก่คนทั้งโลก ให้พระองค์มีไชโยโชคผาบัณฑ์ผจญมาร จงสุขสำราญถึงเฒ่า トラบต่อเท่าห้าพันพรรษา ก็ข้าเทอญ อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง อโรโค โหตุ ที่ขยายโก โหตุ สุขิตโต โหตุ มหาราชา สัพพะทา ดังนี้แล

ความหมาย สาธุ สาธุ ขอเดชะทูลเกล้าฯ ถวาย ฝ่าฝืนมงคลนี้ ข้าพระบาททูลเกล้าฯ ถวายผูกให้แล้ว ขอให้พระองค์จงจำเริญศรีสวัสดิ์ ให้มีพระรัศมีรังสีตั้งพระองค์ศรีธาตุ อยู่ในประสาธ บัลลังก์ให้เป็นตั้งองค์พระพุทธรูปโคดม ทุกประเทศทั่วมากราบไหว้บูชา ให้เป็นที่สักการะบูชาแก่คน ทั้งโลก ให้พระองค์มีชัยชนะ มีโชคเหนือศัตรู จงอยู่อย่างสุขสำราญจนชรา จนถึงห้าร้อยปี อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง อโรโค โทตุ ทีฆายโก โทตุ สุจิต โทตุ มหาราชา สัพพะทา ด้วยประการทั้งปวง

คำผูกแขนข้าราชการผู้ใหญ่

ฝ่าฝืนด่อนต่างคำ ฝ่าฝืนคำต่างแก้ว ข้าน้อยผูกให้แล้ว ฯพณฯ ท่านหรือท่านจงอยู่สวัสดิ์ จำเริญศรีทศราช ในผาสาทแก้ว และเม็งจ๋ซอน อนันตังนองแก้วกิง ถ้วนทุกสิ่งเงินตรา หลายภาษา ต่างเมืองมาไหว้ มีทั้งดอกไม้แก้วและเงินคำ ดวงแก้วมณีน้าหลายพรำพร้อม มานบน้อมไหว้บูชา สัพพะโรคาสังอย่ามา พานต้อง ให้ ฯพณฯ ท่านหรือท่าน มีลูกน้อง ฮอดชาวสิบล้านคน ให้ได้ถึงทศ พลดวงผ่านแผ้ว คือ พระไตร ปิฎกแก้วทั้งสาม อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง ดังนี้แล

ความหมาย ฝ่าฝืนมงคลเส้นนี้ข้าน้อยผูกให้แล้ว ฯพณฯ ท่านหรือท่าน จงอยู่สวัสดิ์ จำเริญสุข ในประเทศ ในประสาธแก้วและราชบัลลังก์ มีทรัพย์สินสมบัติเงินทองอันมาก คนต่างเมือง ต่างประเทศ กราบไหว้ มีทั้งดอกไม้แก้ว และเงินทองคำ ทรัพย์สินอันมีค่าน้ำหลายพรำพร้อม มานบ น้อมไหว้บูชา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ให้ ฯพณฯ ท่าน หรือท่านมีลูกน้องถึงยี่สิบล้านคน อายุ วัฒนโณ สุขัง พลังด้วยประการทั้งปวง

คำผูกแขนทั่วไป

คำผูกแขนทั่วไป ใช้สำหรับผูกแขนคนทั่วไป คู่บ่าวสาวเมื่อแต่งงาน รวมทั้ง ผูกแขนนาค พระภิกษุสามเณร ตลอดสัตว์และสิ่งของ คือใช้ผูกกับบุคคล สัตว์และสิ่งของ ดังนี้

ส่วนที่ 1 อายุวัชฌโก ธนวัชฌโก สิริวัชฌโก ยศวัชฌโก พลวัชฌโก วัฒนวัชฌโก สุขวัชฌโก โทตุ สัพพทาฯ

ความหมาย ขอให้มียอายุ วรรณะ สุขะ พละ

ส่วนที่ 2 สัพพะโรคาเยเวรา โสกาสัตต จุปัทวา อเนกาอัตรายยาปิ วินัสสันตุ อเสสโตฯ

ความหมาย ขอให้ปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บ ความโศกเศร้า ภัยอันตรายทั้งปวง

ส่วนที่ 3 ผูกกำซ่ายให้ขวัญมา ผูกกำขวาให้ขวัญอยู่ ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปตั้ง ต้อน กินปลาให้มามือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปเห็ดนากินข้าว ก็ให้มามือนี้วันนี้ ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้า ไปปั้นเบ้าหล่อเงินทองให้มามือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปขายของอยู่ในตลาด ก็ให้มามือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปเบิ่ง นักปราชญ์ เจ้าก่อสร้างกระทำบุญ ก็ให้มามือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปทำงาน ดอมขุนและยศใหญ่ ก็ให้มา มือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่สุขสมสร้างกินทานทุกเช้าค่ำ เชิญขวัญห้วเศเกล้าให้ยืนมั่นหมั่นปี อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง

ความหมาย ผูกข้างซ่ายให้ขวัญมา ผูกข้างขวาให้ขวัญอยู่ ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไป กินปลาให้วันนี้ ขวัญเจ้าไปทำงานกินข้าว ก็ให้วันนี้ ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปปั้นเบ้าหล่อเงินทอง ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปขายของอยู่ในตลาด ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปคูนักปราชญ์ เจ้าสร้างบุญบารมีก็ให้ มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปทำงานกับขุนและยศใหญ่ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่สุขสมสร้างกินทานทุกเช้าค่ำ เชิญขวัญห้วเศเกล้าให้ยืนมั่นหมั่นปี อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง

คำผูกแขนที่กล่าวมาทั้งหมด สำนวนจะเป็นคำกล่าวที่หมอสู่ขวัญกล่าวในขณะที่ผูกแขน ให้เจ้าของขวัญ ในขณะที่กล่าวคำผูกแขน จะนำฝ้ายผูกแขนมาทำท่าทางประกอบคำพูด ในขณะที่กล่าว คำผูกแขนนั้นจะผูกแขนไปด้วย กล่าวจบ การผูกแขนก็จะแล้วเสร็จพร้อมกัน ผู้ผูกแขนเจ้าของขวัญ นิยมนำเอาฝ้ายผูกแขนมาผูกธนบัตร ซึ่งเป็นเงินที่ผู้ร่วมพิธีจะนำมาทำบุญกับเจ้าภาพนั่นเอง โดยเฉพาะในงานแต่งงานฝ่ายญาติเจ้าบ่าวจะนำฝ้ายผูกเงินมาผูกแขนเจ้าสาว ฝ่ายญาติเจ้าสาวนำไปผูกฝ่ายเจ้าบ่าว

การผูกแขนในพิธีสู่ขวัญ เป็นพิธีที่แสดงถึงความหวังดี ของผู้มาร่วมพิธีที่มีต่อเจ้า ของขวัญ เป็นการสร้างกำลังใจให้แก่เจ้าของขวัญ ซึ่งมีผลต่อเจ้าของขวัญในด้านจิตใจมากทำให้ สุขภาพจิตดีขึ้นและมีจิตใจมั่นคงขึ้น

3.3. พิธีเสี่ยงทาย เมื่อญาติพี่น้อง และผู้ร่วมพิธีสู่ขวัญผูกแขนให้เจ้าของขวัญเสร็จ เรียบร้อยแล้ว หมอสู่ขวัญจะเสี่ยงทายไก่ต้มเป็นเครื่องประกอบในพาขวัญ โดยตั้งจิตอธิฐานแล้วดูเส้น คางไก่ ซึ่งมีลักษณะเป็น 2 แฉก ถ้าคางไกมีลักษณะเส้นหนาแสดงว่าก็จะทำนายว่า ต่อไปเจ้าของขวัญ จะมีความสุขความเจริญ แต่ถ้าหากไข่ม้อยดำหนิหมอสู่ขวัญก็จะพิจารณาและทำนายตามลักษณะ ของลักษณะเส้นคางไก่ หากมีเส้นคางไก่ขาด มีเส้นเดียว ส่วนมากจะทำนายออกมาในส่วนที่ดีเพื่อเป็น การสร้างขวัญและกำลังใจแก่เจ้าของขวัญ (หวิณ สิงห์มณี, สัมภาษณ์, 28 เมษายน, 2558)

การเสี่ยงทายในพิธีสู่ขวัญ เป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่สร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าของขวัญ และญาติพี่น้องของเจ้าของขวัญ ทำให้เจ้าของขวัญสบายใจ เกิดความเชื่อมั่นใจตัวเองยิ่งขึ้น เมื่อเสร็จ พิธีเสี่ยงทายและผูกแขนเรียบร้อยแล้ว เป็นอันเสร็จพิธีกรรมการสู่ขวัญ จากนั้นเจ้าภาพจะนำอาหาร คาวหวานมาเลี้ยงผู้ร่วมพิธีตามสมควร ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและตามฐานะทางเศรษฐกิจของ เจ้าภาพ ส่วนพาขวัญเจ้าภาพจะนำไปวางไว้ในที่สมควร ส่วนมากจะนำวางไว้ตรงหัวนอนของเจ้าของ ขวัญเป็นเวลา 3 วัน

สัญลักษณ์และความหมายในเครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญ

ความหมายของสัญลักษณ์ (Symbol) สัญลักษณ์ในความหมายทั่วไปหมายถึง สิ่งแทน อาจแทนความคิดที่เป็นธรรมให้เข้าใจกันได้ง่ายขึ้น หรืออาจแทนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งกว้างขวางกว่าตัว สัญลักษณ์นั้นมาก สิ่งแทนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นที่รับรู้และเข้าใจกันอยู่แล้วทั่วไป เช่น เครื่องหมาย กางเขน เป็นสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์ พระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์ศาสนาพุทธ เป็นต้น (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2521, หน้า 42)

สัญลักษณ์ในเรื่องของวรรณคดี หมายถึง คำที่ใช้แทนสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งรูปธรรมและ นามธรรม อันมีความหมายนอกเหนือจากความหมายตามตัวอักษร สัญลักษณ์ที่รู้จักกันทั่วไปมีมากทั้ง ของไทยและของฝรั่ง เช่น (วิภา กงกะนันท, 2523, หน้า 55)

แสงสว่าง	เป็นสัญลักษณ์ ปัญญา
ความมืด	เป็นสัญลักษณ์ กิเลสและอวิชา
แก้ว	เป็นสัญลักษณ์ ความดีงาม
เพชร	เป็นสัญลักษณ์ ความเป็นเลิศหรือความแข็งแกร่ง
กา	เป็นสัญลักษณ์ คนชั้นต่ำ

หงส์	เป็นสัญลักษณ์ คนชั้นสูง
ดอกไม้	เป็นสัญลักษณ์ สตรี
แมลง	เป็นสัญลักษณ์ บุรุษ ฯลฯ

ในพิธีกรรมพิธีการสู่ขวัญ มีอุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้การประกอบพิธีสู่ขวัญหลายอย่าง แต่ละอย่างเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ตั้งามทั้งปวง เช่น ไข่ ข้าวดอกไม้ หมาก บุหรี่ ฝ้ายผูกแขน ฯลฯ สัญลักษณ์ในเครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญสามารถอธิบายความหมายได้ดังนี้

1. ไข่ คือ สัญลักษณ์แทน ขวัญ จึงเรียกว่า ไข่ขวัญ ทั้งไข่และขวัญ ทั้งสองสิ่งนี้มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันบางประการ คือ ไข่มีเปลือกหุ้มห่อ ในทำนองเดียวกัน ขวัญ ก็มีร่างกายหุ้มห่อ และไข่เป็นต้นกำเนิดของสิ่งมีชีวิต ในทำนองเดียวกันกับที่คนไทยทั่วไปเชื่อว่า “ขวัญ” ก็คือสิ่งที่ทำให้ร่างกายมีชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบาย (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2531, หน้า 121)

2. ข้าว ในพิธีสู่ขวัญจะมี ข้าวเหนียว เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่รวมอยู่ในเครื่องประกอบพิธีทั้งหลายมีทั้งข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวสุก (ข้าวเหนียวหนึ่ง) รวมทั้งอาหารคาวหวานสิ่งเหล่านี้ เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ในพิธีสู่ขวัญแต่งงาน หมอสูตรขวัญจะให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว รับประทานข้าวเหนียวกับไข่ขวัญ โดยแบ่งออกเป็น 2 คำ ลักษณะแบ่งกันรับประทาน เป็นสัญลักษณ์ว่า ให้ทั้งสองคนช่วยกันทำมาหากิน อดทนฝ่าฟันอุปสรรคให้ถึงจุดหมายปลายทาง เพราะการรับประทานข้าวเหนียวกับไข่ต้ม กว่าจะกลืนได้ลงคอเป็นเรื่องที่ลำบากไม่น้อย

3. ดอกไม้ เป็นสัญลักษณ์แห่งความสวยงาม ความสดชื่น ความพึงพอใจ อันนำมาซึ่งความสุขสบาย ดอกไม้ที่นิยมนำมาประดับบายศรีล้วนแต่เป็นดอกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล เช่น ดอกกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง เป็นต้น

ดอกกรัก เป็นสัญลักษณ์ แห่งความรัก ความผูกพันต่อกัน

ดอกบานไม่รู้โรย เป็นสัญลักษณ์ แห่งความมั่นคง ความดี ตลอดกาล

ดอกดาวเรือง เป็นสัญลักษณ์ แห่งความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

4. หมาก หรือขันหมาก บุหรี่ (ยาเส้น) เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีน้ำใจ แสดงความยินดีต้อนรับแขกที่มาบ้าน มีความเชื่อว่า แขกที่มาบ้านเป็นผู้นำโชคลาภมาให้เจ้าของบ้าน จึงต้องจัดแต่งหมาก บุหรี่ ไว้ต้อนรับเสมอมิได้ขาด

5. เหล้า น้ำเหล้าที่ใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญนั้นต้องใช้เหล้ากลั่น ซึ่งมีขั้นตอนการทำหลายขั้นตอน จนน้ำหยดออกมาทีละหยด ๆ เป็นน้ำสีขาวใส สะอาด บริสุทธิ์ เมื่อนำประกอบพิธีจึงหมายถึง น้ำอมฤต หรือน้ำทิพย์ ไสสะอาด ใช้ทำพิธีวิธฟายถือเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ใครได้สัมผัสหรือได้ถูกต้องน้ำเหล่านี้ จะเกิดสิริมงคลแก่ตนจะทำให้มีความสุขความเจริญปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

นอกจากนี้ ตำนานที่มาของเหล้าที่กล่าวไว้ในคำมิตฟายก็แสดงถึง ความศักดิ์สิทธิ์ของเหล้าที่เกิดจากธรรมชาติ เหล้า จึงเป็นสัญลักษณ์ของน้ำอมฤต หรือน้ำแห่งความศักดิ์สิทธิ์

7. เทียนไข จะใช้เทียนไขขนาดเล็กสีเหลือง จำนวน 5 คู่ และดอกไม้ 5 ดอก ใส่ลงในพานขวัญเพื่อเป็นเครื่องสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาหารหวานคาว จะใส่ถาดเตรียมไว้ด้านข้าง เพื่อให้ขวัญกินหรือบางงานจะใช้โก๋ต้ม หรือนึ่งทั้งตัวเป็นเครื่องสังเวย

8. เทียน คิง (คิง หมายถึง ร่างกาย) เทียนคิงเป็นเทียนที่ใช้ขี้ผึ้งหล่อโดยใช้ฝ้ายเป็นแกนกลาง มีความยาวที่ใช้ต่างกัน เช่น ถ้าเป็นพิธีกรรมสู่ขวัญคนป่วยจะวัดความยาวของเทียนคิง

จากสะดือถึงคอของเจ้าของขวัญ แต่ถ้าเป็นงานมงคลจะวัดรอบศีรษะ ซึ่งเรียกว่า เทียนเวียนหัว (ศีรษะ) เทียนที่ทำขึ้นเพื่อจะเป็นเทียนที่เจ้าของขวัญพระรัตนตรัย เทียนคิ่งนี้จะใช้ปักตั้งไว้นอกพาขวัญตอนเริ่มประกอบพิธี

9. เครื่องคาย เป็นเครื่องบูชาหมอสู่ขวัญที่เจ้าภาพจะต้องจัดหา มา เครื่องคายประกอบไปด้วย เทียนและดอกไม้ อย่างละ 5 คู่ ใส่กรวยใบตองวางไว้บนจานหรือพานพร้อมเงินค่ายกครุหรือเงินค่าคาย

เงินค่ายกครุ หรือเงินค่าคายนั้น หมอสู่ขวัญจะเป็นผู้กำหนดโดยจะเรียกอัตราค่าคายจากที่ครูอาจารย์ของหมอสู่ขวัญเป็นผู้กำหนดให้ หรือหมอสู่ขวัญกำหนดเอง โดยส่วนใหญ่จะเป็นจำนวนเงินไม่มากนัก

10. ฝ้ายผูกแขน ฝ้ายผูกแขน 1 เส้น ประกอบด้วยฝ้าย 3 เส้น เป็นส่วนมาก ก่อนนำไปผูกแขน จะผูกให้เป็นตรงกลางก่อน ให้ความหมายว่า เป็นการผูกขวัญให้อยู่กับตัวหรือเพื่อ ผูกสติ ผูกชีวิตจิตใจไว้กับตัว ไล่ความชั่วออกไปให้หมดสิ้น เพื่อเจ้าของขวัญจะได้มีความสุข ฝ้าย 3 เส้น หมายถึง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ นอกจากนี้ฝ้ายผูกแขนยังเป็นสัญลักษณ์ของความผูกพันที่มีต่อกันในหลายแง่มุมในแง่หนึ่งฝ้ายผูกแขนแสดงถึงความผูกพันหรือความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของขวัญกับขวัญ ซึ่งเป็นความผูกพันของผู้ใหญ่ หรือสมาชิกของสังคมที่มีต่อเจ้าของขวัญเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่เจ้าของขวัญ นอกจากนี้ยังแสดงความผูกพันด้วยความปรารถนาดีที่มีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและหมู่เครือญาติกับเจ้าของขวัญ

ฝ้ายผูกแขนสีขาว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ แสดงความหวังดีด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงใจต่อเจ้าของขวัญ

11. บายศรีทำด้วยใบตอง ช่างจะต้องทำอย่างพิถีพิถันเพื่อให้สวยงามที่สุด ตัวบายศรีจะมีตัวยอดและตัวรองเป็นชั้น ๆ รวม 9 ชั้น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรือง มียศศักดิ์สูงยิ่งขึ้น มีความก้าวหน้าตลอดไป

สำหรับบายศรีของอำเภอเมือง จังหวัดเลย ได้แบ่งบายศรีเป็น 2 ประเภท คือ บายศรีขนาดใหญ่ และบายศรีขนาดเล็ก หรือหมากเบ็ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บายศรีใหญ่ หรือบายศรี มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประเด็น บางตำราเขียนไว้ว่า “บาย” นั้นมาจากคำภาอีสานที่หมายถึง การจับ ต้อง สัมผัส “ศรี” หมายถึงที่ดีงาม เช่น เมื่อกล่าวคำขึ้นต้นของบทสู่ขวัญจะขึ้นด้วย “ศรี ศรี” บายศรี หมายถึง การนำสิ่งที่ดี หรือการสัมผัสกับความดีงามเป็นศรีมงคล และขณะที่ทำพิธีก็จะใช้มือแตะหรือสัมผัสพานบายศรี บางตำราให้ความหมายของคำว่า “บาย” ภาษาอีสานนั้นเรียกว่า “บายศรี” ให้ความหมายว่า “บาย” นั้นมีความหมายมาจากครู บายศรี หรือเรียกผู้คนที่ว่า “บายบาย” เป็นต้น ฉะนั้น “บายศรี” น่าจะหมายถึง การให้ผู้รู้หรือครูบาอาจารย์เป็นผู้ทำพิธีเพื่อเป็นสิริมงคล เป็นต้น

บายศรีใหญ่ นั้นมีลักษณะที่ใช้ภาชนะขนาดใหญ่เช่น พาน หรือขันขนาดใหญ่นำไปตองกล้วยมาพับจีบเป็นกรวยวางซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ใบตองที่ใช้ถ้าจะให้ดีจะใช้ใบตองจากกล้วยตานี เพราะมีคุณสมบัติเป็นใบใหญ่ กว้างและเวลาพับทำเป็นกรวยจะไม่แตกง่ายชั้นบานศรีจะมีขนาด 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น 9 ชั้น แต่ส่วนใหญ่ที่นิยมทำกันขนาด 3 ชั้น จากการสอบถามสาเหตุที่การทำชั้นของบายศรีเป็น

เลขคี เพราะเชื่อว่าคืออยู่คู่นี้ หมายถึง ถ้าเป็นเลขคีจะเป็นมงคลถ้าเป็นพิธิต่างงานจะทำให้อยู่ครองเรือนอย่างปกติสุข แต่ถ้าเป็นคู่จะทำให้ชีวิตการสมรสไม่ราบรื่นถึงขั้นหย่าร้างกันได้

โอกาสในการจัดทำบายศรีใหญ่ นั้น ส่วนมากจะจัดในพิธีที่มีการเชิญแขกมาร่วมงานมาก เช่น การสู่ขวัญแต่งงาน หรือพิธีสู่ขวัญพระสงฆ์ สู่ขวัญต้อนรับแขกสำคัญที่มาเยี่ยมหมู่บ้าน เป็นต้น พานบายศรีจะทำเป็นพิเศษ เพื่อความเป็นหน้าเป็นตาของสังคมชุมชนนั้น ๆ

2. บายศรีเล็ก หรือชาวเมืองเลยเรียกว่า ชันหมากเบ็ง คำว่า เบ็ง นั้นน่าจะมาจากคำว่า เบญจ ที่แปลว่า ห้า หรือบางที่เรียก เครื่องห้าพาขวัญ ลักษณะของชันหมากเบ็ง นำใบตองมาเป็นกรวย 5 กรวย นำดอกไม้เทียนอย่างละคู่ใส่ลงในกรวยแล้ววางบนจานหรือพาน การทำกรวยนั้นทำ 1 ชั้น 3 ชั้น มีลักษณะคล้ายกับบายศรีใหญ่ เพียงแต่มีขนาดเล็กกว่าเท่านั้น (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2527, หน้า 109)

โอกาสในการทำบายศรีเล็ก หรือชันหมากเบ็งนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นพิธีบายศรีสู่ขวัญภายในครอบครัว ผู้ร่วมพิธีไม่มากนัก เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญคนป่วย พิธีบายศรีสู่ขวัญไปทำงานหรือกลับมาจากการทำงาน ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์ในเครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญล้วนแต่เป็นนิมิตหมายแห่งความเป็นสิริมงคลความดีงามทั้งหลาย ทั้งนี้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าของขวัญทำให้เจ้าของขวัญเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกล้าและมั่นใจ ทำอะไรได้ด้วยความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสำเร็จธุรกิจการงาน ในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต

บทที่ 3

ประเภทและโครงสร้างของคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย

อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

คำสุ่ขวัญของชาวไทยเลยแต่ละบท หมอสุ่ขวัญจะนำไปสวดในพิธีที่แตกต่างกัน กับบุคคลที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าสามารถจำแนกประเภทและศึกษาโครงสร้างของคำสุ่ขวัญ ได้ดังนี้

ประเภทของคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย

คำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย ที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์หมอสุ่ขวัญ ตำราของหมอสุ่ขวัญ ผู้วิจัยปริวรรตเองจากใบลานและหนังสือพิธีสุ่ขวัญ และคำสุ่ขวัญโบราณอีสาน ฉบับสมบูรณ์ ของ สาร ธาระทัศนานันท์ รวมคำสุ่ขวัญที่รวบรวมมาได้ 119 สำนวน เมื่อนำคำสุ่ขวัญดังกล่าวมา เปรียบเทียบกันแล้วพบว่า มีคำสุ่ขวัญแต่ละประเภทที่ตรงกันจำนวน 113 สำนวน และคำสุ่ขวัญที่ไม่ตรงกันมีจำนวน 6 สำนวน ดังนั้นจึงเหลือคำสุ่ขวัญที่ใช้เป็นข้อมูลจำนวน 39 สำนวน

ผู้วิจัยพบว่าสามารถจำแนกประเภทของข้อมูลที่นำมาศึกษาทั้งหมดได้ 4 ประเภท ได้แก่ คำสุ่ขวัญคน คำสุ่ขวัญสัตว์ คำสุ่ขวัญพระพุทธรูปและคำสุ่ขวัญวัตถุสิ่งของ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำสุ่ขวัญคน แบ่งออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้
 - 1.1 คำสุ่ขวัญพระมหากษัตริย์และเจ้านาย 2 สำนวน
 - 1.2 คำสุ่ขวัญนาค 3 สำนวน
 - 1.3 คำสุ่ขวัญพระภิกษุสามเณร 3 สำนวน
 - 1.4 คำสุ่ขวัญป่าวสาวแต่งงาน 3 สำนวน
 - 1.5 คำสุ่ขวัญแม่และเด็ก 3 สำนวน
 - 1.6 คำสุ่ขวัญคนทั่วไป 2 สำนวน
 - 1.7 คำสุ่ขวัญคนป่วย 4 สำนวน
2. คำสุ่ขวัญสัตว์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้
 - 2.1 คำสุ่ขวัญช้าง 1 สำนวน
 - 2.2 คำสุ่ขวัญวัวควาย 2 สำนวน
 - 2.3 คำสุ่ขวัญตัวไหม 1 สำนวน
3. คำสุ่ขวัญพระพุทธรูป 1 สำนวน
4. คำสุ่ขวัญวัตถุสิ่งของ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้
 - 4.1 คำสุ่ขวัญบ้านเรือน 6 สำนวน
 - 4.2 คำสุ่ขวัญในการทำนา 4 สำนวน
 - 4.3 คำสุ่ขวัญพาหนะ 3 สำนวน
 - 4.4 คำสุ่ขวัญอาวุธ 1 สำนวน

คำสวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย แต่ละประเภทใช้สวดในโอกาสต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. คำสวัญคน หมายถึง เป็นคำสวัญใช้สวดในพิธีสวัญบุคคลตามโอกาสต่าง ๆ กัน แบ่งได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

1.1 คำสวัญพระมหากษัตริย์และเจ้านาย เป็นคำสวัญที่ใช้สวดในพิธีเฉลิมฉลองสมโภชพระมหากษัตริย์ จะเป็นการถวายพระพรพระมหากษัตริย์ เป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เรียกเป็นทางการว่า คำทูลเกล้าถวายพระพรบาศรีพระมหากษัตริย์ ชาวไทยเลยเรียกพิธีสวัญว่า บาศรี หรือบาศรีสวัญ และบายศรีสวัญบ้าง (พระอริยวัตร เขมจารี, 2522, หน้า 47)

คำสวัญทูลเกล้าถวายพระพรบาศรีพระมหากษัตริย์ มีใจความโดยสรุปเป็นการถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

คำสวัญเจ้านาย เป็นคำสวัญที่ใช้สวดในพิธีสวัญต้อนรับเจ้านายหรือขุนนางข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มาเยี่ยมหรือมาตรวจราชการ เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อเจ้านาย

คำสวัญเจ้านาย มีใจความโดยสรุป เป็นการอวยพรให้ขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มีความสุข ความเจริญ มียศถาบรรดาศักดิ์ มีข้าทาสบริวารพร้อมด้วยทรัพย์มากยิ่งขึ้นและขอเชิญขวัญมาอยู่กับเจ้าของตลอดไป

1.2 คำสวัญนาค เป็นคำสวัญที่ใช้สวดพิธีบวชนาค ตามประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เมื่อผู้ชายอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป มีร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคติดต่อ การบวชมีจุดมุ่งหมายอยู่ 2 ประการ คือ บวชทดแทนหนี้บุญคุณบิดามารดาที่ท่านเลี้ยงดูมา การไปบวชเพื่อบำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถือเป็น การตอบแทนบุญคุณของบิดามารดา อีกจุดมุ่งหมายหนึ่งคือ บวชเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา (สมชัย ใจดี, 2536, หน้า 71) การบวชสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาจึงเป็นกิจที่พระพุทธศาสนิกชนจะพึงปฏิบัติสืบกันต่อไป

คำสวัญนาค มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวพรรณนาถึงการปฏิสนธิของนาค บิดามารดาเลี้ยงดูมาด้วยความยากลำบากกว่าจะเจริญเติบโต เชิญขวัญให้มาอยู่กับตัว เพื่อเตือนสติสั่งสอนให้พรวน และให้ตระหนักถึงความสำคัญของบิดามารดา แสดงอานิสงส์ของการอุปสมบทมุ่งสงเคราะห์ตนเอง และผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

1.3 คำสวัญพระภิกษุสามเณร เป็นคำสวัญที่ทำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน บางแห่งจัดทำกันเนื่องใน 2 โอกาส คือ ในวันตรุษสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันเถลิงศกขึ้นศักราชใหม่หรือขึ้นปีใหม่ตามคตินิยมสมัยโบราณ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1.3.1 คำสวัญพระสงฆ์ เป็นคำสวัญที่ใช้สวดในพิธีสวัญพระภิกษุสามเณร ในโอกาสวันเถลิงศกขึ้นต้นศักราชใหม่ หรือวันขึ้นปีใหม่ตามคตินิยมสมัยโบราณในวันสงกรานต์วันสุดท้ายชาวไทยเลยในท้องถิ่นนั้นจะทำพระสวัญพระพุทธรูปและทำพิธีสวัญพระภิกษุสามเณร ที่จำพรรษาในวัดประจำหมู่บ้านของตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ท่านได้มั่นคงอยู่ในสมณเพศ มีกำลังใจในการบำเพ็ญศาสนกิจและดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงตลอดไป เพื่อประชาชนจะได้กราบไหว้บูชาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อจะได้เป็นเนืองนิตย์ต่อไป

คำสู่ขวัญพระสงฆ์ มีใจความโดยสรุป เป็นการถวายพรแด่พระภิกษุสามเณร แต่ในบางสำนวนนอกจากจะถวายพรแด่พระสงฆ์ สามเณรแล้ว ยังขอพรให้กับผู้ร่วมพิธีทุกคนด้วย

1.3.2 คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณรเถรภิษก เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้ในพิธีสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร ในพิธีเถรภิษก หรือพิธีตบสรง ซึ่งเป็นพิธีเลื่อนสมณศักดิ์แด่พระสงฆ์ตามประเพณีของชาวไทยเลยที่มีมาแต่โบราณ พระภิกษุเมื่อได้รับการศึกษาเป็นชั้น ๆ ตามหลักสูตร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ คงแก่เรียนและได้รับการฝึกอบรมไปตามทำนองคลองธรรมเป็นผู้มั่นคงในพระพุทธศาสนา จะได้รับการยกย่องสรรเสริญด้วยการแต่งตั้งไปตามฐานานุกรม การเลื่อนชั้นยศและตำแหน่งทางศาสนา เพื่อเป็นการแสดงมุทิตาจิต

คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณรเถรภิษก มีใจความโดยสรุป เป็นการทำพิธีเถรภิษก มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชูเกียรติคุณและเป็นการถวายกำลังใจ แด่พระสงฆ์ผู้กระทำความดี เพื่อจะได้ทำความดียิ่งขึ้น และเป็นการชักนำให้พระภิกษุรูปอื่นเห็นผลการกระทำความดีจะได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างต่อไป

1.4 คำสู่ขวัญแต่งงาน แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ดังนี้

การแต่งงาน ถือเป็น การเริ่มต้นแห่งชีวิตครอบครัวหรือชีวิตคู่ ผู้ที่จะมีชีวิตครอบครัวได้คือหญิงชายที่เป็นสามีภรรยา กัน อันได้เข้าพิธีแต่งงานเป็นปกติตามจารีตประเพณีที่มีอยู่ในสังคม

1.4.1 คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้ในพิธีสู่ขวัญเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่บ้านของตนเองก่อนที่จะรับการสู่ขวัญที่พาขวัญร่วมกันทั้งคู่ บางแห่งเจ้าภาพอาจจัดพาขวัญขนาดเล็กขึ้น แล้วทำการสู่ขวัญให้ที่บ้านของตนเอง เพื่อความเป็นสิริมงคล คำสู่ขวัญน้อยจึงใช้สู่ขวัญบ่าวสาวคนละเรือน

คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวถึงบุญคุณมารดาที่ได้ตั้งท้องมาเก้าเดือนด้วยความลำบาก และสอนให้รู้ถึงบุญคุณของบิดามารดาที่เลี้ยงดูมาด้วยความรักความห่วงใย และเตือนให้ทราบว่ากำลังจะมีคู่ การใช้ชีวิตในการครองเรือนและจบลงด้วยการอวยพร

1.4.2 คำสู่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีแต่งงาน การสู่ขวัญบ่าวสาวร่วมกันอาจจัดทำที่บ้านเจ้าสาว หรือบ้านเจ้าบ่าว พิธีสู่ขวัญแต่งงานเป็นพิธีประกาศให้สังคมทราบว่า ต่อไปนี้บุคคลทั้งสองจะเป็นสามีภรรยา กันโดยได้กระทำพิธีถูกต้องตามประเพณีนิยม ซึ่งผู้ร่วมพิธีทั้งหมดเป็นสักขีพยาน พิธีสู่ขวัญเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของคู่บ่าวสาวและเพื่อเป็นสิริมงคลในการครองเรือนต่อไป (พิมพ์ พลดาทาทย, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2557)

คำสู่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญขวัญเจ้าบ่าวเจ้าสาวให้มาอยู่กับตัว และสอนจริยธรรมให้เจ้าบ่าว เจ้าสาว ให้รู้จักเคารพยำเกรงญาติพี่น้องผู้อาวุโสให้ประพุดอยู่ในจารีตประเพณี และข้อปฏิบัติรวมทั้งภาระหน้าที่ของสามีภรรยาที่ดี

1.5 คำสู่ขวัญแม่และเด็ก

ผู้หญิงที่ตั้งท้องแล้วคลอดบุตร และอยู่ไฟเรียกว่า “แม่อยู่กรรม” ตามวิธีการพักผ่อนและรักษาตัว ของผู้คลอดบุตร ซึ่งเคยปฏิบัติมาแต่โบราณ เมื่อออกไฟแล้วนิยมสู่ขวัญให้ทั้งแม่และลูก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.5.1 คำสวัญแม่อยู่กรรม เป็นคำสวัญที่ใช้สวดในพิธีสวัญแม่ลูกอ่อนหลังการอยู่ไฟ เนื่องจากผู้หญิงที่คลอดลูกต้องอยู่ไฟ โดยนั่งใกล้เตาไฟร้อน ๆ ต้มและอาบน้ำร้อน ต้องอดหลับอดนอนเป็นเวลาหลายวัน เป็นการทรมาณร่างกายและจิตใจ ชาวไทยเลยจึงเรียกผู้อยู่ไฟเช่นนี้ว่า “อยู่กรรม” เมื่อออกไฟแล้วนิยมสวัญให้ทั้งแม่และลูก เพราะผู้หญิงขณะคลอดลูก ย่อมเจ็บปวดร่างกายและตกใจกลัว ทั้งในขณะที่อยู่ไฟนั้นได้รับทุกข์ทรมาณนานาประการ จึงสมควรให้มีการเอาใจเอาใจ ปลอบขวัญและเรียกขวัญที่ขวัญหนีดีฝ่อในขณะที่คลอดลูกด้วย จึงมีพิธีสวัญแม่อยู่กรรมขึ้น

คำสวัญแม่อยู่กรรม มีใจความโดยสรุปเป็นการต้อนรับ และแสดงความยินดีต่อเด็กที่เกิดใหม่ เรียกขวัญแม่และเด็กให้มาอยู่กับตัว อยู่พร้อมหน้ากันทั้ง พ่อ แม่ ลูก และจบลงด้วยการอวยพรแม่และเด็กอ่อน

1.5.2 คำสวัญเด็ก เป็นคำสวัญที่ใช้สวดในพิธีสวัญเด็ก ที่คลอดใหม่ เพราะตกใจง่ายเมื่อได้ยินหรือเห็นอะไร เพื่อเป็นการปลอบขวัญ และเรียกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว และเพื่อให้เด็กเลี้ยงง่าย อยู่ดีมีสุข จึงควรมีการสวัญให้เด็กด้วยและเป็นการแสดงความห่วงใยเอาใจใส่เด็กให้ความอบอุ่นแก่เด็ก ผู้ใหญ่โดยเฉพาะพ่อแม่จึงจัดพิธีสวัญให้เด็ก

คำสวัญเด็ก มีใจความโดยสรุป เป็นการเรียกขวัญเด็กให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว และจบลงด้วยการให้พร

1.6 คำสวัญคนทั่วไป เป็นคำสวัญที่ใช้สวดสำหรับคนที่ไม่เจ็บป่วยไข้ การเดินทางไปค้าขาย ร่ำรวย ได้เลื่อนยศตำแหน่งหรือมีโชคลาภอย่างใดอย่างหนึ่ง และเจ้านายหรือผู้ที่เคารพนับถือมาเยี่ยมยามถามข่าว เป็นต้น ก็มีการสวัญให้เพื่อให้เกิดสิริมงคล

คำสวัญคนทั่วไป มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญขวัญ เรียกขวัญเจ้าของขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว เพื่อเจ้าของขวัญจะได้มีความสุข ความเจริญยิ่งขึ้น และจบลงด้วยการอวยพรให้เจ้าของขวัญโชคดี

1.7 คำสวัญคนป่วย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

การสวัญเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้หายเสียดจัญไรต่าง ๆ เช่น เจ็บไข้ได้ป่วยหรือหายจากป่วย ได้รับความตกใจหรือออกสั่นขวัญหวุนหายจากเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

1.7.1 คำสวัญคนป่วยทั่วไป เป็นคำสวัญที่ใช้สวดในพิธีสวัญคนป่วยทั่วไป ซึ่งป่วยหนัก เจ็บป่วยจากอุบัติเหตุ หรือเคราะห์กรรมต่าง ๆ เช่น ตกต้นไม้ ถูกทำร้าย ประสบอุบัติเหตุติดคุกตาราง เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่า ขวัญผู้ป่วยนั้นไปจากตัวไปอยู่ตามห้วย หนอง คลอง บึง หรือป่า เขา หรือที่ผู้ป่วยเคยไปมาก่อน จึงต้องทำพิธีสวัญเพื่อเรียกขวัญกลับคืนมา

คำสวัญคนป่วยทั่วไป มีใจความโดยสรุป เป็นการเรียกขวัญ หรือเชิญขวัญผู้ป่วย เช่น ขวัญตา ขวัญคิ้ว ขวัญขา ขวัญศีรษะ ขวัญมือ เป็นต้น ขวัญของเจ้าของขวัญไปอยู่ที่ไหน ก็ขอให้กลับมารับเครื่องสังเวท และกับเจ้าของขวัญ อย่าได้ไปที่ไหนอีก และจบลงด้วยการให้พร

1.7.2 คำสวัญหลวง เป็นคำสวัญที่ใช้สวดในพิธีสวัญหลวง เป็นการสวัญให้กับบิดามารดา คนเฒ่า คนแก่ ที่เจ็บป่วยมานาน เชื่อกันว่าขวัญอ่อนหรือขวัญหนีออกจากเนื้อจากตัวให้ทำพิธีสวัญหลวง โดยนิมนต์พระสงฆ์ 1 รูป สวดกลางคืนตอนดึกสงัด ประมาณ 3-4 ทุ่ม เป็นเวลา 3 คืนติดต่อกัน โดยมีความเชื่อว่า ถ้าทำพิธีสวัญหลวงผู้ป่วยอาจจะมีโอกาสหาย เพราะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ป่วย สุขภาพดีอาจจะทำให้สุขภาพกายดีขึ้น (ศิรา ภักดิ์, สัมภาษณ์, 21

มีนาคม 2558)

คำสู่ขวัญหลวง มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวคำอ้อนวอนขอเชิญขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวเจ้าของขวัญ ขวัญไปอยู่ที่ไหนไกล ๆ หรือไปอยู่กับใครก็ขอให้กลับมา และอัญเชิญเทพยดา รวมทั้งท้าวจตุโลกบาลขอให้ไปตามขวัญตามสถานที่ต่าง ๆ กลับมาโดยเร็ว และจบลงด้วยการอวยพรผู้ป่วย

1.7.3 คำสู่ขวัญก่อง หรือคำสู่ขวัญก่องข้าว ก่องข้าว หมายถึง ภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ รูปกลม ปากกว้าง ก้นสอบ มีตินรูปตินกา มีฝาปิด สำหรับใส่ข้าวเหนียวหนึ่ง เรียกก็อย่างหนึ่งว่า “ก่องข้าว” (สาร สาระทัศน์านันท์, 2540, หน้า 42) คำสู่ขวัญก่อง เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญก่องข้าว ซึ่งเป็นพิธีสู่ขวัญเพื่อต่ออายุผู้ป่วย ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษามานานแต่ยังไม่หาย สู่ขวัญก่องมักใช้สำหรับคนป่วยนาน ๆ โดยสวดในเวลากลางคืน เป็นเวลา 3 คืน เมื่อสวดครบ 3 คืนแล้วต่อจากนั้นจึงตั้งจิตอธิษฐานในใจ ขอให้คนป่วยหายจากโรคพาธ และเสี่ยงทายความฝันว่าคนป่วยจะหายหรือไม่ ขอให้มาปรากฏในนิมิตความฝันต่อไป เครื่องขวัญที่แตกต่างจากพิธีสู่ขวัญคนทั่วไป คือ ไข่ต้มที่ต้มสุกแล้วนำมาใส่ลงในก่องข้าว หมอสู่ขวัญจะนำไข่ขวัญมาเสี่ยงทาย ถ้าไข่ไม่มีตำหนิแสดงว่าขวัญผู้ป่วยกลับมาแล้ว อาการเจ็บป่วยจะทุเลาขึ้นเรื่อย ๆ และหายป่วยในที่สุด จากนั้นจะนำฝ้ายผูกแขนมาผูกแขน และให้พรผู้ป่วย (เพชร งามศิริ, สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2557)

คำสู่ขวัญก่อง มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวอ้อนวอนขอให้นางก่อง หรือนางจะ หมายถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สถิตอยู่ในก่องข้าว (บุญธรรม ทองเรือง, 2536, หน้า 87) ได้ช่วยนำขวัญผู้ป่วยกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว ถ้านางก่องได้ขวัญกลับมา ก็ขอให้มาแจ้งในฝันหมอสู่ขวัญด้วย

จะเห็นได้ว่า คำสู่ขวัญคน 7 ประเภทที่กล่าวมานั้น ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญบุคคลในโอกาสต่าง ๆ กัน ทั้งในโอกาสที่เป็นเหตุดีและเหตุไม่ดี พิธีสู่ขวัญในโอกาสที่เป็นเหตุดี เป็นที่ชื่นชมและภาคภูมิใจของเจ้าของขวัญ เจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธี เช่น การสู่ขวัญพระมหากษัตริย์และเจ้านาย สู่ขวัญพระภิกษุสามเณร สู่ขวัญนาค สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญแม่และเด็ก สู่ขวัญคนป่วย เป็นต้น

ในทางตรงกันข้าม คำสู่ขวัญใช้สวดในพิธีสู่ขวัญในโอกาสที่เป็นเหตุไม่ดี เช่น เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น การสู่ขวัญจะช่วยสร้างกำลังใจให้แก่เจ้าของขวัญ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างความหวังให้แก่ญาติผู้ป่วย ด้วยความหวังไว้ว่า ผู้ป่วยอาจจะหายจากโรคร้ายไข้เจ็บ ถ้าผู้ป่วยได้รับการสู่ขวัญ เช่น สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญก่อง สู่ขวัญหลวง มีความเชื่อว่า ถ้าผู้ป่วยได้รับการสู่ขวัญ ขวัญจะกลับมาอยู่กับเจ้าของขวัญ จะทำให้หายเจ็บป่วย มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงขึ้น ซึ่งการสู่ขวัญนั้นเสมือนเป็นสื่อความหมายแห่งความเป็นสิริมงคล ความดีงาม ความปรารถนาดีและความยินดี ที่ทุกคนหยิบยื่นให้แก่เจ้าของขวัญ

2. คำสู่ขวัญสัตว์ หมายถึง คำสู่ขวัญที่นำไปใช้สวดในพิธีสู่ขวัญ สัตว์บางชนิด ซึ่งเป็นสัตว์ใช้งาน หรือให้ประโยชน์แก่คน เช่น ช้าง วัว ควาย เป็นต้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ดังนี้

2.1 คำสู่ขวัญช้าง เป็นคำสู่ขวัญที่นำไปใช้สวดในพิธีสู่ขวัญช้าง ช้างนับเป็นสัตว์เลี้ยงนับว่าใหญ่ที่สุด ถือว่าเป็นสัตว์ที่มีคุณ ชาวไทยเลยจึงนิยมสู่ขวัญให้คล้ายวัว ควาย เครื่องสู่ขวัญช้าง มีบายศรีเก้ายอด แพรขาว แพรแดง เผือกหัวขัน มันหัวกอง เหล้าก่องไขหน่วย หน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อหญ้า เล้าหญ้าแหม ใบไผ่ ใบบง ดินโป่ง เครื่องคาย มีขันห้า ขันแปด เงินสิบสองบาท ทั้งนี้เพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่ช้าง และเจ้าของช้าง (ไสว ทิพรัตน์, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2557)

คำสู่ขวัญช่าง มีใจความโดยสรุป เป็นการปลอบประโลมช่าง เนื่องจากขวัญช่างอาจหนีกระเจิดกระเจิงไปจากตัว เพราะความตกใจกลัวและได้รับอันตรายจากการถูกคล้อย ก็ขอให้หายจากความกลัว ความเจ็บปวดนั้นเสีย กล่าวสอนช่างให้มีนิสัยที่ดีงาม และกล่าวเชิญขวัญให้กลับมารับอาหารอันอุดมสมบูรณ์ที่ได้จัดไว้แล้ว จบลงด้วยการให้พร

2.2 คำสู่ขวัญวัว ควาย เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญ วัว ควาย เป็นพิธีกรรมหนึ่งอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นการแสดงถึงความกตัญญูของชาวนาอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่สัตว์ การปลอบใจให้กำลังใจแก่ควาย วัว ที่ตรากตรำทำงานหนักที่ต้องใช้แรงควาย ด้วยความสำนึกในบุญคุณของ วัว ควาย จึงจัดพิธีสู่ขวัญวัว ควาย พาขวัญและเครื่องขวัญก็ทำเหมือนสู่ขวัญธรรมดา แต่ให้มีเครื่องประกอบพิเศษได้แก่ ข้าวเปลือก หญ้าอ่อน เช่น หญ้าคา หญ้าแพรก หญ้าปล้อง เป็นต้น ยอดกล้วย ยอดอ้อย เชือก เครื่องสำหรับทำนา และน้ำอบ น้ำหอมสำหรับรดศีรษะวัว ควาย เสร็จแล้วเอาด้ายหรือฝ้ายผูกเขาทั้งสอง ถ้าตัวใดไม่มีเขาก็ผูกที่โคนหูแทน ขณะที่ผูกกล่าวคำอวยพรชัยให้พร และขอขมาโทษมันด้วยแล้วปล่อยให้ไปหากินหญ้าตามปกติ (สารสารทัศน์นันทน์, 2540, หน้า 100)

คำสู่ขวัญ วัวควาย มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิงขอโทษที่ใช้ทำงานอย่างตรากตรำ ทั้งถูกตีถูกตำในขณะที่ทำงาน ขวัญควาย ขวัญวัว อาจตกใจกลัว หนีไปอยู่ตามป่า ก็ขอให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว มารับเครื่องสังเวยอันโอชะ และจบลงด้วยการอวยพรให้ควาย วัว

2.3 คำสู่ขวัญตัวไหม เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้ในพิธีสู่ขวัญตัวไหม ชาวไทยเลยโบราณนิยมทอผ้าไหมไว้ใช้เอง เริ่มจากปลูกต้นหม่อน เลี้ยงไหมตัวไหมด้วยใบหม่อน การเลี้ยงไหมจะเลี้ยงในกระดัง ใช้ผ้าขาวบางคลุม คนเลี้ยงไหมต้องเอาใจใส่ดูแลตัวไหมอยู่ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน การเลี้ยงไหมเพื่อทอผ้าไหม จึงเป็นเรื่องที่ชาวไทยเลยรู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณตัวไหม และใบหม่อนจึงแสดงความกตัญญูกตเวทิตาด้วยการทำพิธีสู่ขวัญตัวไหม และในขณะเดียวกันเป็นการขอขมาตัวไหม ที่ต้องสร้างกรรม โดยนารังไหม ซึ่งมีตัวไหมในระยะเป็นตัวดักแต่ไปต้ม เครื่องสู่ขวัญประกอบด้วย อ้อย 4 ยอด กล้วย 4 ยอด คุณ 4 ยอด ยอ 4 ยอด หมาก 4 คำ กล้วย 4 ลูก และหัวเผือกหัวมันใส่พาขวัญ เพราะบางคนเชื่อว่า ถ้าได้ทำพิธีสู่ขวัญตัวไหมจะทำให้การเลี้ยงไหมได้ผลดีเป็นการนำโชคกลับมาให้เจ้าของอีกด้วย

คำสู่ขวัญตัวไหม มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าว เชิญตัวไหมที่ไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ให้กลับมาอยู่กับตัว มากินอาหารที่จัดเตรียมไว้และขอร้องอย่าได้หนีไปไหนอีกเลย จบลงด้วยการอวยพร

จะเห็นได้ว่าการสู่ขวัญสัตว์ตามที่กล่าวมา เป็นพิธีสู่ขวัญอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรชาวไทยเลย เป็นการระลึกถึงบุญคุณของสัตว์ขอขมา ที่ช่วยให้มนุษย์ได้ประกอบสัมมาอาชีพเป็นอย่างดี อีกทั้งเพื่อเป็นสิริมงคลแก่สัตว์และเจ้าของอีกด้วย

3. คำสู่ขวัญพระพุทธรูป เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญพระพุทธรูป เมื่อถึงฤดูกาลขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ ประเพณีโบราณ มีการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป เพื่อเป็นบุญกุศลหรือเมื่อสร้างพระพุทธรูปปิดทองใหม่เสร็จแล้วจึงได้สมโภชทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายฆราวาส

3.1 ชาวไทยเลยร่วมทำบุญสงฆ์น้ำพระในวันเทศกาลสงกรานต์ พระสงฆ์จะอัญเชิญพระพุทธรูปลงมาประดิษฐานไว้ที่ร้านที่ชาวบ้านได้จัดเตรียมไว้ภายในบริเวณวัดให้ชาวบ้านได้สงฆ์น้ำพุทธรูปคนจะนำดอกไม้มากราบไหว้ และนำน้ำหอมมาสงฆ์พระพุทธรูป ก่อนจะนำพระพุทธรูป

ไปประดิษฐานไว้ที่เดิม เรียกว่า “เอาพระขึ้น” พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนจะทำพิธีสู่ขวัญพระพุทธรูป ชาวบ้านจะนำดอกไม้ น้ำหอม มาร่วมพิธี ทำพิธีไหว้พระ อาราธนาศีล สวดมนต์ หมอสูขวัญ สวดคำสู่ขวัญพระพุทธรูป และสู่ขวัญพระสงฆ์ในโอกาสเดียวกันเพื่อขอผลานุภาพจากพระพุทธรูป จากพระสงฆ์ ให้เกิดสิริมงคลแก่ตน

3.2 ชาวไทยเลยมีความเชื่อว่า การถวายพระพุทธรูปโดยเฉพาะพระประธานให้แก่วัดนั้นถือเป็นมหากุศลอันยิ่งใหญ่ ชาวไทยเลยผู้มีฐานะจึงนิยมสร้างพระพุทธรูปถวายวัด จะร่วมกันทำพิธีปิดทองและทำพิธีสู่ขวัญพระพุทธรูป เรียกพิธีสมโภชพระพุทธรูป เพื่อขอผลานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์จากพระพุทธรูป บันดาลให้ตนเองและครอบครัวได้รับแต่สิ่งอันเป็นสิริมงคลตลอดไป

คำสู่ขวัญพระพุทธรูป มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวบูชาพระพุทธรูป และกล่าวถึงความมีจิตศรัทธาอันแรงกล้าของผู้ที่มาขจัดล้าง และสรรงน้ำพระพุทธรูป หรือผู้ถวายพระพุทธรูปขออำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้า บันดาลให้ได้รับแต่สิ่งดีงามตลอดไป

4. คำสู่ขวัญวัตถุสิ่งของ หมายถึง คำสู่ขวัญที่นำไปใช้สวดในพิธีสู่ขวัญวัตถุสิ่งของบางชนิดที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย แบ่งออกได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.1 คำสู่ขวัญบ้านเรือน การสู่ขวัญเรือนตามประเพณีของชาวไทยเลยอาจจัดทำเป็น 2 ตอนคือ ตอนจะลงมือปลูกสร้างบ้าน และการทำพิธีสู่ขวัญเสาเรือนก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคล แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

4.1.1 คำสู่ขวัญเสาเอือน เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญต้นเสา ที่เตรียมไว้สำหรับสร้างบ้าน หรือเสาเอือน หมายถึง เสาเรือน เพื่อความเป็นสิริมงคลความสุขความเจริญแก่เจ้าของและผู้อยู่อาศัย

คำสู่ขวัญเสาเอือน มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวถึงวิธีการเลือกไม้มงคลมาทำเสาบ้านที่ถูกต้องตามลักษณะที่เป็นมงคล เชิญขวัญประจำต้นไม้ ซึ่งเมื่อต้นไม้ถูกตัดอาจตกใจหนีไปอยู่แห่งใดก็ขอให้กลับคืนมา มารับเครื่องสังเวยในพาวขวัญ และจบลงด้วยการอวยพร

4.1.2 คำสู่ขวัญเอือน คำว่า เอือน หมายถึง บ้าน เรือน เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญเรือน เป็นการทำพิธีเชิญขวัญมาสู่เรือน คำสู่ขวัญเรือนส่วนมากมักกล่าวถึงขั้นตอนการสร้างเรือนเช่น การเลือกไม้ที่จะนำมาสร้าง ลักษณะของไม้เสา และกล่าวเชิญขวัญไม้ชนิดต่าง ๆ ที่นำมาประกอบเป็นเรือน เป็นต้น

คำสู่ขวัญเอือน มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวถึง วิธีการแสวงหาไม้สร้างบ้าน ลักษณะที่ดีของต้นไม้ที่จะนำมาทำเสาบ้านและเครื่องเรือน พรรณนาถึงวิธีการสร้างบ้านว่า จะสร้างบ้านอย่างไรผู้อาศัยจึงจะประสบแต่ความสุขสวัสดิอยู่ร่มเย็นเป็นสุข กล่าวเชิญขวัญต้นไม้ชนิดต่าง ๆ ที่นำมาสร้างบ้านให้มาอยู่ที่บ้านอย่าได้หนีไปที่อื่น และจบลงด้วยการอวยพร

4.1.3 คำสู่ขวัญถงเป้ง คำว่า “ถง” หมายถึง สิ่งสำหรับใส่เงินหรือสิ่งของ และคำว่า “เป้ง” แปลว่าใหญ่ “ถงเป้ง” จึงหมายถึง ถุง หรือย่ามใหญ่ สำหรับใส่เงิน หรือวัตถุมีค่าต่าง ๆ เช่นทองคำ แก้ว ฯลฯ สู่ขวัญ “ถงเป้ง” จึงหมายถึง สู่ขวัญถุงหรือย่ามสำหรับใส่สิ่งของ คำสู่ขวัญถงเป้งเป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญ ถุงเงิน ถุงทอง ถุงของมีค่าต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้านให้เจ้าของบ้านมีศรีสุขอีกทั้งผู้อาศัย (สาร สาระทัศนานันท์, 2540, หน้า 73)

คำสวัญญูเงินเป็ง มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญขวัญเงินทอง มาอยู่ที่เดิม และให้มีเงินทอง ข้าวของไหลมาเทมา เพื่อที่เจ้าของจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ยกย่องเงินทอง ทองว่าเป็นของวิเศษ ใครได้ไปเป็นเจ้าของก็จะมีแต่โชคลาภ มีความสุขตลอดไป

4.2 คำสวัญญูในการทำนา เป็นการสวัญญูเพื่อความเป็นสิริมงคล แก่ท้องนา แก่ข้าวลาน และเล่าข้าว จะได้ทำนาได้สะดวกและได้ผลผลิตดี แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ ดังนี้

4.2.1 คำสวัญญา เป็นคำสวัญญูที่ใช้สวดในพิธีสวัญญูท้องนา การสวัญญา ทำก่อนลงมือทำนา คือ “แสกนา” หรือเริ่มไถนาจะมีพิธีสวัญญูให้นา เพื่อเป็นสิริมงคลจะได้ทำนาได้สะดวก และได้ข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ ด้วยประการทั้งปวง

คำสวัญญา มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญเทวดา ผู้ซึ่งรักษาไร่นา ชาวอีสาน เรียกว่า ผีตาแสก บางแห่งเรียกว่าปู่ตาแสก มารับเครื่องสังเวศ และกล่าวเชิญขวัญมาให้มาสิงสถิตอยู่กับนา ขอให้ข้าวในนาเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์ พวงสัตว์ทั้งหลายอย่าได้มาทำอันตรายต้นข้าวในนาได้ และจบลงด้วยการอวยพร

4.2.2 คำสวัญญูข้าว เป็นคำสวัญญูที่ใช้สวดในพิธีสวัญญูข้าวที่อยู่ในยุ้ง โดยมีความเชื่อว่าถ้ายังไม่ทำพิธีสวัญญูข้าวบนยุ้งก็จะนำข้าวไปใช้ไม่ได้ ดังนั้นจึงทำพิธีสวัญญูข้าวเสียก่อน ซึ่งนิยมทำกันในเดือนสาม ขึ้นสามค่ำ เพื่อเชิญขวัญข้าวมาสถิตอยู่กับเมล็ดข้าว เป็นการแสดงความเคารพพระแม่โพสพ โดยหมอสวัญญูเป็นผู้นำในการประกอบพิธี เมื่อเสร็จพิธีสวัญญูข้าว พาชขวัญข้าวเครื่องสังเวศจะนำไปเก็บไว้ในยุ้งเป็นเวลา 7 วัน และหลังจาก 7 วันผ่านไปก็สามารถตักข้าวไปใช้ประโยชน์ได้ (หวิณ สิงห์มณี, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2557)

คำสวัญญูข้าว มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวถึงขั้นตอนการทำนา เริ่มตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์ทำนา การเลี้ยงผีตาแสก การปักดำ การเก็บเกี่ยวข้าว การนวดข้าว ซึ่งทำให้ขวัญข้าวของพระแม่โพสพตกใจหนีกระเจิดกระเจิงไป จึงต้องขอโทษพระแม่โพสพ ขออัญเชิญให้มาสถิตอยู่กับเมล็ดข้าว เพื่อความเป็นสิริมงคล และให้ข้าวมีมูลค่ามากสามารถนำไปแลกซื้อของมีค่าอะไรก็ได้

4.2.3 คำสวัญญูลาน เป็นคำสวัญญูที่ใช้สวดในพิธีสวัญญูลานข้าว เมื่อชาวไทยเลยเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจะมัดข้าวเป็นพ่อน ๆ นำมาเก็บไว้ที่ลาน ก่อนที่ชาวไทยเลยจะนวดข้าวหรือฟาดข้าวจะทำพิธีสวัญญูลานข้าวเสียก่อน จึงจะนวดข้าวได้

คำสวัญญูลาน มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญขวัญข้าวมารับเครื่องสังเวศ และกล่าวขอโทษที่ล่วงเกินข้าว จบลงด้วยการอ้อนวอนขอให้ข้าวในนาปีต่อ ๆ ไปอุดมสมบูรณ์

4.2.4 คำสวัญญูเล่า เป็นคำสวัญญูที่ใช้สวดในพิธีสวัญญูยุ้ง การทำพิธีสวัญญูให้ยุ้งข้าว ภายหลังที่เสร็จจากการเก็บเกี่ยว และขนข้าวขึ้นไฉ่ยุ้งใหม่ ๆ เป็นการเรียกขวัญข้าวให้มาสู่ยุ้งฉาง เพื่อให้เกิดสิริมงคล ให้เจ้าของกินข้าวไม่หมดเปลือง และให้ข้าวปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ เครื่องขวัญ มีการจัดแต่งพาชขวัญ เหมือนพาชขวัญธรรมดาทั่วไป เช่น เมียง หมากพลู บุหรี่ กล้วย อ้อย ข้าวต้ม ขนม ดอกไม้ เทียน ไข่ต้ม ไก่ต้ม และสุรา เป็นต้น

คำสวัญญูเล่า มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวอัญเชิญเทวดามาคุ้มครองขวัญยุ้งข้าว ขอให้ขวัญยุ้งข้าวคุ้มครองปกป้องรักษาข้าว อย่าให้ข้าวหายไป ขอให้ข้าวอยู่เต็มยุ้งอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดไป

4.3 คำสู่ขวัญพาหนะ เป็นการสู่ขวัญพาหนะใช้สำหรับลากเข็น และการเดินทาง เพื่อเป็นสิริมงคลและให้มีความมั่นคงถาวรเป็นประโยชน์แก่เจ้าของต่อไป แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ดังนี้

4.3.1 คำสู่ขวัญเกวียน เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญเกวียน เป็นพาหนะใช้สำหรับลากเข็น การสู่ขวัญเกวียน เพื่อเป็นสิริมงคลและให้มั่นคงถาวรเป็นประโยชน์แก่เจ้าของต่อไป เครื่องขวัญสำหรับพิธีการสู่ขวัญเกวียนจัดเหมือนการสู่ขวัญทั่วไป

คำสู่ขวัญเกวียน มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญขวัญให้มาสถิตอยู่กับเกวียน คุณแลควาย หรือเทียมเกวียน พร้อมทั้งให้เกวียนนำโชคลาภมาสู่เจ้าของ และกล่าวขอโทษเกวียนที่ต้องใช้ขับขี่ ต้องล่วงเกินและเด็ก ๆ ก็มักจะลบหลู่กระทำอันไม่ควรต่อเกวียน จบลงด้วยการอวยพร

4.3.2 คำสู่ขวัญรถ เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญรถ รถยนต์เป็นพาหนะที่ราคาแพง เพื่อเป็นสิริมงคลให้รถยนต์ ใช้งานได้นาน ๆ และปลอดภัยด้วย ประการทั้งปวง บางคนจึง จัดให้มีการสู่ขวัญรถยนต์ขึ้น เครื่องขวัญ สำหรับการสู่ขวัญรถยนต์ก็เหมือนการสู่ขวัญทั่วไป อีกทั้งเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกสำนึกบุญคุณอย่างหนึ่งแก่รถยนต์นำโชคลาภมาสู่เจ้าของ (แดง สุจิมาศ, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2557)

คำสู่ขวัญรถยนต์ มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญขวัญทุกส่วนของรถยนต์ เช่น ขวัญกระโปรง ขวัญพวงมาลัย ขวัญเลขทะเบียนรถ ขวัญห้ามล้อ (เบรก) ฯลฯ ก็ขอให้กลับมาอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของรถ ขอให้รถยนต์นำโชคลาภมาสู่เจ้าของรถ และกล่าวขอขมาที่ต้องล่วงเกิน จบลงด้วยการอวยพร

4.3.3 คำสู่ขวัญเรือ เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญเรือ นิยมทำพิธีสู่ขวัญเรือ ในโอกาสก่อนจะนำเรือไปแข่งขัน การสู่ขวัญเรือจึงนิยมกระทำกันในเดือน 11 เพราะนิยมแข่งเรือกันในเดือน 11 โดยเฉพาะออกพรรษา เนื่องจากเป็นฤดูน้ำหลาก และว่างเว้นจากการทำนา (แสวง บุตรดีศักดิ์, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2557)

คำสู่ขวัญเรือ มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวเชิญขวัญเรือให้มาอยู่กับเรือ อย่านอนหนีไปไหน ให้มารับเครื่องสังเวย และกล่าวปลอบขวัญเรืออย่าได้ตกใจกลัวเมื่อลงแข่งขัน จบลงด้วยการ อวยพร

4.4 คำสู่ขวัญอาวุธ ได้แก่ คำสู่ขวัญปืน เป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญปืน ปืนเป็นอาวุธสำหรับป้องกันตัวและทรัพย์สิน และใช้ประโยชน์ในการทำมาหากิน เช่น การล่าสัตว์ ชาวไทยเลยโบราณจึงทำพิธีสู่ขวัญปืน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ปืนและเจ้าของ

คำสู่ขวัญปืน มีใจความโดยสรุป เป็นการกล่าวขอให้ปืนมีความแม่นยำยิงอะไรก็ได้ถูกหมด ไปล่าสัตว์ทุกครั้งก็ขอให้ได้น็อกกลับมาเป็นที่ชื่นชมของญาติพี่น้อง จากนั้นจะกล่าวเชิญขวัญปืนให้กลับมาอยู่กับปืน และมารับของสังเวย จบลงด้วยการขอให้ปืนเป็นสิริมงคล นำโชคลาภมาสู่เจ้าของ จะเห็นได้ว่าคำสู่ขวัญวัตถุสิ่งของ จำนวน 4 ประเภท เป็นการสู่ขวัญวัตถุสิ่งของที่ทำให้คุณประโยชน์หรือให้คุณแก่ผู้เป็นเจ้าของ ในรูปของนามธรรมคือให้ผลดีทางด้านจิตใจ เป็นที่พึ่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อได้กระทำพิธีสู่ขวัญแล้วทำให้จิตใจสบายขึ้น เช่น พิธีสู่ขวัญเสาเสือน พิธีสู่ขวัญเสือน เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่งการสู่ขวัญวัตถุสิ่งของที่ทำให้คุณในรูปของรูปธรรม คืออำนวยการประโยชน์ใน

ด้านเพิ่มพูนทรัพย์สิน นำมาซึ่งผลประโยชน์ ทำให้เจ้าของมีทรัพย์สินสมบัติมากยิ่งขึ้น ได้แก่ คำสู่ขวัญ เกรียน คำสู่ขวัญรถยนต์ คำสู่ขวัญนา คำสู่ขวัญปืน คำสู่ขวัญธงเป้ง เป็นต้น

การสู่ขวัญแต่ละประเภทแต่ละโอกาสนำมาใช้ในโอกาสที่แตกต่างกัน มีจุดมุ่งหมาย อย่างเดียวกันคือ ต้องการให้ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวของเจ้าของขวัญ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ การอยู่หรือช่วยให้เกิดมงคลและอยู่ด้วยความสวัสดิ์มีชัย มีโชคลาภยิ่งขึ้น เป็นกำลังใจแก่เจ้าของขวัญ และอาจดลบันดาลให้ผู้เคราะห์ร้ายหายจากสรรพเคราะห์ทั้งปวง ถ้าเป็นสัตว์และวัตถุสิ่งของก็จะช่วย ดลบันดาลให้สัตว์และสิ่งของนั้นนำโชคลาภมาสู่เจ้าของ

โครงสร้างของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

โครงสร้างคือ ส่วนองค์ประกอบของคำสู่ขวัญที่ทำให้คำสู่ขวัญมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยศึกษา โครงสร้างของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยปรับปรุงกรอบความคิดจาก ผลการวิจัยของสมพงษ์ จิตอารีย์ (2545) ดังนี้

1. ส่วนนำ ประกอบด้วย
 - 1.1 บทสวดชุมนุมเทวดา
 - 1.2 บทบูชาพระรัตนตรัย
 - 1.3 บทไหว้ครู
 - 1.4 คำเชิญขวัญ
2. ส่วนดำเนินเรื่อง ประกอบด้วย
 - 2.1 คำเรียกขวัญ
 - 2.2 คำบรรยายเครื่องบายศรี
 - 2.3 คำปลอบขวัญ
 - 2.4 คำปิดเคราะห์
 - 2.5 คำสอน
3. ส่วนท้าย ได้แก่ คำให้พร

รายละเอียดของส่วนประกอบต่าง ๆ ข้างต้น มีดังนี้

1. ส่วนนำ เป็นการกล่าวบูชาครูและกล่าวอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่หมอสู่ขวัญเคารพนับถือ พร้อมอัญเชิญให้มาร่วมในการประกอบพิธีสู่ขวัญ ประกอบด้วย สวดชุมนุมเทวดา บทบูชา พระรัตนตรัย บทไหว้ครูและคำเรียกขวัญ

จากการศึกษาพบว่า ส่วนนำของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ประกอบด้วยบทสวดชุมนุมเทวดา บทบูชาพระรัตนตรัย บทไหว้ครู และคำเชิญขวัญ

- 1.1 บทสวดชุมนุมเทวดา

เป็นบทสวดที่ใช้สวดในการป่าวประกาศอัญเชิญเทวดาอารักษ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ที่สถิตอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ให้รับรู้ให้มาเป็นเกียรติและเป็นสักขีพยานในการทำพิธีด้วยความ เคารพ หมอสู่ขวัญประนมมือจับด้ายสายสิญจน์ ซึ่งโยงจากเจ้าของขวัญและพาขวัญ ตั้งจิตอธิษฐาน

ขอให้ดลบันดาลให้เจ้าของขวัญประสบความสุข ความเจริญจากนั้น ก็จะประกาศสักเค^{*} ดังนี้

ประกาศสักเคเป็นภาษาลี

สักเค กามะ จะ รูเป คิริลิวระตะเถ จันตะลิกเช วิมานที่เปรัญฐู จะ คามะ
ตะระวะนะคะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเตถุมมา จายันตุ เทวา ชะละณะละวิสะเม
ยักชะคันธัพพะนาคา ตัญญันตา สันติเก ยังมุณีวะระวะจะนัง สาธะโวเม สุกันตุง
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัม ภะทันตา
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัม ภะทันตา
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัม ภะทันตา

ถอดความไว้ว่า ท่านผู้เจริญ ผู้มีเมตตาของจงแผ่เมตตาจิตไป อย่าได้มีจิตฟุ้งซ่านสวด
พระปริตรเทอญขอเชิญเทวดาทั้งหลายซึ่งสิงสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นกามภพ ในชั้นรูปภพ สิงสถิตอยู่บน
ยอดเขา และที่หุบผา ทั้งที่มีวิมานอยู่ในอากาศ และภุมเทวดาทั้งหลาย ซึ่งสิงสถิตอยู่ในทวีป รัฐ ใน
หมู่บ้าน บนต้นไม้ ในป่าชฎ ในเหย้าเรือน และเรือกสวนไร่ นา ตลอดจนเหล่ายักษ์ คนธรรพ์ และเหล่า
นาคทั้งหลาย ผู้เป็นสาธุชน ซึ่งอยู่ในน้ำ บนบก ที่ลุ่ม และที่ดอน จงมาชุมนุมกัน ขอเชิญฟังคำของ
พระมุณีเจ้าผู้ประเสริฐ ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม

คำอัญเชิญเทวดา กล่าวเป็นภาษาไทยก็ได้ ดังตัวอย่าง

ประกาศสักเคเป็นภาษาไทย

ข้าพเจ้าขออัญเชิญเหล่าเทวดา ซึ่งสิงสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นกามาวจรภูมิในกามภพ
และในรูปภพ คือ โสฬสพรหม อีกทั้งเทวดาที่สิงสถิตอยู่ในภุมหาห้วยเหว ในวิมานมาต
มณเฑียรทอง ในเกาะแก้ว เมืองหลวงในพระนครใหญ่น้อย และเมืองใหญ่ทั่วทุกชนบท
ที่ปรากฏในโรจกาล พระภูมิเจ้าที่ ข้าพเจ้าขออัญเชิญให้เร่งรีบมาวันนี้ให้พร้อมกันอีกทั้ง
เทวดาซึ่งสิงสถิตอยู่ในห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำใหญ่ ไพรพฤษยา ทุกหย่อมหญ้า
ลดาวัลย์ที่เสมอกันก็ดี ไม่เสมอกันก็ดี อีกทั้งยักษ์ คนธรรพ์ ครุฑ นาค และเทวดา
ซึ่งสถิตอยู่ชั้นใด ๆ ข้าพเจ้าขออัญเชิญเสด็จมาประชุม โดยพร้อมเพรียงกันในสถานที่นี้
เพื่อประสิทธิประสาท สติ ปัญญา วิชาความรู้ ทั้ง ศิลปวิทยา แก่ข้าทั้งหลาย คำใดอัน
เป็นคำของพระมุณีผู้ประเสริฐ เลิศกว่ามนุษย์และเทวดา ทั้งหลายขอท่านทั้งหลาย
จงได้สดับ ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายสำเร็จในสิ่งที่ตั้งปวงทุกประการเทอญ

(เพ็ชร งามศิริ, สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2557)

1.2 บทบูชาพระรัตนตรัย

เป็นบทสวดที่ใช้สวดบูชาพระรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใช้สวดต่อจากบท
สวดชุมนุมเทวดา การสวดบูชาพระรัตนตรัยเป็นการกล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้าในฐานะพระบรม

* ประกาศสักเค หมายถึง บทสวดชุมนุมเทวดาเป็นบทที่กล่าวถึง การอัญเชิญเทวดามาประชุมฟังพระปริตรที่จะสวด
แสดงไตรปิฎก หวังให้เทวดามีความสุข ปราศจากทุกข์ และขอให้เทวดาค้ำครองชาวโลกให้พ้นภัย

ศาสดา ระลึกถึงพระพุทธคุณ และเป็นการกล่าววอนบ่นอ้อมแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง ทรงสั่งสอนให้สรรพสัตว์พ้นจากเวียนว่ายตายเกิดจากวัฏสงสาร ตามด้วยการกล่าวบูชาพระธรรม คือคำสั่งสอนไว้เพื่อให้บังเกิดความสุขแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติและพบในสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสรู้

เมื่อเริ่มพิธีหมอสู่ขวัญจะจุดธูปเทียนปักลงในพานบายศรีแล้วยกขึ้นห้าชั้น พร้อมกับกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งสุนัษฐา ฉายาวัดณะ (2551, หน้า 2) ได้แปลไว้ ดังนี้

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

แปลไว้ว่า ขอนอบน้อมแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลสเป็นผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง

พุทธัง สาระณัง คัจฉามิ ัมมัง สาระณัง คัจฉามิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

แปลไว้ว่า ข้าพเจ้าขอถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก ข้าพเจ้าขอถือเอาพระธรรมเป็นที่พึ่งที่ระลึก ข้าพเจ้าขอถือเอาพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึก

หุตียัมปิ พุทธัง สาระณัง คัจฉามิ หุตียัมปิ ัมมัง สาระณัง คัจฉามิ

หุตียัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

แปลไว้ว่า แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอถือเอาพระธรรมเป็นที่พึ่งที่ระลึก แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอถือเอาพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึก

ตตียัมปิ พุทธัง สาระณัง คัจฉามิ ตตียัมปิ ัมมัง สาระณัง คัจฉามิ

ตตียัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

แปลไว้ว่า แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าขอถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าขอถือเอาพระธรรมเป็นที่พึ่งที่ระลึก แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าขอถือเอาพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึก

จากนั้นหมอสู่ขวัญจะสวดบทพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ดังนี้

อิติปิโส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทธโ วิชา จะระณะ สัมปนโน

สุคะโต โลกะวิทู อนุตตะโร ปุริสะธัมมะสาระเสถ สัตถา เทวมนุสสานัง

พุทธโธภะคะวาติ

แปลไว้ว่า แม่เพราะอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นพระอรหันต์ผู้บริสุทธิ์

เป็นผู้ควรแนะนำสั่งสอนผู้อื่น ควรได้รับความเคารพบูชา เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและความประพฤติ เป็นผู้เสด็จไปได้แล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝึกบุรุษที่ฝึกได้ ไม่มีใครยิ่งไปกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นและเบิกบานแล้ว และเป็นผู้จำแนกแจกแจงธรรม

สวากขาโต ภะคะวะตาธัมโม สันทิฏฐิโก อกะลิกโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก

ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ

แปลไว้ว่า พระธรรมอันเป็นพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว อันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ขึ้นอยู่กับกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ

ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สามิฉิปะฏิปันโน ภะคะวะโต

สาวะกะสังโฆ ยะทิตังจัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภะคะวะโต

สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัญชะลิกะระณิโย อะนุตตะรัง

ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ

แปลไว้ว่า พระสังฆคุณ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องทางเป็นผู้ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การของค่านับ เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ เป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลีกราบไหว้ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

1.3 บทไหว้ครู

บทไหว้ครู หรือประณามบท อันหมายถึงบทที่อยู่ต้นเรื่อง มีเนื้อหาแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บุคคลที่ควรแก่การเคารพ เช่น พระมหากษัตริย์ พระภิกษุสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์เป็นการรำลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้

เครื่องบูชาครูของหมอสู่ขวัญประกอบไปด้วย ชั้น 5 คือดอกไม้และเทียนอย่างละห้าคู่ เงินใส่ชวย* หรือกรวยใบตอง จำนวน 12 บาท และสุรา 1 ขวด ดอกไม้และเทียนอย่างละ 1 คู่ ส่วนเงินค่าคาย** จะใส่เท่าใดตามศรัทธาหรือฐานะของผู้รับการสู่ขวัญ หรือถ้าเจ้าของขวัญเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่หรือมีเกียรติสูง ก็อาจจะใส่มาก ส่วนชาวบ้านธรรมดาาก็ใส่ตามจำนวนพอสมควรหรือตามความนิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ (ศิรา ภักมี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2558) คำสู่ขวัญของชาวไทยเลยทุกประเภท มีบทประณาม และมีเนื้อเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งที่เคารพบูชา ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระรัตนตรัย เทพยดา ครูอาจารย์ สัตว์ให้คุณประโยชน์ และโอกาสที่ดี ดังนี้

1.3.1 บทประณามพระรัตนตรัย เป็นคำกล่าวอยู่ตอนต้นในคำสู่ขวัญทุกประเภท นอกจากหมอสู่ขวัญจะทำพิธีเคารพคุณพระศรีรัตนตรัย ด้วยการกล่าว “นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต ...” 3 จบแล้ว ยังมีการกล่าวบูชาพระรัตนตรัยอีกในคำสู่ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

แปลไว้ว่า ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส

* ชวย หมายถึง กรวยที่ทำด้วยใบตอง สำหรับใส่เงินเป็นเครื่องบูชาครู

** เงินค่าคาย หมายถึง ค่ายกครูหมอสู่ขวัญ เงินที่ให้เป็นค่าจ่ายตอบแทนหมอสู่ขวัญ

เป็นผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง

ตัวอย่างที่ 2

พุทฺธัง สัตตธรรตฺตนะมะหาปะการัง สระระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สัตตธรรตฺตนะมะหาปะการัง สระระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สัตตธรรตฺตนะมะหาปะการัง สระระณัง คัจฉามิ

พุทฺโธ เม นาโถ ธัมโม เม นาโถ สังโฆ เม นาโถฯ

แปลไว้ว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ผู้ซึ่งพร้อมด้วยแก้ว

7 ประการ

1.3.2 คำประกาศฤกษ์ยาม เป็นการกล่าวถึงฤกษ์ยามดี หรือโอกาสที่ดีที่เป็นสิริมงคล ปรากฏในคำสวดวิญญูทุกประเภท ที่นิยมใช้ขึ้นต้นคำสวดวิญญู ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

ศรี ศรี วันนีเ้ามนวันดี วันดิถิติกอุมุตตะโชค โตก* ไบนีเ้ามนโตกไมจันท์น

ขันไบนีเ้ามนขันไมเ้ากั้ว ขุนนางตคตแต่งแล้วจิงให้ช้อยยอมา

(คำสวดวิญญูน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขยะไชย)

ถอดความได้ว่า วันนี้เป็นวันดี เป็นวันอุดมโชค พานที่นำมาทำพาวขวิญญูก็ทำด้วยไม้จันท์น ขันที่มีค่าขุนนางได้ตกแต่งอย่างดี

ตัวอย่างที่ 2

ศรี ศรี มื้อนีเ้ามนวันดี เป็นวันคริมหาลาโโกชค นอนหลับได้เงินหมื่นและคำแสน

(คำสวดวิญญูทั่วไป, เรียน ลากจาก)

ถอดความได้ว่า วันนีวันมงคลเป็นวันมหาโชค นอนหลับได้เงินหมื่นและเงินแสน

ตัวอย่างที่ 3

ศรี ศรี สวัสดิชมนขึ้น ฮีน ๆ ก้องฟ้าใหญ่เอาชัย เสียงดังไปอยู่บ่ขาด มหาลังกาศ

เผี่ยนราศีเป็นกาลฤกดูแถมถ่าย พระสุริยะอาทิตย์ย้ายเข้าสู่เมษราศี เป็นวันดี

เดือนหกออกใหม่ เพิ่มเลือกได้ว่าวันนี้วันดีเป็นวันไชยดิถิติออกใหม่

(คำสวดวิญญูเจ้านาย, ศิรา ภัคมี)

ถอดความได้ว่า วันนีวันดีชมนขึ้น เสียงฮีน ๆ เสียงดังก้องท้องฟ้าใหญ่เอาชัย เสียงดังไปอยู่ไม่ขาด เป็นปีใหม่ ฤกเดือนหกข้างขึ้น เป็นวันนี้ดีวันชัยชนะเริ่มต้น

* โตก หมายถึง พาน

1.3.3 คำอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้มาช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย มิให้มาทำลายพิธีได้ ผู้ที่ได้รับการเชิญมาล้วนแต่เป็นผู้มีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้มีอำนาจ อิทธิฤทธิ์ เพื่อทำให้ คำสู่ขวัญ และพิธีสู่ขวัญมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ผู้ได้รับการเชิญมาร่วมพิธี หรือคุ้มครองพิธีจะมีทั้งฝ่าย ธรรมะและฝ่ายอธรรม

คำสู่ขวัญที่ปรากฏคำเชิญมาร่วมพิธี หรือคุ้มครองพิธี ฝ่ายธรรมะ เช่น พระรัตนตรัย พระอินทร์ พระพรหม เป็นต้น ฝ่ายอธรรม เช่น ยักษ์ ผีต่าง ๆ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

พุทธาไปข่มแพ้เตะฝูงมาร ธรรมบันดาลผ้นถีบ เคราะห์เหตุฮ้ายให้เค็ญหนี
 ลั้งขังติเคราะห์ฮ้าย เดชะยากเข็ญ อย่าได้เป็นอันตรายจักสิ่งทุกข์ยากยิ่งเทียมตน
 สมสะวุนเดือตร้อน สัพพะโทษพยาธิข้อมให้หายเสีย

(คำสู่ขวัญภาค, เสริญ เกตุศรี, จำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า อำนาจคุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ช่วยจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย อันตรายต่าง ๆ ออกไปด้วยเถิด

ตัวอย่างที่ 2

... จงมีแก่นาคครุฑ มนุษย์กุมภภัณฑ์ คนธรรพยักษ์ อารักษ์เทวดาสुरาสุนทรอินทร์
 พรหมยมราชา สุนัขขัตตา สวมังคลา อุตตมะโชค อุตตมะโยค อุตตมะดิถี อุตตมะนิธิ
 มังคลามหาศรี พิลาส อินทพาสพร้อมตรียางค์ ทั้งนาวางค์คาคู่ พร้อมกัน
 อยู่สอลอน ...

(คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร, หวีน สิงห์มณี, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า จงมีแต่พญานาค พญาครุฑ มนุษย์ ยักษ์กุมภภัณฑ์ คนธรรพ เทวดา พระอินทร์ พระพรหม พญายมราช และความเป็นสิริมงคลทุก ๆ อย่าง ขอให้มาพร้อมกัน

นอกจากนั้น ผู้ที่ได้รับเชิญมาเพื่อให้คำสู่ขวัญ และพิธีสู่ขวัญมีความศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งขึ้น ผู้ได้รับการกล่าวเชิญ มาร่วมพิธีที่อาศัยหรือสิ่งสถิตอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ป่า เขา ถ้ำ น้ำ และจักรราศี เป็นต้น ดังตัวอย่าง

... จงมีแกฝูงข้าทั้งหลาย ทั้งพระเทพา นาค นาโค เทพบุตรและเทพดา
 จักรโลกบาล ทั้งทุกที่พร้อมจักรวาล ทั้งพรหมณีนีสถาน
 เข้าถึ้นจงมาขึ้นชมยินดีคาลละศรีอันวิเศษ ...

(คำสู่ขวัญภาค, เสริญ เกตุศรี, จำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า จงมีแต่พวกข้าทั้งหลาย ทั้งเทวดา พญานาค เทวดาท้าวจตุโลกบาล ทั้งที่อยู่ทั่วจักรวาล พรหมณีสถาน และทุกสถานที่ เข้ามาขึ้นชมยินดี มงคลอันวิเศษ

1.4 คำเชิญขวัญ

เป็นคำที่ใช้สวดขึ้นต้นก่อนจะสู่ขวัญทุกประเภท เพื่อเป็นการขอความสำเร็จ ความศักดิ์สิทธิ์จากพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เทวดา พระอินทร์ พระพรหม ผู้มีอิทธิฤทธิ์ประสาทพรให้หมอสู่ขวัญมีวาจาศักดิ์สิทธิ์และเป็นมงคลแก่เจ้าของขวัญ จะได้ประสบความสำเร็จ สุข ความเจริญ สมดังปรารถนาตลอดไป การสวดคำเชิญขวัญ หมอสู่ขวัญจะสวดคำเชิญขวัญก่อนสวดคำสู่ขวัญแต่ละชนิดหรือแต่ละโอกาส เพื่อเป็นการเชิญขวัญมารวมกัน สำหรับเนื้อหาคำเชิญขวัญ ดังตัวอย่าง

ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรดิเรก อเนกเตโช ชยะมังคละ มหาสิริมังคเลศ
 ศาตเพท พร้อมอาคม ขุนบรมปูนแปลงไว้แล้ว ให้ลูกแก้วออกกินเมือง ฤทธิเฮือง
 ทรงแผ่น มื่อนี้แม่น ม้อมหาคุณ ขุนแกนดาแต่งแล้วให้ลูกแก้วกึ่งลงมา เป็นราชา
 ครองสืบสร้างเมืองมิ่งกว้างนาครอง วันนีปอง เป็นโชค ไตรโลกเจ้าย่อมลือชา
 ทรงอินทธานุภาพยิ่ง เป็นเจ้าจอมเมืองแมน ทรงแทนแกนดล้า มื่อนี้ข้าคุณคง
 พญาจก ทรงทศพิธราช พรหมนาถเหล่าแถมพร พระอิศวรหลอนแถมโชค
 พระนารายณ์โยคสิทธิชัย ท้าวลหัสถ์นัยน์ประสาทฝนท่าแก้ว ใจผ่องแผ้วบริสุทธิ์
 อุตตมะโชคอุตตมะโยค อุตตมะคติ อุตตมะนาถ อุตตมะศรีพิลาส
 อินทะพาสพร้อมไตรยางค์ ทั้งนาวางค์คาคคู้ พร้อมกันอยู่สอนลอน อาทิตยจร
 จันตะฤกษ์ อังคารถึกมหาชัย พุทธพฤษไปเป็นโชค ศุภร์เสารโยคเดชมงคล
 อันเป็นผลดีหลายประโยชน์ คืออุตตมะโชคแท้ดีหลี มเหล็กชี หลิงล้ำโลก ให้เจ้าหาย
 ทุกข์โศกนานา พระอภัยราชาขึ้นทรงแทน หายโพลภัย แมนวันดี กัณหาชาลี
 เมื่อฮอดเมืองปู่ สถิตอยู่เย็นใจ ท้าวพญาสญไชย ภูวนาถ นิมนต์ราชบุตรดา
 ให้เป็นพระราชาคืนดั่งเก่าเป็นเจ้าเล่าสองที ก็แมนมื่อนี้วันนี้ วันนี้เป็นวันดีทั้งห้า
 เจ้าฟ้าเหล่าแถมคุณ พราหมณ์ปุนปองราช พรแก้วอาจลีบประการ วรรณโองอาจ
 ขึ้นสู่ราชเล็งโย วันนีโพธิญาณตนหน่อฟ้า มีเดชกล้าสวยเมือง พระบุญเฮือง
 ครองเมือง ต้มไพร่ ทศพิธราชใต้ตามธรรม จำนำสัตว์ให้พ้น
 วันนี้ดีสิ้นสิ้นเหลือประมาณ หนุมนใจผ่องแผ้ว นิรมิตผาสารทแก้ว
 ก่อแปลงเมือง นาครองเฮืองทศราชเชียงเครีออาจขุนเม็ง เงินยวงแข็งเนาเนื่องคับคั่ง
 สะพรั่งพร้อมฝูงหมู่เสนาเทวดามา เป็นบริวารแวดล้อม มาอยู่อ้อมหมู่ โยธา ทั้งนาคา
 นาคี ครุฑนาค ทุกภาคพร้อมธรรณี เมขลาศรีสาวถ้าวเชื้อท่านท้าวปรเมศวร
 บรรบวนฤทธิเก่งกล้า เอาแผ่นฟ้าชี้ตางยานกุมภกรรณดาลยมราช จตุโลกอาจ
 องค์หลวงทั้งดวงบนบุษมเจ้าฟ้า เดชะกล้ากว่าสิ่งทั้งหลาย จึงยายยังพระพรและ
 ดวงจุมขอให้ลงมาต้มฝูงคน ให้หายกังวลและเดือตร้อน โพลพยาธิต่อนพ่ายหนีไป
 ทั้งภายในและ ภายนอก แตนด้าวชอกคีรี พระรัลสิทธิเดช
 จบเพทพร้อมอาคมนิยมประสิทธิ์ประสาธน์ พรแก้วอาจดวงดี
 มื่อนี้แมนมื่อสันต์ วันนีแมนวันชอบ ทั้งประกอบด้วยฤกษ์ยามดี
 เป็นศรีสิทธิชยะมังคลาดิเรก อเนกสวัสดิ์ แท้ดีหลี แลนา

บัดนี้ ผุ่งขำน้อย มีใจชื่นช้อย ยินสะออน ขอโอมอ่านอวยพรแก่
 ผู้ทะนงคุณค่ามากขำน้อยหากขอวอนคุณอนุสรณ์สามสิ่ง คือพระรัตนตรัย
 แก้วกึ่งดวงดึกกับทั้งคุณประเสริฐศรีทุกแห่งทุกแหล่งหล้าสรวงสวรรค์
 ขออัญเชิญจงมาเสกสรรพร เป็นพระคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ โอโรคยา
 ปฏิภาณะ อธิปติ คุณสารสมบัติทุกเยื้องขอให้เดชาภาพ
 กระเดื่องท้าวธรรณี ดังแสงสุริย์ ส่องสว่างโลก สวัสดิ์ หายทุกข์โศก
 ชยะตุ ภาวัง ชยะตุภาวัง ชยะตุ ภาวัง ชยะมั่งคลัง โทตุ สัพพะทา
 จงเป็นไชยะมงคล อันแนวยิ่ง ถ้วนทุกสิ่งบริบูรณ์ นั้นเทอญ

(คำเชิญขวัญ, ศิรา ภักมี)

ถอดความได้ว่า วันนี้เป็นวันมหามงคล ฤกษ์วิเศษมงคล ขุนบรม* ทำไว้ดีแล้ว ให้ลูกออกมา
 ปกครองเมืองด้วยบุญญาธิการ วันนี้เป็นวันดีวันมหามงคล ขุนแกนแต่งตั้งให้ลูกลงมาเป็น
 พระมหากษัตริย์ปกครองบ้านเมืองด้วยบุญญาบารมีแผ่ไพศาล วันนี้เป็นวันดี สามโลกเลื่องลือถึง
 อานุภาพ เทวดาบนสวรรค์นั่งบนบัลลังก์เป็นพิเศษ มื้อนี้เป็นวันมงคล พระมหากษัตริย์ผู้ปกครอง
 บ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราช พระพรหมอวยพร พระอิศวรให้โชค พระนารายณ์ให้หิ้วย้ำท้าวสหสนันย์
 ทรงเลื่อมใสฝนท่าแก้ว** ไส้สะอาดบริสุทธิ์ วันดีเป็นเวลาอันมงคลอุดม เป็นเวลาที่ดีทุกวัน ฤกษ์วัน
 อาทิตย์จันทร์ วันอังคารมหามงคล พุทธฤกษ์เป็นโชค ศุภร์เสาร์เป็นเดชมงคลอันเป็นผลดีหลายอย่าง
 คือโชคดีแท้ เทวดาผู้เป็นใหญ่ ให้เจ้าหายทุกข์โศกทั้งปวง พระอภัยเป็นกษัตริย์ประทับแทนหาย
 เจ็บป่วยในวันนี้ ก็ภูเขาเสด็จกลับถึงเมืองด้วยความปลอดภัย ท้าวสัญญาชัยกษัตริย์รอรับเสด็จ
 พระเวสสันดร และพระนางผุสดีให้ทรงเป็นกษัตริย์ดังเดิม วันนี้เป็นวันดีทั้งห้า พรอันประเสริฐ
 สิบบประการ วันนี้เป็นกำเนิดของเชื้อพระวงศ์ มีเดชกล้าหาญ มีเสด็จครองเมือง เปี่ยมด้วยบุญบารมี
 ปกครองบ้านเมือง ดูแลราษฎรปกครองด้วยหลักทศพิธราชธรรม นำให้สัตว์ได้พ้นทุกข์

วันนี้ดีมากเหลือประมาณ หนุมาณมีใจผ่องใส เนรมิตประสาทแก้วก่อสร้างเมือง รุ่งเรือง
 ปกครองด้วยทศพิธราชธรรม เมืองเชียงเครือ ขุนเม้ง*** เมืองเงินยวงเซ่ง มากพร้อมด้วยพวกเสนา
 เทวดาเป็นบริวารรายล้อม ทั้งงู พญานาค พญาครุฑ ทิวแผ่นดิน เมขลาผู้สวยงาม เชิญท่านท้าว
 ปรมศวร ผู้มีฤทธิ์เก่งกล้า ชี้ก้อนเมฆแทนกุมภกรณดาลยมราช**** ทิวแดน บนท้องฟ้าทั้งหลาย ให้พร
 และดวงดาวทั้งกลุ่ม ขอให้มาดูแลผู้คนให้หายจากทุกข์โศกโรครภัย ทั้งภายในและภายนอก ทิวแผ่นดิน
 เมือง พระฤาษีทรงอิทธิฤทธิ์ พร้อมด้วยอาคมความรู้ พรอันประเสริฐ วันนี้คือวันดี วันนี้วันมงคล
 ทั้งฤกษ์ยามดี เป็นวันดีมงคล โชคดีมากตลอดไป

* ขุนบรม หรือกษัตริย์ของอาณาจักรหนองแส จีนเรียกว่า อาณาจักรน่านเจ้า ลาวเรียกว่า อาณาจักรแกน หรือเมือง
 แถน ภาษาจีน เรียกว่า กษัตริย์ฟี่ล่อเก๊ะ

** ฝนท่าแก้ว คือฝนรัตนะเจ็ดประการ คือ สุวรรณ (ทอง), หิรัญ (เงิน), มุกดาหาร, วิเชียร (เพชร), มณี, ไพฑูรย์,
 ประพาฬ

*** ขุนเม้ง คือ "พระยาลาวเม้ง" พระราชตระกูลของพระญามังรายมหาราช ของชาวไทยยวนอันเป็นบรรพบุรุษของ
 ชาวล้านนา

**** กุมภกรณดาลยมราช คือ ยักษ์ หรือท้าวยมราช

เดี๋ยวนี้ ข้าเจ้า มีความชื่นชมยินดี ขออวยพรแก่ ผู้ทรงคุณค่า ข้าพเจ้าขออ้อนวอนแต่สิ่งศักดิ์ทั้งสามสิ่ง คือ แก้วสามประการ และสิ่งดี ๆ ทุกหนแห่ง บนสวรรค์ ขอเชิญลงมาอวยพรให้มี อายุ ยืนนาน หายโรคร้าย ป่วย ไข้ มีสมบัติทุกอย่าง ขอให้เหมือนภาพทั่วแผ่นดิน ดังเช่นแสงอาทิตย์ส่องสว่างโลก หายทุกข์ โศกตลอดไป อวยพรให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้าตลอดไป

2. ส่วนดำเนินเรื่อง

เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาและความเป็นสิริมงคลของ วัน เวลา ที่ประกอบพิธี พร้อมทั้งเป็นการกล่าวเชิญขวัญ คำบรรยายเครื่องบายศรี คำปลอบขวัญ คำปัดเคราะห์และคำสอน

จากศึกษาพบว่า ส่วนดำเนินเรื่องของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ประกอบด้วย คำเรียกขวัญ คำบรรยายเครื่องบายศรี คำปลอบขวัญ คำปัดเคราะห์ และคำสอน

2.1 คำเรียกขวัญ

เนื้อหาในส่วนนี้จะกล่าวเรียกขวัญ เพื่อให้กลับมาสู่ตัวเจ้าของขวัญ เป็นการกล่าวเรียกขวัญทั้งหมดของเจ้าของขวัญ ทั้งคนและสัตว์สิ่งของ ที่อาจหลงเหลือตามสถานที่ต่าง ๆ การกล่าวเรียกขวัญจะมีลักษณะเชิญชวน อ้อนวอน ขอร้อง หรือขู่ และมักจะกล่าวคำว่า “มาเยอขวัญเอย” ซ้ำ ๆ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ขวัญได้ยินและกลับมาสู่ผู้เป็นเจ้าของขวัญ คำเรียกขวัญ ที่ปรากฏในคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย มี 3 ลักษณะ ได้แก่

2.1.1 คำเรียกขวัญ 32 ขวัญ

2.1.2 คำเรียกขวัญที่ไม่เฉพาะเจาะจง

2.1.3 คำเรียกขวัญ ที่กล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่ขวัญไป

มีดังต่อไปนี้

2.1.1 คำเรียกขวัญ 32 ขวัญ ที่กล่าวเรียกขวัญประจำอวัยวะและส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทั้งภายในและภายนอก โดยมีความเชื่อว่าคนเรามีขวัญประจำอยู่ตามอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มี 32 ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... *เชิญเยอขวัญเอย* *เชิญทั้งขวัญหัวเกล้าเกศา* *เสด็จด่วน ...* *เชิญทั้งโลมาแม่มโน* *คองคิ้วก่อง ๆ* *ให้เจ้ามาลูบไล้ทาแป้งปนหอม* *เชิญเยอขวัญเอย* *เชิญทั้งขวัญขาเล็บ* *เบื่องดิน มือ พร้อมพรำ* *ให้เจ้ามาอยู่ซ้นปลายนิ้วปงหนา* *เชิญทั้งจักขุแก้วตาใสทั้งคู่* *ให้เจ้ามาอยู่ใส* *ส่องแจ่งแลงเข้าอย่ามีดมัว* *เชิญเยอขวัญเอย* *เชิญทั้งขวัญทันตาแซ้ว* *เป็นแถวถันพันถี่* *ยามเมื่อใสชี้แล้วคำปัฐปงาม ...*

(คำสู่ขวัญหลวง, เพ็ชร งามศิริ)

ถอดความได้ว่า *เชิญมาขวัญเอย* *ขวัญหัวเกล้าผมมาต่วนมาก่อน ...* เส้นขน คิ้วเกลี้ยง ๆ ให้เจ้ามาทาแป้งปนหอม ขวัญขา เล็บมือ เล็บเท้าให้มาอยู่ถูกที่พร้อมจะยืนยาวออก ให้เจ้ามาอยู่ซ้นปลายนิ้ว *เชิญดวงตาใสทั้งคู่* ให้เจ้ามาอยู่ใสส่องสว่างเข้าเย็น อย่ามีดมัว *เชิญขวัญพันดำสวยงาม*

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อหาคำสู่ขวัญเป็นการพรรณนากล่าวเชิญขวัญ เส้นผมเส้นขน คิ้วขา เล็บมือ เล็บเท้า ดวงตา ฟันและเพื่อเรียกขวัญให้กลับมาประจำอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเจ้าของขวัญ

ตัวอย่างที่ 2

เชิญทั้งขวัญตโจหนั่งเนื้อคิงบางเนื้อค่อง ... เชิญทั้งมังสังขึ้นในดิงน้อยอ่อน
ให้เจ้ามาสู่ซ้อในเนื้อคู้ซ้ออัน อยาได้เป็นพยาธิฮ้ายต้องโรคาบังเปียด อยาได้เจ็บป่วย
ใช้ในเนื้อหน่วงหนาว เชิญเยอขวัญเอย เชิญทั้งขวัญนหารูเอั้นนั้นลมทงเทียวท่อง
ก็ให้มาอย่าได้เจ็บปวดท้องเส้น เอั้นอ้างเจ้าอย่าจ้ง เชิญเยอขวัญเอย เชิญทั้งขวัญอัฐิ
ตั้งตามขาแขนค่อ ตูกต้อตั้งตามเนื้อทัวคิง เชิญทั้งขวัญอัฐิมิยช่งเยื่อในกระดูก
ก็ให้มา ผุงหมุโผยพยาธิฮ้ายหมากเฮ็ง ผ่าให้พ่ายพังเชิญเยอขวัญเอย เชิญทั้งขวัญวิก
ก้งม้ามเนาในนิททะเล่งให้เจ้ามาอยู่ซ้อในโครงกำฝ่ายหลัง นั้นเนอ ทหยงนั้นหัวใจ
คองอาจ ...

(คำสู่ขวัญหลวง, เพ็ชร รามศิริ)

ถอดความได้ว่า เชิญขวัญหนั่ง เนื้อตัวบางเนื้อ เชิญทั้งเนื้อในร่างกายน้อยอ่อนให้เจ้า
กลับมาสู่ตนทุกอัน สิ่งไม่ดี ชั่วร้ายอย่าได้มี อยาได้เจ็บป่วยไข้หนาวในกาย ขวัญเส้นเอั้นทั้งลมท้อง
ให้มาอย่าได้เจ็บปวดท้องเส้นเอั้น ขวัญซ้อต้อตาม ขา แขน คอ กระดูก ต้อตั้งตามเนื้อทัวร่างกาย ขวัญ
ซ้อต้อกระดูก โรคมะเร็งทั้งหลายให้สลายพ่ายแพ้ เชิญมาขวัญม้ามให้มานอนนิง และหัวใจเข้มแข็ง
ตัวอย่างข้างต้น เนื้อหาคำสู่ขวัญได้มีการพรรณนากล่าวเชิญขวัญ ผิวหนั่ง เส้นเอั้น
ซ้อต้อตามขา แขน คอ ซ้อต้อกระดูก ม้าม และหัวใจ เพื่อเรียกขวัญให้กลับมาประจำอวัยวะต่าง ๆ
ของร่างกายเจ้าของขวัญ

ตัวอย่างที่ 3

... ยกะนังน้อมขวัญตบมาเป็นหมุกันเนอ ขวัญกิโลมะก้ง พังผืด เชิญทั้งขวัญนั้นให้มา
พร้อมพรว้ามวล เชิญทั้งขวัญปิตตะติกำให้มาไว แวนเทียว เชิญทั้งขวัญปปีผาลัง
ปอดปุง ก็ให้มา ปิหะก้งก้องขวัญไตให้ฮีบถ้วน เชิญทั้งขวัญ อันตั้งไล่ฟุงหลวงป้าง
ใหญ่ เชิญทั้งอันตคุดม้งไล่ร้อยให้มาพร้อมพรว้าเสมอ เชิญเยอขวัญเอย

(คำสู่ขวัญหลวง, เพ็ชร รามศิริ)

ถอดความได้ว่า ขวัญตบมาเป็นเพื่อนกัน ขวัญพังผืด เชิญทั้งนั้นให้มาพร้อมทั้งสิ้น
เชิญทั้งขวัญน้ำดีดำให้มาไวอย่าแวะเทียว เชิญทั้งขวัญปอด พุง ก็ให้มา ไต ให้รับมาถ้วน เชิญทั้งขวัญ
กระเพาะอาหารและลำไส้ใหญ่ เชิญทั้งลำไส้เล็กพร้อมเสมอเชิญ

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อหาคำสู่ขวัญ เป็นการพรรณนากล่าวเชิญขวัญ ตับ พังผืด น้ำดี
ปอด พุง ไต กระเพาะอาหาร ลำไส้เล็กและ ลำไส้ใหญ่ เพื่อเรียกขวัญให้กลับมาประจำอวัยวะต่าง ๆ
ของร่างกายเจ้าของขวัญ

ตัวอย่างที่ 4

เชิญทั้งกรีสั่งกำอาหารกินของเก่าอุทริย้ง เชิญเอาขวัญอาหารใหม่อยู่ซ้อเข้ามาถ้อน
เทียวพลัน เชิญเยอขวัญเอย ปิตตั้งขวัญปีเบื่อง ภายในนมเมื่อน ก็ให้มาเชิญเยอ
ขวัญเอยเชิญทั้งขวัญ เสมหะห้อยคอคือเสลดก็ให้มา เชิญเยอขวัญเอย เชิญทั้งขวัญ
บุโพน้ำหนอง ในนมเนา ก็ให้มา ไหลอาบย่อยในเนื้อให้ชุ่มอั้น เชิญทั้งขวัญโลหิตตั้ง

แดงเข้มภายในองเลือด ก็ให้มาบได้มีเหือดแห้งโตเนื้อชุ่มเลิง เชิญเยอขวัญเยอ
เชิญทั้งเสโทหน้าในคิงเป็นเหื่อ ไคลค้ำว ไหลอาบย้อย บมีแห่งเหื่อไคล ก็ให้มา เชิญทั้ง
ขวัญเมโทมันชั้นเปลวมันไซต่อเคียนคาคเนื้อให้มาพร้อมพรวดววล ...

(คำสู่ขวัญหลวง, เพ็ชร รามศิริ)

ถอดความได้ว่า ขวัญอาหารเก่า เชิญอาหารใหม่มาอยู่รวมกันโดยไว ขวัญถุงน้ำดีข้าง
ซ้ายภายในนั้นขมเผื่อน เชิญทั้งเสมหะในคอคือ เสดล ขวัญน้ำหนองอันบวมเน่า ไหลย้อยในเนื้อให้ชุ่ม
ขึ้น ขวัญโลหิตเลือดแดงเข้มภายในเลือด อย่าแห้งให้ชุ่มเนื้อชุ่มเย็น เชิญทั้งเหื่อไคลในกาย ไหลอาบ
ย้อยไม่มีเหื่อไคลแห้ง ขวัญมันชั้น น้ำมันข้อต่อ ในเนื้อให้มาพร้อมเพรียงทั้งหลาย

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อหาคำสู่ขวัญได้มีการพรรณนากล่าวเชิญขวัญ อาหารเก่า อาหาร
ใหม่ ปี เสหะ น้ำหนอง เม็ดเลือดแดงเข้ม เหื่อไคล มันชั้น และน้ำมันข้อต่อ เพื่อเรียกขวัญให้กลับมา
ประจำอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเจ้าของขวัญ

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อหาคำสู่ขวัญข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวเชิญขวัญประจำ
ร่างกายที่เกี่ยวกับธาตุดิน จำนวน 20 ประการ ได้แก่ เกศา (ผม) โลมา (ขน) นขา (เล็บ) ทันตา (ฟัน)
ตะใจ (ผิวหนัง) มั่งสัง (กล้ามเนื้อ) นหารู (เส้นเอ็น) อัญฐิ (กระดูก) อัญฐิมิยชัง (เยื่อหุ้มกระดูก) วิกัง
(ม้าม) หทยัง (หัวใจ) ปิหัง (ไต) ยกนัง (ตับ) ปับผาสัง (ปอด) กิโลมกัง (พังผืด) มัตถเก มัตถลุงคัง
(เนื้อในสมอง) อันตัง (กระเพาะอาหารและลำไส้ใหญ่) อันตคุนัง (ไส้เล็ก) อุทริยัง (อาหารใหม่) กรีสัง
(อาหารเก่า)

ตัวอย่างที่ 5

เชิญทั้งอัสสูน้ำนัยน์ตาไหลหยาด ชลเนตรย้อยอำหน้าให้ด่วนมา เชิญทั้ง
ขวัญสาน้ำมัน เหลวไหลล่อง ไหลเข้าทั่วท้องเที้ยวเท้าทั่วคิง ก็ให้มา เชิญเยอขวัญ
เยอเชิญทั้งขวัญเขโสน้ำลายไหล เหลือปากก็ให้มา ...

เชิญทั้งนาสิกข้างสูตังโดยด่วนมาถ้อน ซี่มูกมีมากลั่นสองเบื่องก็ให้มา
อย่าได้ไปค้ำสูตังสั่งบ่อก ให้เจ้ามาเยอขวัญเยอ ...

(คำสู่ขวัญหลวง, เพ็ชร รามศิริ)

ถอดความได้ว่า เชิญทั้งขวัญน้ำตาไหลหยาดในตาหยดตามใบหน้า ให้รีบมาด่วน
ขวัญมันเหลวไหลสะตวก ไหลเข้าทั่วท้อง เท้า ร่างกาย ขวัญน้ำลายไหลเหลือล้นปาก ขวัญหน้าผาก
ข้างรูจมูกโดยรีบด่วนมาก่อน น้ำมันมูกมีมากลั่นสองทั้งสองข้าง อย่าได้ค้ำอยู่รูจมูกให้เจ้าขวัญมา

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อหาคำสู่ขวัญได้มีการพรรณนากล่าวเชิญขวัญ น้ำตา มันเหลว
น้ำลาย และน้ำมัน เพื่อเรียกขวัญให้กลับมาประจำอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเจ้าของขวัญ

ตัวอย่างที่ 6

... เชิญทั้งขวัญละสิกา ยาง ไซซ้ออ่อนให้เจ้ามาอยู่ซ้อนในข้อบ่อนขอ เชิญทั้งขวัญ
มุดตั้งน้ำมันตรเหลวไหลทุกขยัก ก็ให้มา ปวดท้องเยี้ยวคั่นขอเว้นหลักไกลทุกข
บ่น้อยฮานเยี้ยวแดงเหลืองเชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งมัตถเกก้ากะโปงหัวอันใหญ่
ก็ให้มาเชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญมัตถลุงคัมมันสมองมาอยู่ ซ้อนผญาเกล้า
เลี่ยนไหล เชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญหัวพร้อมหูตาคิ้วก่อง ๆ ... เชิญเยอขวัญเยอ

เชิญทั้งขวัญคืนพร้อมขวัญ มือนิ้วอ่อนๆ ให้เจ้ามาสอดแหวน หว่างก้อย
กระจอนน้อยใส่หู ...

(คำสู่ขวัญหลวง, เพ็ชร รามศิริ)

ถอดความได้ว่า เชิญทั้งขวัญน้ำไข่อ่อน ให้เจ้ามาซ้อนในข้อต่อ ขวัญน้ำปัสสาวะ
ไหลทุกซอก ปวดท้องปัสสาวะลำบากขอให้หายไว เป็นทุกข์เมื่อปัสสาวะเป็นสีแดงเหลือง ขวัญสมอง
หัวใหญ่ขวัญมันสมองมาอยู่พร้อม ขวัญหัวพร้อมหูตาคิ้วเกลี้ยง ขวัญเท้ามาพร้อมขวัญมือนิ้วงามให้มา
มาสวมแหวนนิ้วนางและใส่ต่างหู

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อหาคำสู่ขวัญได้มีการพรรณนากล่าวเชิญขวัญ น้ำมันไข่อ่อน
น้ำปัสสาวะ สมอง มันสมอง ศีรษะ หู และตา เพื่อเรียกขวัญให้กลับมาประจำอวัยวะต่าง ๆ ของ
ร่างกายเจ้าของขวัญ

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญตัวอย่างที่ 5 และ 6 จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวเชิญขวัญ
ประจำร่างกาย ที่เกี่ยวกับธาตุน้ำ จำนวน 12 ประการ ได้แก่ ปิตตัง (น้ำดี) เสมหัง (เสม็ด) ปุพฺโพ
(น้ำหนอง) โลหิตตัง (น้ำเลือด) เสโท (น้ำ เหงื่อ) เมโท (มันชั้น) อัสสุ (น้ำตา) วสา (มันเหลว) เขโฬ
(น้ำลาย) สิงฆานิกา (น้ำมูก) ลลิกา (น้ำไขข้อ) มุตตัง (น้ำปัสสาวะน้ำมูตร)

ตัวอย่างข้างต้น คำเรียกขวัญทั้ง 32 ขวัญดังกล่าว เป็นคำกล่าวพรรณนาเรียกขวัญ
ที่ปรากฏในคำสู่ขวัญหลวง การเรียกขวัญประจำอวัยวะและส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ให้ครบมีปรากฏ
มากกว่าคำสู่ขวัญ ประเภทอื่น ๆ อาจเป็นไปได้ว่าใช้สวดในพิธีสู่ขวัญคนไข้ ซึ่งป่วยหนักเจ็บป่วยจาก
อุบัติเหตุหรือเคราะห์กรรมต่าง ๆ ที่สุดจะเยียวยารักษาอาการได้แล้ว เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ และ
ความหวังให้แก่คนไข้ โดยเฉพาะญาติพี่น้อง โดยหวังว่าเมื่อขวัญกลับมาครบ คนไข้นั้นมีโอกาสหาย
จากโรคร้ายได้

2.1.2 คำเรียกขวัญไม่เฉพาะเจาะจง เป็นการเรียกขวัญส่วนใด ส่วนหนึ่ง แต่เป็นจะ
กล่าวคำเรียกขวัญที่ระหกระเหินไปยังสถานที่ต่าง ๆ ให้กลับมา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ขวัญเจ้าจงมาโอม อัสสะในวันนี้ ขอให้มาอยู่ในใจทุกเมื่อ
ให้มาอยู่ในเนื้อทุกยาม ...

(คำสู่ขวัญนาค, เสริญ เกตศรี, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขอเชิญขวัญนาคกลับมารวมในวันนี้ ขอให้มาอยู่ในใจทุกครั้ง ให้มา
อยู่ในร่างกายตลอดเวลา

ตัวอย่างที่ 2

... ขวัญเจ้าจงมาดั่งนี้เป็นเค้าตระกูลลูกเต้าฮักของพ่อแม่ อัสสะ ในวันนี้แม่วันดี ...

(คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขะไชย)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าจงมาดั่งนี้เป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล ลูกรักของพ่อแม่กลับมา
รวมในวันนี้คือวันดี

การกล่าวถึงการเรียกขวัญของนาค และขวัญป่าวสาว ที่ประจำอวัยวะบางส่วนให้คืนมาเท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากเป็นคำสู่ขวัญที่ใช้สวดในพิธีสู่ขวัญ คนทั่วไปไม่ได้เจ็บไข้ จึงไม่ต้องกล่าวเรียกขวัญให้ครบ 32 ขวัญ

ตัวอย่างที่ 3

... ข้าจักเชิญเอาขวัญพ่อโคแม่โค และมหิงสาหมู่เจ้าจงเข้ามาโสม มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปกินหญ้าอยู่เหล่าหัวนา ก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าอยู่กลางนาเที่ยวกินหญ้าแฝกก็ให้มาสา มือนี้นี้ขวัญเจ้า ไปอยู่ถ้ำดอมงูก็ให้เจ้ามาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ฮู้ดอมเจือกก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปอยู่เกลือกบวกและพุ่มตม ก็ให้เจ้ามาสามมือนี้นี้ ...

(คำสู่ขวัญควาย วัว, เสริญ เกตุศรี, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ข้าจะเชิญขวัญพ่อโคแม่โค และหมู่ควายให้กลับมารวม มาเถิดขวัญเอยขวัญเจ้าไปกินหญ้าอยู่ป่าอยู่นา เที่ยวกินหญ้าแฝกก็ให้กลับมาวันนี้ ไปอยู่ถ้ำพร้อมกับงูก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปนอนขดในรูพร้อมอยู่นาคให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่หนองโคนตมก็ให้มาวันนี้

การกล่าวคำเรียกขวัญ วัว ควาย นั้นก็เช่นกัน เป็นการกล่าวเรียกขวัญโดยรวม ไม่ได้เจาะจงว่าเรียกขวัญในส่วนใด เป็นการกล่าวเรียกขวัญที่ไปตกใจและไปอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ

2.1.3 คำเรียกขวัญ ที่กล่าวถึงสถานที่ ต่าง ๆ ที่ขวัญไป เนื่องจากขวัญอาจไปหลงทางจนกลับมาสู่เจ้าของขวัญไม่ได้ คำเรียกขวัญจะกล่าวเชิญขวัญที่ไปอยู่ ไปเที่ยว ไปหลงทาง หรือไปหลงอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ทุกซอกมุม ทุกสถานที่ หรือเป็นสถานที่ที่เจ้าของขวัญเคยไป จุดมุ่งหมายเพื่อติดตามหาขวัญ เพื่อเรียกขวัญให้กลับมาสู่เจ้าของขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ขวัญเจ้าหนีไปไซ้ก็ให้มาขวัญเจ้าหนีไปนาคาแอก* ก็ให้มาขวัญเจ้า ไปติดคาแอกกรงเหล็กใหญ่ก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นในป่าหญ้าคา ...

(คำสู่ขวัญคนป่วยทั่วไป, ทองดี ไชยชนะ, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขวัญที่ติดหล่นอยู่ไร่ อยู่นา ไปติดอยู่กับแอกกรงเหล็กใหญ่ ไปเที่ยวเล่นป่าหญ้าคา

ตัวอย่างที่ 2

... ขวัญสาวไปเซ็นฝ้ายเดือนหยางก็ให้มา ขวัญผู้ชายไปนวดขาลายเดือนแจ้งก็ให้มา ขวัญเจ้าไปนั่งแอ้งแม้ง* อยู่จอมปลวกเป็นโพนก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่โนนคันทนาและนอกต้ายก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่ดอมอ้ายยวมยั่วอยู่เมืองฝีกก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปอยู่นทีกินน้ำก็ให้มา ...

(คำสู่ขวัญเด็ก, เฉลิม ปัสสาวัดนะ, ลำานวนที่ 1)

* แอ้งแม้ง หมายถึง อากาศร้อนแฉะ, ไม่สามารถขยับตัวได้

ถอดความได้ว่า ขวัญสาวไปขึ้นฝ้ายเดือนหงาย ขวัญผู้ชายไปนวดขาลาย เดือนสว่าง ก็ให้มาขวัญเจ้าไปนั่งอยู่จอมปลวกเป็นโพน ขวัญเจ้าไปอยู่โน้นคันทนา และนอกกรั้ว ขวัญเจ้าไปพร้อม พญายมให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปตม่น้ำก็ให้มา

ตัวอย่างที่ 3

... ขวัญเจ้าไปทางบก ทางเฮือและทางน้ำ ขวัญเจ้าไปเที่ยวถ้ำแดนไกล ขวัญเจ้าไปเที่ยว ไพรแดนเถื่อน ก็ให้มาสามี่วันนี้...

(คำสวดขวัญทั่วไป, พิมพา พลดาหาญ)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าไปทางบก ทางเรือและทางน้ำ ขวัญเจ้าไปเที่ยวถ้ำแดนไกล ขวัญเจ้าไปเที่ยวไพรแดนเถื่อนก็ให้มาวันนี้

นอกจากนี้การกล่าวถึงสถานที่เป็นที่รู้จัก คู่กันเคย เป็นสถานที่ที่ขวัญเคยไปหรือเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เช่น ป่า เขา นา ไร่ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นสถานที่ที่มีจริงในต่างประเทศ เนื้อหาส่วนนี้ จะระบุชื่อเมืองหรือประเทศนั้น ๆ ลงไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่ได้พรรณนาถึงรายละเอียดของเมืองนั้นหรือประเทศนั้น ๆ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4

... ขวัญเจ้าไปอยู่ฝากฟ้าแดนไกลก็ให้มา ขวัญเจ้าไปทั่วระเวต่างประเทศก็ให้มา ขวัญเจ้าตกเขตเมืองไทยก็ให้มา ขวัญเจ้าไปตกแดนไกลและเมืองฮ่อ* ก็ให้มา ...

(คำสวดขวัญเด็ก, เฉลิม ปัสสาวัดนะ, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าไปอยู่ฝากฟ้าแดนไกลก็ให้มา ขวัญเจ้าไปทั่วต่างประเทศ ขวัญเจ้าไปตกเขตเมืองไทย ขวัญเจ้าไปตกแดนไกลและเมืองฮ่อก็ให้มา

ตัวอย่างที่ 5

... ขวัญเจ้าไปแก่ว้าวสงเล่าเจ๊ก** และไทยลาวญวน*** มอญ**** ก็ให้มาสามี่วันนี้...

(คำสวดขวัญเกวียน, เตือน วิชัยวงษ์)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าไปขนข้าวสารให้ชาวจีน ชาวไทย ลาว และมอญก็ให้มาวันนี้ นอกจากนี้จะมีการกล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ในคำเรียกขวัญที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ปรากฏในวรรณคดี มักเป็นดินแดนที่ห่างไกล และมีชื่อเมืองมนุษย์ ดังตัวอย่าง

* เมืองฮ่อ หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของชาวจีนพวกหนึ่ง มีถิ่นฐานอยู่ทางตอนใต้ของจีนแถบมณฑลยูนนาน

** เจ๊ก หมายถึง เป็นชื่อเรียกคนชาติจีน

*** ญวน หมายถึง ชื่อประเทศและชนชาติหนึ่งอยู่ทางทิศใต้ของประเทศจีน และทางทิศตะวันออกของประเทศลาว และเขมร ปัจจุบันเรียกว่า ประเทศเวียดนาม

**** มอญ หมายถึง ชนชาติหนึ่งทางตอนใต้ของประเทศพม่า

ตัวอย่างที่ 6

... อยู่ในคอบจักรวาล ซ้อยก็จักเชิญเจ้ามามีวันนี้ อยู่ในป่าหิมพานต์ และเถื่อนถ้ำ
ซ้อยก็จักเชิญเจ้ามามีวันนี้ ...

(คำสูล่วงประเวศ, ของ จันทรรทาศรี, ส่วนตอนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขวัญอยู่นอกขอบโลก อยู่ในป่าหิมพานต์และถ้ำก็ขอเชิญมาวันนี้

ตัวอย่างที่ 7

... ขวัญเจ้าไปอยู่ถ้ำเมืองแมน ** ก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่แดนเมืองนาคก็ให้มา ...

(คำสูล่วงเด็ก, เฉลิม ปัสสาวัดนะ, ส่วนตอนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าไปอยู่เมืองแมน ขวัญเจ้าไปอยู่เมืองนาคก็ให้มา

นอกจากนั้นคำเรียกขวัญยังปรากฏว่ามีกรกล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่ขวัญไปทำงาน ไปเที่ยวเล่น หรือท่องเที่ยวไปในแดนของผี คือขวัญมักไปเที่ยวเล่นกับพวกอมมนุษย์ ภูตผีปีศาจ หมอสูขวัญจึงต้องเรียกขวัญให้กลับมาสู่เจ้าของ เช่น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

ขวัญเจ้าเที่ยวไปมาอยู่ป่าช้า ไปนุ่งผ้าอยู่เมืองผี พวกนางยักษ์มีมัดผูกไว้
ก็ให้มาสามวันนี้มาเยอขวัญเอ๋ย ขวัญเจ้าไปกินเหล้าเมาเมาแล้ว
ไปเล่นสาวผีเผต *** ฮ้ายตนเจ้าให้ด่วนมา มาเยอขวัญเอ๋ย ...

(คำสูล่วงคนป่วยทั่วไป, ทองดี ไชยชนะ)

ถอดความได้ว่า ขวัญไปเที่ยวป่าช้า ไปนุ่งเสื้อผ้าอยู่เมืองผี พวกนางยักษ์มัดไว้ ขวัญ
เจ้าไปดื่มเหล้าเมาหมกมุ่น ไปเล่นกับสาวผีเปรตก็ให้รีบกลับมา

จากคำสูล่วงดังกล่าว ในส่วนคำเรียกขวัญที่กล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่ขวัญไปนั้น
มักจะกล่าวถึงทุกสถานที่ที่เจ้าของขวัญนั้นรู้จัก ทั้งสถานที่ที่มีจริง และสถานที่รู้จักในวรรณคดีหรือการ
ที่คำสูล่วงนั้นกล่าวถึงสถานที่ที่ขวัญท่องเที่ยวไปนั้นเป็นสถานที่ที่เป็นสภาพแวดล้อมในด้านวิถีชีวิตของ
คนในท้องถิ่นนั้น ๆ แสดงให้เห็นถึงระบบความรู้ และประสบการณ์ของชาวบ้านในเรื่องสถานที่ต่าง ๆ
อีกทั้งมีความเชื่อที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ความเชื่อเรื่อง เทวดา นาค ผี ปีศาจ เป็นต้น

2.2 คำบรรยายเรื่องบายศรี

เป็นคำบรรยายที่ใช้บรรยายถึงการบายศรี และกล่าวถึงเครื่องประดับตกแต่งในบายศรี
มีการกล่าวพรรณนาความสวยงาม และดอกไม้หลากหลายชนิดที่ใช้ประดับบายศรี อีกทั้งรวมถึง
อาหารต่าง ๆ ที่ตกแต่งไว้ในบายศรี

* ป่าหิมพานต์ หมายถึง ชื่อป่าในวรรณคดีเป็นที่ต่อกับสวรรค์ มีสัตว์และพันธุ์ไม้ประหลาดต่าง ๆ ซึ่งล้วนแปลก
ประหลาดต่างจากสัตว์ที่มนุษย์ทั่วไปรู้จัก

** เมืองแมน หมายถึง เมืองเทวดา, เมืองสวรรค์

*** ผีเผต หมายถึง ผีเปรต

คำบรรยายเครื่องบายศรี หมอสู่วัฒจะพรรณนาถึงประเภทบายศรีที่ใช้ในพิธีสู่วัฒ มีอุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีสู่วัฒหลายอย่าง แต่ละอย่างเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ดีงามทั้งปวง และเครื่องประดับตกแต่งชั้นบายศรี เช่น ไข ข้าว ดอกไม้ หมาก บุหรี่ ฝ้ายผูกแขน เป็นต้น คำบรรยายเครื่องบายศรีนั้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... โตกใบนี้แม่นโตกไม้จันทน์ ชั้นใบนี้แม่นชั้นไม้แก้ว ขุนนางขุนแม่แล้วจึงได้แต่งพาขวัญ ตกเครื่อง กัณฑ์พร้าพร้อม เฒ่าแก่มานั่งล้อมพาขวัญ บรรวนตั้งอยู่ สอนลอนซ้ายซ้าย มีทั้งฝ้ายผูกแขน มีทั้งแหวนใส่ก้อย ปัดน้อยสร้อยสังวาล มีอาหารหลวงหลายเหลือหลายสัพพะภาคพร้อม ทุกสิ่งทุกอัน มีทั้งพลุพันและหมากจีบ พ้าวแต่งฮีบและดาวดา มาลาหอมฮ่วงเฮ้า* เหล้าก้องแก้ว ใส่พาขวัญ ขนกันมา โสมเต้า มีข้าวต้มกล้วยบายศรี มีทั้งไขหน่วยดีเกลี้ยงปลอด ...

(คำสู่วัฒบ่าวสาวแต่งงาน, นาค แก้วกัณฑ์, สำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า โตกใบนี้คือโตกที่ทำจากไม้จันทน์ ชั้นใบนี้คือชั้นทำจากเงิน ขุนนางฝีมือดีได้ตกแต่งไว้ทุกอย่างมีพร้อม ผู้เฒ่าผู้แก่มานั่งเรียงแถวล้อมพาขวัญกันทั่วหน้า มีฝ้ายผูกแขน มีแหวนสวมนิ้วก้อย สร้อยสังวาล มีอาหารหลากหลายพร้อมทุกสิ่งทุกอัน มีพลุพันและหมากมาลัยหอมกลิ่นหอม เหล้าใส่แก้วในพาขวัญ ขนกันมารวม มีขนมใส่กล้วยในพานบายศรี ไขใบดี

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสู่วัฒส่วนนี้ กล่าวถึงความสวยงามของการจัดเตรียมพานบายศรี ที่ได้จัดไว้อย่างดี จากผู้มีความสามารถ และเครื่องประดับที่มีมูลค่าและสวยงาม พร้อมทั้งอาหารหวานคาว ที่ได้จัดเตรียมไว้สำหรับขวัญเจ้าบ่าวและขวัญเจ้าสาว

ตัวอย่างที่ 2

... เครื่องบูชาพูนพลุและเมียงหมาก ข้าวน้ำมากมุลมา มีทั้งขึ้นปลาและหมากไม้ มีทั้งไก่ เหล้าก้องใส่พาขวัญ มีทั้งข้าวหนมกวนหลายห่อ ยอดกล้วยข้อใบเขียว คุณยอ เฮียวทอดยอด มีทั้งไขหน่วยปลอดชั้นสลา มีทั้งข้าวแดงกาและข้าวต้มใส่กล้วย มีทั้งน้ำอ้อยย้วยคลูกกันตั้งเป็นถันแถวถี่ ...

(คำสู่วัฒลาน, ทองคำ กัณฑ์วรรณะ)

ถอดความได้ว่า เครื่องบูชา มีพูน พลุ เมียง หมาก ข้าว น้ำ เนื้อ ปลา ผลไม้ ไก่ แก้วใส เหล้า ข้าวขนมกวน ยอดต้นกล้วย ใบยอ ใบคุณ ผักบั้ง ไข่ ข้าวคูกงา ขนมใส่กล้วยและน้ำอ้อย

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสู่วัฒส่วนนี้ กล่าวถึง การบรรยายถึงเครื่องบายศรีพาขวัญที่มีอาหาร ที่มีหลากหลายอย่างที่ได้จัดเตรียมไว้ ทั้งอาหารคาวหวาน เช่น ปลา ไก่ ข้าวคูกงา ผลไม้ และเหล้า เป็นต้น อาหารเหล่านี้ได้จัดไว้สำหรับขวัญ เพื่อให้ขวัญนั้นรับกลับมาสู่เจ้าของขวัญและมารับ

* น้ำหอมฮ่วงเฮ้า หมายถึง มีกลิ่นหอมอ่อน

ตัวอย่างที่ 3

... เอาภาชนะแก้วเบิกคุณขวัญ มีทั้งพุ่มพั้นและหมากจีบ ทั้งผ้าผ่อนและบายศรี มีทั้งหวี และต่างแก้ว ดูลวดแล้วกระจากแยง ทั้งของหอมและแป้งป่น ดูเลิศล้ำ ฝ่ายผูกแขน มีทั้งแหวน และสายสร้อย ฟุ้งช้อยจึงหามา มีทั้งบุปผาดวงดอกไม้ มีทั้งเทียนธูปได้ใสในพา มีทั้งสุรา และไก่ต้ม มีทั้งหวานแล้ลมข้าวต้มและเผือกมัน สัพพะมีทุกสิ่ง มีทั้งกล้วยอ้อยสิ่งนานา มีสู่อันจัดหามาสะอาด ...

(คำสวดขวัญเกวียน, เดือน วิษัษฐย)

ถอดความได้ว่า ใช้พานอย่างดีในพิธีสวดขวัญ มีพุ่มที่ม้วนแล้ว หมาก ผ้า พานบายศรี หวี ต่างหูทำจากกัญฉิม กระจกส่อง เครื่องหอม แป้งผง ฝ่ายผูกแขนมงคล แหวน สร้อยคอ ที่ได้จัดเตรียมไว้ มีทั้งดอกไม้เทียนธูปจุดไว้ในพาขวัญ เหล่า ไก่ต้ม มีทั้งของหวานของเปรี้ยว ข้าวต้ม เผือกมัน กล้วย และอ้อย มีพร้อมทุกสิ่งทุกอย่างได้จัดหามาอย่างสะอาด

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสวดขวัญส่วนนี้ กล่าวถึง การบรรยายถึงเครื่องบายศรี ที่ใช้ของแต่ละอย่างล้วนเป็นสิ่งของที่ดี เครื่องประดับตกแต่ง เช่น ต่างหู แหวน สร้อย เครื่องหอม เช่น แป้ง ดอกไม้และมาลัย อีกทั้งอาหารหวานคาว ผลไม้ เครื่องต้มมีสุรา สิ่งเหล่านี้จัดเตรียมด้วยความพิถีพิถันและสะอาด

จะเห็นได้ว่า คำบรรยายเครื่องบายศรีจะกล่าวถึง ข้าว อาหารคาว อาหารหวาน ผลไม้ เมี่ยงหมาก พลุ ฯลฯ การจัดอาหารแตกต่างกันออกไปบ้าง ตามชนิดของการสวดขวัญ แต่ที่เหมือนกันคืออาหารเหล่านี้จะจัดหา และปรุงขึ้นเฉพาะโอกาสสำคัญที่มีพิธีสวดขวัญเท่านั้น มิใช่อาหารที่รับประทานกันปกติประจำวัน โดยจะกล่าวเชิญขวัญมาบริโภคาอาหารอันเป็นเครื่องสังเวท อีกทั้งสัญลักษณ์ในคำบรรยายเครื่องบายศรีประกอบพิธีสวดขวัญนั้นล้วนแต่เป็นนิมิตหมายแห่งความดีงามทั้งหลาย ทั้งนี้เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดสิริมงคลแก่เจ้าของขวัญ ทำให้เจ้าของขวัญเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

2.3 คำปลอบขวัญ

เป็นคำกล่าวที่ใช้ปลอบประโลมขวัญเมื่อขวัญกลับมาอยู่กับผู้เป็นเจ้าของขวัญแล้ว เพื่อให้ขวัญพึงพอใจอยู่กับเจ้าของขวัญตลอดไป คำปลอบขวัญมีเนื้อความพรรณนาเกี่ยวกับเครื่องประกอบพิธีในการสวดขวัญ ที่ประกอบด้วยเครื่องประดับตกแต่ง เสื้อผ้าอาภรณ์และอาหารคาวหวาน เป็นคำปลอบขวัญที่กล่าวถึงอาหารชนิดต่าง ๆ และอัญเชิญขวัญสามสองขวัญมาบริโภคาอาหารอันเป็นเครื่องสังเวท อาหารสำหรับขวัญ หรือข้าวขวัญ นี้ประกอบไปด้วย อาหารคาวหวานผลไม้ หมากพลุ ซึ่งอาหารดังกล่าวจัดปรุงขึ้นเฉพาะในโอกาสสำหรับพิธีสวดขวัญเท่านั้น มิใช่อาหารปกติประจำวัน ที่ญาติพี่น้องได้จัดเตรียมไว้ให้ และให้กลับมาอยู่ท่ามกลางความอบอุ่นของญาติผู้ใหญ่ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... เครื่องฮับขวัญเจ้ามีข้าวเขียบและข้าวต้ม ขนมและข้าวปาด เต็มถาด ใส่จวงจันทน์ ขึ้นปลามันหอมกว่าอ่อม ข้าวต้มหอมถั่วงา ในพาขวัญแต่งมาพร้อมเผือกแก่มานั่งล้อมอยู่เป็นถัน เอาจึงยกพาขวัญขึ้นตั้ง ดังคีคักคีคั้น หีน ๆ *

* ดังคีคักคีคั้น หีน ๆ หมายถึง ครีกริ้น

ก้องกว่าเสียงกลอง ข้าวของแพงมีหลายหลาก พันพลุหมากไล่ชั้นแก้ว ...

(คำสุ่ขวัญทั่วไป, พิมพา พลดาหาญ, ส่วนตอนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เครื่องรับขวัญเจ้ามีข้าวเกรียบ ข้าวต้มมัด ขนมเปียกปูน ใส่เต็มถาด จวงจันทร์ เนื้อ ปลาหมักหอมกว่าต้นเนียม ข้าวต้มมัดหอมถั่วงา ในพาขวัญแต่งมาพร้อม ผู้เฒ่ามานั่งล้อมอยู่จำนวนมาก เราจึงยกพาขวัญขึ้นตั้ง เสียงครึกครื้น ข้าวของเครื่องใช้ล้วนหลากหลายมีราคาแพงพันพลุหมากไล่ชั้นอย่างดี

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสุ่ขวัญส่วนนี้ กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของอาหารที่ญาติพี่น้อง ได้จัดเตรียมไว้ อาหารที่เตรียมไว้ ได้จัดเตรียมใส่ภาชนะอย่างดีที่ทำด้วยไม้จันทร์ เช่น ข้าวทอด ข้าวต้มมัด และเนื้อ ปลาอย่าง เป็นต้น โดยกล่าวเชิญขวัญมาบริโภคอาหารอันเป็นเครื่องสังเวย

ตัวอย่าง 2

... จงมาเสวยความยินดีแห่งญาติพี่น้อง ทั้งพวกพ้องและวงศ์วาน มาเยอขวัญเอ๋ย ให้เจ้ามานอนอยู่สายไหมมาทรงผ้าสไบผืนผ่อง มาชมหมู่แล้วส่งดอมมารดา ให้มาชมมาลาตอมพ่อแม่ มาเยอขวัญเอ๋ย ...

(คำสุ่ขวัญแม่อยู่กรรม, แสวง บุตรดี)

ถอดความได้ว่า จงมีความสุขในหมู่ญาติพี่น้อง พวกพ้องและวงศ์ตระกูล ให้เจ้ามานอนอยู่สายไหม มานุ่งผ้าสไบผืนงาม มาอยู่ร่วมกันกับแม่ ให้มาชื่นชมมาลัยกับพ่อแม่ ขวัญเจ้ามาถึงแล้ว ให้เจ้าเติบโตเหมือนลูง ให้เจ้ามีความสุขเท่าป่า

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสุ่ขวัญส่วนนี้ กล่าวถึง ความอบอุ่น ท่ามกลางเครือญาติ เป็นการกล่าวเชิญขวัญให้กลับมาอยู่ท่ามกลางญาติผู้ใหญ่ ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ปู่ย่า ลุงป้า น้าอา ให้ขวัญมานอนเปลผ้าไหม มาสวมผ้าสไบ มาชื่นชมมาลัยกับพ่อแม่ เมื่อขวัญมายังเจ้าของ

ตัวอย่างที่ 3

... มาเยอขวัญเอ๋ย มีทั้งข้าว แกงไก่ต้มคาวพร้อมพริ้ว หวานพาคำตั้งของกินดีลิ้นหลาก มุลมากลิ้นพาแก้วและพาทอง เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ห้องเสวยพาเทวราช อย่าคะคลาดแคล้วแวนหนี ของกินดีมีทุกอย่างเชิญขวัญเจ้ามาอยู่ปรารงค์แก้ว ดอมหมู่วงศ์ ทั้งตายายพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแก่ลูกหลานเหลน ทั้งจิวควายและช้างม้า ข้อยข้าพร้อมหมู่ทาส มาเยอขวัญเอ๋ย ...

(คำสุ่ขวัญคนป่วยทั่วไป, ทองดี ไชยชนะ)

ถอดความได้ว่า เชิญขวัญมา มีทั้งข้าว แกงไก่ ต้มไก่ อาหารคาวหวาน พาทองตั้งไว้มีของกินดีหลากหลายหลายอย่าง มีมากลิ้นพาเงินและพาทอง เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ห้องเสวยจัดอย่างดีอย่าได้หลบหนี ของกินดีมีทุกอย่าง เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ประสาทแก้วพร้อมวงศ์ตระกูล ทั้งตายาย พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ลูก หลาน เหลน ทั้งจิวควาย ช้างม้า และข้าทาสบริวารมาเถิดขวัญเอ๋ย

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสวดขวัญ ส่วนนี้ กล่าวถึง เชิญขวัญรับประทานอาหาร ที่มีข้าทาสบริวารคอยรับใช้ อบอุ่น ท่ามกลางความอบอุ่นเครื่องญาติ ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ญาติ พี่ น้อง ปู่ย่า ลุงป้า น้าอา ซึ่งจะเป็นผู้ที่ให้ความรัก ความปลอดภัย เป็นการแสดงความรัก ความอบอุ่น จากญาติพี่น้อง เพื่อให้เจ้าของขวัญกลับมา

ตัวอย่างที่ 4

... เชิญทั้งขวัญตื่นพร้อมขวัญเมื่อน้ำอ่อน ๆ ให้เจ้ามาสอดแหวนหว่างก้อย
กระจอนน้อยใส่หู ...

(คำสวดขวัญหลวง, เพ็ชร รามศิริ)

ถอดความได้ว่า เชิญขวัญเท้าพร้อมขวัญเมื่อน้ำสวยงาม ให้เจ้ามาสวมแหวนนั้วนาง และ
ทัดดอกไม้กระजर

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสวดขวัญ กล่าวถึง เครื่องประดับกาย เป็นการเชิญขวัญมา
สวมใส่ เครื่องประดับ ซึ่งล้วนเป็นของดี มีค่างดงาม เมื่อเจ้าของขวัญกลับมาแล้ว

ตัวอย่างที่ 5

... ขวัญหัวให้มาอยู่หัวปักปิ่นเกล้า น้ำมันเข้าทาหอม

(คำสวดขวัญคนป่วยทั่วไป, ทองดี ไชยชนะ)

ถอดความได้ว่า ขวัญเส้นผมให้ม้วนเกล้าปักปิ่น ทาน้ำมันหอม

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสวดขวัญส่วนนี้ กล่าวถึง เครื่องประดับกาย เป็นการเชิญ
ขวัญมาทำผมและปักปิ่น เครื่องประดับบนศีรษะ และทาน้ำมันข้าวหอม

ตัวอย่างที่ 6

... ให้เจ้ามาสระเกล้าทัดดอกบัวระพา ให้เจ้ามาทาน้ำมันจันทน์ แม่เจ้าแต่งไว้
ให้เจ้ามาทัดดอกไม้คล้องยศสวยสวย ...

(คำสวดขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำนวนที่ 1)

ถอดความว่า ให้เจ้ามาสระผมทัดดอกบัว ให้ทาน้ำมันจันทน์ แม่เจ้าได้เตรียมไว้ ให้เจ้า
มาทัดดอกไม้คล้องผมสวย

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในคำสวดขวัญส่วนนี้ กล่าวถึง เครื่องหอม และดอกไม้ เป็นการ
เชิญขวัญมาชื่นชมดอกไม้ และเครื่องหอมต่าง ๆ เช่นดอกบัว น้ำมันจันทน์

จะเห็นได้ว่าเนื้อความในส่วนนี้ กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ ความกินดีอยู่ดี และความ
อบอุ่น ความหวังใยของบุคคลในครอบครัวที่ขวัญจะได้รับเมื่อกลับมา เป็นการปลอบประโลมขวัญ
เมื่อขวัญคืนมาอยู่กับเนื้อกับตัวเจ้าของขวัญแล้ว ขวัญจะได้รับแต่สิ่งที่พึงพอใจ เพื่อขวัญจะได้ไม่หนีไป
ไหนอีก

2.4 คำปิดเคราะห์

เป็นคำกล่าวปิดเสนียดจัญไร ภัยอันตราย และอัปมงคลทั้งหลายให้พ้นไปจากตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญ เป็นการกล่าวคำปิดเคราะห์ร้ายต่าง ๆ อันเกิดจากความเจ็บป่วย การเดินทาง การทำมาหากิน สัตว์เลี้ยงและถูกผีกระทำให้ออกไปจากตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญไม่ให้นำมาใกล้อีกต่อไป ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... มาฮอดแล้วให้เจ้าอยู่ย่นสบายหายโศกภัยทุกซอก วิบโยคเค้นหนักหนา
ขอให้คงเจ้าหายโรคาพยาธิฮ้าย เจ็บแข็งให้ลา เจ็บตาและปวดท้อง ทุกที่ห้อง
เจ็บในคิงตัว ทั้งปวดหัวและปวดไหล่ เชิญขวัญเจ้าไต่เต้าเข้ามาคิง มาอยู่อิง
ในदनอย่าได้ขาดให้หายโศกภัยพยาธิ ทั้งอุบาทว์และอันตรายทั้งภายในและ
ภายนอก ขวัญเจ้าออกไกลคิงก็ให้มามาเยอขวัญเอย ...

(คำสู่ขวัญคนป่วย, เฉลิม ปัสสาวัดนะ, สำนักที่ 2)

ถอดความได้ว่า มาถึงแล้วให้เจ้าอยู่สบายหายโรคาภัยไข้เจ็บทุกซอก ขอให้ตัวเจ้าหายโรคาภัยร้ายเจ็บขา เจ็บตาและปวดท้องทุกอย่างที่เจ็บปวดในกาย ทั้งปวดหัวและปวดไหล่ เชิญขวัญเจ้ากลับมาอยู่ในตัวตนอย่าได้ขาด ให้หายโรคาภัยพยาธิ สิ่งชั่วร้ายทั้งภายในและภายนอก ขวัญเจ้าออกไปไกลตัวก็ให้กลับมาเกิดขวัญเอย

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความดังกล่าวเป็นคำปิดเคราะห์ให้ขวัญเมื่อขวัญนั้นกลับมา ขอให้สบายหายจากโรคาภัยไข้เจ็บ ปิดเสนียดจัญไร ภัยอันตราย และอัปมงคล ปราศจากอันตรายทั้งปวงโรคาภัยทั้งหลายให้พ้นไปจากตัวผู้เป็นเจ้าของและให้มีชัยชนะข้าศึกศัตรู

ตัวอย่างที่ 2

... ความจิงโฮอย่าได้บังเกิด ให้ประเสริฐเป็นดั่งแก้วไพฑูรย์* ให้เจ้าคำคุณเฮือน
เป็นดั่งแก้วปัทมราค** ให้เจ้าของเจ้าจากจักที่อจักยาม ...

(คำสู่ขวัญวัวควาย, เสริญ เกตุศรี, สำนักที่ 1)

ถอดความได้ว่า สิ่งไม่ดีชั่วร้ายให้ผ่านพ้นไป ให้ประเสริฐดั่งแก้วไพฑูรย์ อยู่เป็นสิริมงคลแก่เรือนเหมือนแก้วปัทมราค ให้เจ้าของไว้ตลอด

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในส่วนนี้ได้กล่าวถึง การปิดเป่าสิ่งไม่ดีให้จากไป และความวิเศษของสิ่งของ เช่น แก้วไพฑูรย์ และแก้วปัทมราค เป็นของดี มีค่าและงดงาม มีความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของขวัญ เพื่อให้ขวัญนั้นไม่จากไปไหนอีก

* แก้วไพฑูรย์ หมายถึง รัตนอย่างหนึ่งในจำพวก นพรัตน์ มีสีเหลืองแกมเขียวหรือน้ำตาลเทา แก้ว 9 อย่างคือ เพชร ทับทิม มรกต บุษราคัม โกเมน นิล มุกดา เพทาย ไพฑูรย์

** แก้วปัทมราค หรือ “ประทุมราค” หมายถึง พลอยสีแดง หรือ ทับทิม แต่ในตำราโบราณแก้ววิเศษ 24 ชนิด เป็นแก้วรัตนชาติชนิดหนึ่งที่มีสีแดงเข้มออกดำ

ตัวอย่างที่ 3

... น้ำวิเศษอันดีสุด* เสาวขวัญให้มันแก่น เป็นดั่งแทนบัลลังก์ แทนนี้บมีพั่งปมีแตก
เสาวขวัญอย่าได้แตก เสาวแฮกอย่าได้แหง ...

(คำส่วยัญเฮือน, ไสว ทิพรรัตน์.สัมภาษณ์, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า น้ำวิเศษอันนี้ใช้รดเสาวขวัญให้มันคง เป็นบัลลังก์ ไม่มีพั่งปมีแตก
อย่าได้แตก เสาวแฮกอย่าได้มีรอยแยก

ตัวอย่างข้างต้น เนื้อความในส่วนนี้ได้กล่าวถึง ความวิเศษของน้ำที่ใช้รดต้นเสาวแฮก
ขอเสาวให้มีความแข็งแรง ทนทานไม่แตกง่าย ให้เสาวที่รองรับตัวบ้านที่สร้างขึ้นนั้นแข็งแรง

จะเห็นได้ว่าคำปัดเคราะห์ดังกล่าวนี้ ทำให้ทราบว่ามีวิถีชีวิตของชาวไทยเลยนั้นมี
พื้นฐานแห่งความเชื่อเกี่ยวกับเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความเชื่อว่าสิ่งใดก็ตามที่ส่งผลให้ตนเอง
ปลอดภัย มีชัยชนะและประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์มักถือว่าเป็นโชค หากสิ่งใดส่งผลกระทบ
ทำให้ตนเองเดือนร้อนเป็นทุกข์หรือเจ็บไข้ได้ป่วยมักถือว่าเป็นชีวิตประสบเคราะห์

2.5 คำสอน

เป็นคำกล่าวสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและทำหน้าที่คำสอนเป็น
เนื้อความเกี่ยวกับคำสอนที่หมอส่วยัญจะได้นำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา หรือหลัก
คุณธรรมมาแนะนำให้แก่เจ้าของขวัญได้ทราบโดย ให้แง่คิดในการปฏิบัติ ถูกต้องและเหมาะสมควรแก่
การยึดถือในการดำเนินชีวิตต่อไป

ตัวอย่างที่ 1

... เจ้าบวชแล้วเป็นภิกษุสงฆ์ ทรงศีล สองร้อยยี่สิบเจ็ด ให้เจ้างามผ่องแผ้ว
ในคุณแก้วสามประการ เอาทางนิพพานให้มัม** ให้เจ้าตม้น้ำอาบนวตบาทา
ให้ครูบาอาจารย์ทุกเข้าคำ หน้า ๆ เว้าสนทนา คลองลิกขอย่าประมาณ ทั้งปัดตาด
และกวาดดู ให้เจ้าเอาใจดูหลังหล่า หูพรวดพร้อมพั่งเสียง ศัพท์สำเนียงอัน เป็น
ประโยชน์ อดสร้างโพธิสมภาร ปรารถนาสัพพัญญุตตัญญาณผ่องแผ้ว ...

(คำส่วยัญนาค, นายชอง จันทาทาศรี, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เจ้าบวชเป็นพระสงฆ์ถือศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ดข้อ ให้เจ้ายึดมั่นในคุณ
พระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด ให้เจ้าตม้น้ำอาบ นวตแก้
ให้อาจารย์ทุกเข้าเย็นประจำสม่ำเสมอ สนทนาธรรมรักษาศีล ให้ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท ทั้งใช้ไม้
กวาดทางมะพร้าวปัดกวาด เช็ดถู ให้เอาใจใส่ ดูแล หูนั้นให้ฟังในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้เพียรสร้าง
บารมี มีความปรารถนาเป็นพระอรหันต์

ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสอนนาค บุคคลเหล่านี้ควรจะได้รับคำแนะนำสั่งสอน เมื่อบวช
เป็นพระสงฆ์ควรปฏิบัติตนตามข้อธรรมวินัยของสงฆ์ หรือการถือศีล 227 ข้อ ให้บริบูรณ์และให้มันคง
อยู่ในสมณเพศ

* ฮุด หมายถึง รด

** มัม หมายถึง ฟัน, ผ่านไป

ตัวอย่างที่ 2

... พี่นเห็นเตี้นตีเจ้าอย่าได้สะท้านเจ้าอย่าได้ ย้านยุงฮั้นไต่ตอม ให้มาอยู่ตอมป่าลุง
ฮอดเต่า ให้เจ้าเฮ็ดนาให้พิ่นกินข้าวเลี้ยงคร้วเฮือนเถิง ปีเดือนให้เจ้าจงไถตากกล้า
เจ้าอย่าได้ซ้างไถฮุดนา เดือนหกมาให้เจ้าไถไร่ ให้เจ้าเอาใจใส่ เทียมคราดและ
เทียมไถพิ่นไล่เจ้า “ฮือ” ให้เจ้าย่าง เจ้าอย่าได้อวดอ้างชนเจ้าของ ตาให้มอง
คลอง ไถและคลองคราด แล้พิ่นพาดเจ้า อย่าได้หนีให้เจ้าเป็นงัว ควายดีคุณเฮือน
คุณคอก อย่างเข้าออกเจ้าอย่าขาดอย่าชน อย่าเอาข้างสีสาวโคน และสีปอกตู* ...

(คำสู่ขวัญวัว ควาย, ทองดี ไชยชนะ, สำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า เจ้าของเขื่อนตีเจ้า อย่าได้ทำใจกลัวรึนไต่ตอมให้มาอยู่กับป่าและลุง
จนถึงชรา ให้เจ้าไถนาให้เจ้าของได้ปลูกข้าวเลี้ยงคนทั้งครอบครัว ถึงฤดูทำนาให้ไถนาตากกล้า อย่าได้
ซ้างไถนา เดือนหกให้เจ้าไถไร่ ให้เจ้าเอาใจใส่ ไถคราดเมื่อเจ้าของให้ไถ ให้เจ้าเดินอย่าได้ต่อสู้กับ
เจ้าของ สายตาให้มองตามรอยไถและรอยคราด โคนไม้พาดอย่าได้วิ่งหนี เจ้าเป็นวัวควายดีให้อยู่
พุ่มพูนเรือนและในคอก อย่าเอาลำตัวไปถูโคนและประตู

ตัวอย่างที่ 3

... ผู่ลาวไทยจีนมาเที่ยวจ้างให้เจ้าค้อยเพียรอด ทางคคเดินยากเจ้าอย่าล้มหัว
ตะแคง คั้นว่าได้แก่เข็นของหนักให้เจ้าไปค้อย ๆ ผู่เด็กน้อยเขาชีไปนำ เขาบู้
เกรงย่าเจ้าอย่าได้เคียดค้อย ผู่เด็กน้อยเจ้าอย่าได้หัวซา คนทั้งหลายเขามาเที่ยวจ้าง
ให้เจ้าค้อยอยู่ สร้างหลายปี มีรัคมีเรื่องฮุ่ง ...

(คำสู่ขวัญเกวียน, เดือน วิชัยวงษ์)

ถอดความได้ว่า พวกไทยจีนมาเที่ยวจ้างให้เจ้าบากบั้น หนทางไม่ตีคคเคี้ยวอย่าล้มหัว
ตะแคง แม้ว่าไปลากของหนักให้เจ้าไปช้ำ ๆ หากมีพวกเด็กน้อยเขาชีไปด้วย เขาไม่รู้ย่าเกรง เจ้าอย่าได้
โกรธแค้น พวกเด็กน้อยเจ้าอย่าได้ใสใจ มีคนว่าจ้างให้เจ้าได้ร่วมสร้างงานให้มีความมั่นคง

จะเห็นได้ว่า คำสู่ขวัญคน คำสู่ขวัญสัตว์ คำสู่ขวัญวัตถุสิ่งของนั้นล้วนมีคำสั่งสอนที่ดีโดย
มุ่งหวังเพื่อให้คนเป็นคนดี มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม ส่วนคำสั่งสอนที่ปรากฏใน
คำสู่ขวัญสัตว์ วัตถุสิ่งของ มักเป็นคำสั่งสอน ที่ยังประโยชน์ให้แก่เจ้าของ เช่นควายสอนให้ขยันไถนา
สอนเกวียนให้มีความอดทน พยายามในการรับจ้างบรรทุกสิ่งของ ทั้งนี้การสู่ขวัญสัตว์ วัตถุสิ่งของ
นอกจากจะเป็นสิริมงคลแก่สัตว์และสิ่งของแล้ว ผู้ที่ได้รับสิริมงคล และเกิดโชคลาภอย่างแท้จริงก็คือ
เจ้าของนั่นเอง

3. ส่วนท้าย

การศึกษาพบว่า ส่วนท้ายคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย
ประกอบด้วย คำให้พร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

* ปักตู หมายถึง ประตู

3.1 คำให้พร เป็นคำกล่าวอวยพรให้เจ้าของขวัญมีความสุข ความเจริญและให้พ้นทุกข์ โศกและโรคภัยทั้งปวง คำให้พรเป็นเนื้อความการกล่าวอวยพร ให้ขวัญอยู่กับเนื้อกับเจ้าของขวัญ และจงมีแต่ความสุข ความเจริญ มีทรัพย์สมบัติ ข้าทาสบริวาร ลูกหลานมากมาย มีอายุมั่นขวัญยืน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ให้หายคำกังวลและเดือดร้อน ורתัยเจ้าจงไปเรียนเอาพระไตรปิฎกหลักธรรม
เสียงสูงแจ่ม โยงโสกา ให้เจ้านาคนี้ได้เทศนาสอนสั่ง ให้เจ้านาคนี้นั่งพิจารณา
ให้เจ้านาคนี้ มีอายุยืนยาว วรรณะขาวผุดผ่อง สุขผ่องเหลือหลาย มีพลัง
กำลังกายจงมีมาก ให้เจ้านาคนี้ได้เป็นแสงพระสุริยะอาทิตย์ ...

(คำสู่ขวัญนาค, เสริญ เกตุศรี, จำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ให้หายจากกังวลและความทุกข์ เจ้าจงตั้งใจไปเรียนเอาพระไตรปิฎก
หลักธรรมให้รู้แจ้งในทางดี ให้เจ้านาคได้มาสั่งสอน ให้เจ้านาคได้พิจารณา และให้เจ้านาคมีอายุยืน
ยาว ขอให้เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ให้เจ้านาคได้เป็นดังแสงพระอาทิตย์

ตัวอย่างที่ 2

... ให้เจ้ามาอยู่หน้าพ่อบิดาเจ้าเด้อ เจ้าอย่าไปอย่ามา อย่ามาเหาะอย่าเที่ยว
ใหญ่เพียงหลักเจ้าอย่าได้โค่น เจ้าอย่าได้หมองเหมือนเทา เจ้าอย่าได้เศร้า
ศรี ศรี ให้เจ้าได้มีอายุหมั่น ยืนยาว ...

(คำสู่ขวัญเด็ก, เพ็ชร งามศิริ, จำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ให้ขวัญเจ้ากลับมาอยู่บิดาเจ้า เจ้าอย่าได้เที่ยวไปมา ให้ตัวเจ้าใหญ่เท่า
ต่อไม้อย่าได้หัก ใหญ่เท่าหลักเจ้าอย่าได้ล้ม เจ้าอย่าได้หม่นหมองเหมือนขี้เถ้า เจ้าอย่าได้โศกเศร้า ให้
เจ้ามีอายุยืนยาว

ตัวอย่างที่ 3

... ขวัญเจ้าให้อยู่มั่นยืนนาน ตลอดกาลสอดอายุชัย ให้ขวัญเจ้ามั่นเหมือนดั่ง
เขากักรवाल ให้เจ้ามั่นเที่ยงเหมือนพระนิพพานบ่คลาดแคล้ว
อยู่มั่นแล้วสวัสดิ ฮ้อยพันปี เจ้าอย่าได้เฒ่า ...

(คำสู่ขวัญคนป่วยทั่วไป, ทองดี ไชยชนะ, จำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าให้มีอายุมั่นยืนนานตลอดถึงอายุชัย ให้อายุเจ้ามั่นคงเหมือนดั่ง
เขากักรवाल ให้เจ้ามั่นคงเหมือนพระนิพพาน อยู่มีความสุขถึงร้อยปีเจ้าอย่าได้ชรา

ตัวอย่างที่ 4

... ให้เจ้าค้อยอยู่เป็นดั่งข้างองอาจเอราวัณ* ให้เจ้าค้อยอยู่เป็นดั่งข้างฉัททันต์**
ปางเมื่อยาม ก่อนก็... ให้เจ้ามาอยู่เฮื้อเมืองคน เจ้าอย่าได้เฮสนฮ้ำฮ้อง ให้เจ้ามา
อยู่ห้องแล้วให้เจ้าค้อยอยู่ศรีสวัสดิ์

(คำส่วขวัญข้าง, สุวรรณ พันลูกท้าว)

ความได้ว่า ให้เจ้าเป็นดั่งข้างเอราวัณ ให้เจ้าเป็นดั่งข้างฉัททันต์ เมื่อสมัยแต่ก่อน ให้เจ้า
มาอยู่เมืองคน เจ้าอย่าได้รำร้อ ให้เจ้าอยู่ในคอกอย่างมีความสุขสำราญ

คำให้พรนอกจากจะเป็นข้อความภาษาไทยแล้วส่วนท้ายจะกล่าววยพรด้วยคาถาภาษา
บาลี คำส่วขวัญแต่ละประเภทจะมีภาษาบาลีสั้น ๆ แทรกอยู่บ้าง แต่ส่วนมากภาษาบาลีจะอยู่ในส่วน
อารัมภบทและส่วนท้ายเป็นส่วนจบบท ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ด้วยเดชพระรัตนตรัย สัพพะพุทธานุภาวณะ สัพพะธัมมานุภาวณะ
สัพพะสังฆานุภาวณะ สะทาโสทธิ ภาวันตุเต

(คำส่วขวัญน้อยป่าวสาว, ไท สุโขไชยไชย)

ถอดความได้ว่า ด้วยอำนาจคุณพระรัตนตรัย ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวงด้วย
อานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวงด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง ขอความสวัสดิ์ทั้งหลายจงมีแก่ท่าน
ในกาลทุกเมื่อเทอญ

ตัวอย่างที่ 2

... อายุวัฒนโณ สุขัง พลัง ก็ข้าเทอญ

(คำส่วขวัญเกวียน, เตือน วิชัยวงษ์)

ถอดความได้ว่า ขอให้มีความ อายุ วรรณะ สุขะ พละ

ตัวอย่างที่ 3

... อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง ชยะตุ ภาวะวัง ชยะมังคลัง ทีฆายุกา โหนตุ ...

(คำส่วขวัญวัว ควาย, เสริฐ เกตุศรี)

* ข้างเอราวัณ หมายถึง ข้างเอราวัณเป็นข้างที่มีขนาดใหญ่มาก ผิวกายสีขาวย มีหัว 33 หัว แต่ละหัวมีงาเจ็ดงา
แต่ละอันยาวสี่ล้านวา แต่ละงามีสระโบกขรณีเจ็ดสระ แต่ละสระมีกอบัวเจ็ดกอ แต่ละกอมีดอกบัวเจ็ดดอก แต่ละ
ดอกมีกลีบเจ็ดกลีบ แต่ละกลีบมีเทพธิดาฟ้อนรำอยู่เจ็ดองค์ แต่ละองค์มีบริวารอีกเจ็ดนาง มีงา 231 งา มีสระบัว
1,617 สระ มีกอบัว 11,319 กอ มีดอกบัว 79,233 ดอก กลีบบัว 554,631 กลีบ เทพธิดา 3,882,417 องค์ และ
บริวารของเทพธิดาอีก 27,176,919 นาง ข้างเอราวัณ เป็นพาหนะที่นำเสด็จพระอินทร์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งบน
สวรรค์และมนุษย์โลก

** ข้างฉัททันต์ หมายถึง ข้างตระกูลฉัททันต์ มีผิวกายขาวบริสุทธิ์ดุจสีเงินยวง ว่ามีฤทธิ์เดชมาก แม้นจะเหาะไปใน
อากาศก็ได้ ถ้าจะไปทางบกก็ได้รวดเร็ว คือในระยะทางสามล้านหกแสนหนึ่งหมื่นสามร้อยสิบโยชน์นั้น ข้าง
ฉัททันต์ใช้เวลาเดินทางเพียง 3 นาที

ถอดความได้ว่า เจริญด้วยพรสี่ประการ อายุ วรรณะ สุข พลัง มีอายุยืนยาว
 คำให้พร คำสู่ขวัญคน คำสู่ขวัญสัตว์ คำสู่ขวัญวัตถุสิ่งของนั้น มีจุดมุ่งหมายชัดเจน
 เพื่อเรียกขวัญกลับมาอยู่กับเจ้าของ และให้กำลังใจเจ้าของขวัญ โดยการอวยพรให้ได้รับแต่สิ่งที่เป็น
 สิริมงคล ให้อยู่อย่างมีความสุขตลอดไป คำสู่ขวัญจึงสร้างขวัญและกำลังใจ เพราะการให้พร ซึ่งเป็น
 การให้คำแสดงความปรารถนาดี เพื่อให้ชีวิตมีแต่ความสุข

การศึกษาโครงสร้างของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย
 แสดงให้เห็นว่าคำสู่ขวัญมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนนำ ประกอบด้วย บทชุมนุมเทวดา บทบูชาพระรัตนตรัย บทไหว้ครูและ
 คำเชิญขวัญ
2. ส่วนดำเนินเรื่อง ประกอบด้วย คำเรียกขวัญ คำบรรยายเครื่องบายศรี คำปลอบขวัญ
 คำปัดเคราะห์ และคำสอน
3. ส่วนท้าย ได้แก่ คำให้พร และในคำสู่ขวัญจะมีองค์ประกอบที่ได้กล่าวมานี้ครบถ้วนทุก
 3 ส่วน แต่รายละเอียดในส่วนประกอบที่เป็นประเด็นย่อยอาจจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
 คำสู่ขวัญจัดอยู่ในประเภทใด

บทที่ 4

บทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ชาวไทยเลยจัดพิธีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เพราะเชื่อว่า “ขวัญ” เป็นสาระสำคัญของชีวิตมนุษย์ มีความสำคัญกับจิตใจเป็นอย่างมาก วิธีการดำเนินชีวิตแทบทุกอย่างจึงมักมีการสู่ขวัญควบคู่กันไปด้วยเสมอ ชีวิตของชาวไทยเลยผูกพันกับการสู่ขวัญ ตั้งแต่แรกเกิดจนชรา พิธีสู่ขวัญเป็นพิธีที่ทำให้แก่บุคคลทุกเพศทุกวัย ทุกชั้นวรรณะ พิธีสู่ขวัญจึงมีบทบาทและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวไทยเลย การศึกษาคำสู่ขวัญจึงทำให้เห็นบทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญ ต่อชาวไทยเลยหลายประการ

การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย ผู้วิจัยนำทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) มาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลของการกระทำพิธีกรรม
2. บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า
3. บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม
4. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของ

บุคคล

นอกจากนี้ เนื่องจากผู้วิจัยพบในการสำรวจเบื้องต้นว่า คำสู่ขวัญหลายบท หลายตอน มีเนื้อหากระทบใจกระทบบารมณผู้ฟัง จึงเห็นควรศึกษาบทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญในด้านการให้ความสะเทือนอารมณ์ด้วย

ดังนั้นการศึกษารoles บทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยพบว่าคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ 5 ประการ ได้แก่

1. บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลของการกระทำพิธีกรรม
2. บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า
3. บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม
4. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ

ของบุคคล

5. บทบาทหน้าที่ในการให้ความสะเทือนอารมณ์

ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลของการกระทำพิธีกรรม

กิ่งแก้ว อุตถากร (2534, หน้า 5) กล่าวว่า พิธีกรรม คือวิธีการชนิดหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมาย การที่เราจะได้มาซึ่งสิ่งที่เราต้องการ เราจำเป็นต้องมีการกระทำและในแต่ละการกระทำก็ต้องมีวิธี มนุษย์มักจะเผชิญภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น อาจเป็นภัยที่เกิดขึ้นโดย

ไม่ทราบสาเหตุ หรืออาจจะทราบสาเหตุ เป็นภัยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือคาดว่าจะเกิดในอนาคต ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องคิดหาวิธีการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือกำจัด ภัยนั้น ๆ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องจัดพิธีกรรมขึ้นเพื่อปัดเป่าเภทภัยต่าง ๆ ออกไป เพื่อให้เกิดกำลังใจและความสบายใจแก่ผู้ทำพิธีกรรม

พิธีการสู่ขวัญก็เป็นพิธีอย่างหนึ่งที่ผู้กระทำประสงค์ให้บรรลุผลในการสร้างกำลังใจ กล่าวคือ การเรียกขวัญ เรียกกำลังใจ เพื่อเตรียมการสู้กับอุปสรรคต่อไป และหมอสู่ขวัญก็มักจะ อธิบายสาเหตุของการกระทำพิธีไว้ในคำสู่ขวัญเสมอ

การศึกษาคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย พบว่าคำสู่ขวัญ มีบทบาท หน้าที่ในการอธิบายเหตุผลในการกระทำพิธีต่าง ๆ ดังนี้

1. เหตุผลในการสู่ขวัญพระพุทธรูป
2. เหตุผลในการสู่ขวัญพระสงฆ์ในวันสงกรานต์
3. เหตุผลในการสู่ขวัญคน
4. เหตุผลในการสู่ขวัญนา
5. เหตุผลในการสู่ขวัญในการทำนา
6. เหตุผลในการสู่ขวัญสัตว์
7. เหตุผลในการสู่ขวัญพาหนะ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เหตุผลในการสู่ขวัญพระพุทธรูป

ในวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันเถลิงศกขึ้นศักราชใหม่ หรือขึ้นปีใหม่ตามคติโบราณ ชาวไทยเลย จะมีพิธีทำบุญเลี้ยงพระที่วัด มีพิธีขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย พิธีแห่ดอกไม้และพระสงฆ์จะอัญเชิญ พระพุทธรูปลงมาให้ชาวไทยเลย ชดล้างให้สะอาดด้วยผลส้มป่อย และนำไปประดิษฐานไว้ที่ร้านที่ ชาวบ้านจัดเตรียมไว้ภายในบริเวณวัด หรือที่เรียกกันว่าวัน “เอาพระลง” บางวัดจะอัญเชิญ พระพุทธรูปลงมาให้ชาวบ้านสงน้ำ 7 วัน หรือ 15 วัน ซึ่งแล้วแต่ความเหมาะสมของวัดนั้น ๆ จากนั้นอัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้ที่เดิม หรือ เรียกว่า “เอาพระขึ้น” (สิทธิ์ กันแพงศรี, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2558) วันสงกรานต์เป็นวันเถลิงศกขึ้นศักราชใหม่หรือขึ้นปีใหม่ตามคตินิยม สมัยโบราณ

ในคำสู่ขวัญพระพุทธรูป ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญ 2 เหตุผล คือ เพื่อ แสดงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเพื่อขอพรให้สำเร็จตามความปรารถนาในสิ่งที่เป็นสิริมงคล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1 เพื่อแสดงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและพระภิกษุสงฆ์

ชาวไทยเลยจะนำดอกไม้มากราบไหว้ บูชา และนำน้ำหอมมาสงพระพุทธรูป จากนั้น จึงทำพิธีสู่ขวัญ พระสงฆ์และชาวไทยเลยจะทำพิธีสู่ขวัญพระพุทธรูป อารานาстилและสวดมนต์ หมอสู่ขวัญ สวดคำสู่ขวัญพระพุทธรูป และสู่ขวัญพระสงฆ์ในโอกาสเดียวกัน เพื่อเป็นการถวายพร อันแสดงความเคารพ ศรัทธา ในองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความมีจิตใจศรัทธาอันแรงกล้า เพื่อขอ ผลิตภาพจากพระพุทธรูป จากพระสงฆ์ให้เกิดสิริมงคลแก่ตน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ฟุ้งข้าทั้งหลายพร้อมกันแล้วมากราบไหว้แลบูชา ก็จึงเอากันมาขัดสีลูบไล้
เพื่อยังอยากได้ ตั้งคำมกคำปรารถนา แห่งฟุ้งข้าทั้งหลาย ก็จึงยอมมือไหว้แล้วแลบูชา
ก็จึงเอามาราชบายศรีพระแก้วเจ้า ทั้งผู้เฒ่าแลปานกลาง ทั้งสาวฮามแลเด็กน้อย
มีใจชื่นช้อยใสดี ฟุ้งข้าทั้งหลายยัง ได้ขัดสีสรงเกศ ตามอุปเทศฝ่ายเมืองคน ...

(คำสู่ขวัญสมโภชพระพุทธรูป, สิทธิ กั้นแพงศรี)

ถอดความได้ว่า พวกข้าทั้งหลายพร้อมกันแล้วมากราบไหว้และบูชา ก็จึงมาขัดสีลูบไล้
เพื่อให้สมดังคำกล่าวแสดงความปรารถนาแห่งพวกข้าทั้งหลายจึงยกมือไหว้แล้วและบูชา และมา
บายศรีพระพุทธรูปแก้ว ผู้เฒ่าและวัยปานกลาง หนุ่มสาวและเด็ก มีใจชื่นชมยินดี พวกข้าทั้งหลายยัง
ได้ขัดถู สระผมตามวิธีการของเมืองมนุษย์

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า กราบไหว้ และบูชา ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่
แสดงออกถึงความเคารพ ศรัทธา อย่างสูงจึงได้มากกราบไหว้ พร้อมกับมาล้างขัดถูทำความสะอาด

ตัวอย่างที่ 2

... ฟุ้งข้าทั้งหลาย ผู้เป็นทายก อุบาสกอุบาสิกา มาพร้อม มาน้อม
อัญชลีกรกราบไหว้ ถวายพรไท้เจ้าอยู่หัวตนทรงคุณ บุญเหลืออนันต์ต่อเนก
ควรที่ฮับเครื่องอภิเชกแห่ง**ศรัทธา** ฟุ้งข้าทั้งหลายพร้อมกันมา ถวายราชบายศรี
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ตนเป็นเหง้าแห่งอาราม ทรงศีลมามาก ...

(คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร, หวิณ สิงห์มณี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า พวกข้าทั้งหลายเป็นผู้ถวายปัจจัยคฤหัสถ์ชายหญิงมาพร้อมเพรียงกัน
มาพนมมือกราบไหว้ ถวายพรผู้เป็นใหญ่เหนือหัวผู้มีคุณ บุญมากล้น ควรที่รับการสงนน้ำด้วยความ
เคารพศรัทธา พวกข้าทั้งหลายพร้อมกันมาถวายบายศรีใหญ่ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าเป็นผู้ริเริ่มสร้างวัด
รักษาศิลปปฏิบัติธรรมมามาก

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า กราบไหว้ และศรัทธา ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่
แสดงออกถึงความเคารพ ศรัทธา เป็นอย่างสูงในพระพุทธานุภาพ จึงได้มากกราบไหว้ พร้อมกับแต่ง
เครื่องบายศรีมาบูชา

1.2 เพื่อขอพรให้สำเร็จในสิ่งที่เป็นสิริมงคล

คำสู่ขวัญแสดงความปรารถนาในสิ่งที่เป็นมงคล อันได้แก่ ปรารถนาเป็นเศรษฐี
ปรารถนาความเป็นใหญ่ ปรารถนาเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ขอให้ได้เกิดเป็นพระอินทร์ผู้ยิ่งใหญ่
ขอให้เป็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้า ขอให้เป็นสาวกพระอรหันต์โดย ขอให้บรรลุนิพพาน
และขอให้เป็นพระอรหันต์ ตามความปรารถนาในสิ่งที่ขอ ดังตัวอย่าง

... ฟุ้งข้าทั้งหลายก็ยังปรารถนาต่าง ๆ กัน บางพ้อง**ปรารถนาเป็นเศรษฐี**รตนาถ
พร้อมเนืองนอง เงินค่างองม้า มิ่ง นับด้วยสิ่งอสงไขย บางพ้อง**ปรารถนา**
เป็นพญาจักรพรรดิราชขอให้ผาบแพ้ในที่ปชมพู บางพ้อง**ปรารถนา**
เป็นพญาอินทราธิราชตนเป็นอาชญ์ในชั้นฟ้าดาวดิงส์ บางพ้อง**ปรารถนา**

เป็นพระปัจเจกโพธิเจ้าอันล้ำยิ่งพันข้ามสิ่งสงสาร บางฟ่องปรารถนา
เป็นสาวกพระอริยมตไตรย บางฟ่องปรารถนาถึงพระโพธิญาณอันประเสริฐ
บางฟ่องปรารถนาถึงอรหันต์ฝ่ายผ่อง หมดบาปแล้ว แจ้งส่องสรญาณ
คำมักคำปรารถนา แห่งฟุ้งข้าทั้งหลาย ก็จงสัมฤทธิ์วิรุฬหิแก่ฟุ้งข้า ...

(คำสู่ขวัญสมโภชพระพุทธรูป, สิทธิ กั้นแพงศรี)

ถอดความได้ว่า พวกข้าทั้งหลายก็ยังปรารถนาต่าง ๆ กัน บ้างก็ปรารถนาเป็นเศรษฐี มีทรัพย์สมบัติพร้อมอย่างมาก เงิน ทองคำ เป็นกอง ม้ามิ่งมงคลนับไม่ถ้วน บ้างก็ปรารถนาเป็นใหญ่ เป็นพระมหากษัตริย์ขอให้ข้าชนะศึกในทวีปชมพู บ้างก็ปรารถนาเป็นเทวดาเป็นใหญ่ในชั้นฟ้าดาวดั่ง สวรรค์ บ้างก็ปรารถนาเป็นผู้บรรลุลัทธธรรม ตรัสรู้ด้วยตนเอง ข้ามพ้นวิภวสงสาร บ้างก็ปรารถนาเป็นสาวกของของพระพุทธเจ้า บ้างก็ปรารถนาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า บ้างก็ปรารถนาเป็นพระอรหันต์ หมดบาปมีญาณหยั่งรู้ ดังคำปรารถนา แห่งพวกข้าทั้งหลาย ก็จงสัมฤทธิ์แก่พวกข้าทั้งหลายทุกคน

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญมีปรากฏคำว่า ปรารถนาเป็นเศรษฐี ปรารถนาเป็นพญาจักรพรรดิราช* ปรารถนาเป็นพญาอินทราธิราช** ปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิเจ้า*** ปรารถนาเป็นสาวกพระอริยมตไตรย**** ปรารถนาพระโพธิญาณ***** และปรารถนาอรหันต์***** ซึ่งคำเหล่านี้ เป็นคำที่แสดงการขอพรให้สำเร็จตามความปรารถนาในสิ่งที่เป็นมงคล ความปรารถนาทรัพย์สิน เงินทอง คือเป็นเศรษฐี ความปรารถนาในอำนาจก็ปรารถนาจะเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ และความปรารถนาในทางธรรมก็จะปรารถนาที่จะเป็นผู้บรรลุลัทธธรรมมีพระปรีชาญาณหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์

1.2 เหตุผลในการสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์ในวันสงกรานต์

ชาวไทยเลยจะพร้อมใจกันจัดพิธีสู่ขวัญพระพุทธรูปและสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์ ที่จำพรรษาในวัดประจำหมู่บ้านของตน ในวันสุดท้ายของวันสงกรานต์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้น ได้มั่นคงอยู่ในสมณเพศ มีกำลังใจในการบำเพ็ญศาสนากิจและดำรงพระพุทธศาสนาต่อไป เพื่อประชาชนจะได้กราบไหว้ บูชา เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และอีกโอกาสหนึ่งจัดพิธีสู่ขวัญแด่พระภิกษุสงฆ์เนื่องในโอกาสที่พระภิกษุสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง ได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์ตามประเพณีโบราณ โดยการสร่งน้ำพระ และเพื่อเป็นการแสดงมุทิตาจิต

ในคำสู่ขวัญพระสงฆ์ ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญ 2 เหตุผล คือ เพื่อถวายพรแด่พระสงฆ์และเพื่อขอพรให้สำเร็จตามความปรารถนาในสิ่งที่เป็นสิริมงคล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 เพื่อถวายพรแด่พระภิกษุสงฆ์

ชาวไทยเลยจัดพิธีสู่ขวัญที่แสดงถึงความเคารพและศรัทธา การเลื่อนสมณศักดิ์แด่พระภิกษุสงฆ์ ตามประเพณีที่ชาวไทยเลยมีมาแต่โบราณ การเลื่อนชั้นยศและตำแหน่งทางศาสนานี้

* พญาจักรพรรดิราช หมายถึง กษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ใน 4 ทวีป

** พญาอินทราธิราช หมายถึง เทวดา ผู้เป็นราชาปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

*** พระปัจเจกพุทธเจ้า หมายถึง ผู้บรรลุลัทธธรรม

**** สาวกพระอริยมตไตรย หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้าในอนาคต

***** พระโพธิญาณ หมายถึง ผู้มีพระปัญญาที่ทำให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

เรียกว่า พิธีเถราภิเษก หรือพิธีสงฆ์น้ำตั้งตำแหน่งพระ การจัดพิธีเถราภิเษก มีจุดหมายเพื่อการยกย่องเชิดชูเกียรติคุณและเป็นการถวายพรและให้กำลังใจ แต่พระสงฆ์ผู้กระทำความดี เพื่อจะได้ทำความดียิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

... ทั้งตายาย คนชราทุกคนได้ชวนขวยหานำมายังเครื่องราชาบายศรี
พระภิกษุสงฆ์อยู่หัวเป็นเจ้า บัดนี้ฝูงข้าทั้งหลาย จักถวายพรแก้วสี่ประการ
แถมสมภารไปทุกสิ่ง ไว้เป็นมิ่งมงคล ให้มีบุญศกกว้างอยู่สืบสร้างสมณะธรรมเจ้า
ตราบต่อเท่าฮ้อยขวบชาวพรรษา ก็ข้าเทอญ ...

(คำสู่ขวัญพระสงฆ์เถราภิเษก, ของ จันทรรทาศรี)

ถอดความได้ว่า ทั้งตายาย ผู้เฒ่าทุกคนได้ชวนขวยทำเครื่องบายศรีพระสงฆ์อยู่เป็นเจ้าอาวาส บัดนี้พวกข้าทั้งหลายจะถวายพรให้มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ของประกอบทุกสิ่ง ไว้เป็นมิ่งมงคล ให้มีบุญศกกว้างอยู่สืบสร้างอยู่ในร่มเงาพระพุทธานุภาพถึงร้อยยี่สิบปี เทอญ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ถวายพระพรแก้วสี่ประการ หรือเรียกว่า จตุรพิธพรชัย คือพรที่จะทำให้เกิดความสวัสดิมีชัย ประกอบด้วย 4 ประการ คือ อายุ หมายถึงให้มีอายุยืน มีชีวิตที่ดี วรรณะ หมายถึง ให้มีความสวยงาม มีชื่อเสียงเกียรติยศ สุขะ หมายถึง ให้มีความสุขกายสบายใจมีความสุขสะดวกและ พละ หมายถึง ให้มีกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ พวกพ้องบริวาร ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงออกถึงการถวายพรแต่พระสงฆ์เป็นการถวายพรเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธานุภาพ เพราะพระสงฆ์มีหน้าที่ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

1.2.2 เพื่อขอพรให้สำเร็จในสิ่งที่เป็นสิริมงคล

สิริมงคล หมายถึง ความรุ่งเรือง ความสว่างสดใส ความงาม ความเจริญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 1236) คำสู่ขวัญแสดงความปรารถนาในสิ่งที่เป็นมงคล อันได้แก่ ปรารถนาให้มีทรัพย์สมบัติ ปรารถนาความเป็นใหญ่ ปรารถนาขอให้เป็นพระอินทร์ผู้ยิ่งใหญ่ ปรารถนาเป็นพระพรหมผู้ประเสริฐ ปรารถนาเป็นทายกอุบาสิกอุบาสิกา ปรารถนาเป็นผู้มีพระญาณที่รู้ ปรารถนาเป็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้า ปรารถนาเป็นสาวกบารมี และปรารถนาเป็นพระอรหันต์ ตามความปรารถนาในสิ่งที่เป็นสิริมงคล ดังตัวอย่าง

... ฝูงข้าทั้งหลายปรารถนาต่าง ๆ กัน บางพ้อง**ปรารถนาเอาสมบัติอันมาก**
สมบัติหลากโลกก็ยี่ เป็นเศรษฐี รตนากพร้อมเนืองนอง เงินค้ำกองม้ามิ่ง นับด้วย
สิ่งอสงไขย บางพ้อง**ปรารถนาเป็นพญาจักรพรรดิราช** ขอให้ได้ผาบแพ้วทั้งสี่ชมพู
บางพ้อง**ปรารถนาเป็นพญาอินทราธิราช** อันเป็นอาจกว่าเทวดาทั้งหลาย
บางพ้อง**ปรารถนาเป็นพระพรหมตนประเสริฐ** อันบังเกิดยังผาน
บางพ้อง**ปรารถนาเป็นทายกอุบาสิกอุบาสิกาของพระเมตไตรยของอาจ** เป็นตั้ง
นางนาถไ้วิสาขา* บางพ้อง**ปรารถนาเอาสัพพัญญุตญาณการเป็นพระอันล้ำเลิศ**

* นางวิสาขา หมายถึง เบนุจกัลยาณี หญิงผู้มีความงาม 5 ประการ ซึ่งนางวิสาขาเป็นหญิงที่ได้รับการยกย่องว่ามีลักษณะนั้น ได้แก่

ประเสริฐกว่าคนและเทวดา ทั้งหลาย บางฟองปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิญาณ
อันล้ำยิ่ง ข้ามพ้นสิ่งสงสารบางฟองปรารถนาเป็นสาวกบารมีญาณผายผ่อง
บางฟองปรารถนาเป็นพระอรหันต์มรรคญาณอันผ่านแล้ว หมดบาปแล้ว
เข้าสู่นิพพานขอให้ได้ตั้งค้ำค้ำปรารถนา แห่งฝูงข้าทั้งหลายทุกคน
ก็ข้าเทอญ ...

(คำสู่ขวัญพระสงฆ์, หวีน สิงห์มณี)

ถอดความได้ว่า พวกข้าทั้งหลายปรารถนาต่าง ๆ กัน บ้างก็ปรารถนามีสสมบัติ
เป็นอันมาก สมบัติมหาศาลอยากเป็นเศรษฐี มีแก้วแหวนเงินทอง จำนวนมาก เงิน ทองคำ ม้ามงคล
นับไม่ถ้วน บ้างก็ปรารถนาเป็นพระมหากษัตริย์ขอให้ได้ชนะข้าศึกทั้งในสี่ทวีป บ้างก็ปรารถนาเป็น
พระอินทร์ อันเป็นผู้มีอำนาจกว่าเทวดาทั้งหลาย บ้างก็ปรารถนาเป็นพระพรหมผู้ประเสริฐ อันมีญาณ
วิเศษ บ้างก็ปรารถนาเป็นคฤหัสถ์ชายหญิงของพระพุทธเจ้าเป็นดั่งนางวิสาขา บ้างก็ปรารถนาเป็นผู้มี
พระปรีชาญาณหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง อันล้ำเลิศประเสริฐกว่าคนและเทวดาทั้งหลาย บ้างก็ปรารถนาเป็น
ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด บ้างก็ปรารถนาเป็นสาวกมีญาณ
อันหยั่งรู้ บ้างกลุ่มปรารถนาเป็นพระอรหันต์มีญาณหยั่งรู้ หมดบาปแล้วเข้าสู่นิพพาน ขอให้ได้ตั้งค้ำ
ปรารถนา แห่งพวกข้าทั้งหลายทุก ๆ คน ด้วยเถิด

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ปรารถนาเอาสมบัติ ปรารถนาเป็นพญา
จักรพรรดิราช ปรารถนาเป็นพญาอินทริราช ปรารถนาเป็นพระพรหม ปรารถนาเป็นทนายอุปาสก
อุปาสิกาของพระเมตไตรย ปรารถนาเอาสัพพัญญุตญาณ ปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิญาณ
ปรารถนาเป็นสาวกบารมีญาณ และปรารถนาเป็นพระอรหันต์ ซึ่งคำเหล่านี้ เป็นคำที่ใช้ในการขอพร
ให้สำเร็จตามความปรารถนาในสิ่งที่เป็มนงมล อันเป็นความปรารถนาทั้งในทางธรรมมากกว่าทางโลก
ซึ่งความปรารถนาดังกล่าวเป็นความเชื่อที่ว่าผลานิสงส์จากการประกอบคุณงามความดีจะส่งผลให้
สำเร็จตามความปรารถนา หลุดพ้นจากบาปและเคราะห์กรรม

1.3 เหตุผลในการสู่ขวัญคน

การสู่ขวัญคน จะกระทำในโอกาสที่บุคคลได้รับโชคลาภหรือสิ่งที่พึงพอใจ เช่น ไป
ค้าขายได้เงินทองมามาก ได้ลาภพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้เลื่อนยศถาบรรดาศักดิ์ แต่งงาน ขึ้นบ้าน
ใหม่ เจ้านายหรือผู้ใหญ่ ที่เคารพไปมาหาสู่จากบ้านไปนานแล้วกลับมาเยี่ยมบ้าน และทูลเกล้าฯ ถวาย
พรพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

ในคำสู่ขวัญคน ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญ 5 เหตุผลคือ
เพื่อแสดงความจงรักภักดี ศรัทธา และถวายพรต่อพระมหากษัตริย์ เพื่อแสดงความชื่นชม ศรัทธาและ
อวยพร เจ้านายและผู้มีบรรดาศักดิ์ เพื่อแสดงความยินดีแก่มารดาและเด็กเกิดใหม่ เพื่อเสริมความ
เป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญ เพื่อติดตามขวัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 เพื่อแสดงความจงรักภักดี ศรัทธา และถวายพรต่อพระมหากษัตริย์

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมใจของคนไทยทั้งชาติ ทรงพระมหากรุณาธิคุณยิ่ง
ด้วยพระเมตตาคุณที่ทรงรัก ทรงปรารถนาให้ปวงประชาชนให้พ้นจากทุกข์ ภัยพิบัติ ทรงช่วยแก้ไข
ปัญหาให้พสกนิกรที่มีทุกข์ให้มีชีวิตดีขึ้น ชาวไทยเลยได้จารึกสำนึกอยู่ในดวงใจด้วยความจงรักภักดี
เป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ชาวไทยเลยจึงแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จึงเปรียบ

เสมือนเครื่องหมายแห่งการถวายพระเกียรติ ความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ ด้วยการทูลเกล้าฯ ถวายพระพรบายศรีพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่าง

... ผู้งข้าพระบาททั้งหลาย หมายมีท้าวพญา เสนาอำมาตย์บให้ขาด ทูลเกล้าฯ ถวายพระพรราชาบาศรี มีความจงรักภักดีในองค์พระบาทบให้ขาด ทูลเกล้าฯ อวยชัย แต่งใส่พานแล้วแห่ เข้ามาในพระราชวัง ตั้งเรียงกันอยู่ในห้อง ผู้งพี่น้องหม่วงศา ทั้งท้าวพญาและแสนหมื่น ชมชื่นมีใจใสศรัทธา พร้อมกันเข้ามา ทูลเกล้าฯ ขอถวายประสิทธิพร ให้แต่พระองค์สมเด็จจ มหาราชาบพิตร เจ้าเป็นจอมหล้าในราชอาณา ...

(คำสู่ขวัญพระมหากษัตริย์, สาร สารระทัศนานันท์)

ถอดความได้ว่า ข้าพระบาททั้งหลาย อีกทั้งมีท้าวพญา เสนาอำมาตย์ปฏิบัติ สม่่าเสมอในการทูลเกล้าฯ ถวายพระพรบายศรี มีความจงรักภักดีในองค์พระบาทปฏิบัติสม่่าเสมอใน การทูลเกล้าฯ อวยชัย แต่งใส่พานแล้วแห่เข้ามาในพระราชวัง ตั้งเรียงกันอยู่ในห้อง พวกพี่น้องวงศ์ ตระกูล เจ้าเมืองขุนนางตำแหน่งแสนเมืองและหมื่นเมือง ชมชื่นมีใจใสศรัทธา พร้อมกันเข้ามาทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมขอถวายประสิทธิพร ให้แต่พระองค์สมเด็จจมหาราชาบพิตร ราชผู้เป็นใหญ่ในราชอาณา

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ถวายพระพร จงรักภักดี และขอถวาย ประสิทธิพร ซึ่งคำเหล่านี้ เป็นคำที่แสดงออกถึงการทูลเกล้าฯ ถวายพระพรบายศรีให้พระมหากษัตริย์ ด้วยความ จงรักภักดี และน้อมสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณอันยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพวงชน

1.3.2 เพื่อแสดงความชื่นชม ศรัทธาและอวยพร เจ้านายและผู้มีบรรดาศักดิ์

การยกย่องเจ้านายและผู้มีบรรดาศักดิ์ เป็นลักษณะที่เห็นเด่นชัดในสังคมไทยตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน ชนชั้นปกครอง บรรดาเจ้าหรือขุนนาง ข้าราชการ ไม่ว่าจะมาจากชาวนาหรือคน ธรรมดา เมื่อมียศมีบรรดาศักดิ์ย่อมได้รับการยกย่อง และนับถือจากบุคคลทั่วไป

ชาวไทยเลยจึงมีความรู้สึกที่ตินิยมยกย่อง เคารพนับถือเจ้านายทั้งหลาย เมื่อมี เจ้านายมาตรวจท้องที่ หรือมาเยี่ยมเยือนประชาชน หรือย้ายมารับราชการ ชาวไทยเลยก็จะให้การ ต้อนรับเป็นอย่างดี และจัดพิธีสู่ขวัญเจ้านายในโอกาสเดียวกัน ในคำสู่ขวัญแสดงความเสื่อมใสศรัทธา ในความเป็นเจ้านาย ดังตัวอย่าง

... ผู้งพี่น้องหม่วงศา พร้อมกันมาสะพรั่ง ถ้วนหน้านั่งยายยัง ทั้งหญิงชายและ เฒ่าแก่ทั้งพ่อแม่และวงศา ท้าวพญาและแสนหมื่น ชมชื่น มีใจใสศรัทธาพร้อมกันมา อนุโมทนาถวายประสิทธิพรอันยิ่งให้แก่เจ้าจอมมิ่ง ...

(คำสู่ขวัญเจ้านาย, ศิรา ภักดิ์)

ถอดความได้ว่า พวกพี่น้องวงศ์ตระกูล พร้อมกันมาท้วนหน้านั่งเรียงแถวทั้งหญิงชาย และผู้เฒ่าผู้แก่ ทั้งพ่อแม่และญาติพี่น้อง เจ้าเมืองผู้มีตำแหน่งแสนและหมื่น ชมชื่นมีใจใสศรัทธาพร้อม กันมาอนุโมทนาถวายพรอันยิ่งให้แก่เจ้าจอมมิ่ง

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ชมชื่นมีใจใสศรัทธาและขอถวายประสิทธิพร ซึ่งคำเหล่านี้ เป็นคำที่แสดงออกถึงการแสดงความชื่นชม ศรัทธาและอวยพร ให้ประสบแต่ความสุข

ความเจริญ อีกทั้งยศถาบรรดาศักดิ์และมีโภคทรัพย์มาก

1.3.3 เพื่อแสดงความยินดีแก่มารดาและเด็กเกิดใหม่

สังคมของชาวไทยเลยนิยมจัดพิธีสู่ขวัญให้มารดาและเด็ก เพื่อเป็นการแสดงความยินดีต่อสมาชิกใหม่ในครอบครัว ด้วยการสู่ขวัญอวยพรเพื่อฉลองขวัญ ดังความว่า

... จงมาเสวย**ความยินดี**แห่งญาติพี่น้อง ทั้งพวกพ้องและวงศ์วาน มาเยอขวัญเอ๋ย
ให้เจ้ามานอนอุ้สายไหม มาทรงผ้าสไบผืนผ่อง มาชมหมู่แล้วส่งดอมมารดา
ให้มาชมมาลา ดอมพ่อแม่ ...

(คำสู่ขวัญแม่อยู่กรรม, แสวง บุตรดี)

ถอดความได้ว่า จงมีความสุขในท่ามกลางญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและลูกหลานเหลน
ในวงศ์ตระกูล ให้เจ้ามานอนอยู่ในเปลท่ามาจากผ้าไหม มานุ่งผ้าสไบผืนงาม มารวมพร้อมแม่ ให้มาชื่น
ชมมาลัยกับพ่อแม่

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ความยินดี ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงออกถึงการ
ชื่นชม และการแสดงความยินดีกับมารดาและเด็ก เป็นการต้อนรับสมาชิกใหม่ของครอบครัว อีกทั้ง
เป็นการแสดงความรัก ความปรารถนาดีของคนในครอบครัวและญาติพี่น้องให้ครอบครัวได้อยู่พร้อม
หน้า พร้อมตา บิดา มารดาและบุตร

1.3.4 เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญ

ชาวไทยเลยยังจัดพิธีสู่ขวัญคนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิต การที่บุตรหลานสอบ
บรรจุเป็นข้าราชการได้ ในตำแหน่งหน้าที่ใด ก็ถือได้ว่าเป็นการได้ยศถาบรรดาศักดิ์ หรือการได้เลื่อนยศ
ชาวไทยเลยก็จะจัดพิธีสู่ขวัญให้ เป็นการอวยพรให้โชคดี เป็นสิริมงคลได้ผลดีสมปรารถนาให้มี
ความสุขและความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... เาจึงไปนิมนต์เอาเทพบุตรผู้เพิ่มมีอาคม เาจึงไปนิมนต์เอาเทพพรหม
ผู้เพิ่มมีสมภารมาก เาจึงไปนิมนต์เอาท้าวคั่นคากผู้เพิ่มแปลงชัว เาจึงไปนิมนต์
เอาแกนหลวงผู้เพิ่มปั้นเข้ เาจึงไปนิมนต์เอาแกนเฒ่าผู้เพิ่ม**ฮู้คุณขวัญ***ให้เพิ่ม
มาคุณขวัญให้ ...

(คำสู่ขวัญคนทั่วไป, พิมพ์ พลดาหาญ, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เาจึงไปนิมนต์เอาเทพบุตรผู้ท่านมีความสามารถมีอาคม นิมนต์เอา
เทพพรหมผู้ท่านมีสิ่งของอย่างมาก เาจึงนิมนต์เอาพญาคันคากผู้ท่านมีสร้างสะพาน เาจึงไปนิมนต์
เอาแกนหลวงที่ท่านรู้เพิ่มพูนขวัญให้เกิดสิริมงคล

* คุณขวัญ หมายถึง การเพิ่มพูนขวัญให้เกิดความเป็นสิริมงคล

ตัวอย่างที่ 2

... ข้าทั้งหลายจึงได้แต่งเครื่องสักการะ **บูชาทูนขวัญเจ้า*** เพื่อว่าให้ขวัญเจ้านี้มา
อยู่สุขเที่ยงเท่าเล่ายืนนาน ก็ข้าเทอญ ...

(คำสู่ขวัญทั่วไป, เรียน ลากจาก, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ข้าทั้งหลายจึงได้แต่งเครื่องสักการะบูชาทูนขวัญเจ้า เพื่อว่าให้ขวัญ
เจ้านี้มาอยู่อย่างมีความสุขตลอดไป เทอญ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า คุณขวัญ และบูชาทูนขวัญเจ้า ซึ่ง 2 คำนี้เป็น
คำที่แสดงออกถึงการแสดงความเป็นสิริมงคลให้แก่ขวัญและผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญ การก่อให้เกิดความดี
ความสุข มีสิริมงคลแก่ชีวิตทำให้เกิดโชคลาภและยศถาบรรดาศักดิ์

1.3.5 เพื่อติดตามขวัญ

เมื่อบุคคลสำคัญในครอบครัวล้มป่วย ก็จะมีการทำพิธีสู่ขวัญ เพื่อขอเชิญขวัญให้
กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว ขวัญไปหลงอยู่ในสถานที่ใด ไปอยู่กับใครก็ขอให้กลับมา โดยการอัญเชิญเทพ
ประจำวัน พระราหู และรวมทั้งท้าวจตุโลกบาลขอให้ช่วยไปตามขวัญ ผู้ป่วยกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว
กลับมาโดยเร็ว ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ข้าจัก**เชิญทั้งเทพาหังทิพนำเอาขวัญอ่อนน้อยมา**ให้เที่ยวพลัน **แต่ก่อน**
องค์พระอาทิตย์ท้าวทรงแทนอีสาน ให้เจ้าทรงจ้วทองด่วนมาอย่าช้า **เอาขวัญ**
น้อยนำมามวลมอบ ... **เชิญทั้งพระจันทร์** ล้าลือเกียรติ์ถึงโลก **เจ้าก็เนาในประเทศ**
เบื่องบูรพาพันฟางไกล ให้เจ้าชี้ครุฑแก้วเสด็จด่วนลอยลม **นำเอาขวัญด่วนมาอย่าช้า**
... **เชิญทั้งพระอังคาร** ท้าวทรงนครคราวเคร่งเจ้าก็เนาอยู่เบื่องอากาศเนยพันนึ่งปอง
ให้เจ้าทรงแมวทองด่วนมาอย่าช้า **เอาขวัญน้อยนำมามวลมอบ ...** **เชิญทั้งพระพุธ**
ท้าวทรงแทนทางทักษิณ ให้เจ้าทรงสีโหด่วนมาอย่าช้า **เอาขวัญน้อยนำมามวล**
มอบ ... **เชิญทั้งพระเสาร์** เจ้าทรงที่หริดี ให้เจ้าทรงพญาเสือด่วนมาอย่าช้า
เอาขวัญน้อยนำมามวลส่งเร็วก่อน ... **เชิญทั้งพระพฤหัสบดี** ท้าวจอมครุฑมามาก
เจ้าเนาเบื่องปัจฉิมพันฟางไกล เจ้าก็ขึ้นาคแก้วเนาเน้งภาวนา ให้เจ้านำเอาขวัญ
ด่วนมาอย่าช้า **เอาขวัญน้อยนำ** มามวลมอบ ... **เชิญทั้งพระราหู** น้อย ทรงฤทธิ
ลิตธิเดช เจ้าก็เนาประเทศเบื่องพายัพโคจรพันนึ่งปองให้เจ้าทรงหนูทองด่วนมา
อย่าช้า **เอาขวัญน้อยนำมามวลมอบ ...** **พระศุกร์** เกษมสมสะอาดเจ้าก็เนาประเทศ
เบื่องอุดร ก้าฝ่ายเหนือ **เจ้าขึ้นชี้** ข้างเดินดั้น **ลวงมาก** ลางหวาด่วนลงอย่าช้า

* บูชาทูนขวัญเจ้า หมายถึง การแสดงความเคารพ การกราบไหว้ การยกย่องนับถือขวัญ

เอาขวัญน้อยนำมาดมมอบ ... **เชิญทั้งปวงท้าวเทพาพรหมโลก***
กับทั้งเทพแผ่นดินหลายชั้นช่วยแสงแต่ก่อน ...

(คำสวดวิญหหลวง, เพ็ชร รามศิริ)

ถอดความได้ว่า ข้าจะเชิญทั้งเทพบนสวรรค์ นำเอาขวัญอ่อนน้อยมาให้กลับโดยไฉน พระอาทิตย์ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เจ้าชีวีวทองควนมาอย่าช้า เอาขวัญมอมอบ ... เชิญทั้งพระจันทร์เกียรติ์ก้องโลกเจ้าที่อาศัยอยู่ในประเทศทางทิศตะวันออกทางนั้นฝากฟ้าไกล ให้เจ้าชีวีพญาครุฑแก้วลอยลงมาควนอย่าช้า ... เชิญพระอังคารท้าวอยู่ปกครองเมือง เจ้านั่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้โน้น ให้เจ้าชีวีแมวทองควนมาอย่าช้า ... เชิญพระพุธให้มาทางทิศใต้ ให้เจ้าชีวีสิ่งรึกลับมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมาทั้งหมด ... เชิญพระเสาร์ให้มาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ให้เจ้าชีวีพญาเสือด่วนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมาทั้งหมด ... เชิญพระพฤหัสบดีพญาจอมครุฑพญา เจ้านั่งข้างทิศตะวันตก ทางโน้นอยู่ไกลให้เจ้าชีวีนักแก้วนั่งอยู่ให้ภาวนา ให้เจ้านำเอาขวัญควนมาอย่าช้า ... เชิญพระราหูน้อยผู้มีฤทธิ์เดช เจ้านั่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เดินไปมาทั้งนั่งและยืน ให้เจ้ามาให้เจ้าชีวีหนูทองกลับมาควนอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมาทั้งหมด ... พระศุกรีให้ปลอดภัยมีความสุข เจ้าอยู่ทางประเทศทิศเหนือทางด้านเหนือเจ้าขึ้นขี่ช้างเดินทางมาก่อน เอาขวัญน้อยนำมาทั้งหมด ... เชิญปวงพระพรหม และท้าวจตุโลกบาลกับทั้งเทวดามาช่วย

จากตัวอย่างข้างต้น คำสวดวิญหใช้คำว่า เชิญทั้งเทพาบนสวรรค์ องค์พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระเสาร์ พระพฤหัสบดี พระราหู พระศุกรี เทพพระพรหมโลก และเทวดาบนฟ้า ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงออกถึง การอัญเชิญเทพประจำวันและท้าวจตุโลกบาลขอให้ช่วยไปติดตามขวัญกลับมา เมื่อขวัญนั้นออกจากร่างกายไปแล้วอาจจะล่องลอยไปตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ขวัญนั้นเคยไปและไม่สามารถกลับมาได้ จึงต้องขออัญเชิญเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ไปตามขวัญนั้นกลับมา เพราะเชื่อว่าคนเรานั้นมีเทพประจำวันเกิดคอยปกป้องรักษาคุ้มครองอยู่

* ท้าวเทพาพรหมโลก หมายถึง ท้าวจตุโลกบาล เป็นเทวดาที่รักษาทุกข์ สุข ของมนุษย์โลกไว้ทั้ง 4 ทิศ และทำหน้าที่ป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่มนุษย์โลกทั้งหลาย ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 องค์ประกอบด้วย

1. ท้าวธตรัฐ ผู้เป็นใหญ่ด้านทิศตะวันออก รูปร่างสูงโปร่งและสูงกว่าทุก ๆ องค์ใน 4 ท้าวจตุโลกบาลมีผิวกายสีเขียว, มือซ้ายถือพิณ, มือขวาตีพิณ พวกคนธรรพ์เป็นบริวาร
2. ท้าววิรุฬหก ผู้เป็นใหญ่ด้านทิศใต้ รูปร่างสีขาวรูปร่างสมส่วนงดงาม, มีหน้าแดง, มือซ้ายมึงเลื้อยพันฝ่ามือจับคองูไว้, มือขวาถือพระขรรค์, มีมงกุฎประดับด้วยรูปรูปนาค มีพวกอสูรเป็นบริวาร
3. ท้าววิรูปักษ์ ผู้เป็นใหญ่ด้านทิศตะวันตก มีรูปร่างสีขาวรูปร่างอ้วนใหญ่เหมือนกระพ้อมใส่ข้าว, ท้องป่องพุงใหญ่, คอสีส้ม, หัวโต, ฟันขาวเขี้ยวโง้งออกจากปาก, มีริมฝีปากนูน ๆ ตาใหญ่มาก, ขาสั้น, กายาลำสัน, มือซ้ายถือธนูทรงอาภรณ์สีแดงเลือด มีฝูงนาคเป็นบริวาร
4. ท้าวกุเวร (ท้าวเวสสุวรรณ) ผู้เป็นใหญ่ด้านทิศเหนือ เป็นยักษ์ 3 ขา มีฟัน 8 ซี่ มี 4 กรพระวรกายขาวกระจ่างสวมอาภรณ์งดงาม มีมงกุฎเป็นน้ำเต้าทรงอยู่บนพระเศียร, แต่มีรูปร่างพิการร่างกายกำยำลำสันดูแข็งแรงรูปร่างสมส่วน, มือขวาถือกระบองยาว พวกยักษ์เป็นบริวาร

ตัวอย่างที่ 2

... บัดนี้ช่วยจักเชิญเอา เทพदानาเอาขวัญมาเข้า ขวัญเจ้าไปอยู่เหล่าแกม
ป่าหญ้าคาก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ป่านาแกมข้าวก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่
โกนบ่วงหลวงก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ดงบ่วงฮ้องก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ...

(คำสู่ขวัญเด็ก, เฉลิม ปัสสาวัดนะ, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า บัดนี้ ข้าจะเชิญเอาเทวดาติดตามเอาขวัญมายังตัวเจ้า ขวัญเจ้าไปอยู่
ป่าหญ้าคา ขวัญเจ้าไปอยู่ป่าหญ้ารก ขวัญเจ้าไปอยู่โพรงบ่วงหลวงก็ให้มาวันนี้

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า เทพदानาเอาขวัญมาเข้า ซึ่งคำนี้ เป็นคำที่
แสดงออกถึง การอัญเชิญเทวดาขอให้ช่วยไปติดตามขวัญกลับมา เพราะเด็กที่คลอดใหม่มักตกใจง่าย
เมื่อได้ยินหรือเห็นอะไร ขวัญนั้นอาจจะล่องลอยไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลอบขวัญและ
เรียกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว จึงต้องขออัญเชิญเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ไปตามขวัญนั้นกลับมา และ
เพื่อให้เด็กเลี้ยงง่าย อยู่ดีมีสุข

1.4 เหตุผลในการสู่ขวัญนาค

นาค หรือพ่อนาค คือผู้ที่เตรียมตัวจะบวชเป็นพระสงฆ์ และตามประเพณีของชาวไทย
เลยจะทำขวัญนาค เพื่อเทศน์สอนนาค เกี่ยวกับเรื่องคุณของบิดามารดา ตลอดจนกิจวัตรของพระสงฆ์
ที่ควรประพฤติปฏิบัติเมื่อบวชเป็นพระ ปราภคณาธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญ 4 เหตุผลคือ เพื่อ
แสดงความชื่นชมยินดี เพื่อแสดงความเลื่อมใส ศรัทธา เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา
เพื่อเตือนสติและสั่งสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 เพื่อแสดงความชื่นชมยินดี

ชาวไทยเลยทำพิธีสู่ขวัญนาค การสู่ขวัญอุยพรเพื่อฉลองขวัญนาคแสดงความชื่นชม
ยินดี เพราะการจะจัดงานบวชแต่ละครั้งต้องใช้เวลาเตรียมงาน อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือของญาติ
พี่น้องและคนในชุมชนเพื่อการเตรียมงานบวช จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดี และชื่นชม สำหรับการบวชและ
การทำขวัญนาค ดังตัวอย่าง

... ศรี ศรี สุขะ สวัสดิ์ จงมีแก่งข้าทั้งหลาย ทั้งพระเทพนาค นาโค เทพบุตร
และเทพดาจักรโลกบาล ทั้งทุกที่พร้อมจักรวาลทั้งพรหมณ์ สถานเจ้าถิ่น จงมา
ชื่นชมยินดี คลาละศรีอันวิเศษ ว่ามีพระเกศาเกล้าจะเข้า วันนี้เป็นวันดี
... วันนี้เป็นวันภาอันล้ำเลิศ ประเสริฐเป็นมงคล บุญแปลงดีแต่งแล้ว มาขวัญแก้ว
จึงยอมมา มีทั้งเสนาอำมาตย์นักปราชญ์พร้อมพันมวลงมา มีทั้งลุงตา และพ่อแม่เฒ่าแก่
พ่อแม่พี่น้อง พร้อมกันมาทุกทั่วไหลหลังกันมา มีทั้งหญิงชายและสาวบ่าว
ใจดีอ่าวยินดีเข้ามาสู่พิธีบายศรี บายศรีเป็นเจ้านาค ...

(คำสู่ขวัญนาค, เสริญ เกตุศรี, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ศรี ศรี สุขะ สวัสดิ์ จงมีแต่พวกข้าทั้งหลาย ทั้งเทวดา พญานาค
เทวดาท้าวจตุโลกบาล ทุกที่ทั่วจักรวาล พรหมณ์ และเจ้าถิ่นให้มาชื่นชมยินดี มงคลอันวิเศษ ว่า
ผู้เหนือหัวจะเข้ามาสู่พิธีสู่ขวัญ วันนี้เป็นวันที่ดี ...

วันนี้เป็นวันท้องฟ้าปลอดโปร่ง ประเสริฐเป็นมงคล จัดเตรียมแต่งพาขวัญดีแล้ว จึงยกมา มีทั้งอำมาตย์ นักปราชญ์ พร้อมใจกันมาทั้งลุงตา พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่และญาติพี่น้องพร้อมกัน มาทุกคนทั่วหน้าพากันหลังไหลมา มีทั้งหญิงชายและสาวใช้ ร่วมแสดงความยินดีพิธีสู่ขวัญนาค

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ชื่นชมยินดีและยินดี ซึ่ง 2 คำนี้ เป็นคำที่ แสดงออกถึง ความชื่นชมยินดี การแสดงความชื่นชมยินดีในพิธีสู่ขวัญนาคนั้น ก็ยังได้เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มาเป็นสักขีพยานในการทำพิธี เพื่อให้การทำพิธีสู่ขวัญนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น ผู้ที่ได้มาร่วมพิธี สู่ขวัญให้นาค ยินดีกับนาคและครอบครัวของนาค ซึ่งชาวไทยเลยถือว่างานบายศรีสู่ขวัญให้นาค นอกจากจะสร้างความเป็นสิริมงคลแก่นาคแล้ว ยังรวมถึงผู้ร่วมพิธี เพราะเป็นงานบุญ ผู้ร่วมงาน จะได้รับอานิสงส์ เป็นการสร้างสมบุญบารมีที่เป็นอริยทรัพย์อันประเสริฐ ซึ่งจะติดตามตัวไปได้ในชาติหน้า

1.4.2 เพื่อแสดงความเลื่อมใส ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

ชาวไทยเลยมีความผูกพันและยึดมั่นในพระพุทธศาสนาซึ่งเกี่ยวข้องกับอยู่ในระบบ ความเชื่อและพิธีของชุมชน ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไทยเลยได้หล่อหลอมพฤติกรรมที่ แสดงต่อกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การบริจาคทานสิ่งของเพื่อร่วมทำบุญ เพราะเชื่อเรื่องผล บุญที่ได้ทำ ไม่ว่าจะเป็ความเลื่อมใส ศรัทธา ที่มีต่อการบวชเพื่อเป็นการสืบทอดต่อพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏคำอธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญนาค ดังตัวอย่าง

...บัดนี้เจ้าย่างเข้าเขต 21 ปี ด้วยพอดีคักแก่ พ่อแม่จึงหาฝูงศรัทธา และฝูงญาติพี่น้อง ทั้งพวกพ้องและมิตรสหายบางคน บางคนศรัทธาหลายได้เสื่อ ได้เสาด เพื่อเป็นของเจนนานอันล้ำยิ่ง เพื่อใจใสในศรัทธา หัวใจใสศรัทธา แแรงกล้า เพราะอยากไปเห็นหน้าแก้วกิง ขออย่าได้ตัวรอกอยู่ในโลก ให้พ้นจากทุกขเวทนา ...

(คำสู่ขวัญนาค, เจริญ เกตุศรี, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า บัดนี้เจ้าอายุย่าง 21 ปีบริบูรณ์ พ่อแม่จึงจัดหาผู้มีจิตศรัทธา ญาติ พี่น้อง ทั้งคนเคยรู้จักมักคุ้นและเพื่อนสนิทบางคน บางคนมีความศรัทธามากได้นำเสื่อและที่นอน ... เพื่อเป็นของนำมาร่วมทำบุญอันล้ำค่ายิ่ง ด้วยใจเลื่อมใสศรัทธา เพราะอยากเห็นหน้าพระบวชใหม่ ขออย่าได้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกให้พ้นจากความทุกขเวทนา

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ศรัทธา ซึ่งคำนี้เป็นคำที่เป็นออกถึง ความ เลื่อมใส ศรัทธา ผู้ที่ให้ทานด้วยความศรัทธาในเรื่องบุญกุศล เชื่อว่าโลกหน้ามีจริง ศรัทธาว่านรก สวรรค์มีจริง อานิสงส์ของการสร้างบุญบารมี โดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุข ด้วยความเมตตาจิตของตน ทานนั้นย่อมมีผลบุญมาก ได้บุญบารมีมาก ถึงแม้จะเป็นการให้ทานน้อย เพราะมีเจตนาในการให้ทานบริสุทธิ์ แต่ถ้าไม่มีความศรัทธา ทำทานด้วยใจขุนมัว สิ่งที่เราทำทานไป ก็ไม่ได้เกิดอานิสงส์ของการสร้างบุญบารมีเท่าที่ควร ด้วยอำนาจแห่งศรัทธา มีจิตใจมุ่งใสขณะให้ทาน นั้น ทำให้ไม่เกิดอกุศลที่ชาติก็ตาม จะได้รับรางวัลที่สวยงามน่าเลื่อมใส มีผิวพรรณงามประดุจทองคำ ดังนั้น ชาวไทยเลยจึงนำของมาร่วมทำบุญในพิธีสู่ขวัญนาค ด้วยความเลื่อมใส ศรัทธาอันแรงกล้า

1.4.3 เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

การบวชเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การบวชเป็นการทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนจะพึงปฏิบัติสืบกันมา และเพื่อนำมาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติต่อไปในการครองเรือนในกายภาคหน้า ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ผู้งข้าทั้งหลายจึงพร้อมกันมาบายศรีเจ้านาคทุกภาคพร้อมหมู่มวมลมา

เจ้านาคจักลีลาออกผนวช บวชสืบสร้างในพระศาสนา ...

(คำสู่ขวัญนาค, ของ จันทรรทาศรี, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า พวกข้าทั้งหลายจึงพร้อมกันมาบายศรีเจ้านาค มาพร้อมกันทั้งหมด เจ้านาคจะลาออกผนวช บวชสืบสร้างในพระศาสนา

ตัวอย่างที่ 2

... เจ้าจงไปเรียนเอาพระไตรปิฎกหลักธรรมเฮียงฮุงแจ้ง โยกโสภ

ให้เจ้านาคนี้ได้เทศนาสอนสั่ง ให้เจ้านาคนี้นั่งพิจารณา ...

(คำสู่ขวัญนาค, เสริญ เกตุศรี, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า เจ้าจงไปเรียนเอาพระไตรปิฎกหลักธรรมให้รู้แจ้งในทางดี ให้เจ้านาคนี้ได้เทศนาสอนสั่ง ให้เจ้านาคนี้นั่งพิจารณา

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า บวชสืบสร้างในพระศาสนา และเรียนเอาพระไตรปิฎกหลักธรรม ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่บอกออกถึง การประพฤติในส่วนที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” เพื่อความประเสริฐ เพื่อบรรลุถึงความสิ้นกิเลส โดยประพฤติให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติ ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ และเป็นหลักข้อกำกับควบคุมการกระทำหน้าที่อื่น ๆ ได้ทั้งหมดของพระสงฆ์ ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญนั้นมี 4 ประการ ได้แก่ หน้าที่ในการศึกษาธรรม หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม หน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม และหน้าที่ในการรักษาธรรม

1.4.4 เพื่อเตือนสติและสั่งสอน

การสู่ขวัญนาคเพื่อเตือนสติและสั่งสอนนาคให้ตระหนักถึงความสำคัญของบุญคุณบิดามารดาแล้ว ยังเตือนสติในการปฏิบัติตน การปฏิบัติหน้าที่ของสงฆ์ การไปบวชเพื่อบำเพ็ญไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา และอาณิสงส์ของการอุปสมบท มุ่งสงเคราะห์ตนเอง ผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ดังตัวอย่าง

... เจ้าบวชแล้วเป็นภิกษุสงฆ์ ทรงศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด ให้เจ้างามผ่องแผ้ว ในคุณ

แก้วสามประการ เอาทางนิพพานให้มั้ม ให้เจ้าตั้งมานาอบนวดบาท

ให้ครูบาอาจารย์ทุกเข้าคำ หนา ๆ เว้าสนทนา คลองลิกขาอย่าประมาททั้ง

ปัตตาดและกวาดตู่ให้เจ้าเอาใจดูหลังหล้า หูพรั้มพร้อมฟังเสียงศัพท์สำเนียง

อันเป็นประโยชน์ อดสร้างโพธิสมภาร พรารถนาลัพพัญญุตตัญญาณผ่องแผ้ว

กล่าวแล้วคือ พระนิพพาน เทียวสงสารแสนยากคลองลำบากให้เพียรอด

**ในลิขาท อุดทุกสิ่งอุดล้ำยิ่ง เหลือหลาย นอนตื่นสายเกิดโทษชาวบ้านโกรธ
บ่นมนต์ เจ้าอย่าสนละวอนอันบ่แม่นฮืด ปบเด่นดิดกะโยงโตนโกน ๆ เสียงฮ้องฮ้ำ
เว้าหน้า ๆ นำสาว ... อาบัติหนามีมาก อาบัติหลากเหลือหลายตกบายเป็นบาป
ฝูงหยาบฮ้ายอย่างกระทำกรรมเวรมีหลายสิ่ง **อาบัติยิ่งเป็นเวรของบ่เคน**
เจ้าอย่าฉันเกิดโทษ อาบัติโลดปาจิตตีย์ แม่นฮีลฮีบได้หลาย ...**

(คำสู่ขวัญนาคน, ของ จันทรทาศรี, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เจ้าบวชแล้วเป็นภิกษุสงฆ์ ถือศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด ให้เจ้างามผ่องแผ้ว
ในคุณแก้วสามประการ เอาทางนิพพานให้พ้น ให้เจ้าตม่น้ำอาบรดทำให้ครูอาจารย์ทุกเข้าเย็น
สม่าเสมอ พุดสนทนา คลองศีลอย่าประมาท ปัดกวาดด้วยไม้กวาดก้านมะพร้าวและธูป เจ้าเอาใจใส่ดู
หูฟังเสียง คำศัพท์สำเนียงอันเป็นประโยชน์ พยายามสร้างบุญบารมี พรารณาเป็นพระอรหันต์ กล่าว
แล้วคือนิพพาน นำสงสาร แสนยาก คลองลำบากให้มูมานะอดทนในศีล อดทนทุกอย่าง อดทนอย่างมาก
นอนตื่นสายเกิดโทษ ชาวบ้านโกรธไม่มนต์ เจ้าอย่าสนใจในสิ่งไม่ใช่การปฏิบัติ กระโดดโลดเต้นไปมา
พูดกับสาว ๆ อาบัติมีมาก ตกนรกเป็นบาป พวกหยาบร้ายอย่างกระทำ กรรมเวรมีหลายสิ่ง อาบัติยิ่ง
เป็นเวร ถวายของไม่ประเคน เจ้าอย่าฉันเกิดโทษ อาบัติโลดปาจิตตีย์ คือความจริงทั้งหลาย

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ทรงศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด เป็นข้อปฏิบัติให้
บริสุทธิ์ โดยประพจน์ให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติ คือการรักษาศีล 227 ข้อ ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของ
พระสงฆ์ปัดตาดและกวาดธูป เมื่อบวชเป็นพระแล้วต้องช่วยงานวัด การกวาดลานวัด ล้างโบสถ์ เป็นกิจ
ของสงฆ์ฟังเสียงศัพท์สำเนียงอันเป็นประโยชน์ คือให้มันศึกษาเล่าเรียนธรรมะ ฟังและเรียนรู้ที่เป็น
ประโยชน์เพียรอดในลิขาท อุดทุกสิ่งอุดล้ำยิ่ง คือ ต้องรักษาศีลแต่ละข้อ วินัยแต่ละข้อ นอนตื่น
สายเกิดโทษ เป็นพระต้องตื่นแต่เช้าเพื่อทำกิจของสงฆ์ให้สมบูรณ์ เสียงฮ้องฮ้ำ เว้าหน้า ๆ นำสาว คือ
ให้มีความสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ และอาบัติยิ่งเป็นเวรของบ่เคน เมื่อเป็นพระจะรับของถวายจาก
ญาติโยมที่เป็นสิกาต้องประเคนของทุกครั้ง ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงออกถึง การสั่งสอนเพื่อ
เตือนสติคนเมื่อบวชเป็นพระ

1.5 เหตุผลในการสู่ขวัญในการทำนา

ชาวไทยเลยมีอาชีพทำนา ทำไร่ เป็นส่วนใหญ่อาชีพชาวนามีความสำคัญต่อชาวไทยเลย
ด้วยความผูกพันและความสำนึกในบุญคุณนาที่เป็นแหล่งผลิตข้าว ชีวิตของชาวไทยเลยจึงผูกพันกับสิ่ง
ที่เกี่ยวข้องกับ “ข้าว” จึงทำพิธีสู่ขวัญก่อนลงมือทำนาในแต่ละปี ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้ทำพิธีสู่ขวัญ
ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญนา ข้าวและลานดังต่อไปนี้

1.5.1 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ท้องนา การสู่ขวัญนาเพื่ออัญเชิญเทวดา ผู้รักษา
ไร่นา ซึ่งชาวไทยเลยเรียกว่า ผีตาแฮก มารับเครื่องสังเวย และกล่าวเชิญขวัญนาให้มาสถิตอยู่กับนา
ขอให้ข้าวในนาบริบูรณ์ เจริญงอกงาม พวกสัตว์ร้ายอย่าได้มากัดกิน จะมีพิธีสู่ขวัญให้นา เพื่อเป็น
สิริมงคลและเจ้าของนา จะได้ทำนาสะดวกและได้ข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ ด้วยประการทั้งปวง
ดังตัวอย่าง

... ข้าขออัญเชิญเทพดา อันฮักษาภูมิเขต ในประเทศหัวไร่ และปลายนา
 อันได้นามสมญาว่าตาปู่แฮก * อันอยู่ในละแวกเขตแคว้นแดนนา บัดนี้ฝูงข้า
 ได้พากันนำเครื่องบูชาและเมี่ยงหมาก ข้าวเหล่าหลากหลายทั้งคาวหวาน ...
 เพื่อจักได้**ทำมิ่งสิ่งขวัญ** ** ทั้งนาเหนือและนาไต้ น้ำไกล้และนาไกล ...
 ต้นข้าวงามพอบานว่าต้นอ้อย ใหญ่ป่น้อยพอบวมปลายจาน ...
 ฝูงสัตว์วัวควายอย่าได้มากินไกล้ ฝูงบ้งไต่อย่าได้มาราวี ทั้งสัตว์ตัวฮี***
 และตัวก้อมตัวอ้อมป้อม แม่นกจาบตัวขาวเหลือง นกจิกเฟื่องตัวยาวซาก่าน
 อย่าได้บินมาผ่านกระทำอันตรายสัตว์ทั้งหลายมีหนูและ กระจ่ายอย่าได้มา
 ทำฮ้ายแก่ข้าว กล้าในนา ...

(คำสู่ขวัญนา, หวิน สิงห์มณี)

ถอดความได้ว่า ข้าขออัญเชิญเทพดาที่รักษาภูมิประเทศเขตไร่และปลายนา ที่ได้นาม
 ว่าตาปู่แฮก ที่อยู่ในละแวกเขตแคว้นแดนนา บัดนี้พวกข้าได้พากันนำเครื่องบูชาและเมี่ยงหมาก ข้า
 เหล่า อาหารหลากหลายอย่างทั้งคาวหวาน ... เพื่อจะได้**ทำพิธีสู่ขวัญ**ทั้งนาเหนือและนาไต้ นาไกล้และ
 นาไกล ... ต้นข้าวงามเท่าต้นอ้อย ใหญ่ไม่น้อยถึงปลายต้นจาน ... ฝูงสัตว์วัวควายอย่าได้มากินไกล้
 ฝูงสัตว์กินต้นข้าว ทั้งตัววีและตัวกลม ตัวสั้น นกจาบตัวขาวเหลือง นกจิกเฟื่องตัวยาวซาก่า
 อย่าได้
 บินมาผ่านกระทำอันตราย สัตว์ทั้งหลายมีหนูและกระจ่ายอย่าได้มาทำลายข้าวในนา

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า **ทำมิ่งสิ่งขวัญ** คำนี้เป็นคำที่แสดงออกถึงการ
 ทำขวัญให้กับนา ในแต่ละปีเจ้าของนา จะต้องทำพิธีเช่นสังเวยก่อนลงไถ พวกเขาจะทำพิธีเชิญผี
 ตาแฮกตนหนึ่งมาเป็นผู้เฝ้ารักษาที่นาและข้าวกล้า เพื่อไม่ให้สัตว์ชนิดต่างมากัดกินและทำลายต้นข้าว
 ในนาให้เสียหาย เช่น ตัวบ้ง เป็นหนอนชนิดหนึ่งที่คอยกัดกินใบอ่อนของต้นข้าว ที่จะทำให้ข้าวในนา
 นั้นไม่สมบูรณ์

1.5.2 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าว

ชาวไทยเลยสมัยโบราณประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่สามารถปลูกข้าวไว้
 รับประทานเอง ชีวิตของชาวไทยเลยจึงผูกพันกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้าว และให้ความสำคัญกับ “ข้าว”
 เพราะข้าวมีบุญคุณต่อชาวไทยเลย ด้วยความสำนึกในบุญคุณของข้าว เห็นคุณค่าและเชื่อในการทำ
 ขวัญข้าว ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้**ทำพิธีสู่ขวัญข้าว** ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญข้าว คือ
 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าว ดังตัวอย่าง

... ศรี ศรีฮอดเมื่อสิ้นวันดีจึงวางอาสน์เทลง ไม่ถ่อนสิ้นมาตี ไม่ถ่อนตีมาฟาดตีปัก ๆ
 ตีแป๊ก ๆ ตีแหลกจั่งพากันสะสอยเยี่ยฟาง แล้วไปหาผู้สวดมานั่งอาสน์**คุณขวัญ**
 ไปหาญาติพี่น้อง ไปหาพวกพ้องเข้ามาช่วยยกช่วยโยพาขวัญ ...

(คำสู่ขวัญข้าว, หวิน สิงห์มณี)

* ตาแฮก หรือ ผีตาแฮก หมายถึง ผีบรรพบุรุษผู้รักษา

** ทำสิ่งมิ่งขวัญ หมายถึง เพื่อจะได้ทำสิ่งอันเป็นมงคลแก่ขวัญ

*** ตัวฮี หมายถึง ตัววี มีลักษณะตัวยาวกลม

ถอดความได้ว่า ถึงวันดีคืนดีจึงวางที่นั้งลง แล้วมาพร้อมกันนวดข้าว ตีเสียงดังปึก ๆ แปก ๆ เมื่อเม็ล็ดหล่นจนหมดแล้วก็เขี่ยฟาง เสร็จแล้วไปหาพราหมณ์มาสู่ขวัญ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เข้ามาช่วยยกพาขวัญ

1.5.3 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ลานข้าว

การสู่ขวัญลาน หรือคำสู่ขวัญลานข้าว (ลาน หมายถึง ลานเดินที่ชาวนา เตรียมไว้ ฟ่อนข้าว และนวดข้าว) เมื่อชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจะมัดเป็นฟ่อน ๆ นำมาเก็บไว้ที่ลาน จะทำ พิธีสู่ขวัญลานก่อนจะนวดข้าว ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญลานคือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ลานข้าว ดังตัวอย่าง

... มื้อนี้แม่นม้อสันต์ วันนีแม่มนวันดี จึงไปเชิญเมธีและนักปราชญ์

ขึ้นนั่งอาสน์**คุณขวัญ** มาเยอขวัญเอย ต้นชันนั้นแม่มนข้าวเจ้า แก่ฟ้าวนั้นข้าวตอ ...

(คำสู่ขวัญลาน, ทองคำ กัณฑ์วรรณะ)

ถอดความได้ว่า วันนี่คือวันดี จึงไปเชิญเมธีและนักปราชญ์ ขึ้นนั่งอาสน์สู่ขวัญมา ถัดขวัญต้นตั้งตรงนั้นคือข้าวเจ้า ข้าวพันธุใช้เวลาปลูกน้อยเกี่ยวได้เร็ว

จากตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้ว่า คุณขวัญ ซึ่งเป็นคำที่แสดงออกถึง การทำขวัญให้ ลาน ซึ่งใช้เป็นที่เก็บข้าวหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ชาวไทยเลยทำพิธีสู่ขวัญลานเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ ข้าวและเจ้าของ เพื่อให้ข้าวนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.6 เหตุผลในการสู่ขวัญสัตว์

ชาวไทยเลยยังจัดพิธีสู่ขวัญให้สัตว์บางชนิด ซึ่งเป็นสัตว์ใช้งาน หรือเพื่อประโยชน์ แก่คน เช่น ช้าง วัว ควาย ตัวไหม เพื่อเป็นสิริมงคลแก่สัตว์ ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญสัตว์ ดังต่อไปนี้

1.6.1 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่วัวและควาย

วัวและควายเป็นสัตว์ที่มีคุณแก่ชาวไทยเลย อันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวไทยเลยมาก รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ จึงแสดงความกตัญญู กตเวทิต์ ด้วยการจัดพิธีสู่ขวัญให้วัวและควาย เพื่อเป็นสิริมงคลแก่สัตว์ แก่เจ้าของ ดังที่ได้ปรากฏใน คำสู่ขวัญวัวควาย ดังตัวอย่าง

... ฟุ้งญาติเจ้าหมู่ชาวนาเขาจึงจัดเอามาการวะ ปุบผา ข้าวตอกและดอกไม้ปุบผา ทั้งสุราและไก่ต้ม ทั้งหลายส้ม ข้าวต้มและเผือกมัน ลัพพะมีทุกสิ่ง กล้วยอ้อยยี่ง นานามีอยู่สะอาดเขาจึงไปอาราธนาเอายังอาจารย์มานั่ง มาสวด**คุณขวัญ** ...

(คำสู่ขวัญวัว ควาย, เสริญ เกตุศรี)

ถอดความได้ว่า พวกญาติพี่น้องชาวนา เขาจึงจัดเอามาการวะด้วยดอกไม้ ข้าวตอก และดอกไม้ สุรา ไก่ต้ม แกงส้ม ข้าวต้มมัด เผือกมัน มีพร้อมทุกสิ่ง กล้วย และอ้อย มีอยู่สะอาดเขาจึง ไปเชิญอาจารย์มานั่ง มาสวดเพื่อเพิ่มพูนขวัญ

1.6.2 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ช่าง

ช่างเป็นสัตว์เลี้ยงที่ให้คุณต่อคนและเป็นสัตว์เลี้ยงที่นับว่าใหญ่ที่สุด จึงนิยมสู่ขวัญให้คล้ายควายกับวัว เพื่อเป็นสิริมงคลแก่สัตว์ แก่เจ้าของ ด้วยเหตุผลในการสู่ขวัญดังนี้

... ซ้อยลิเชิญเอาแกนหลวงผู้ปั้นฮูปแข่งเจ้า ก็ให้มาเสียมื้อนี้วันนี้ ให้มา
ช่วยค้ำช่วยคุณ* ผู้ซ้อลิเชิญเอาแกนหลวงผู้ปั้นฮูปฮ้าง ฮูปม้า
 ตัวอาจมงคล ให้มา**ช่วยค้ำช่วยคุณช่วยยอ**** ...

(คำสู่ขวัญช่าง, สุวรรณ พันลูกท้าว)

ถอดความได้ว่า ช่างจะเชิญเอาแกนหลวงผู้ปั้นรูปขาเจ้า ให้มาวันนี้ ให้มาช่วยหนุน
 ช่วยเพิ่มพูน ช้าขอเชิญเอาแกนหลวงท่านผู้ปั้นรูปช่าง รูปม้าตัวมงคล ให้มาช่วยบำรุงให้เจริญขึ้น
 เพิ่มพูน ช่วยชู

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้ว่า คุณขวัญ ช่วยค้ำ ช่วยคุณ ช่วยยอ ซึ่งคำเหล่านี้เป็น
 คำที่แสดงออกถึง การทำขวัญให้กับสัตว์ที่ให้คุณประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของ
 ชาวไทยเลย เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่สัตว์และเป็นการขอขมากรรมต่อสัตว์ที่เลี้ยงไว้ใช้งานด้วย เช่น
 วัว ควาย และช่าง

1.7 เหตุผลในการสู่ขวัญบ้านเรือน

การสู่ขวัญวัตถุสิ่งของที่นำไปใช้สวดในพิธีสู่ขวัญวัตถุสิ่งของของบางชนิด วัตถุสิ่งของเหล่านี้
 มีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับวิถีดำเนินชีวิตของชาวไทยเลย จึงจัดพิธีสู่ขวัญให้กับสิ่งของที่มีค่าหรือ
 ใช้เป็นประโยชน์สำคัญ เพราะเชื่อว่ามีขวัญและสู่ขวัญให้สิ่งนั้นด้วย เช่น เส้าเฮือน เฮือน เกวียน เล้า
 ข้าว รถยนต์ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้ทำพิธีสู่ขวัญ ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญคือ
 เพื่อความเป็นสิริมงคล แก่บ้านเรือน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เรือน

ชาวไทยเลยให้ความสำคัญแก่เฮือน หรือเรือนมากจึงทำพิธีสู่ขวัญเรือน เพื่อเป็นสิริมงคล
 แก่เรือนและเจ้าของเรือน รวมทั้งผู้อยู่อาศัย ดังตัวอย่าง

... นางอาบแล้วทรงศรีนางผู้ดี*** ตั้งฮึดไว้ว่า ให้ผู้ซ้อ**คุณขวัญ คุณขวัญ**ดีขวัญงาม
 ลวดแล้ว ตกแต่งแล้วสมพอ ยอใส่เส้าสุขบวด หวายลวด คาดกับแป ยกลอน
 แกขึ้นใส่ ตงลำใหญ่ลายเลียน ...

(คำสู่ขวัญเฮือน, ไสว ทิพรัตน์, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า นางอาบน้ำแล้วแต่งตัวสวย นางผู้ดี ตามประเพณีไว้ว่าให้ผู้ซ้อเพิ่มพูน
 ขวัญ เพิ่มพูนขวัญให้ดีให้งามให้เสร็จเรียบร้อย ตกแต่งให้เหมาะสม ยกเส้าลงหลุม หวายลวด พาดกับ
 แป ยกลอนขึ้นใส่ม่ม ตงลำใหญ่เรียงกัน

* ช่วยค้ำช่วยคุณ หมายถึง ช่วยหนุน ช่วยเพิ่มพูน

** ช่วยยอ หมายถึง ช่วยบำรุงให้เจริญขึ้น ช่วยเพิ่มพูน และช่วยชู

*** นางผู้ดี หมายถึง เส้าเรือน คือต้นเส้าที่เป็นมิ่งบ้าน ขวัญบ้าน โบราณอีสานถือว่าเป็น “เส้าแม่บ้าน”

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า คุณขวัญ ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงออกถึง เพิ่มพูนขวัญ เป็นการทำขวัญให้กับเรือน เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่เรือนเจ้าของเรือน และให้ผู้อยู่อาศัยนั้นมีแต่ความสุข ความเจริญ มีความมั่นคงถาวร

1.8 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่พาหนะ

1.8.1 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เกวียน

ชาวไทยเลยสมัยก่อนยังนิยมสู่ขวัญให้กับพาหนะที่ใช้สำหรับลากเข็น เช่น เกวียน เพราะผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวไทยเลย เพราะเกวียนเป็นพาหนะพื้นฐานที่ใช้แทนการขนส่งสัมภาระ สิ่งของและการเดินทางไปมา เกวียนเป็นพาหนะที่ให้ประโยชน์แก่ชาวไทยเลยในสมัยแต่ก่อน การสู่ขวัญเกวียน ก็เพื่อเป็นสิริมงคลและให้มั่นคงถาวรเป็นประโยชน์แก่เจ้าของต่อไปนาน ๆ และนำโชคลาภมาสู่เจ้าของ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีพิธีสู่ขวัญสู่ขวัญเกวียน ดังตัวอย่าง

... เขาจึงเอาภาชนะแก้ว**เบิกคุณขวัญ*** มีทั้งพลูพันและหมากจีบ ทั้งผ้าผ่อนและบายศรี มีทั้งหรีและต่างแก้ว ดูวดแล้วกระจกแยง มีทั้งของหอมแลแป้งปน ดุเลิศล้ำฝ้ายผูกแขน มีทั้งแหวนและสร้อยคอ ผูกตุ้มข้อยจิงหามา มีทั้งบุปผาดวงดอกไม้ มีทั้งเทียนรูปใต้ไลในพา มีทั้งสุราและไก่ต้ม มีทั้งหวานและลัม ข้าวต้มและเผือกมัน สัพพะมีทุกสิ่ง มีทั้งกล้วย อ้อยลิ่งนานา มีสูอันจัดหามา สะอาด เขาจึงไปอาราธนาอาจารย์เจ้าผู้ฉลาด มานั่งอาสน์**คุณขวัญ** ...

(คำสู่ขวัญเกวียน, เตือน วิชัยวงษ์)

ถอดความได้ว่า เขาจึงเอาพาขวัญที่ตกแต่งดีมาบายศรีสู่ขวัญ มีทั้ง พลู หมาก ที่พันจีบ ทั้งผ้าเสื่อและเครื่องบายศรี มีทั้งหรี และต่างหูทองดูดีแล้วมาส่งกระจก มีทั้งของหอมและแป้งปน มีของดีเลิศล้ำ ฝ้ายผูกแขน มีทั้งแหวนและสร้อยคอ พวกข้าจึงจัดหามา มีทั้งดอกไม้พวงมาลัย มีทั้งเทียนรูปไว้จุดให้แสงสว่างในพาน มีทั้งสุราและไก่ต้ม มีทั้งอาหารหวานและคาว แกงลัม ข้าวต้มมัดและเผือกมัน มีพร้อมทุกสิ่ง มีทั้งกล้วยอ้อย มีทุกอย่างจัดหามาเตรียมสะอาด เขาจึงเชิญอาจารย์ผู้รู้ มานั่งเพิ่มพูนขวัญ

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า เบิกคุณขวัญ คุณขวัญ ซึ่ง 2 คำนี้เป็นคำที่แสดงออกถึง เพิ่มพูนขวัญเป็นการทำขวัญเกวียน ซึ่งในพาขวัญนั้นมีเครื่องบายศรีประกอบได้ด้วย ดอกไม้ รูปเทียน ผลไม้มีกล้วย อ้อย อาหารมี ไก่ แกงลัม แกงหวาน เครื่องดื่มมี สุรา เครื่องแต่งกายมี เสื่อ ผ้า หรี กระจก และเครื่องประดับมี สร้อย แหวน ทุกอย่างในพาขวัญล้วนเป็นของที่ดี จัดหามาเพื่อสู่ขวัญให้เกวียน

1.8.2 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่รถยนต์

การสู่ขวัญรถยนต์ เพื่อเป็นสิริมงคลให้รถยนต์ ใช้งานได้นาน ๆ และปลอดภัย และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่รถยนต์และนำโชคลาภมาสู่เจ้าของ ชาวไทยเลยจึงจัดให้มีการสู่ขวัญรถยนต์ขึ้น ดังตัวอย่าง

* เบิกคุณขวัญ หมายถึง เริ่มต้นเพิ่มพูนขวัญ

... ข้อยบายศรีเอ็นขวัญรถแก้ว ขวัญเจ้ามาอยู่โตถั่งแล้ว ให้เจ้าค้ำคุณ* เอือน
 เถิงเดือนปีเงินทองไหลหลั่ง ขวัญเก้าอั้งคนจ้างซี้ไปมาให้คนได้เมตตามาช่วยจ้าง ...
 (คำสู่ขวัญรถยนต์, แดง สุจิริมงคล)

ถอดความได้ว่า ข้าจะบายศรีเรียกขวัญรถมงคล ขวัญเจ้ามาอยู่ตัวถั่ง ให้เจ้ามาเป็น
 มงคลแก่เรือนถึงเดือนปี มีเงินทองไหลมาเพื่อประกอบอาชีพให้มีคนเมตตามาช่วยจ้าง
 ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า ค้ำคุณ ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงออกถึงการทำขวัญ
 ให้พาหนะที่ใช้ลากเข็นสิ่งของและการเดินทางไปมา ความเป็นสิริมงคลแก่พาหนะและนำโชค लाभ
 มาสู่เจ้าของให้ใช้ประโยชน์ได้นาน ๆ

เห็นได้ว่าคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมือง จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการอธิบาย
 เหตุผลในการกระทำพิธีต่าง ๆ ดังนี้

1. เหตุผลในการสู่ขวัญพระพุทธรูป 3 เหตุผลคือ เพื่อความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาและ
 พระภิกษุสงฆ์ เพื่อถวายพรแด่พระสงฆ์ และเพื่อขอพรให้สำเร็จในสิ่งที่เป็นสิริมงคล
2. เหตุผลในการสู่ขวัญคน 5 เหตุผลคือ เพื่อแสดงความจงรักภักดี ศรัทธาและถวายพรต่อ
 พระมหากษัตริย์ เพื่อแสดงความชื่นชม ศรัทธาและอวยพรเจ้านายและผู้มีบรรดาศักดิ์ เพื่อแสดงความ
 ยินดีแก่มารดาและเด็กเกิดใหม่ เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญและเพื่อติดตาม
 ขวัญ
3. เหตุผลในการสู่ขวัญนา 4 เหตุผลคือ เพื่อแสดงความชื่นชมยินดี เพื่อแสดงความ
 เลื่อมใส ศรัทธาต่อพระพุทธรูปศาสนา เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธรูปศาสนาและเพื่อเดือนสติและสั่งสอน
4. เหตุผลในการสู่ขวัญในการทำนา คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ท้องนา ข้าวและลานข้าว
5. เหตุผลในการสู่ขวัญสัตว์ คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่สัตว์ ได้แก่ วัว ควาย ช้างและ
 ตัวหม่อน
6. เหตุผลในการสู่ขวัญบ้านเรือน คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเรือน
7. เหตุผลในการสู่ขวัญพาหนะ คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่พาหนะ ได้แก่ เกวียนและ
 รถยนต์

สังเกตได้ว่าเหตุผลในการสู่ขวัญ เป็นความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา อันเกี่ยวเนื่องกับ
 พระพุทธรูปศาสนาเป็นอันมาก และเหตุผลของการกระทำพิธีเน้นที่ความเป็นสิริมงคลแก่คน สัตว์และ
 วัตถุสิ่งของ เพราะความเป็นสิริมงคล เปรียบเสมือนสิ่งที่ดีงาม

จะเห็นได้ว่าคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมือง จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการ
 อธิบายเหตุผลในการกระทำพิธีต่าง ๆ ปรากฏคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญดังที่ได้กล่าวมา
 แล้วแต่ละคำอธิบายเหตุผลในการทำพิธีสู่ขวัญ คำอธิบายเหตุผลอาจจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
 คำสู่ขวัญจัดอยู่ในประเภทใด

* ค้ำคุณ หมายถึง เป็นสิริมงคล

บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า

สังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่าอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสังคมประเพณีหรือสังคมประเพณีนำ มีลักษณะดังนี้

ลักษณะเด่นของสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่าหรือสังคมประเพณีคือ

1. การเปลี่ยนแปลงมีน้อยและเป็นไปอย่างเชื่องช้า หรือที่เรียกว่า สังคมสถิตย์ (Social static)
2. มีการถือระบบญาติเป็นใหญ่ คือมีความผูกพันทางสายเลือด หรือโดยเพศชายเป็นใหญ่
3. การที่ประชากรมีโอกาสเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะขาดความรู้ในการคุมกำเนิด (Riesman, 2009. pp. 1951-1960)

การให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า เป็นวิธีการศึกษาการเรียนรู้แบบท่องจำด้วยมุขปาฐะข้อมูลที่ใช้ถ้อยคำเป็นสื่อในการสืบทอดโดยวิธีการบอกเล่า การให้การศึกษาจึงต้องทำเช่นนี้ เพราะในสังคมสมัยก่อนไม่มีตัวหนังสือใช้ และในสังคมสมัยก่อนที่ยังไม่มีโรงเรียน การศึกษาของสังคมจึงเป็นแบบต้องอาศัยการท่องจำด้วยวาจาเป็นพื้น หรือเรียกว่า “มุขปาฐะ” เป็นสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า คำสู่ขวัญเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่ให้การศึกษาของในสังคมชาวไทยเลย คำสู่ขวัญทำหน้าที่ให้ความรู้ ในสังคมที่ไม่มีตัวหนังสือใช้ เป็นสื่อในการถ่ายทอดให้ความรู้และส่งเสริมสร้างปัญญา ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ของคนในชุมชน ที่สั่งสมมาในสังคมชาวไทยเลย มีบทบาทในการอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมในท้องถิ่นของชาวไทยเลย เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงอยู่ในยุคสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย พบว่าคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมชาวไทยเลย มีดังนี้

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ภูมิปัญญาในการปลูกเรือน
2. การถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น
 - 2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด
 - 2.2 ประเพณีการแต่งงาน
 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 2) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์ เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542, หน้า 2) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตัว เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกภัยพิบัติทั้งปวง

จาวรารณ ธรรมวัตร (2543, หน้า 1) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผน การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา

ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

จากการศึกษาความหมายและแนวคิดของภูมิปัญญาของชาวบ้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพ โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพการปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต

ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นพื้นความรู้ความสามารถของชาวบ้าน ซึ่งเป็นคนธรรมดาสามัญในท้องถิ่น ที่คิดประดิษฐ์ หรือสร้างสรรค์สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น แล้วมีการสั่งสม หรือพัฒนาให้ดีขึ้นถ่ายทอดสืบต่อกันมาตามลำดับ

คำขวัญของไทยเลยมีบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษา เป็นเครื่องมือถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามี ภูมิปัญญาในการปลูกเรือน

การปลูกเรือนของคนสมัยก่อนอาศัยประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตัวของช่าง เนื่องจากสภาพของบ้านเรือนมีลักษณะเป็นไปตามผลผลิตด้านทางด้านภูมิศาสตร์ และเศรษฐกิจโดยตรง รวมทั้งคติความเชื่อต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เสฐียรโกเศศ (2531, หน้า 25) ได้กล่าวถึงเครื่องปลูกเรือน มีดังนี้

1. เสาเรือน

เสาเรือน มี 5 ชนิด คือ เสาตั้ง เสาเอก เสาโท เสาตรี และเสาพล หรือเสาสามัญ เสาตั้ง เป็นเสาตั้งคร่อมกลางรอดตรงขึ้นไป ปลายเสาจะทะลุรูซื่อเลยขึ้นไปชนและรับอกไก่ เพื่อยึดกันให้มั่น ระยะตั้งแต่หลังซื่อขึ้นไปชนอกไก่เรียกว่าใบตั้ง เรือนหลังหนึ่งมีเสาตั้ง 2 ต้น ตั้งอยู่ตอนกลางของด้านสกัดหรือหัวท้ายตัวเรือน

เสาเอก หรือเสาแรก คือ เสาที่ค้ำไว้เสาหนึ่งว่าเป็นเสาดิ่งมากกว่าเสาอื่น เสาที่งามรองลงมา เสาหนึ่งเป็น เสาโท และอีกเสาหนึ่งเป็นเสาตรี นอกนั้นเป็น สามัญ เสาเหล่านี้ทั้งหมดมีขนาดและความสูงเท่ากันทุกเสา

เสาสำหรับปลูกเรือนมักจะใช้ ไม้เต็ง ไม้รัง เพราะมีขนาดทำเสาเรือนได้เหมาะ ไม้เนื้อแข็งแกร่งทน สามารถฝังอยู่ใต้ดินไม่มีผุ

ไม้ประดู่ ไม้เหียง ไม้เคี่ยม เป็นไม้เนื้อแข็งเกินไป ไม้สะตอกแก่ที่จะสับฉาก และเจาะ

ไม้ซาก ไม้กะบก ไม้พะยอม ก็ไม่ใช่ทำเสาเรือน เพราะซื่อไม่ดี เป็นเรื่องซาก เรื่องบก (แห้ง) เรื่องเบา เรื่องยอม ไม่เป็นมงคล

ไม้ตะเคียน เป็นไม้ห้ามไม่ให้ใช้ เพราะมีชันน้ำมันมาก ถ้าใช้เป็นเสามักตกน้ำมัน ถือกันว่าเป็นอัปมงคล และการตัดไม้ตะเคียนไม่มีใครกล้าตัด เพราะถือกันว่ามีนางไม้ หรือผี นางตะเคียนดุนัก อาจทำให้คนตัดได้รับความเดือดร้อนถึงตายได้ ห้ามกระทุ้งปลูกต้นตะเคียนไว้ในบ้าน เชื่อว่าผีดูดวิญญาณนี้การปลูกเรือน จึงใช้แต่ไม้เต็ง ไม้รังเป็นพื้น

2. รอด ตง พรีง เต้า หัวเทียน คอสอง

รอด คือ ไม้ที่สอดเข้าไปในรูเสา ซึ่งจะเจาะไว้จากเสาต้นหนึ่งไปยังเสาต้นอีกหนึ่งทางด้านสกัด สำหรับยึดเสาดอนที่จะวางพื้นเป็นคู้ ๆ กันไป สอดรอดและเอาเครื่องบนขึ้นคู้กันเสร็จแล้วจึงจะวางตงตามแบน (ในสมัยก่อนจะปูตงไม้ได้เนื่องจากไม่มีตะปูตุง) บนหลังรอด แล่นไปตามยาวของห้อง

และวางพื้น (ถ้าปูกระดานพื้นตามยาวก็ไม่ต้องวางตง เช่น ศาลาวัดขนาดใหญ่) ตามขวาง ทับตงได้ต่อไป เสรีวางพื้นจึงเข้าไม้พริ้ง วางเหนือไม้รอด พริ้ง เป็นไม้กระดานวางตั้งปิดหัวตงด้านสกัดและปิดหัวกระดานพื้นด้านข้าง ไม้พริ้งจึงเป็นดั่งกรอบล่างของเรือน และเป็นเครื่องบังคับขนาดของเรือนไปในตัว วางทาบนอกเสาทุกต้น

เต้า คือ ไม้ที่ยื่นออกจากเสาทางด้านข้างของเรือน ใต้ช่อลงมาศอกหนึ่ง เป็นเครื่องรับเชิงกลอนชายคา เต้าชนิดนี้เรียกว่า เต้าราย เพราะรายไปทุกเสาตลอดจนเสาดั้ง

หัวเทียน คือ เตี้ยหัวเสาสำหรับสวมรูช่อ ใช้ควั่นหรือหันหัวเสาให้รอบแล้วบากข้างทั้ง ให้เหลือแต่แกนในกลมยาว ควั่นหรือหันหัวเทียนถึงหลังเต้าเรียกอีกอย่างว่า คอสอง

3. จั่ว ช่อ จันทัน

จั่ว คือ เครื่องบนเรือน ประกอบรูทรงเป็นสามเหลี่ยม มีเครื่องประกอบ คือ ไม้ช่อ จันทัน และใบดั่ง เข้าเตี้ยยันกัน ไม้อันที่นอนขวางห้อง หัวท้ายสวมอยู่ในหัวเทียนปลายเสาคือ ช่อสำหรับรับไม้จันทันช่อ เป็นเครื่องบังคับปลายเสาไม่ให้เซ ไม้จันทัน คือ ไม้อันที่ตั้งทแยงมุมประกบอยู่สองข้างหัวท้ายช่อ

4. เครื่องหลังคา

เครื่องบนของหลังคามี ออกไก่ แปะ กลอน ไม้ข่มหัวดับ ไม้ข่มหัวกลอน ไม้ข่มหลังกลอน สะพานหนู เชิงกลอน และปั้นลม

ออกไก่ คือ ไม้ขนาดยาวรูปสี่เหลี่ยมรี ใช้วางเอาทางแฉ่งลง มีรูปสวมเตี้ยใบดั่ง ซึ่งบากทำเตรียมไว้แล้ว สำหรับยึดส่วนบนของจั่วตลอดไป ตั้งแต่หัวเรือนไปท้ายเรือน ไม้ออกไก่อจึงเป็นสันของเรือน

แปะ คือ ไม้ที่วางพาดทับหัวช่อจากปลายเสาด้านช่อ แล่นไปตามยาวตลอดหัวท้ายทั้งสองข้างตัวเรือน อย่างนี้เรียกว่า แปะหัวเสา ระหว่างแปะหัวเสาก็บอไก่ ยังมีแปะวางอยู่อีกหลายอันแต่ขนาดเล็กกว่าแปะหัวเสาวางพาดตามยาวเป็นระยะ ๆ บนหลังจันทัน อย่างนี้เรียกว่า แปะลาน

กลอน มี 2 อย่าง เป็นกลอนไม้จริงและกลอนไม้ไผ่พาดตามขวางทับแปะอีกที สำหรับเป็นเครื่องมุง มีตับจากตับคา เป็นต้น

ไม้ข่มหัวดับ คือ ไม้ผูกกระหนาบหัวดับแฝกคา ตั้งแต่เชิงกลอนขึ้นไปถึงออกไก่อด้านหลังปั้นลม

ไม้ข่มหลังกลอน เป็นไม้ผูกทับกลอน ยาวไปตามแปะตรงหลังตัวกลางของปีกหลังคา ระหว่างหัวเสาถึงออกไก่อทั้งสองข้างหรือหลังคาระเบียงระหว่างเสารายถึงเชิงกลอนตัวเรือน

สะพานหนู คือ ไม้กระดานแผ่นบางที่วางทับแบน ตรึงทับหลังไม้เชิงกลอนยาวตลอดชายคาทั้งสี่ด้าน ใช้สำหรับกันน้ำฝนไม่ให้ไหลเปียกถูกเชิงกลอนทำให้ไม้ผุ เฉพาะเรือนที่มุงหลังคากระเบื้อง แต่เรือนที่มุงแฝกคาก็ไม่มีสะพานหนู แต่ใช้ไม้กระหนาบหางกลอนแทน ระยะหลังคาที่ยื่นออกมาจากเสาจนถึงเชิงกลอน เรียกว่า ไชลาเชิงชาย เรียกทั้งตัวเรือนและระเบียงว่า เชิงชาย คือ เชิงของชายคา

ปั้นลม คือ ตัวไม้ที่วางทับบนเชิงชายและทาบทับปลาย แปะหัวเสา ปลายบนแหลม ไม้ประกอบตั้งบนหลังหัวแปะ เพื่อบังไม้ข่มหัวดับแฝกตับจาก หรือบังข้างกระเบื้อง

5. เครื่องมุง

หลังคาเรือน ใช้มุงด้วยหญ้าคา นอกจากใช้มุงด้วยหญ้าคา ยังมีแฝก ปรีอ ใบจาก ใบตาล ใบมะพร้าวและอื่น ๆ อีกซึ่งใช้เป็นเครื่องมุง

คำส่วขวัญของชาวไทยเลย ได้แสดงภูมิปัญญาในการปลูกเรือน โดยกล่าวถึงการเลือกเสาเรือน ซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญที่ทำให้บ้านแข็งแรง มั่นคง และการเลือกเสาปลูกเรือน จะเลือกเสาที่ดิงาม มีความคงทน ไม่มีตำหนิ ไม่เป็นตาไม้ หรือมีรูที่ใส่ทำให้มดปลวกและตัวแมงเจาะขนไชเข้าได้ง่าย เพื่อให้ถูกต้องตามตำรา ต้องมีผู้มีความรู้ความชำนาญคอยตรวจดูไม้ ทำในลักษณะนี้ไปเรื่อยไปจนกว่าจะได้ “เสา” ครบตามจำนวนที่ต้องการใช้สำหรับปลูกเรือน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... จึงได้พากันไปตัดเสาแฮก นักปราชญ์แทกปูนปั้น ฟันเสาชั่วขวัญพร้อมพรว้า ...

(คำส่วขวัญเฮือน, ไสว ทิพรัตน์, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า จึงได้พากันไปตัดเสาแรก ผู้มีความรู้ได้คัดเลือกตัดเสาชั่วขวัญพร้อมเพรียง

ตัวอย่างที่ 2

... ไปพบพ่อลำด้วลอดดี ไม่มีศรีเอาเป็นเสาแฮก แล้วจึงแบกขวานใส่ฟันลง

ตัดปลายตรงลำดีอาดหลาด นี้แม่นธรรมชาติไม้ค้ำไม้คุณ ...

(ไสว ทิพรัตน์, คำส่วขวัญเฮือน, ลำนวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า ได้พบไม้ลักษณะดี เป็นมงคลมาเป็นเสาแรก แล้วจึงใช้ขวานตัด ตัดด้านปลายลำต้นตรงดี นี้คือไม้ธรรมชาติของไม้ที่มีลักษณะเป็นมงคลดี

ในตัวอย่างข้างต้น คำส่วขวัญกล่าวถึง เสาแฮก ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง เสาเอก หรือเสาแรกเป็นเสาที่คัดเลือกเสานึ่งว่าเป็นเสาดิงามกว่าเสาอื่น คำว่า “แฮก” มีความหมายว่าแรก หรือเริ่มแรก หรือหนึ่ง หรือต้นที่หนึ่ง ดังนั้นคำว่า “เสาแฮก” จึงหมายถึงเสาต้นแรก ต้นที่หนึ่งที่เป็นเสาหลักของบ้าน เสาชั่วขวัญ ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง เสาชั่วขวัญ คำว่า “ชั่วขวัญ” เป็นได้ทั้งภาษาอีสานและภาษากลาง หมายถึง ต้นเสาที่เป็นมิ่งบ้าน ชั่วขวัญบ้าน ตั้งอยู่ติดกับเสาแฮก แต่อยู่ในแถวที่สอง

ตามคติความนิยมโบราณมีชื่อเรียกเสาต่าง ๆ โดยได้อัญเชิญเทวดาให้มาสิงสถิต เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย ชื่อเรียกชื่อเสาต้นต่าง ๆ กิตติ ธนิกกุล (2539, หน้า 122) ได้กล่าวถึงชื่อของเสา มีดังนี้

เสาที่ 1 ชื่อว่า พรหมพิทักษ์ฤาษาย

เสาที่ 2 ชื่อว่า นารายณ์เรืองภพ

เสาที่ 3 ชื่อว่า จบพระนคร

เสาที่ 4 ชื่อว่า สุวรรณชวัญเมือง

เสาที่ 5 ชื่อว่า เรื่องราหูล

เสาที่ 6 ชื่อว่า เจ้าคุณพระคลัง

เสาที่ 7 ชื่อว่า บังโพยภัย

เสาที่ 8 ชื่อว่า ชัยมงคล

การลงเสาปลูกเรือนมักจะมี 8 เสา ตามคำสุ่วัญญ การลงเสาแต่ละเสาก็ขอให้มีความเป็นสิริมงคลต่าง ๆ กัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เสาขวัญ หรือเสาโท เสาขวัญเป็นเสาต้นที่สองที่ยกขึ้นต่อจากเสาเอก เป็นเสาสำคัญอันดับสองของการปลูกเรือน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

... เสาขวัญมีแมนไม้ปลอดยวาวอดตลอดปมิตา จึงได้นำมาเป็นเสาขวัญและเสาแฮก เสานี้แปลกท่านว่าท่านว่าเป็นมงคล เสาที่สนต้นดีทุกเมื่อ ตั้งไว้เพื่อเป็นเสาที่สอง เสาที่สามงามดีคืออดตลอดอินทร์ พรหมถอดยงให้ปูนแปลง เสาที่แปงมงคลแต่เค้า เสาที่สี่พระเจ้าบอกให้แมนไม้วิเศษมงคล เสาที่ห้าสมบุรณ์ศัตรูพ่าย เสาที่หกก็ใหญ่่องอาจงามตา อินทร์พรหมหายกยอมอบให้ เสาที่เจ็ดก็ได้่องอาจพอดตา ได้มาจากงนาหิมวันประเทศ หากแมนไม้วิเศษมหามงคล เสาที่แปดได้ลุนงามดี อ่องต้อง ปลูกเป็นเฮือนก็คล่องเสาค้ำเสาคูณ เสาหาได้ที่ลุนดีหมดตลอด ...

(คำสุ่วัญญเสา, หวัน ก้อมมณี)

ถอดความได้ว่า เสานี้คือไม้ล้วยยาวตรงไม่มีตา จึงได้นำมาเป็นเสาขวัญ และเสาแรก เสานี้แปลกท่านว่าเป็นมงคล เสาที่สนต้นแน่นดีทุกอัน ตั้งไว้เพื่อเป็นเสาที่สอง เสาที่สามงามดี พระอินทร์ พระพรหมทำสัญลักษณ์ให้ไว้ เสาที่ยิ่งมงคล เสาที่สี่พระพุทเจ้าบอกไว้คือไม้วิเศษมงคล เสาที่ห้าบริบูรณ์ศัตรูพ่าย เสาที่หกก็ใหญ่่องงามตา พระอินทร์ พระพรหมหายกยอมอบให้ เสาที่เจ็ดก็ได้ส่งพอดตา ได้มาจากป่าหิมพานต์นอกเขตประเทศ นั่นคือไม้วิเศษมหามงคล เสาที่แปดได้ลางามดี ปลูกเป็นเรือนก็สะดวกเสามงคลเสาเพิ่มพูน เสาหาได้ที่ลาคดีหมดตลอด

ในตัวอย่างข้างต้น คำสุ่วัญญกล่าวถึง เสาขวัญ เสาแฮก เสาที่สอง เสาที่สาม เสาที่สี่ เสาที่ห้า เสาที่หก เสาที่เจ็ด และเสาที่แปด ซึ่ง 9 คำนี้เป็นคำที่แสดงถึง ชื่อของเสาที่เป็นมงคลในการปลูกเรือนอีสาน และแต่ละเสานั้นจะอัญเชิญมีเทวดาคอยปกปักรักษาเสาด้านนั้น

นอกจากนี้คำสุ่วัญญก็ยังให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญในการเลือกเสาที่ดีมงคล ไม่มีตาไม้เป็นตำหนิ สำหรับเลือกใช้เป็นเสาเรือน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 4

... **ไม้ลำสั้นรัลสีเจ้าให้ต่อ** ให้ตัดต่อพอดิกัน ให้ปูนปั้น และแตกแบ่ง แต่งให้เป็นฐูปห้องสะเภา* **เสาปติมันยาวกว่าคอก** หมอบอกให้ตัดฝ้ายทางตีน ให้ลินเสียยังตั้ง ทุกสงพร้อมนักปราชญ์ทั้งขุน มาปูนเป็นเฮือนสามห้อง ไม้นี้บ่ถึกต้องตามตำราให้ตัดลินเสียไม้ผิวเมียแห้งไซ้ ให้ตัดลินเสียไม้ซี่ไซ้บ่ดี ให้ตัดลินเสียไม้เป็นกาลกนิจิงไฮแพ้เจ้า ให้ตัดลินเสีย **ไม้บวมเน่าอมฝอย****

* ห้องสะเภา หมายถึง ห้องสำเภา ภาษาช่างเรียก เส้นหย่อนห้องสำเภา หรือ หย่อนห้องข้าง

ห้องสำเภา ในทางสถาปัตยกรรมไทย หมายถึง แนวฐานอาคารก่ออิฐเฉพาะที่เป็นฐานโอบสัถ์ ฐานวิหารและฐานปราสาท เป็นลักษณะพิเศษ มีลักษณะเป็นแนวเส้นอ่อนช้อยเหมือนความหย่อนโค้งของเส้นเชือกตกห้องข้าง

** ไม้บวมเน่าอมฝอย คือ เสาตกน้ำมัน หรือเสามีชัน คือไม้แห้งเกิดแตกกร้าวเป็นรอยที่ปลายเสา แล้วชันน้ำมันที่อยู่ใต้นั้นได้รับความร้อนก็ละลายไหลเยิ้มซึมออกมา

ให้ตัดลินเลียไม้กันหอย* แดกมันเห็นย้อย ให้ตัดลินเลีย ...

(คำสู่ขวัญเฮือน, ไสว ทิพรรัตน์, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ไม้ลำสั้นพระฤาษีให้ต่อ ให้ทำตัดต่อพอเหมาะสม และวัดขนาดความสั้นยาวและตัดแบ่ง แต่งให้เป็นรูปห้องสำเภา เสาไม้ดีมันยาวกว่าศอก หมอบอกให้ตัดด้านปลายให้ตัดออกถึงเสาดั้ง ทุกช่างพร้อม ผู้รู้และขุนมาจัดเป็นเรือนสามห้อง ไม้นี้ไม่ถูกต้องตามตำราให้ตัดออก ไม้ที่ทำให้สามภรรยาป่วยให้ตัดออก ไม้ไม่ดีให้ตัดออก ไม้เป็นกาลกิณีไม่ดีไม่เป็นมงคลแก่เจ้าของให้ตัดออก ไม้บวมเน่าอมฝอยให้ตัดออก ไม้กันหอยแดกและมีเห็ดออกดอกให้ตัดออก

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญได้กล่าวถึง ไม้ลำสั้นรสสีเจ้าตัดให้ต่อ เสาบตีมันยาวกว่าศอก ไม้บวมเน่าอมฝอย ไม้กันหอยแดกมันเห็นย้อย ซึ่ง 4 คำนี้เป็นคำที่แสดงถึง เสาที่มีลักษณะไม่ดี ไม่เหมาะสมที่จะนำมาทำเสาเรือน ควรจะวัดขนาดให้พอเหมาะก่อนถึงจะตัดเสา โดยจะกำหนดจากความสูงและขนาดของเรือน และตัดตกแต่งให้เป็นรูปสำเภา เพราะมีแนวเส้นอ่อนช้อยและเสาดกน้ำมัน คือเสาที่เป็นกาบเป็นโพรงอยู่ข้างใน ตามภาษาช่างจะเรียกว่า เสาตกลั้ว คือ ไส้กลวง ไม้ชนิดนี้คือไม้ตะเคียน ไม้เต็งรัง จึงไม่นิยมนำมาทำเสาเรือน เชื่อกันว่ามีผีอาศัยอยู่ และไม้เสาที่มีหน้าเป็นราจากที่กล่าวมาข้างต้นนี้คือไม้ที่มีลักษณะไม่เป็นมงคลไม่ควรนำมาทำเสาเรือน

นอกจากนี้ยังมี การออกแบบเรือนและการแบ่งห้องในเรือน ให้มีขนาดเรือนเล็กและเรือนขนาดใหญ่เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

การออกแบบเรือนขนาดเล็ก รูปแบบของเรือน แบ่งห้องเป็น 3 ห้อง หรือเรียกว่า “เรือนสามห้อง” ใต้ถุนโล่ง ชั้นบนแบ่งออกเป็นสามส่วน ดังนี้

1. ห้องเปิง เป็นห้องนอนของลูกชายมักไม้กันห้องด้านหัวนอนมีหิ้งประดิษฐานพระพุทธรูปหรือสิ่งเคารพบูชา เช่น เครื่องราง ของขลัง เป็นต้น
2. ห้องพ่อและแม่ อาจกันเป็นห้องหรือบางที่ก็ปล่อยโล่ง
3. ห้องนอนลูกสาว มีประตูเข้ามีฝากันมิดชิดหากมีลูกเขยจะให้นอนในห้องนี้ ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า “ห้องส่วม” (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2547) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ทุกช่างพร้อมนักปราชญ์ทั้งขุน มาปูนเป็นเฮือนสามห้อง ...

(คำสู่ขวัญเฮือน, ไสว ทิพรรัตน์, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ทุกช่างพร้อม ผู้มีความรู้ และขุนมาจัดเป็นเรือนสามห้อง

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญได้กล่าวถึง เฮือนสามห้อง ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง การปลูกเรือนมีสามห้อง ทำเป็นสองห้องไม่ทำกัน ถือว่าเป็นอย่างเชิงตะกอนร้านม้าเผาผีของเก่า ซึ่งมี 6 เสา เท่ากับสองเรือน ทำห้องเดียวคือเท่าตัว ก็จะได้รูปห้องเป็นสี่เหลี่ยมและดูไม่สวยงาม เรือนสี่ห้องหก

* ไม้กันหอย หมายถึง ไม้ที่มีตาตายทั่วลำต้นเสาและปลายเสา เป็นตามหนุคือตาเล็กนิดและลายตาเวียนเป็นกันหอย เป็นไม้ที่มีลักษณะดี แต่ถ้าเป็นเสามีหน้ารา คือ เสาออกดอกออกเห็ดเป็นอย่างขอนดอก

ห้องแปดห้อง ซึ่งเป็นห้องคู่ก็ไม่ทำกัน ด้วยเหตุนี้การปลูกเรือนจึงยึดขนาดสามห้อง (เสถียรเศศ, 2531, หน้า 44)

ตัวอย่างที่ 2

... ยามเมื่อตาเว็นต่ำลงลับป่าแขง ยามเมื่อตาเว็นแดงลงลับป่าไม้
ให้ขวัญนางมาเทียมนาง อย่าซ้ำแม่เจ้า **แอมส์วม**ท่าคอยหา ...

(คำส่วยขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เวลาเมื่อพระอาทิตย์ตกดินลงลับป่าไม้ เวลาเมื่อพระอาทิตย์แดงลงลับป่าไม้ ให้ขวัญสองสามีภรรยาคืนมาอยู่กับตัวเจ้า อย่าซ้ำแม่เจ้าจัดเตรียมห้องรอคอย

ในตัวอย่างข้างต้น คำส่วยขวัญได้กล่าวถึง แอมส์วม ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง การเตรียมห้องให้สำหรับลูกสาว ซึ่งกันเฝ้าเป็นห้องไว้ครึ่งชื่อห้องหนึ่งเท่านั้น เรียกว่า ห้องส่วม ถ้ามีบุตรหญิงหลายคนก็ต้องเรือนให้ยาวออกไปอีกจนพออยู่

การออกแบบเรือนที่มีขนาดใหญ่ มีการแบ่งห้องต่าง ๆ ภายในเรือนหลังหนึ่ง ได้แบ่งห้องนอนไว้ 10 ห้อง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

... ห้องลุ่มไว้ผูกข้างสารใหญ่งายาว **ห้องหนึ่ง**ไว้ให้ลูกเขย ลูกสาวเข้ามาอยู่ช่วงใช้ **ห้องหนึ่ง**ไว้ทำลูกชายและลูกเฝ้าแสนสำมาแยง ลูกชายลูกสาวแพงปานคำ ได้ลูกเขย ลูกเฝ้าน้อยมาสู่สมใจ พ่อเยอ **ห้องหนึ่ง**ไว้ทำสังฆเจ้ามาเทศนา **ห้องหนึ่ง**บูชาณีกลึงคุดแก้ว **ห้องหนึ่ง**เอาไว้ทำบิดามารดาพ่อแม่ **ห้องหนึ่ง**ไว้ให้เฒ่าแก่มานั่งชุมนุม **ห้องหนึ่ง**ไว้ทำให้ขุนนางทางไกลหลายเมืองมาเฝ้า **ห้องหนึ่ง**ไว้ทำลูกเต้าและหลานเหลน **ห้องหนึ่ง**เอาไว้เป็นบ่อนเก็บเงินค่าหลายโกฏิฮ้อย **ห้องหนึ่ง**แอมส์วมน้อยไว้ให้ลูกสาวหล้าเข้าอยู่นอน ...

(ไสว ทิพรัตน์, คำส่วยขวัญเฮือน, ลำานวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า ห้องข้างล่างไว้ผูกข้างสารใหญ่งายาว ห้องหนึ่งไว้รอลูกเขย ลูกสาวเข้ามาอยู่ใช้ ห้องหนึ่งสร้างไว้รอลูกชายและลูกเฝ้าปรนนิบัติ ลูกชายลูกสาวมีค่าเท่าทองคำ ได้ลูกเขยลูกสะเฝ้าคนเล็กมาอยู่ด้วยสมใจ ห้องหนึ่งสร้างไว้รอพระพุทธานุเจ้ามาเทศนา ห้องหนึ่งไว้บูชาณีถึงสิ่งดี ห้องหนึ่งสร้างเอาไว้รอบิดามารดา ห้องหนึ่งสร้างไว้รอให้เฒ่าผู้แก่มานั่งชุมนุม ห้องหนึ่งสร้างไว้รอให้ขุนนางทางไกลหลายเมืองมาพัก หนึ่งสร้างไว้รอลูกและหลานเหลน ห้องหนึ่งสร้างเอาไว้เป็นที่เก็บเงินและทองคำหลายสิบล้าน ห้องหนึ่งสร้างห้องน้อยไว้ให้ลูกสาวคนสุดท้องมาอยู่นอน

ในตัวอย่างข้างต้น คำส่วยขวัญได้กล่าวถึง ในเรือนหลังหนึ่ง ได้แบ่งห้องนอนไว้ 9 ห้อง ไว้ใช้ประโยชน์ต่าง ๆ กัน คือ ห้องลูกชายและลูกสะเฝ้า ห้องลูกสาวลูกเขย ห้องสำหรับพระมาเทศนาสั่งสอน ห้องพ่อแม่ ห้องให้คนชรา ห้องขุนนางจากทางไกล ห้องลูกหลานเหลน ห้องเก็บสมบัติ และห้องลูกสาวคนสุดท้อง การแบ่งห้องต่าง ๆ ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง การแบ่งห้องเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ กัน เป็นลักษณะเรือนที่ใหญ่และเพื่อใช้ประโยชน์ได้มาก การแบ่งห้องถึง 10 ห้อง แสดงถึงความกว้างขวาง

ของอาคาร และความสัมพันธ์ของเจ้าของเรือนที่มีต่อบุคคลต่าง ๆ โดยอาศัยความสำคัญของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับครัวเรือน อันเป็นการแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและทางสังคมของเจ้าของเรือน

2. การถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น

ประเพณีในรอบปีของไทยเลย เป็นประเพณีที่เก่าแก่ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และนิยมปฏิบัติต่อ ๆ กันมาของชาวไทยเลยทุกท้องถิ่นเกิดจากความเชื่อในสิ่งเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้า อากาศและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่เห็น เหตุต่าง ๆ เมื่อใดที่มีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็วิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ เมื่อพ้นภัยก็แสดงความรื่นเริงรู้คุณต่อสิ่งนั้น ๆ ด้วยการบูชาคุณให้เป็นสิริมงคลแก่ตน ตามคติความเชื่อ ความเชื่อและจะได้มีความภาคภูมิใจในประเพณี

คำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น ดังนี้

2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

2.1.1 การตั้งครุฑ

2.1.2 การทำขวัญวัน

2.1.3 การอยู่กรรมหรืออยู่ไฟ

2.2 ประเพณีการแต่งงาน

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

2.1.1 การตั้งครุฑ เป็นประเพณีเกี่ยวกับการเกิดยังถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการเกิดได้กล่าวไว้ในประเพณีการเกิดว่า ครบเก้าเดือนหรือทศมาสไว้ ที่ปรากฏในคำสู่ขวัญเด็ก คำสู่ขวัญแม่อยู่กรรม คำสู่ขวัญนาค และคำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว เป็นการพรรณนาการเกิดของเด็กก่อนที่จะเกิดมา ลืมตาดูโลก ต้องอาศัยอยู่ในท้องมารดาผู้เป็นคนอุ้มท้องไว้นานถึง 9 เดือน หรือบางคนนานถึง 10 เดือน ญาติพี่น้องต้องคอยดูแลและเอาใจใส่ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... เจ้าปฏิสนธิในท้องแม่มารถ้วนได้เก้าเดือน ขึ้นมาเสือนว่าตนเจ็บปวดท้อง ผุงพี่น้องขึ้นมาหา ลุงตาขึ้นมาลา แม่เจ้าข้าปวดอยู่อ่อนซอน ๆ แม่เจ้านอน อยู่ซึ่ซุกซึ่เซียน แม่เจ้าเคลื่อนไปมาเหมือนดั่งใจมารดาจะหลุดจะขาดแล้วจึงได้ ประสูติลูกแก้วออกมา ...

(คำสู่ขวัญเด็ก, เพ็ชร งามศิริ, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า เจ้าเกิดมาในท้องแม่ แม่ตั้งท้อง 9 เดือน ขึ้นบนเรือนจึงรู้ว่าตนเองปวดท้อง พวกญาติพี่น้องจึงขึ้นมาหา ลุงตาขึ้นมาดู แม่เจ้าปวดท้องถี่ขึ้นเรื่อย ๆ แม่เจ้าเดี่ยวนอนเดี่ยว ลูก แม่เจ้าขับตัวไปมา เหมือนดั่งว่าใจแม่เจ้าจะขาด จึงได้คลอดเจ้าออกมา

ตัวอย่างที่ 2

... เจ้าคิดเห็นคุณบิดามารดา อันเลี้ยงยาก เลี้ยงลำบากนานา เกียรติคุณหนักหน่วง
ท้องกินของเผ็ดและแสบร้อน แม่จะคอยจะอด เจ้าจะอยู่กำหนด**ทศมาสได้ 9 เดือน**
10 เดือน ประมาณจึงประสูติลูกแก้ว ...

(คำสู่ขวัญภาค, เสริญ เกตุศรี, สำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า เจ้าระลึกถึงคุณบิดามารดาที่เลี้ยงมายากลำบาก เลี้ยงลำบากเป็น
เวลา นาน เป็นภาระอันหนัก เวลาอุ้มท้องกินของเผ็ดและแสบร้อนแม่ก็ไม่ทาน เจ้าก็ทราบกำหนด
ตั้งครรภ์ 9 เดือน 10 เดือน ประมาณนี้จึงคลอดเจ้าออกมา

ตัวอย่างที่ 3

... ข้าจักได้เล่าภาคพื้นตามตำรา คราวแต่แม่เจ้าถือภาร ทารกเข้ามาปฏิสนธิ
ฮ่อมห้อง เมื่อเจ้าเข้าสู่ท้องแม่มารดา ครั้นนานมาได้**สิบเดือน** แม่เจ้าจึงสะเทือน
เจ็บปวดท้องฟุ้งฟุ้ง จึงได้แล่นมาหา ...

(คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขะไชย)

ถอดความได้ว่า ข้าจะได้เล่าเรื่องตามตำรา คราวแม่เจ้าตั้งครรภ์ ทารกเข้ามาปฏิสนธิ
ในท้อง เมื่อเจ้าอาศัยอยู่ในท้องแม่นานถึงสิบเดือน แม่เจ้าจึงปวดท้อง พวกญาติพี่น้องจึงได้มาหา

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า เก้าเดือน ทศมาส และสิบเดือน ซึ่งคำเหล่านี้เป็น
คำที่แสดงถึงทารกที่อาศัยอยู่ในท้องมารดาเป็นเวลานานถึง เก้าเดือนและสิบเดือนจนกว่าจะครบกำหนด
คลอด การคลอดบุตรสมัยก่อนไม่มีเวชภัณฑ์หรือยาในการช่วยคลอดบุตร ชาวบ้านต้องพึ่งหมอดำแย
ในการช่วยทำคลอด หมอดำแยจะช่วยคิดท้องจัดทำทางของทารกในครรภ์ เพื่อให้คลอดง่าย ซึ่งถือว่าเป็น
เป็นภูมิปัญญาของชาวไทยเลยแต่ละท้องถิ่นตั้งแต่สมัยโบราณ การคิดท้องคือ การนวดท้อง คลึงท้อง
เพื่อจัดทำของทารกในครรภ์ให้เป็นท่าศิระชะ หรือท่าทารกเอาศิระชะลงอุ้งเชิงกราน มักจะทำการนวด
ครรภ์กันในช่วงที่มีอายุครรภ์ประมาณ 32 ถึง 34 สัปดาห์ หรือช่วงที่ท้องใกล้คลอด เพื่อช่วยให้การ
คลอดธรรมชาติทางช่องคลอดสามารถคลอดได้ง่าย (เรียง คุณจินดา, สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)
นอกจากนี้ก็คือบุคคลในครอบครัวเป็นญาติพี่น้องกัน จะมาคอยให้กำลังใจสำหรับการคลอดบุตร
แสดงถึงความรัก ความห่วงใยและความสามัคคีของคนในครอบครัว เป็นความปรารถนาดีต่อกัน

2.1.2 การทำขวัญวัน

การทำขวัญวัน เป็นการทำขวัญเด็กครบ 3 วัน เป็นประเพณีที่เชื่อถือกันมาตั้งแต่เดิม
โดยมีความเชื่อว่า มนุษย์ที่เกิดมานี้ ผู้เป็นผู้ปั้นรูปร่างลักษณะแล้วคอยดักจับวิญญาณใส่รูปร่างนั้นให้มี
ชีวิตก่อนส่งเข้าครรภ์มารดา ด้วยเหตุนี้จึงเชื่อกันว่าผีเป็นเจ้าของลูกมาก่อน ฉะนั้นเมื่อถึงวันเกิดจึงเอา
เด็กใส่กระดิ่งแกว่งถามว่า “ 3 วันลูกผี 4 วันลูกคน ลูกของใครมาเอาไปเนื้อ” แล้วก็จัดให้มีหญิงคน
หนึ่งเอาเบี้ย (ในสมัยนั้นใช้เบี้ยแทนสตางค์) เข้ามาเป็นผู้รับซื้อว่า “ฉันรับซื้อเป็นลูกฉันเอง” ผู้รับซื้อ
จึงมีชื่อว่า “แม่ซื้อ” (หม่อมเจ้าหญิง พูนพิศมัย ดิศกุล, 2471, หน้า 1) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

... มือเบื่องขาจับสายแฮ มือเบื่องซ้ายแผ่สายป้อ แม่เจ้าจึงนำเจ้าไปล้าง
ไว้ในดั่งกว้าง ไปบอกผีพราย มอบหมายผีเป่า ผีนกเค้าร้องกุกกฐ กุกกฐ
แมนลูกสูให้เอาไปมือนี่ สูลงมาช่วยดู ขอข้าเทอญ ...

(คำสู่ขวัญเด็ก, เพ็ชร งามศิริ, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า มือด้านขวาจับสายสะดือ มือด้านซ้ายคลี่ขยายสายสะดือ แม่เจ้าจึง
นำเจ้าไปล้าง นำเจ้าวางไว้กระดั่งกว้าง ได้บอกผีพราย ผีเป่า ผีนกเค้า ร้องกุกกฐ ๆ ถ้าใช้ลูกแก่มารับ
เอามือนี่ ให้มาช่วยเลี้ยง

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่าไปบอกผีพาย มอบหมายผีเป่า ผีนกเค้า และ
แมนลูกสูให้เอาไปมือนี่ ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึงการทำให้พิธีการร่อนกระดั่ง ด้วยการยกลูกให้ผี
โดยมีความเชื่อว่า การตายของเด็กมาจากผีร้าย จึงจำกล่าวยกลูกให้ผี ถ้าผีไม่เอาเด็กก็เป็นอันพ้นภัย
ต่าง ๆ ได้ โดยให้ตนเป็นผู้เลี้ยงไว้ ดังจะเห็นได้ว่าผีมีหลายชนิด ได้แก่ ผีพราย ผีเป่า ผีนกเค้า ผีชนิด
ต่าง ๆ ในความเชื่อของชาวไทยเลยผีมีส่วนมากให้โทษแก่มนุษย์ จึงต้องเซ่นสังเวยแก่ผีอยู่เนื่อง ๆ
เพื่อให้ผีละโทษมนุษย์แล้วบันดาลสิ่งดีงามให้แก่มนุษย์ (ชาคริต อนันทราวิน, 2538, หน้า 36)

2.1.3 การอยู่กรรมหรือไฟ

การอยู่กรรม เป็นวิธีการรักษาและพักฟื้นผู้หญิงคลอดบุตร โดยให้หญิงนั้นอยู่ไฟ
ตามวิธีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยเลยสมัยโบราณ และบางแห่งปฏิบัติต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ดัง
ตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... แม่เจ้าจึงอยู่หม้อกรรมนอนข้างไฟ เอาลูกน้อยใส่แปลไกวตีต้อน ตีต้อน
แม่เจ้ากินน้ำฮ้อน ปากเปื่อยโพงสุก ไฟเฮงลูกแม่เจ้าฮ้อนหนวย อ่อนระทระทวย
หัวใจ ไกวแล้วด่าป้อย ...

(คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขะไชย)

ถอดความได้ว่า แม่เจ้าจึงอยู่ไฟนอนข้างไฟ เอาลูกน้อยใส่แปลไกวไปมา แม่เจ้ากินน้ำ
ร้อนปากเปื่อย ปากพอง ไฟลูกแรงแม่เจ้าร้อนราคาญ อ่อนระทระทวยหัวใจ ไกวแปลไปพร้อมบ่น

ตัวอย่างที่ 2

... แม่เจ้ากินน้ำฮ้อนจนปากเปื่อยปากแดง ไฟลูกแดง แม่เจ้าเฮงฮ้อน แม่เจ้า
กำลังอ่อนนรทวย มือจับบวยพองกินน้ำฮ้อน ทุกข์ยากช้อนดอมลูกบุตรธา
กุมารธาเอย ...

(คำสู่ขวัญแม่อยู่กรรม, แสวง บุตรดี)

ถอดความได้ว่า แม่เจ้ากินน้ำร้อนจนปากเปื่อย ปากแดง ไฟลูกแรงแม่เจ้าร้อน แม่เจ้า
ร่างกายอ่อนเพลีย มือพองจับกระบวนตักน้ำร้อนกิน ทุกข์ยากลำบาก พร้อมเลี้ยงบุตรเอย

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า นอนข้างไฟและกินน้ำร้อน คำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึงวิธีการปฏิบัติตัวของการอยู่กรรมหรืออยู่ไฟ ซึ่งเป็นวิธีการรักษาและพักผ่อนหญิงคลอดบุตร การอยู่ไฟของหญิงคลอดบุตรนั้นต้องปฏิบัติตนโดยการนั่ง นอน ผิง อังไฟ หญิงอยู่ไฟต้องนอนพลิกคว่ำพลิกหงายอยู่ตลอดเวลา ทำให้แผลจากการคลอดบุตรแห้งและหายเร็ว ในขณะที่อยู่ไฟต้องอาบน้ำร้อนและกินน้ำร้อนก่อนข้างร้อนด้วย

นอกจากนี้หญิงคลอดบุตรยังต้องระวังเรื่องอาหารเป็นอย่างมาก ต้องปฏิบัติตนเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ขณะที่อยู่ไฟและให้นมบุตร ตามวิธีการรักษาและพักผ่อนร่างกาย โดยอาหารที่รับประทานนั้น คือ ข้าวจี* กินข้าวกับเกลือ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

... แม่เจ็บต้นอยู่ในเนื้อ เป็นทุกข์เฮ้ออยู่ในไฟ จนคิงลายเป็นตุ่ม จนคิงชุ่มเป็นผด อดกระทำให้ยรเยื่อนยาก บ่อยากน้ำร้อนก็ได้กิน **กินดินดำกับข้าวปั้น**** อาบน้ำร้อน จนหนังลาย ทั้งเหื่อ ไหลโคลคั่วย้อย แม่เจ้าทุกข์บ่นน้อยเลี้ยงเจ้ามา ค่อยอุตสาห์ **กินเกลือกับข้าวจี* มีดจีห์ลี้***** ยามกลางคืน ลูกเอาฟืนใส่กันหม้อ นั่งก่อกองไฟ ทั้งเหื่อไหลและโคลคั่ว นอนคั่วนิ้ว ค้างแม่สะแนน ...

(คำสู่ขวัญภาค, นายซอง จันทรทาศรี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า แม่เจ็บปวดตามร่างกาย เป็นทุกข์มากอยู่ในไฟ ตามเนื้อตัวลายเป็นตุ่ม และตัวชุ่มเป็นผด อดทน ด้วยความเพียรพยายาม ไม่อยากดื่มน้ำร้อนก็ได้ดื่มน้ำร้อนกับข้าวปั้น อาบน้ำร้อนจนผิวหนังลาย ทั้งเหื่อไหลโคลคั่วไหลย้อย แม่เจ้าทุกข์บ่นน้อยเลี้ยงเจ้ามา ค่อยอุตสาห์กินเกลือกับข้าวจี* เจ็บมากเวลากลางคืน ลูกเอาฟืนใส่เตาไฟ นั่งซิมกับกองไฟ ทั้งเหื่อไหลและโคลคั่ว นอนบนไม้กระดาน

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า กินดินดำกับข้าวปั้น และกินเกลือกับข้าวจี* ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึงหญิงคลอดบุตรนั้นต้องระวังเรื่องอาหาร การรับประทานอาหาร เช่น ข่าลวก เนื้อหมูตากแห้งและปลาบางชนิด ข้าวจี* กินข้าวกับเกลือ นอกจากนั้นถือว่าคำเหล่านี้เป็นภาษาท้องถิ่นอีสาน หมายถึง อาหารที่ห้ามรับประทานและเป็นอาหารที่หญิงหลังคลอดบุตร รับประทานไปแล้ว จะมีอาการผิดปกติ

2.2 ประเพณีการแต่งงาน

การแต่งงาน ถือเป็นงานเริ่มต้นแห่งชีวิตครอบครัวหรือชีวิตคู่ตามประเพณีไทย การแต่งงาน ภาษาไทยเลยเรียกว่า “กินดอง” หมายถึง จะต้องเป็นวงศาตามญาติต่อไปในกาลข้างหน้า เริ่มจาก การสู่ขอ การหมั้น และการแต่งงาน การสู่ขอ ภาษาไทยเลยเรียกกันว่า “เอาผ้าเอาเมีย” คือนับตั้งแต่เมื่อชายหญิงรักใคร่ตกลงปลงใจที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขเป็นสามีภรรยาแล้ว เมื่อได้ฤกษ์กำหนดนัด หากเป็นที่ตกลงในเรื่องสินสอดทองหมั้นซึ่งเรียกว่า “ค่าดอง” สินสอดเป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชาย

* ข้าวจี หมายถึง ข้าวเหนียวโรยเกลือแล้วนำไปย่างไฟ

** กินดินดำกับข้าวปั้น หมายถึง ข้าวเหนียวโรยเกลือและนำไปปิ้งจนเหลือง บางครั้งอาจไหม้เกรียม

*** มีดจีห์ลี้ หมายถึง เจ็บสังัด

ให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรสด้วย ถ้าไม่มีการสมรสชายเรียกคืนได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... *ขันดอกไม้ยกขึ้นเพียงตา ชั้นสมมาลุงตาเจ้าโคตร กดสไปเงินทอง ลูกสาวก
พินฮันพาดค่าหลาย ลูกสาวปลายพินฮันพาดค่ามาก บ่อยากแค้นอีหลี ...*

(คำสู่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน, เดือน ลากา, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขันดอกไม้ให้ยกขึ้นเสมอระดับสายตา คารวะผู้ใหญ่ และบรรพบุรุษ ยกเอาขันดอกไม้มาคู่ สไป เงิน ทอง ลูกสาวคนโตของพ่อแม่ราคาสินสอดทองหมั้นจะแพงมาก ลูกสาวคนสุดท้องจะมาราคาจะแพง คงจะไม่ยากลำบาก

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวถึง พาดค่าหลายและพาดค่ามาก ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง การตกลงราคาค่าสินสอดเมื่อฝ่ายชายสู่ขอฝ่ายหญิงจากพ่อแม่ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ไปเจรจาสู่ขอตามธรรมเนียมประเพณีเรียกว่า “เฒ่าแก่” ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีฐานะดี มีผู้ให้ความเคารพนับถือ และรู้จักพ่อแม่หรือผู้ปกครองของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นอย่างดี หลังจากเจรจาผ่านไปได้ด้วยดีโดยตกลงเกี่ยวกับเรื่องสินสอดทองหมั้นและการหาฤกษ์ยามสำหรับพิธีสินสอดเป็นสินทรัพย์ซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรสด้วย ถ้าไม่มีการสมรส ฝ่ายชายเรียกคืนได้

หลังจากทำพิธีแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้วก็มีการไหว้ญาติผู้ใหญ่ตามธรรมเนียม เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะต้องถือพานดอกไม้ธูปเทียนคลานเข้าไปไหว้ การไหว้ญาติผู้ใหญ่หรือพิธีรับไหว้นั้น จะเรียงไปตามลำดับอาวุโส เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า และอา ส่วนใหญ่พ่อแม่ของฝ่ายเจ้าของบ้านจะให้เกียรติโดยให้ทางฝ่ายชายทำพิธีรับไหว้ก่อน หรือจะไหว้ปู่ย่าตายายญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายก่อนก็ได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2

... *ขันดอกไม้ยกขึ้นเพียงตา ชั้นสมมาลุงตา เจ้าโคตร งามฮ้อยโสดเงินค่าขาว ...*

(คำสู่ขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ขันดอกไม้ยกขึ้นเสมอระดับสายตา ชั้นสมมาลุงตาและบรรพบุรุษ งามฮ้อยโสดเงินทอง

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวถึง ชั้นสมมาลุงตา เจ้าโคตร ซึ่ง 2 คำนี้เป็นคำที่แสดงถึง การรับไหว้ญาติผู้ใหญ่ การรับไหว้นั้น เจ้าบ่าวเจ้าสาว ซึ่งนั่งคู่กันอยู่ในฝั่งตรงการข้าม จะกราบลงพร้อมกันที่หมอน 1 ครั้ง แล้วส่งพานดอกไม้ธูปเทียนให้ พ่อแม่ยืนมือไปรับ กล่าวให้ศีลให้พรหรืออวยพรให้ชีวิตคู่ของลูกทั้งสองประสบแต่ความสุขความเจริญแล้วจึงหยิบเงินรับไหว้ใส่ลงในพาน พร้อมด้วยสาส์นเงินเส้นเล็ก ๆ ผูกข้อมือให้คู่บ่าวสาวเป็นการรับขวัญ เงินรับไหว้ทั้งหมดนั้น คู่บ่าวสาวจะเก็บไว้เป็นทุน ด้วยเหตุนี้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่อาจจะรับไหว้ด้วยสร้อยหรือแหวนทองคำ เงินสดจำนวนมาก ส่วนญาติคนอื่น ๆ อาจจะรับไหว้เล็กน้อยตามฐานะ พิธีรับไหว้นั้นเป็นการแสดงความคารวะนบถที่เด็กพึงมีต่อผู้ใหญ่

นอกจากนี้ประเพณีของชาวไทยเลยนั้นเมื่อแต่งงานแล้ว เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะต้องอยู่กินกันในเรื่องบิดามารดาเจ้าสาว ซึ่งกันห้องไว้ครึ่งหนึ่งเท่านั้น เรียกว่า ห้องส้วม ตามธรรมเนียมเรือนนั้นกันเป็นห้องอยู่ครึ่งซีก ดังที่ปรากฏใน คำสู่ขวัญแต่งงาน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

... *ข้อยจักอัญเชิญ ขวัญเจ้าทั้งท้าวและนางมาเยอขวัญเอย เจ้าคิงบางเขิญมา
พร้อมพร้า ยามเมื่อตาเว็นต่ำลงลับ ป่าแขงยามเมื่อตาเว็นแดงลงลับป่าไม้ ให้ขวัญ
นางมาเทียมนางอย่าซ้ำแม่เจ้า **แอมส้วม**ท่าคอยหา ...*

(คำสู่ขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณฑ์, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ข้าจะเชิญขวัญเจ้าทั้งสอง เชิญขวัญมาให้เจ้ามาพร้อมเพรียง เวลาเมื่อพระอาทิตย์ตกดินลงลับป่าแขง เวลาเมื่อพระอาทิตย์แดงลงลับป่าไม้ ให้ขวัญสองสามีภรรยาเจ้ากลับมา อย่าซ้ำแม่เจ้าเตรียมห้องรอคอย

ตัวอย่างที่ 4

*ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกเขย ลูกสาวเข้ามาอยู่ช่วงใช้
ห้องหนึ่งไว้ทำลูกชายและลูกไก่แสนสำมาแยง ...*

(ไสว ทิพรรัตน์, คำสู่ขวัญเฮือน, ลำนวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกเขย ลูกสาวเข้ามาอยู่ใช้ ห้องหนึ่งสร้างไว้รอลูกชายและลูกไก่ปรนนิบัติ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า แอมส้วมและห้องหนึ่งไว้ลูกเขย ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง การกันห้องให้บุตรสาวและบุตรเขย มาอยู่อาศัยในบ้านกับบิดามารดาฝ่ายหญิงสักกระยะหนึ่ง โดยฝ่ายชายจะช่วยพ่อตาทำนา ถือเป็นกรให้แรงงานแก่ฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งมีลักษณะคล้ายสินสอดที่มอบให้พ่อแม่เจ้าสาว แต่เป็นการใช้จากฝ่ายชายไปสู่ฝ่ายหญิง ในรูปของแรงงาน เพื่อตอบแทนบรรพบุรุษทางฝ่ายหญิงที่ให้ความคุ้มครองดูแลมาจนเติบโตใหญ่

คำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า มีดังนี้

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการปลูกเรือน ในการถ่ายทอดความรู้เรื่องการเลือกลักษณะเสา และการออกแบบเรือนและแบ่งห้องในเรือน เพื่อประโยชน์ในการทำงานที่แตกต่างกัน

2. การถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีการเกิด คือการตั้งครุฑ การอยู่กรรมหรืออยู่ไฟ การทำขวัญวัน และประเพณีการแต่งงาน

จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น เป็นความรู้ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมของช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ความรู้พื้นฐานเหล่านี้จึงจำเป็นสำหรับยุคหนึ่งหรือวิถีชีวิตหนึ่ง ที่การสาธารณสุขยังไม่เจริญก้าวหน้าอย่างเช่นปัจจุบัน

บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม

ในสังคมหนึ่ง ๆ ประชาชนจะอยู่อย่างมีความสุขและตัดสินใจต่อการดำรงชีวิตได้ง่ายขึ้นเมื่อมีบรรทัดฐานสังคม บรรทัดฐานทางสังคม คือแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นที่คาดหวังของสังคม เป็นมาตรฐานที่สมาชิกของสังคมคาดหวังให้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แนวทางที่ใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตภายใต้การอยู่ร่วมกันในสังคม เรียกว่าคลองลึบสี่ โดยแบ่งคลองสำหรับการปกครองและคลองสำหรับประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ฮีต-คลองจะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ที่เปรียบเสมือนเข็มทิศและปฏิทินชีวิตของชุมชนแล้ว ยังเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่เมื่อปฏิบัติแล้วจะทำให้เกิดความสงบสุข เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมต้องเคารพและถือปฏิบัติ

คลองลึบสี่ หมายถึง คลองธรรม 14 ประการ เป็นกรอบหรือแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกันของผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พระสงฆ์ และระหว่างบุคคลทั่วไป เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของบ้านเมือง

คำขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม ตรงกับคลองลึบสี่ ในการรักษาจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันมี 6 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมือง
2. หน้าที่ของพระสงฆ์
3. หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร
4. หน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา
5. หน้าที่ของสามีและภรรยา
6. หน้าที่ของบุตรเขยและบุตรสะใภ้

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมือง ในคลองลึบสี่ได้กล่าวถึง “ฮีตเจ้าคลองขุน” หน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมือง พึงนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ไพร่ฟ้าประชาชนมีความสุข ปกครองด้วยความเท่าเทียมกันทุกคน มีความเสมอภาค

คำขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมืองที่มีต่อประชาชนไว้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

.... ขอให้พระองค์ทรงการปกครอง**ด้อมไพร่ฟ้า** ข้าแผ่นดินไกลฮอดแสนเมือง
เตชะเฮียงตั้นเค้า ขอให้ฮ้อยประเทศ้าวเข้ามาอ่อนนบไหว้เทียมตน ขอให้พระองค์
ได้**ถึงทศพลดวงผ่านแผ้วคือ พระไตรปิฎก** แก้วทั้งสาม เท้าวันเทอญ ...

(คำขวัญพระมหากษัตริย์, สาร สาระทศนานันท์)

ถอดความได้ว่า ขอให้พระองค์ปกครองบ้านเมืองดูแลไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดินไกลให้บุญบารมีแผ่ไพศาลทั่วแต่ละเมือง เตชะเลื่องลือ ขอให้ร้อยประเทศเข้ามาอ่อนน้อม กราบไหว้พระองค์ ขอให้พระองค์ได้ใช้ทศพิธราชธรรมสิบประการ ตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยเทอญ

ตัวอย่างที่ 2

... ขอให้พระองค์มีบุญทรงยศกว้าง อยู่ถ่างสร้างตั้งแต่ง**ศิลทาน** ตามบุญฮานฮิตคลอง
พระพุทเจ้า ตรีบาทต่อเท่าห้าพันพรรษาพันก้อน ...

(คำสู่ขวัญพระมหากษัตริย์, สาร สารระทัคนานันท์)

ถอดความได้ว่า ขอให้พระองค์มีบุญญาภาพแผ่ไพศาล สุขเกษมสำราญสร้างบุญ รักษาศิล
ให้ทาน ตามโบราณประเพณีและพระพุทธศาสนาจนถึงห้าร้อยปีโน้นก่อน

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า ตุ่มไพร่ฟ้า ทศพล และศิลทาน ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่
แสดงถึงหน้าที่ของผู้ปกครองเพื่อผู้ปกครองจะได้ปกครองให้ประชาชนอยู่ดีมีความสุข ต้องตั้งมั่นใน
คุณธรรม 10 ประการ คือ ให้ทาน รักษาศิล บริจาค ซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ไมโกรธ ไม่
เบียดเบียน อดทน ไม่ประพฤติผิด

2. หน้าที่ของพระสงฆ์ ในคลองสิบลี่ประเภทสอนพระสงฆ์ เพื่อเตือนสติพระสงฆ์ให้ปฏิบัติ
ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ที่เป็นข้อปฏิบัติของพระสงฆ์ การเรียนรู้ถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ใน
การปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยและจริยาวัตรอย่างเหมาะสม พระสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตใน
พระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนามีคุณธรรมและ
หลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติ

คำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของ
พระสงฆ์ ที่พึงปฏิบัติไว้ ดังนี้

2.1 ให้พระศึกษาพระธรรมวินัย 227 ข้ออย่าให้ขาด ดังตัวอย่าง

... **เจ้าบวชแล้วเป็นภิกษุสงฆ์ทรงศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด** ให้เจ้างามผ่องแผ้ว
ในคุณแก้วสามประการ เอาทางนิพพานให้มั่น ...

(คำสู่ขวัญภาค, ของ จันทรทาศรี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เจ้าบวชแล้วเป็นภิกษุสงฆ์ รับศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด ให้เจ้างามผ่องแผ้ว
ในคุณแก้วสามประการ ถึงนิพพานให้มั่น

ในตัวอย่างข้าง คำสู่ขวัญกล่าวถึง เจ้าบวชแล้วเป็นภิกษุสงฆ์ทรงศีล 272 ข้อ ประโยค
เหล่านี้เป็นประโยคที่แสดงถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติหมั่นศึกษาหลักธรรมคำสอนและรักษา
ศิลให้บริบูรณ์

2.2 ให้ดูแลกุฏิวิหารปิดกวาดเช็ดถูอย่าให้เศร้าหมอง ดังตัวอย่าง

... **ทั้งปิดตาดและกวาดถู** ให้เจ้าเอาใจดูหลังหล้า หูพรั้มพร้อมฟังเสียง
คำศัพท์สำเนียงอัน เป็นประโยชน์ ...

(คำสู่ขวัญภาค, ของ จันทรทาศรี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ทั้งปิดกวาดด้วยไม้กวาดก้านมะพร้าว และถู ให้เจ้าเอาใจใส่ หูฟังเสียง
คำศัพท์สำเนียงอันเป็นประโยชน์

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวถึง หิ้งปิดตาดและกวาดถู ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติให้บริบูรณ์พระสงฆ์นอกจากจะถือศีล 227 ข้อ แล้วยังต้องดูแลและช่วยเหลืองานวัดทำนุบำรุงรักษาวัด โดยการดูแลกฎวิหารปิดกวาดเช็ดถูอย่าให้เศร้าหมอง

2.3 ให้ทำตามกิจนิมนต์ชาวบ้าน ดังตัวอย่าง

... *เขานิมนต์ไปขึ้นธรรมาสน์เทศน์มหาสาร* เจ้าอย่าหนเทศน์มหาสาร เจ้าอย่าได้หย่อนองค์ขึ้นก่อนเสียดี อย่ามีใจหลงหล่า ให้เจ้าตั้งใจว่าอย่าหวั่นไหว เก็บความไปอย่าให้ขาด เจ้าอย่าพลาดเพราะความอาย ...

(คำสู่ขวัญภาค, ของ จันทรทาศรี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เขานิมนต์ไปขึ้นธรรมาสน์เทศน์มหาสาร เจ้าอย่าค้างเทศน์มหาสาร เจ้าอย่าได้ถอยสวดก่อนองค์อื่นเสียดี อย่าได้หลงบทสวด ให้เจ้าตั้งใจว่าอย่าหวั่นไหว จดจำให้ครบถ้วน เจ้าอย่าพลาดเพราะความอาย

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวถึง นิมนต์ไปขึ้นธรรมาสน์เทศน์มหาสาร คำเหล่านี้แสดงถึง หน้าที่ของพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติ ให้กระทำให้ปฏิบัติและสนองศรัทธาประชาชนและให้ทำตามกิจนิมนต์ของชาวบ้าน

2.4 ให้สวดมนต์ ทำวัตรเจริญสมาธิปัญญา ดังตัวอย่าง

... *ให้ตื่นเด็กลุกแต่เช้า คลุมผ้าเข้าไหว้พระสวดมนต์*
แม่กุศลไปตลอดไปฮอดผู้มีคุณ ...

(คำสู่ขวัญภาค, ของ จันทรทาศรี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ให้ตื่นแต่เช้าและหมั่นงูจิ้วรเข้าปฏิบัติธรรม ไหว้พระสวดมนต์แม่กุศลไปตลอดไปถึงผู้มีคุณ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวถึง ไหว้พระสวดมนต์ คำเหล่านี้แสดงถึง หน้าที่ของพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติ ให้ทำกิจของสงฆ์ โดยการสวดมนต์ทำวัตรเจริญสมาธิปัญญา

3. หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร ในคลองสิบสี่ได้กล่าวถึง “ฮิตพอกคลองแม่” หน้าที่ของบิดามารดาพึงปฏิบัติต่อบุตร บิดามารดานอกจากจะเป็นผู้ให้กำเนิดให้เลือดเนื้อและชีวิตแก่บุตรแล้ว บิดามารดายังมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม คอยอบรมสั่งสอน แนะนำให้กระทำความดี ดูแลให้ความอบอุ่น และให้ได้รับการศึกษา อีกทั้งบิดามารดาปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ด้านการประพฤติ การปฏิบัติตนที่ถูกต้อง เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ต้องดูแลรับผิดชอบสมาชิกทุกคนในครอบครัว ให้การเลี้ยงดูใส่ใจด้วยความรัก ความอบอุ่น จากบิดามารดาเป็นอย่างดี

คำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาที่มีต่อบุตรไว้ ดังนี้

3.1 หน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร บิดามารดา มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ดูแลให้ความรัก ความอบอุ่นให้การเลี้ยงดู ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... เถิงยามแลงอย่าได้อ้อนแม่ แม่เจ้าจึงยกใส่อุ้สายฝ้าย แม่จึงย้ายเจ้าใส่อุ้สายไหม
 เพื่อนผู้ตื่นนอนอุ้สายฝ้าย เจ้าผู้ย้ายนอนอุ้สายไหม แม่เจ้าจึงไกวจงใจห่อ อันนี้ตั้งแม่
 พ่อบิดตาเจ้าแล้ว อันนี้ตั้งแม่แม่มารดาเจ้าแล้ว นมแม่ฮ้าวแม่ เอาเจ้ามากิน
 แพร่ผืนดีผืนงามเอามาห่มตุ้ม แม่เจ้าป้อนข้าวแล้วอุ้มเจ้าเล่นอยู่จอนคอน ๆ
 แม่เจ้ากล่อมเจ้านอนอยู่นิเียนีหน้า พ่อเจ้าไปไร่ได้ไขมาป้อนเจ้าแล้ว
 แม่เจ้าเลี้ยงม้อนพ่องเอาลูกกินนม แม่ชมเจ้าทุกเช้าค่ำ ...

(คำสู่ขวัญแม่อยู่กรรม, แสวง บุตรดี)

ถอดความได้ว่า เมื่อเวลาเย็นอย่าได้อ้อนแม่ แม่เจ้าจึงยกใส่เปลที่ทำจากฝ้าย แม่เจ้าจึง
 ย้ายเจ้าใส่เปลที่ทำจากไหม เขาผู้ตื่นนอนเปลทำจากฝ้าย เจ้าผู้ไม่ยากไร้นอนเปลทำจากไหม แม่เจ้าไกว
 จงใจจ่อ นั่นคือพ่อแม่เจ้าแล้ว นมแม่น้ำนมไหลเจ้ารีบมากิน แพร่ผืนดีผืนงามเอามาห่อตัว แม่เจ้าป้อน
 ข้าวแล้วอุ้มเจ้าเล่น แม่เจ้าร้องเพลงกล่อมเจ้านอน พ่อเจ้าไปไร่ได้ไขมาป้อนเจ้า แม่เจ้าเลี้ยงม้อน และ
 เลี้ยงเอากินนม แม่เจ้าชื่นชมเจ้าทุกเช้าค่ำ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า แม่เจ้าจึงยกใส่อุ้สายฝ้าย นมแม่ฮ้าวแม่เอาเจ้ามา
 กิน แม่เจ้าจึงไกวจงใจห่อ แม่เจ้าป้อนข้าวแล้วอุ้มเจ้าเล่น แม่เจ้ากล่อมเจ้านอน และพ่อเจ้าไปไร่ได้ไข
 มาป้อนเจ้า ซึ่งประโยคเหล่านี้เป็นประโยคที่แสดงถึงหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตร ด้วย
 ความรักความเมตตาและเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี

ตัวอย่างที่ 2

... แม่ย่ำข้าวป้อนวันละสองสามคาบ แม่ก็อาบน้ำให้เจ้าวันละสองสามที
 แม่ก็ชวนขวยหาอาหารบข้าว ฝนตกฟ้าฮ้องแม่ก็กอดใส่อก นอนหลับแล้วจับใส่อุ้
 แม่ก็ไกวอยู่ตีต้อนตีต้อน ครั้นเจ้าตื่นนอนแล้วแม่ก็กอด เขยชมให้กินนมชมลูกแก้ว ...

(คำสู่ขวัญนาค, เดือน วิชัยวงศ์, ลำนวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า แม่เคี้ยวข้าวป้อนวันละสองสามมื้อ แม่ก็อาบน้ำให้เจ้าวันละสองสาม
 ครั้ง แม่ก็พยายามหาอาหารมาให้ไว้ ฝนตกฟ้าร้อง แม่ก็ปลอบเจ้ากอดใส่อก เวลานอนหลับก็ใส่เปล
 แม่ก็ไกวอยู่ไปมา เมื่อเจ้าตื่นนอนแล้วแม่ก็กอดเขยชม ให้กินนมชื่นชมเป็นดังแก้วตาดวงใจ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า แม่ย่ำข้าวป้อน แม่อาบน้ำให้ หาอาหาร แม่กอด
 ใส่อก ใส่อุ้แม่ก็ไกว แม่ก็กอดเขยชม และให้กินนม ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึงหน้าที่ของบิดามารดา
 ในการเลี้ยงดูบุตร ให้บุตรได้กินอิ่มทุกมื้อ ให้ได้นอนหลับอย่างสบาย คอยปลอบประโลมลูกด้วยความ
 รักความเมตตาและเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี

3.2 หน้าที่อบรมสั่งสอน บิดามารดามีหน้าที่คอยอบรมสั่งสอน และแนะนำให้กระทำ
 ความดี เพื่อให้เป็นคนดี ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

... เลี้ยงใหญ่แล้ว พอฮู้แลนไปมา ตามประสาเด็กอ่อน สั่งสอนมาให้ผู้ใหญ่เป็นคน ...

(คำสู่ขวัญนาค, เสริญ เกตุศรี, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า เลี้ยงโตแล้วให้เจ้ารู้คุณ เจ้าวิ่งไปมาตามประสาเด็ก ๆ สั่งสอนมาให้เป็นผู้ให้เป็นคนดี

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า สั่งสอนมาให้ผู้ใหญ่เป็นคน ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึงบิดามารดา มีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดี มีความกตัญญูรู้คุณ

3.3 หน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตร บิดามารดา มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับบุตร ด้วยการจัดพิธีบวงสรวง โดยการบวงสรวงเป็นสารเณร เพื่อจะได้บวชเรียน เป็นการให้การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา ฝึกสมาธิและรู้จักอดทน เป็นการขัดเกลาทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่บิดามารดา มุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาและเป็นผู้มีความรู้และปัญญา คนดีมีระเบียบวินัย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... **เจ้าก็บวชเป็นสามเณร เจ้าก็เรียนเป็นลูกขาบทศีลธรรมอันวิเศษ** ...

(คำสู่ขวัญภาค, เสริญ เกตุศรี, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า เจ้าก็บวชเป็นสามเณร เจ้าก็เรียนเป็นรู้ในข้อศีลธรรมอันวิเศษ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า เจ้าก็บวชเป็นสามเณร เจ้าก็เรียน ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง บิดามารดา มีหน้าที่ให้การศึกษา ให้ความรู้บุตรด้วยการให้เรียนหนังสือ ให้บุตรได้บวชเรียน จะให้บุตรได้มีวิชาความรู้ติดตัวและมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี บิดามารดา ก็จะได้พึ่งพิงบุตรในภายภาคหน้า

ตัวอย่างที่ 2

... **พ่อแม่เลี้ยงใหญ่แล้วจึงได้มาบวชเป็นสามเณร แล้วเขียนเอาลูกขาบทสิบประการ ครั้นนาน พรรษาพอชาวถ้วน*** แล้ว เจ้าจึงไปหาพี่น้อง บอกพวกพ้องตามศรัทธา

(คำสู่ขวัญภาค, เดือน วิชัยวงศ์, ลำานวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า พ่อแม่เลี้ยงใหญ่แล้วจึงได้มาบวชเป็นสามเณร แล้วเรียนรู้ศีลธรรมสิบประการ เมื่อถึงอายุยี่สิบปีพอดีเจ้าจึงไปหาญาติพี่น้อง บอกเพื่อนฝูงและผู้มีจิตศรัทธา

ตัวอย่างที่ 3

... **ในลูกขาบทอดทุกสิ่ง อดล้ายิ่งกระทำเพียร อดสาห์เขียนทั้งเขียนขีด ตามจารีตแต่บุราณ บุปผาจารย์เพิ่นเพียรบอก ยากบ่หยอกกระทำเพียร อดสาห์เขียนเทศน์ธรรมวัตร**** ...

(คำสู่ขวัญภาค, ของ จันทรรทาศรี, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ในข้อศีลธรรมอดทนทุกสิ่ง อดทนด้วยความเพียรพยายาม มีความมุมานะและความเพียรทั้งอ่านเขียน ตามจารีตมาแต่โบราณ บุปผาจารย์ท่านเพียรบอก ไม่ยากทำด้วยความบากบั่นเรียนเทศน์ธรรมวัตร

* ชาวถ้วน หมายถึง ครบ 20 ปีบริบูรณ์

** เทศน์ธรรมวัตร คือเทศน์โดยในเสียงและทำนองเป็นปกติเหมือนอ่านหรือพูดธรรมดา

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า เจ้าก็บวชเป็นสามเณร เขียนทั้งเขียนขีดและ
พรรษาพอชาวถ้วน ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง บิดามารดามีหน้าที่ให้การศึกษาต่อบุตรด้วยการจัด
ให้บุตรได้มีความรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ให้บวชเป็นสามเณรหัดอ่านหัดเขียน
จนถึงอายุครบ ยี่สิบปีบริบูรณ์ก็บวชเป็นพระก็ทำให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น เป็นผู้มีศีล สมာธิ และ
ปัญญา

3.4 หน้าที่ให้จัดหาคุ้มครองให้บุตร เมื่อบุตรถึงวัยที่จะมีครอบครัว และบุตรได้บวชเรียน
ซึ่งเรียกว่าเป็นคน “สุก” หรือผ่านการอบรมมาดีแล้ว ผู้ใหญ่ก็จะแสวงหาคู่ครองมาให้ร่วมชีวิต
ทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่หรือเชิญผู้ใหญ่ไปสูขอคู่ครองให้บุตรตน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... **ลูกสาวกพบเ็นคาค่าหลาย ลูกสาวกลาง ลูกสาวปลายเ็นคาค่ามาก**
บ่ยากแค้นดีหลี ปุ่นแปลงดินน้มนั่นแม่แม่ เฒ่าแก่แลตายาย ฝนฮวยฮ้ำขึ้นปีใหม่
ฟ้าฮ้ำฮ้องเดือนสามฝู่งบ่าว ฮามมาโอมเอานางค่ากว้าง บ่ให้ฮ้างเคียงคู่เป็นสอง
ขอเป็นดอกรันแลกรันฮักฮัก ลูกแก้วกึ่งยังประสงค์ ฝู่งวงศาตายาย ย่าปู่ เจ้าฮู้แล้ว
ตบแต่งบุ่นแปลง แพงค่าฮักลูกแก้ว ปุ่นดีแล้วจึงยอมมา ...

(คำสู่ขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ลูกสาวคนโตเขาเรียกค่าสินสอดแพง ลูกสาวคนกลาง ลูกสาวคนสุดท้อง
เขาเรียกค่าสินสอดนั้นก็แพงมาก คงไม่ยากลำบาก ได้จัดเตรียมไว้ดีคือพ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่และตา ยาย
ฝนตกฟ้าร้อง เดือนสามพวกหนุ่มสาวแต่งงาน ไม่ให้เป็นหม้ายเคียงคู่กันทั้งสอง เมื่อทั้งสองแต่งงาน
แล้วขอให้รักกันให้ลูกทั้งสองสมปรารถนา วงศ์ตระกูล ปู่ ย่า ตา และยาย เจ้ารู้แล้วได้ตบแต่งพาขวัญ
เพื่อเจ้าทั้งสองตบแต่งดีแล้วจึงยกมา

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า ลูกสาวกพบเ็นคาค่าหลาย ลูกสาวกลางลูกสาว
ปลายเ็นคาค่ามาก และขอเป็นดอกรันแลกรันฮักฮัก ซึ่งประโยคเหล่านี้เป็นประโยคที่แสดงถึง บิดา
มารดามีหน้าที่จัดหาและเลือกคู่ครองที่เหมาะสมให้บุตร เพื่อช่วยสร้างฐานะและครอบครัวให้อบอุ่น
สืบวงศ์ตระกูลต่อไปภายภาคหน้า

3.5 หน้าที่จัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่บุตรที่แต่งงาน บิดามารดามีหน้าที่จัดเตรียมที่อยู่
อาศัยที่เหมาะสมให้แก่บุตรด้วยเมื่อบุตรจะแต่งงาน ตามธรรมเนียมของชาวไทยเลย เมื่อบุตรสาวแต่
งาน ฝ่ายชายจะต้องไปอยู่บ้านเจ้าสาวก่อน แล้วจึงจะแยกเรือนออกไป โดยฝ่ายบิดามารดาจะ
จัดเตรียมห้องนอนสำหรับบุตรสาวและบุตรเขยให้อยู่ในเรือนของบิดามารดา แต่จะมีฝากันไว้เป็นห้อง
เรียกว่า “ส้วม” ดังที่ปรากฏในคำสู่ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ยามเมื่อตาเว็นต่ำลงลับป่าแขง ยามเมื่อตาเว็นแดงลงลับป่าไม้
ให้ขวัญนางมาเทียมนางอย่าข้าแม่เจ้าแถม**ส้วม**ท่าคอยหา ...

(คำสู่ขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เวลาเมื่อพระอาทิตย์ตกดินลงลับป่าแขง เวลาเมื่อพระอาทิตย์แดงลงลับป่าไม้ ให้ขวัญสองสามภรรยา กลับมาอยู่กับตัวเจ้า อย่าช้าแม่เจ้าเตรียมห้องรอคอย

ตัวอย่างที่ 2

... *ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกเขย ลูกสาวเข้ามาอยู่ช่วงใช้
ห้องหนึ่งไว้ทำลูกชายและลูกไม้แสนล้ำมาแยง ...*

(ไสว ทิพรรัตน์, คำสู่ขวัญเฮือน, ลำานวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกเขย ลูกสาวเข้ามาอยู่ใช้ ห้องหนึ่งสร้างไว้รอลูกชายและลูกสะใภ้ปรนนิบัติ

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า สวมท่า ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกเขยและลูกชายและลูกสะใภ้ ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึงบิดามารดามีหน้าที่ต้องจัดหาที่อยู่ให้แก่บุตรเมื่อจะแต่งงาน โดยให้มาอาศัยอยู่กับบิดามารดาสักระยะเวลาหนึ่งแล้วค่อยออกเรือนไป

4. หน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา ในคลองสิบสี่ได้กล่าวถึง “ฮีตคลองหลาน” ข้อปฏิบัติของผู้เป็นบุตรหลาน มีหน้าที่ของอันพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา การแสดงความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดาที่บิดามารดาได้เลี้ยงดูมา ให้การอบรมสั่งสอนกิริยามารยาทแก่บุตร บิดามารดาจึงมีบุญคุณอย่างล้นเหลือแก่บุตร บุตรจึงหน้าที่ต้องให้เกียรติเคารพยกย่องและปฏิบัติต่อบิดามารดา รู้จักทดแทนคุณบิดามารดา เพราะการบำรุงเลี้ยงมารดาบิดาเป็นมงคลสูงสุดประการหนึ่ง ถ้าบุตรละเลยไม่ดูแลหรือไม่เลี้ยงดูบิดามารดา ถือว่าเป็นบาป บุตรจึงต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา

คำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารไว้ ดังนี้

4.1 กตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดา

ชาวไทยเลยเชื่อว่าการบวชเป็นอีกวิธีหนึ่งที่การแสดงความกตเวที่ต่อบิดามารดาชาวไทยเลยส่วนมากมีความเชื่อว่าหากบ้านไหนมีลูกชาย ก็จะมีโอกาสเกาะชายผ้าเหลืองลูกขึ้นสวรรค์ บิดามารดาจะได้รับอานิสงส์ผลบุญของการบวชพระลูกชายโดยตรง นอกจากนี้เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้วยังได้เรียนรู้พระธรรมวินัยจะได้เป็นผู้เจริญด้วยปัญญา เมื่อสึกออกมาแล้วจะได้เป็นผู้ใหญ่ ชาวไทยเลยจึงให้ความสำคัญในเรื่องการบวช ซึ่งนิยมให้บุตรชายของตนได้บวช อันเป็นการทดแทนพระคุณของบิดามารดา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... *เจ้านาคจักลีลาออกผนวช บวชสืบสร้างในพระศาสนา เพื่อจักได้แทนคุณ
บิดา พ่อแม่ยามเมื่อแม่เจ้าห้องแก่ ถึงภารแม่เจ้าเวทนาลำบาก ทุกข์ยากยิ่ง
แสนอด อดความกินเย็นยากจับใส่ปากบ่เต็มคำ คะลำกินบ่เต็มอิม ล้มควหาหลาย
กินบ่ได้ เพื่อจักฮักษาหน่อไ้ในอุทร ...*

(คำสู่ขวัญนาค, ของ จันทรทาศรี, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เจ้านาคจะลาออกผนวช บวชสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้แทนคุณบิดามารดา เวลาเมื่อแม่เจ้าห้องแก่ หน้าที่แม่เจ้าน่าเวทนาลำบาก ทุกข์ยากยิ่ง งดอาหารบางอย่าง

กินอะไรก็ลำบาก หยิบใส่ปากไม่เต็มคำ แผลงกินไม่เต็มอ้อม เปรี้ยวมากหวานมากก็กินไม่ได้ เพื่อจะรักษาบุตรในท้อง

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า และแทนคุณบิดาพ่อแม่ ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึงบุตรมีความกตัญญูต่อบิดามารดา โดยการบวชเพื่อทดแทนพระคุณของบิดามารดาที่ได้เลี้ยงดูมาด้วยความยากลำบากจนเติบโตใหญ่ จึงควรตอบแทนคุณบิดามารดาผู้มีพระคุณต่อชีวิต

4.2 บุตรให้ความเคารพ และเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา การที่บุตรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา ถือเป็น การแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาอย่างหนึ่งดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2

... ครั้นเลี้ยงเจ้าใหญ่แล้วพ่อแม่บอกให้เจ้านอนเจ้าก็นอน **พ่อแม่สอนให้เจ้ารู้**
เจ้าก็ขยันแวง อย่าให้เสียแรงแม่เจ้าเลี้ยงขดตะแคงก็คุ้มให้เจ้าดูकिनนม
 เจ้าคิงกลมไม่เห็นก็อยากกอด เนื้อเจ้าปลอดไผเห็นก็อยากชม ...

(คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขะไชย)

ถอดความได้ว่า เมื่อเลี้ยงเจ้าใหญ่แล้วพ่อแม่สั่งสอนให้เชื่อฟัง สั่งสอนให้เจ้ารู้อย่าได้เสียแรง แม่เจ้าเลี้ยงเจ้านอนขดตะแคงก็คุ้มให้เจ้ากินนม เจ้าตัวกลมใครเห็นใครก็รักอยากกอดผิวเกลี้ยงใครเห็นก็อยากชม

ตัวอย่างที่ 3

... **จงให้เรียนสาตราเพทได้** เป็นขุนพญา พ่อแม่ลีไปหาคู่มาให้ชมซ้อน
เจ้าอย่าคิดฮ้อนในใจ สมบัติไหลหลังเข้า ให้เจ้ามีเรือนชาน สมสถานหลังใหญ่กว้าง
 ทั้งปวงญาติมาโฮม เว้าชมแซว เสียงดังหัวม่วน เจ้าอย่าได้ดวนนอนใจ
เฮ็ดอันใดให้เจ้าคิดฮ้อ ฮ่า ๆ คิดหน้า ๆ ...

(คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขะไชย)

ถอดความได้ว่า จงให้เรียนศึกษาหาความรู้ได้เป็นขุนนางและเจ้าพระยา พ่อแม่จะไปหาคู่มาให้แต่งงาน เจ้าอย่าคิดฮ้อนในใจ สมบัติไหลหลังเข้า ให้เจ้ามีเรือนชานเหมาะสมหลังใหญ่กว้าง ทั้งญาติพี่น้องมาร่วม พุดคุยสนุกสนานหัวเราะเสียงดัง เจ้าอย่าได้รับเชื่อใจจะทำอะไรคิดให้มาก

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า พ่อแม่สอนให้เจ้ารู้ จงให้เรียนสาตราเพท เจ้าอย่าคิดฮ้อนในใจ และเฮ็ดอันใดให้เจ้าคิดฮ้อ ฮ่า ๆ คิดหน้า ๆ ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึงบุตรควรต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ประพฤติตนให้ดี คิดสิ่งใดให้รอบคอบอย่าได้ใจร้อน เพราะบิดามารดายอมปรารถนาให้บุตรของตนนั้นประสบแต่ความสุข ความสำเร็จ

5. หน้าที่ของสามีและภรรยาอันพึงปฏิบัติ ในคลองสิบสี่ ได้กล่าวถึง "ฮิตผัวครองเมีย" อันเป็นหน้าที่ของสามีและหน้าที่ของภรรยาที่พึงปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้คนสองคนที่มาจากต่างครอบครัว ต่างการเลี้ยงดูสามารถใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้อย่างยืนยาวได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งสองฝ่ายจะต้องรู้จักปฏิบัติต่อกัน หลักสำคัญที่จะช่วยรักษาความสัมพันธ์ของชีวิตคู่ให้เข้มแข็งและมั่นคงยาวนาน

คำสัญญาของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสามี และภรรยาที่พึงปฏิบัติไว้ ดังนี้

5.1 ให้ซื่อสัตย์ต่อกัน ดังตัวอย่าง

... ให้เจ้าเป็นคู่เทียมสองให้เจ้ามาอุปถัมภ์เป็นผัวแก้วเมียแก้ว

ได้กันแล้วผัวหนึ่งเมียเดียว ศรีเสลียวลงบุญเฮืองลูกหล้า ฮักเก็งหน้าเทียมทัน

ให้อีกกันคืออุทรก้อนเลือด ฮักบ่เหือดเหิงนาน ...

(คำสัญญาแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ให้เจ้าเป็นคู่ครองให้เจ้าทั้งสองมาเป็นสามีภรรยา กัน ให้มีสามีภรรยาคนเดียวเคียงคู่กัน รักและครองคู่กัน ให้รักกันเหมือนสายเลือดเดียวกัน รักตลอดไป

ในตัวอย่างข้างต้น คำสัญญากล่าวว่า ได้กันแล้วผัวหนึ่งเมียเดียว และให้อีกกันคืออุทรก้อนเลือด ซึ่ง 2 ประโยคนี้เป็นประโยคที่แสดงถึง หน้าที่ของสามีและภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อกัน ให้มีความซื่อสัตย์ต่อกันให้ครองรักกันไปตลอด

5.2 ให้รักษาศิลและเจริญภาวนา ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

... เถิงปีเดือนฝนตกฮวยฟ้าฮ้องฮ่า วัน 7-8 คำ ให้เจ้าหมั้นอยู่จำศีล แท้เนอ

วัน 14-15 คำให้เจ้ายินดีตักบาตร อย่าให้ขาดทานศีลภาวนา ...

(คำสัญญาแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ถึงปีเดือนฝนตกริน เสียงฟ้าร้อง ในวันโกน และวันพระขึ้นแปดคำให้เจ้าหมั้นเพียรรักษาศิล วันโกน วันพระขึ้นสิบห้าคำ ให้เจ้าร่วมทำบุญตักบาตร อย่าให้ขาดทานศีลภาวนา

ในตัวอย่างข้างต้น คำสัญญากล่าวว่า วัน 7-8 คำให้เจ้าหมั้นอยู่จำศีล วัน 14-15 คำให้เจ้ายินดีตักบาตร และอย่าให้ขาดทานศีลภาวนา ซึ่ง 3 ประโยคนี้เป็นประโยคที่แสดงถึง ข้อปฏิบัติของสามีและภรรยาอันพึงปฏิบัติ เมื่อต้องใช้ชีวิตคู่ร่วมกันย่อมต้องมีการทำบุญ ทำทาน สร้างบุญกุศล เพื่อสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัว

ตัวอย่างที่ 2

... **ศีลทานทำอย่าได้ขาด** ตักบาตรพร้อมเพลจ้งหัน เถิงวันศีลให้เจ้าฮ้ำฮู้

ให้ออดสำหู้เจ้าเจริญภาวนา ...

(คำสัญญาของนายบ่าวสาว, ไท สุโขยะไชย)

ถอดความได้ว่า ศีลทานทำอย่าได้ขาดตักบาตรพร้อมนำอาหารไปวัดถวายเพล ถึงวันพระให้เจ้ารู้ หมั่นรักษาศิลและเจริญภาวนา

ตัวอย่างข้างต้น คำสัญญาใช้คำว่า และศีลทานทำอย่าได้ขาด ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึงการสร้างบุญบารมีด้วยการรักษาศิล ให้ทาน ภาวนา ชาวไทยเลยจึงสร้างกุศล รักษาศีล ให้ทาน ภาวนา สร้างบุญบารมีให้มาก ๆ และจะสั่งสอนลูกหลานของตนให้เป็นผู้รู้จักทำบุญทำทานเอื้อเพื่อแผ้วแผ่ต่อคนทั่วไป และช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสมควร ในโอกาสต่าง ๆ เพราะเชื่อว่าอานิสงส์จะ

ส่งเสริมให้ชีวิตของคุณเจริญรุ่งเรือง สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง แคล้วคลาดจากอุปสรรคทั้งปวงครอบครัว
เป็นสุข

6. หน้าที่ของบุตรเขยและสะใภ้ ที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาและญาติพี่น้อง ในคลองสิบสี่
ได้กล่าวถึง หน้าที่อันพึงปฏิบัติของผู้ที่เป็นบุตรเขยและบุตรสะใภ้ไว้ใน “ฮิตไภคคลองเขย” มุ่งสอน
ลูกสะใภ้และลูกเขยให้ปฏิบัติต่อพ่อตาแม่ยายปู่ย่าตายายให้ถูกต้องตามคลองธรรม

คำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของเขย
และสะใภ้ ที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาและญาติพี่น้องไว้ ดังนี้

6.1 หน้าที่ของเขยที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาและญาติพี่น้องของฝ่ายภรรยา

ตัวอย่าง

... **เจ้าเป็นเขยให้เจ้าทำใจกว้าง** เจ้าอย่าได้กล่าวอวดอ้างสรรพสิ่งอันใด
ไล่ไก่ให้เจ้าว่า โซ โซ ไล่หมาให้เจ้าว่า เส่ เส่ ไล่วัวไล่ควายให้เจ้าว่า ฮือ ฮือ
เจ้าอย่าได้ดื้อด้น ตะกะเตี้ยวชุยลุย ต่อหน้าเจ้าโคตร **เจ้าอย่าปากโพดสรรพสิ่ง
อันใด** ให้เจ้ามีใจใสต่อนางแก่นให้ ...

(คำสุ่ขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เจ้าเป็นเขยให้เจ้าทำใจกว้าง เจ้าอย่าได้กล่าวอวดอ้างสรรพสิ่งอันใด ไส้
ไล่ให้เจ้าว่าโซ โซ ไล่หมาให้เจ้าว่าเส่ เส่ ไล่วัว ไล่ควายให้เจ้าว่าฮือ ฮือ เจ้าอย่าได้ดื้อด้น เกเรโอ้อวด
สิ่งใด นุ่งผ้าฝืนเตี้ยวต่อหน้าญาติพี่น้อง เจ้าอย่าได้ปากร้ายว่ากล่าวอันใด ให้เจ้ามีใจยึดมั่นต่อภรรยา

ตัวอย่างข้างต้น คำสุ่ขวัญกล่าวว่า เจ้าเป็นเขยให้เจ้าทำใจกว้าง เจ้าอย่าได้กล่าวอวดอ้าง
เจ้าอย่าได้ดื้อด้น และเจ้าอย่าปากโพดที่แสดงถึง เป็นประโยคเหล่านี้เป็นประโยคที่แสดงถึง หน้าที่
อันพึงปฏิบัติของผู้ที่เป็นบุตรเขยเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสม ควรใช้คำพูดที่ให้เกียรติยกย่อง
ผู้อื่น ไม่โอ้อวดตนเอง เชื่อฟังคำสั่งสอน และให้ความเคารพเกรงใจบิดามารดาฝ่ายภรรยา

6.2 หน้าที่ของบุตรสะใภ้ที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาและญาติพี่น้องของฝ่ายสามี

ตัวอย่าง

... **เจ้าเป็นลูกสะใภ้ให้เจ้ารักพ่อแม่ผัว อย่าได้เว้าหัว ๆ** ขวัญผัวเชิงซู้
เจ้าผู้สู้นักปราชญ์ฟังธรรม **เถิงเดือนดำเจ้าอย่าเที่ยวเล่นยามค่ำ** เือนหลังตำนานั้น
แม่นเฮือนอา ชายคาสูงหลังใหญ่กะทอดไล่ปานลม หลังกลมนั้นแม่น**เฮือนพ่อ**
เกษขานต่อหลังสูง นั้นแม่น**เฮือนลุงและเฮือนป้า** หลังหน้ากว้างตั้งใหญ่แขนนาง
ลายลวง กลมฮูปนาค **พื้นแป้นหากมุงกระเบื้องดินขอ** มีหอเย็นหลังสูงพร้อมพาด
โสง **ม้าอาจแขวนหิ้งอาซาไนย** ให้ในเฮือนโองน้ำบ่อแก้ว หลังนั้นแล้วพอมอบให้แก่
ลูกทั้งสองให้เจ้าพากันปูนปอง **กินทานอย่าให้** ให้เจ้าได้หยาดน้ำเย็นยิ่งเทียรมา
ได้กินขึ้นให้เจ้าส่งเฮือนอาวอ **ได้กินปลาให้เจ้าส่งเฮือนปู่ย่า** ...

(คำสุ่ขวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เจ้าเป็นลูกสะใภ้ให้เจ้ารักพ่อแม่สามี อย่าได้พูดจาไม่ดีกับพ่อแม่สามี ให้
เจ้ารู้จักฟังธรรม ถึงเวลาเม็ดเจ้าอย่าเที่ยวเล่นเวลาค่ำ เรือนหลังไม่สูงนั้นคือเรือนอา ชายคาสูงหลังใหญ่

ทอดยาวมีบัมลม หลังกลมนั่น คือเรือนพ่อ เกยขนต่อหลังสูงนั่น คือเรือนลุงและเรือนป่า หลังน้ำกว้างตั้งใหญ่เท่าแขนเจ้า มีลวดลายรูปนาค พื้นไม้หลังคามุงกระเบื้องดินขอ มีห้องเย็นหลังสูงพร้อมพิงบ้าน มีรูปม้าแขวน ให้นิเเรือนมีโองน้ำใสสะอาด หลังนั้นแล้วพ้อมอบให้หมายแก่ลูกทั้งสองให้เจ้าพากันตักแต่งดูแล ทำบุญทำทานอย่าได้ขาด ให้เจ้าได้กรวดน้ำอุทิศบุญตลอดไป ได้กินเนื้อให้เจ้าส่งเรือนอวาวา ได้กินปลาให้เจ้าส่งเรือนปูย่า

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวว่า เจ้าเป็นลูกสะใภ้ให้เจ้าฮักพ่อผัวแม่ผัว อย่านุ้ยวันนุ้ย ๑ ถึงเดือนด้าเจ้าอย่าเที่ยวเล่นยามค่ำ ได้กินซิ่นให้เจ้าส่งเฮือนอวาวา และได้กินปลาให้เจ้าส่งเฮือนปูย่า ซึ่งประโยคเหล่านี้เป็นประโยคที่แสดงถึง หน้าที่ของบุตรสะใภ้ที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดาของฝ่ายสามี และญาติพี่น้อง ให้สะใภ้พูดจาไพเราะกับแม่สามี มีอาหารให้รู้จักแบ่งปันญาติพี่น้อง ในเวลากลางคืนก็ไม่ควรออกไปเที่ยว หรือเดินทางไปไหนตอนกลางคืน และให้ประพฤติตนให้เหมาะสม

คำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมือง จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม ในการรักษาจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันมี 6 ประการ ได้แก่

1. หน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมือง
2. หน้าที่ของพระสงฆ์
3. หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร
4. หน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา
5. หน้าที่ของสามีและภรรยา
6. หน้าที่ของบุตรเขยและบุตรสะใภ้

จะเห็นได้ว่าคลองสิบสี่เป็นแนวทางที่ใช้ปฏิบัติต่อกันในการดำเนินชีวิตภายใต้การอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง หรือระหว่างคนธรรมการปฏิบัติต่อกัน นอกจากนี้ยังมี การรักษาจริยธรรมในการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกัน พบว่าเป็นการปฏิบัติต่อกันของคนในครอบครัว รู้จักหน้าที่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปฏิบัติเหล่านี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมในสิ่งที่ดีงามในชีวิต ทำให้เกิดความรักและสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในครอบครัว ซึ่งเป็นการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม

บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขคือสิ่งที่มนุษย์ทุกคนพึงปรารถนา แต่ด้วยสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตการดำเนินวิถีชีวิตเพื่อให้พบความสุขอาจไม่ราบรื่นนัก มนุษย์จึงต้องหาหนทาง และวิธีการต่าง ๆ ซึ่งนำไปสร้างความสุข จะโดยการร้องเพลง การขับกล่อมหรือการฟังสิ่งที่ให้ความบันเทิง ให้ความเพลิดเพลิน เมื่อได้ยินได้ฟังสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ เป็นการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น ๆ คำสู่ขวัญมีบทบาทในการทำหน้าที่ให้ความสำคัญยิ่ง คือบทบาททางด้านจิตใจ เพราะคำสู่ขวัญสามารถเสนอทางเลือก ที่ชัดเจนให้กับสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาแต่ทำไม่ได้ในชีวิตจริงและยังเสนอทางออกให้กับปัญหาอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมที่เคร่งครัดอันทำให้สมาชิกมีความคับข้องใจหรืออึดอัดที่ไม่สามารถพูดหรือแสดงออก เมื่อเกิดความขัดแย้งในใจได้

การศึกษาคำสุ่วัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล พบว่า มี 2 ประการคือ

1. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลิน
2. บทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจของบุคคล

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลิน

ความเพลิดเพลิน เป็นความพึงพอใจ สนุกสนาน อาจเกิดจากการฟังเพลง ฟังดนตรี ฟังเรื่องราว เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด อันเนื่องมาจากกิจการงานและสภาวะสิ่งแวดล้อม คำสุ่วัญมีบทบาทหน้าที่ให้ความเพลิดเพลินอันเกิดจากความพึงพอใจในความสุขที่ได้ยินหรือได้รับฟัง ทำให้เกิดความรู้สึกภายในจิตใจ ความซาบซึ้ง และความคล้อยตามทำให้จิตใจเบิกบานและมีความหวัง ดังที่ปรากฏความเพลิดเพลินในคำสุ่วัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... บัดนี้ถึงฤดูเดือนปีใหม่ฟ้าฮ้องในเดือนสาม ดอกฮ้องฮือฮอดเดือนสี่ดอกฮ้องฮาน
ดูตระการ ขาวงามช้อยโชติ ทั้งดอกแก้วโกศยางหลวง มีทั้งดอกจวงจันทร์
งามสะพู่ มีทั้งดอกคู่สารภี จำปาจำปีกรรณิกาก้านเกษมมีทั้งดอกยางเทศ
พร้อมอาฮวน ดอกลำดวนทั้ง ดอกแก้ว บานบ่แล้วดอกบ่แห้วสามปีบานมีสี
เบญจมาศ สะพาดพร้อมนานา แม่เจ้าจึงชวน สาวฮามไปเก็บมาฮวดฮ้อย
ฝูงหนุ่มสาวล้วนน้อยเขาเล่นอยู่แซว ๆ แล้วจึงเอามายายเป็น แถวถันถ้อง
เอามาใส่ขันกระหย่องสุ่วัญเจ้าบ่าวสาว หนุ่มน้อย ทั้งเสื้อผ้าลายพอกพ้อย
แม่เจ้าห่มเอาขวัญ ...

(คำสุ่วัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขะไชย)

ถอดความได้ว่า บัดนี้ถึงเวลาฤดูกาลเดือนปีใหม่ฟ้าร้องได้เดือนสามดอกฮ้อง ถึงเดือนสี่
ดอกฮ้องฮานดูตระการตา ขาวงามอ่อนช้อย มีดอกแก้ว ดอกจวงจันทร์งามชมพู ดอกประดู่ ดอกสารภี
ดอกจำปา ดอกจำปี ดอกกรรณิกา ดอกการเกต ดอกยางเทศพร้อม ดอกลำดวน ดอกแก้ว บานไม่
หมดดอก ดอกบานไม่รู้โรย และบานมีสีเบญจมาศ สะอาดพร้อมนานา แม่เจ้าจึงชวนสาวงามไปเก็บมา
ร้อยมาลัย พวกหนุ่มสาวล้วนน้อยเขาเล่นอยู่สนุกสนาน แล้วจึงเอามาหว่านเป็นถาว เอามาใส่ขันน้อย
สุ่วัญเจ้าบ่าวสาว หนุ่มน้อยสวมเสื้อผ้ามีหลายลาย แม่เจ้ารับเอาขวัญมาเถิดขวัญ

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่วัญน้อยบ่าวสาวได้กล่าวถึง ความสวยงามของพืชพันธุ์
ธรรมชาติ ดอกไม้บานาชนิดที่ออกดอกบานสะพรั่ง สวยสดงดงามท่ามกลางธรรมชาติ ป่า เขา ในช่วง
ของฤดูกาลของเดือนสามและเดือนสี่ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกเพลิดเพลินใจ สดชื่น แจ่มใส เบิกบานใจกับความ
งามของดอกไม้ มีความรู้สึกราวกับว่าได้อยู่ในท่ามกลางธรรมชาติอันสวยงาม ดอกไม้ที่บ้านแต่ละดอกแต่สี
นั้นยัง สร้างสีสันและสร้างบรรยากาศอันน่าภิรมย์ มาพร้อมหนุ่มสาวที่การแต่งกายออกมาประชันกัน
ด้วยเสื้อผ้าหลายสีสัน ช่วยกันเก็บดอกไม้ที่บ้านตามฤดูกาลเหล่านี้มาร้อยลัยเพื่อทำเครื่องบายศรี
เมื่อผู้ฟังได้ยินหรือได้ฟังจะทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินใจ มีความสุข ความสนุกสนาน และความ
ชื่นชมยินดี สิ่งเหล่านี้เป็นการตอบสนองความต้องการทางจิตใจให้มีความสุขทั้งกายและใจ

ตัวอย่างที่ 2

... เครื่องฮับขวัญเจ้า มีข้าวเขียบและข้าวต้ม ขนมและข้าวปาดเต็มถาดใส่จวงจันทร์
ขึ้น ปลามันหอมกว่าอัม ข้าวต้มหอมถ่วง ในพาขวัญแต่งมาพริ้วพร้อม เฒ่าแก่
มานั่งล้อมอยู่เป็นถัน เอาจึงยกพาขวัญขึ้นตั้ง **ตั้งคักคักคักคัก** **ทีนๆ ก้องกว่าเสียงกลอง**
ข้าวของแพงมีหลายหลาก พันพลุหมากใส่ขันแก้ว ตกแต่งแล้วจึงโยไป

(คำสู่ขวัญทั่วไป, พิมพา พลดาหาญ, สำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เครื่องรับขวัญเจ้ามีข้าวเกรียบ ข้าวต้มมัด ขนมเปียกปูน ใส่เต็มถาดจวง
จันทร์ เนื้อ ปลามันหอมกว่าต้นเนียม และข้าวต้มมัดหอมถ่วง ในพาขวัญแต่งมาพริ้วพร้อม ผู้เฒ่าผู้แก่
มานั่งล้อมอยู่จำนวนมาก เราจึงยกพาขวัญขึ้นตั้ง เสียงตั้งคักคักก้องกว่าเสียงกลอง ข้าวของเครื่องใช้
ล้วนหลากหลายมีราคาแพง พลุหมากพันห่อใส่ขันอย่างดี ตกแต่งแล้วโยไป

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสู่ขวัญทั่วไปได้กล่าวถึง ความอุดมสมบูรณ์ของข้าว ปลา อาหาร
ทั้งของหวาน ของคาว มีหลากหลายชนิดได้จัดเตรียมไว้อย่างดี อาหารทุกอย่างล้วนจัดวางเรียงบน
ภาชนะหรือพาขวัญไว้อย่างประณีตงดงาม เมื่อผู้ฟังได้ยิน หรือได้ฟังจะทำให้เกิดความเพลิดเพลินใจ
เกิดความสุขกับอาหารนานาชนิดล้วนมีราคาแพง ดังเช่นว่าได้นั่งอยู่ท่ามกลางร้านอาหาร และความ
อบอุ่นของญาติพี่น้องและมิตรสหาย ได้ฟังสิ่งที่กล่าวถึงแต่สิ่งที่ตีย่อมทำให้จิตใจเบิกบาน และมีความ
เพลิดเพลินเจริญใจ

ตัวอย่างที่ 3

... ให้ช้อยนี้มาสู่ขวัญถุงเป้ง บัดนี้ฝ้ายเส้นน้อย ช้อยจักซิผูกขวัญถุงให้เจ้า
ช้อยผูกแล้ว ช้อยจักเอิ้นขวัญเงินและขวัญทองคำ ว่ามาเยอขวัญเงินขวัญทองคำเอย
ให้ไหลเข้ามาค้ำช้อย ผุงเงินน้อยให้ไหลเข้ามามือพัน ผุงคำตันให้ไหลเข้ามามือหมื่น
ให้เจ้ามาสินลั่นเหลือหลาย ... ชั่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อช้างมาขาย ชั่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อ
ควายมาค้า ชั่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อม้าตีเที่ยวทาง ชั่งหนึ่งแพไว้ไปเอาสาวนางงาม
มาเฮ็ดเมียหนุ่มน้อย ชั่งหนึ่งแพไว้ไปเฝ้าเอาช้อยมาใช้ในการเฮือนหลายปีเดือนคั้ง
ชั่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อยาน ชั่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อเหล้ามาชุกกันกิน ...

(คำสู่ขวัญถุงเป้ง, ทองดำ กัณหาวรรณะ, สำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า บัดนี้ฝ้ายเส้นน้อยข้าจะผูกถุงให้เจ้าก่อน ฝ้ายเส้นใหญ่ ข้าจะผูกขวัญถุงให้
เจ้าก่อน ข้าจะผูกแล้วจักเรียกขวัญเงิน และขวัญทองคำ มาเกิดขวัญเงินขวัญทองคำเอย ให้ไหลเข้ามา
เกิดขวัญเงินขวัญทองคำ ให้ไหลเข้ามาเป็นพันถุงทองคำตัน ให้ไหลเข้ามาเป็นหมื่น ให้เจ้ามามากลั่น
ชั่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อช้างมาขาย ชั่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อควายมาค้า ชั่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อม้ามาขี่เดินทาง
ชั่งหนึ่งรักษาไว้ไปขอสาวงามมาเป็นภรรยาหนุ่มน้อย ชั่งหนึ่งรักษาไว้ไปเฝ้าเอาข้าหาสมาใช้ในเรือน
หลายปีเดือนคั้งชั่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อรถ ชั่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อเหล้ามาชุกกันกิน

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสู่ขวัญถุงเป้ง ได้กล่าวถึง ความพิเศษของฝ้ายมงคลที่นำมาผูก
ให้กับถุง เรียกเงินและทองเข้ามาอยู่ในถุงมาเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ให้มีเงินเก็บไว้ซื้อสิ่งของที่มีค่า
เช่น นำเงินไปซื้อสัตว์มาเลี้ยง ซื้อควายมาขาย ซื้อม้ามาขี่ เก็บไว้ไปขอภรรยาให้บุตรชาย และไปเฝ้า
ข้าหาสมาใช้ในเรือน สิ่งเหล่านี้เมื่อผู้ฟังได้ยินหรือได้ฟังจะเกิดความเพลิดเพลินใจ มีสุขใจไปกับความ

มั่งมีศรีสุข ความสะดวกสบายของการอาศัยอยู่เรือนหลังนี้

2. บทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจของบุคคล

มนุษย์เรามีความต้องการซึ่งเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์ดิ้นรนที่จะหาสิ่งต่าง ๆ มาสนองความต้องการอยู่เสมอ เพราะชีวิตแต่ละชีวิตจะต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ นานัปการ สภาพทางร่างกายและจิตใจ ความรู้สึกที่มาจากความปรารถนาที่เรามุ่งหวัง สิ่งที่เราปรารถนานั้นถูกขัดขวาง ความเจ็บปวดหรือความไม่สบายใจ ผลสืบเนื่องที่เราจะได้รับคือ ความหงุดหงิด กระทบกระชวยใจ กลุ้มใจ สภาพต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความคับข้องใจ

คำสู่ขวัญมีบทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจของบุคคล ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ผุ่งข้าทั้งหลายจักกระทำขวัญเจ้าอนาคต ขวัญเอยเจ้าอย่าได้หลงไหลอยู่ในเถื่อน
เจ้าอย่าได้เป็นเพื่อนฝูงผี ครั้นได้ยินว่อนเสียงชะนีและไก่แก้วแจ้ว ๆ เจ้าอย่าหลงฟัง
เจ้าอย่าได้ไปชมผีป่าหมู่ช้างฮ้ายทรพี เจ้าอย่าได้ไปยินดี ชมฝูงลิงลม และฮอกจ้อน
หมู่หมาจอกและเสือสิงห์ ทั้งโคกระทิงและแรดช้าง อย่าได้ไปกล่าวอ้างภูผา
ทั้งหนองปลาและห้วยใหญ่ล้วนใส่มาയാตุตระการตา สระพุ่มักบู่ หมูบัวทอง
ทรงเกสรหอมฮ่วงเฮ่า ใส่พาขวัญเจ้ามาสอนลอน ...

(คำสู่ขวัญภาค, หวัน ก้อมมณี, ลำานวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า เจ้าอย่าได้หลงไหลอยู่ในป่า เจ้าอย่าได้เป็นเพื่อนฝูงผี เมื่อได้ยินเสียงชะนีและไก่แก้ว เสียง แจ้ว แจ้ว เจ้าอย่าหลงฟัง เจ้าอย่าได้ไปชมผีป่า หมู่ช้างร้าย เจ้าอย่าได้ไปยินดี ชมฝูงลิงลม กระบอกกระจอน หมูหมาป่า เสือสิงห์ ทั้งโคกระทิง แรดและช้าง อย่าได้ไปกล่าวอวดอ้างภูผาหนองปลาและห้วยใหญ่ ล้วนเป็นภาพลวงตาตุ้งามสระพุ่มักบู่ หมูบัวทองเกสรหอมอ่อน ใส่พาขวัญเจ้ามาเรียงราย

ในตัวอย่างข้างต้น การบวชเป็นเปลี่ยนสถานะจากฆราวาสไปเป็นบรรพชิต เพราะฉะนั้นสถานะทางจิตใจของนาคก็เกิดความไม่แน่ใจ คับข้องใจ ว่าควรจะปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม และทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนา เมื่อได้ฟังการทำขวัญนาค ซึ่งเชิญขวัญให้กลับมา ขวัญที่ไปเร่ร่อนตามสถานที่ต่าง ๆ ไปหลงอยู่ตามป่าเขากับสัตว์นานาชนิด เพลิดเพลินกับเสียงร้องของสัตว์ในป่า ไปหลงอยู่เมืองผี และไปชื่นชมความงามของธรรมชาติ ก็ขอให้ขวัญของนาคกลับมา ให้มาทำพิธีสู่ขวัญนาค ในพาขวัญได้จัดเตรียมไว้อย่างดี สิ่งเหล่านี้เมื่อนาคได้ยินหรือได้ฟังก็เกิดความสบายใจและเกิดขวัญกำลังใจ ช่วยผ่อนคลายจากความคับข้องใจลงได้

ตัวอย่างที่ 2

... ข้อยจักเชิญเอาขวัญบาคราญให้เข้ามาเทียมไหล่ ขวัญน้อยใหญ่ เนื้อค่องผิวบาง
โสมนางงามมาอยู่ท่า อินทร์ฟากฟ้าบันลือป่วนแปลง ให้เจ้ามาเผื่อแผ่แผ้วแผ้ว
เถิงแผ้ว ฮ้อยขบเข้านานยังเทียบรมา ให้สองเจ้ามีบุตรชายหญิงอย่างน้อย ให้มี
ข้อยช่วงใช้พอสแสน ของกับแนนให้สองเจ้ามีทุกสิ่ง ...

(คำสู่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ข้าจะเชิญเอาขวัญภรรยาให้เข้ามายังไหล่ ขวัญน้อยใหญ่เนื้อกายผิวบาง นางฟ้ามาอยู่รอพระอินทร์จากฟากฟ้าได้หมายหมั้นไว้ ให้เจ้ามาครองคู่สามีภรรยาจนชรา ให้มีอายุยืน ยาวร้อยปี ให้เจ้ามีบุตรชายหญิงจำนวนไม่น้อย ให้มีข้าทาสคนรับใช้เพียงพอ ให้มีของกินของใช้ ให้ เจ้าทั้งสองมีทุกสิ่ง

ในตัวอย่างข้างต้น การแต่งงานเป็นการเปลี่ยนสถานะในชีวิตของคนเรา คู่บ่าวสาวกับการเป็นสถานะของชีวิต คือการเปลี่ยนจากที่เคยอยู่ลำพังคนเดียวมาอยู่เป็นครอบครัว มีคู่ มีบุตร มีคนเข้ามาในชีวิตก็ยังไม่รู้ว่าจะเป็นเช่นไร ชีวิตต่อไปภายภาคหน้าจะอยู่ครองรักกันด้วยดีไหม จะยืนยาว มีความสุขหรือว่าเลิกรากันไปในอนาคต เมื่อไม่รู้ไม่แน่ใจในอนาคต จึงทำให้คู่บ่าวสาวเกิดความ คับข้องใจ เพราะฉะนั้นเมื่อได้รับฟังคำสวดขวัญนี้ว่า เป็นคู่ที่มีความเหมาะสมจึงได้มาเป็นคู่ครองกันในปัจจุบัน ให้ครองรักกันยาวนาน มีครอบครัวที่สมบูรณ์ พร้อมพ่อแม่และบุตร อีกทั้งมีความเป็นอยู่ที่สุข สบาย มีคนเคยปรนนิบัติรับใช้ และให้มีทรัพย์สินเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้เมื่อคู่บ่าวสาวได้ยินหรือได้ ฟัง ก็จะช่วยผ่อนคลายจากความคับข้องใจลงได้ มีความสุขและความอึดอัดใจ เกิดขวัญและกำลังใจ ในการที่จะสร้างครอบครัว

ตัวอย่างที่ 3

... ขวัญกำเนิดสามสิบสองให้มาอยู่ครองในเนื้อ มือนี้น้ำมันมาเยอขวัญเอย ขวัญหัว ให้มาอยู่หัวปักปิ่นเกล้า น้ำมันเข้าทาหอม ดอมขวัญขนตาและขนคิ้ว ขวัญนิ้วซ้าย และฝ่ายขวา ขวัญบาทหาคู่เทิบแก้วอยู่ฮับฮอง เจ้าอย่าได้วงพาด่วน ฟ้าย้อง ส่วนฮีบกลับมา ขวัญตาให้มาอยู่ตาสองก้า เจ้าอย่าหลังหล้าเล่นดูตาย เชิญขวัญเจ้า มาอยู่กายทุกแห่ง ...

(คำสวดขวัญคนป่วยทั่วไป, ทองดี ไชยชนะ, จำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขวัญกำเนิดสามสิบสองขวัญให้มาอยู่ในร่างกาย ให้มาวันนี้ มาเกิดขวัญ ขวัญศีรษะให้มาอยู่ศีรษะปักปิ่นเกล้า ทาน้ำมันหอมพร้อมขนตาและขนคิ้ว ขวัญนิ้ว ซ้ายและขวา ขวัญเท้าทั้งคู่ รองเท้าแก้วรอรับเจ้า อย่าได้ขาดวนมา ฟ้าย้องรีบกลับมา ขวัญตาให้มาอยู่ตาทั้งสองข้าง เจ้าอย่าหลงวิ่งเล่นไปมา เชิญขวัญเจ้ามาอยู่กายทุกแห่ง

ในตัวอย่างข้างต้น คนเราเมื่อเกิดความเจ็บป่วย จิตใจร่างกายก็อ่อนแอ จิตใจหดหู่ ไม่สบาย ใจ มีความคับข้องใจเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพของตนเอง เมื่อได้รับการสวดขวัญ ซึ่งเป็น การเชิญ ขวัญทั้งสามสิบสองที่มีอยู่ในร่างกาย เช่น ขวัญหัว ขวัญขนตา ขวัญตา ขวัญนิ้วทั้งซ้ายและขวา ขวัญ เท้า ให้มาประจำอยู่ในร่างกายของคนป่วย อย่าได้หลงไปที่ใด เป็นการอ่อนน้อมให้ขวัญคืนกลับมาอยู่ กับเจ้าของ เมื่อผู้ป่วยได้ยินหรือได้ฟัง ก็จะช่วยผ่อนคลายความคับข้องใจลงได้ มีความสบายใจ เกิดขวัญ กำลังใจในการจะต่อสู้กับสภาวะต่าง ๆ

ตัวอย่างที่ 4

... ให้เจ้าได้ควายแก้วจัวแก้ว เจ้านอนบวคน้ำแล้วให้เกิดเป็นชุมเงินชุมทอง ให้เจ้าของได้มั่งมีเงินแสนเงินล้าน เมื่อเจ้าย่างเข้าบ้านให้ เป็นควายแก้วจัวคำ ให้เจ้า คุณคือฮ้องแก้วกำ ให้เจ้าคุณคือฮ้อมรงค์เก้ายอด ให้เจ้าคุณคือแก้วปัทมาราชฮ้องเฮือง

ศรี ให้เจ้ามีรัศมีมือแลงมือเข้า ชี้ไถเจ้าไถนากินข้าวให้เกิดเป็นแห่งทองคำ เจ้าคราด
ดำไถนาให้เกิดเป็นแห่งเงินแห่งแก้ว เจ้านอนใต้ล่างเฮือนแล้วให้เกิดเป็นบ่อแก้ว
บ่อทองสูงเสียดด้วยข้าวของสมบัติและของใช้ ...

(คำสู่ขวัญ วัว ควาย, ทองดี ไชยชนะ, สำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ให้เจ้าได้ควายมงคลวัวมงคล เจ้านอนหนองน้ำแล้วให้เกิดเป็นหลุมเงินหลุม
ทอง ให้เจ้าได้มีเงินแสนเงินล้าน เมื่อเจ้าเดินเข้าบ้านให้เป็นควายมงคลวัวมงคล ให้เจ้าเพิ่มพูนคือ
ซื้องทองคำ ให้เจ้าเพิ่มพูนคือแหวนเก้ายอดให้เจ้าเพิ่มพูนคือแก้วปัทมาขรุ้งเรื่องดี ให้เจ้ามีรัศมีเข้าเย็น
ชี้ไถเจ้าไถนากินข้าวให้เกิดเป็นแห่งทองคำ เจ้าคราดดำไถนาให้เกิดเป็นแห่งเงินแห่งทอง เจ้านอนใต้ถุน
เรือนแล้วให้เกิดเป็นบ่อเงินบ่อทองรุ่งเรืองด้วยข้าวของสมบัติและของใช้

ในตัวอย่างข้างต้น ชาวนาจะปลุกข้าวด้วยการปักดำและต้องใช้แรงงานควายในการไถนา
คราดนา ในช่วงฤดูกาลของการทำนาแต่ละครั้งชาวนาจะอาศัยธรรมชาติ คือรอให้ฝนตกจึงจะไถและ
คราดนาได้ บางครั้งชาวนา ก็ประสบปัญหาเรื่องภัยแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้ยากลำบากต่อ
การทำนา เกิดความคับข้องใจ เกิดความยุ่งยากในการทำนา เพราะฉะนั้นเมื่อชาวนาได้ฟังคำสู่ขวัญวัว
ควาย ซึ่งเป็นการอวยพรให้ชาวนาให้ได้มีทรัพย์สมบัติอันมีค่าที่เกิดจากวัว ควาย จะทำสิ่งใดก็เกิด
คุณค่ามีราคาและเกิดประโยชน์ต่อเจ้าของ นำมาซึ่งประโยชน์ สร้างรายได้ สร้างเงินให้มีสมบัติและมี
ของใช้ แม้ว่าจะเป็นแค่ชี้ไถที่อยู่ไถนา หรือชี้ควายที่อยู่ในคอกสิ่งเหล่านี้มีมูลค่า เมื่อไถไถนและได้ฟังคำ
กล่าวเช่นนี้ก็ทำให้ชาวนาเกิดกำลังใจ สุขใจ และมีแรงพลังผลักดันในการทำงาน เกิดความหวังในการ
ต่อสู้ในการทำงานจากการประกอบอาชีพของชาวนา ก็จะช่วยผ่อนคลายจากความคับข้องใจลงได้

จะเห็นได้ว่าคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการ
ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลิน
2. บทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจของบุคคล

คำสู่ขวัญแฝงความคิดและจินตนาการที่ใช้สัญลักษณ์แทนความเป็นจริงต่าง ๆ ทำหน้าที่ไป
ถึงผู้ฟัง โดยผ่านหมอสู่ขวัญเพียงคนเดียวถ่ายทอดคำสู่ขวัญไปยังผู้ฟังทำให้ผู้ฟังมีความสุข เกิดความ
เพลิดเพลินใจ และสามารถปลดปล่อยความคับข้องใจได้จากสภาวะต่าง ๆ ดังนั้นมนุษย์จึงชอบฟังแต่
สิ่งให้เสริมพลังให้แก่จิตใจ สิ่งที่ตีเป็นมงคล เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ

บทบาทหน้าที่ในการให้ความสะเทือนอารมณ์

ความสะเทือนอารมณ์ หมายถึง “คนเราเมื่อมีอะไรมากระทบใจ ก็ทำให้เกิดความรู้สึกเป็น
สุขหรือเป็นทุกข์ สิ่งที่มากระทบใจคือ รูป รส กลิ่นเสียงและสัมผัส อันเกิดขึ้นมาจากมีสิ่งใดมากระทบ
ใจ กระทำให้อารมณ์ดีหรืออารมณ์เสียไปชั่วขณะหนึ่ง (เสฐียรโกเศศ, 2531, หน้า 21)

คำสู่ขวัญในพิธีสู่ขวัญของชาวไทยเลยใช้ภาษาถิ่นไทยเลยที่ไพเราะ สละสลวย งดงาม
ลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้แต่ง คืออ้ายยาว หรือร้อยยาว คำว่า “อ้าย” หมายถึง สำเนียงที่เปล่งออกมา
อย่างยืดยาว โหยหวน ชวนวังเวง (บุญธรรม ทองเรือง, 2536, หน้า 107) รูปแบบคำประพันธ์แบบ
ร้อยยาวที่ใช้แต่งคำสู่ขวัญ แต่งด้วยร้อยยาวมีทั้ง สัมผัสพยัญชนะและสระ การสร้างคำซ้อน คำซ้ำ
จำนวนคำมีใช้ตั้งแต่ 3 คำ ถึง 15 คำ จำนวนคำในแต่ละวรรคไม่แน่นอน โดยร้อยยาวแต่ละวรรคจะ

สัมผัสต่อเนื่องกันไปจนจบภาษาที่ใช้เป็นภาษาลาวตระกูลเดียวกับภาษาไทยที่ไพเราะสละสลวย
งดงาม

คำสุ่อวัญเป็นการสื่อสารด้วยภาษา การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกที่ถ่ายทอดโดยหมอส
สุ่อวัญที่ส่งผ่านมายังผู้ฟังนั้นจะส่งผ่านภาษาทั้งสิ้น ด้วยความสามารถและโดดเด่นในการเรียงร้อย
ถ้อยคำ เป็นการเลือกสรรถ้อยความภาษาถิ่นอย่างเหมาะสมตามลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้แต่ง ผู้ฟัง
สามารถรับรู้ปฏิกริยาทางอารมณ์ได้อย่างละเมียดละไม ให้ความสะเทือนอารมณ์ ส่งผลให้เกิดอารมณ์
สะเทือนใจแก่ผู้ฟัง

คำสุ่อวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ในการให้
ความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้ฟัง ดังนี้

1. ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากการใช้ภาษา

- 1.1 การใช้คำ
- 1.2 การใช้ความเปรียบ

2. ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากเนื้อหา

- 2.1 เนื้อหาที่แสดงความน่าเวทนา
- 2.2 เนื้อหาที่แสดงความลำบาก
- 2.3 เนื้อหาที่แสดงความน่ากลัว

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากการใช้ภาษา

คำสุ่อวัญนอกจากจะใช้คำด้วยการเลือกสรรคำที่ไพเราะ ได้ความหมายลึกซึ้ง การใช้ภาษา
ดังกล่าว มีดังนี้

1.1 การใช้คำ พบในคำสุ่อวัญมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดความไพเราะของเสียงและเพื่อให้
ความหมายหนักแน่น และชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1.1.1 การใช้คำซ้ำ เป็นการนำคำหรือกลุ่มคำที่มีรูปและความหมายเหมือนกัน มา
เรียงไว้ชิดกัน หรือมีคำอื่นมาคั่น อาจใช้ในวรรคเดียวกัน หรือต่างวรรคก็ได้ การซ้ำคำนอกจากให้
ความหมายไพเราะแล้ว หมอขวัญมักจะใช้คำซ้ำ กลุ่มคำซ้ำ ๆ ซึ่งเมื่อนำมาสวดจะเอื้ออำนวยให้หมอ
ขวัญใส่ลีลา โดยการทอดเสียง เอื้อนเสียง ขึ้นเสียงสูงในการสวด ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... เจ้าเป็นเขยให้เจ้าทำใจ กว้างเจ้าอย่าได้กล่าวอวดอ้างสรรพสิ่งอันใด ไส้ไก่
ให้เจ้าว่า โซ โซ ไส้หมาให้เจ้าว่า เส้ เส้ ไส้จิวไส้ควายให้เจ้าว่า ฮือ ฮือ ...

(คำสุ่อวัญแต่งงาน, นาค แก้วกัณหา, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ใจอ่อนน้อมมีใจชื่นชมเขย เจ้าเป็นเขยให้เจ้าทำใจกว้างเจ้าอย่าได้
กล่าวอวดอ้างสิ่งอันใด ไส้ไก่ให้เจ้าว่า โซ โซ ไส้หมาให้เจ้าว่า เส้ เส้ ไส้จิว ไส้ควาย ให้เจ้าว่า ฮือ ฮือ

ตัวอย่างที่ 2

... สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้พากันไปอยู่ที่ภูสูง สูง ที่นั่นนาเลย์บ่เป็นตาน่าอยู่
มันจักเป็นทุกขใจเจ้าเหมือนคั่งไฟลอน ... สามสิบสองขวัญตื่นซ่ายให้เจ้าฮีบปล้นมา
สามสิบสองขวัญตื่นขวา ให้เจ้ามาไว ไว อย่าช้า มาอย่าหยุดอย่าหย่อน ...

(คำส่อขวัญทั่วไป, เรียบน ลากจาก, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้พากันไปอยู่ที่ภูเขาสูง ๆ ที่นั่นเลย ไม่น่า
อยู่ มันจะทำให้เจ้าเป็นทุกขใจเจ้าเหมือนคั่งไฟลอน ... สามสิบสองขวัญเท้าข้างซ่ายให้เจ้ารีบกลับมา
สามสิบสองขวัญเท้าขวา ให้เจ้ามาไว ๆ อย่าช้า เดินทางมาอย่าได้หยุดพัก

ตัวอย่างที่ 3

... แม่เจ้าจึงชวนสาวฮามไปเก็บมาฮวดฮ้อย ผุงหม่มสาวบ่าวลำน้อย เขาเล่นอยู่
แซว แซว แล้วจึงเอามายายเป็นแถวถนัดถอง เอามาใส่ขันกระหย่อง
ส่อขวัญเจ้าบ่าวสาว หม่มน้อยทั้งเสื้อฝ้ายลายพอกพ้อย ...

(คำส่อขวัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขยะไชย)

ถอดความได้ว่า แม่เจ้าจึงชวนสาวงามไปเก็บมาร้อยมาลัย พวกหม่มสาวเขาเล่นกัน
อย่างสนุกสนาน แล้วจึงเอามาหว่านเป็นแถว เอามาใส่ขันน้อยส่อขวัญเจ้าบ่าวสาว หม่มน้อยสวม
เสื้อฝ้ายลาย

ตัวอย่างข้างต้น คำส่อขวัญใช้คำว่า โซ โซ เส่ เส่ ฮือ ฮือ สูง สูง ไว ไว และแซว แซว
ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง การซ้ำคำให้ความหมายไพเราะแล้ว ยังเน้นความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.1.2 การซ้ำกลุ่มคำ เป็นการนำกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกันมาใช้ การซ้ำ
กลุ่มคำในลักษณะเช่นนี้จะอยู่คนละวรรค กลุ่มคำซ้ำที่นิยมใช้ในคำส่อขวัญ เป็นการซ้ำเพื่อความไพเราะ
และเน้นความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ขวัญเจ้าไปอยู่เหล่าแกมป่าหญ้าคา ก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ป่า
นาแกมข้าวก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปอยู่โพนบ่างหลวง ก็ให้มาสามมือนี้นี้
ขวัญเจ้าไปอยู่ดงบ่างฮ้อง ก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ท้องนางงาม
ก็ให้มาสามมือนี้นี้ ขวัญเจ้าไปอยู่สวนห้อม นางงาม ก็ให้มาสามมือนี้นี้ ...

(คำส่อขวัญเด็ก, เฉลิม ปัสสาวัดมณะ, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าไปอยู่ป่าหญ้าคารก ขวัญเจ้าไปอยู่ป่านาปนกับข้าวขวัญเจ้า
ไปอยู่โพนบ่างหลวง ขวัญเจ้าไปอยู่ดงบ่างร้าง ขวัญเจ้าไปอยู่ท้องนางงาม ขวัญเจ้าไปอยู่สวนร่ม
นางงามให้มาเถิดวันนี้

ตัวอย่างที่ 2

... ขวัญเจ้าเที่ยวไปมาอยู่ป่าช้า ไปนุ่งผ้าอยู่เมืองผี พวกนางยักษ์มีมัดผูกไว้
ก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ **มาเยอขวัญเอย** ขวัญเจ้าไปกินเหล้าเมาแล้วล้มท่าว
ไปเล่นสาว ผีเผตฮ้าย ตนเจ้าให้ควนมา **มาเยอขวัญเอย** ...

(คำส่วขวัญคนป่วยทั่วไป, ทองดี ไชยชนะ, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าเที่ยวไปมาอยู่ป่าช้าไปนุ่งผ้าเมืองผี พวกนางยักษ์มีมัดผูกไว้
ขวัญเจ้าไปดื่มเหล้าเมาล้มไปเล่นจิบสาว ผีเปรตร้าย ให้เจ้ารับมาควนมาเถิดขวัญเอย

ตัวอย่างที่ 3

... เสาปลูกไม้นี้พร้อมพรวัวลูกหม่มิตรสหาย ขนมาขายวันดีแปลงปลูก
จึงได้มาฮ้อยกูกเฮียกเอิ้นเอาขวัญว่า **มาเยอขวัญเอย** ถึงเวลาเขาตัดเจ้าล้ม
เจ้าอย่าควนดลหนี ให้เจ้ากลับมาสู่พิธีมหาปราสาทมณฑล ขวัญเสานางเอย
อย่าหลงไปฟังเสียงเรไรและแมงจ้วง ไปติดข่วงอยู่ในพงไพรว่า**มาเยอขวัญเอย**
ขวัญเสาแฮกให้ฮีบวาง ขวัญเสานางให้ฮีบแล่น**มาเยอขวัญเอย** ขวัญเสานาง
จงมาสู่ ในที่อยู่อันสำราญ กำจัดให้เป็นสุขสวัสดิ์ จำเริญศรีทุกค่าเช้า
มาเยอขวัญเอย ขวัญเสาแฮกไปหลง อยู่กลางทาง ขวัญเสากลาง
ไปหลงอยู่ป่าไม้ก็ให้มา **มาเยอขวัญเอย** ...

(คำส่วขวัญเสา, หวัน ก้อมมณี)

ถอดความได้ว่า เราปลูกไม้พร้อมพรวัวลูกหม่มิตรสหาย ช่วยกันขนมากระจาย เป็น
วันดีแล้วได้ปลูกสร้าง จึงได้มาร้องกู่เรียกเอาขวัญ ว่ามาเถิดขวัญเอยถึงเวลาเขาตัดเจ้าล้มเจ้าอย่าควน
ดลหนี ให้เจ้ากลับมาสู่พิธีมหาปราสาทมณฑล ขวัญเสานางเอย อย่าหลงไปฟังเสียงเรไรและแมงคาม
ไปติดข่วงอยู่ในพงไพร ว่ามาเถิดขวัญเอย ขวัญเสาแรกให้ฮีบวาง ขวัญเสานางให้ฮีบวิ่งมา ขวัญเสานาง
จงมาอยู่ในที่อยู่อันสำราญ ที่จัดให้เป็นสุขสวัสดิ์ จำเริญสุขทุกค่าเช้าเย็น ขวัญเสาแรกไปหลงอยู่กลางทาง
ขวัญเสากลางไปหลงอยู่ป่าไม้ให้มาเถิดขวัญเอย

ตัวอย่างข้างต้น คำส่วขวัญใช้คำว่า ก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ และมาเยอขวัญเอย ซึ่งคำ
เหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง การซ้ำคำในกลุ่มคำ เป็นการย้ำความหมายเป็นระยะให้เกิดอย่างต่อเนื่อง

1.2 การใช้ความเปรียบ หรือภาพพจน์เป็นการใช้ภาษาที่มีกลวิธีในการเปรียบเทียบ
เพื่อให้สิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย ทำให้ข้อความนั้น ก็น่าสนใจ ชวนคิด ชวนจำ ให้อารมณ์ความรู้สึกได้
เป็นอย่างดี ในคำส่วขวัญของไทยเลย พบว่ามีการใช้ความเปรียบ ดังนี้

1.2.1 การใช้อุปมา (Simile)

อุปมา หมายถึง การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่ง โดยพ้องเสียงที่รูปสมบัติหรือลักษณะ
สมบัติเป็นสำคัญ โดยใช้คำเปรียบเทียบต่าง ๆ เป็นคำเชื่อม เช่น กล ดั่ง ดุจ ประหนึ่ง เพียง ถนัด
ละม้าย แม่น เหมือน เฉก เช่น เฉกเช่น ราว ราวกับ ดั่ง ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังคิดและเห็นภาพได้อย่าง
ชัดเจน (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2525, หน้า 216) ดังที่ปรากฏในคำส่วขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้พากันไปอยู่ ที่ภูสูง ๆ ที่นั่นนา เลียบเป็นตาน้ำอยู่
มันจักเป็นทุกขใจเจ้าเหมือนดั่งไฟลน ...

(คำสวดขวัญทั่วไป, เรียบน ลากจาก, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้พากันไปอยู่ที่ภูเขาสูง ๆ ที่นั่นเลย มันไม่
น้ำอยู่ มันจะทำให้เจ้าเป็นทุกขใจเหมือนดั่งไฟลน

ในตัวอย่างข้างต้น คำสวดขวัญใช้คำว่า เหมือนดั่ง ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง การใช้คำ
อุปมาการกล่าวเปรียบเทียบความทุกขใจเหมือนกับไฟจะเผากาย

ตัวอย่างที่ 2

... ให้เจ้าอันกันมาคือดั่ง ขวดยุ่นจุ่นพุ่นคือดั่งกองทราย ไหลนองมาคือดั่งทราย
ไหลแล้ง เป็นดั่งแก้งมีก้อนหินผาไหลโสม มาคือลมเทิงอากาศ ขอให้เป็นดั่งน้ำฝน
หยาดร่ำแผ่นดิน ...

(คำสวดขวัญลาน, ทองคำ กัณหาวรรณะ)

ถอดความได้ว่า ให้เจ้ารวมกันมาเต็ม คือดั่งขวยดิน กองสูงดั่งกองทราย ไหลนองมา
คือดั่งทรายไหลหน้าแล้ง เป็นดั่งแก้งมีก้อนหินผา ไหลรวมมา คือลมทางอากาศ ขอให้เป็นดั่งน้ำฝน
หยาดใส่พื้นดิน

ในตัวอย่างข้างต้น คำสวดขวัญใช้คำว่า คือดั่ง ซึ่งคำนี้แสดงถึงการใช้อุปลักษณ์ การ
กล่าวเปรียบเทียบ ความอุดมสมบูรณ์ของข้าวที่มีปริมาณมาก ให้เหมือนกับ รูที่เป็นที่อยู่ของตุ่นที่ขุด
หลุมไว้เป็นที่อยู่ และให้ไหลมีปริมาณมากคือดั่งทรายไหล มีมากเหมือนแก้งหินที่เป็นลำธาร มี
มากมายเหมือนแรงลมพัดฝนลงมายังพื้นดิน

ตัวอย่างที่ 3

... เจ้ามันปานแผ่นดินแลง ให้เจ้าแข็งเหมือนแผ่นดินลาด ให้เจ้ามันปานเหลี่ยม
อาสน์เขาสุเมรุ ใหญ่เพียงต่ออย่าได้หัก ใหญ่เพียงหลักอย่าได้โค่น อย่าได้หม่น
เหมือนตอง อย่าได้หมอง เหมือนขี้เถ้า ...

(คำสวดขวัญแม่อยู่กรรม, แสวง บุตรดี)

ถอดความได้ว่า ให้เจ้ามันคงดั่งหินศิลาแลง ให้เจ้าสมบูรณ์แข็งแรงเหมือนหินเขา
พระเมรุ ให้ใหญ่เท่าต่อไม้อย่าได้หัก ใหญ่เท่าหลักอย่าได้หักโค่น อย่าได้เหี่ยวแห้งเหมือนใบตอง
อย่าได้หม่นหมองเหมือนขี้เถ้า

ในตัวอย่างข้างต้น คำสวดขวัญใช้คำว่า ปาน และเพียง ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง
การใช้อุปมา การกล่าวเปรียบเทียบความมีอายุยืน ความสมบูรณ์แข็งแรงของชีวิต ให้เหมือนแผ่นดิน
และเปรียบเทียบความสูงใหญ่ของร่างกายเท่ากับต่อไม้ ที่มีความทนทานแข็งแรง และความหม่นหมอง
เหมือนขี้เถ้า

1.2.2 นามนัย (Metonymy)

นามนัย หมายถึง การใช้คำหรือวลีแทนสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีลักษณะเด่นหรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งที่แทนนั้น อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ เพื่อให้เห็นภาพลักษณ์เป็นรูปธรรมมากขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 263) ดังที่ปรากฏในคำสุ่อวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... **ฝ้ายแก้ว**เกิดเมืองสวรรค์ ปูนปั้นกันตกแต่ง อี๊วแอบแล้วจึงแต่งใส่หลาเซ็น
เป็นเส้นยาวเลิงแลบเส้นแจ้แจบอ่อนสุขุมล อนทาทาน ทอดไว้ให้ลูกได้เป็นมงคล
จำเริญบุญบ่หล้า ฝ้ายเส้นนี้ควรค่าว่าได้แสนค่า ...

(คำสุ่อวัญถงเป้ง, แดง สุจิมงคล, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ฝ้ายมงคลเกิดจากเมืองสวรรค์ได้จัดแจงตกแต่งไว้เป็นเส้นเป็นอัน
ทั้งเส้นสั้นและเส้นยาวเป็นอย่างดีเตรียมไว้ให้ลูก เพื่อเป็นมงคลเจริญรุ่งเรืองฝ้ายเส้นนี้มีคุณค่า

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่อวัญถงเป้งกล่าวว่า ฝ้ายแก้ว ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง
การใช้คำ กล่าวเปรียบเทียบแทนสิ่งของที่มีความวิเศษ ความเป็นสิริมงคล เป็นของที่จัดว่าดีอันวิเศษ
และฝ้ายที่จะนำมาผูกกับลูกและเสาะเรือน ซึ่งของดีมาจากเมืองสวรรค์

ตัวอย่างที่ 2

... **เที่ยว**ทางกลางให้มี**สระบ่อแก้ว** นางอาบแล้วอยู่สวัสดิ์ ...

(ไสว ทิพรัตน์, คำสุ่อวัญเฮือน, ลำนวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า ทางเดินตรงกลางมีสระน้ำ นางอาบแล้วอยู่อย่างมีความสุข

ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำสุ่อวัญบ้านเรือน กล่าวถึง “น้ำ” ว่าเป็น บ่อแก้ว ซึ่งคำนี้
เป็นคำที่แสดงถึงการใช้คำ กล่าวเปรียบเทียบน้ำที่ใช้ดื่มใช้อาบที่ได้จัดเตรียมไว้ในบริเวณบ้านเรือนนั้น
มีความสะอาดและบริสุทธิ์เมื่อนำมาดื่ม และอาบแล้วไม่เป็นโรคภัย

ตัวอย่างที่ 3

... **ห้องหนึ่ง**บุชานิกถึง**คุณแก้ว*** ห้องหนึ่งเอาไว้ทำบิดามารดาพ่อแม่ ...

(ไสว ทิพรัตน์, คำสุ่อวัญเฮือน, ลำนวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า ห้องหนึ่งไว้บุชานิกถึงสิ่งดี ห้องหนึ่งไว้รอบิดามารดา

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่อวัญเฮือน กล่าวถึง คุณแก้ว ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึงการใช้คำ
กล่าวเปรียบเทียบห้องที่มีความวิเศษและมีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นห้องที่ใช้กราบไหว้และบูชาพระ
หากเป็นปัจจุบันก็คือห้องเก็บพระพุทธรูป หรือห้องพระ

* แก้ว หมายถึง แก้วสามประการอันประเสริฐสุด ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์

ตัวอย่างที่ 4

... ให้เจ้าได้ควายแก้วจัวแก้ว เจ้านอน บวกน้ำแล้วให้เกิดเป็นขุมเงินขุมทอง ...

(คำสุ่ขวัญวัวควาย, ทองดี ไชยชนะ, ลำานวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า เจ้าได้ควายมงคลวิ้มงคล เจ้านอนหนองน้ำแล้วให้เกิดเป็นหลุมเงิน และหลุมทอง

ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่ขวัญวัวควาย ใช้คำว่า แก้ว ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึงการใช้ คำ กล่าวเปรียบเทียบว่า วัวและควายเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าต่อชาวนา เป็นสัตว์มงคล เมื่อมีหรือเลี้ยงไว้ก็ สร้างประโยชน์ สร้างรายได้ และมีทรัพย์สินเงินทอง

1.2.3 สมมุติภาวะ (Apostrophe)

สมมุติภาวะ หมายถึง การกำหนดให้ตัวละครพูดหรือเจรจาโต้ตอบกับสิ่งที่ไม่ใช่ มนุษย์ เสมือนว่าเป็นสิ่งมีชีวิต หรือปรากฏตัวอยู่ในนั้นด้วย ดังที่ปรากฏในคำสุ่ขวัญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 34) ดังที่ปรากฏในคำสุ่ขวัญ ดังตัวอย่าง

... *เขาถ่มใส่ตั้งอย่าได้ยาก เขาต่อยสากแลติมอง อย่าได้สะท้านย่านใจกลัว*

ให้เจ้ามากลัวกันอยู่ เหมือนนางแก้วกล้า ให้เจ้ามาเกี่ยวกันอยู่เหมือนดั่ง

เกล้าสาวหอมให้เจ้ามาต่อมกันอยู่ เหมือนดั่งตอมเงินล้าน ...

(คำสุ่ขวัญเล่า, จุมไบ เกตเกษตร)

ถอดความได้ว่า เขาทิ้งใส่กระดองอย่าได้ยาก เขาเอาสากตีและมองดู อย่าได้สะท้านใจ กลัว ให้เจ้ามารวมกันอยู่เหมือนนางแก้วกล้าผมม้วนกันอยู่เหมือนดั่งสาวเกล้าผมมีกลิ่นหอม ให้เจ้ามา รวมกันอยู่เหมือนดั่งรวมเงินล้าน

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่ขวัญเล่า กล่าวว่า เขาถ่มใส่ตั้งอย่าได้ยาก ซึ่งประโยคนี้เป็นประโยคแสดงถึงการใช้ สมมุติภาวะ เป็นการพูดกับเมล็ดข้าวซึ่งเมล็ดข้าวนั้นไม่ใช่คนให้เมล็ดข้าว มากองอยู่รวมกัน ไม่ให้เมล็ดข้าวกระเด็นออกไปในเวลานวดข้าว

ตัวอย่างที่ 2

... *ให้เจ้าไหลออกมาอย่าได้บกได้ขาด เป็นดั่งลิ่งน้ำเต้าหยาดฮวยอำแผ่นดินณี*

ฝ้ายเส้นนี้หากเกิดในเมืองโกสัมพี หากแม่ฝ้ายมหาเศรษฐีตนประเสริฐ ช้อยได้

ผูกให้เจ้าแล้ว ผุงหมู่แก้วให้ไหลเข้ามานำ ผุงหมู่เงินคำให้ไหลเข้ามาใส่ได้เต็มถึง ...

(คำสุ่ขวัญถงเป้ง, แดง สุจิมงคล, ลำานวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ข้าจะเชิญเจ้ามาวันนี้ ไหลออกมาเถิดให้เจ้าไหลออกมาจากไหใบเท่า ท่อ ให้เจ้าไหลออกมาเถิดให้เจ้าไหลออก มาจากหม้อคอกแคบ ให้เจ้าไหลออกมา อย่าได้หยุดไหล อย่าได้ขาด เป็นดั่งน้ำเต้าหยาดรดแผ่นดินณี ฝ้ายเส้นนี้หากเกิดในเมืองโกสัมพี นั่นคือฝ้ายมหาเศรษฐี อันประเสริฐ ข้าได้ผูกให้เจ้าแล้ว พวกมงคลให้ไหลเข้ามา พวกเงินทองคำให้ไหลเข้ามาใส่ได้เต็มถึง

ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่วญถงเป้งใช้คำว่ ให้เจ้าไหลออกมออย่าได้บักได้ขาด ซึ่งประโยคนี้เป็นประโยคที่แสดงถึงการใช้สมมุติภาวะ เป็นการพูดกับเงินและทอง ซึ่งเงินและทองนั้นไม่ใช่สิ่งมีชีวิตเช่นคน ให้เงินและทองมีหลังไหลมาปริมาณมาก

ตัวอย่างที่ 3

... ให้เจ้าค้ำคุณเรือนหลายฤดู ปี เดือน ขวบเข้า ให้เจ้าฮักษาไว้ยังจ้วควาย ให้อยู่สุขสบายทั้งคู่ ให้อายม่นยืนยาว ผุงลาวไทยจีนมาเที่ยวจ้างให้เจ้าค่อยเพียรอด ทางคคเดินยากเจ้าอย่าล้มหัวตะแคง ครั้นว่าได้แก่เซ็นของหนักให้เจ้าไปค่อย ๆ ผุงเด็กน้อยเขาซีไปนัว เขาบ่สู้เกรงยาเจ้าอย่าได้เคียดค้อย ผุงเด็กน้อยเจ้าอย่าได้หัวซา ...

(คำสุ่วญถงเกวียน, เดือน วิชัยวงศ์)

ถอดความได้ว่า ให้เจ้ามาเพิ่มพูนอยู่เรือนหลายฤดู ปี เดือน รอบปี ให้เจ้าได้รักษาไว้จ้วควาย ให้อยู่สบายทั้งคู่ ให้อายม่นยืนยาว พวกไทยจีนมาเที่ยวจ้างให้เจ้าบากบั้น อดทน หนทางไม่ดีคคเคี้ยวอย่าล้มหัวตะแคง เมื่อว่าไปลากของหนักให้เจ้าไปช้า ๆ หากมีพวกเด็กน้อยเขาซีไปด้วย เขาไม่รู่ยาเกรง เจ้าอย่าได้โกรธแค้น พวกเด็กน้อยเจ้าอย่าได้ถือโกรธ

ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่วญถงเกวียนใช้คำว่ ให้เจ้าค้ำคุณเรือนหลายฤดู ซึ่งประโยคนี้เป็นประโยคที่แสดงถึงการใช้สมมุติภาวะ เป็นการพูดกับเกวียน ซึ่งเกวียนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตขอให้เกวียนมีความแข็งแรงทนทานสามารถใช้งานได้นาน ๆ และให้สอนให้เกวียนมีความอดทน

1.2.4 ใช้อติพจน์ (Hyperbole)

ใช้อติพจน์ หมายถึง การกล่าวเกินจริง เป็นการใช้โวหารเปรียบเทียบเกินจริง เพื่อให้เห็นอารมณ์ หรือความรู้สึกมากกว่าที่จะกล่าวถึงข้อเท็จจริง ลักษณะเช่นนี้จะให้อารมณ์ความรู้สึกที่เด่นชัดขึ้น หรือทำให้เนื้อความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 214) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ในดวงธรรมเพิ่นกล่าวไว้ เพิ่นแต่งแปลงให้ปั้นเป็นคู่ ลงมานากันจากสวรรค์
ลงมาเกิด ถือเอากำเนิดสายมิ่งสายแนน* เฒ่าแก่เพิ่นผูกแขน
ให้เจ้าเป็นคู่เทียมสอง ให้เจ้ามาปูนปองเป็นผัวแก้วเมียแก้ว ...

(คำสุ่วญถงบ่าวสาวแต่งงาน, นาค แก้วกัณฑ์, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ในชาติก่อนเขากล่าวไว้ เขาหมายหมั้นให้มาเป็นคู่ครองลงมาจากสวรรค์ลงมาเกิด ถือเอากำเนิดเป็นบุพเพสันนิวาส ผู้เฒ่าผู้แก่เขาผูกแขนให้เจ้าเป็นคู่ครองให้เจ้ามาเป็นสามีภรรยา

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่วญถงบ่าวสาวแต่งงานกล่าวว่า สายมิ่งสายแนน ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง ความเหมาะสมของเจ้าบ่าวเจ้าสาวที่เป็นครองกันตั้งแต่ชาติที่แล้ว ซึ่งเป็นผู้ที่เทวดาปั้นแต่งมาให้เป็นเนื้อคู่กันและเป็นเทวดาจากสวรรค์ลงมาเกิด การกล่าวเกินจริง

* สายมิ่งสายแนน หมายถึง บุพเพสันนิวาส

ตัวอย่างที่ 2

... ซีไถเจ้าไถนากินข้าวให้เกิดเป็น**แห่งทองคำ** เจ้าคราดดำไถนา
ให้เกิดเป็น**แห่งเงิน** **แห่งแก้ว** เจ้านอนใต้ถุนเรือนแล้วให้เกิดเป็น**บ่อแก้วบ่อ**
ทองสูงเฮืองด้วย ข้าวของสมบัติและของใช้ ...

(คำสุ่ขวัญว้าวควาย, ทองดี ไชยชน, ลำนวนที่ 2)

ถอดความได้ว่า ซีไถเจ้าไถนากินข้าวให้เกิดเป็น**แห่งทองคำ** เจ้าคราดดำไถนาให้เกิด
เป็น**แห่งเงิน** **แห่งทอง** เจ้านอนใต้ถุนเรือนแล้วให้เกิดเป็น**บ่อเงิน** **บ่อทอง** รุ่งเรืองด้วยข้าวของสมบัติ
ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่ขวัญว้าวควายใช้คำว่า **แห่งทองคำ** **แห่งเงิน** **แห่งแก้ว** **ทองสูง**
เฮือง ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง การกล่าวเกินจริงให้ซีไถจากการคราดนาให้กลายเป็นทรัพย์สิน
เงินทองมากมาย เป็นการกล่าวเกินจริงแต่ให้ความรู้สึกที่เด่นชัด

ตัวอย่างที่ 3

... ก็ว่าแม่่มือนี้วันนี้**นอนหลับได้เงินพัน**ก็ว่าแม่่มือนี้วันนี้ **นอนฝันได้เงินหมื่น**ก็ว่า
แม่่มือนี้วันนี้ **นอนตื่นได้เงินแสน** ก็ว่าแม่่มือนี้วันนี้**แบนมือไปได้แก้วมณีโชติ**
ก็ว่า แม่่มือนี้วันนี้ ...

(คำสุ่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน, นาค แก้วกัณฑ์, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า นอนหลับได้เงินพันคือวันนี้ นอนฝันได้เงินหมื่นก็ว่าคือวันนี้ นอนตื่น
ได้เงินแสนก็ว่าคือวันนี้ แบนมือไปได้แก้วมณีโชติก็ว่าคือวันนี้
ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน กล่าวอวยพรคู่บ่าวสาวว่า นอนหลับ
ได้เงินพัน นอนฝันได้เงินหมื่น และนอนตื่นได้เงินแสน ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง ความ
เจริญรุ่งเรืองในอนาคตของครอบครัวคู่บ่าวเจ้า ซึ่งคู่บ่าวเจ้าได้ฟังแล้วมีผลต่อจิตใจ ทำให้มีความหวัง
และมีกำลังใจในการสร้างใช้ชีวิตคู่และครอบครัว

ตัวอย่างที่ 4

... นาทาม ต้นข้าวงาม**พอกปานว่าต้นอ้อย** **ใหญ่บ่น้อยพอท่วมปลายจาน**
ต้นข้าวมานใหญ่สองสามอ้อม **ใบก่องค้อมคั่งใบอ้อยและใบเลา** ...

(คำสุ่ขวัญนา, หวิน สิงห์มณี)

ถอดความได้ว่า นาทามหรือนาลุ่ม ต้นข้าวงามพอกกับว่าต้นอ้อย ใหญ่บ่น้อยพอท่วม
ปลายจาน ต้นข้าวตั้งท้องใหญ่สองสามอ้อม ใบและก่องค้อมใบอ้อยและใบเลา
ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสุ่ขวัญนาใช้คำว่า **ปานว่าต้นอ้อย** **ใหญ่บ่น้อยพอท่วม**
ปลายจาน ซึ่งเป็นคำที่แสดงถึง การกล่าวเกินจริงถึงความอุดมสมบูรณ์ของต้นข้าว ความงามของต้นข้าว
ในนาลุ่ม ที่มีลำต้นสูงใหญ่เท่าต้นจาน

1.2.5 การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) เป็นภาพพจน์ที่เกิดขึ้นจากการ
เลียนเสียงธรรมชาติ เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังได้เกิดมโนภาพที่ชัดเจน แผงไว้ด้วยนัยแห่งเสียงและอารมณ์
สะเทือนใจ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2525, หน้า 231) ดังเช่นการพรรณนาภาพฤดูกาลทำนา ที่ชาวนา
ต้องเตรียมอุปกรณ์ทำนาเมื่อถึงฤดูฝน ดังที่ปรากฏในคำสุ่ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... เถิงฤดูกาลเดือนห้า ฟ้ำฮ้องฮ้ำเดือนหก ฝนตกลงมาซีแซ่ว ซีซั่ว ทั่วหมู่
พร้อมพวกหมู่ไถนา ข้าวกล้า หามัดและพรว้าดวงดีสิใหม่ ...

(คำสู่ขวัญข้าว, หวิน ลิงทมณี)

ถอดความได้ว่า ถึงฤดูกาลเดือนห้าฟ้ำร้องเดือนหกฝนเริ่มตกลงมาซีแซ่ว ซีซั่ว พวก
ชาวนาก็เตรียมหว่านกล้าหามัดพรว้าเล่มใหญ่

ตัวอย่างข้างต้น เป็นข้าวคำสู่ขวัญใช้คำว่า ซีแซ่ว ซีซั่ว ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงถึง
การเลียนเสียงฝนที่ตกกระทบพื้นดิน ทำให้เห็นภาพฤดูกาลของการทำนาของชาวนาเมื่อถึงคราวหน้า
ฝนมีเสียงฝนตกดัง “ซีแซ่ว ซีซั่ว” นอกจากจะทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังนึกถึงเสียงในธรรมชาติแล้ว เสียง
เหล่านี้ยังแสดงถึง ลมที่พัดมาพร้อมกับสายฝนที่ตกลงมากระทบพื้นและต้นไม้ใบหญ้า ทำให้รู้สึกได้ว่า
มีความชุ่มชื้นความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเมื่อถึงฤดูกาลทำนา

ตัวอย่างที่ 2

... พร้อมฝูงหมู่ปูปลา ฝูงไทยนาชมชื่น กบเขียดอึ่ง ออระแอ ชมจอกแหน
ป่าไผ่กักข้าวให้เบยบานแผ่กิ่งก้านเบยออกยอดมันดอกแซมมวย สวยรวยกับทุ่ง ...

(คำสู่ขวัญข้าว, หวิน ลิงทมณี)

ถอดความหมาย อุดมสมบูรณ์ฝูงปูปลา เหล่าชาวนาก็ชื่นชมทั้งกบและเขียดร้องออ
ระแอ ตามจอกแหน ต้นไผ่ ต้นข้าว เจริญแผ่ขยายใบสะพรั่ง

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสู่ขวัญข้าวใช้คำว่า ออระแอ ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึงการ
เลียนเสียงธรรมชาติทำให้เห็นภาพ “ออระแอ” เป็นการเลียนเสียงสัตว์กับเขียดที่ส่งเสียงร้องตามทุ่ง
นาทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเห็นภาพกบ เขียดที่กำลังส่งร้อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีน้ำท่าบริบูรณ์ เป็นความ
ปรารถนาของเกษตรกรที่ต้องพึ่งธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ ในการเพาะปลูก

ตัวอย่างที่ 3

... ไปบอกผีพราย ไปผายผีป่า ผีนกเค้ามันฮู้กูเอาขวัญ ว่า กูหูกู กูหูกู กูกู
กูกู กูกู แม่นลูกสูมาเอาไปสามมือนี้ กลายมือนี้วันหน้าแม่นลูกของกู ...

(คำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาว, ไท สุโขยะไชย)

ถอดความได้ว่า ไปบอกผีพรายไปหนีผีป่า ผีนกเค้ามันร้องเอาขวัญว่า กูหูกู กูหูกู
กูกู กูกู หากเป็นลูกสูมาเอาไปตั้งแต่นี้ พันจากวันนี้ไปคือลูกกู

ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสู่ขวัญน้อยบ่าวสาวใช้คำว่า กูหูกู กูหูกู กูกู กูกู กูกู
ซึ่งคำนี้เป็นคำที่แสดงถึง การเลียนเสียงธรรมชาติ “กูหูกูกูกู กูกู กูกู ” ซึ่งเป็นการเลียนเสียงสัตว์
เสียงที่นกเค้าแมวส่งร้องตอนกลางคืนทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเห็นภาพนกเค้าแมวที่กำลังร้องและได้ยิน
เสียงนกเค้าแมว นอกจากเพื่อให้เกิดภาพและเสียงให้มีความหมายชัดเจนแล้ว ยังสื่อได้ว่า ทั้งเสียงนก
ร้องและผี จะมาเอาเด็กที่เกิดใหม่ พ่อแม่คอยปกป้องคุ้มครองและเลี้ยงและลูกมาด้วยความ
ยากลำบากกว่าจะได้แต่งงานมีครอบครัว

ตัวอย่างที่ 4

... มากองกันไว้เหมือนดังพระเจดีย์ สีสียอดม้อลันวันดีจึงวางอาสน์เพลง
ไม้ถ่อนลันมาตี ไม้ถ่อนตีมาฟาดตีปัก ๆ ตีแป๊ก ๆ ตีแหลกจั่งพากันสะสอยเขี่ยฟาง ...

(คำสู่ขวัญข้าว, หวัน สิงห์มณี)

ถอดความได้ว่า มากองไว้เหมือนดังพระธาตุเจดีย์ ถึงวันดี ค็นดีจึงวางธูระต่าง ๆ
แล้วมาพร้อมกันนวดข้าว เสียงตีดังปัก ๆ แป๊ก ๆ เป็นเสียงใช้ไม้ตีข้าว เมื่อเมล็ดหล่นจนหมดแล้วก็เขี่ย
ฟาง

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสู่ขวัญข้าวใช้คำว่า ตีปัก ๆ ตีแป๊ก ๆ ซึ่งคำเหล่านี้แสดงถึง
การเลียนเสียงธรรมชาติ เสียงที่เกิดจากไม้กระทบกับเมล็ดข้าว ขณะใช้ไม้ตีเมล็ดข้าวหรือนวดข้าว
นอกจากทำให้มาทำผู้อ่านหรือผู้ฟังนึกถึงเสียงในธรรมชาติแล้ว ยังนึกถึงเป็นสถานการณ์ที่เสียงนั้น
ปรากฏอยู่ได้อีกด้วย เสียงที่เกิดจากไม้กระทบกับเมล็ดข้าวเป็นจังหวะที่ดัง ปัก ๆ แป๊ก ๆ นั้นแสดงให้เห็น
ว่ามีคนมาช่วยนวดข้าวจำนวนมากและข้าวน่าจะมีปริมาณที่มาก ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมใจของคน
ในชุมชนเป็นอย่างดี

2. ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากเนื้อหา

เนื้อหาคำสู่ขวัญ เป็นส่วนใหญ่กล่าวเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเจ้าของ กล่าวถึงสถานที่
ต่าง ๆ ที่คาดว่าขวัญจะไป และให้กำลังใจเจ้าของขวัญ โดยการอวยพรให้ได้รับแต่สิ่งที่เป็นสิริมงคล
ดังที่ปรากฏในเนื้อหาคำสู่ขวัญ ดังนี้

2.1 เนื้อหาที่แสดงความน่าเวทนา

การเชิญขวัญที่ล่องลอยไปเที่ยวป่า ไปหลงทาง หรือไปหลงอยู่ในสถานที่ ต่าง ๆ หรือ
เป็นสถานที่ที่เจ้าของขวัญเคยไป ซึ่งขวัญอาจไปหลงทางจนกลับไม่ได้ ขวัญนั้นเร่ร่อนไปตามสถานที่
ต่าง ๆ ตกระกำลำบาก บางครั้งขวัญก็เร่ร่อนไปกินอาหารผี จึงเป็นที่น่าเวทนา เป็นทุกข์และเศร้าใจ
ขวัญเกิดความหว่ว่ว ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดจินตนาการและเห็นภาพได้และเกิดความสะเทือน
อารมณ์ ดังที่ได้ปรากฏในคำสู่ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... **ขวัญเจ้ามาเที่ยวป่ากลางดง** ขอให้เจ้ามามือนี้วันนี้ **ขวัญเจ้าไปกดทรงอยู่ในป่า**
ให้เจ้ามามือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่น้ำเงือกและน้ำงูก็ให้มาสามมือนี้วันนี้ กู้
ขวัญเอยมายเอ **ขวัญเจ้าไปอยู่ดอมข้าง** ก็ให้มาสามมือนี้ **เจ้าบ่มาเจ้าฟ้าเพ็น**
ลีไปชอกหาเจ้า ... ครันแม่นเห็นของกินหลายเจ้ากินข้าวผีให้เจ้าฮากทิม
สาเด้อ ครันเจ้าเคี้ยวหมากฝักให้เจ้าฮากทิมสาเด้อให้เจ้าคินมา
ตายต้องเปล่า ...

(คำสู่ขวัญคนป่วยทั่วไป, เพ็ชร งามศิริ, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้ามาเที่ยวป่าใหญ่ ขอให้เจ้ามาวันนี้ ขวัญเจ้าไปยืนอยู่ในป่า ให้
เจ้ามาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่กับนาคและกับงู ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเอยมายเอ ขวัญเจ้าไปพร้อมข้างก็
ให้มาวันนี้ เจ้าไม่มาเทวดาบนฟ้าเขาจะไปค้นหาเจ้าแล้ว เมื่อเห็นของกินหลายอย่าง เจ้ากินข้าวผีให้
เจ้าอาเจียนออก เมื่อเจ้าเคี้ยวหมากฝักให้เจ้าอาเจียนทิ้งให้เจ้าคินมาต้องเปล่า

ตัวอย่างที่ 2

... **ขวัญเจ้าไปอยู่นางสีหามหาเกตุ** ก็ให้นางกลองไปนำเอามาสวมมือวันนี้
ขวัญเจ้ามาฮอดไฮ่อย่าได้ชั้นป่าคา ขวัญเจ้ามาฮอดนาอย่าได้ชั้นป่าเข้า
ขวัญเจ้ามาฮอดเหง้าไม้อย่าได้ทอดคิงนอน เด็กคอน ๆ
เจ้าอย่าได้สะท้าน เจ้าอย่าได้ย่านฝูงหมูผีเมตและผีพราย ...

(คำสู่ขวัญกลอง, ชุ่น เหล่าโสภา)

ถอดความได้ว่า ขวัญเจ้าไปอยู่นางสีหามหาเกตุ ก็ให้นางกลองไปนำเอามาวันนี้ ขวัญเจ้ามาถึงไร่อย่าได้หลบอยู่ป่าหญ้าคา ขวัญเจ้ามาถึงนาอย่าได้หลบนาข้าว ขวัญเจ้ามาถึงรากไม้ อย่าได้เอนกายลงนอน ยามดึก เจ้าอย่าได้กลัวเจ้าอย่าได้กลัวพวกหมูผีเมต ผีพราย

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญกล่าวถึงความน่าเวทนาที่ขวัญนั้นต้องไปหลงอยู่ตามสถานที่ต่าง เร่ร่อนเรื่อยไปและต้องพบกับสิ่งเลวร้ายต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงสัตว์เลี้ยงที่ให้คุณคือ ช้าง เป็นการปลอบประโลมช้าง ต้องจากป่าที่เคยอยู่อาศัย ตกใจเมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองและสงเสียดเสียงเรียกร้องเป็นที่น่าเวทนา เชิญขวัญช้างให้กลับมาอยู่กับตัว จากความกลัว ความเจ็บปวดนั้น ทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม เกิดจินตนาการ เกิดความรู้สึกเศร้าใจ และสะท้อนอารมณ์ ดังที่ปรากฏในคำสู่ขวัญ ดังตัวอย่าง

... **ครันว่าชีเข้าบ้านฮู้ตื่นเฮฮอน ครันว่าเจ้าเห็นคนอย่าได้เฮฮ้อง ครันว่าได้ยินเสียง**
ฮ้องฮู้ตื่นแตกหนี ก็ให้หายเสียมือวันนี้ ให้อยู่ห้องค้อยศรีสวัสดิ์ ...

(คำสู่ขวัญช้าง, สุวรรณ พันลูกท้าว)

ถอดความได้ว่า เมื่อว่าชีเข้าบ้านอย่าได้ตื่นตกใจ เมื่อว่าเจ้าเห็นคนอย่าได้ร้อง ความกลัวก็ให้หายไปตั้งแต่นี้ ให้เจ้าอยู่ในคอกอย่างมีความสุข

ตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสู่ขวัญช้าง ได้กล่าวถึงความน่าเวทนาที่ช้างนั้นต้องพลัดพรากจากป่าเข้ามาอยู่อาศัยอยู่ในเมืองกับคน ไม่เสียบสงบเช่นในป่า ช้างเกิดความหวาดแฉะและคิดถึงป่าจึงได้ส่งเสียงร้อง เป็นที่น่าเวทนาแก่ช้าง

2.2 เนื้อหาที่แสดงความยากลำบาก

เนื้อหาที่แสดงความยากลำบากเกี่ยวกับความเจ็บปวด เป็นการใช้คำบรรยายสภาพร่างกายและกิริยาต่าง ๆ โดยการพรรณนา การตั้งครุกรรมของมารดาที่ให้กำเนิดบุตร การปฏิบัติตนขณะตั้งครุกรรม หญิงมีครรภ์จะได้รับการถ่ายทอดความเชื่อเรื่อง “คะลำ” ซึ่งความเชื่อนี้จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของทารกและการปฏิบัติตนทั่วไป ๆ ของหญิงมีครรภ์ “คะลำ” หมายถึง ข้อห้ามที่พึงละเว้น หากผู้ใดทำอย่างนั้นแล้วจะถือว่าทำในสิ่งที่ไม่ดี ไม่เป็นสิริมงคลแก่คนนั้น โดยมีความเชื่อว่าอาหารบางอย่างเป็นอาหารแสลง สำหรับหญิงตั้งครุกรรม เมื่อรับประทานจะทำให้มารดาและทารกเจ็บป่วยหรือคลอดยาก เช่น เผ็ดจัด เค็มจัด เปรี้ยวจัด หวานจัด หรืออาหารที่ใช้เครื่องปรุงแต่งมากและความลำบากในการอุ้มท้องนานถึงสิบเดือน

ดังนั้นหญิงตั้งครุกรรมต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องและอดทนกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจในช่วงตั้งครุกรรมทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่าน เกิดจินตนาการ เกิดความสะท้อนอารมณ์ และได้ชัดเจน ที่กล่าวไว้ในคำสู่ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

... ยามเมื่อแม่เจ้าท้องแก่ถึงภารแม่เจ้าเวทนาลำบากทุกข์ยากยิ่งแสนอด
อดความกินเยื่อนยาก จับใส่ปากบ่เต็มคำ คะลำกินบ่เต็มอิมล้มควาหลาย
กินบ่ได้ เพื่อจักฮักษาหน่อไท้ในอุทร จักนั่งนอนก็ลำบาก ครั้นถ้วนทศมาส
ได้สิบเดือน แม่เจ้าเจ็บอุทรเกือบใจขาด ลมกัมมชวาทจึงพัดเจ้าออกมา
จากคัพภารท้องแม่ เอ็นหลวงแม่เจ้าขาดพอส้อย เอ็นน้อยขาด
พอสั้น แม่เจ้าเจ็บตันอยู่ในเนื้อ ...

(คำสู่ขวัญภาค, ของ จันทรทาศรี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า เวลาเมื่อแม่เจ้าท้องแก่ถึงเวลา แม่เจ้าน่าเวทนา ลำบาก ทุกข์ยากยิ่ง งด
อาหารบางอย่าง กินอะไรก็ลำบาก หยิบใส่ปากไม่เต็มคำ แสลงกินไม่เต็มอิม เป็รียมากหวานมากก็กิน
ไม่ได้ เพื่อจะรักษาบุตรในท้อง จะนั่งนอนก็ลำบาก เมื่อครบสิบเดือน ได้สิบเดือนแม่เจ้าเจ็บท้องเกือบ
ใจขาด ลมกัมมชวาทหรือลมเบ่งจึงพัดเจ้าออกมาจากท้องแม่ เอ็นหลวงแม่เจ้าขาดถึงร้อย เอ็นน้อย
ขาดถึงพัน แม่เจ้าปวดตามร่างกาย

ตัวอย่างที่ 1 คำสู่ขวัญได้กล่าวถึงความยากลำบากในการปฏิบัติตนขณะตั้งครรภ์ของ
มารดาซึ่งใช้ระยะเวลาจนถึงเก้าเดือน ด้วยความระมัดระวังในการดูแลรักษาสุขภาพร่างกาย เพื่อจะ
รักษาบุตรในครรภ์ให้ปลอดภัย จนถึงเวลาคลอด จึงต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้การใช้คำบรรยายสภาพร่างกายและกิริยาต่าง ๆ ของการอยู่ไฟ อาบน้ำร้อน
ดื่มน้ำร้อน กินข้าวจี และความร้อนจากไฟก็ทำให้ผิวหนังเกิดผดผื่นคันตามมา การอยู่ไฟตามวิธีการพัก
รักษาตัวหลังคลอดบุตรใหม่ ซึ่งเป็นการทรมานร่างกายและจิตใจ ทำให้มองเห็นภาพความยากลำบาก
ความทุกข์ทรมาน เป็นวิถีชีวิตของชาวชนบทของชาวไทยเลยอีกด้านหนึ่งได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ฟัง
หรือผู้อ่าน เกิดความสะเทือนอารมณ์ ดังที่ปรากฏในคำสู่ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2

... แม่เจ้าเจ็บตันอยู่ในเนื้อ เป็นทุกข์เฮื้ออยู่ในไฟ จนคิงลายเป็นตุ่ม
จนคิงขุ่มเป็นผด อดกระทำเพียรเยื่อนยากบ่อยากน้ำฮ้อนก็ได้กิน
กินดินค้ำกับข้าวปั้น อาบน้ำฮ้อนจนหนังลาย ทั้งเหื่อไหลโคลค้ำ้วย้อย
แม่เจ้าทุกข์บ่ค่อยเลี้ยงเจ้ามา ค่อยอุตสาห์กินเกลือกกับข้าวจี
มิดจีหเลียมกลางคีนลูกเอาพิน ใส่กันหม้อ นิ่งก้อสอกกับกองไฟ
ทั้งเหื่อไหลและโคลค้ำว นอนค้ำวน้ำค้ำแม่สะแนแน แสนทุกข
เลี้ยงลูกน้อยให้จ้อย ๆ บ่ได้นอน ...

(คำสู่ขวัญภาค, ของ จันทรทาศรี, ลำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า แม่เจ้าเจ็บปวดอยู่ในร่างกาย เป็นทุกข์และเหนื่อยมากอยู่ในไฟ ตามเนื้อ
ตัวลายเป็นตุ่มตัวขุ่มเป็นผด พยายามอดทนด้วยความยากลำบาก ไม่อยากน้ำร้อนก็ได้กิน กินข้าวจีไฟ
อาบน้ำร้อนจนผิวหนังลาย ทั้งเหื่อไหลโคลค้ำวไหล้อย แม่เจ้าลำบากไม่น้อยเลี้ยงเจ้ามา ค่อยอุตสาห์
กินเกลือกกับข้าวจี เเสบบมากเวลากลางคีน ลูกเอาพินใส่เตาไฟ นิ่งชิมกับกองไฟ ทั้งเหื่อไหลและโคลค้ำว
นอนบนไม้กระดาน แสนลำบาก พร้อมเลี้ยงลูกน้อยเวลาลูกร้องไห้ แม่ก็ไม่ได้นอนพักผ่อน

ตัวอย่างที่ 3

... แม่เจ้ากินน้ำร้อนปากเปื่อยพองสุก เมื่อไฟลูกแม่เจ้าจึงฮ้อนหนนวย
 ทั่วระทวยแม่เจ้าจึงได้ด่าป้อย ขวัญอ่อนน้อยคำหล้าอย่าอ่อน แม่เนอ
 แม่จึงไล่ชื่อเจ้าชื่อน้อยหล้าอ่อนทองศรี มีผิวอันงาม อ้อยห้อย
 จ้อยว้อยหน้าขาวเหิง สาวเซยชมซิงมักเจ้า ...

(คำสู่ขวัญเด็ก, เฉลิม ปัสสาวัดมณะ. จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า แม่เจ้ากินน้ำร้อน ปากเปื่อยพองสุก เมื่อไฟลูกแม่เจ้าก็ร้อนรำคาญ
 อ่อนเพลีย แม่เจ้าจึงได้ด่า ขวัญอ่อนน้อยคำหล้าอย่าอ่อนแม่เนอ แม่จึงตั้งชื่อเจ้าน้อยหล้าอ่อน
 ทองศรี มีผิวพรรณอันงาม อ่อนหวานใบหน้าขาว สาวเซยชมชอบเจ้า

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า เจ็บตันอยู่ในเนื้อ ทุกข์เฮื้ออยู่ในไฟ จนคิงกลายเป็น
 ตุ่ม จนคิงชุ่มเป็นผดบ่อยากน้ำฮ้อนก็ได้กิน อาบน้ำฮ้อนจนหนังลาย ค่อยอุตุส่าห์กินเกลือกกับข้าวจี นิ่ง
 ก่อส่อกับกองไฟ นอนค้ำน้ำค้ำแม่สะแนน ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงถึง ความยากลำบาก ความทุกข์ ความ
 ทรมาน ในการปฏิบัติตนขณะอยู่ใฝ่ตามวิธีการพักรักษาตัวหลังคลอดบุตรใหม่

ตัวอย่างที่ 4

... จัดแจงเข้าป่าหาไม้ปลูกเหียน มีใจเพียร ทั้งเยื้องทั้งยากแต่งถนอมมากทั้งน้ำบั้งเหิง
 และยา คิวเคียวหาขวานคมและมีดพริ้วแล้วจึงแบกเข้าป่าตั้งคว่างดองเดินโคจร
 มื้อแลงมื้อเช้า วันค้ำเศร่าสูญแล้วตัวมา บางพ่องกินสุราอาหารแกมข้าว ตื่นมือเช้า
 ง่ายแล้วเล่าไป จงใจเข้าดงเลาหาชอกไป...

(ไสว ทิพรัตน์, คำสู่ขวัญเหียน, จำนวนที่ 3)

ถอดความได้ว่า จัดเตรียมเข้าป่าหาไม้ปลูกเหียน มีใจเพียร มีความยากลำบาก จัดเตรียม
 ถุงยาม เตรียมน้ำและยา อีกทั้งหาขวานด้ามคม มีดพริ้ว เตรียมแล้วจึงแบกเข้าป่า เดินป่ากลางดงเดิน
 เสาแสดงเวลาเช้าเวลาเย็น เมื่อถึงเวลาเย็นก็รีบกลับคืนบ้าน บ้างพวกดื่มสุราและอาหารพร้อมกับ
 กินข้าว เมื่อถึงเวลาเช้าก็เดินทางมีความตั้งใจเพื่อเลือกหา

ในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสู่ขวัญเหียนได้กล่าวถึงความยากลำบากในการเดินทางไปตัด
 เสาเรือนในป่า การเดินทางไปตัดไม้นั้นต้องเตรียมสิ่งของหลายอย่าง เช่น อาหาร น้ำ ยารักษาโรค
 ขวาน และมีด ต้องใช้เวลาอยู่หลายวันกว่าจะได้เสาเรือนที่มีลักษณะดีมีความเป็นมงคล

นอกจากนี้ยังมีสัตว์เลี้ยงที่ให้คุณที่ชาวไทยเลยเลี้ยงไว้ใช้งาน การทำนา การใช้ควายไถ
 นาจะเห็นว่าขณะที่ชาวนาใช้ควายไถนานั้นได้ใช้ไม้ตีควาย เพื่อจะให้ควายเดินไปตามทิศทางการไถนา
 บางครั้งได้ใช้คำไม่เหมาะสมในการว่ากล่าวตักเตือนควาย อีกทั้งแอกและคันไถที่ควายต้องแบกไว้
 บนคอควายนั้นมีน้ำหนักมากพอสมควร ทำให้ยากลำบากในการเดิน

แอกเป็นไม้ที่ทำเป็นรูปโค้ง ส่วนปลายงอนขึ้น ใช้พาดบนคอวัวหรือควาย เพื่อเทียม
 ยานพาหนะ วัวหรือควายจะถูกสวมแอกเมื่อต้องไถนา ซึ่งต้องมีแอกอยู่บนคอวัวหรือควายต้องเดิน
 และออกแรงลากคนไถไปทั้งวัน การไถนาต้องไถให้ทั้งผืนนาและไม้ไถ้ไถแคร่รอบเดียว ต้องไถกลับไปมา
 ไถแปร วัวควายที่เทียมแอก ต้องทำงานหนัก ในการไถนาแต่ละครั้ง

ในคำสู่ขวัญวัว ควาย ได้ใช้คำบรรยายสภาพร่างกายและกิริยาอาการต่าง ๆ ที่เป็นสัตว์ ทำให้เห็นภาพชวานากำลังใช้วัว ควาย ไถนา บนพื้นดินที่แข็งจนแตกกระแหง หรือบางครั้งได้ตีวัวควายในขณะไถนา และได้ตำว่า ส่วนวัว ควายนั้นก็มีอาการฮึดฮัดไม่พอใจ แต่ก็พยายามอดทน ทำให้ผู้ฟังได้รับรู้ เกิดจินตนาการ และความสะเทือนอารมณ์ ดังที่ปรากฏในคำสู่ขวัญ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5

... คนทำนาเขาจึงนำมายังมหิงสา พ่อโคและแม่โคควายแก้ว มาฮอดแล้ว
แฮกไฮไถนา เขาจึง **เอาไม้ลั้งกมาใส่คอ** เอาเชือกปอเข้าผูกบ่า เชือกพาดผ่า
กลางหลัง หัวไถเขาก็เกาะไว้แล้ว **ควายแก้วแกดิ่งไป** เจ้าไปเหล่าเขาผัดบ้อย
เจ้าหลายคำ เจ้าไปฮามเขาซ้ำผัดคำเจ้า ย่างซ้ำ เขาซ้ำผัดตี เจ้าก็อดขันตี
ไว้หลายวันเลยลวดแล้วเขาจึงปล่อยควายแก้วเจ้าอยู่เปล่า เขาแสงถึงยาม
พอมีแสง**เขาซ้ำเอามาราดเป็นอาดหลาดดุขี้ไถแหลกแล้ว**

(คำสู่ขวัญวัว ควาย, เสริญ เกตุศรี, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า ชวานาเขาจึงนำพ่อควายและแม่ควายมงคล มาถึงแล้วเริ่มทำไร่ ไถนา เขาจึงเอาไม้แอกมาพาดใส่คอเอาเชือกปอผูกบ่า เชือกพาดกลางหลัง หัวไถเขาก็เกาะไว้แล้ว ควายมงคลจึงลากดิ่งไป เจ้าไปซ้ำเขาก็ตำว่าไปหลายคำ เจ้าไปห้ามเขาไม่ได้ เดินซ้ำเขาก็ตีซ้ำ เจ้าก็อดทนไว้หลายวันนานแล้ว เขาจึงปล่อยควายมงคลเจ้าให้พัก เอาแรงถึงเวลาเขาก็เอาคราดนา ไถนาอีกครั้ง

ในตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า เอาไม้ลั้งกมาใส่คอ ควายแก้วแกดิ่งไป เขาซ้ำเอามาคราด ขี้ไถแหลกแล้ว ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงถึง ความยากลำบากของควายที่ต้องไถนา เดินไปบนพื้นดินที่แข็งและแตกกระแหงทำให้ควายต้องออกแรงไถนาอย่างยากลำบาก

2.3 เนื้อหาที่แสดงความน่ากลัว

ความน่ากลัว เป็นการใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้ฟัง ผู้ดู มองเห็นทุกข์ เห็นโทษ เห็นภัยในบาปกรรมทุจริต เกิดความสะดุ้ง ตกใจ กลัวโรคร้ายสัตว์ร้าย ภูตผี ให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดจินตนาการเห็นภาพของความน่ากลัว เกิดความสะเทือนอารมณ์อย่างหนึ่ง ดังความว่า

... **อย่าได้เฮ็ดเล่นชนลอนในป่าในดง แปลงวงเตะกะต้อ ยิกคิ้วล้อสีกา อาบัตยั้งเป็นเวร**
ของบ่เคน เจ้าอย่าฉั่นเกิดโทษ อาบัตโลดปาจิตตีย์ แม่นอิหสิบได้หลาย ต้องอาบัตี*
หลายตกนาก ยมภิบาลยกใส่หม้อเหล็กแดง ซ้อยบ่ได้แปลงมาหลอก ...

(คำสู่ขวัญนาค, ของ จันทรทาศรี, จำนวนที่ 1)

ถอดความได้ว่า อย่าได้คิดว่าเล่นหลบซ่อนในป่า ล้อมวงเตะตะกร้อ ยักคิ้วใส่สีกา อาบัตีอย่างมากเป็นเวรกรรม ของไม่ประเคน เจ้าอย่าฉั่นเกิดโทษ อาบัตโลดปาจิตตีย์ คือความจริงทั้งหลาย ต้องอาบัตินากตกรก ยมบาลยกใส่หม้อเหล็กแดง ข้าไม่ได้แต่งเรื่องมาหลอก

* อาบัตี หมายถึง ความผิดที่พระสงฆ์กระทำ รวมถึงภิกษุณีด้วย แต่ไม่รวมถึงสามเณร อาบัตินี้มี 7 ชนิด คือ ปาราชิก สังฆทิเสส ฤกษ์จัจจย ปาจิตตีย์ ปฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาสิต

ตัวอย่างข้างต้น คำสู่ขวัญใช้คำว่า อาบตีหลายตกนาสกและยมภีบาลยกใส่หม้อเหล็กแดง ซึ่ง 2 คำเป็นคำที่แสดงถึงความน่ากลัวของการทำบาปแล้วตกรก เมื่อพระสงฆ์ที่ทำผิดพระธรรมวินัย

สรุปได้ว่าคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความสะท้อนอารมณ์ มีดังนี้

ความสะท้อนอารมณ์ที่เกิดจากภาษา ได้แก่ การใช้คำ การใช้ความเปรียบ และความสะท้อนอารมณ์ที่เกิดจากเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาที่แสดงความน่าเวทนา เนื้อหาที่แสดงความลำบาก และเนื้อหาที่แสดงความน่ากลัว

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ในบทนี้พบว่า คำสู่ขวัญมีบทบาทหน้าที่ 5 ประการ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลในการกระทำพิธีกรรม บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล และบทบาทหน้าที่ในการให้ความสะท้อนอารมณ์

บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลในการกระทำพิธีกรรม พบว่ามี การอธิบาย 7 เหตุผล ดังนี้

1. เหตุผลในการสู่ขวัญพระพุทธรูป 3 เหตุผลคือ เพื่อความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาและพระภิกษุสงฆ์ เพื่อถวายพรแด่พระสงฆ์ และเพื่อขอพรให้สำเร็จในสิ่งที่เป็นสิริมงคล
2. เหตุผลในการสู่ขวัญคน 5 เหตุผล คือ เพื่อแสดงความจงรักภักดี ศรัทธาและถวายพรต่อพระมหากษัตริย์ เพื่อแสดงความชื่นชม ศรัทธาและอวยพรเจ้านายและผู้มีบรรดาศักดิ์ เพื่อแสดงความยินดีแก่มารดาและเด็กเกิดใหม่ เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญและ เพื่อติดตามขวัญ
3. เหตุผลในการสู่ขวัญนาค 4 เหตุผล คือ เพื่อแสดงความชื่นชมยินดี เพื่อแสดงความเลื่อมใส ศรัทธาต่อพระพุทธรูปศาสนา เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธรูปศาสนา และเพื่อเตือนสติและสั่งสอน
4. เหตุผลในการสู่ขวัญในการทำนา คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ท้องนา ข้าวและลานข้าว
5. เหตุผลในการสู่ขวัญสัตว์ คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่สัตว์ ได้แก่ วัว ควายและช้าง
6. เหตุผลในการสู่ขวัญบ้านเรือน คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเรือน
7. เหตุผลในการสู่ขวัญพาหนะ คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่พาหนะ ได้แก่ เกวียนและรถยนต์

บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า มี 2 ประการ ได้แก่

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการปลูกเรือนไทย ถ่ายทอดความรู้เรื่องการเลือกลักษณะเสาและการออกแบบเรือนและแบ่งห้องในเรือน
2. การถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประกอบด้วยการตั้งครุภกรรมการอยู่กรรมหรืออยู่ไฟ การทำขวัญวันและประเพณีการแต่งงาน

บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล มี 2 ประการ ได้แก่

1. บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลิน

2. บทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจของบุคคล

บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม ในการรักษาจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันมี พบว่ามี 6 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมือง
2. หน้าที่ของพระสงฆ์
3. หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร
4. หน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา
5. หน้าที่ของสามีและภรรยา
6. หน้าที่ของบุตรเขยและบุตรสะใภ้

บทบาทในการให้ความสะอาดอันอารมณ์ ที่เกิดจากการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำ และการใช้ความเปรียบ และเกิดจากเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาที่แสดงความน่าเวทนา เนื้อหาที่แสดงความยากลำบาก และเนื้อหาที่แสดงความน่ากลัว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การศึกษาคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ประเภท โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยซึ่งผู้วิจัยรวบรวมจากหมอสู่ขวัญและเอกสารที่บันทึกคำสุ่ขวัญ จำนวน 39 บท โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ปรากฏผลดังนี้

1. ประเภทของคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่ามี 4 ประเภท ได้แก่ คำสุ่ขวัญคน คำสุ่ขวัญสัตว์ พระพุทธรูป และคำสุ่ขวัญวัตถุสิ่งของ

1.1 คำสุ่ขวัญคน จำนวน 20 สำนวน จำแนกเป็นประเภทย่อยได้ 7 ประเภท

1.2 คำสุ่ขวัญสัตว์ จำนวน 4 สำนวน จำแนกเป็นประเภทย่อยได้ 3 ประเภท

1.3 คำสุ่ขวัญพระพุทธรูป

1.3 คำสุ่ขวัญวัตถุสิ่งของ จำนวน 14 สำนวน จำแนกเป็นประเภทย่อยได้ 4 ประเภท

2. โครงสร้างของคำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่ามี 3 ส่วน ได้แก่

2.1 ส่วนนำ ประกอบด้วย บทขุมนมเทวดา บทบูชาพระรัตนตรัย บทไหว้ครู คำเชิญขวัญ

2.2 ส่วนดำเนินเรื่อง ประกอบด้วย คำเรียกขวัญ คำบรรยายเครื่องบายศรี คำปลอบขวัญ คำปิดเคราะห์ และคำสอน

2.3 ส่วนท้าย ประกอบด้วย คำให้พร

3. การศึกษาบทบาทหน้าที่ คำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่ามี 5 ประการ ได้แก่

3.1 บทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลในการกระทำพิธีกรรม พบว่ามี 7 เหตุผล ได้แก่ เหตุผลในการสู่ขวัญพระพุทธรูป เหตุผลในการสู่ขวัญคน เหตุผลในการสู่ขวัญนาค เหตุผลในการสู่ขวัญในการทำนา เหตุผลในการสู่ขวัญสัตว์ เหตุผลในการสู่ขวัญบ้านเรือน และเหตุผลในการสู่ขวัญพาหุชะ

3.2 บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า พบว่ามี การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการปลูกเรือน และการถ่ายทอดประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีการเกิด คือ การตั้งครุฑ การอยู่กรรมหรืออยู่ไฟ การทำขวัญวัน และประเพณี การแต่งงาน

3.3 บทบาทหน้าที่ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม เป็นไปตามคลองสิบล้อ พบว่ามี 6 ประการ ได้แก่ หน้าที่ของผู้ปกครองบ้านเมือง หน้าที่ของพระสงฆ์ หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร หน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา หน้าที่ของสามีและภรรยา และหน้าที่ของบุตรชายและบุตรสะใภ้

3.4 บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล มี 2 ประการ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในการให้ความเพลิดเพลินและบทบาทหน้าที่ในการระบายความคับข้องใจของบุคคล

3.5 บทบาทหน้าที่ในการให้ความสะเทือนอารมณ์ พบว่า ให้ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากภาษา ได้แก่ การใช้คำ การใช้ความเปรียบ ให้ความสะเทือนอารมณ์ที่เกิดจากเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาที่แสดงความน่าเวทนาเนื้อหาที่แสดงความลำบากและเนื้อหาที่แสดงความน่ากลัว

อภิปรายผล

ผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่ควรนำมาพิจารณา 4 ประเด็น ได้แก่

1. เมื่อพิจารณาจากประเภทคำสุ่วัญ เห็นได้ว่า ชาวไทยเลยให้คุณค่าแก่ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นคน เป็นสัตว์ และวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ชาวไทยเลยไม่ได้มองว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นพืช สัตว์หรือวัตถุ แต่ปฏิบัติกับสิ่งเหล่านั้นราวกับว่าเป็นเพื่อนมนุษย์ มีชีวิตจิตใจ เช่น วัว ควาย เป็นสัตว์เลี้ยงที่ให้คุณ ที่ช่วยมนุษย์ประกอบอาชีพทำมาหากิน ช่วยทำไร่ไถนาและเป็นอาหารของคน นับว่ามีบุญคุณอย่างมากสำหรับมนุษย์ มีการกล่าวขอขมาลาโทษต่อ วัว ควาย ที่ได้พลาดพลั้งดูค่าทุบตี ในขณะที่ทำงาน อย่าได้เป็นเวรเป็นกรรมต่อกันตลอดไป การสุ่วัญวัวควาย เป็นการแสดงถึงคุณค่าของชีวิตของสัตว์ที่เราใช้งาน ด้วยความรู้สึกถึงความเอาใจใส่ และเมตตาต่อสัตว์ที่เราใช้แรงงาน สร้างคุณประโยชน์ให้เกิดแก่เจ้าของ การสุ่วัญสัตว์เลี้ยงย่อมสร้างความผูกพันด้านจิตใจซึ่งกันและกันระหว่างเจ้าของและสัตว์เหล่านั้น

นอกจากนี้ยังสุ่วัญเกี่ยวเป็นพาหนะสำหรับลากเข็น เพื่อให้เป็นสิริมงคลให้มีอายุการใช้งานได้ยาวนาน เป็นการให้ความใส่ใจ สำนึกบุญคุณของวัตถุที่ใช้ประโยชน์ในชีวิต สอนให้รู้จักคุณค่าของวัตถุ เป็นที่น่าสังเกตได้ว่าคำที่ใช้ในการสุ่วัญ แสดงให้เห็นความสำนึกบุญคุณ ความยำเกรง การขอมา ภาพเหล่านี้จะไม่พบเห็นแต่เกี่ยวเท่านั้น ยังมีเครื่องใช้อื่น ๆ ที่ใช้ในการทำมาหากินรวมถึงพาหนะชนิดอื่น ๆ อีกด้วย แม้กระทั่งบ้านเรือนก็มีสุ่วัญ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคนไทยเลย มีจิตใจอ่อนโยน มีความเมตตากรุณาและปรารถนาดีต่อกัน อีกทั้งเอาใจเขามาใส่ใจเรา

อีกทั้งพืชบางชนิด เช่น ข้าว เพราะข้าวเป็นอาหารจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์และสัตว์บางชนิด สำหรับชาวไทยเลยเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยหนึ่งในสิ่งในการดำรงชีวิตชาวไทยเลย มีความสำนึกบุญคุณอันใหญ่หลวงของข้าว จึงทำพิธีเรียกขวัญข้าวสืบเนื่องมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อชนข้าวขึ้นยุ่งแล้วจะจัดพิธีทำขวัญเรียกขวัญข้าว เป็นการระลึกถึงบุญคุณและความสำคัญของข้าว เนื้อความบางตอนของคำสุ่วัญข้าวจะกล่าวอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาปกป้องรักษาคุ้มครองไร่นาในการทำนา เชิญผีบรรพบุรุษมาช่วยเฝ้ารักษาที่นาและต้นข้าว ให้มีความอุดมสมบูรณ์ ได้ข้าวมาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความต้องการคุ้มครอง แสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน ความรู้สึกกตัญญูรู้คุณและเห็นถึงการให้คุณค่ากับทุกสิ่งที่อยู่รอบตัว สิ่งเหล่านี้จึงทำให้สังคมของชาวไทยเลยมีความสงบสุข

2. จากผลการวิจัยโครงสร้างของคำสุ่วัญ เห็นได้ว่า ชาวไทยเลยยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็ยังเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในพระรัตนตรัยคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การไหว้พระรัตนตรัย โดยการกล่าวคำบูชา ปรากฏอยู่ในส่วนน่าน

ของคำสู่ขวัญ เพราะการนับถือศาสนาในสังคมชาวไทยเลย ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นหลักแห่งความเชื่อและศรัทธา โดยนำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเป็นหลักในการปฏิบัติเป็น พุทธมามกะที่ดี ด้วยการปฏิบัติบูชาและอามิสบูชา เครื่องครัดในการเป็นผู้ประพฤติตามธรรม ให้ ประพฤติแต่สิ่งดีเป็นกุศลกรรมเช่น รักษาศีล เจริญภาวนาและทำบุญตักบาตร ให้ทานมิได้ขาด เพื่อ สะสมบุญและจะได้ตอบสนองในชาตินี้และชาติหน้า สิ่งเหล่านี้จะมีปรากฏในพิธีสู่ขวัญพุทธรูป และพิธี สู่ขวัญนาอย่างชัดเจน

ชาวไทยเลยมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้ามาร่วมพิธีมา เป็นสักขีพยานในการประกอบพิธีสู่ขวัญ อ้างขอความช่วยเหลือจากผู้มีพลังที่เหนือกว่าให้ช่วย ขจัดสิ่งทั้งหลายทั้งมวลให้เกิดความอบอุ่นในจิตใจ เช่น เทวดา ท้าวจตุโลกบาลและสิ่งศักดิ์ที่มี อธิฤทธิ์สามารถที่จะดลบันดาลให้เกิดสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้นั้น คำสู่ขวัญบางประเภท จะอัญเชิญเทวดา เทพพรหม ท้าวจตุโลกบาลทั้งสิ้น เพื่อมาเป็นสักขีพยานในการทำพิธี หรือแม้กระทั่ง ในการติดตามขวัญจะมาปรากฏในคำสู่ขวัญคนป่วย คำสู่ขวัญหลวงอย่างชัดเจน

ชาวไทยเลยมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ แสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อในเรื่อง ฤกษ์ ยาม โดยพราหมณ์เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม และเป็นผู้ประกอบพิธีสู่ขวัญ วันที่เป็นวันสู่ขวัญถือเป็นวันฤกษ์ดี ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเป็นความเชื่อถือในการเลือกวัน เวลา สำหรับทำพิธีสู่ขวัญ ซึ่งเป็นวันเวลาที่ เหมาะสมและดีงาม เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ได้รับการสู่ขวัญ คำสู่ขวัญทุกประเภทกล่าวถึงฤกษ์ยาม ยามดีไว้ตอนเริ่มต้นเสมอ โครงสร้างของคำสู่ขวัญก็ได้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลความเชื่อของพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ และมีสาขเทวดา ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวข้องกับความคิดถึงและอำนาจที่ มองไม่เห็น จึงทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์และแสดงความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งความ เชื่อทางลัทธิและศาสนาทั้งสามคือ พุทธ พราหมณ์ และมีสาขเทวดา สอดคล้องกับคึกฤทธิ์ พันธุ์วิไล (2527) การศึกษาบทสู่ขวัญอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่พบว่า บทสู่ขวัญมีความเชื่อเกี่ยวกับ ขวัญ ผี และอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลางสังหรณ์ ความมงคลและอัปมงคล และบุญกรรม ทองเรื่อง (2536) การศึกษาวรรณกรรมคำสู่ขวัญอีสาน ที่พบว่า มีการนับถือศาสนาพุทธ ความเชื่อเรื่องกรรม กฎแห่ง กรรม นรก สวรรค์ ภพ วิญญาณขวัญ ผี และพระศรีอริยเมตไตรย และวราภรณ์ ดังก้อง (2549) การศึกษาวิเคราะห์บทสู่ขวัญ จังหวัดแพร่ ที่พบว่า มีความเชื่อเรื่องขวัญ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องมงคลและอัปมงคล

ผลการศึกษาบทบาทหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลของการกระทำพิธีกรรมแสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมอันเนื่องมาจากศาสนา โดยเคารพ ศรัทธา บูชา พระพุทธเจ้า และ พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ยึดมั่น ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีความศรัทธาแรงกล้า ในการที่จะเป็นผู้สืบทอดศาสนา และพยายามปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะที่ดี จะเห็นได้ว่าชาวไทยเลย นับถือพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นหลักแห่งความเชื่อและศรัทธา หลักของ ศาสนาพุทธที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อจิตใจของชาวไทยเลย คือเรื่องบุญกรรม

3. บทบาทหน้าที่ของคำสู่ขวัญของชาวไทยเลย ในด้านการอธิบายเหตุผล ในการรักษา มาตรฐานแบบแผนทางพฤติกรรม บทบาทหน้าที่เหล่านี้มีคุณค่า ถ้าไม่มีคำสู่ขวัญความรู้ ในเรื่องต้นไม้ ที่เหมาะสมจะทำเสาเรือน เมื่อสมัยก่อนการที่จะปลูกสร้างเรือนต้องเดินทางเข้าป่าไปเลือกไม้และตัด ไม้เองที่ในป่า เสาเรือนจะไม่มีขายดังเช่นปัจจุบัน ถ้ามีกำลังน้อยและไม่มีความรู้เรื่องต้นไม้ ตัดไม้ ก็ต้อง

อาศัยเพื่อนบ้านที่ชำนาญช่วยเหลือกันได้ในทางสามัคคีธรรม คุณค่าทางจริยธรรมที่ได้รับมีทั้งความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน ความเสียสละและการเอื้ออาทรต่อกัน

ส่วนเรื่องการรักษาพยาบาลเกี่ยวกับการหญิงคลอดบุตรนั้นเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการกินอาหารของหญิงตั้งครรภ์และหญิงหลังคลอดบุตร เป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสั่งสม โดยมีการถือปฏิบัติเคร่งครัดในอดีต ปัจจุบันข้อปฏิบัติบางอย่างอาจไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ บางอย่างอาจเหมาะสมสอดคล้อง สำหรับภูมิปัญญาด้านอาหารการกินของหญิงตั้งครรภ์และหญิงหลังคลอดบุตรจะปรากฏออกมาในรูปของคะลำ และการปฏิบัติตัวที่ต่างจากคนทั่วไป เช่น การคะลำอาหารบางชนิดขณะตั้งครรภ์ การอยู่ไฟของมารดาหลังคลอดบุตร ซึ่งชาวบ้านได้ยึดปฏิบัติสืบต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่าด้วยความมั่นใจว่าจะทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรงฟื้นตัวเร็ว มีน้ำนมเลี้ยงลูก และสามารถทำงานหนักได้ยามแก่เฒ่า โดยมีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายเป็นคนจัดการให้อาศัยการถ่ายทอดผ่านโครงสร้างครอบครัวเป็นสำคัญ คะลำ เป็นภาษาท้องถิ่นอีสาน หมายถึง อาหารที่ห้ามรับประทานและเป็นอาหารที่หญิงหลังคลอดบุตร

คำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย มีบทบาทหน้าที่ในการบำรุงรักษาสังคมชาวไทยเลย อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ให้คงเอกภาพและเอกลักษณ์จนถึงปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของคำสุ่ขวัญในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคมของชาวไทยเลย เป็นไปตามคลองสิบสี่ ในการรักษาจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันเริ่มจากคนในครอบครัวที่ต้องมีหน้าที่อันพึงปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งงามต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเริ่มจากบิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเอง หรือให้บวช เพื่อต้องการปลูกฝังบุตรของตนให้ได้เรียนรู้หลักของคำสั่งสอนของศาสนา ให้เป็นผู้มีความรู้ในทางธรรม เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่นอกจากการอบรมสั่งสอนของคนในครอบครัว ซึ่งในคำสุ่ขวัญจะปรากฏการรู้คุณและตอบสนองคุณผู้ให้คุณเป็นสิ่งสำคัญของบุคคลในครอบครัว การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นการอบรมสั่งสอนหนึ่งนในครอบครัวให้ผู้เยาว์วัย รู้จักเคารพนบถนอมเชื่อฟังผู้มีอาวุโส เป็นวัฒนธรรมของชาวไทยเลยอย่างหนึ่ง ผู้ใหญ่ที่ควรเคารพเชื่อฟังได้แก่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ญาติผู้ใหญ่และผู้เป็นสามี คำสุ่ขวัญภาคและสุ่ขวัญแต่งงานจะปรากฏคำสั่งสอนในการรักษาจริยธรรมต่อกันไว้อย่างชัดเจน ความโอบอ้อมอารี ความมีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นคุณธรรมสำคัญประจำใจประการหนึ่งของชาวไทยเลย คุณธรรมดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดความรัก ความเห็นใจ และความป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในครอบครัว และยังส่งผลมาในสังคม ในคำสุ่ขวัญภาค คำสุ่ขวัญแต่งงานและสุ่ขวัญบ้านเรือน แสดงให้เห็นคุณค่าและหลักจริยธรรมเรื่องนี้อย่างชัดเจนคือ ในพิธีสุ่ขวัญทั้งสามพิธีจะมีญาติและมิตรสหายสละทั้งเวลา แรงงาน และทรัพย์สิน เพื่อช่วยเหลืองานในพิธีนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี สอดคล้องกับของชาคริต อนันทราวิน (2538) ศึกษาบทสวดขวัญ จังหวัดเลย ที่พบว่า ชาวจังหวัดเลยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตร มีความเสียสละ มีความกตัญญูและเมตตาต่อสัตว์ มีศีลธรรมอันดีต่อการดำรงชีวิตปัจจุบัน การสุ่ขวัญเป็นสิ่งที่มีความต่อการดำรงชีวิต และพินพา ภักดี (2550) การศึกษาวิเคราะห์บทสุ่ขวัญที่ใช้ในอำเภอร่องคำ จังหวัดน่าน ที่พบว่า มีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ บทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยมทางสังคม และบทบาทหน้าที่ในการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม

จริยธรรมเหล่านี้ที่ปรากฏเป็นภาพสะท้อนออกมาให้เห็นบ่อเกิดแห่งความเจริญ แสดงถึงความก้าวหน้าอันยิ่งใหญ่ทางจิตใจของมนุษย์ เป็นหลักปฏิบัติให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น เป็นสุข เป็นการสร้างพลังใจให้แก่กัน หลักปฏิบัติที่อยู่ในพิธีกรรมเหล่านั้นเป็นเครื่องผูกพัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างประเพณี เพื่อให้เกิดความสงบสุขทางกายและจิตใจ จริยธรรมเหล่านี้มีส่วนหนึ่งมาจากศาสนา เพราะศาสนามีหลักคำสอนให้แก่มนุษย์ในการดำเนินชีวิต การสร้างจิตสำนึกแห่งความกตัญญูผสมผสานอยู่ในพิธีกรรม

4. ชาวไทยเลยมีความปรารถนาในชีวิต จึงขอพรให้สำเร็จตามความปรารถนาในสิ่งที่เป็นมงคล อันเป็นความปรารถนาทั้งในทางธรรมและทางโลก จะเห็นได้ว่าชาวไทยเลยแสดงความปรารถนาในทางธรรมมากกว่าทางโลก แต่สิ่งที่ปรารถนาของชาวไทยเลยก็ยังมุ่งหวังปรารถนาความร่ำรวย ความมีอำนาจ เช่น ปรารถนาที่จะเป็นผู้บรรลุธรรมมีพระปรีชาญาณหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ ความปรารถนาดังกล่าวจะมีปรากฏในคำสวดวิชัยสมโภชพระพุทธรูป และคำสวดวิชัยพระสงฆ์อย่างเด่นชัด ความปรารถนาดังกล่าวเป็นความเชื่อที่ว่าผลานิสงส์จากการประกอบกรรมดี คุณความดีจะส่งผลให้สำเร็จตามความปรารถนา การหลุดพ้นจากบาปและเคราะห์กรรมการเวียนว่ายตายเกิด มนุษย์เกิดมาแล้วตาย และตายแล้วเกิด ซึ่งเป็นวัฏสงสาร แสดงให้เห็นว่าความปรารถนาของชาวไทยเลยที่มุ่งสู่นิพพาน เพราะพ้นจากอำนาจของการเวียนว่ายตายเกิด จากนรกโลก มนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก ชาวไทยเลยจึงพยายามสร้างกรรมดี ละเว้นความชั่ว เพื่อจะได้พบแต่สิ่งดีและเป็นมงคลแก่ชีวิต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัย ขอเสนอแนะประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาคำสวดวิชัยในท้องถิ่นอื่นเพื่อเปรียบเทียบและหาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. ศึกษาพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญและองค์ประกอบของพิธีสู่ขวัญเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาชุมชนในด้านอื่น โดยใช้คุณค่าของพิธีสู่ขวัญเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *ภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ถิ่นเมืองกรุง*. กรุงเทพฯ: แอนด์พับลิชซิง.
- กิ่งแก้ว อัดถากร. (2534). *ไทยศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- กิตติ ธนิกกุล. (2539). *ประเพณี พิธีมงคลและวันสำคัญของไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พีรามิต.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2521). *วรรณกรรมวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2558). *ขุนบรม*. เข้าถึงได้จาก http://www.baanjommyut.com/library/knowledge_of_encyclopedias/324.html
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2554). *ขุนเม็ง*. เข้าถึงได้จาก http://historicalanna01.blogspot.com/2011/10/blog-post_20.html
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงาน. (ม.ป.ป). *ชีวิตไทย ชุด บรรพบุรุษของเรา*. ม.ป.ท. คีตกฤษี พันธุ์ไธ. (2527). *บทสุขขัญจากอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2540). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 22*. กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
- โครงการสารานุกรมไทย. (2548). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน*. ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับการเรียนรู้ เล่ม 3*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- โครงการสารานุกรมไทย. (ม.ป.ป.). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php>
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2527). *อนุสรณ์พระครูวิเศษสารกิจ*. มหาสารคาม: พิมพ์.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2527). *คติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรประสานมิตร.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2543). *ภูมิปัญญาอีสาน*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จุมไบ เกตุเกสร. (2558, 27 เมษายน). สัมภาษณ์.
- เฉลิม ปัสสาวัดนะ. (2557, 27 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- ชาคริต อนันทราวิน. (2538). *บทสุขขัญจังหวัดเลย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ซอง จันทรทาศรี. (2557, 28 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- ซุ่น เหล่าโสภา. (2558, 29 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ญาวินีย์ ศรีวงศ์ราช. (2544). *การศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาเรื่อง “ขวัญ” ในวรรณกรรมพิธีกรรมล้านนา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- คณพล ไชยสินธุ์. (2537). *วรรณกรรมจังหวัดเลย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- แดง สุจิมนงค. (2558, 23 เมษายน). สัมภาษณ์.
- เดือน วิชัยวงษ์. (2559, 27 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- เดือน วิชัยวงษ์. (2553). *ตำนานป่าหิมพานต์*. เข้าถึงได้จาก <https://asakuramikki.wordpress.com/2010/09/02/%E0%B8%95%E0%B8%B3%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%95%E0%B9%8C-legendary-of-himmaphan/>
- ตำราพรรณรัตน์*. (2558). เข้าถึงได้จาก <http://www.patchra.net/minerals/gems/gruby.php>
- ตำราพรรณรัตน์*. (2558). *ท้าวจตุโลกบาล*. เข้าถึงได้จาก <http://www.horonumber.com/blog-2123>
- ทองคำ กัณหาวรรณะ. (2557, 22 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- ทองดี ไชย. (2559, 24 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- ไท สุโขะไชย. (2557, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2542). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- นาค แก้วกัณหา. (2557, 21 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- นาค แก้วกัณหา. (2548). *นางวิสาขามหาอุบาสิกา*. เข้าถึงได้จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=14&p=8>
- บุญธรรม ทองเรือง. (2536). *วรรณกรรมคำสู่ขวัญอีสาน*. ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- เบศจมาศ แพทอง. (2540). *บายศรี: สัญลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปกร.
- บรรพต เปรมชู. (2521). *คำอีสานที่เรากำลังจะลืม*. เลย: การศาสนา.
- ประจักษ์ สายแสง. (2531). ตัวอย่างวรรณกรรมดังปรากฏในประเพณีล้านนา. ใน *รวมบทความ สัมมนาวิชาการ ประเพณีวัฒนธรรมล้านนา* (หน้า 1-6). เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- ประภาส ทิพยมาศ. (2551). *วรรณศิลป์ในบทสู่ขวัญของหมอลำเจ้าเนียร พันทวี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประภาส ทิพยมาศ. (2543). *ประวัติศาสตร์มอญ*. เข้าถึงได้จาก http://www.baanjommyut.com/library/mon_history.html
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2525). *ศิลปะการเขียน*. กรุงเทพฯ: วิชาการ.
- ปรีชา พิณทอง. (2530). *ประเพณีโบราณไทยอีสาน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ปรีชา พิณทอง. (2549). *ฝนรัตนมณี*. เข้าถึงได้จาก http://www.buddhadhamma.com/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&WBntype=1&No=161178

- ปรีชา พิณทอง. (2558). *พญาช้างฉัททันต์*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/dhammatharn/nithan-chadk/phy-a-chang-chaththant>
- ปิยะพันธ์ สรรพสาร. (2546). *วิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวกุย อำเภอรณภูมิ จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พนัส หันนาคินทร์. (2523). *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- พิมพา พลดาหาญ. (2558, 18 เมษายน). สัมภาษณ์.
- พิมพา ภัคดี. (2550). *การวิเคราะห์บทสູ່ขวัญที่ใช้ในอำเภอรณภูมิ จังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พูนพิสมัย ดิษกุล, ม.จ.หญิง. (2521). *ประเพณีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ก้าวหน้า.
- เพชร रामศิริ. (2557, 23 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- ภคินิตย์ เพชรปานีวงศ์. (2545). *ขวัญ: มิติทางจริยธรรมของสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ภคินิตย์ เพชรปานีวงศ์. (2551). *เมืองฮ่อ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/154615>
- ภคินิตย์ เพชรปานีวงศ์. (2558). *เมืองญวน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.komkid.com/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/%E0%B8%8D%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B9%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B2/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรียง คุณจินดา. (2560, 20 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์
- เรียน ลาจาก. (2559, 30 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- เลื่อน ปลัดทอง. (2559, 3 มกราคม). สัมภาษณ์.
- วรารณ ดังก้อง. (2549). *วิเคราะห์บทสູ່ขวัญ จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2547). *ภูมิปัญญา: วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยประกันภัย.

- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (ม.ป.ป). *ความคิดและภูมิปัญญาไทย คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย*.
ม.ป.ท.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). ภูมิปัญญาไทยพัฒนาไทย. *วารสารวัฒนธรรมไทย*, 37(4), 7-17.
- ศิรา ภัคมี. (2557, 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ศิราพร ณ ถกลาง. (2548). *ทฤษฎีจิตวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*.
กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการคณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองเลย. (2553). *ประวัติศาสตร์
หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอเมืองเลยเล่มที่ 8*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย. (2534). *มรดกไทยเลย*. เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย. (2541). *สมบัติเมืองเลย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย. (ม.ป.ป.). *นานานุกรมไทยเลย*. เลย: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย.
- สมชัย ใจดี. (2536). *ประเพณีและวัฒนธรรมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพงษ์ จิตอารีย์. (2545). *การศึกษามหาวิทยาลัยและพิธีสู่ขวัญของชาวไทยลื้อ อำเภอปัว จังหวัด
น่าน*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา,
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมเกียรติ รัชมณี. (2551). *ภาษาวรรณศิลป์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สายน้ำใจ.
- สวิง บุญเจิม. (2554). *มรดกอีสาน*. อุบลราชธานี: มรดกอีสาน.
- สาร สารทัศน์นันทน์. (2540). *พิธีสู่ขวัญและคำสู่ขวัญโบราณ ฉบับสมบูรณ์*. เลย: กองทุนส่งเสริม
งานวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สิทธิ์ กันแพงศรี. (2558, 28 เมษายน). สัมภาษณ์.
- สุนัฐชา ฉายาวัฒน์. (2551). *บทสวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตรมหาราชปริตรพระอภิธรรม 7 คัมภีร์
(พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- สุวรรณ พันลูกท้าว. (2558, 25 เมษายน). สัมภาษณ์.
- สุวรรณ เกตวันดี. (2558, 29 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2537). *ความเป็นมาของอาบัติปาราชิก*. กรุงเทพฯ: เรือนธรรม.
- เสฐียรโกเศศ. (2506). *ขวัญและประเพณีการทำขวัญ*. กรุงเทพฯ: ก้าวหน้า.
- เสฐียรโกเศศ. (2531ก). *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต แต่งงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- เสฐียรโกเศศ. (2531ข). *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ปลูกเรือน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- เสริญ เกตุศรี. (2557, 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2543). *ทฤษฎีจิตวิทยาและวิธีการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- แสวง บุตรดีศักดิ์. (2558, 30 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ไสว ทิพรัตน์. (2558, 19 เมษายน). สัมภาษณ์.

- หวั่น ก้อมมณี. (2557, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- หวั่น สิ่งห่มณี. (2558, 21 เมษายน). สัมภาษณ์.
- อดุลย์เดช ตียะบุตร. (2535). *เมืองเลวที่เรารัก*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ประมวลวิทยา.
- อนุสรณ์ ขจรวิทย์. (2520). พิธีสู่ขวัญ. ใน *ไทยอีสานบ้านเฮา* (หน้า 82-91). อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ดวงสาร.
- อนุศาสน์ ป้องศิริ. (2548). *บทบาทหมอลู่ขวัญ: อำเภอบางคนที จังหวัดเลย*.
 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). *ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: สุขใจ.
- Bascom, W. (1965). Four functions of folklore. In Alan Dundes (ed.),
The Study of Folklore, (pp. 279-298). New Jersey: Prentice-Hall.
- Riesman, D. (2009). *The lonely crowd*. London: Yale University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อวิทยากร

รายชื่อวิทยากร

รายชื่อหมอมอขวัญจำนวน 23 คน ดังต่อไปนี้

1. นายไท สุโขยะไชย อายุ 84 ปี
บ้านน้ำคิ้ว เลขที่ 211 หมู่ 5 ตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญน้อยบัวสาว (2557, 20 มีนาคม)
2. นายนาค แก้วกัณหา อายุ 86 ปี
บ้านน้ำคิ้ว เลขที่ 198 หมู่ 5 ตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญแต่งงาน สำนวนที่ 1 (2557, 21 มีนาคม)
3. นายทองคำ กัณหาธรรมะ อายุ 104 ปี
บ้านห้วยกระทิง เลขที่ 15 หมู่ 1 ตำบลกกทอง อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญถนงแป้ง สำนวนที่ 2 และคำสู่ขวัญลาน (2557, 22 มีนาคม)
4. นายเพชร รามศิริ อายุ 79 ปี
บ้านกกชุมแสง เลขที่ 42 หมู่ 10 ตำบลนาโปลิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญเด็ก สำนวนที่ 2 คำสู่ขวัญคนป่วย สำนวนที่ 1 และคำสู่ขวัญหลวง (2557, 23 มีนาคม)
5. นายหวัน ก้อมมณี อายุ 75 ปี
บ้านน้ำคิ้ว เลขที่ 138 หมู่ 5 ตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญนาค สำนวนที่ 3 (2557, 25 มีนาคม)
6. นายเฉลิม ปัสสาวัฒนะ อายุ 72 ปี
บ้านห้วยกระทิง เลขที่ 139 หมู่ 1 ตำบลกกทอง อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญเด็ก สำนวนที่ 1 (2557, 27 มีนาคม)
7. นายชอง จันทรทาศรี อายุ 91 ปี
บ้านนาอ้อ เลขที่ 8 หมู่ 7 ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญนาค สำนวนที่ 1 และคำสู่ขวัญพระภิกษุ พิธีเถราภิเษก (2557, 28 มีนาคม)
8. นายศิรา ภัคมี อายุ 74 ปี
บ้านน้อยนาข่า เลขที่ 27 หมู่ 1 ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญเจ้านาย และคำสู่ขวัญเฮือน สำนวนที่ 2 (2557, 25 ตุลาคม)
9. นายเสริญ เกตุศรี อายุ 78 ปี
บ้านห้วยม่วง เลขที่ 50 หมู่ 4 ตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญนาค สำนวนที่ 2 และคำสู่ขวัญวัว ควาย (2557, 26 ตุลาคม)
10. นายพิมพา พลตาหาญ อายุ 86 ปี
บ้านก้างปลา เลขที่ 56 หมู่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญทั่วไป สำนวนที่ 1 (2558, 18 เมษายน)
11. นายไสว ทิพรัตน์ อายุ 70 ปี
บ้านไร่ทาม เลขที่ 132 หมู่ 5 ตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญเฮือน สำนวนที่ 1 (2558, 19 เมษายน)

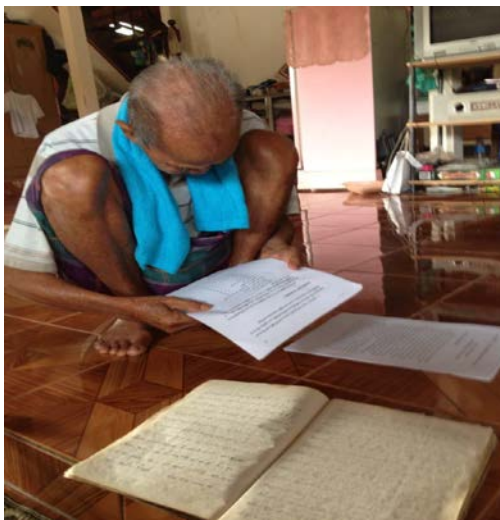
12. นายหวิณ สิงห์มณี อายุ 78 ปี
บ้านไร่ทาม เลขที่ 24 หมู่ 5 ตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญภิกษุสามเณร จำนวนที่ 1 คำสู่ขวัญนา และคำสู่ขวัญข้าว (2558, 21 เมษายน)
13. นายแดง สุจิมงคล อายุ 76 ปี
บ้านหนองนาทราย เลขที่ 72 หมู่ 5 ตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญถั่งเป้ง จำนวนที่ 1 และคำสู่ขวัญรถยนต์ (2558, 23 เมษายน)
14. นายสุวรรณ พันลูกท้าว อายุ 68 ปี
บ้านน่าน้ำมัน เลขที่ 76 หมู่ 3 ตำบลน้ำสวย อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญช้าง และคำสู่ขวัญเรือ (2558, 25 เมษายน)
15. นายจุมไบ เกตุเกสร อายุ 79 ปี
บ้านวังแคน เลขที่ 83 หมู่ 7 ตำบลน้ำสวย อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญเล่า(2558, 27 เมษายน)
16. นายสิทธิ์ กันแพงศรี อายุ 72 ปี
บ้านห้วยม่วง เลขที่ 159 หมู่ 10 ตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญพระพุทธรูป (2558, 28 เมษายน)
17. นายชุ่น เหล่าโสภา อายุ 73 ปี
บ้านห้วยม่วง เลขที่ 127 หมู่ 10 ตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญก่อง (2558, 29 เมษายน)
18. นายแสง บุตรดีศักดิ์ อายุ 76 ปี
บ้านติดต่อ 283 หมู่ 1 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญแม่อยู่กรรม (2558, 30 เมษายน)
19. นายสุวรรณ เกตวันดี อายุ 84 ปี
บ้านปากหมาก เลขที่ 84 หมู่ 7 ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร จำนวนที่ 2 และคำสู่ขวัญปิ่น (2558, 29 ธันวาคม)
20. นายเลื่อน ปลัดทอง อายุ 82 ปี
บ้านแหล่งควาย เลขที่ 77 หมู่ 3 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญเฮื่อน จำนวนที่ 3 และคำสู่ขวัญเกวียน (2559, 3 มกราคม)
21. นายทองดี ไชยชนะ อายุ 88 ปี
บ้านห้วยหวาย เลขที่ 6 หมู่ 7 ตำบลกกตู อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญคำปวยทั่วไป จำนวนที่ 2 และคำสู่ขวัญวัว ควาย จำนวนที่ 2 (2559, 24 มีนาคม)
22. นายเดือน วิชัยวงษ์ อายุ 74 ปี คำสู่ขวัญเส้าเฮื่อน
บ้านห้วยหวาย เลขที่ 54 หมู่ 7 ตำบลกกตู อำเภอเมือง จังหวัดเลย (2559, 27 มีนาคม)
23. นายเรียน ลาจาก อายุ 77 ปี
บ้านห้วยลงไซ เลขที่ 103 หมู่ 2 ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
คำสู่ขวัญทั่วไป จำนวนที่ 2 และคำสู่ขวัญแต่งงานป่าวสาว จำนวนที่ 2 (2559, 30 มีนาคม)



1. นายไท สุโขะไชย



2. นายนาค แก้วกัณฑ์



3. นายทองคำ กัณฑ์วารณะ



4. นายเพชร งามศิริ



5. นายหวัน ก้อมมณี



6. นายเฉลิม ปัสสาวัดนนะ



7. นายซอง จันทรทาศรี



8. นายศิรา ภักมี



9. นายเสริญ เกตศรี



10. นายพิมพ์ พลดาทาญ



11. นายไสว ทิพรัตน์



12. นายหวิน สິงห่มณี



13. นายแดง สุจิมงคล



14. นายสุวรรณ พันลูกท้าว



15. นายจุมใบ เกตุเกษตร



16. นายสิทธิ์ กันแพงศรี



17. ยานซุ่น เหล่าโสภา



18. นายแสง บุตรดีศักดิ์



19. นายสุวรรณ เกตวันดี



20. นายเลือน ปลัดทอง



21. นายทองดี ไชยชนะ

22. นายเดือน วิชัยวงศ์



23. นายเจียน ลาจาก

ภาคผนวก ข

คำขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

คำสุ่ขวัญของชาวไทยเลย อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

คำสุ่ขวัญคน จำนวน 20 สำนวน

1. คำสุ่ขวัญพระมหากษัตริย์ หรือคำทูลเกล้าฯ ถวายพระพรบายศรีพระมหากษัตริย์
สาร สารสนเทศนันท. (2540). พิธีสุ่ขวัญและคำสุ่ขวัญโบราณอีสาน ฉบับสมบูรณ์.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สวัสดิ์ไมตรีสิทธิโชค ผุ่งข้าพระบาท ทั้งหลายหมายมีท้าวพญา เสนาอำมาตย์บให้ขาด ทูลเกล้าฯ ถวายพระพรราชาบาตรี มีความจงฮัก ภักดีในองค์พระบาทบให้ขาดทูล เกล้าฯ อวยชัย แต่งใส่พานแล้วแห่เข้ามาในพระราชวัง ตั้งเลียนกัน อยู่ในห้อง ผุ่งพี่น้องหมู่วงศ์ทั้งท้าวพญาและแสน หมื่น ชมชื่นมีใจใสศรัทธา พร้อมกันเข้ามาทูล เกล้าฯ ขอถวายประสิทธิพร ให้แต่พระองค์ สมเด็จพระมหาราชาบพิตร เจ้าเป็นจอมเหล่า ในราชอาณาจักร บัดนี้ผุ่งข้าพระบาททั้งหลาย ขอถวายพระพรแก้วสี่ประการ แถมสมภารไป ทุกสิ่งไว้เป็นมิ่งมงคล ขอให้พระองค์มีบุญทรงยศ กว้าง ยูถ่างสร้างตั้งแต่งศีลทาน ตามบุญฮาดฮืด คลองพระพุทเจ้า トラบต่อเท่าห้าพันพรรษา พันก่อน</p> <p>ทุติยะ พระพรอันถ้วนสองผุ่งข้าพระบาท ทั้งหลาย ขอถวายพระพรให้แต่พระองค์ ผู้มี สมภารนองเนืองมาก บุญล้นหลากเหลือหลาย ผญาผายให้แผ่กว้าง เป็นที่อ้างแกโลกโลกา ลือฮา ไปทุกแห่ง ตกแต่งพร้อมโมทนาทั้งพญาและแสน หมื่น มาซาบพันพระบาทบาธา สักการะบูชา เท่าวันเทอญ</p> <p>ตติยะ พระพรอันถ้วนสามผุ่งข้าพระบาท ทั้งหลาย ขอถวายพระพรตีพรางมให้แต่ พระองค์ เจ้าตนมีรัศมีรังสีเอื้องสูง เป็นดั่งแสงสุริยะพุ่งขึ้น มาพันเขาญคนธร ผุ่งข้าพระบาททั้งหลาย ขอถวายประสิทธิพรพระพร ให้แต่องค์สมเด็จพระ มหาบพิตรเจ้า</p>	<p>วันดีมีสิริมงคล มีโชค ข้าพระบาททั้งหลาย อีกทั้งมีเจ้าพระยา เสนาอำมาตย์ปฏิบัติสม่าเสมอ ในการทูลเกล้าฯ ถวายพระพรบายศรี มีความ จงรักภักดีในองค์พระบาทปฏิบัติสม่าเสมอในการ ทูลเกล้าฯ อวยชัย แต่งใส่พานแล้วแห่เข้ามาใน พระราชวัง ตั้งเรียงกันอยู่ในห้อง พวกพี่น้อง ตระกูล พระยาตำแหน่งแสนและหมื่น ชมชื่นมีใจ ใสศรัทธาพร้อมกันเข้ามาทูลเกล้าฯ ขอถวายพร ให้แต่พระมหากษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ในประเทศ เวลา นี้พวกข้าพระบาททั้งหลาย ขอถวายพรให้มี อายุ วรรณะ สุข พละ จนถึงสิ่งของทุกอย่างไว้เป็นมิ่ง มงคล ขอให้พระองค์มีบุญญาภภาพแผ่ไพศาล สุขเกษมสำราญสร้างบุญ รักษาศีลให้ทาน ตาม โบราณประเพณีและพระพุทศาสนาจนถึงห้า ร้อยปีโน้นก่อน</p> <p>ทุติยะ พระพรอันถ้วนสอง พวกข้า พระบาททั้งหลาย ขอถวายพระพรให้แต่พระองค์ ผู้มีสิ่งของจำนวนมาก มีบุญล้นหลากเหลือหลาย มีบารมีให้แผ่กว้าง เป็นที่กล่าวถึงแกโลก เลื่องลือ ไปทุกแห่ง พร้อมอนุโมทนา เจ้าพระยาตำแหน่ง แสนและหมื่นมากราบสักการะบูชา เทอญ</p> <p>ตติยะ พระพรอันถ้วนสาม พวกข้าพระบาท ทั้งหลาย ขอถวายพรอันประเสริฐให้แต่ พระมหากษัตริย์ผู้มีบุญบารมี เป็นดั่งแสง พระอาทิตย์พุ่งขึ้นภูเขาที่ล้อมรอบเขาพระสุเมธ พวกข้าพระบาททั้งหลายขอถวายพระพร ให้แต่ พระมหากษัตริย์</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>พร้อมทั้งองค์มหีสรีราชเทวี พร้อมกับมีพระทัย เจริญ ทศราชินีในผาสาทแก้วและเม็งซอน อนันต์นิกรนองแก้วกิ่ง ถ้วนทุกสิ่งเงินตรา หลายภาษาต่างเมืองมาไหว้มีทั้งดอกไม้แก้ว และเงินคำ เทียนคำนำมา ถวายพร้าพร้อม มานบถ่อมบูชา สรรพโรคาอย่ามาพานต้อง ขอให้พระองค์ทรงการปกครองคุ้มไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดินไกลฮอดแสนเมือง เตชะเฮืองตื่นเค้า ขอให้ฮ้อยประเทศท้าวเข้ามาถ่อมนบไหว้เทียม ตน ขอให้พระองค์ได้ถึงทศพลดวงผ่านแผ้วคือ พระไตรปิฎก แก้วทั้งสามท้าววันเทอญ</p> <p>จตุตถะ พระพรอันถ้วนสี่ ขอให้พระองค์ ทรงฤทธิเม่งตรัสส่องแจ้งสรญาณ สมภารเฮือง ทั้งโลก ข้ามพ้นจากโอมะสงสาร ให้ได้ถึงญาณ ดวงประเสริฐ ถ้ำเลิศกว่านรเทพาเป็นดั่ง พระมหาโมคคัลลานะและสารีบุตร ตนบริสุทธิ์ ด้วยอิทธิฤทธิ์ มีเครื่องสักการบูชาพร้าพร้อม มาถ่อมถ่อมประนมกร ถวายพระพรทูลเกล้า แต่องค์สมเด็จพระมหาราชาธิบดีเจ้า ฟุ้งข้าพระบาท ทั้งหลายจึงพร้อมกันยอมมือไหว้นบถ่อมให้ ประนมกรถวายประสิทธิพรไปได้ คลาดแคล้ว ให้แล้วด้วยนัยคาถาว่า ชยะตุ ภาะวัง ชยะมังคะลัง ดั่งนี้แล</p>	<p>พร้อมทั้งองค์มหีสรี ยึดมั่นในหลักทศพิธราชธรรม ปกครองประสาทแก้ว และเมืองซอน มีทรัพย์ สมบัติ แก้วแหวนเงินทอง ต่างประเทศหลายเมือง มากกราบไหว้ พร้อมนำทั้งดอกไม้ และเงินทองคำ ธูปเทียนทองคำนำมาถวาย มาถ่อมถ่อมบูชา ปราศจากโรครภัย ขอให้พระองค์ทรงการปกครอง ดูแลไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดินไกลให้บุญบารมีแผ่ไพศาล ทั่วแต่ละเมือง เตชะเฮืองถื่อ ขอให้ร้อยประเทศ เข้ามาถ่อมถ่อมกราบไหว้พระองค์ ขอให้พระองค์ ได้ใช้ทศพิธราชธรรมสืบประการ ตามหลัก พระพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยเทอญ</p> <p>จตุตถะ พระพรอันถ้วนสี่ ขอให้พระองค์ ทรงฤทธิกล่าวสั่งสอนให้ความรู้ ทุกสิ่งอยู่ทั่วโลก ข้ามพ้นจากวิภูสงสาร ให้บรรลอรหันต์ ถ้ำเลิศ กว่ามนุษย์ เทวดาเป็นดั่งพระมหาโมคคัลลานะ และสารีบุตร ครองตนบริสุทธิ์ด้วยอิทธิฤทธิ์ พร้อมเครื่องสักการบูชา มาถ่อมถ่อมกราบไหว้ ถวายพระพรทูลเกล้า แต่องค์พระมหากษัตริย์ พวกข้าพระบาททั้งหลายจึงพร้อมกันยอมมือกราบ ไหว้ พระองค์ถวายพระพรชัยมงคลให้คลาดแคล้ว ด้วยคาถาว่า ขอชัยชนะมงคลจงมีแก่ท่าน ด้วยประการทั้งปวง</p>

2. คำสวดชัยเจ้านาย หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
ศิรา ภัคมี. (2257, 25 ตุลาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สวัสดิชมชื่น ฮื่น ๆ ก้องฟ้าใหญ่ เอาชัยเสียงดังไปอยู่บ่ขาด มหาสังกาศเผื่อนราศี เป็นกาลฤดูแถมถ่ายพระสุริยะอาทิตย์ย้ายเข้าสู่ เมษราศี เป็นวันดีเดือนหกออกใหม่ เพิ่มเลือกได้ ว่าวันนี้นั้นดีเป็นวันไชยดีถือใหม่ ... มาพริ้ว พร้อมนักปราชญ์และอาจารย์ เพิ่นบวกคุณหารว่า แม่นแล้ว โคร่งข้างแก้วกั่มนี่เป็นวันดี โคร่งไชยะดีถือกั่มมุดตะโศก สิทธิโยคก็ว่า มือนี่เป็นวันดี เป็นวันมหามงคลตลอดกาล ฟ้าขาวดาวดลแจ้งส่อง นักชัฏฤกษ์ ถึกห้องแท้ ดีหลี เป็นวันไชยะดีถือมุดตะโศก จำเริญโลก จักรวาล พญาสังขารขึ้นปีใหม่ เพิ่นกล่าวไว้ ถึกไชยะ ศรีสวัสดิมมงคลเฮืองสูง พระสุริยะแจ้ง พุ่งรัศมี เป็นวันดีอันประเสริฐ</p> <p>ฝูงข้าทั้งหลาย หมายมีหญิงชายเฒ่าแก่ ขุนกวน ขวนขวายนำมายังเครื่องอาจาบาศรี ใส่ขันโตกพานที่ตั้งอ่องต่อง ฝูงพี่น้องหมู่วงศ์ พร้อมกันมาสะพรั่งถ้วนหน้านั่งยายยัง ทั้งหญิงชายและเฒ่าแก่ทั้งพ่อแม่และวงศ์ ท้าวพญาและแสนหมื่น ชมชื่นมีใจใสศรัทธา พร้อมกันมาอนุโมนาถวายประสิทธิพร อันยิ่งให้แก่เจ้าจอมมิ่ง</p> <p>ผู้ทรงผญาปัญญา อุดตะมาเฮืองฮอด เจ้ายอดแก้วจงอยู่สวัสดิ ตั้งแต่นี้ไปเมื่อนำขอให้ ... พร้อมทั้ง ครอบครัวและมิตรสหายมั่นคงดี อย่าได้มีค้ำกังวล และเคราะห์โรค วิบโยคอ่อนหายจากกายา พร้อมทั้ง ภริยาเมียมิ่ง ลูกแก้วกึ่งชายาบดี อย่าให้มีเจ็บตา และปวดหัวมัวเกล้า อย่าได้สู้เฒ่า อย่าได้สู้เข้าพยาธิโรค</p>	<p>วันนี้นั้นดีวันสดชื่น เสียงฮื่น ๆ เสียงดังก้อง ท้องฟ้าใหญ่เอาชัย เสียงดังไปอยู่ไม่ขาดเป็นปีใหม่ ฤดูกาลเดือนหกข้างขึ้น วันนี้นั้นดี เป็นวันชัยชนะ เริ่มต้น ... มาพร้อมเพรียงนักปราชญ์และอาจารย์ เขาดูตำราแล้วว่าดี โขลงข้างแก้ว กั่มวันนี้นั้นดี เป็นวันแรมออกใหม่ มหาโชคกั่มวันนี้นั้นดี เป็นวันมหามงคลตลอดกาล ฟ้าขาวดวงดาวส่อง สว่าง เป็นมหาฤกษ์ เจริญโลกจักรวาล พระยา ขึ้นครองเมือง เขากล่าวไว้ถูกวันดี เป็นมงคล มีความสุขรุ่งเรือง พระอาทิตย์ส่องสว่าง วันดี อันประเสริฐ</p> <p>พวกข้าทั้งหลาย มีหญิงชายผู้เฒ่า ขุนกวน ขวนขวายนำมายังเครื่องพานบายศรี ใส่พานอย่างที่ตั้งเรียงไว้ พวกพี่น้องวงศ์ตระกูล พร้อมกันมาท้วนหน้า นั่งเรียงแถวทั้งหญิงชาย และ ผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งพ่อแม่ และวงศ์ตระกูล เจ้าเมืองผู้มี ตำแหน่งแสนและหมื่น ชมชื่นมีใจใสศรัทธาพร้อม กันมาอนุโมนาถวายพรอันยิ่งให้แก่เจ้าจอมมิ่ง ผู้ทรงปัญญา มีอุตสาหะไปจนถึง เจ้าเมืองจงอยู่อย่างมีความสุข ตั้งแต่นี้ไปเบื้องหน้า ขอให้</p> <p>ครอบครัวและมิตรสหายมั่นคงดี อย่าได้มีความ กังวลและเคราะห์โรค วิบโยคเดือดร้อนกายใจ ภริยา ลูกหญิงชาย อย่าให้มีเจ็บตาและปวดศีรษะ อย่าได้ชรา อย่าได้เจ็บป่วย</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ขอให้มีอายุพรรษายืนยาวบ่น้อย ได้ฮอดฮ้อยพันปี เป็นขนาด ทรงทศราชเขื่อนแข็งเมือง มีเตชะเฮืองเพียงฮาบ จงผาบแพ้หมูโพงภัย อย่าได้มีอันใด มาบังเบียดอย่าได้มีไผมาชมเคียดและหิงสา</p> <p>จงให้ ทรงผญาดวงปัญญาอันวิเศษ</p> <p>จบเพท พร้อมดวงธรรม ขอให้คำปากเข็ดย่ำ ยิ่งกว่าปากงูเห่า ขอให้คำปากเว้ายิ่งกว่าพริกกว่าเกลือ เหนือโลกาขงเขต ได้กินน้ำเต้าแก้วอันวิเศษ ยิ่งกว่ากักขี้ตายปลายซี้เป็น ผาบยุคเข็ญ อันอุบาทว์ ให้ได้เป็นอาจทรงยศคือ กิตติยศและปริวารยศลือฮา ขอให้มิสตีปัญญาดีเหมือนดังพระมโหสถ อย่าได้มีไผคิดคดทรยศ และหิงสา</p> <p>ปวงประชาเคารพขาบไหว้ เทพท่อนไต้เฝ้าบูชา ให้มีศักดา ยิ่งกว่าเก่า ให้ได้เป็นเจ้ากั้งฮ่อมคันไชย เมื่ออย่างไปคนไหลนองขาบไหว้ ทุกฝ่ายกำยำแยง ยอขันคำแดง เหลืองสลับ มีโคกะข้าวของลั่น หลากเนื่องนอง ไหลมามูลกองเฮืองฮุ่งสรรพสิ่ง เหมือนดังพญาอินทรา ปกครองอาณา และไพร่ฟ้าลือฮาทำฮอดพญาพรหม พญาอินทร์</p> <p>ทุกแดนดิน โยยอ่อนน้อมทุกประเทศ</p> <p>พร้อมมาไหว้สาธุการเข้ามาถวายสมภารทุกเมื่อ เฮืองเฮืองแก้วเงินคำ ฝนโบกขรพรรษฮาเฮืองฮอด ปัดขอดเลียง นำมาบูชาเต็มอาณาคับคั่งละพั้ง พร้อมไหว้วันทา คนต่างภาษาน้อมไหว้ทุกเทศให้ ท้าวเสียงสาธุการ ให้มีอภินิหารเหนือพื้นแผ่นดิน</p> <p>แสนศัตร์มาโอยอ่อนย้านยอมอภิมิรมย์ จงให้เขามา บังคมช่วยสร้างเมืองบ้าน แสน ๆ ล้านให้ ไหลหลั่งมาโฮม ขอเชิญพญาอินทร์พญาพรหมลงมา ช่วยอยู่ ให้ได้อนอนกินอยู่สูงเฮืองดี ให้มียศศักดิ์ หนา ถ้ำเลิศ เงินคำแก้วเกิดอนันตัง อธิปไตยยังองอาจ ป่กลาดแคล้วยังคงดียิ่งกว่าเก่าหลายหมื่นเท่าแสนทวี</p>	<p>ขอให้มีอายุมั่งคั่งยืนยาว ได้ไปถึงร้อยพันปี ทรงปกครองเมืองด้วย หลักทศพิทธราชธรรม มีบุญบารมีแผ่ไพศาล ขณะข้าศึกและโพงภัย อย่าได้มีอันตรายใด อย่าได้มีใครมาคิดคดทรยศ ทำร้าย</p> <p>จงให้ ทรงพระปรีชา มีปัญญาอันวิเศษ ปกครองด้วยหลักทศพิทธราชธรรม ขอให้ คำพูดน่าเกรงขาม ยิ่งกว่าปากงูเห่า ขอให้คำพูด ยิ่งกว่าพริกกว่าเกลือ เหนือโลก เขตน้ำโขง ได้ดื่มน้ำเต้าแก้วอันวิเศษยิ่งกว่ากักขี้ตายปลายซี้เป็น ปราบยุคเข็ญ พระองค์ผู้ทรงยศด้วยบุญบารมี ขอให้มิสตีปัญญาดีเหมือนดังพระมโหสถ อย่าได้มีใครคิดคดทรยศทำร้าย ปวงประชาเคารพกราบไหว้ เทพน้อยใหญ่เฝ้าบูชา ให้มีศักดา ยิ่งกว่าเดิมให้ได้เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร มีคนเข้ามากราบไหว้ทุกฝ่ายเกรงขาม พร้อมเครื่องสักการะวางเรียงราย มีทรัพย์สมบัติ ข้าวของอันมาก ไหลมากองวางเรียงทุกอย่างเหมือนดังพระอินทร์ ปกครองบ้านเมืองและไพร่ฟ้าเลื่องลือไปถึง พระพรหม พระอินทร์</p> <p>ทุกแดนดินอ่อนน้อมทุกประเทศพร้อมมาไหว้สาธุการ เข้ามาถวายสิ่งของทุก แก้วแหวนเงินทองคำ ฝนโบกขรพรรษตกทั่วถึง ไม่แห่งขอดเลียงชีวิต นำมาบูชาเต็มอาณาบริเวณ พร้อมกราบไหว้ คนต่างเมืองเข้ามาอ่อนน้อมกราบไหว้ทุกประเทศน้อยใหญ่ทั่วล้าสรรพเสริญ ให้มีอภินิหารเหนือพื้นแผ่นดิน ศัตร์จำนวนมาก มาอ่อนน้อม จงให้เขามาช่วยสร้างเมืองบ้านจำนวนมาก ให้ไหลหลั่งมารวม ขอเชิญพระอินทร์ พระพรหมลงมาช่วยสร้าง ให้ได้อยู่สุขสบาย ให้มียศถาบรรดาศักดิ์ เงิน ทองคำ อย่างมีทุกข์อันใด ให้ปลอดภัยมั่นคงยืนยิ่งขึ้น</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ประสิทธิเตโช ประสิทธิเตโช มหาชโย เชิญมหามงคลมาโฮมเต้ามาอยู่ในคิงเจ้า ออย่าหนี สิริมังคะลา มาเยอขวัญเอย มาอยู่คิงอย่าเห็นห่าง มาอยู่ข้างสถานทองเทียมพ่าง มาเยอขวัญเอย ออย่าได้วางละไว้ขวัญเจ้าให้ฮ่วมคิง ผุงข้าทั้งหลาย หลิงเห็นแล้วยอมมือชมชื่น ขวัญอื่นจงเข้าคอบเนื้อ เฮืองเหลื่อมฮุ่งศรี ขอน้อมสิริประสิทธิพรแก้ว คอมต่นอย่าคลาดลาด ขอให้ม้ออำนาจกล้าใน พื้นแผ่นดิน ไตร ชยะตุ ภาะวัง ชยะมังคะลัง โหตุ สัพพะทา ดังนี้ เทอญ</p>	<p>ประสิทธิเตโช ประสิทธิเตโช มหาชโย สิริมงคล เชิญขวัญอยู่ในกายเจ้าอย่าหลบหนีสิริมงคล มาอยู่กาย ออย่าเห็นห่าง มาอยู่ข้างสถานวิมาน ทอง ออย่าได้เว้นวางไว้ ขวัญเจ้าให้ร่วมกาย พกข้าทั้งหลาย ได้เห็นแล้วยอมมือชมชื่น ขวัญอื่นจงเข้ามาอยู่เนื้อกาย ขอถวายพร แก้วสี่ประการ ครองตนอย่าประมาท ขอให้ม้อ บารมีในแผ่นดิน ขอชัยชนะอันมงคลจงมีแก่ท่าน ดังนี้ เทอญ</p>

3. คำสู่ขวัญภาค จำนวนที่ 1

ของ จันทรทาศรี. (2557, 25 ตุลาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิชยะมังคลาติเรก อเนกศรีสวัสดิ์ ภริมย์อุตตะมะโยค โขคขึ้นวันดี เป็นวันบริสุทธิ์ เทพบุตรยัรยาตรออกจากราศี หนีจากมิน เมืองเมฆ อุตตะมะอภิเชกเทพวิมาน บริวารหลาย พร้าพร้อมนบน์มถวายพร อย่าได้สังหรณ์ เห็นความโศกฝูงชาวโลกว่ามีนี่เป็นวันดี ฝูงข้าทั้งหลายจึงพร้อมกันมาบายศรีเจ้านาคทุก ภาคพร้อมหมู่มวลมา เจ้านาคจักลีลาออกผนวช บวชสืบสร้างในพระศาสนา เพื่อจักได้แทนคุณพ่อ แม่ ยามเมื่อแม่เจ้าท้องแก่ ถึงการแม่เจ้าเวทนา ลำบาก ทุกข์ยากยิ่ง แสนอด อดความกินเยื่อน ยาก จีบใส่ปากบ่เต็มคำ คะลำกินบ่เต็มอ้ม ส้ม ควาหลายกินบ่ได้ เพื่อจักฮักษาหน่อในอุทร จักนั่งนอนก็ลำบาก</p> <p>ครันถ้วนทศมาส ได้สืบเดือน แม่เจ้าเจ็บอุทร เกือบใจขาด ลมกั้มมีชวาทจึงพัดเจ้าออกมา จากคัพภารท้องแม่ เอ็นหลวงแม่เจ้าขาดพอฮ้อย เอ็นน้อยขาดพอพัน แม่เจ็บตันอยู่ในเนื้อ เป็น ทุกข์เฮื้ออยู่ในไฟ จนคิงลายเป็นตุ้ม จนคิงชุ่ม เป็นผด อดกระทำเพียรเยื่อนยาก บ่อยากน้ำฮ้อน ก็ได้กิน กินดินดำกับข้าวปั้น อาบน้ำฮ้อนจนหนัง ลาย ทั้งเหื่อไหลโคลค้ำย้อย แม่เจ้าทุกข์บ่น้อย เลี้ยงเจ้ามา ค่อยอุตสาห์กินเกลือกับข้าวจี มิดจีหเลียมกลางคีน ลูกเอาฟินใส่กันหม้อ นั่งก่อสร้างกับกองไฟ ทั้งเหื่อไหลและโคลค้ำ นอนค้ำน้ำค้ำแม่สะแนน แสนทุกข์เลี้ยงลูก น้อยให้จ้อย ๆ บ่ได้นอน แม่เจ้าหีบเบาะหมอน ให้นอนอุ่น ครันเจ้าตื่นจึงอุ้มออกมาชม ให้กินนม และเคี้ยวข้าวป้อน แม่เจ้าเคี้ยวข้าวป้อนวันละ สามคาบ แม่เจ้าอาบน้ำให้วันละสามที แม่เจ้าหนี ไปทางใดก็บ่ได้</p>	<p>ขอพรมงคลอันประเสริฐ เป็นฤกษ์มงคล มีโชคและวันดี เป็นวันบริสุทธิ์ เทพบุตรทั้งหลาย มหาวิมานอันวิเศษ พร้อมบริวารกราบถวายพร อย่าได้มีความทุกข์โศก พวกมนุษย์ว่าวันนี้วันดี พวกข้าทั้งหลายจึงพร้อมกันมาบายศรีเจ้านาค มาพร้อมกันทั้งหมด เจ้านาคจะลาออกผนวช บวชสืบทอดพระพุทศาสนา เพื่อจะได้แทนคุณ บิดามารดา เวลาเมื่อแม่เจ้าท้องแก่ หน้าทีแม่เจ้า นำเวทนาลำบาก ทุกข์ยากยิ่งอดอาหารบางอย่าง กินอะไรก็ลำบาก หยิบใส่ปากไม่เต็มคำ แสนกิน ไม่เต็มอ้ม เปี้ยวมากหวานมากก็กินไม่ได้ เพื่อจะ รักษาบุตรในท้องจะนั่งนอนก็ลำบาก</p> <p>เมื่อครบสิบเดือน ได้สืบเดือนแม่เจ้าเจ็บ ท้องเกือบใจขาด ลมแบ่ง จึงพัดเจ้าออกมาจาก ท้องแม่ เอ็นหลวงแม่เจ้าขาดถึงร้อย เอ็นน้อยขาด ถึงพัน แม่เจ็บปวดตามร่างกาย เป็นทุกข์และ เหนื่อยมากอยู่ในไฟ ตามเนื้อตัวกลายเป็นตุ้ม และ ตัวชุ่มเป็นผด พยายามอดทน ด้วยความยาก ลำบาก ไม่อยากดื่มน้ำร้อนก็ได้ดื่ม กินข้าวจีไฟ อาบน้ำร้อนจนผิวหนังลาย ทั้งเหื่อไหลโคลค้ำ ไหลย้อย แม่เจ้าลำบากไม่น้อยเลี้ยงเจ้ามา ค่อย อุตสาห์กินเกลือกับข้าวจี เจียบบมากเวลากลางคีน ลูกเอาฟินใส่เตาไฟ นั่งซิมกับกองไฟ ทั้งเหื่อไหล และโคลค้ำ นอนบนไม้กระดาน แสนลำบาก พร้อมเลี้ยงลูกน้อยเวลาลูกร้องไห้ แมก็ไม่ได้นอน พักผ่อน แม่เจ้าหีบเบาะหมอนให้นอนอุ่น เมื่อ เจ้าตื่นจึงอุ้มออกมาชม ให้กินนมและเคี้ยวข้าว ป้อน แม่เจ้าเคี้ยวข้าวป้อนวันละสามมื้อ แม่เจ้า อาบน้ำให้วันละสามครั้ง แม่เจ้าหนีไปทางใดก็ ไม่ได้</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ครั้นเจ้าให้แม่เจ้าก็ค่อย โจมใส่ نرمให้นอนอุ้ให้ นอนอยู่สบายใจ คุณเพิ่นมีเหลือหลายบ่ค่อย เลี้ยงแต่น้อยจนใหญ่จนตาย</p> <p>ศรี ศรี สิทธิ ชยะมังคลา อาคมพรหมวิหาร สถานดวงวิเศษ เจ้านาคเอกนาโค เสียงคนโฮ ดั่งม่วน เจ้าบวชแล้วเป็นภิกษุสงฆ์ ทรงศีล สอง ร้อยยี่สิบเจ็ด ให้เจ้างามผ่องแผ้ว ในคุณแก้วสาม ประการ เอาทางนิพพานให้มั่ง ให้เจ้าตม้นาอาบ นวดบาทา ให้ครูบาอาจารย์ทุกเข้าคำ หนา ๆ เว้า สนทนา คลองสิกขาอย่าประมาณ ทั้งปิดตาดและ กวาดถูให้เจ้าเอาใจดูหลังหล้า หูพรั้วพร้อมฟัง เสียง ศัพท์สำเนียงอัน เป็นประโยชน์ อดสร้าง โพธิสมภาร ปรรณาสัพพัญญุตญาณผ่องแผ้ว กล่าวแล้วคือ พระนิพพาน เทียวสงสารแสนยาก คลองลำบากให้เพียรอดในสิกขาบท อดทุกสิ่ง อดล้ำยิ่ง เหลือหลาย นอนตื่นสายเกิดโทษ ชาวบ้านโศดบ่มีมนต์ เจ้าอย่าสนลระวนอันบ่แม่น ฮืด ปบเด่นติดกะโยงโตนโกน ๆ เสียงฮ้องฮ้ำ เว้าหน้า ๆ นำสาวเห็นสมพาวใจเจ้าสั้น เว้าบั้น ๆ อยากเมื่อเฮือน ตาเชื่อนแซยิกคิ้วฟาด สาวฮาม ฮาดบ่กลัวเกรง บ่หลังเห็นทางเป็นบาปใจสาว หยาบบ่หลังดูเห็นภิกษุอยากเข้าหยอกต่อแย ตาเชื่อนแซเหลือวเบ้งหน้า ใจสาวกล้าอยากใส่ นำทางไปยิกคิ้วฟาด เห็นผ่าผาดใจห้วนไหวตาม เห็นพระงามว่าแม่นซู้เก่า อยากเว้าเล่นแกมอีหลี ฝูงนี้บ่ดีมีมากหลาย เจ้าอย่าได้ตายใจให้หลีกเว้น อย่าได้เฮ็ดเล่นชนลนในป่าในดง แผลงวง เตะกะต้อ ยิกคิ้วลื้อสีกา อาบตีหนามีมากอาบตี หลากเหลือหลาย ตกอบายเป็นบาป ฝูงหยาบฮ้ำ ยอย่ากระทำ กรรมเวรมีหลายสิ่ง อาบตียังเป็น เวรของบ่เคน เจ้าอย่าฉั่นเกิดโทษ อาบตีโลด ปาจิตติยี่ แม่นอีหลีบ่ได้หลาย ต้องอาบตีหลาย ตกนาก ยมภิบาลยกใส่หม้อเหล็กแดง ซ้อยบ่ได้ แผลงมาหลอก ซ้อยสิบบอกจื่อจำเอา</p>	<p>เมื่อเจ้าร้องให้แม่เจ้าก็ค่อยอุ้มให้กินนม ให้นอน เปลให้นอนอยู่สบายใจ คุณเขามีเหลือล้นไม่น้อย เลี้ยงแต่น้อยจนใหญ่จนตาย</p> <p>พรอันมงคลวิเศษ ในสถานที่พิเศษ เจ้านาค เอกนาโค เสียงคนโฮร้องดั่งสนุกสนาน เจ้าบวช แล้วเป็นภิกษุสงฆ์ รับศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด ให้เจ้า งามผ่องแผ้ว ในคุณแก้วสามประการ เอาทาง นิพพานให้พ้น ให้เจ้าตม้น้ำอาบนวดเท้าให้ ครูบาอาจารย์ทุกเข้าเย็นสม่าเสมอ พุดสนทนา คลองศีลอย่าประมาณ ทั้งปิดกวดด้วยไม้กวาด ก้านมะพร้าวและถู ให้เจ้าเอาใจใส่ หูฟังเสียง คำศัพท์สำเนียงอันเป็นประโยชน์ พยายามสร้าง บุญบารมี ปรรณนาเป็นพระอรหันต์ กล่าวคือ นิพพาน นำสงสาร คลองลำบากให้มูมานะ อดทนในศีล อดทนทุกอย่าง อดทนอย่างมาก นอนตื่นสายเกิดโทษ ชาวบ้านโกรธไม่นิมนต์ เจ้าอย่าสนใจในสิ่งไม่ใช่การปฏิบัติ กระโดดโลด เต้นไปมาพุดกับสาว ๆ เห็นหนุ่มสาวใจเจ้ากล้า พุดไม่หยุด อยากกลับเรื้อน สายตามองยักคิ้ว ใส่สาวไม่เกรงกลัว อย่าหลงเป็นหนทางบาป หญิงสาวนั้นไม่ดีเห็นพระภิกษุอยากหยอกพุดคุย สายตาแซเชื่อนอยากดูหน้า ใจสาวกล้าอยากมี สายใยจึงยักคิ้วใส่ทำให้ใจห้วนไหวตาม เห็นพระ รูปงามว่าคิดว่าคนรักเก่า อยากพุดด้วยทั้งจริง และเล่น พวกนี้ไม่ดีมีมากหลาย เจ้าอย่าได้ตายใจ ให้หลีกเว้น อย่าได้คิดเล่นหลบซ่อนในป่า ล้อมวง เตะตะกร้อ ยักคิ้วใส่สีกา อาบตีมีมาก ตกอบาย เป็นบาป พวกหยาบร้ายอย่ากระทำ กรรมเวรมี หลายสิ่ง อาบตียังเป็นเวรถวายของไม่ประเคน เจ้าอย่าฉั่นเกิดโทษ อาบตีโลดปาจิตติยี่ คือความ จริงทั้งหลาย ต้องอาบตีมากตกนรก ยมบาล ยกใส่หม้อเหล็กแดง ซ้ำไม่ได้แต่งเรื่องมาหลอก ซ้ำจะบอกจงจำไว้</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ครั้นเจ้าจำป๋ได้ใส่ใจฟัง อย่าได้คิดรุงรังนำชู้เก่า อย่าเว้าฮอดตั้นคั่นนำพา เป็นกรรมเกิดโทษ บ่เป็นประโยชน์พาเจ้าโหดเสียศรี หม้อนาจี เป็นที่ จั่งให้เจ้าตั้งมั่นตามพระบาลี เจ้าอย่าได้ถือ ผีเฮือน และผีเชื้อ ผีเฮื้อแฮกคลองเทวดา ในธรรมเพิ่น บ่ชอบบ่ประกอบวินัย กรรมวาจาแจ้งแจบ ซึกแทบเทียบเทียบมา กรรมวาจาเพิ่นว่าไว้ว่า ปริสุทโธ อันตะรายิเกหิธัมเมหิ ดั่งนี้เป็นเค้า เจ้านาคเอยบวชนียากแท้ดีหลี ตามประเพณี พระพุทเจ้า ให้ตื่นเด็กลูกแต่เช้า คลุมผ้าเข้าไหว้ พระสวดมนต์แผ่กุศลไปตลอดไปฮอดผู้มีคุณ เจ้าจอมบุญคือพ่อแม่ทั้งแม่แก่ปู่ย่าตายายทั้งเชื้อ สายฝูงลุงและป้า ให้เจ้าอุตสาห์เมตตาภาวนาไป ฮอดให้ตลอดถึงทุกตัวสัตว์ เต็ม ประทัดทุกทวีป ปฏิบัติตออยู่ในธรรมให้จำนำคุณท่านบอกกล่าว เจ้าอย่าคิดหลากกล่าวบ่คูตี เจ้าอย่าผัดแปงแต่งศรี ให้โหมดิงามยวดยง เห็นหญิงงามอย่าเอ็นหยอก เห็นแม่ออกมาจั่งหัน นำกันมาเป็นหมู่เจ้าอย่าลี อยู่แคมทาง เป็นอาบัติทุกคำปาก เจ้านาค ผู้สมพาว เห็นหญิงสาวน้อยหนุ่มบมีผิว อันไปหา หลัวพินมาเซ็นฝ้าย เจ้าอย่าได้หมายเข้าไปจา มันถึงสังฆาทีเสส เป็นเหตุฮ้อนถึงตน เจ้าอย่าสน ละวนปากเว้า เจ้าอย่าเข้าไปหมู่หญิงสาว นาคสม พาวบมีหมู่ พาสาวอยู่ที่สังัด มันลีถืออาบัติ สังฆาทีเสส พระเจ้าเทศนาว่า โอตินโณวิปปะริเต นะจิตเตนะ ดั่งนี้เป็นเค้า เจ้านาคเอยยังแท้แต่บวชเป็นสงฆ์ ให้เจ้า เจียมตนทุกคำปาก คลองยากให้เจ้าค่อยเพียรอด ในสิกขาบททุกสิ่ง อดล้ายั้งเหลือหลาย ตอบาย นับป๋ได้ พระแก่นให้จิงเทศนา ในอาทิกกรรมพระ ปาติโมกข์หลายประโยคแปลเป็นบท กดเข้ามา หลายแสนโกฏิ เจ้าอย่าไผดนอกแผน แตนและ เผ็งบ่ควรรฉินทั้งหัวมันและลูกไม้ ฉับป๋ได้เมื่อยาม แลง</p>	<p>หากเจ้าจำไม่ได้ให้ใส่ใจฟัง อย่าได้คิดคำนึงถึงคน รักเก่า อย่าได้พูดถึงเป็นบาปกรรมเกิดโทษ ไม่เป็นประโยชน์ทำให้เจ้าเกิดโทษ ตกกระทะ ทองแดง ให้เจ้าตั้งใจศึกษาบาลี เจ้าอย่าได้นับถือ ผีบ้านเรือนผีบรรพบุรุษ และผีนางไม้ ใน หลักธรรมไม่ชอบ ไม่ปฏิบัติหลักธรรมคำสอน เป็นบาปกล่าวความเท็จ ปริสุทโธ อันตะรายิเกหิธัมเมหิ ประการนี้ เจ้านาคเอยบวชนียากลำบากจริง ตามประเพณี พระพุทเจ้า ให้ตื่นแต่เช้าและหมั่นงู้อัจฉริย ปฏิบัติธรรม ไหว้พระสวดมนต์แผ่กุศลไปตลอดไป ถึงผู้มีคุณ ผู้มีพระบุญคือพ่อแม่ ผู้แม่ ผู้แก่ ปู่ย่า ตายาย ทั้งวงศ์ตระกูล ให้เจ้าพยายามเมตตา ภาวนาไปถึงให้ตลอดถึงสัตว์ทุกตัว เต็มที่ ปฏิบัติ ตัวอยู่ในหลักธรรม ให้จำบุญคุณท่านบอกกล่าว เจ้าอย่าคิดก้าวร้าวไม่ดี เจ้าอย่าผัดแปงแต่งตัว ให้โหมดิงามยวดยง เห็นหญิงงามอย่าเรียกหยอก เห็นสีกามาทำบุญ เป็นจำนวนมากเจ้าอย่าหลบ ซ่อนอยู่ริมทาง เป็นอาบัติทุกคำที่พูดเจ้านาคหนุ่ม เมื่อเห็นหญิงสาวน้อยไม่มีสามี ไปหาไม้พินมาเซ็น ฝ้าย เจ้าอย่าได้คิดเข้าไปสนทนา มันถึง สังฆาทีเสส เป็นเหตุเดือนร้อนตน เจ้าอย่าคิด อยากพูดคุย เจ้าอย่าอยู่กับหญิงสาวในที่เจียบสังัด จะอาบัติสังฆาทีเสส พระพุทเจ้าเทศนาว่า โอตินโณ วิปปะริเตนะจิตเตนะ ประการนี้ เจ้านาคเอย ลำบากบวชเป็นพระสงฆ์ ให้เจ้าระวังทุกคำพูด คลองตนลำบากให้เจ้า พยายามอดในสิกขาบททุกสิ่ง อดทนอย่างยิ่งตอ บาย นับไม่ได้พระพุทเจ้าผู้เป็นใหญ่จึงเทศนา ในอาทิกกรรมพระปาติโมกข์หลายประโยคแปล เป็นบท เป็นกฎมาหลายร้อยปี เจ้าอย่าประพฤดิ ไม่ชอบ ตัวต่อและตัวเผ็งไม่ควรฉิน หัวมันและ ลูกไม้ ฉับไม่ได้เมื่อเวลาเย็น</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>พระจอมแพงว่าเกิดโทษอาบัติโสศปาจิตตีย์แมน อีหลีแท้เจ้านาค คลองอันยากให้เพียรอด ในสิกขาบทอดทุกสิ่ง อดล้ายังกระทำเพียร อุตสาห์เขียนทั้งเขียนขีด ตามจาฮีตแต่บุฮาน บุพพจารย์เพิ่นเพียรบอก ยากบ่หยอกกระทำ เพียร อุตสาห์เขียนเทศน์ธรรมวัตร อุตสาห์หัด เทศน์มหาชาติ ปฐมบาททศพร ทานะขันธตอน วนะปะเวส ชูชะกาเทศน์จุลพนมหาพน เขา นิมนต์เจ้าอย่าหลีก อย่าฝีกเว้นคลองบุฮาน กัณฑ์นครเทศน์ให้เกลี้ยง เจ้านาคน้อยอย่างเลียง ถอยหลังอย่าล้งตั้งว่าบ่เทศน์ ทำเทศน์หน้าว่าอยาก อายเสียงบ่ดีเจ้าอย่าว่า</p> <p>พระครูดำให้เพียรอดในสิกขาบทพระเจ้า เทศน์ เจ้าอย่าทำเทศน์ว่าคานอน อย่าทำใจ อ่อนแอฝ่ายเข้าบ้าน พวกชาวบ้านเขานินทา เสียวจาบ่สมเหตุ ทำเทศน์หน้าบ่หนาวคิง บ่หลังดู ทางโทษ อาบัติโสศปาจิตตีย์ มีเหลือหลาย เกิดอุบาทว์ ให้ถูกบาทคลองวินัย เขานิมนต์ไปขึ้น ธรรมาสน์ เทศน์มหาราชน เทศน์มหาพนเจ้า อย่าได้หย่อน องค์กรขึ้นก่อนเสียงดี อย่ามีใจหลง ล่า ให้เจ้าตั้งใจว่าอย่าหวั่นไหว เก็บความไปอย่า ให้ขาด เจ้าอย่าพลาดเพราะความอาย เจ้าอย่า อายพวกนักปราชญ์ เทศน์ให้ขาดในอักษร ใต้ตาม กลอนเก็บเกลี้ยงเสียงเจ้าบ่ดีเขาหากย่อง ผู่หมู่ ญาติพี่น้องมาฟังธรรม ใจบ่ดำกริ้วโกรธ ซ้อยไซติ หน้าชื่นชม พรหมกายบนมาใกล้ ปวงเทพไท้ สักกะรินทร์ ถวายพระพรบ่ได้ขาด พวก นักปราชญ์ย่องว่าดี</p> <p>ศรี ศรี ชยะตุ ะวัง ชยะมังคละ สัพพะพุทธานุภาณะ สัพพะธัมมานุภาเวณะ สัพพะสังฆานุภาเวณะสะทา โสตถิ ะวันตุ เต</p>	<p>พระพุทเจ้าท่านว่าเกิดโทษ อาบัติโสศปาจิตตีย์ จริงแท้เจ้านาค คลองลำบากยากให้พยายาม อดทน ในข้อศีลธรรมอดทนทุกสิ่ง อดทนด้วย ความเพียรพยายาม มีความมุมานะและความ เพียรทั้งอ่านเขียน ตามจารีตมาแต่โบราณ บุพพจารย์ท่านเพียรบอก ไม่ยากทำด้วยความ บากบั่นเรียนเทศน์ธรรมวัตร ขยันหมั่นเพียรหัด เทศน์มหาชาติ ปฐมบาททศพร ทานะขันธตอน พระเวสตร ชูชกัณฑ์เทศน์จุลพนมหาพน เขา นิมนต์เจ้าอย่าหลีกเว้น ตามประเพณีโบราณ กัณฑ์นครเทศน์ให้หมด เจ้านาคน้อยอย่างเลียง ถอยหลัง อย่าคิดว่าไม่เทศน์ ทำท่าทางอยากอาย เสียงตนไม่ดีเจ้าอย่าคิด</p> <p>พระครูสั่งสอนให้เพียรอดทนในสิกขาบท พระเจ้าเทศน์ เจ้าอย่ามัวแต่นอน อย่าทำใจ อ่อนแอหลบเข้าบ้าน ชาวบ้านเขานินทา เสียวจาบ่สมเหตุแกล้งเจ็บป่วย ไม่ปฏิบัติตาม มีโทษ อาบัติโสศปาจิตตีย์ มีทั้งหลายเกิดอุบาทว์ ให้ปฏิบัติคลองวินัย เขานิมนต์ไปขึ้นธรรมาสน์ เทศน์มหาราช เจ้าอย่าค้ำเทศน์มหาพน เจ้าอย่าได้ถอยสวดก่อนองค์อื่นเสียงดี อย่าได้หลง บ่สวด ให้เจ้าตั้งใจว่าอย่าหวั่นไหว จดจำให้ ครบถ้วนเจ้าอย่าพลาดเพราะความอาย เจ้าอย่า อายพวกนักปราชญ์ เทศน์ให้ชัดเจนในอักษร ท่องตามกลอนครบถ้วนเสียงเจ้าไม่ดี เขาก็ชม ญาติพี่น้องมาฟังธรรม ใจไม่ดำกริ้วโกรธ มีใจ ชื่นชม พระพรหม เทวดาบนฟ้าอวยพรให้เสมอ พวกนักปราชญ์ย่องว่าดี</p> <p>ขอชัยชนะ ชัยมังคละจงมีแก่ท่าน ด้วยอนุภาพแห่งพระพุทเจ้าทั้งปวง ด้วยอนุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง ด้วยอนุภาพ แห่งพระสงฆ์ทั้งปวง ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่ท่าน ในกาลทุกเมื่อเทอญ</p>

4. คำสู่ขวัญภาค จำนวนที่ 2

เสริญ เกตุศรี. (2557, 26 ตุลาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สุขะ สวัสดิ์ นาคียาวโยคเคราะห์ โหดฮ้ายให้สูหนี เเคราะห์ให้หนีพินาศหนีไกล พุธาไปข่มแพ้เตชกุมาร ธรรมบันดาลผืนถีบ เคราะห์เหตุฮ้ายให้เค็ญหนี สังขังติเคราะห์ฮ้าย เตชะยากเค็ญ อย่าได้เป็นอันตรายจักสิ่งทุกขียาก ยิ่งเทียมตน ชุนมนเดือดร้อน สัพพะโยพยาธิข้อม ให้หายเสีย อัสสะในวินนี้เคราะห์ ข้าเทอญ ศรี ศรี สุขะ สวัสดิ์ จงมีแก่ฝูงข้าทั้งหลาย ทั้งพระเทพา นาค นาโค เทพบุตรและเทพดา จักรโลกบาล ทั้งทุกที่พร้อมจักรวาลทั้งพรหมณ์ นิสสถาน เข้าถิ่นจงมาขึ้นชมยินดี คลาละศรี อันวิเศษ ว่ามีพระเกศาเกล้าจะเข้า วินนี้เป็นวันที่ สุดขนาด มีพระปราชญ์พร้อมสียง ทั้งนาคทั้งคู่ พร้อมกันอยู่ชอนลอนอาทิตย์จรจันทรฤกษ์ อังคารฤกษ์มหาชัย พุทธฤกษ์สัชชเป็นฤกษ์ ศุกร์ เสาร์ได้เป็นอนุมติโชค พร้อมลักษณะ ความตำรา ว่าได้ฤกษ์ให้ชื่อว่า อตมตะมหาราตี วินนี้เป็นวันที่ วันสิมูฐือมูติโชค อุตตะมะโย อุตตะมราช อุตตะมังกลา วินนี้เป็นวันภาอันล้ำเลิศ ประเสริฐ เป็นมงคล บุญแปลงดีแต่งแล้วพาขวัญแก้ว จึงยอมามีทั้งเสนา อำมาตย์ นักปราชญ์ พร้อมพัน มวลงามมีทั้งลุงตาและพ่อแม่เฒ่าแก่ พ่อแม่พี่น้อง พร้อมกันมา ทุกหัวไหลหลังกันมา มีทั้งหญิงชาย และสาวบ่าวใจดีอ่าวยินดี เข้ามาสู่พิธีบายศรี บายศรีเป็นเจ้านาค บัดนี้ เจ้าจะได้พรากจากห้อง พระเคหา เจ้าจะได้ลาบิดามารดาไปบวช สร้าง ผนวชในพระพุทธศาสนา เจ้าก็คิดเห็นสังขารบ่มั บ่เที่ยงหุคิตเวียงไปมาเป็นอนัตตาบ่ขาดจาก มรณา เจ้าก็คิดเห็นคุณบิดามารดา</p>	<p>ศรี ศรี สุข สวัสดิ์ เเคราะห์ร้ายให้หายไป อำนาจคุณพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ ช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย อันตรายต่าง ๆ ออกไป ด้วยเถิด ในวินนี้เคราะห์ดีมาเทอญ ศรี ศรี สุข สวัสดิ์ จงมีแก่พวกข้าทั้งหลาย ทั้งเทวดา พญานาค เทวดาท้าวจตุโลกบาล ทั้งทุกที่ทั่วจักรวาล พรหมณ์ ทุกสถานที่ เข้ามาขึ้นชมยินดี มงคลอันวิเศษ ว่าผู้เหนือหัว จะเข้ามาสู่พิธีสู่ขวัญ วินนี้เป็นวันที่ที่สุด มีปราชญ์ พร้อมกันนาคคู่พร้อมหน้า พร้อม อาทิตย์ไปจันทรฤกษ์อังคารมีชัย พุทธฤกษ์สัชช เป็นฤกษ์ ศุกร์เสาร์มีโชค ตามตำราว่าได้ฤกษ์ ให้ชื่อว่า อตมตะมหาราตี วินนี้เป็นวันที่ เป็นวันเศรษฐี มหาโชค มหาฤกษ์ วินนี้ เป็นวันท้องฟ้าปลอดโปร่ง ประเสริฐเป็นมงคล จัดเตรียมแต่งพาขวัญดีแล้วจึงยกมา มีทั้ง อำมาตย์ นักปราชญ์ พร้อมใจกันมา ทั้งลุงตา พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ และญาติพี่น้อง พร้อมกันมา ทุกคนทั่วหน้าพากันหลังไหลมา มีทั้งหญิงชาย และสาวใช้ ร่วมแสดงความยินดีพิธีสู่ขวัญนาค บัดนี้นาค (ออกนามชื่อนาค) จะได้จากบ้าน เจ้าจะได้ลาพ่อแม่ไปบวช สร้างบุญในพระพุทธศาสนา เจ้าก็คิดเห็นสังขาร ที่ไม่เที่ยง เจ้าระลึกถึงคุณบิดามารดา</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>อันเลี้ยงยากเลี้ยงลำบากมนาน เกียจการหนัก หน่วงท้อกินของเผ็ดและแสบร้อนแม่กะคอยจะ อด เจ้ากะฮู้กำหนดทศมาสได้เก้าเดือนสิบเดือน ประมาณจึงประสูติลูกแก้วบุญฮวมแก้วตักท้วง เป็นผู้ชาย ผุงตายายชมชื่นยอยกยืมเอาเจ้า ออกมา บางคนแผ่สายสะป้อ บางคนถือบวชน้ำ มาราดบางคนหาผ้าผืนตีมาตุ้มฮ่อ ยอใส่ในอก แม่ก็ยกใส่ในอก แม่ก็ยกใส่ในอุ้แล้วก็ชูให้กินนม แม่ก็ชมลูกแก้ว เลี้ยงใหญ่แล้วพ้อฮู้แล่นไปมาตาม ประสาเด็กอ่อน สั่งสอนมาให้ผู้ใหญ่เป็นคน เจ้า กะคิดสนละวอนอยู่บ่อแล้ว คิดแล้ว ๆ อยากไป บวชในพระพุทธศาสนา เจ้าก็บวชเป็นสามเณร เจ้าก็เขียนเป็นสิกขาบาททศศีลธรรมอันวิเศษ บัดนี้เจ้าย่างเข้าเขตยี่สิบเอ็ดปี ด้วยพอดิ คักแน่ แล้วพ้อแม่จึงจัดหา ผุงศรัทธาและผุงญาติ พี่น้อง ทั้งพวกพ้องและมิตรสหายบางคน บางคน ศรัทธาหลายได้เสื่อได้สาด บางคนได้ผ้าตกอาย และสบง บางคนได้ถุ้งและไม้เท้า น้ำเต้าและขัน บาตร ทั้งเข็มขัดและเกิบ ส้มทั้งดินสอให้ใส่บาตร กับทั้งเครื่อง สำหรับบริโศก ถ้วยโถและขันที่ เหล็กจานดีคมกลาดเสื่อสาดอาสนะ ทั้งซี้ลลีน น้ำหมาก รู้ลักษณะโลก เรื่องบริโศกบริขาร เพื่อ เป็นของเจนนทานอันล้ำหยิ่ง เพื่อใจใสในศรัทธา หัวใจใสศรัทธาแรงกล้า เพราะอยากไปเห็นหน้า แก้วกึ่ง ขออย่าได้ท้าวรอกอยู่ในโลกให้พ้นจาก ทุกขเวทนา ขอให้ถึงมุตตา แจ่มแก้วเหมืองแก้ว นิพพาน แต่ทุกข์เป็นสุขสำราญสถานเดช ขอให้ พ้นจากเขตทุกขเวทนา ด้วยศีลธรรมสิบประการ ชื่อว่า อายุ วรรณะ สุขะ พละ อโรคา ตัณหา อสิปฐิสันทกอสิปัตยะทั้งเจ็ด จงเสด็จลงมาจำ เจริญรักษาเจ้านาค ครบแต่เท่าห้าพันวัสสาแต่ ทาน ข้าเทอญ</p>	<p>ที่เลี้ยงมายากลำบาก เลี้ยงลำบากเป็นเวลานาน เป็นภาระอันหนัก เวลาอุ้มท้อกินของเผ็ด และ แสบร้อนแม่ก็ไม่ทาน เจ้าก็ทราบกำหนดตั้งครุภ 9 เดือน 10 เดือน ประมาณนี้จึงคลอดเจ้าออกมา ก็คลอดลูกออกมาพร้อมบุญกัน แล้วก็ได้เป็นชาย ตายายก็ชื่นชมยินดี เอาเจ้าออกจากกรกบังคนแผ่ สายรก บ้างคนถือกระบวย เอาน้ำมาราด บ้างคน หาผ้าดี ๆ มาห่อหุ้มแล้วอุ้มขึ้นสู่ออกแล้วก็ใส่อก แม่ แม่ก็ยกเข้าในเปลแล้วให้กินนม แม่ก็ชื่นชม ในตัวลูก เลี้ยงโตแล้ว ก็รู้จักวิ่งไปมา ตามประสา เด็ก ๆ สั่งสอนมาให้เป็นผู้ให้เป็นคนดี เจ้าก็คิด สับสนอยู่ไม่วาย คิดแล้วอยากไปบวชใน พระพุทธศาสนา เจ้าก็บวชเป็นสามเณร เจ้าก็ เรียนรู้ในข้อศีลธรรมอันวิเศษ บัดนี้เจ้าอายุย่าง 21 ปีบริบูรณ์ พ้อแม่จึง จัดหาผู้มีจิตศรัทธา และญาติพี่น้อง ทั้งคนเคย รู้จักมักคุ้นและเพื่อนสนิทบางคน บางคนมีความ ศรัทธามากได้นำเสื่อและที่นอนบ้างคนได้ผ้าอาบ น้ำฝน และผ้าสบง บ้างคนได้ถุ้งและไม้เท้า น้ำเต้า และขันบาตรทั้งเข็มขัดและรองเท้า สมุดทั้งดินสอ ให้ใส่บาตร ทั้งเครื่องบริโศก ถ้วยชาม ขัน เหล็ก จาน อย่างดี มีดคม เสื่อ หรืออาสนะ ทั้งกระโถน น้ำหมากรู้จักลักษณะเครื่องบริโศกอุปโศก เป็น สิ่งที่ต้องการอย่างยิ่ง เพื่อเป็นของนำมาร่วม ทำบุญอันล้ำค่ายิ่ง ด้วยใจเสื่อมใสศรัทธา เพราะ อยากเห็นหน้าพระบวชใหม่ ขออย่าได้เวียนว่าย ตายเกิดอยู่ในโลกให้พ้นจากความทุกขเวทนา ให้ ถึงเมืองสวรรค์ เข้านิพพานสิ้นทุกข์เป็นสุขสำราญ ในทุกที่ ขอให้พ้นจากเขตของความทุกข์ด้วย ธรรม สิบประการ ได้แก่ อายุ วรรณ สุขะ พละ อโรคา ตัณหา อสิปฐิสันทกอสิปัตยะทั้งเจ็ด จงเสด็จลงมารักษาให้เจ้านาค จนถึงห้าพันปี จึงลาสิก เทอญ</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี บัดนี้ ข้าจักเชิญเอาขวัญ สมศรี เข้ามาหา ทั้งจักเชิญนาคเจ้าเข้ามาโฮม ว่ามาต่อ ขวัญเอยขวัญหัว ครันได้ไปอยู่น้ำนำปลา ก็ให้มา สามมือนี่วันนี้ ครันได้ไปอยู่น้ำต่าง ขอให้สามมือนี่ วันนี้ ขวัญเจ้านาคถ้าได้ไปเยี่ยมท้าวอินสรวง ก็ให้ มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้านาคถ้าได้ไปชมชื่อน้อยกับ สาวอ่อนน้อยก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้านาค ได้ไปชมชนะนี้และไก่แก้ว ก็ให้มาสามมือนี่ มาวันนี้ ขวัญเจ้านาคหากไปปนอยู่กับหมู่ลิงลม ไปฮักและ ชมหมู่ลิงดำเข้าฝูงนกเค้าและเสือสิงห์ควาย กระทิงและช้าง ขวัญเจ้านาคหากได้ไปกล่าวอ้าง หมู่ภูผา ทั้งวังป่าและสัตว์ใหญ่ ขวัญเจ้าจงมาโฮม อัสสะในวันนี้ ขอให้มาอยู่ในใจทุกเมื่อ ให้มาอยู่ใน เนื้อทุกยาม ให้หายค้ำกังวลและเดือรื้อนอรรถัย เจ้าจงไปเรียนเอาพระไตรปิฎกหลักธรรมเสียงสูง แจ้ง โยกโสภา ให้เจ้านาคนี้ได้เทศนาสอนสั่ง ให้ เจ้านาคนี้ฟังพิจารณา ให้เจ้านาคนี้ มีอายุยืนยาว วรรณะขาวผุดผ่อง สุขผ่องเหลือหลาย มีพลัง กำลังการจงมีมาก ให้เจ้านาคนี้ได้เป็นแสง พระสุริยะอาทิตย์</p> <p>สุทธิติโย โพธิราชให้เจ้านาคนี้ เป็นดั่งท้าว พรหมอินทร์ ในทั้งแดนดินเอนอ่อนน้อมสาธุการ ถวายพรชมชื่น ยอเยกย่นของดี ยอแห่งท้าวสุริย์ ตั้งต่อ คืดฮอด ทานถวายตังทานทุกเมื่อ เบียง เทียงแล้วเงินค้ำแหนแฮบูชาทุกคำเช้า อาจท้าวเท่า ห้าพันพระวสา แต่ข้าเทอญ ไชยตุ ไชยมังคลัง</p>	<p>ศรี ศรี บัดนี้ ข้าจะเชิญเอาขวัญเจ้านาค มา ข้าจักเชิญเอาขวัญนาคมารวม มาเถิดขวัญเอย ขวัญหัว เมื่อได้ไปอยู่ในน้ำกับปลาให้วันนี้ ขวัญเจ้านาคหากได้ไปอยู่ในน้ำ ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้านาคได้ไปเยี่ยมท้าวดาบหน้า ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้านาคถ้าไปชื่นชมกับสาววัยรุ่น ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้านาคถ้าได้ไปดูไปชมชนะนี้และไก่แก้ว ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้านาค หากไปเล่นอยู่กับลิงลม ไปชื่นชอบพวกลิงดำฝูงนกเค้า เสือ สิงห์ ควาย กระทิง ช้าง ขวัญเจ้านาคหากได้ไปพูดคุยกับภูเขา และสัตว์ใหญ่ในป่า ขวัญเจ้าจงมารวมในวันนี้ ขอให้มาอยู่ในใจทุกครั้ง ให้มาอยู่ในกายทุกเวลา หายจากกังวลและความทุกข์ เจ้าจงไปเรียนเอา พระไตรปิฎกหลักธรรมให้รู้แจ้งในทางดี ให้เจ้า นาคนี้ได้มาเทศนาสอน สั่ง ให้เจ้านาคนี้ฟัง พิจารณา และให้เจ้านาคมีอายุยืนยาว ขอให้ เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ให้เจ้านาคได้เป็นดั่งแสงพระอาทิตย์ สุทธิติโย โพธิราช ให้เจ้านาคเป็นดั่ง พระพรหมและพระอินทร์ ทั้งแดนดินก็อ่อนน้อม กราบไหว้ ให้พรชื่นชม ยกย่องให้ของดี หวังให้ พระอินทร์ คิดถึงของที่ท่านถวาย อลังการทุกวัน ได้ดีแล้ว เงินทองก็ไหลมาบูชาทุกเช้า นานถึง ห้าพันปี ขอชัยชนะชัยมงคลจงมีแก่ท่านเทอญ</p>

5. คำสุ่ขวัญนาค จำนวนที่ 3

หวัน ก้อมมณี. (25 มีนาคม 2557). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สุข สวัสดิ์ ขอเชิญท้าวพญาและเต่า แก่ พ่อแม่และขุนกวน ผูกข้าทั้งหลาย จักกระทำ ขวัญเจ้านาค เจ้าจักลาจากบิดามารดาและพี่น้อง เข้ามาศึกษายังพระธรรม เพื่อว่าจักได้นำมาพบ พระพุทศศาสนา ได้เห็นยังสุขและทุกข์ คือว่า ทุกข์เพราะอนิจจังทุกขังอนัตตา ขาดิขราพยาธิ มรณะเต่าแก่อันตราย มรณา ใจขาดแล้วบ่คืนมา อันนี้เจ้าศรัทธาจึงจะทำบุญ และตอบแทนคุณ พ่อแม่ อันเลี้ยงแต่ในอุทรของตน ต้องทนอดสิ่ง อันเผ็ดและอันฮ้อนทุกมือมา</p> <p>แม็กก็ถือการถ้วนกำหนดเทศมาศ เจ้าจึงได้ แคล้วคลาดออกจากอุทร แม่ย่าข้าวพอนวันละ สองสามคาบ แม็กก็อาบน้ำให้เจ้าวันละสองสามที แม็กก็ชวนหาอาหารบ่เช้า ฝนตกฟ้าฮ้อง แม็กก็กอดใส่อก นอนหลับแล้วจับใส่อุ แม็กก็ไกวอยู่ ตีต้อนตีต้อน ครั้นเจ้าตื่นนอนแล้วแม็กก็กอด เขย ชมให้กินนมชมลูกแก้ว พ่อแม่เลี้ยงใหญ่แล้วจึง ได้มาบวชเป็นสามเณร แล้วเขียนเอาสิกขาบทสิบ ประการ ครั้นนานวัสสาพอชาวถ้วนแล้ว เจ้าจึงไป หาพี่น้อง บอกพวกพ้องตามศรัทธา บางคนได้ผ้า คลุมและหม่นนอน ทั้งจีวรและผ้าพาด บางพ้องได้ บาตรและผ้าสบง กับทั้งถงธมกรก ไม้เท้าทอง และตาลปัตร ทั้งเข็มขัดและเกบตีน ทั้งดินสอใส่ ในบาตร กับทั้งอาสน์ทั้งเครื่องสำหรับบริโภค ถ้วยโตกน้ำเต้าและคนที่เหล็กจารตีมีดพริ้าเสื่อ สาदनานา ทั้งพลูยาและเมี่ยงหมาก ดูหลากกลัน เครื่องบริวาร เจตนาทานอันประเสริฐ เพื่อให้พ้น จากโทษทุกขเวทนา สวัสดิ์ ที่ขายกาวัตนา ขอให้มี มีอายุยืนยาวบ่บ่อย ให้ได้ฮ้อยขบเข้าเทียรมา จัดตำโร ฮัมมาอันว่า ธรรมทั้งหลายสี่ดวงนี้ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ</p>	<p>ขอความเป็นสิริมงคล ขอเชิญพญาผู้เต่า ผู้แก่ พ่อแม่ และขุนกวน พวกข้าทั้งหลาย จะกระทำขวัญเจ้านาค เจ้าจะลาจากบิดามารดา และพี่น้อง เข้ามารักษายังพระธรรม เพื่อว่าจะได้ นำมาพบพระพุทศศาสนา ได้เห็นทั้งสุขและทุกข์ เพราะอนิจจังทุกขังอนัตตา ในแต่ชาติขราด้วย โรคตาย ใจขาดแล้วไม่คืนมา อันนี้เจ้าศรัทธา จึงจะทำบุญ และตอบแทนคุณพ่อแม่ อันเลี้ยง แต่ในท้องของแม่ ต้องทนอดในสิ่งเผ็ด และในสิ่ง ร้อนทุกวัน</p> <p>แม็กตั้งครรรภ์ถ้วนกำหนดเกล้าเดือน เจ้าจึง ได้คลอออกจากท้อง แม่เคี้ยวข้าวพอนวันละ สองสามมือ แม็กก็อาบน้ำให้เจ้าวันละสองสามครั้ง แม็กก็พยายามหาอาหารให้ไว ฝนตกฟ้าร้อง แม็กก็ ปลอบกอดใส่อก เวลานอนหลับก็ใส่เปล แม็กก็ไกว อยู่ไปมา เมื่อเจ้าตื่นนอนแล้วแม็กก็กอดเขยชม ให้กินนมชื่นชมเป็นดั่งแก้วตาดวงใจ พ่อแม่เลี้ยง ใหญ่แล้วจึงได้มาบวชเป็นสามเณร แล้วเรียนรู้ ศีลธรรมสิบประการ เมื่อถึงอายุยี่สิบปีพอดี เจ้าจึงไปหาญาติพี่น้อง บอกเพื่อนฝูงและผู้มีจิต ศรัทธา บ้างก็ได้ผ้าคลุมและหม่นนอน ทั้งจีวรและ ผ้าพาด บ้างก็ได้บาตรและผ้าสบง กระบอกกรอง น้ำ ไม้เท้า ตาลปัตร เข็มขัดรองเท้า ดินสอใส่ใน บาตร อาสนะ เครื่องสำหรับบริโภค ถ้วย น้ำเต้า เหล็กจารตี มีดพริ้าเสื่อสาต ไบพลู ยาเส้น และ เมี่ยงหมาก ดูหลากกลันเครื่องบริวาร เจตนาทาน อันประเสริฐ เพื่อให้พ้นจากโทษทุกขเวทนา สวัสดิ์ ที่ขายกาวัตนา ขอให้มีอายุยืนยาว ไม่น้อย ให้ได้ร้อยขบเข้าเทียรมา จัดตำโร ฮัมมา อันว่าธรรมทั้งหลายสี่ดวงนี้ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>จงเจริญรักษาในชั้นธันดานแก่เจ้า トラบต่อ เท้าห้าพันวัสสา สิทธิไชยโชค สิทธิโยค พร้อมลัคนา ฟุ้งข้าทั้งหลายจักกระทำขวัญ เจ้านาค ขวัญเอยเจ้าอย่าได้หลงไหลอยู่ในเถื่อน เจ้าอย่าได้เป็นเพื่อนฝูงผี ครันได้ยินว่อนเสียงชะนี และไก่แก้ว แจ้ว ๆ เจ้าอย่าหลงฟัง เจ้าอย่าได้ไป ชมผีป่าหมู่ซ้างฮ้ายทรพี เจ้าอย่าได้ไปยินดี ชมฝูงลิงลม และฮอกจ้อน หมูหมาจอกและเสือ สิงห์ ทั้งโคกระทิงและแรดซ้าง อย่าได้ไปกล่าว อ่างภูผา ทั้งหนองปลาและห้วยใหญ่ล้วนใสมายา ดูตระการตาสระฟู ผักบั้งหมูบัวทอง ทรงเกสร หอมฮ่วงเฮ้า ใส่พาขวัญเจ้ามาสอนลอน ฟุ้งข้าทั้งหลายกระทำขวัญอวยพรแก่เจ้า ครันว่าเจ้าเป็นซีให้ได้เป็นเจ้าวัดเจ้าสีกออก เป็นคฤหัสถ์ให้ได้เป็นนายคนให้มีผู้ถือถาดหมาก และคันทู บุญเฮืองโตเมื่อน้ำ ให้มีคนมาเลี้ยง ข้าววันละสองสามคบายามเมื่อยัรยาตรย้าย ไปมา ให้มีคนพากันแหนแห่ อย่าได้ขาด ด้วยบทพระคาถาว่า ชยะตุ ภาะวัง ชยะมังคลัง นิพพานะ ปัจจะโย โหตุ ก็แล้วเท่านี้ก่อนแล</p>	<p>จงเจริญรักษาสืบต่อแห่งชั้น 5 แก่เจ้า จนถึง ห้าพันปี เป็นโชคลาภแห่งความสำเร็จ พวกข้า ทั้งหลายจะทำขวัญเจ้านาค ขวัญเอยเจ้าอย่าได้ หลงไหลอยู่ในป่า เจ้าอย่าได้เป็นเพื่อนฝูงผี เมื่อได้ ยินเสียงชะนีและไก่แก้ว เสียง แจ้ว แจ้ว เจ้าอย่า หลงฟัง เจ้าอย่าได้ไปชมผีป่า โขลงซ้างร้าย เจ้าอย่าได้ไปยินดี ชมฝูงลิงลม และกระบอก กระจ้อน หมูหมาป่าและเสือสิงห์ ทั้งโคกระทิง แรด และซ้าง อย่าได้ไปกล่าวอวดอ้างภูผา ทั้งหนองปลาและห้วยใหญ่ ล้วนเป็นภาพลวงตา ดุงาม สระสีฟู ผักบั้งหมูบัวทอง ทรงเกสรหอม อ่อน ใส่พาขวัญเจ้ามาเรียงราย พวกข้าทั้งหลายกระทำขวัญอวยพรแก่เจ้า เมื่อว่าเจ้าเป็นนักบวชให้ได้เป็นเจ้าอาวาส เจ้าสีก ออกเป็นคฤหัสถ์ให้ได้เป็นนายคนให้มีผู้เคารพนับ ถือ มีบุญบารมี ให้มีคนมาเลี้ยงข้าววันละสองสาม มื้อ เวลาเมื่อย้ายไปมา ให้มีคนพากันมาติดตาม ส่งอย่าได้ขาด ด้วยบทพระคาถาว่า ขอชัยชนะมงคลจงมีแก่ท่าน จงเป็นปัจฉัยแก่ พระนิพพาน ก็แล้วเท่านี้ก่อนแล</p>

6. คำสู่ขวัญพระสงฆ์ (ในพิธีเถรภิเษกหรือฮตสรอง)
ของ จันทาทาศรี. (2557, 27 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิจำเริญมุงคูล อตุละวิชัยยา นันทาติไชโยชค นักชตตะโยค พร้อมว่าวันตี ฝุงข้าทั้งหลาย ทั้งต่ายายคนชราทุกคน ได้ชวนชวายนำมา ยังเครื่องราชาบายศรี พระภิกขุสงฆ์อยู่หัวเป็นเจ้า บัดนี้ฝุงข้าทั้งหลาย จักถวายพรแก้วสี่ประการ แถมสมภารไปทุกสิ่ง ไว้เป็นมิ่งมงคล ให้มีบุญยศกว้างอยู่สืบสร้าง สมณะธรรมเจ้า ตราบต่อเท่าฮ้อยชวชวพรราชา ก็ข้าเทอญ</p> <p>ทุตยะ พระพรอันถ้วนสอง สมภารนองเนือง มาก บุญล้นหลากเหลือหลายและยายไป แผ่กว้าง เป็นที่อ้างแกโลกโลกลิ้อซาไปทุกแห่ง ตกแต่งพร้อมโมทนา ทั้งพญาและหมื่นมาขาบ พื้นบาทา สักการบูชาเจ้าภูทุกวัน ก็ข้าเทอญ</p> <p>ตติยะ พระพรอันถ้วนสาม ดูใสงาม เฮืองฮุ่งปานแสงสุริยะพันฟุ้งขึ้นมา พันนภา เขายุคันธร ให้ถมนามกรขึ้นเป็นสมเด็จ ราชครูดู สะอาด ให้ได้นั่งฆาสาทแก้วและเม็งซอน อนันต์ เนืองและแก้วกิง ทุกสิ่งพร้อมหมู่เงินตรา หลาย ภาษาต่างเมืองมาน้อมไหว มีทั้งดอกไม้แก้วและ เทียนคำ นำมาหลายพริ้วพร้อม มานบถน้อมบูชา สัพพะโรคอาอย่ามาเวียนต้อง ให้มีลูกน้องได้แสน ตน จงให้ได้ถึงทศพลญาณดวงผ่านแผ้ว ได้คล่องแคล่วในไตรปิฎกทั้งสาม ก็ข้าเทอญ</p> <p>จตุตถะ พระพรอันถ้วนสี่ ขอให้ผู้ที่แจ้งตรัส ส่องสรญาณ สมภารเฮืองทั่วโลก ให้ชวามพ้นจาก โอมสงสาร ให้ได้ถึงญาณอันประเสริฐ ดูลาเลิศ กว่านรเทพา เป็นตั้งพระมหาโมคคัลลานะสาตี บุตรตนบริสุทธิ์ด้วยอิทธิฤทธิ์ เมขลาธรณีช่วยค้ำ อินทร์พรหมข้าตีมศรีทธา</p>	<p>ขอความเจริญความเป็นสิริมงคล มหาฤกษ์ ดิถีเวลาอันมงคล พร้อมวันตี พวกข้าทั้งหลาย ทั้งต่ายาย ผู้เฒ่าทุกคนได้ชวนชวายนำมา เครื่องราชาบายศรี พระภิกขุสงฆ์อยู่หัวเป็นเจ้า บัดนี้พวกข้าทั้งหลาย จักถวายพรแก้วสี่ประการ ให้สิ่งของไปทุกสิ่ง ไว้เป็นมิ่งมงคล ให้มีบุญยศ กว้างอยู่สืบสร้างอยู่ในร่มเงาพระพุทธศาสนา ถึง 120 ปี เทอญ</p> <p>ยามที่หนึ่ง พรอันถ้วนสอง มีสิ่งของอันมาก บุญมากล้นบารมีแผ่ไพศาล เป็นที่กล่าวถึงทั่วโลก เลื่องลือไปทุกแห่ง ตกแต่งพร้อมโมทนา เจ้าพระยา ตำแหน่งหมื่น มาราบสักการบูชา พระครูทุกวัน เทอญ</p> <p>ยามที่สอง พรอันถ้วนสาม ดูใสงามส่อง สว่าง อย่างแสงอาทิตย์พันฟุ้งขึ้นมาพันท้องฟ้า และภูเขาที่อยู่รอบโลก ให้พร้อมขึ้นเป็นสมเด็จ ราชครูดูสง่างามให้นั่งบนประสาทแก้วปกครอง เมืองเม็ง มีทรัพย์สมบัติ ทุกสิ่งพร้อม เงิน ทอง ต่างเมืองมาอ่นน้อมกราบไหว มีทั้งดอกไม้ ของมีค่าและเทียนทอง นำมาครบถ้วน อ่นน้อม บูชา ปราศจากโรคภัย ให้มีลูกน้องแสนคน บรรลุ หลักธรรมคำสั่งสอนเป็นพระอรหันต์ ในคุณ พระพุทธ คุณพระธรรม พระสงฆ์ เทอญ</p> <p>ยามที่สาม พรอันถ้วนสี่ ขอให้ผู้ที่แจ้ง ตรัสส่องกำหนดรู้ มีทุกสิ่งทั่วโลก ให้ข้ามพ้น จากการเวียนเกิดเวียนตายในห้วงของกิเลส ให้ได้ถึงญาณอันประเสริฐ ดูล้ำเลิศกว่าเทวดา เป็นตั้งพระมหาโมคคัลลานะ สาตีบุตรตนบริสุทธิ์ ด้วยอิทธิฤทธิ์ เมขลา ธรณีช่วยค้ำ พระอินทร์ และพระพรหมช่วยเพิ่มศรีทธา</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ทั้งนรเทพานาคครุฑ มนุษย์กุมภภัณฑ์ คนธรรพ์ ยักษ์ อาสักราทั้งหลายอันยายยังอยู่คู้ห่มไม้ไพร พนม จอมเขา และน้ำสมุทรอันสุดแดน แสนโกฏิจักรวาล จงทะยานลงมา ด้วยอิทธิฤทธิ์ มีทั้งเครื่องสักการบูชาพร้อม มานพน้อย ประนมกร ขอถวายประสิทธิพร อย่าได้คลาด แคล้วให้แล้วด้วยนัยคาถาว่า</p> <p>ที่ขมายุ ยะสะวา โหตุ สุจิตา โหนตุ โสติลาภา โภคะสัมปะทา มหายะสา โหนตุ ปัญจะวิละติ พัตติงสะ กัสมิง ภาวนา สะสัมมะ วุทฒิโรคา โสกุปัทวา สังฆะตายะ ลาทถิกายะ พหิรินตายะ นิพพานายะ อายุ วัณณะ สุขะ พละ ภาวันตุ เต ชยะตุ ภาวัง ชยะมังคลัง โหตุ สัพพะทา</p>	<p>ทั้งเทวดา พญานาค พญาครุฑ มนุษย์ กุมภภัณฑ์ คนธรรพ์ ยักษ์ ช่วยรักษาทั้งหลายอันกระจายอยู่ทุกที่ป่าไม้ ภูเขา น้ำ และมหาสมุทร อันแดนไกล จักรวาล จงทะยานลงมา ด้วยอิทธิฤทธิ์ มีทั้งเครื่องสักการบูชา พร้อมเพรียง มาพนมมือ กราบไหว้ ขอถวายพร ให้แคล้วคลาดปลอดภัย คาถาว่า</p> <p>ขอท่านจงมีอายุยืนในกาลทุกเมื่อ ขอความไม่มีโรคร้าย และเวรทั้งหลายความโศก ศัตรูและอุปัทวะทั้งหลาย อันตรายทั้งหลายอัน เป็นอเนกจงพินาศไปด้วยเดช ขอความชนะ ความสำเร็จ ทรัพย์ ลาภ ความสวัสดิ์ ความมีโชค ความสุข กำลัง สิริอายุและวรรณะ โภคะ ความ เจริญ และความเป็นผู้มียศ และอายุยืนร้อยปี ในกาลทุกเมื่อเทอญ และความสำเร็จกิจในความ เป็นอยู่ จงมีให้ท่านเทอญ</p>

7. คำสุ่ขวัญพระสงฆ์ ส่วนวนที่ 1

หวิน สิงห์มณี. (2558, 21 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรภิเชก อติเรก อนเนกเตโช ชยเมโหราฤกษ์ อธิกัทธิธา อตุล กุสละพหุล เตโช ชยเมม้งคลาติเรก อนเนกศรีสวัสดิ จมีแก่นาคครุท มนุษย์กุมภณัฑ์ คนธรรพยัภษ อารักขเทวดาสุราสุรินทร์อินทร์ พรหม ยมราชา สุนักข์ตดา สุมังคลา อุตตมะโชค อุตตมะโยค อุตตมะติถิ อุตตมะนิธิ มังคลามหาศรี พิลาส อินทพาสพร้อมตริยาค์ ทั้่งนาวางค์ คาคคู้ พร้อมกันอยู่สอนลอน อาทิตยัจรจันทร์ นักข์ตฤกษ์ อังการถักมหาชัย พุทพหุทัสไป เป็นโชคศุภร์เสารได้โยคอุตตมะม้งคลา วันนั้เป็น วันดี ศรีอมตตะโชค วันประสิทธิโยคพร้อมลัคนา วันนั้ควรที่เป็กราชาบาลอภิเชก ทุกประเทศ พร้อมสารนนคร ฝูงข้าทั้่งหลายพร้อมหญิงชาย ใหญ่น้อย มีใจซันซ้อยเลื่อมใสดี จึงได้พร้อมกัน มาอัญชลีกราบไหว้พระแก่นั้ให้ทรงศีล</p> <p>โอกาสะ โอกาละ ฝูงข้าทั้่งหลาย เถิงมือเข้า มวลมา ประมาณมีหลายหลาก พลุหมากพร้อม มีทั้่งข้าวาสลิวาชชะซอน นั้่งสุกอ่อนชาวดี มธุรส มีหวานดีอ้อยห้อย มีทั้่งกล้วย อ้อย ส้มสลาผล ผลาตาล พริ้ว ข้าวมธุ ใบพลูงามสะอาด หมาก พร้อมบ่ขาดทั้่งรูปเทียน ปูปลาเลียนแกมกั้ง มากมาย ฝูงข้าทั้่งหลาย ผู้เป็นทายก อุบาสก อุบาสิกามาพรั้วพร้อม มาน้อมอัญชลีกรกราบไหว้ ถวายพรให้เจ้าอยู่หัวตนทรงคุณ บุญเหลืออนันต์ อนเนก ควรที่ฮั้บ เครื่องอภิเชกแห่งศรีธา ฝูงข้า ทั้่งหลายพร้อมกันมา ถวายราชาบายศรี สมเด็จ สังฆราชเจ้า ตนเป็นแห้งแห่งอาราม ทรง กรุณาธิคุณมาก อดเขื้อนยากค้อยทำเพียร ใจเสถียรเถิงขนาด องอาจด้วยปัญญา</p>	<p>ขอพรอันประเสริฐ ขอความเป็นมหามงคล ขอความสุขสวัสดิมีชัย จงมีแก่พญานาค พญาครุฑ มนุษย์ ยักษ์ คนธรรพ์ เทวดา พระอินทร์ พระพรหม พญายมราช และความ เป็นสิริมงคลทุก ๆ อย่างขอให้มาพร้อมกันเกิด วันอาทิตย์ไปวันจันทร์ เป็นฤกษ์ดีถึงมงคล วันอังคารเป็นฤกษ์มหาชัยชนะ วันพุธ วันพฤหัสบดี ไปเป็นมหาโชค วันศุกร์ วันเสาร์เป็นฤกษ์ มหามงคล เป็นวันดีทุกวัน วันประเสริฐมงคล เป็นฤกษ์ยามอันดี วันนั้ควรที่ท่่าบายศรีและสรง น้ำ ทุกประเทศเขตนครพร้อมใจบูชา พวกข้า ทั้่งหลาย พร้อมหญิงชายใหญ่น้อย มีใจซันซม ยินดีและเลื่อมใสศรัทธา จึงได้พร้อมกันมาอัญชลี กราบไหว้พระผู้เป็นใหญ่ทรงศีล</p> <p>ในโอกาสดี พวกข้าทั้่งหลาย เข้านั้มีพร้อมใจ มาจำนวนมาก หมากพลูพร้อม มีข้าวาสลิวา สะอาดนั้่งสุกชาวดี มธุรส กล้วย อ้อย อินทผลั้ม ลูกตาลมะพร้าว ใบพลูงามสะอาด หมาก พร้อม รูปเทียน ปู ปลา และกั้บแก้มจำนวนมาก พวกข้าทั้่งหลาย เป็นผู้ถวายปัจจัย คฤหัสถ์ชาย หญิงมาพร้อมเพรียงกัน มาพนมมือกราบไหว้ ถวายพรผู้เป็นใหญ่เหนือหัวผู้มีกรุณาธิคุณ บุญมากล้น ควรที่รับการสร้งน้ำด้วยความเคารพ ศรัทธา พวกข้าทั้่งหลายพร้อมกันมาถวายบายศรี ใหญ่ สมเด็จสังฆราชเจ้า ผู้เป็นริเริ่มสร้งวัด รักษาศิลปปฏิบัติธรรมมามาก มีความเพียร มีใจมั่นคงด้วยปัญญา</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ทรงพระราชอย่าถอยเต๋มา ให้เจ้ายืนตราบต่อเท้า ห้าพันวัสสา มีปัญญาสู๋ สูตรทั้งหลายอันวิเศษ จบเพทพร้อมวินัย รุ่งเรืองฮอดเท้านิพพาน สมภารไซเฮืองฮาด ขอให้เจ้านี้ได้เป็นสรณะมั่น เทียรฆา ทรงพระราชอย่าถอยเต๋มา ขอให้สมเด็จ มหาสังฆราชเจ้าได้ชื่อต๋มยศศักดิ์นา บารมียิ่ง แก่กล้าเป็นราชาของอาจ เยื่อนยากอยู่เป็นซี ความสวัสดิศรีจำเริญจงมีแก่ สมเด็จมหาสังฆราช ให้มีสติปัญญาตั้งมโหสถ ให้มีใจอดตั้ง พระเจ้าเตมีย์ ให้มีเดชาตั้งพญาจักรพรรดิราช ให้เจ้ากุงอาจตั้งพระมหาสาสิบุตร อันบวชใน สำนักพระพุทธเจ้า อย่าได้มี คำโศกเศร้าโศกา ชยะตุ ะวัง ชยะมังคลัง ประการหนึ่ง ฝูงข้าทั้งหลาย พร้อมกันมาราชาบายศรี อภิเชก แก่มหาสมเด็จพระสังฆราชเจ้าตั้งนี้แล้ว ฝูงข้าทั้งหลายปรารณาด่าง ๆ กัน บางพ่อง ปรารณาเอาสมบัติอันมาก สมบัติหลากโลกีย เป็นเศรษฐี รตนาถพร้อมเนืองนอง เงิน ค่างอง ม้ามิ่ง นับด้วยสิ่งอสงไขย บางพ่อง ปรารณาเป็นพญาจักรพรรดิราช ขอให้ได้ ผาบแพ่ทั้งสี่ชมพู บางพ่องปรารณาเป็น พญาอินทราธิราช อันเป็นอาญาว่าเทวดา ทั้งหลาย บางพ่องปรารณาเป็นพระพรหมตน ประเสริฐ อันบังเกิดยังฉาน บางพ่องปรารณา เป็นทนายกอบาสกอบาสิกา ของพระเมตไตรย องอาจ เป็นตั้งนางนาถไว้วิสาขา บางพ่อง ปรารณาเอาสัพพัญญุตญาณ การเป็นพระ อันล้ำเลิศประเสริฐกว่าคนและเทวดา ทั้งหลาย บางพ่องปรารณาเป็นพระปัจเจกโพธิญาณ อันล้ำยิ่ง ข้ามพ้นสิ่งสงสารบางพ่องปรารณาเป็น สาวกบารมีญาณผายผ่อง บางพ่องปรารณาเป็น พระอรหันต์มรรคญาณอันผ่านแผ้ว</p>	<p>จนถึงอายุช้อยอย่าได้ชรา ให้ท่านมีอายุยืนนาน ห้าพันปี มีปัญญาอันฉลาด อันวิเศษ เพียบพร้อม ด้วยวินัย รุ่งเรืองถึงนิพพาน ด้วยบุญบารมี ขอให้ ท่านนี้ได้เป็นที่พึ่งที่มั่นคงตลอดไป มีอายุยืนยาว อย่าได้ชรา ขอให้สมเด็จมหาสังฆราชเจ้าได้ ชื่อเสียงมียศถาบรรดาศักดิ์ มีบารมียิ่ง เป็น พระสังฆราชผู้เก่งกล้า เป็นนักบวชครองตน ยากลำบาก ความสุขความเจริญจงมีแก่สมเด็จ มหาสังฆราช ให้มีสติปัญญาตั้งมโหสถ ให้มีใจอด ตั้งพระเจ้าเตมีย์ ให้มีอำนาจบารมีเหมือนกษัตริย์ ให้ท่านนี้สง่างามตั้งพระมหาสาสิบุตร สาวกเบื้อง ขาวของพระพุทธเจ้า อย่าได้มีทุกข์โศก ชยะตุ ะวัง ชยะมังคลังประการหนึ่ง พวกข้าทั้งหลาย พร้อมกันมาบายศรีพิธี สร้งน้ำ ให้มหาสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ตั้งนี้แล้ว พวกข้าทั้งหลายปรารณาด่าง ๆ กัน บ้างก็ ปรารณามีสมบัติเป็นอันมาก สมบัติมหาศาล อยากเป็นเศรษฐี มีแก้วแหวนเงินทอง จำนวน มาก เงิน ทองคำ ม้ามงคลนับไม่ถ้วน บ้างก็ปรารณาเป็นพระมหากษัตริย์ขอให้ได้ ชนะข้าศึกทั้งในสี่ทวีป บ้างก็ปรารณาเป็น พระอินทร์ อันเป็นผู้มีอำนาจว่าเทวดาทั้งหลาย บ้างก็ปรารณาเป็นพระพรหมผู้ประเสริฐ อันมี ญาณวิเศษ บ้างก็ปรารณาเป็นคฤหัสถ์ชายหญิง ของพระพุทธเจ้าเป็นตั้งนางวิสาขา บ้างก็ ปรารณาเป็นผู้มีพระปรีชาญาณหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง อันล้ำเลิศประเสริฐกว่าคนและเทวดาทั้งหลาย บ้างก็ปรารณาเป็นตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าผู้ ประเสริฐ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด บ้างก็ปรารณาเป็นสาวกมีญาณอันหยั่งรู้ บ้างกลุ่มปรารณาเป็นพระอรหันต์มีญาณหยั่งรู้</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>หมดบาปแล้วเข้าสู่นิพพาน ขอให้ได้ตั้งคัมภีร์ คำปรารภรณา แห่งฝูงข้าทั้งหลายทุกตนทุกคน ก็ข้าเทอญ</p> <p> จัตตโรธัมมา อันว่าธรรมทั้งสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ อโรคยา ภาวะถ้วน ห้า ปฏิบัติภาวะ ภาวะถ้วนหกอธิปัตเตยยะ ภาวะถ้วน เจ็ด จงเสด็จเข้ามาศึกษา ยังชั้นธสันดาน แห่งเจ้ากูทุกตน ทุกองค์ トラบต่อเท่า เข้าสู่นิพพาน ก็ข้าเทอญ</p>	<p>หมดบาปแล้วเข้าสู่นิพพาน ขอให้ได้ตั้งคำ ปรารภรณา แห่งพวกข้าทั้งหลายทุก ๆ คน เทอญ จัตตโร ธัมมา อันว่าธรรมทั้งสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ อโรคยา ภาวะถ้วน ห้าปฏิบัติภาวะ ภาวะถ้วนหก อธิปัตเตยยะ ภาวะถ้วนเจ็ดจงเสด็จเข้ามารักษา ยังชั้นธสันดาน แห่งท่านทุกตน ทุกองค์จนถึงเข้าสู่นิพพาน เทอญ</p>

8. คำสู่ขวัญพระภิกษุสามเณร ส่วนวันที่ 2

สุวรรณ เกตวันดี. (2558, 29 ธันวาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรวิเศษ อติเรก ศรีสุข สวัสดิ์ พระศรีสุริยะเทวบุตรตนเองอาจ ยัรยาตรจาก เมืองเมฆ วิเศษว่าวันดี วันดีถึ เดือนใหม่ เจ้าผู้ใหญ่จักขึ้นถ่ายปีเดือน วันนี้ชื่อว่า นักชัตเฮียงสูง รัศมีเพียรพุงพระนารายณ์ จำเริญ หลายเหลือโลก ไชโยชพร้อมลัคนา</p> <p>ฝูงข้าทั้งหลายทั้งหญิงชายแลทายก อุบาสก อุบา สิคามาร่วมใจกันกราบไหว้ไว้เหนือศีรษะ น้อมเศศนมเศศเกล้า พร้อมน้อมหนุ่มหน้าแล ปานกลางทั้งลูกหลานแลเต่าแก่ ทั้งพ่อแม่แล ลุงอาว ทั้งฝูงสาวฮามแลหม้ายฮ้าง นั่งเป็นถ้าน อยู่สอนลอนมีจิตสะออนแลชื่นช้อย น้ำอ้อย ใส่หมหวาน มีทั้งอาหารหลายสิ่ง สารพัดยั้ง นานา มีทั้ง ข้าวสาสีสะสอน นึ่งสุกอ่อมมาทูน มีทั้งเมียงหมากพลูเตียรดาช กล้วยอ้อยกาด เต็มพา มีทั้งมังฉาหลายแสนสำ หมกมอกพรว้า มวลมี มาเป็นบายศรีแทบเท้า แปะใส่เกล้ายื่นยอ ถวายแก่เจ้าอยู่หัวทั้งปวง บุญหลวงหลาย อนันตเนก ควรเครื่องอันวิเศษแก่เจ้าศรัทธา ขอให้เจ้าอยู่หัวได้เป็นสังฆราชา ขึ้นยศศักดิ์เป็น ราชครู ฝ่ายชมพูแหล่งหล้าสงสาร ขอให้หม่อม ขนานตนวิเศษ ทรงเพศเป็นมหาเถร ขอให้เจ้า สามเณรอดเอนยากอยู่เป็นชี</p> <p>ฝูงข้าทั้งหลายได้มาบายศรีกราบไหว้เจ้า ตนเป็นเค้า เป็นเหง้าแก่อิสรา โลก อันมี จตุบริสุทธิ์ศีลสี่ เป็นเค้า งามบ่เศร้าโศกา คือยาน พญาอันวิเศษ จบเพศพร้อมวินัย อภิธรรมไขแจ้ง จอต ใจฮู้ฮอดทุกสถาน อสังการพิทักษ์ชักออกมา ไซ ไตรปิฎกด้วยผลญา อันยออดยั้ง ถ้วนทุกสิ่งหลาย ประการ</p> <p>ชัยยันตุ ภาวะวัง ชยะมังคลัง</p>	<p>ขอพระมงคลอันประเสริฐพระศรีอริยมุตไตรย เทวบุตรผู้มีอำนาจ อันงดงามจากเมืองสุวรรณค์ วันนี้เป็นวันดีวันวิเศษ ถึงฤดูกาลปีใหม่เจ้าผู้เป็น ใหญ่ วันนี้ถือได้ว่าเป็นฤกษ์ยามดี ด้วยอำนาจของ พระนารายณ์ผู้สร้างโลก ให้มีชัยมิชคในจักรราศี พวกข้าทั้งหญิงชาย และมีคทายก อุบาสก อุบาสิกามาพร้อมใจกันกราบไหว้ ไว้เหนือศีรษะ พร้อมหนุ่มน้อยหนุ่มใหญ่ ทั้งลูกหลาน ผู้เฒ่า ผู้แก่ พ่อแม่ ลุง อา สาวงามและแม่หม้าย นั่งเรียงกัน มีจิตใจมั่นคงชื่นชม น้ำอ้อยใส่นม หวาน มีทั้งอาหารหลายอย่าง มีข้าวสาสีนึ่งสุก อ่อมมาถวาย เมียงหมากพลู กล้วยอ้อยวาง เต็มพา มีเนื้อ ปลา ทำห่อหมกพร้อมมากมี มาเป็นบายศรี ถวายใส่บนหัวยื่นยก ถวายแก่ เจ้าอยู่หัวทั้งหมด เป็นบุญอันใหญ่หลวง ควรรับเครื่องบายศรี อันวิเศษแก่พวกข้า ขอให้ เจ้าอยู่หัวได้เป็นสังฆราชา ขึ้นยศสถาบรรดาศักดิ์ เป็นราชครู ในดินแดนชมพูทวีป ขอให้ท่าน ครองตนอันประเสริฐ ครองสมณเพศเป็น พระผู้ใหญ่ ขอให้เจ้าสามเณร อดทนการบวช พวกข้าทั้งหลายได้มาบายศรีกราบไหว้ พระผู้เป็นเจ้าของ ปฎิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ยิ่งใหญ่ ของโลก อันมีจตุรพิธพรชัย พรสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ สวยงามไม่เศร้าหมอง เป็นญาณอันวิเศษ เรียงพระเวทพร้อมพระธรรม วินัย รู้แจ้งธรรม ได้หยั่งทุกสิ่ง มีความยิ่งใหญ่ ควรจะพิทักษ์รักษาไว้ แล้วนำออกมาจาก พระไตรปิฎก ด้วยปัญญาอันยออดยั้ง ถ้วนทุกสิ่ง หลายประการ</p> <p>ชัยยันตุ ภาวะวัง ชยะมังคลัง</p>

9. คำสุ่ขวัญน้อยบัวสาว

ไท่ สุ่ชยะไชย. (2557, 20 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี วันนี่แม่นวันดี วันดีถึถึกอมุดตะโชค โตกโบนี่แม่นโตกไม้จันท์ ชันโบนี่แม่นชันไม้แก้ว ขุนนางตกแต่งแล้วจึงให้ช้อยยอมา เฮียกขวัญว่า เอฮี ตาตะ ปิยะ ปุตตา (ถ้าผู้หญิงว่า เอฮี อัมมะ ปิยะ ธิตา) ปูระละ มะมะ ปาระมิง หะทะยัง เม อภิสิญเจอะ ว่าจะนัง มะมะ อาคัจฉาฮี ดั่งนี้ เป็นเค้า ขวัญเจ้าจงเข้ามา</p> <p>บัดนี้ขวัญเจ้าจงเข้าลีลาลีลา มาอยู่คิงของ เก่า ข้าจักได้เล่าภาคพื้นตามตำรา คราวแต่แม่เจ้า ถือการ ทารกเข้ามาปฏิสนธิอ้อมห้อง เมื่อเจ้าเข้า สู่ท้องแม่มารดา ครั้นนานมาได้สิบเดือน แม่เจ้าจึง สะเทือนเจ็บปวดท้องฟุ้งฟุ้งจึงได้แล่นมาหา ทั้งเฒ่าแก่ลุงตาเพิ่นก็ขึ้นมาหล่า แม่เจ้าซาเจ็บ ท้องอยู่ฮือฮือฮือ นอนแล้วผัดลูก แม่เจ้าเจ็บซึซุก แม่เจ้าเจ็บซึเลื่อน ให้กลิ้งเกลื่อนไปมา เหมือนดั่ง ชีวาจักวายวอด แม่เจ้าจึงทอดคิงนอน เกิดออนซอนหนาวลั่น ใจสะบั้นทั่วทั้งคิง ดิงตนไปดั่งใจจิงหลุด</p> <p>ครั้นแม่เจ้าประสูติลูกม้มจากอุทร แม่นผู้หญิงเจ้าตกหงาย แม่นผู้ชายเจ้าตกคว่า แม่เจ้าข้าเป็น บ้าอยู่มจวังมจ้ว บางพ่องมือควหา สายแห่ บางพ่องแม่สายปือ สองมือโถมลูกล้าง แล้วจึงโถมเอาใส่ดั่งกว้าง ไปบอกผีพราย ไปผายผีป่า ผีนกเค้ามันฮู้กูก เอาขวัญว่า กูหูก กูหูกกู กูกูกู กูกูกู กูกูกู แม่นลูกสุมาเอาไป สามมือนี้ กลายมือนี้ วันหน้าแม่นลูกของกู แม่เจ้าจิงอ้มแลดู แม่เจ้าจิงอ้มชูใส่อู่ แม่เจ้าจิง อยู่หม้อกรรมนอนช่างไฟ เอาลูกน้อยใส่เปล ไกวตีต้อน ตีต้อน</p>	<p>วันนี้เป็นวันดี เป็นวันอุดมโชค พานที่นำมา ทำพาขวัญก็ทำด้วยไม้จันท์ ขุนนางได้ตกแต่งดี แล้วจึงให้ช้อยยอมา เรียกขวัญว่า เอฮี ตาตะ ปิยะ ปุตตา (ถ้าผู้หญิงว่า เอฮี อัมมะ ปิยะ ธิตา) ปูระละ มะมะ ปาระมิง หะทะยัง เม อภิสิญเจอะ ว่าจะนัง มะมะ อาคัจฉาฮี ประการนี้ ขวัญเจ้าจงมา</p> <p>บัดนี้ ขวัญเจ้าจงเข้ามาเรื่อย ๆ มาอยู่ตัวของ เจ้าเช่นเดิม ข้าจะได้เล่าเรื่องตามตำรา คราวแม่ เจ้าตั้งครรภ์ ทารกเข้ามาปฏิสนธิในท้อง เมื่อเจ้า อาศัยอยู่ในท้องแม่นานถึงสิบเดือน แม่เจ้าจึงปวด ท้อง พวกญาติพี่น้องจึงได้มาหา ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ ลุงตาเขาก็กขึ้นมาดู แม่เจ้านั้นเจ็บปวดท้องปวด ท้องถึงขั้น เตียวนอนเตียวลุก แม่เจ้าปวดท้องท้อง เป็นระยะร้องไห้ขยับตัวไปมา แม่เจ้าเจ็บปวดปาน ใจจะขาดแม่เจ้าจึงนอน ดิกตื่นหนาวสั่นทั้งกายใจ ขยับไปทางไหนใจก็แทบขาด</p> <p>ครั้นเมื่อแม่เจ้าคลอดเจ้าพันท้องแล้ว หาก เป็นเพศหญิงจะหงาย หากเป็นเพศชายจะคว่า แม่เจ้าเจ็บปวดไปทั้งตัว มีอกพิลาทความหาสาย แห่ สายสะตือ สองมืออ้อมลูกมาล้างอาบน้ำ แล้ว จึงอ้อมเอาใส่กระดิ่งใหญ่ ไปบอกผีพราย ไปหนี ผีป่า ผีนกเค้ามันร้องกูกูกูเอาขวัญว่า กูหูก กูหูก กูก กู กูกูกู หากเป็นลูกสุมาเอาไปตั้งแต่วันนี้ พันจาก วันนี้ไปคือลูกกู แม่เจ้าจิงอ้มดูแล แม่เจ้าจิงอ้ม ใส่เปล แม่เจ้าจิงอยู่ไฟนอนอั้งไฟ เอาลูกน้อย ใส่เปลไกวไปมา</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>แม่เจ้ากินน้ำฮ้อนปากเปื่อยโพงสุก ไฟเฮงลูกแม่ เจ้าฮ้อนหนอย อ่อนระทระทวย หัวใจไกวแล้ว ด่าป้อย ขวัญอ่อนน้อยคำหล้าอย่าได้ออน ให้เจ้านอนอยู่ฮ้อยฝ้ายแล้วจึงย้าย มาอยู่ฮ้อย ไหมพ้อแม่เจ้ายังจงใจฮักห่อ อันนี้หากแม่น ธรรมชาติเชื้อพ้อแม่ ปิตตาเจ้าแล้ว อันนี้หากแม่น ธรรมชาติเชื้อแม่คิงเจ้าแล้ว นมแม่เจ้าฮัวแม่ให้ เจ้าค้อยกินค้อยกลืน ผ่าทั้งผืน แม่เจ้าเอาหม่มเจ้า ไว้เด็กซึกไซ้เจ้าจึงตื่นกินนม แม่เจ้ายังเซยชม บ่เปิดแม่กำเนิดจึงหน่ายจึงซัง เฮ็ดสะลั่งตั้ง เขาจึง ได้ใส่หม่าเจ้ามาแล้ว</p> <p>บัดนี้จึงได้มาเกิดเป็นลูกแก้วพ้อแม่บุญเฮือง เจ้าคำเหลืองศรีละใหม่ โพธิ์ไชยแก้วโพธิ์ไชยเงิน ให้มาคุณมายอเจ้าเยอ โพธิ์ทองใสจะแจ่มหน้า กำลังกล้าสามารถให้มาคุณมายอเจ้าเยอ คนหาญ แม่นสิญไชยและสังครีพ เซิญมาคุณมายอเจ้าเยอ ให้ไล่ถีบเอาขวัญเจ้าคีนมาพลันอย่าได้เที้ยว พ้อแม่เจ้ายังเหนียววอนหา ทั้งตายาย และปู่ย่า พร้อมกันเอ็นซิวฮ้องเอาขวัญว่า เอหิ ปุตตะ ปิยะปุตเต เอกัจฉาหิ</p> <p>ขวัญเจ้าจงมาดั่งนี้เป็นเค้าตระกูล ลูกเต้าฮัก ของพ้อแม่ อั้งชะ ในวันนี้แม่นวันดี วันไชยจะมีศรี เค้าครั้น เป็นวันดีลั่นลั่นผาบแพ็คตรู หมอฮูฮาคูณ ดูว่าเป็นวันมีโชค วันหายโศกสัพพะโรคา ขวัญเจ้า จงมาเจริญศรีสมบัติมีเท้าเต้า トラบต่อเท้าถึง ซิวัง ฟุ่นเยอฝนตกเจ้าอย่ากินน้ำฮอยกระฮอก แดดออกเจ้าอย่าได้ไปกินน้ำฮอยจ้วฮอยควาย พ้อแม่เจ้า ยังชวนชวยฮักใคร่</p> <p>ครั้นเลี้ยงเจ้าใหญ่แล้วพ้อแม่บอกให้เจ้า นอนเจ้ากินนอน พ้อแม่สอนให้เจ้าฮู้เจ้าก็ฮู้นงแพง อย่าให้เสียเฮง แม่เจ้าเลี้ยงชดตะแคงคู้ให้เจ้า ดูตกินนม เจ้าคิงกลมไผเห็นก็อยากกอด เนื้อเจ้า ปลอดภัยเห็นก็อยากชม คิงเจ้ากลมไผเห็นก็อยาก หล้าอยากแยง</p>	<p>แม่เจ้ากินน้ำร้อน ปากเปื่อยปากพอง ไฟลูกแรง แม่เจ้าร้อนรำคาญ อ่อนระทระทวยหัวใจ ไกวเปลไปพร้อมบ่น ลูกน้อยอย่าได้ออน ให้เจ้านอนอยู่เปลสายฝ้าย แล้วจึงย้ายมาอยู่เปล สายไหม พ้อแม่เจ้ายังรักเจ้า อันนี้เป็นธรรมชาติ ของเลือดเนื้อเชื้อไขพ้อแม่เจ้าแล้ว เป็นธรรมชาติ ของแม่เจ้าแล้ว นมแม่เจ้าอย่าเอาเจียนค้อย ๆ กิน ค้อยกลืน ผ่าทั้งผืนแม่เจ้าเอาหม่มเจ้าไว้ ดิกมาเจ้า จึงตื่นกินนม แม่เจ้ายังเซยชมไม่เบื่อ แม่ให้กำเนิด จึงไม่หน่ายซัง หากเกลียดเจ้าเขาคงฆ่าเจ้าแล้ว</p> <p>บัดนี้จึงได้มาเกิดเป็นลูกมวงคลพ้อแม่ร่วมบุญ เจ้ามาเป็นโพธิ์เงินโพธิ์ทองให้มาเพิ่มพูน โพธิ์ทอง ใสทั่วหน้ากำลังกล้าสามารถให้มาเพิ่มพูนคุณ คนกล้าหาญคือสินไชย และสังครีพ เซิญมา เพิ่มพูน มาชื่นชมเจ้าให้ตามเอาขวัญเจ้าคีนมา โดยเร็ว อย่าได้เที้ยว พ้อแม่เจ้ายังอวรณ์หา ทั้งตายายและปู่ย่า พร้อมกันเรียกขวัญเจ้าว่า เอหิ ปุตตะ ปิยะ ปุตเตเอกัจฉาหิ</p> <p>ขวัญเจ้าจงมาดั่งนี้เป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล ลูกรักของพ้อแม่มารวมในวันนี้ คือวันดีวันไชย มวงคล เป็นวันดีเหลือล้นชนะข้าศึก หมอตรวจดู เป็นวันมีโชค วันหายจากเคราะห์ร้าย ขวัญเจ้า จงมาเจริญดี สมบัติมากจนถึงแก่ชราตลอดไป เมื่อฝนตกเจ้าอย่ากินน้ำร่อยกระกอก แดดออก เจ้าอย่าได้กินน้ำร่อยเท้าว้าว รอยเท้าควาย พ้อแม่ เจ้ารักใคร่</p> <p>เมื่อเลี้ยงเจ้าใหญ่แล้วพ้อแม่สั่งสอนให้เชื่อฟัง สั่งสอนให้เจ้ารู้อย่าได้เสียแรง แม่เจ้าเลี้ยงเจ้า นอนชดนอนตะแคงก็ให้เจ้ากินนม เจ้าตัวกลม ใครเห็นใครก็รักอยากกอด ผิวเกลี้ยงใครเห็นก็ อยากชม ตัวเจ้ากลมใครเห็นก็อยากจับ ถึงเวลา</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เถิงยามแลงไผ่ก้อยากพ้อหน้า ขอให้สูงใหญ่เพียง ตาหน้าเพียงยาย บัดนี้เถิงฤดูเดือนปีใหม่ ฟ้าฮ้อง ในเดือนสามดอกฮ้องฮี้ ฮอดเดือนสี่ดอกฮ้องบาน ดูตระการ ขาวงามซ้อยโชติ ทั้งดอกแก้วโกศยาง หลวง มีทั้งดอกจวงจันทน์งามสะพู่ มีทั้งดอกคู่ สารภี จำปาจำปีกรรมีก้านเทศมีทั้งดอกยาง เทศพร้อมอาฮวน ดอกลำดวนทั้ง ดอกแก้ว บานบ่แล้วดอกบ่แห้วสามปีบานมีสีเบญจมาศ สะพาดพร้อมนานา แม่เจ้าจึงชวน สาวฮามไปเก็บ มาฮวดฮ้อยฝูงหมู่สาวบ่าวสำน่อยเขาเล่นอยู่แซว ๆ แล้วจึงเอามายายเป็น แถวถันถ่อง เอามาใส่ขัน กระหย่องสู่ขวัญเจ้าบ่าวสาว หนุ่มน้อย ทั้งเสื้อผ้า ลายพอกพ้อย แม่เจ้าห่มเอาขวัญ มาเยอขวัญเอย เอหิ ตาตะ ปิยะ ปุตตา (ถ้าผู้หญิงว่า เอหิ อัมมะ ปิยะธิดา) อาคัจฉาหิ เจ้าจงมาอยู่ดีในบุรี และผาสาท เป็นเจ้าอาจพันปี ความชั่วจงให้หนี คลาดแคล้ว หายไศกแล้วเทียรมา ความเจ็บตา และปวดท้อง โปยภัยพยาธิ ขออย่าให้เกิดมี ขอให้หลับดี นอนดีอยู่ในห้องประเทศห้องที่ มนเทียร เอือนมกคลหลังใหญ่กว้าง พร้อมแหล่ง ข้างพังพลาย จงให้สุขสบายเท่าเฒ่า ตราบต่อ เท่าถึงพันปี สมบัติข้าวของมีบ่ไฮ้ จงให้เฮียนสาตราเพทได้เป็นขุนพญา พ่อแม่ สีไปหาคุมมาให้ชมซ้อณ เจ้าอย่าคิดฮ้อนในใจสมบัติ ไหลหลังเข้า ให้เจ้ามีเฮือนชาน สมสถานหลังใหญ่ กว้าง ทั้งปวงญาติมาโฮม เว้าชมแซวเสียงดัง หัวม่วน เจ้าอย่าได้ด่วนนอนใจเฮ็ดอันใดให้เจ้า คิดฮ้อฮ่า ๆ คิดหน้า ๆ พร้อมแล้วพิจารณา ศิลทาน ทำอย่าได้ขาดตักบาตรพร้อมเพลจ้งหัน เถิงวันศีล ให้เจ้าฮ้อฮู้ให้อดส่าห์ สู้จำเรณูภาวนา จัดตาโรธัมมาวุฑฒิธรรมสี่ประการ คือ อายุ วรรณโณ สุขัง พลัง อายุโสถถียีนยาว วรรณะพราวผิวผ่อง ผิวเนื้อคองเหลือหลาย</p>	<p>ยามเย็นใครก้อยากเห็นหน้า ขอให้เจ้าสูงใหญ่ เท่าตยายาย บัดนี้ถึงเวลาฤดูกาลเดือนปีใหม่ฟ้าร้องได้เดือน สามดอกฮ้อง ถึงเดือนสี่ดอกฮ้องบาน ดูตระการตา ขาวงามอ่อนซ้อย มีดอกแก้วดอกจวงจันทน์งาม ชมพู ดอกประดู่ ดอกสารภี ดอกจำปา ดอกจำปี ดอกกรรมีกา ดอกการเกิด ดอกยางเทศพร้อม ดอกลำดวนดอกแก้ว บานไม่หมดดอก ดอกบานไม่รู้โรย บานมีสีเบญจมาศ สะอาดพร้อม นานา แม่เจ้าจึงชวนสาวงามไปเก็บมาร้อยมาลัย พวกหนุ่มสาวสำน่อยเขาเล่นอยู่สนุกสนาน แล้ว จึงเอามาห่วนเป็นแถว เอามาใส่ขันน้อยสู่ขวัญ เจ้าบ่าวสาว หนุ่มน้อย ทั้งเสื้อผ้า มีหลายลาย แม่เจ้าห่มเอาขวัญมาเถิดขวัญเอย เอหิ ตาตะ ปิยะ ปุตตา (ถ้าผู้หญิงว่า เอหิ อัมมะ ปิยะ ธิดา) อาคัจฉาหิ เจ้าจงมาวามสุขอยู่ในเมืองและ ประสาทเป็นเจ้าของพันปี จงแคล้วคลาด ปลอดภัยหายทุกขโศก เจ็บตาและปวดท้อง โรคภัยไข้เจ็บ ขออย่าให้มี ขอให้หลับดี นอนดี อยู่ในห้องในประเทศราชมณเทียร เรือนมกคล หลังใหญ่ มีข้างพัง จงสุขสบายตลอดชรา จนถึงพันปี มีสมบัติสิ่งของ จงให้เรียนศึกษาหา ความรู้ได้เป็นขุนนางและเจ้าพระยา พ่อแม่จะไป หาคุมมาให้แต่งงาน เจ้าอย่าคิดฮ้อนในใจ สมบัติ ไหลหลังเข้า ให้เจ้ามีเรือนชาน เหมาะสมหลัง ใหญ่กว้าง ทั้งญาติพี่น้องมารวม พุดคุยสนุกสนาน หัวเราะเสียงดัง เจ้าอย่าได้รีบเชื่อใจจะทำอะไรคิด ให้มาก พร้อมแล้วพิจารณา ศิลทานทำ อย่าได้ขาดตักบาตรพร้อมนำอาหารไปวัดถวาย เพล ถึงวันพระให้เจ้ารู้หมั่นรักษาศีลและเจริญ ภาวนา จัดตาโรธัมมาวุฑฒิธรรมสี่ประการคือ อายุ วรรณะ สุขัง พลัง อายุโสถถียีนยาว มีผิวพรรณผ่องใส</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>สุขสบายบ่เศร้า ภาระเข้ากำลังแอง ความแข็งแรง อย่าแก่เฒ่า ทรายต่อเท้าชิวา มีผญาปัญญา เฮืองฮอดญานยอดแก้วเหมือน ตั้งอินทา อโรคาเอียงฮาบ ผาบแพ้หม่มาร ขอให้ได้มรรคผล ยศศักดิ์ล้ำเลิศ สมบัติเกิดอนันตังสักโกลกกายังองอาจ อย่าคลาดแคล้ววงสี จงให้อยู่ศรีสวัสดิ์ถึงเฒ่า ทรายต่อเท้าถึงนิพพาน เป็นสถานอันวิเศษ ด้วยเดช พระรัตนตรัย สัพพะพุทธานุภาวนะ สัพพะธัมมานุภาวนะ สัพพะสังฆานุภาวนะ สหโสภา สัตถุภาวนะ</p>	<p>มีความสุขสบายไม่เศร้าหมอง มีภาระกำลัง สุขภาพแข็งแรง อย่านำชราจนถึงอายุช้ำ มีปัญญาอันฉลาด มีญาณหยั่งรู้เหมือนเทวดา โรคร้ายไม่มี มีชัยชนะข้าศึกและหมู่มาร ขอให้ได้มีศถาบรรดาศักดิ์ สมบัติเกิดมากมี จงคลาดแคล้วจากสิ่งชั่วร้าย จงให้อยู่สุขสบายถึงชรา จนถึงนิพพาน ในสถานอันวิเศษ ด้วยคุณ พระรัตนตรัย อานุภาพแห่งพระพุทธเจ้า ทั้งปวง ด้วยอานุภาพแห่ง พระธรรมทั้งปวง ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน ในกาลทุกเมื่อเทอญ</p>

10. คำสู่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน ลำนวนที่ 1

นาค แก้วกัณหา. (2557, 21 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรแนววิเศษ อติเรกอเนกเตโช ชยะตุ ฤษะวัง ชยะมังคะลัง ตะโต โลมัง สุขัง พลัง อวาหะวิวาโท ชยะ มหามงคล วันนีแม่นวันดี วันดีถือมุตตะโชค โตกใบนี้แม่นโตกไม้จันทน์ ชั้นใบนี้แม่นชั้นไม้แก้ว ขุนนางปูนแมนแล้วจึงได้แต่งพาขวัญ ตกเครื่อง กัณฑ์พร้อม เฒ่าแก่มานั่งล้อมพาขวัญ บวรตั้งอยู่สอนลอนซ้ายซ้าย มีทั้งฝ้ายผูกแขน มีทั้งแหวนใส่ก้อย ปัดน้อยสร้อยสังวาล มีอาหาร หลวงหลายเหลือหลากสัพพะภาคพร้อม ทุกสิ่ง ทุกอันมีทั้งพุ่มพั้นและหมากจีบ มาลาหอมฮ่วงเข้า เหล้าก่องแก้ว ใส่พาขวัญ ชวนกันมาโฮมเต้า มี ข้าวต้มกล้วยบายศรี มีทั้งไขหน่วยดีเกลี้ยงปลอด พระยอดให้ทศพลญาณองค์ลงมาแต่เมืองฟ้า ไก่วัดแกว่งหน้าทักชื่อขุนศรีขุนพันสมศรีสัน งามสะพาด ท่านจึงมีพระราชอาชญา</p> <p>ปลงสิทธิ ชยะพระพร บวรแนววิเศษ อติเรก อเนกเตโช ชยะตุฤษะวัง ชยะ มังคะลัง ตะโต โลมัง สุขัง พลัง อวาหะ วิวาโท ชยะมหามงคลา ดั่งนี้เป็นเค้า ปราภฏเข้าเป็นปี สัมฤทธิชยะโชค ประกอบโยค ได้เป็นมิ่งเมียขวัญ ตามสมควร โบราณเพิ่นแต่งไว้ ชั้นดอกไม้มักขึ้นเพียงตา ชั้นสมมาลุงตา เจ้าโคตร งามซ้อยโสตเงินคำขาว ลูกสาวกเพิ่นคาค่าหลาย ลูกสาวกลางลูกสาว ปลายเพิ่นคาค่ามาก บ่ยากแค้นอิทธิ ปุนแปลงดี นั้นแม่นพ่อแม่ เฒ่าแก่แลตานาย ฝนฮวยฮ้ำ ขึ้นปีใหม่ ฟ้าฮ้ำฮ้อง เตือนสามฝูงบ่าวฮามาโอม เออนางค่างว้าง บ่ให้ฮ้างเคียงคู่เป็นสอง ขอเป็น ดองกันแลกันฮักยิ่ง ลูกแก้วกึ่งยังประสงค์</p>	<p>ขอพรอันประเสริฐ ขอความเป็นสิริมงคล ขอชัยชนะมงคลจงมีแก่ท่าน วันนี่คือวันดี วันดีถึงมงคล โตกใบนี้คือโตกที่ทำจากไม้จันทน์ ชั้นใบนี้คือชั้นทำจากเงิน ขุนนางฝีมือดีได้ตกแต่ง ไว้ทุกอย่างมีพร้อม ผู้เฒ่าผู้แก่มานั่งเรียงแถวล้อม พาขวัญกันทั่วหน้า มีฝ้ายผูกแขน แหวนสวม นิ้วก้อย สร้อยสังวาล อาหารหลากหลายอย่าง พร้อมทุกสิ่งทุกอัน พุ่มพวนและหมาก มาลัยหอม กลิ่นหอม เหล้าใส่แก้วในพาขวัญ ชวนกันมาร่วม ขนมนใส่กล้วยในพานบายศรี ไขใบดี เทวดาท่าน ชื่อขุนศรีขุนพันสมศรีสัน งามสง่าท่านจึงมี พระราชาอาญา</p> <p>ปลงสิทธิ ชยะพระพร บวรแนววิเศษ เตชานุกาพ ขอจงมีชัยชนะ ชัยมงคล มีพลัง มีความสุข ประการนี้ เป็นปีแห่งโชค ได้มา ประกอบ บายศรีสู่ขวัญให้เป็นสามภรรยาตามที โบราณเขาได้แต่งไว้ ชั้นดอกไม้มักขึ้นเพียงตา ชั้นสมมาลุงตาและบรรพบุรุษ งามอ่อนช้อยเงิน ทอง ลูกสาวคนโตเขาเรียกค่าสินสอดแพง ลูกสาว คนกลาง ลูกสาวคนสุดท้องเขาเรียกค่าสินสอดนั้น ก็แพงมาก คงไม่ยากลำบาก ได้จัดเตรียมไว้ดีคือ พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่และตา ยาย ฝนตกฟ้าร้อง เตือนสามพวกหนุ่มสาวแต่งงาน ไม่ให้เป็นหม้าย เคียงคู่กันทั้งสอง เมื่อทั้งสองแต่งงานแล้วขอให้รัก กันให้ลูกทั้งสองสมปรารถนา</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ฝูงวงศาตายาย ย่า ปู่ เจ้าผู้แล้วตักแต่งปูนแปลง แพ่งคำฮักลูกแก้ว ปุนดีแล้วจึงยอมมา มีทั้งหมาก คำดาหอมร่วงเร้า เครื่องฮับเจ้าเหลือหลายทั้งตา นายพ่อแม่ เฒ่าแก่พร้อมสาวบ่าวนางฮาม มาช่วยยอ พาชวีญเบื่องขวาเจ้าอยู่ซ้ายล้ำ ๆ มาช่วยยอพาชวีญเบื่องซ้ายเจ้าอยู่ลิเลียน เวียนซ้ายและ เวียนขวานั้นแม่นชายโงงแจกเหล่า ฝูงผู้เฒ่านั่งเทิงบนเฮือน</p> <p>บัดนี้ข้อยจักเชิญเอาชวีญผิวเมีย เจ้านี้ให้ เข้ามาเทียมเนื้อ มาอยู่เฮื้อในคิง มาอยู่ฮิงเฮียม ใหญ่ ข้อยจักเชิญเอาชวีญนางงามให้เข้ามา เทียมคู่ ทั้งชวีญเจ้าผู้เป็นผิวว่ามาเยอชวีญเอย ให้เจ้ามาเซยชมชวีญคู่แก้ว มาฮอดแล้ว ทัดดอก ชุมพุม บานจ่อจุมจอมเจียแม่นดอกคัดเค้า ทัดดอกเข้ากวมตา เกศางามตั้งไหล เทียมท้าว ใหม่วันดี ชวีญโลมศรีสองเจ้า ก็ให้มาอยู่เต้าในคิง ในมือนี่วันนี้ ชวีญเจ้าไปซอกไซ้เก็บดอกไม้มาลา ก็ให้มามือนี่วันนี้ ชวีญแข่งให้เจ้ามาอยู่แข่งลีลา ชวีญขาให้เจ้ามาอยู่ขาลีล้ำ เข้าอยู่ค้ายไซยา ยามคนมาหาญท้าว แหนแห่งท้าวบากราญใน วันวลชมขึ้นแห่งท้าวขึ้นหานาง ตินหัวหางครุช นาค หลาวเหล็กหลากผีหลวง</p> <p>ในดวงธรรมเพิ่นกล่าวไว้เพิ่นแต่งแปลงให้ ป็นเป็นคู่ลงมานำกัน จากสวรรค์ลงมาเกิดถือเอา กำเนิดสายมิ่งสายแนน เฒ่าแก่เพิ่นผูกแขน ให้เจ้า เป็นคู่เทียมสอง ให้เจ้ามาปูนปองเป็นผิวแก้วเมีย แก้ว ได้กันแล้วผิวหนึ่งเมียเดียว ศรีเฉลียวล่องบุญ เฮืองลูกหล้า ฮักเก็งหน้าเทียมทัน ให้ฮักกันคือ อูทรก่อนเลือด ฮักบ่เหือดเหิงนาน ข้อยจักเชิญ เอาชวีญบากราญให้เข้ามาเทียมไหล่ ชวีญน้อย ใหญ่เนื้อค่องผิวบาง โสมนางงามมาอยู่ท่า อินทร์ ฟากฟ้าป่นหล่อปูนแปลง ให้เจ้ามาเผื่อแฝงผิวเมีย แพ่งเถิงเฒ่า ฮ้อยขวบเข้านานยิ่งเทียมธา ให้สองเจ้ามีบุตรชายหญิงอย่างน้อย</p>	<p>วงศ์ตระกูล ปู่ ย่า ตา ยาย เจ้าผู้แล้วได้ตักแต่งพา ชวีญเพื่อเจ้าทั้งสองตักแต่งดีแล้วจึงยกมา มีหมากคำ มาลัยกลิ้งหอม เครื่องรับชวีญเจ้า จำนวนมาก ทั้งตา ยาย พ่อแม่ ผู้เฒ่า พร้อมหนุ่ม สามงาม มาช่วยยกพาชวีญด้านขวา ด้านซ้ายเจ้า อยู่เรียงราย เวียนซ้ายและ เวียนขวานั้นคือ แจก เหล่าให้พวกญาติผู้ใหญ่ที่อยู่บนเรือน</p> <p>บัดนี้ข้าจักเชิญเอาชวีญผิวเมีย เจ้านี้ให้เข้า มายังเจ้าของมาเป็นคู่ มาอยู่ในกายตนมาอยู่ใน ร่างกายใหญ่ ข้าจะเชิญเอาชวีญนางงามให้เข้า มายังเจ้าตัวมาอยู่เป็นคู่ ทั้งชวีญเจ้าผู้เป็นสามีมา เถิดชวีญเอย ให้เจ้ามาเซยชมชวีญคู่ มาถึงแล้ว ทัดดอกชุมพุม ดอกบานคือดอกคัดเค้า ทัดดอก เข้าใกล้ตา ผมงามตั้งไหลในวันดี ชวีญเจ้าทั้งสอง ให้กลับคืนมาวันนี้ ชวีญเจ้าไปค้นหาเก็บดอกไม้ มาลัย ก็ให้มาวันนี้ ชวีญแข่งให้เจ้ามาอยู่แข่ง เรียบริ้อย ชวีญขาให้เจ้ามาอยู่ขาเรียงราย เข้าอยู่ค้ายไซยาในเวลาคนกล้าหาญ ขึ้นชมขบวน แห่แต่งงาน เท้าและหางพญาครุช พญานาค เหล็กยาว ผีหลวง</p> <p>ในชาติก่อนเขากล่าวไว้ เขาหมายหมั้น ให้มาเป็นคู่ครองกันจากสวรรค์ลงมาเกิด ถือเอา กำเนิดเป็นบุพเพสันนิวาส ผู้เฒ่าผู้แก่ เขาผูกแขน ให้เจ้าเป็นคู่ครองให้เจ้าทั้งสองมาเป็นสามีภรรยา กัน ให้มีสามีภรรยาคนเดียวเคียงคู่กัน รักและ ครองคู่กัน ให้รักกันเหมือนสายเลือดเดียวกันรัก ตลอดไป ข้าจะเชิญเอาชวีญภรรยาให้เข้ามา ยังไหล่ ชวีญน้อยใหญ่เนื้อค่องผิวบาง นางฟ้ามาอยู่ รอพระอินทร์จากฟากฟ้าได้หมายหมั้นไว้ ให้เจ้า มาครองคู่สามีภรรยาจนชราให้มีอายุยืนยาว ร้อยปี ให้เจ้ามีบุตรชายหญิงจำนวนไม่น้อย</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ให้มีช้อยช่วงใช้พอแสน ของกับแนนให้สองเจ้ามี ทุกสิ่ง ช้าง ม้า มิ่งอานค่า พญาธรรมตองออาจ ฤทธิ์เดชกาจกล้าลือชา ตามตำรากล่าวไว้ อินทร์ท่านให้อวยพร เป็นคำสอนชาวโลก โตกชั้นแก้วอัปพาชวิญ คือตั้งสาวสวรรค์ลงมาตั้ง แต่ง อินทร์ท้าวแบ่งเกษตร ดอกไม้ซอนเกษตรหอม แซมเกล้า</p> <p>ช้อยจักอัญเชิญ ขวิญเจ้าทั้งท้าวและนางมา เยอชวิญเอย เจ้าคิงบางเชิญมาพร้อมพว้า ยามเมื่อตาเว็นต่ำลงลับ ป่าแขงยามเมื่อตาเว็น แดงลงลับป่าไม้ให้ชวิญนางมาเทียมนาง อย่าช้า แม่เจ้าแอมส์มท่าคอยหา มีทั้งผ้ากาสารว แพร ลายช้อนเสื่อ รัศมีแก้วเฮืองเฮือปกแส่วไหมดำแดง ชวิญจอมแพงให้เข้ามาเทียมคู่ ชวิญเจ้าอยู่ฟากฟ้า แดนไกล ก็ให้มาสามี่วันนี้ ชวิญเจ้ายังอาลัย นำชู้เก้า ก็ให้มาสามี่วันนี้ มาเยอชวิญเอย ให้เจ้ามาสระเกศเกล้าตัดดอกบัวระพา ให้เจ้ามา ทาน้ำมันจันท์น แม่เจ้าแต่งไว้ ให้เจ้ามาตัดดอกไม้ คล้องเกศสวยลวย มวยผมบ่ยาวใส่ช้อง ฝูงหมู่น้องทางเหนือได้เพิ่นคองหา นางธิดาบ้าน เหนือมาคอยเบิ่งหน้า เพิ่นสำเจ้าบุญกว้างสู่กาย ให้เจ้ามาเสวยแลงงายพาชวิญเพิ่นแต่งใหม่ ให้ได้ ป้อนข้าวไข่ชวิญเจ้าทั้งสอง ตามทำนองโบราณ แต่งไว้ หมอบอกให้ว่ามื่อวันนี้ ช้อยจักเอาสอง ศรีเฮียงหมอนช้อนเสื่อ ให้เจ้าได้สืบเชื้อพ่อแม่ แทนเฮือน</p> <p>ถึงปีเดือน ฝนตกฮวยฟ้าฮ้องฮ้ำ วัน 7-8 คำ ให้เจ้าหม่นอยู่จำศีล แท้เนอ วัน 14-15 คำ ให้เจ้า ยินดีตักบาตร อย่าให้ขาดทานศีลภาวนา เตโช ชยะ มาเยอชวิญเอย ชวิญคิ้วให้เจ้า มาอยู่คิ้วลีลา ชวิญตาให้มาอยู่ต้ายแยมชวิญฝ้ายแถมและ ชวิญคาง ชวิญแหวบางชวิญนมพว้าพร้อม</p>	<p>ให้มีข้าทาสคนรับใช้เพียงพอ ให้มีของกินของใช้ ให้เจ้าทั้งสองมีทุกสิ่ง ช้าง ม้า สองสามมีภรรยา ผู้ปกครองเมืองผู้มีคุณธรรมเลื่องลือ ตามตำรา กล่าวไว้ พระอินทร์ท่านผู้เป็นใหญ่ได้อวยพร เป็น คำสอนชาวโลก โตกชั้นแก้วรับพาชวิญ คือตั้งสาว สวรรค์ลงมาตกแต่งไว้ พระอินทร์ได้จัดแต่ง ดอกไม้เกษตรไว้ประดับผม</p> <p>ข้าจะอัญเชิญชวิญเจ้าสองสามมีภรรยา มาเกิดชวิญเอย เจ้าผิวเนือบางเชิญมาพร้อมกัน เวลาเมื่อพระอาทิตย์ตกดินลงลับป่าไม้ เวลาเมื่อ พระอาทิตย์แดงลงลับป่าไม้ ให้ชวิญสองสามมี ภรรยากลับมาอยู่กับตัวเจ้า อย่าช้าแม่เจ้าเตรียม ห้องนอนรอกคอย มีทั้งผ้ากาสารว ผ้าแพรลายวางไว้ บนเสื่อ มีแสงระยิบระยับรุ่งเรืองประดับด้วยไหม สีดำแดง ชวิญสองสามมีภรรยาให้กลับมาครองคู่ ชวิญเจ้าอยู่ฟากฟ้าแดนไกล ก็ให้ในวันนี้ ชวิญเจ้า ยังอาลัยกับคนรักเก้า ก็ให้ในวันนี้ มาเชิญชวิญเอย ให้เจ้ามาสระผมตัดดอกบัว ให้เจ้ามาทาน้ำมัน จันท์น แม่เจ้าได้เตรียมแต่งไว้ ให้เจ้ามาตัดดอกไม้ คล้องมาลัยใส่ผมสวย ญาติพี่น้องมารวม พวกพี่ น้องทางเหนือได้เขารอคอยหา นางธิดาบ้านเหนือ มาคอยดูหน้า เขาพูดถึงเจ้าทั้งสองให้เจ้ามากิน ข้าวเย็น และข้าวเช้าที่ได้จัดเตรียมไว้ใหม่ ให้ได้ ป้อนข้าวกับไข่ชวิญเจ้าทั้งสอง ตามทำนองโบราณ จัดตกแต่งไว้ หมอบอกให้ว่า วันนี้วันนี้ ข้าจะเอา สองศรีมารวมเรียงเคียงหมอนนอนเสื่อ ให้เจ้าได้ สืบสายวงศ์ตระกูลพ่อแม่</p> <p>ถึงปีเดือนฝนตกลีงฟ้าร้อง วันโกน วันพระขึ้นแปดคำ ให้เจ้าหม่นเพียรรักษาศีล วันโกน วันพระขึ้นสิบห้าคำ ให้เจ้าร่วมทำบุญ ตักบาตร อย่าให้ขาดทานศีลภาวนา เตโช ชยะ มาเยอชวิญเอย ชวิญคิ้วให้เจ้า มาอยู่คิ้วเรียงราย ชวิญตาให้มาอยู่ต้ายชวิญแถมและชวิญคาง ชวิญแหวบาง ชวิญนมพร้อมเพรียง</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เชิญให้มานั่งล้อมอ้อมอยู่พาขวัญ มาเยอขวัญเอย มือนี่แม่นมือนี่ วันนี้แม่นมือนี่เข้าผู้เฒ่าเกิดเป็นสาว ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้เดือนดาวหงายงามแจ่มส่อง ซ้อยของท่านทำมาได้แทนเฮือน ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ นอนหลับได้เงินพัน ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ นอนฝันได้ เงินหมื่นก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ นอนตื่นได้เงินแสน ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ แบนมือไปได้แก้วมณีโชติ ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ แขนท้าวกายแขนนาง ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ ข้าวเต็มฉางล้นชื้อ ก็ว่าแม่น มือนี่วันนี้ สามมือให้ เพิ่นได้แก้วมงคลมาทำ เจ้าเนอ หำมือให้เพิ่นได้เสื้อผ้าผ่อนแพรพรรณ มาหาเจ้าเนอให้แขน ท้าวกายแขนนางสุขสบาย พร้อมพร้อม ให้มีใจอ่อนน้อมตั้งต่อชมเชย เจ้าเป็นขยให้เจ้าทำใจ กว้างเจ้าอย่าได้ กล่าวอวดอ้างสรรพสิ่งอันใด โลโก้ให้เจ้า ว่า โซ โซ โล้หมาให้เจ้าว่า เส้ เส้ โล้จัวโล้ควาย ให้เจ้าว่า ฮือ ฮือ เจ้าอย่าได้ตื้อดำน เตะกะเตี่ยว ซุยลุย ต่อหน้าเจ้าโคตร เจ้าอย่าปากโปดสรรพสิ่ง อันใด ให้เจ้ามีใจใส่ต่อนางแก่นให้ เจ้าเป็นลูกสะใภ้ให้เจ้าฮักพ่อแม่ผัว อย่าได้ไว้นัว ๆ ขวัญผัวเชิงซู้ เจ้าผู้ฮักนักราชญ์ พึงธรรม เถิงเดือนดำเจ้าอย่าเทียวเล่นยามค่ำ เฮือนหลังตานั้นแม่นเฮือนอา ชายคาสูงหลังใหญ่ กะทอดใส่ปานลม หลังกลมนั้นแม่นเฮือนพ่อ เกยชานต่อหลังสูง นั้นแม่นเฮือนลุงและเฮือนป้า หลังหน้ากว้างตั้งใหญ่แขวนนางลายลง กลมฮูปนาค พื้นแป้นหากมุงกระเบื้องดินขอ มีหอเย็นหลังสูงพร้อมพาด โหงม้อาจแขวน หิ้งอาชาไนย ให้ในเฮือนโองน้ำบ่อแก้ว หลังจากนั้น แล้วพ้อมอบให้แก่ลูกทั้งสองให้เจ้าพากันปูนปอง กินทานอย่าไฮ้ ให้เจ้าได้หยาดน้ำเย็นยิ่งเทียรฆา ได้กินขึ้นให้เจ้าส่งเฮือนอาวอา ได้กินปลา ให้เจ้าส่งเฮือนปู่ย่า</p>	<p>เชิญให้มานั่งล้อมรอบอยู่พาขวัญ มาเยอขวัญเอย วันนี้คือวันนี้ วันนี้ใช้วันของเรา ผู้เฒ่าเกิดเป็น สาวก็ว่าคือ วันนี้ เดือนดาวหงายงามส่องสว่าง ข้าทาสได้ทำคุณแก่เจ้าของเรือน ก็ว่าคือวันนี้ นอนหลับได้เงินพันคือวันนี้ นอนฝันได้เงินหมื่น ก็ว่าคือวันนี้ นอนตื่นได้เงินแสน ก็ว่าคือวันนี้ แบนมือไปได้แก้วมณีโชติ ก็ว่าคือวันนี้ แขนชาย วางพาดแขนหญิงมีความสุขสบายพร้อมเพรียง ก็ว่าคือวันนี้ ข้าวเต็มฉางล้นชื้อ ก็ว่าคือวันนี้ สามวันให้ เขาได้แก้วมงคลมารอเจ้าเนอ หาวนให้ เขาได้เสื้อผ้าผ่อนแพรพรรณ มาหาเจ้าเนอ ให้ แขนสามีวางพาดบนแขนภรรยาสุขสบาย พร้อมกัน ให้มีใจอ่อนน้อมมีใจชื่นชมเชย เจ้าเป็นขยให้เจ้าทำใจกว้างเจ้าอย่าได้ กล่าวอวดอ้างสรรพสิ่งอันใด โลโก้ให้เจ้าว่า โซ โซ โล้หมาให้เจ้าว่า เส้ เส้ โล้ว โล้ควาย ให้เจ้าว่า ฮือ ฮือ เจ้าอย่าได้ตื้อดำน เกเรโอ้อวดสิ่งใด นุ่งผ้าผืนเดียวต่อหน้าเจ้าญาติพี่น้อง เจ้าอย่าได้ ปากร้ายว่ากล่าวอันใด ให้เจ้ามีใจยึดมั่นต่อภรรยา เจ้าเป็นลูกสะใภ้ให้เจ้ารักพ่อแม่สามี อย่าได้พูดไม่ติดกับพ่อแม่สามี เจ้าเป็นผู้รู้พึงธรรม ถึงเวลามีดเจ้าอย่าเทียวเล่นเวลาค่ำ เรือนหลังไม่ สูงนั้นคือเรือนอา ชายคาสูงหลังใหญ่ทอดยาวไป นั้นป้อมลม หลังกลมนั้นคือเรือนพ่อ เกยชานต่อ หลังสูงนั้นคือเรือนลุงและเรือนป้า หลังหน้ากว้าง ตั้งใหญ่แขวนนางลาย มีลวดลายรูปนาค พื้นไม้ หลังคามุงกระเบื้องดินขอ มีห้องเย็นหลังสูงพร้อม พิงบ้าน มีรูปม้าอาจแขวนหิ้ง ให้ในเรือนมีโองน้ำ บ่อแก้ว หลังจากนั้นแล้วพ้อมอบให้แก่ลูกทั้งสองให้ เจ้าพากันตักแต่งดูแล ทำบุญทำทานอย่าได้ขาด ให้เจ้าได้หยาดน้ำเย็นยิ่งตลอดไป ได้กินเนื้อ ให้เจ้า ส่งเรือนอา ได้กินปลาให้เจ้าส่งเรือนปู่ย่า</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เพิ่มลือสำ เจ้าบุญกว้างสู้ภัย มีลูกหญิงชาย ให้เจ้าได้ผู้ประเสริฐ ให้เจ้าได้ลูกแก้วมาเกิดฮ่วม อุทร ให้เจ้าได้ฟังคำสอนตายายพ่อแม่ ใจแผ่กว้าง โคตรเชื้อวงศ์ ตาเบื่องซ้ายเจ้าอย่าเหลียวหาชาย ตาเบื่องขวาอย่าได้แลหาชู้ อย่าได้ลบหลู่หม้อข้าว หม้อแกง เถิงยามแลงให้เจ้าหางยาข้าว เถิงยาม เช้าให้เจ้าแต่งพางาย อย่าได้นอนหลับหลายตื่น สวยผิตรีต ให้เจ้าจีบหมากไว้ อย่าได้ฟางแต่งแต่ตน ตัว เจ้ามีผิวให้เจ้าลิ้มใจเก่าแท้เนอ เหล้าไหน้อย ให้เจ้ายายไพร่ เหล้าไหใหญ่ให้เจ้ายายขุน มือมงคลของเจ้านางแก้ว หมอกกล่าวแล้วซ้ำ ตีมถวายพร เป็นคำสอนพระอินทราสังโลก เจ้าหากมีโชคแล้วให้เจ้าค่อยเพียรเอา มาเยอขวัญ เอย ขวัญผิวให้มาชมเมียนหน้า เถิงยามคำให้เจ้า เข้าบ่อนนอน หัวเอียงหมอนให้มึใจฮักห่อให้เจ้าตั้ง หน้าต่อเฮ็ดแต่ความดี ความสุขมีเพียงพอบ่น้อย แลงคำค่อยก็ให้อยู่สวัสดิ์ ก็ข้าเทอญ ชยะตุ ภาะวัง ชยะมังคะลัง ชยะ มหามงคล จิตตารโธ ธัมมา วิทณันติ อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง</p>	<p>เขาลือว่าเจ้าบุญมาก มีลูกหญิงชาย ให้เจ้า ได้บุตรประเสริฐ ให้เจ้าได้บุตรคนดีมาเกิดร่วม ท้อง ให้เจ้าได้ฟังคำสอนตายายพ่อแม่ ใจเอื้อเพื่อ วงศ์ตระกูล ตาเบื่องซ้ายเจ้าอย่าเหลียวหาชาย ตาเบื่องขวาอย่าได้แลหาชู้ อย่าได้ลบหลู่หม้อ ข้าวหม้อแกง ถึงเวลาเย็นให้เจ้าหาอาหาร ใส่พางายถึงเวลาเช้าให้เจ้าแต่งเตรียมอาหาร อย่าได้นอนตื่นสาย ผิดจารีตประเพณี ให้เจ้า จีบหมากม้วนพลูไว้ อย่าได้มัวแต่งแต่ตัว เจ้ามีสามีให้เจ้าทิ้งนิสัยเดิมเสีย เหล้าไหน้อย ให้เจ้าแจกจ่ายคนรับใช้และคนจน เหล้าไหใหญ่ ให้เจ้าแจกจ่ายญาติผู้ใหญ่ วันมงคลของเจ้าสอง สามีภรรยา หมอกกล่าวแล้วซ้ำ ตีมถวายพร เป็นคำสอนพระอินทร์ให้มายังโลกมนุษย์ เจ้าหากมีโชคแล้วให้เจ้าค่อยเพียรเอา มาเถิดขวัญเอย ขวัญสามีให้มาชื่นชมภรรยา ไม่เบื่อหน่าย ถึงเวลาเย็นให้เจ้าเข้าบ้านนอน ร่วมเรียงเคียงหมอน ให้เจ้าตั้งใจทำแต่ความดี ความสุขมีเพียงพอไม่น้อย เวลาค่ำมาก็ให้อยู่ อย่างมีความสุข เทอญ ขอชัยชนะ ชัยมงคล มหาชัยมงคล เจริญด้วยธรรม อายุ วรรณะ สุข พลัง</p>

11. คำสุ่ขวัญบ่าวสาวแต่งงาน ลำนวนที่ 2
เดือน ลากจาก. (2559, 27 มีนาคม). เป็นการถ่ายถอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>องค์ศรีศรี วันนี้เป็นวันดี วันเศรษฐี อมตโชค โตกใบนี้เป็นโตกไม้จันทร์ ชั้นใบนี้เป็นชั้นไม้แก้ว เจ้าพูนพูนแล้วจึงได้แต่งพาขวัญ อีกทั้งมวล พรั่งพร้อม มีทั้งฝูงเฒ่าแก่มานั่งล้อมอยู่สอนสอน ส่ายร่าย มีทั้งฝ่ายผูกแขน แหวนใส่ก้อย เข็มขัด น้อยสร้อยสังวาล มีทั้งอาหารหลายหลากสรรพ พร้อมหลายสิ่งทุกอันมีพลูพันและพลูจีบ ฟ้าวแตงฮีบ และดาวดา มาลาหอมห้วงเฮ้า เหล้าก่องแก้ว ใส่พาขวัญ สะอาดการมามวลเกล้า ข้าวต้มใส่บายศรี มีทั้งไขหน่วยดี เกลี้ยงปลอด พระยอดให้ทศพลญาณองค์ลงมาแต่เมืองฟ้า เปิดแจ้งหน้าเลือกสี่คุณสี่คุ้มสวรรค์สี่สัน งามสะอาด ท่านจึงมีพระราชอาญา ปลงสิทธิ ชยะพระพร บวรแวนวิเศษ อติเรกอนเนกเตโช ชยะตุกะวัง มังคะลัง พุทธศักราชล่วงแล้วได้สองพันห้าร้อยสิบกว่า วัสสา ให้เจ้าทั้งสองลงมาเป็นคู่ พาขวัญตาม กระบวนในคำกล่าวไว้ ชั้นดอกไม้ยกขึ้นเพียงตา ชั้นสมมาลุงตาเจ้าโคตร กดสไบเงินทอง ลูกสาวก กิ่งฮั้นพาดค่ามาก ลูกสาวปลายกิ่ง ฮั้นพาดค่ามาก บ่อยากแค้นอิหฺลี บุญเฮงดีพ่อแม่ เฒ่าแก่ และตายาย ฝนฮอยฮ้า ปีใหม่เจ้าใหญ่ หน้า ฝูงบ่าวมาโฮม สมนางงาม คาคว่าบ่อยาก ตกแต่งปูนแปลง แพงค่ามากลูกแก้วพูน ได้แล้ว จั่งได้ ยอมามีทั้งผากอันผลหอมหวานง่วงเง่า เครื่องฮักเจ้าเหลือหลาย ทั้งตายายและพ่อแม่ เฒ่าแก่พร้อมสาวบ่าวมาโฮม มาช่วยยอพาขวัญ เบื่องขวานันเจ้าอยู่ลีลาเย ๆ มาเยอขวัญเย มาช่อยยอพาขวัญเบื่องซ้ายเจ้าอยู่ดีเลื้อน ๆ ซ้าย ขวาเป็นสายโต่งเฒ่า ฝูงผู้เฒ่านั่งเทิง</p>	<p>วันนี้เป็นวันดี เป็นวันเศรษฐี พานใบนี้ทำจาก ไม้จันทร์ ชั้นใบนี้เป็นชั้นอย่างดี เจ้าสมควรแล้วจึง ได้แต่งพาขวัญ ทั้งหลายพร้อมวางอยู่เรียงราย มี ทั้งฝ่ายผูกแขน แหวนสวมนิ้วก้อย เข็มขัดเส้นเล็ก รวมทั้งสร้อย สังวาล มีอาหารหลายอย่างพร้อม เพรียง มีพลูม้วนและพลูจีบไว้รับขวัญ ดอกไม้ กลิ่นหอม และแก้วใส่เหล้าใส่พาขวัญ สะอาด ทั้งมวลเครื่องบายศรี มีข้าวต้มมัด ไขฟองดี แล้วก็ เชิญเทวดาท่านผู้ใหญ่จาก บนสวรรค์ เลือกเอามา สี่คนเอาแต่ผู้ดีผู้งามสะอาดมาเป็นผู้ที่จะให้พร ปลงสิทธิ ชยะพระพร บวรแวนวิเศษ เดชานูภาพ ของจมีชัยชนะ ชัยมงคล มีกำลัง มีความสุข ซึ่งผ่านแล้วสองพันห้าร้อยกว่าปี ให้เจ้าทั้งสองลงมาเป็นคู่ ซึ่งในคำกลอนกล่าวไว้ ในพาขวัญว่า ชั้นดอกไม้ให้ยกขึ้นเสมอระดับ สายตา คารวะผู้ใหญ่และบรรพบุรุษ ยกเอาชั้น ดอกไม้มาคู่ สไบ เงิน ทอง ลูกสาวคนโตของพ่อ แม่ราคาสินสอดทองหมั้นจะแพง ลูกสาวคน สุดท้องจะมาราคาแพง คงไม่ยากลำบาก เป็นคู่หม้ายป้องกันมา ที่รักของพ่อแม่ และผู้เฒ่า จะมารวมกันเรียกขวัญคู่บ่าวสาวช่วยกัน มายกพาขวัญ ด้านขวานันให้เจ้าสบาย มาเถิดขวัญเย มาช่วยยกพาขวัญ ด้านซ้ายให้เจ้า อยู่อย่างราบรื่น ซ้ายและขวาเป็นสายต่อกัน ผู้เฒ่านั่งข้างบน</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>บัดนี้ข้อยจักเชิญเอาขวัญสองผัวเมียเจ้านี้ มาอยู่หนักในเนื้อเจ้าเต๋อ มาอยู่ในคิงเจ้าเต๋อ ข้อยจักเชิญเอาขวัญนางงามให้เจ้ามาเทียมคู่ ทั้งขวัญท้าวเจ้านั้น ผูกเป็นผัว มาเยอขวัญเอย มาเป็นเครือดอก เขาเขื่อนแก้ว มาฮอดแล้ว ตัดดอกชมพู บานโถมจีแมนดอกคัตเค้า ตัดดอกขาว งามตา เกศางามตั้งไหล่ สไบหน้า วันดี ข้อยเชิญเอาสองสีมาเฮียงหมอนซ้อนเสื่อ ให้ได้สืบเชื้อพ่อแม่แทนเฮือน</p> <p>เทิงปีเดือน ฝนฮวยฮ้องฮ้ำ วัน 7 ค่ำ 8 ค่ำ ให้เจ้าจำศีล วัน 14-15 ให้เจ้ากินทานตักบาตร อย่าได้ขาดทาน สิ่งอันใด มาเด้อขวัญเอย ขวัญแข่งให้เจ้ามาอยู่แข่งเจ้าลีล่าย ๆ ขวัญขา ให้เจ้ามาอยู่ขาเจ้าอยู่ลีล่าย ๆ ลำตอยศรีโซชาชุม มาหลวงแฮนท้าวชั้นหานาง มีหนทางฝูงนาค เราได้จากผีหลวงในดวงคำกล่าวไว้ ฝีนางไม้ชุมวัน ผลมวนแก่ต่าง ๆ ให้เจ้าลงมาเป็นคู่ทั้งสองมา ปูนปองเป็นลูก พอปลูกไว้แทนเฮือน สองบุญ เฮียงลูกหล้า อักทั้งหน้าเทียมกัน</p> <p>บัดนี้ข้อยจักเชิญเอาขวัญนาคให้เข้ามา เทียมไหล่ และไบหน้าผิวพรรณนางงามอยู่รอ อินทร์ฝากฟ้าปูนแปลง ให้เจ้ามาเผื่อแพง เมียแพง เท่าแต่มาฮ้อยขวยเข้า เพิ่นมิ่ง เฮียละตา ให้เจ้ามี บุตรชายหญิงบ่บ่ ข้อยข้าให้พอสแสน ของกับแนนให้เจ้ามีทุกสิ่ง สมมิ่งคำ เงินพระยา ทำตนองอาจ ฤทธิ์เดชกล้าฤชา ตามตำรา อินทราสร้างโลก โตกขันแก้ว ฮับพาขวัญ ดังว่า สาวสวรรค์ลงมาตั้งแต่งอินทราแบ่งไกรสร ดอกไม้สอดแซมเกล้า ข้อยอยากเชิญเอาขวัญเจ้า พร้อมพร้าทั้งสอง มาเยอขวัญเอย ยามว่าตะวัน ให้ลงลับตาแสง ยามเมื่อตะวันแดงลงลับป่าไม้ ข้อยจักเชิญเอาขวัญนางงามให้เข้ามาเทียมคู่ เจ้าอยู่แหบฟ้าแดนไกล</p>	<p>บัดนี้ข้าจักเชิญเอาขวัญสองสามีภรรยาทั้งสองนี้ มาอยู่ในเนื้อเจ้า มาอยู่ในร่างกายเจ้านะ ข้าจะเชิญเอาขวัญสองสามีภรรยาทั้งคู่ให้กลับมา ทั้งขวัญของฝ่ายชายนั้นผูกให้เป็นสามี มาเถิด ขวัญเอย มาเป็นปมดอกแก้ว มาถึงแล้ว ตัดดอกสีชมพูบาน เป็นตุ่มนั้นคือดอกคัตเค้า ตัดดอกขาวสวยดี งามงาม ไบหน้างาม ข้าเชิญ ทั้งสองมาเคียงหมอน นอนเสื่อ ให้ได้สืบสกุล พ่อแม่ต่อไป</p> <p>เมื่อถึงวันโกนพระ 8 ค่ำ ให้เจ้าจำศีล วันโกน วันพระ 15 ค่ำ ให้เจ้าทำทานตักบาตร อย่าได้ขาดทานสิ่งใดมาเถิดขวัญเอย ขวัญแข่ง ให้เจ้ามาอยู่แข่งของเจ้า ขวัญขาให้มาอยู่ขา ของเจ้า บริวารทั้งหลายก็มาขอให้มาห้อมล้อม ส่งขบวนแห่เจ้าบ่าวหาเจ้าสาว เราได้จากผีหลวง ในคำอวยพรไว้ฝีนางไม้ ให้เจ้าลงมาเป็นคู่ทั้ง สองคน มาเป็นลูกพ่อสืบสกุลต่อไปทั้งสองคน ต่างก็เป็นลูกเช่นกัน</p> <p>บัดนี้ ข้าจักเชิญเอาขวัญสามีภรรยา ให้เข้ามายังตนและไบหน้าผิวพรรณ โถมงามราว กับพระอินทร์ปั้นแต่งให้ ให้เจ้ามาเป็นเมียรัก เครื่องใช้มีทุกสิ่งทุกอย่าง ให้เจ้ามีบุตรธิดา มีข้าทาสบริวารรับใช้มากมาย ของรับขวัญ มีให้ทุกสิ่ง สมกับคำอวยพร ของผู้มีฤทธิ์เดช ตามตำราที่พระอินทร์ได้สร้างไว้ เมื่อได้กัน แล้วให้รู้จักถนอมน้ำใจกัน ให้เหมือนกับ นางฟ้าลงมา ที่พระอินทร์แบ่งภาคมา ดอกไม้แซมผม ข้าจะเชิญเอาเจ้าทั้งสอง มาพร้อมกัน มาเถิดขวัญเอย เวลาตะวันค้ำ ลงลับแสง เวลาเมื่อตะวันแดงลับป่าไม้ ข้าจะเชิญนางงามให้มาสมสู่เป็นคู่ เจ้าอยู่ฟากฟ้าแดนไกล</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ขวัญเจ้าบ่อลัยนำชูเก่าให้มาสระเกศเกล้าทัด ดอกบัวระบานให้มาทาน้ำจันท์ อันแม่เจ้า ตกแต่งไว้ให้มาทัดดอกไม้สวย ฟุ้งหมู่บ่าวบ้านใต้ คอยหานางสีดาบ้านเหนือเพื่อนั้นคอยเบิ่งหน้า เกินนั้นราชาเจ้าบุญกว้างสู่กาย ให้เจ้ามาเสวยงาน พาขวัญ ให้ได้ป้อนข้าวไข่ หมูเจ้าทั้งสอง ตามทำนองโบราณกล่าวไว้ หมอบอกให้มือนี้นวันดี วันเศรษฐีนับเงินผู้เฒ่าเกิดเป็นสาว ก็ว่าแม่มือนี้น วันนี้ ข้าวขาวดำคือเก่า ก็ว่าแม่มือนี้นวันนี้ ช้อยข้าได้แทนเฮือน ก็ว่าแม่มือนี้นวันนี้ ได้เงินแสนก็ถือว่ามือนี้นวันนี้ เขาได้แหวนวงดี มาก็ว่าแม่มือนี้นวันนี้ แขนท้าวกายแขนนาง ก็ว่าแม่มือนี้นวันนี้ ข้าวเต็มฉางล้นชื้อ ก็ว่าแม่มือนี้นวันนี้ สามวันเพิ่นได้แก้วมงกุฎ มาไว้ท่าเจ้าเต๋อ หากนี่เพิ่นได้เสื้อผ้าม่าหาเจ้า ให้แขนท้าวกายแขนนาง มีความสุขสบายแพน พร้อม ให้มีใจอ่อนน้อมตั้งต่อเซยชม</p> <p>เจ้าเป็นเซยให้เจ้าใจกว้าง อย่าได้อ้าง ทรัพย์สินอันใด ให้มีใจเลื่อมใสต่อนางแก่นให้ เจ้าเป็นลูกสะใภ้ให้เจ้าฮักแม่ผัว อย่าได้เว้านว ๆ ขวัญผัวเชิงชูเจ้าผู้ฮักปราชญ์ฟังธรรม ถึงเดือน ดับเจ้าอย่าเที่ยว หลังคาเฮือนหลังต่า่นั้นแม่ เฮือนอา ชายคาสูงหลังใหญ่ หลังหน้ากว้างตั้ง ใหญ่แขนนาง ลายลวงกลมฮูปนาค พื้นแป้น หากมุงกระเบื้องดินขอ มีหอเย็นหลังสูงพร้อม พาด โหงม้อาจแขวนหิ้งอาชาไนย ไหในเฮือน โองน้ำบ่อแก้ว หลังนั้นแล้วพ้อมอบให้แก่ลูกทั้ง สองให้เจ้าพากันปูน ปองกินทานบ่ฮ้าย ให้เจ้าได้ หยาดน้ำเย็นยิ่งเทียรฆา ได้กินซิ่นให้เจ้าส่งเฮือน อาวอา ได้กินปลาให้เจ้าส่งเฮือนปูยา เกินนั้น ชาวาเจ้า บุญกว้างชูท่ายได้ลูกชาย ให้เจ้าได้ผู้ ประเสริฐ ให้เจ้าได้ลูกแก้วมาเกิดร่วมอุทร ให้เจ้าได้ฟังคำสอนพ่อแม่ ใจแผ่พี่น้องวงศ์</p>	<p>ขวัญเจ้าไม่อาลัยคนรักเก่า ให้มาเกล้าผม ทัดดอกบัวบานให้มาทาน้ำจันท์ที่แม่เจ้า ได้จัดเตรียมไว้ให้มาทัดดอกไม้สวยงามบนมวยผม พวกหนุ่มบ้านทางใต้คอยหา นางสีดาบ้านเหนือ เขารอคอยดูหน้า ให้เจ้ามาเลือกผ้าแต่งตัว ให้ได้ ป้อนข้าวป้อนไข่ แก่เจ้าทั้งสองตามทำนองโบราณ ที่กล่าวไว้ หมอบอกว่า เมื่อวันดีวันเศรษฐีนับเงิน ผู้เฒ่ากลายเป็นหนุ่มสาวก็คือวันนี้ ข้าวขาวดำ คือ ข้าวเก่าก็คือวันนี้ใช้วันนี้ นอบหลับให้ได้เงินหมื่น นอนตื่นให้ได้เงินแสน ก็คือวันนี้ สามวันได้แก้ว มงกุฎมาครอบครองเป็นเจ้าของแล้วท่านได้ เสื้อผ้าม่าหาเจ้า ให้แขนสามีได้ไขว้แขนภรรยา มีความสุขสบาย พร้อมเพรียงให้มีใจอ่อนน้อม ต่อกัน</p> <p>เจ้าเป็นเซยให้เจ้าใจกว้าง อย่าได้อวดอ้าง แต่ทรัพย์สิน ให้มีใจซื่อสัตย์ต่อเมีย เจ้าเป็น ลูกสะใภ้ให้รักแม่ผัว อย่าได้พูดไม่ไพเราะ ถ้าสามีสั่งสอนก็ให้ฟัง ให้ทั้งสองมันทำบุญ และ ฟังธรรม ถึงเวลาเดือนมีดอย่าได้ออกเที่ยว บ้านหลังเตี้ยนั้นคือบ้านอา บ้านหลังสูงใหญ่คือ บ้านพี่น้องให้เหลียวแล พื้นผาทาสิมุงกระเบื้อง ดินแดงมียอดสูง เป็นทางยาวมุงสู่ตัวเรือน ก็อยู่ให้ตึ่ม่าวิเศษ บ้านหลังนั้นพ้อมอบให้แก่ เจ้าทั้งสอง ให้มาอยู่อาศัยร่วมกัน ให้รู้จักเผื่อแผ่ แก่ญาติพี่น้องให้ได้กิน มีเนื้อให้เจ้าส่งบ้านอา ได้กินปลาให้เจ้าส่งบ้านย่า เหลือนั้นให้เจ้าจ่าย แจกแก่ผู้ที่มีพระคุณ ให้ได้ลูกมงคลเกิดร่วมท้อง ให้เจ้าฟังคำสอนของพ่อแม่ มีใจเผื่อแผ่ ญาติพี่น้อง</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ตาเปื่องซัยเจ้าอย่าเหลือบหาชาย ตาเปื่องขวา อย่าได้แลหาซู้ เถิงยามแลงให้เจ้าแต่งพาข้าว เถิงยามเช้าให้เจ้าแต่งพางาย อย่าได้นอนหลับ หลายตื่น สายซี้ถี้ ให้เจ้าจี่ปลาไว้ประสงค์แต่ง พางาย เจ้ามีผิวให้เจ้าทิมใจเก่า เหล้าไหน้อย ให้เจ้าจ่ายไป เหล้าไหใหญ่ให้เจ้ายายคนมีบุญ ของเจ้าน้องแก้วหมอบอกแล้วจำไว้ตื่นอวยพร ตามคำสอน ในคำสอนเจ้านั้นมีโชคแล้ว ให้เจ้า คอยเพียรเอา มาเยอขวัญเอย ขวัญผิวให้เจ้ามา สอนเมีย อยู่นี้่น้ำ นี่น้ำ ถึงยามให้เจ้ามาเข้าที่นอน หัวเอียงหมอน ให้เจ้าเอาใจฮักฮ่อ ให้เจ้าตั้งหน้า ต่อชมเชย</p> <p>ชยะตุ ภาะวัง ชยะมิ่งคะลัง ชยะมหามงคล จัตตาโร ธิมมา วัชตมันติ आयु วัณโณ สุขัง พลัง</p>	<p>ตาข้างซัยของเจ้าอย่ามองชายอื่น ตาข้างขวาเจ้า อย่ามองหาชายซู้ ถึงตอนเย็นให้เจ้าจัดแต่งอาหาร เช้าเจ้าอย่านอนมาก นอนตื่นสาย ตระหนี่ ให้เจ้า ปิ้งปลาไว้จัดแต่งอาหาร เจ้ามีสามีย่าเอาแต่ใจ ตัวเอง เหล้าไหน้อยให้รู้จักแจกจ่าย เหล้าไหใหญ่ ให้แจกจ่ายผู้มีบุญคุณ หมอบอกแล้วให้จดจำ ในคำสอน ในคำสอนนั้นมีโชคให้เจ้าเพียรปฏิบัติ เอามาเถิดขวัญเอย ขวัญสามีให้มาสวมอยู่กับ ภรรยา ถึงยามเย็นให้เจ้าเข้าที่นอน หัวเคียง หมอนให้เอาใจต่อความรักและเชยชม</p> <p>ขอชัยชนะ ชัยมงคล มหาชัยมงคล เจริญด้วยธรรม आयु วรรณะ สุข พลัง</p>

12. สู่ขวัญแม่อยู่กรรม

แสง บุตรี. (2558, 30 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ชยะตุ ภาะวัง ชยะมั่งคลา ชยะมหมามงคล ปุนเป็นดีล้ำเลิศ วันนี้เป็นวันประเสริฐพร้อมลือชา เฒ่าขุนมูลมาพำพร้อม มาช่วยน้อมรับขวัญ มารดาและกุมารารอ่อนน้อย หน้าซิ่นซ้อยโสภา บัดนี้จักได้พรรณนาแต่เจ้าเอากำเนิดในท้อง มารดา หลายวันมาบ่น้อย นับอ่านได้เข้าเขต สิบเดือน แม่เจ้าเลยสะเทือนปวดท้อง พี่น้องเล่น มาหา ตายายเล่นมาหล่ำ แม่เจ้าก็ปวดท้อง อยู่นิหนาเฮฮอน แม่เจ้าสาละวนแล้วลูกนั่ง มือแม่ เจ้าจับท้องตื่นซึกซึกเซี่ยน นอนกลิ้งกลื่อนไปมา ใจมารดาเหมือนจักหลุดล้ม เจ้าจึงม้มจากท้องแม่ มารดา เป็นผู้หญิงเจ้าตกหงาย เป็นผู้ชายเจ้าตก คว่า แม่เจ้าบ่าปวงอยู่มงัว มือคิ้วเคียดตัดลายแห่ แล้วแม่เจ้าจึงล้างน้ำอาบสรงสี แพรผืนตีผืนงาม เอาตุ้มหม่ม</p> <p>แม่เจ้าจึงยกใส่ตั้งไปบอกผี-พรายและผีโพง ผีโพงและผีเป้า ผีนกเค้ามันฮู้ฮ้องกุกกุก กุกกุก กุก แม่ลูกสุมาเอาไปเตียวนี้ ตั้งแต่เมื่อหน้าแม่ ลูกกู แม่จึงยกใส่อุ่นนอน อยู่คีไฟไกวเจ้าไปตีเตาะ ตีต้อน แม่เจ้ากินน้ำฮ้อนจนปากเปื่อยปากแดง ไฟลุกแดง แม่เจ้าแสบฮ้อน แม่เจ้ากำลังอ่อน อรทวย มือจับบวยพองกินน้ำฮ้อน ทุกข์ยากซ้อน ดอมลูกบุตรา กุมารารอเย ขวัญเจ้าจงมาสู่ ให้เจ้า มานอนอุส่ายแพง เถิงยามแลงอย่าได้อ้อนแม่ แม่เจ้าจึงยก ใส่อุส่ายฝ้าย แม่จึงย้ายเจ้าใส่อุส่าย ไหม เฝินผู้ตื่นนอนอุส่ายฝ้าย เจ้าผู้ฮ้ายนอนอุส่าย ไหม แม่เจ้า จึงไกวจงใจห่อ อันนี้ตั้งแม่พอบิดตา เจ้าแล้ว อันนี้ตั้งแม่มารดาเจ้าแล้ว นมแม่ ฮ้าวแม่ เอาเจ้ามากิน แพรผืนตีผืนงามเอามาหม่ม ตุ่ม แม่เจ้าป้อนข้าวแล้วอุ้มเจ้าเล่นอยู่จนคอน ๆ แม่เจ้ากล่อมเจ้านอนอยู่นีเนียนีหน้า</p>	<p>ขอความสุขความเจริญ มหมามงคลอันดีเลิศ วันนี้เป็นวันประเสริฐ พร้อมด้วยชื่อเสียงเลื่องลือ ผู้เฒ่าและขุนนางมาพร้อมเพรียงกัน มาช่วยกัน รับขวัญแม่และลูกน้อย น่ารัก น่าเอ็นดู บัดนี้จะ ได้กล่าวถึงตั้งแต่เจ้ามากำเนิดในท้องมารดาหลาย วัน นับแล้วได้สิบเดือน แม่เจ้าได้เจ็บท้องพี่น้อง ต่างมาดู ตายายมาเฝ้า แม่เจ้าปวดท้อง แม่เจ้า เทียวลูกนั่งนอน ปวดท้องนอนกลิ้งไปมา เหมือน ใจจะขาด เจ้าจึงจะคลอออกมา เป็นหญิงจะ หงาย เป็นผู้ชายจะคร่ำ แม่เจ้าปวดไปทั้งตัว มือคิ้วตัดสายสะดือ แล้วนำเจ้าอาบน้ำ วางบนผ้าแพรผืนงามเอามาห่อหม่ม แม่เจ้าจึง ใส่กระดิ่ง ไปหลอกผีพราย ผีโพง ผีโหง ผีเป้าและ ผีนกเค้ามันร้อง กุกกุก ๆ กุกกุก ๆ หากเป็นลูกผี ให้มาเอาไปเตียวนี้ ตั้งแต่ไปเป็นลูกข้า แม่เจ้าจึง ยกใส่เปลนอน และแม่เจ้าก็อยู่ไฟพร้อมไกวเปล ลูก แม่เจ้ากินน้ำร้อนปากเปื่อย ปากแดง ไฟลุก แรงแม่เจ้าร้อน แม่เจ้าร่างกายอ่อนเพลีย มือ พลังจับกระบวนตักน้ำร้อนกิน ทุกข์ยากลำบาก พร้อมบุตร ขวัญเจ้าจงมาให้เจ้ามานอนอยู่เปล ราคาแพง เมื่อเวลาเย็นอย่าได้อ้อนแม่ แม่เจ้าจึง ยกใส่เปลที่ทำจากฝ้าย แม่เจ้าจึงย้ายเจ้าใส่เปล ที่ทำจากไหม เขาผู้ตื่นนอนเปลทำจากฝ้าย เจ้าผู้ไม่ยากไร้นอนเปลทำจากไหม แม่เจ้าไกวใจจดจ่อ นั่นคือพ่อแม่เจ้าแล้ว นมแม่น้ำนมไหลเจ้ารับมากิน แพรผืนตีผืนงาม เอามาห่อตัว แม่เจ้าป้อนข้าวแล้วอุ้มเจ้าเล่น แม่เจ้าร้องเพลงกล่อมเจ้านอน</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>พ่อเจ้าไปไร่ได้ไผ่มาต้อนเจ้าแล้ว แม่เจ้าเลี้ยงม้อน นพองเอาลูกกินนม แม่ชมเจ้าทุกเช้าค่ำ จึงได้ใส่ชื่อ ลูกแจ่มเจ้าว่า (ออกชื่อเด็ก) เป็นลูกค้ำลูก คุณของบิดามารดาแต่เค้า จึงได้เฮียกเอาขวัญ ลูกแก้วแม่ให้มาโฮม ว่า เอหิ (ผู้ชายว่า “ตาตะปิยะ ปุตตา” ผู้หญิงว่า “อัมมะ ปิยะ ธิตา”) ปูระละ มะ มะ ปาระมิง หะทะยั้งเม อภิสัญเจอะ กะโรละ วะ จะนั้ง มะมะ ว่าดูลูกฮักแม่ บุญแผ่กว้างบารมี จงมาเสวยความ ยินดีแห่งญาติพี่น้อง ทั้งพวกพ้อง และวงศ์วาน มาเยอขวัญเอย ให้เจ้ามานอนอุ้สาย ไทม มาทรงผ้าสไปผืนพ่อง มาชมหมู่แล้วล่องดอม มารดา ให้มาชมมาลาดอมพ่อแม่ มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้ามาฮอดแล้ว ให้เจ้าใหญ่เพียงลุง ให้เจ้าสูง เพียงป่าให้เจ้าเจริญหน้าอยู่สวัสดิ มาเยอขวัญเอย มาอยู่มั่งดอมหมอน มาอยู่นอนดอมพ่อแม่ ให้เจ้า มาเป็นแก่เจริญความยินดี มาเยอขวัญเอย ขวัญลูก ก็ให้เล่นมาลีลา ขวัญมารดาที่ให้มาลีลา ยมาอยู่ ค้ายเฮียงฮ่วมบุตราให้มาทรงมาลาดอมผัวทั้งลูก น้อยมาเยอขวัญเอย</p> <p>ครั้นเจ้ามาฮอดแล้วให้เจ้ามันปานแผ่นหิน แลง ให้เจ้าแข็งเหมือนแผ่นหินลาด ให้เจ้ามันปาน เหลียมอาสน์เขาสุเมรุ ใหญ่เพียงตออย่าได้หัก ใหญ่เพียงหลักอย่าได้โค่น อย่าได้หม่นเหมือนตอง อย่าได้หมองเหมือนขี้เถ้า อย่าได้เฒ่าแก่ เสียศรี ให้เจ้ามีอายุยืนนานอย่าได้ถอยเฒ่า トラบต่อเท้า ห้าพันพระวัสสา ก็ข้าเทอญ</p> <p>ชยะตุ ะวังชยะ มังคะละ ชยะโสถถิ อะวันตุ เต นะโมพุทธาเยะ นะ มะ อะ อุ</p>	<p>พ่อเจ้าไปไร่ได้ไผ่มาบ้อนเจ้าแม่เจ้าเลี้ยงม้อน และเลี้ยงเอากินนม แม่เจ้าชื่นชมเจ้าทุกเช้าค่ำ จึงได้ชื่อลูกว่า (ออกชื่อเด็ก) เป็นลูกค้ำคุณ ของพ่อแม่ จึงได้เรียกเอาขวัญเจ้าให้กลับมา ว่า “เอหิ ตาตะปิยะ ปุตตา” หรือผู้หญิงกล่าวว่า “อัมมะ ปิยะ ธิตา” ปูระละ มะมะ ปาระมิง หะ ทะยั้ง เม อภิสัญเจอะ กะโรละ วะจะนั้ง มะมะ ลูกรักของแม่ ให้มีบุญบารมีแผ่กว้าง จงมี ความสุขในท่ามกลางญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและ ลูกหลานเหลนในวงศ์ตระกูล มาเชิญขวัญ ให้เจ้ามานอนอยู่ในเปลท่ามาจากผ้าไหม มานุ่ง ผ้าสไปผืนงาม มารวมพร้อมแม่ ให้มาชื่นชม มาล้วยกับพ่อแม่ มาเชิญขวัญมา ขวัญเจ้ามาถึง แล้ว ให้เจ้าเติบโตเหมือนลุง ให้เจ้ามีความสูงเท่า ป่า ให้เจ้าเจริญก้าวหน้าและมีความสุข มาอยู่มั่ง พร้อมหมอน มาอยู่นอนพร้อมพ่อแม่ ให้เจ้ามี ความสุขและยินดีมาเชิญขวัญมา ขวัญลูก ก็ให้รับมาขวัญแม่ก็ให้รับมา มาอยู่เคียงข้างลูก ให้มาชื่นชมมาล้วยกลิ่นหอมพร้อมสามี ลูกน้อย มาเชิญขวัญมา</p> <p>เมื่อเจ้ามาถึงแล้ว ให้เจ้ามันคงดั่งหิน ศิลาแลง ให้เจ้าสมบูรณ์แข็งแรงเหมือนหิน เขาพระเมรุ ให้ใหญ่เท่าตอไม้อย่าได้หัก ใหญ่เท่า หลักอย่าได้หักโค่น อย่าได้มีค้อย่าได้เหี่ยว เหมือนใบตอง อย่าได้หม่นหมองเหมือนขี้เถ้า อย่าได้แก่ชราให้สวย ให้เจ้ามีอายุยืนนาน จนถึงห้าร้อยปี ด้วยเทอญ</p> <p>ขอชัยชนะ ความสวัสดิ ความเป็นมงคล จงมีแก่ท่านผู้เจริญ นะโมพุทธาเยะ นะ มะ อะ อุ</p>

13. คำสุ่ขวัญเด็ก สำนวนที่ 1

เฉลิม ปัสสาวัฒนะ. (2557, 27 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี ยามเจ้าถือปฏิสนธิหน้าแม่ มาถ้วนแก่ ได้เก้าเดือน ขึ้นเมื่อเฮื่อนว่าปวดท้อง ผุงพี่น้อง ขึ้นมาหา ผุงลุงตาขึ้นมาคลำเบิ่ง แม่เจ้าซำปวด อยู่ออนซอน แม่เจ้านอนแล้วลุก แม่เจ้าเฮ็ดซึก ซีเขียนเหมือนใจจักหลุด แม่เจ้าจึงประสูต้ออก แล้ว ตกคว่ำเป็นชาย ตกหงายเป็นผู้หญิง มือเบื่องขวาแม่เจ้าจับสายแห่ มือเบื่องซ้ายแม่เจ้า แฝ่สายบือ แม่จึงโถมเอาเจ้าไปใส่ตั้งปลงไว้แล้ว ผอกผีพราย ไปหงายไว้ผอกผีเป่า ผีนกเค้ามันฮ้อง กุกกุ แม่นลูกสุมาเอาไปมือนี่ กลายกว่านี้วันหน้า แม่นลูกกุ แม่จึงโถมเอาไปใส่อู่ แม่จึงไกวอยู่ตื้อตื้อ ตื้อตื้อ แม่เจ้ากินน้ำฮ้อนปากเปื่อยพองสุก เมื่อไฟ ลุกแม่เจ้าจึงฮ้อน หนหวยทัวระหวย แม่เจ้าจึงได้ ด่าบ้อยขวัญอ่อนน้อยคำหล้าอย่าอ่อน แม่เนอ แม่จึงใส่ชื่อเจ้าชื่อว่า น้อยหล้าอ่อนทองศรี มีผิวอ้งงาม อ้อยห้อย จ้อยว้อยหน้าขาวเหง สาวเซยชมซิงมักเจ้า มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้า ไปอยู่ใต้เตียงแถนนั่ง ให้มามือนี่วันนี้ ขวัญเจ้า ไปอยู่ตั่งแถนอิงก็ให้มามือนี่วันนี้ ขวัญหนิงคิงแม่ เจ้าไล่ฆ่าก็ให้มามือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปเล่นป่าปล้น แถนก็ให้มามือนี่วันนี้</p> <p>บัดนี้ข้อยจักเชิญขวัญเจ้ามาอยู่เฮือนพื้น แป้นหญ้าแฝกมุงหนามาเยอ เฮือนพื้นแป้นหญ้า คามงถี่ เจ้าเยอ มาอยู่โงงพื้นแป้นหอแก้ว แฝนกระดานเจ้าเยอ เจ้าอย่าได้ตกใจสะท้าน ย้านใจกลัว ขวัญหัวให้มาอยู่หัวชมเกล้าเจ้าเยอ ขวัญเกล้าให้มาอยู่เกล้าชมคิง ขวัญคิงให้มา อยู่คิงละไหม้ ขวัญไหลให้มาอยู่ไหล สะม้งสัง ขวัญดั่งให้มาอยู่ดั่งยะแย้ม ขวัญแก้มให้มาอยู่แก้ม เสมอ ขวัญคอให้มาอยู่คอ พิพากขวัญปากให้มา อยู่ปากเจรจา</p>	<p>สิริมงคล ยามเจ้าถือกำเนิดยังท้องแม่ นานถึง เก้าเดือน แม่เจ้าขึ้นเรือนว่าปวดท้อง พวกญาติ พี่น้องขึ้นมาหาพวกลุงตาขึ้นมาจับดู แม่เจ้าปวด ท้องอยู่เรื่อย แม่เจ้านอนแล้วลุก แม่เจ้าเหมือนใจ จะขาด แม่เจ้าจึงได้คลอดเจ้าออกมา นอนคว่ำ เป็นผู้ชาย นอนหงายเป็นผู้หญิง มือข้างขวาแม่ เจ้าจับสายแห่ มือเบื่องซ้ายแม่เจ้าตัดสายสะดือ แม่จึงอุ้มเอาเจ้าไปใส่กระดั่งวางไว้ แล้วลอกผี พรายและผีเป่า ผีนกเค้ามันร้องกุกกุ หากใช้ลูกสุ มาเอาไปมือนี่ เลยจากวันนี้ไปเป็นลูกกุ แม่เจ้าจึง อุ้มเอาเจ้าไปใส่เปล แม่จึงไกวเปลเจ้าไปมา แม่ เจ้ากินน้ำร้อน ปากเปื่อยพองสุก เมื่อไฟลุกแม่เจ้า ก็ร้อนรำคาญอ่อนเพลีย แม่เจ้าจึงได้บ่น ลูกน้อย อย่าอ่อนแม่ แม่จึงตั้งชื่อเจ้าว่า น้อยหล้าอ่อนทอง ศรี มีผิวอ้งงาม อ่อนหวานใบหน้าขาวสาวเซย ชมชอบเจ้า มาขวัญเอยมาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้า ไปอยู่ใต้เตียงแถนนั่ง ให้มามือนี่วัน ขวัญจาก ร่างกายแม่เจ้าไล่ฆ่า ก็ให้มามือนี่วันนี้ ขวัญเจ้า ไปเล่นป่า ก็ให้มามือนี่วันนี้</p> <p>บัดนี้ข้าจะเชิญขวัญเจ้ามา อยู่เรือนพื้นไม้ หลังคามุงหญ้าแฝกหนา มาเยอ เรือนพื้นไม้ หลังคามุงหนาด้วยหญ้าคาเจ้าเยอ มาอยู่ที่บ้าน พื้นไม้ แฝนกระดานอย่างดีเจ้าเยอ เจ้าอย่าได้ ตกใจกลัว ขวัญหัวให้มาอยู่หัวชมผมเจ้าเยอ ขวัญผมให้มาอยู่ผมชมตัวเจ้า ขวัญตัวให้มา อยู่กับตัว ขวัญไหลให้มาอยู่กับไหล ขวัญจุมก ให้มาอยู่จุมก ขวัญแก้มให้มาอยู่แก้ม ขวัญคอ ให้มาอยู่คอ</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ขวัญตาให้มาอยู่ตาจู้ขวัญสาวไปเซ็นฝ้าย เดือนหงายก็ให้มาขวัญผู้ชายไปนวดขาลายเดือน แจ้งก็ให้มาขวัญเจ้าไปนั่งแอ้งแม่อยู่จอมปลวก เป็นโพนก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่โนนคันทนาและนอก ต้ายก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่ตอมอ้ายยวมยั่วอยู่ เมืองฝักก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่นทีกิน น้ำก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่ยังตอมแม่คำฮางก็ให้มา สามมือนี่วันนี้ มาเยอขวัญเอย ชยะตุ ะวัง ชยะมั่งคละ</p> <p>บัดนี้ซ้อยจักเชิญเอาเทพยดานำเอาขวัญ มาเฮ้า ขวัญเจ้าไปอยู่เหล่าแกมป่าหญ้าคาก็ให้มา สามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ป่านาแกมข้าวก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่โคนบ่างหลวงก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ดงบ่างฮ้องก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ห้องนางงาม ขวัญเจ้าไปอยู่สวน ห้อมนางงาม ขวัญเจ้าไปอยู่สวนครามนางไ่อ้ ขวัญเจ้าพร้อมอยู่เหล่านางนอนก็ให้มา ขวัญเจ้าไป ตอมเทวดาผีเสื้อเมืองอ้ายกษใหญ่ เขาใส่ซีกไว้ เทิงซ้อยแม่สะนอน ก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไป อยู่ตอมนางสีหิ้วห้าเกล้า ขวัญเจ้าไปเว้าซู้หมูลิง โถง ขวัญเจ้าไปอยู่ตอมนางโพงนางเป่าก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่กลางเถื่อนถ้ำคูหา ขวัญเจ้าไปอยู่ใน งาช้างก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่ถ้ำเมืองแมนก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่แดนเมืองนาคก็ให้มา ขวัญเจ้าไป อยู่ปากด้าวแดนไกลก็ให้มา ขวัญเจ้าไปทั่วระเว ต่างประเทศก็ให้มา ขวัญเจ้าไปตกเขตเมืองไทยก็ ให้มา ขวัญเจ้าไปตกแดนไกลและเมืองฮ้อก็ให้มา มาทั้งขวัญบุตรา และลูกเต้า ขวัญข้าวอันอยู่ใน เฮีย มาทั้งขวัญลูกเมียอันอยู่ฟางข้าง มาทั้งขวัญที่ น่องอันอยู่ทาง ไกล มาทั้งขวัญนางศรีไวและนาง นาถให้แก้วแก่นกินรี มาทั้งขวัญนางธรรณีอันอยู่ใต้ พื้นสะอื้นเข้ามาหา ดาขวัญเข้ามาเฮ้า เต้าขวัญ เข้ามาโฮม สามสิบสองขวัญเข้ามาเฮ้า เก้าสิบ ขวัญให้เข้ามา โฮมไม่ชยะตุะวัง ชยะมั่งคละ นิพพาน ปัจจะโยโหตุ</p>	<p>ขวัญปากให้มาอยู่ปากเจรจา ขวัญตาให้มาอยู่ตา คูสว่าง ขวัญสาวไปเซ็นฝ้ายเดือนหงายก็ให้มา ขวัญผู้ชายไปนวดขาลายเดือนสว่างก็ให้มาขวัญ เจ้าไปนั่งอยู่จอมปลวกเป็นสูงก็ให้มาขวัญเจ้าไป อยู่คูนาและน็อกต้ายก็ให้มา ขวัญเจ้าไปพร้อม พญายมก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่น้ำก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่พร้อมแม่หม้ายก็ให้มาวันนี้ มาเยอ ขวัญเอย ชยะตุ ะวังชยะมั่งคละ</p> <p>บัดนี้ข้าจะเชิญเอา เทวดาติดตามเอาขวัญ มายังตัว ขวัญเจ้าไปอยู่ป่าหญ้าคาก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ป่าหญ้ารกก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่ โพรงบ่างหลวง ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ดงบ่าง ร้าง ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ห้องนางงาม ขวัญเจ้า ไปอยู่สวนร่มนางงาม ขวัญเจ้าไปอยู่สวนคราม นางไ่อ้ ขวัญเจ้าพร้อมอยู่เหล่านางนอน ก็ให้มา ขวัญเจ้าไปพร้อมเทวดา ผีเสื้อ เมืองยักษ์ใหญ่ เขาใส่ซีกไว้บนชื่อเรียงรายก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไป พร้อมนางสีหิ้วห้าหัว ขวัญเจ้าไปพูดชมหมูลิง ขวัญเจ้าไปพร้อมโพงนางเป่าก็ให้มา ขวัญเจ้าไป อยู่กลางเถื่อนถ้ำคูหา ขวัญเจ้าไปอยู่ในงาช้างก็ให้ มา ขวัญเจ้าไปอยู่ถ้ำเมืองแมนก็ให้มา ขวัญเจ้าไป อยู่เมืองพญานาคก็ให้มา ขวัญเจ้าไปอยู่ปากฟ้า แดนไกลก็ให้มา ขวัญเจ้าไปทั่วต่างประเทศก็ให้ มา ขวัญเจ้าไปตกเขตเมืองไทยก็ให้มา ขวัญเจ้าไป ตกแดนไกลและเมืองฮ้อก็ให้มา มาทั้งขวัญบุตร ขวัญข้าวอันอยู่ในย้ง มาทั้งขวัญลูกและภรรยา มา ทั้งขวัญพี่น้องอยู่ทางไกลมาทั้งขวัญนางศรีไวและ นางกินรี มาทั้งขวัญนางธรรณีอันอยู่ใต้พื้นสะอื้น เข้ามา ขวัญเข้ายังตัว ขวัญเจ้าเข้ามา สามสิบสอง ขวัญเข้ามาตัว เก้าสิบขวัญให้เข้ามาตัว ขอชัยชนะ ชัยมงคล มหามงคล จงมีแก่ท่าน</p>

14. คำสุขวัญเด็ก จำนวนที่ 2

เพชร รามศิริ (2557, 23 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี มือนี่แม่นมือนี่สันต์ วันนี่แม่นมือนี่ดี วันดีถือนมุดโชค โตกอันนี่เป็นโตกไม้จันทร์ชั้นใบนี้ เป็นชั้นไม้แก้ว หดขวัญทางขึ้นได้แล้วจึงได้ เรียกว่า พาชขวัญ ให้ขวัญหลั่งมาเข้าให้ชั้นหลังมา โสม มือนี่เป็นมือนี่สันต์ จะกล่าวสมศรีออกจาก ไปมือนี่ให้เจ้ามีชัยชนะจากข้าศึกศัตรูก็ ข้าเทอญ ศรี ศรี เจ้าปฏิสนธิในท้องแม่มารถัน ได้เก้าเดือน ขึ้นมาเหื่อนว่าตนเจ็บปวดท้อง ฝูงพี่น้องขึ้นมาหา ลุงตาขึ้นมาลา แม่เจ้าข้าปวด อยู่อ่อนชอน ๆ แม่เจ้านอนอยู่ซีกซีกซีเซียน แม่เจ้า เคลื่อนไปมาเหมือนดังใจมารดาจะหลุดจะขาด แล้วจึงได้ประสูติลูกแก้วออกมา มีนมดลูกแล้ว ลูกแก้ว ตกออกมา ตกคว่ำเป็นผู้ชาย ตกหงาย เป็นผู้หญิง แม่เจ้าจึงเป็นม้าวอยู่รวมจัว มือเบื่องขาจับสายเส มือเบื่องซ้ายแฝสายป้อ แม่เจ้าจึงนำเจ้าไปล้างไว้ในดั่งกว้าง ไปบอกผีพาย มอบหมายผีเป่า ผีนกเค้าฮ้องกุกกรู กุกกรู แมนลูกสูให้เอาไปมือนี่ สูลงมาช่วยดู ข้าเทอญ แม่เจ้าโถมเข้าอุ แม่เจ้าถวยเข้าอยู่ติดตอน ๆ แม่เจ้ากินน้ำฮ้อนปากเปื่อยอุคอสุข อ่อนระทวย แม่เจ้าด่าป้อย ขวัญอ่อน น้อยคำหล้าอย่าได้ฮ้อน แม่เจ้าโถมไปใส่อุสายฝ้าย แม่เจ้าจึงย้ายไปใส่อุ สายไหม เป็นชายใจพ่อเจ้าฮักฮอ ธรรมดาผู้เป็น แม่ เจ้าแหล่วนมฮ้าวแก่ให้เจ้าคอยกลืนกินถ้าผืน แม่เจ้าอุ่นเจ้าชาย ดึกเช้าสายให้เจ้าตื่นกินนม แม่เจ้าชมยังบ่ทันเปิด ผีกำหนด ผีสระในสาระจะ เขาก็แฮ็ดเขาบ่ินมาต่อเจ้าแล้ว เจ้าจงมาเกิดเป็น ลูกแก้วคำเฮียง บุญกล้าเนื่องเอาไว้ทำ เจ้าปู่ย่า ตาเฒ่าให้มาคุณมายอมาเต้อ ฝูงภูบาลฝาก พญานาคให้มาตุ้มมายอเจ้าเต้อ</p>	<p>วันนี่เป็นวันดี วันมงคล มีโชค โตกอันนี่เป็น โตกไม้จันทร์ ชั้นใบนี้เป็นชั้นไม้แก้ว ขวัญหาย จึงได้เรียกพาชขวัญ ให้ขวัญกลับเข้ามารวม ในวันนี่ เพราะเป็นวันดี จะกล่าวถึงขวัญเจ้า ออกจากไปวันนี่ ให้เจ้ามีชัยชนะข้าศึกศัตรูเทอญ ศรี ศรี เจ้าเกิดมาในท้องแม่ แม่ตั้งท้อง 9 เดือน ขึ้นบนเรือนจึงรู้ว่าตนเองปวดท้อง ญาติ พี่น้องจึงขึ้นมาหา ลุงตาขึ้นมาดู แม่เจ้าปวดท้องถึง ชั้นเรื่อย ๆ แม่เจ้าเตี้ยนอนคนเดียวลูก แม่เจ้าขยับ ตัวไปมา เหมือนดังว่าใจแม่เจ้าจะขาด จึงได้ คลอดเจ้าออกมาเมื่อลูกคลอดแล้ว นอนคว่ำเป็น ชาย นอนหงายเป็นหญิง แม่เจ้าต้องปรับตัวเป็น อันมากมือขาจับสายรก มือด้านขวาจับสาย สะตือ มือด้านซ้ายคลี่ขายสายสะตือ แม่เจ้าจึง นำเจ้าไปล้าง นำเจ้าวางไว้กระดั่งกว้าง ได้บอก ผีพราย ผีเป่า ผีนกเค้า ร้องกุกกรู ๆ ถ้าใช้ลูกแก่ มารับเอามือนี่ ให้มาช่วยเลี้ยง เทอญ แม่จึง เอาเจ้าในโนเปล และไกวเปลไปมา ดูแลเจ้าตลอด แม่เจ้ากินน้ำร้อนจนปากเปื่อย ลำคอพอง ไผ่ยิง ลูกแรง แม่เจ้ารำคาญมาก ลูกของแม่อย่าได้ รำคาญหรือโกรธ แม่เจ้าจึงอุ้มไปอุสายไหม ครั้งเป็นพ่อของเจ้าแล้ว อันนี้ก็คือแม่ของเจ้า น้ำนมกำลังไหลมาก ขอให้เจ้าจงกิน ถ้าเจ้าผืน แม่จะดู ดึกเช้าสาย ขอให้เจ้าตื่นกินนม แม่เจ้า ดีใจตั้งแต่ยังไม่คลอด เจ้าจงมาเกิดเป็นลูกที่ดี สืบสกุลไว้ คุณปู่ย่า ตา ยายให้มาปกป้องรักษาเจ้า ฝูงพญานาคและผู้ครองโลก จะมากุ้มครองเจ้า</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>บัดนี้ข้าจักเชิญเอานางธรรณีผู้เพ็ญอยู่ใต้ดิน สะอื้น เข้ามาหา พวกเข้เข้ามาหาเข้ามาโสมโถมกันเข้ามา สู่แบนว่ามื่อนี้ กระทบเยอขวัญเอย ... ขวัญเจ้าไป ตักน้ำนำปลาก็มาสามมื่อนี้ วันนี้ ขวัญเจ้ามาอยู่ นำมาก็มาสามมื่อนี้ ขวัญเจ้าไปเว้าอยู่กับฝูงผีตาย ก็ขอให้มาสามมื่อนี้ วันนี้ เดือนสามดอกหงฮี เดือน สี่ดอกขามบาน แม่เจ้าจึงชวนสาวงามไปเก็บ มาเบิกฮ้อย พาขวัญน้อยไปห่อเอาขวัญว่ามาคู่ ขวัญเอ้ยมาเด้อ ขวัญเจ้าไปอยู่นำผีเป่า ก็ให้มา สามมื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปสู่ขอลำใหญ่ ก็ให้มา สามมื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปตะวันตกตะวันออก อันเป็นหมอกคมมูมเขียว ๆ เที่ยวไปมาบ่รุ่งช่อง ให้มาสามมื่อนี้ วันนี้ กู ขวัญมาหล้าน้อยเอย มาเด้อ ให้เจ้ามาอยู่หน้าพ่อบิดาเจ้าเด้อ เจ้าอย่า ไปอย่ามา อย่ามาเหาะอย่าเที่ยว ใหญ่เพียงหลัก เจ้าอย่าได้ไค่น เจ้าอย่าได้หมองเหมือนเทา เจ้าอย่าได้เศร้า ศรี ศรี ให้เจ้าได้มีอายุหมั่น ยืนยาว ไชยตุ ไชยะมังคะลัง</p>	<p>บัดนี้ได้เชิญนางธรรณีผู้ที่อยู่ใต้ดิน ให้เข้ามาหา รุมล้อม น้อมตบเจ้าให้ขวัญเจ้าสู่ร่างกายใน วันนี้มาเกิดขวัญเอย ... ขวัญเจ้าไปตักน้ำหาปลา ก็ให้มาในวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ในนา ก็ให้มาในวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่กับฝูงผีพราย ก็ให้มาในวันนี้ เดือนสามดอกหงฮีออกดอก เดือนสี่ดอกมะขาม บาน แม่เจ้าได้ไปเก็บมาร้อยพาขวัญน้อย ไปขอรับขวัญกลับมา ขวัญเอยมาเกิด ขวัญเจ้า ไปอยู่กับผีเป่า ก็ให้มาในวันนี้ ขวัญเจ้า ไปสู่ล่ำข่าใหญ่ก็ให้มาในวันนี้ ขวัญเจ้าไปทางทิศ ตะวันตกหรือทิศตะวันออก ที่มีหมอกมัว ๆ เที่ยว ไปไม่รู้จักทาง ก็ให้มาวันนี้ กู ขวัญลูกน้อย มาเกิด ให้เจ้ามาอยู่กับพ่อเจ้า เจ้าอย่าได้เที่ยว ไปมา ให้ใหญ่เท่าต่อไม้อย่าได้หัก อย่าได้ หม่นหมองเหมือนขี้เถ้า ศรี ศรี ให้เจ้ามีอายุยืนยาว มีชัยชนะ พรอันเป็นมงคล</p>

15. คำสุขวัญทั่วไป จำนวนที่ 1

พิมพา พลตาหาญ. (2558, 18 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี มื้อนี้แม่่มือดี ศรี ศรี แม่่มือเข้า มื้อนี้แม่่มือผายเข้า มื้อนี้แม่่มือแก้กอง เขาจกกล่าวตามคลองอาจารย์ว่าไว้ นักปราชญ์ ให้อีกกล่าวตามเขา เขาจึงนำคำสอนแห่ง นักชตฤกษ์ ถึกหน่วยชื่อว่าโรหิณี ยามนี้เป็นยามดี เป็นยามอุทธรราชชา ยามพรหม ยามอมตตะโชค สิทธิโยคพร้อมว่าวันดี ควรที่เขาจกทำเหล่า ข้าวขวัญ เราจึงพันพลูใส่ขันแก้ว ตกแต่ง แล้วจึง ยอไป เขาจึงไปนิมนต์เอาเทพบุตรผู้เพ็ญมีอาคม เขาจึงไปนิมนต์เอาเทพพรหมผู้เพ็ญมีสมภารมาก เขาจึงไปนิมนต์เอาท้าวคั่นคากผู้เพ็ญแปลงชัว เขาจึงไปนิมนต์เอาแกนหลวงผู้เพ็ญปั้นเบ้า เขาจึง ไปนิมนต์เอาแกนเผ่าผู้เพ็ญฮู้คุณขวัญให้เพ็ญมา คุณขวัญให้ (ชื่อผู้รับการสุขวัญ) ให้เจ้าได้มั่งมีเป็นดีด้วยเงินทองข้าวของ เสื้อผ้า กับทั้งข้อยข้า ช่างม้า และจัวควาย ทาสา ทาสี โสมเข้า ให้เจ้ามีเงินทองข้าวของหลาย กว่าเก่า ได้หมื่นเท่าแสนทวี ให้เจ้ามีรัศมีใส ส่องงามต้องหย่องเสมอแต่มีขีดเขียน มีเจียมพรม ปลูกไว้ ความเจ็บอย่าให้ได้ ความช้อย่าให้มี เคราะห์เข็ญอย่าให้ฮู้ ได้ชื้อขอให้เจ้าได้ผู้เพ็งใจ โฉมศรีวัยงามต้องหย่อง คิ้วคาค่องแวงงาม เป็นดั่งน้ำใสใสในเต้า เครื่องฮับขวัญเจ้า มีข้าวเชียบและข้าวต้ม ขนมและข้าวปาด เต็มถาด ใส่จวงจันทร์ ขึ้น ปลา มันหอมกว่าอัม ข้าวต้มหอมถั่วงา ในพาขวัญแต่ง มาพร้อมๆ เฒ่าแก่ มานั่งล้อมอยู่เป็นถัน เอาจึง ยกพาขวัญขึ้นตั้ง ตั้งคักคักคื่น หึนๆ ก้องกว่าเสียง กลอง ข้าวของแพงมีหลายหลาก พันพลูหมาก ใส่ขันแก้ว ตกแต่งแล้วจึงยอไป</p>	<p>วันนี้เป็นวันดี เป็นเดือนเก้า วันนี้วันแก้กอง เราจะกล่าวตามโบราณอาจารย์ได้ว่าไว้ นักปราชญ์อยู่ยิ่งใหญ่ ตามเรา เราจึงนำคำสอน ยามฤกษ์ หนุมชื่อว่าโรหิณี เวลานี้เป็นเวลาดี วันมงคล ควรที่เราจะทำเหล่า ข้าวใส่พาขวัญ เราจึงม้วนพลูใส่ขันอย่างดี ตกแต่งแล้วจึงยกไป เราจึงไปนิมนต์เอาเทวดาท่านผู้มีความสามารถ มีอาคม เราจึงไปนิมนต์เอาพระพรหม ผู้ท่านมี สิ่งของมาก เราจึงนิมนต์เอาพญาคันคาก ผู้ท่าน มีสร้างสะพาน เราจึงไปนิมนต์เอาแกนหลวงที่ ท่านรู้คุณขวัญให้ท่านรู้เพิ่มพูนขวัญให้ เกิดสิริมงคล (ชื่อผู้รับการสุขวัญ) ให้เจ้าได้มั่งมี มีดีด้วยเงินทองข้าวของ เสื้อผ้า กับทั้งข้าทาส ช่างม้าและจัวควาย มีคน คอยรับใช้ห้อมล้อม ให้เจ้ามีเงินทองสิ่งของมาก กว่าเดิม ได้หมื่นเท่าแสนทวี ให้เจ้ามีรัศมีใสส่อง งามสดใสเหมือนดั่งเช่นวาดไว้ มีเตรียมพรม ปลูกไว้เดิน ปราศจากทุกข์โศกโรคภัยได้คนรัก ขอให้ได้พึงผิง มีรูปสวยงามสดใส คิ้วโก่ง เหวบาง งาม เป็นดั่งน้ำใสใสในเต้า เครื่องรับขวัญเจ้ามีข้าวเกรียบ ข้าวต้มมัด ขนมและขนมเปียกปูน ใส่เต็มถาดจวงจันทร์ เนื้อ ปลามันหอมกว่าต้นเนียม ข้าวต้มมัดหอมถั่วงา ในพาขวัญแต่งมาพร้อมๆ เฒ่าแก่ ผู้แก่มานั่ง ล้อมอยู่จำนวนมาก เราจึงยกพาขวัญขึ้นตั้ง ตั้งคักคักก้องกว่าเสียงกลอง ข้าวของเครื่องใช้ ล้วนหลากหลายมีราคาแพง พลูม้วนหมาก ใส่ขันอย่างดี ตกแต่งแล้วยกไป</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เฮาจึงไปอาราธนาเอาแถน หลวงให้เฟิ่นมาชู้ช้อย ให้เจ้าได้เข้าช้อยมาอยู่เฮือนดอม ดวงหอมนี้ชื่อว่า ดอกเกตฟ้าหอมทั่วหล้า ธรณีหอมไปไกลฮอดฮ้าง ถึงคุ่มช่วงแถนหลวง ดวงนี้ชื่อว่าดอกแก้วมณี บานพิวีดอกเกตแก้ว บานสอดแซ่ดอกฮ้าง ส่วงวลดีสุบใส่เนื้อ งามเอื้อคือเป็นถักัน ขอให้ผิวพรรณงามองอาจ บัดนี้ช้อยจักเชิญเอาเจ้ามาดฟ้าผู้เฟิ่น อู่เคยผ่าคลองสวรรค ให้เฟิ่นพากันลงมา ทรงเครื่องสายสร้อย ทั้งเอาแหวนมาสุบก็้อย แลดูงามยิ่ง งามทุกสิ่งอาภรณ์ สอนลอนนางเทียมข้าง ให้เจ้าได้ข้างม้ามิ่งคุณเฮือน ทุกวันเดือนเงิน คำหลังเข้า ให้มีข้าวล้นชื้อเหลือเยย</p> <p>ขวัญเจ้าไปทางบก ทางเฮือและทางน้ำ ขวัญเจ้าไปเที่ยวถ้ำแดนไกล ขวัญเจ้าไปเที่ยวไพรแดนเถื่อน ก็ให้มาสามมือนี่วันนี้ มาอยู่คิงเจ้าอย่าได้เหม็นสาบ มาอยู่คาบเจ้าอย่าได้เหม็นกฤษ มาเยอขวัญเอย ครั้นขวัญเจ้ามาฮอดแล้ว ให้ขวัญมาอยู่เฮือนพื้นแป้นมุงสังกะสี ให้เจ้ามาอยู่เฮือนหลังดี แอ้มแป้นทางใต้ให้เขามาช้อยเฮือ ทางเหนือให้เขามาช้อยข้าง สองฟากข้างให้เขาช้อยเงินและคำ เจ้าอย่าได้มีคำหนวยและเดียดฮ้อน</p> <p>ไชยะตุ ะวัง ชยะมิ่งคละ สัพพะพุทธา นุกาเวนะ สัพพะธัมมานุกาเวนะ สัพพะสังฆา นุกาเวนะ สทาโสตถิ ภาวันตุเต</p>	<p>เราจึงเชิญเอาแถนหลวงให้ท่านมาช่วย ให้เจ้าได้เข้าทาสมาอยู่ที่เรือน พร้อมดอกไม้หอมนี้ชื่อว่า ดอกเกตฟ้าหอมทั่วหล้าแผ่นดิน หอมไปไกลถึงคุ่มแถนหลวง ดอกนี้ชื่อว่าดอกแก้วมณี บานนิด ๆ ดอกเกตแก้ว บานสอดเกสรดอกฮ้าง ส่วงวลดีสวมให้ตัว งามผ่องใส ขอให้ผิวพรรณงามองอาจ บัดนี้เข้าจักเชิญเอาเทวดา ผู้ท่านรู้เคยผ่าคลองสวรรค ให้ท่านพากันลงมาแต่งตัวสวมสายสร้อย ทั้งเอาแหวนมาสวมนี้ก็้อยแลดูงามยิ่ง งามทุกอย่างเครื่องแต่งกาย มาเคียงข้างกาย ให้เจ้ามีข้างม้ามิ่งมงคลมาอยู่เรือนทุกวันเดือนเงินทอง หลังไหลมา ให้มีข้าวล้นเต็มแล้ว</p> <p>ขวัญเจ้าไปทางบก ทางเรือและทางน้ำ ขวัญเจ้าไปเที่ยวถ้ำแดนไกล ขวัญเจ้าไปเที่ยวป่าในแดนเถื่อน ก็ให้มาเถิดวันนี้ มาอยู่ร่างกายเจ้าอย่าได้เหม็นสาบ มาอยู่กายของเจ้าอย่าไปเหม็นคาว มาเยอขวัญเอย เมื่อขวัญเจ้ามาถึงแล้ว ให้ขวัญมาอยู่เรือนพื้นไม้หลังคามุงสังกะสี ให้เจ้ามาอยู่เรือนหลังดีสร้างด้วยไม้ ทางใต้ให้เขามาช่วยเรือ ทางเหนือให้เขามาช่วยข้าง สองฟากฝั่งให้เขามาช่วยเงินและทองคำ เจ้าอย่าได้มีความรำคาญและเดือนร้อน</p> <p>ขอชัยชนะมงคล ด้วยอานุภาพแห่ง พระธรรมทั้งปวง อานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวงจงมีแก่ท่านเทอญ</p>

16. คำสุขวัญทั่วไป ส่วนวันที่ 2

เรียน ลากจาก. (2559, 30 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี มื้อนี้แม่นวันดี เป็นวันศรีมหาโชค นอนหลับได้เงินหมื่นและค่าแสน ก็มีในวันนี้ ชาวใต้จักเบิกเฮือเกลือ ก็มีในวันนี้ ชาวเหนือ จักเบิกช่างม้าก็มีในวันนี้ ชาวพ่อค้าจักเบิก ขวัญแสงก็มีในวันนี้ ชาวระแหงจักเบิกไฮ่ข้าว ก็มีในวันนี้ ปู่ลั่วเผ่าจักเบิกเตาเหล็ก ก็มีในวันนี้ เด็กจักหัดปากเป็นศีล ก็มีในวันนี้ มหาเศรษฐี จักเบิกสาเงินและสาทองคำ ก็มีในวันนี้ ไทยอิราช จักขึ้นสังฆารก็มีในวันนี้ คนทั้งหลายจักเอาหลาน มาเฮียนธรรมพระเจ้าก็มีในวันนี้ ก้อนเล่าพญาเม็ง รายจักเกิดเป็นเงินและเป็นค่าก็มีในวันนี้ แท้ดีหลีแลนา วันนี่ก็เป็นวันดี เป็นวันศรีวิเศษ จบเพทราชา ข้าทั้งหลายจึงได้แต่งเครื่องสักการะ บูชาทูนขวัญเจ้า เพื่อว่าให้ขวัญเจ้านี้มาอยู่สุข เที่ยงเท่าเล่ายืนนาน ก็ข้าเทอญ</p> <p>ศรี ศรี มื้อนี้ก็ว่าเป็นวันดี เป็นวันศรีวันกล้า เป็นวันจตุชัยโชค ไฟใต้ลุ่มหล้าย่อมมีครุ มีทั้ง พิจารณา ดูกันเป็นเค้า มีทั้งพ้อมอเฒ่าผู้ช่างเล่า เอาขวัญ ให้ท่านไปติดไปพันเอามาให้ได้ มีทั้ง ดอกไม้และขวยเทียนสี่ขดสี่ค้อม ให้ท่านตั้งจิต ต่อน้อมถวายครุ พ้ออิดูผู้เป็นเจ้บป่วยไข้ ให้ท่าน เซาะซอกใช้น้ำมา ครั้นท่านได้สุราจอกแก้ว ถ้าท่านได้กินแล้วก็จะฮีบผันแผ้วแ่อวตามหา แม้ว่าสามสิบสองขวัญเจ้าได้ไปตกอยู่ยังน้ำ อย่าให้น้ำทันพัดพาไหล แม้สามสิบสอง ขวัญเจ้าไปตกอยู่ยังกองไฟ ขอให้ไฟนั้นอย่าทันได้ ไหม้แม้สามสิบสองขวัญเจ้าได้ไปตกอยู่ ยังต้นไม้อันฮ่มกว้างหง่าสาขา อันเป็นเทวดา อยู่เฝ้า เชิญท่านเจ้าจงไปนำเอามา แม้สาม เทวดาท่านบิให้บั้น ท่านจงถือเอาขึ้นข้าวกับ กล้วยกับทั้งนำพวงมาลาดวงดอกไม้ไปไถ่เอา</p>	<p>วันนี้วันมงคล เป็นวันมหาโชค นอนหลับได้ เงินหมื่นและเงินแสน ในวันนี้ ชาวใต้จะเบิกเรือ เกลือก็มีในวันนี้ ชาวเหนือจะเบิกช่างม้าก็มีใน วันนี้ ชาวพ่อค้าจะเบิกขวัญแสงก็มีในวันนี้ ชาวระแหงจะเบิกไร่ข้าวก็มีในวันนี้ ปู่ลั่วชราจะ เบิกเตาเหล็กก็มีในวันนี้ เด็กจะหัดสวดมนต์ก็มี ในวันนี้ มหาเศรษฐีจะเบิกสร้างเงินและสร้าง ทองคำก็มีในวันนี้ พระสังฆราชจะสังฆารก็มีใน วันนี้ คนทั้งหลายจะเอาบุตรหลานมาเรียน หลักธรรมคำสอนก็มีในวันนี้ ก้อนหินพญาเม็งราย จะเกิดเป็นเงินและเป็นทองคำก็มีในวันนี้ จริ่งแท้ แน่นอนวันนี่ก็เป็นวันดี เป็นวันศรีวิเศษ เป็นวัน จบพระเวทของราชา ข้าทั้งหลายจึงได้แต่งเครื่อง สักการะ บูชาทูนขวัญเจ้า เพื่อว่าให้ขวัญเจ้านี้มา อยู่อย่างมีความสุขตลอดไป เทอญ</p> <p>วันนี้วันมงคล วันนี่ก็ว่าเป็นวันดี เป็นวันดี วันกล้า เป็นวันจตุชัยโชค ใต้ฟ้าข้างล่างนั้นมีครุ พิจารณา ดู มีทั้งพ้อมอผู้เฒ่าผู้มีความสามารถ สู่เอาขวัญ ให้ท่านไปติดตามเอามาให้ได้ มีทั้ง ดอกไม้และกรวยเทียนสี่ขดสี่อัน ให้ท่านตั้งจิตต่อ น้อมถวายครุ พ้อเรียกดูคนเจ้บป่วยไข้ ให้ท่าน ค้นหาตามมาเมื่อท่านได้แก้วสุรา ถ้าท่านได้กิน แล้วก็จะรีบตามหา แม้สามสิบสองขวัญเจ้าได้ ไปตกอยู่ยังน้ำ อย่าให้น้ำทันพัดพาไหล แม้สาม สิบสองขวัญเจ้าไปตกอยู่ยังกองไฟ ขอให้ไฟ นั้นอย่าทันได้ไหม้ แม้สามสิบสองขวัญเจ้าได้ ไปตกอยู่ ยังต้นไม้อันใหญ่แผ่กิ่งก้าน ที่เป็นเทวดา อยู่เฝ้า เชิญท่านจงไปตามเอามา แม้สาม เทวดาท่านไม่ให้แบ่งปัน ท่านจงถือเอาขึ้นข้าวกับ กล้วยกับทั้งพวงมาลัย ดอกไม้ไปไถ่เอา</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>สามสิบสองขวัญเจ้าตำวคีนมา แม้นว่าสามสิบสองขวัญเจ้าได้ไปนั่งนอนหลับยืนเที่ยวยอยู่ที่เปลี่ยวแห่งห้องที่ในเมือง ในที่ฮ้าย และที่ตี และที่ใกล้ จงให้ท่านนั้นเซาะชอกใช้น้ำมา มีทั้งฮ้อย เบี้ยบาทเงินตรา ท่านก็แต่งใส่พามาไว้ทำ ครั้นท่านจาดำต่อขอให้พิจารณาครูบาอาจารย์ เจ้าได้แถมแก้วแหวน ครั้นท่านจาค่าแสนจงให้พิจารณาครูบาอาจารย์เจ้าได้แถมแก้ว ครั้นท่านไถ่ได้แล้วของจงสืบนำเอาขวัญของยอดแก้วตำวคีนมา ก็ข้าเทอญ</p> <p>ศรี ศรี สวัสดิ์อันล้ำเลิศ อันบังเกิดด้วยปิติ อธิติโชคลาภ เนื้อไขอาบในตน คำกังวลให้หายจาก มาบัดนี้ข้าจักเฮียกเอาขวัญภูวนาทว่าวันดี ของกินมีพร้อม ข้าหากเอามาน้อมถวายเวนวาง แม้นว่าขวัญเจ้านี้แล ไปตกอยู่ป่าไม้ใหญ่ ไกลตา สมุทรคงคา แม่น้ำใหญ่ ข้าจักได้แต่งไถ่ใส่พามาหาแต่งใส่พามาไว้ทำต้อน ข้าจักได้เฮียกฮ้อยเอาขวัญเจ้า ขวัญเข้าว่ามา ๆ จงให้เจ้ามีความ อุดสำหมั่นเที่ยง ข้าบให้ขวัญเจ้านี้ด้อย เหยื่อและขันตี จงให้มีเมตตาโมตรีลุลาภ เตชะผาบมงคล ขวัญเจ้าอย่าได้เวรหวาดหวาด สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ทุกข์โศกเศร้าและหมองใจ สรรพพยาธิภายในจงให้หายจาก ระวังบพรากกังวล จงให้เข้ามาอยู่กับตนตัวแห่งเจ้า สุดเที่ยงเท่าเล่าเทพาก็ข้าเทอญ</p> <p>ศรี ศรี มีอนี้ก็ว่าแม้นวันดี แม้นว่าขวัญเจ้านี้ได้ไปชวนเซถ่าลุ่ม ขวัญหน้าตำวลิมคิงมิงไปสามสิบสองขวัญนงว้ยแห่งเจ้า อย่าได้ไปติดไปพันอยู่กับเพื่อนท่าน ขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่กับเพื่อนบ้านและเมืองเม็ง ขวัญเจ้าอย่าได้เป็นนักเลงเที่ยวสอดหลงเล่นอยู่นางูเงี้ยว บ่างและนางนี ขวัญเจ้าอย่าได้หนีไปอยู่คนเดียวนำเจ้า สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ไล่ไล่ไว้ทั้ง สาดอ่อนและหมอนดี</p>	<p>สามสิบสองขวัญเจ้ารีบกลับคีนมา แม้นว่าสามสิบสองขวัญเจ้าได้ไปนั่งนอนหลับ ยืนเที่ยวยอยู่ที่เปลี่ยวบางแห่งที่ในเมือง ในที่ร้ายและที่ตี และที่ใกล้ จงให้ท่านนั้นไปคั่นหาน้ำมา มีทั้งเงิน ท่านก็แต่งใส่พามาไว้รอ เมื่อท่านจะตามตื้อขอให้พิจารณาครูบาอาจารย์ เจ้าได้แถมแก้วแหวน เมื่อท่านจะราคาเป็นแสนจงให้พิจารณาครูบาอาจารย์ เจ้าได้พ้อมแก้ว เมื่อท่านไถ่ได้แล้วของจงตามนำเอาขวัญของเจ้ากลับคีนมา เทอญ</p> <p>มงคลอันประเสริฐอันล้ำเลิศ อันบังเกิดด้วยความยินดี มหาโชคลาภ ในตัวตนเจ้า ความกังวลให้หายจาก มาบัดนี้ข้าจะเรียกเอาขวัญผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดินว่าวันดี ของกินมีพร้อม ข้าหากเอามาน้อมถวายวางไว้ แม้นว่าขวัญเจ้านี้ไปตกอยู่ป่าไม้ใหญ่ไกลตา สมุทรคงคา แม่น้ำใหญ่ ข้าจะได้แต่งใส่พามาหา แต่งใส่พามาไว้รอต้อนรับ ข้าจะได้เรียกร้องเอาขวัญเจ้า ขวัญเข้ามา ๆ จงให้เจ้ามีความอดทนหมั่นเพียร ข้าไม่ให้ขวัญเจ้านี้มีเหยื่อและอดทน จงให้มีเมตตาโมตรี มีโชคลาภ อันมงคล ขวัญเจ้าอย่าได้ใจร้าย สามสิบสองขวัญเจ้า อย่าได้ทุกข์โศกเศร้าและเศร้าหมองใจ โรคภัยภายในจงให้หาย หมัดความกังวล จงให้เข้ามาอยู่กับตนตัวแห่งเจ้า สุดเที่ยงเท่าเล่าเทพาเทอญ</p> <p>ขอวันมงคลวันนี้ก็ว่าคือวันดี แม้นว่าขวัญเจ้านี้ได้ไปไซเซลุ่ม ขวัญหน้าลิมตคใจสะดั่งไปสามสิบสองขวัญแห่งเจ้า อย่าได้ไปติดไปพันอยู่กับเพื่อนท่าน ขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่กับเพื่อนบ้านและเมืองเม็ง ขวัญเจ้าอย่าได้เป็นนักเลงเที่ยวหลงเล่นอยู่กับงูเงี้ยว บ่าง และนางชะนี ขวัญเจ้าอย่าได้หนีไปอยู่คนเดียวแต่เจ้า สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ไล่ทิ้งไว้ทั้ง สาดอ่อนและหมอนดี</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ขวัญเจ้าอย่าได้ไล่ไล่ไว้ทั้งสำลีและหมอนเท้า สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ไล่ไล่ไว้ทั้งผ้าใหม่ และผืนต้อนเจ้าเคยได้นั่งไปมา สามสิบสองขวัญ เจ้าอย่าได้พากันไปอยู่ที่สูง ๆ ที่นั้นนา เลียบ เป็นตาน่าอยู่ มันจักเป็นทุกขใจเจ้าเหมือนดั่งไฟ ลน สามสิบสองขวัญมงคลแห่งเจ้าอย่าได้พากันไป อยู่ นำหมุ่นกนน้อยสอดหลักบินบน มีทั้งนกแอ่นฟ้า บินสอด หล้าสะสน บินภายบนสะสนสอดฟ้า นกทั้งหลายฝูงนั้นน่าเป็นตาน่าอยู่</p> <p>สามสิบสองขวัญมงคลแห่งเจ้า ให้มาอยู่ สืบสร้างเรือนตน ให้มาอยู่เรือนมงคลหลังใหญ่ กว้าง ให้มาอยู่สืบสร้างกระทำบุญ ให้ได้สืบ ตระกูลแทนพ่อแม่ พี่น้องและอ้าวา ญาติกาแห่ง เจ้า สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่ที่ป่าไม้มีดง ดำ มีทั้งเหมยหมอกกลุ่ม สุ่มเสยเย็นกล้วยักษ์ฮ้าย จักแล่นผ่ายมาเห็น มีทั้งผีตายยืนและตายชัน มัน หากแล่นเข้ามาใกล้ สามสิบสองขวัญเจ้า อย่าได้ ไปหลับอยู่กินเหนื่อใต้ สามสิบสองขวัญตื่นซ่ายให้ เจ้าฮีบปล้นมา สามสิบสองตื่นขวา ให้เจ้ามาไว ๆ อย่าช้า มาอย่าหยุดอย่าหย่อน ซ้ายให้ขวัญเจ้า ล่อนนี้มาผ่อนใจจาง ซ้ายบ่ตัวะ บ่พรางให้ขวัญเจ้า นี้มาเปล่าหมองตาย</p> <p>ขอให้เจ้านี้มากินขึ้น ไก่ต้มตัวดี มีทั้งสำลี และเมียง หมากและพลูทองของกิน อันใดซำก็ แต่งใส่พามาไว้ทำสูอัน ๆ มีทั้งกล้วยจันและกล้วย ตีบ ลูกปลีบ กินหวานอยู่ในหิมพานต์ปากกว้าง ยูถ่างสร้างกินทาน หากมีหลายประการสู่เชื่อมี่ทั้ง เสื่อผ้าใหม่ผืนดีพวกพ่อค้าเมืองกาลิเขาหากต่ำทอ ตีบพันได้ซุบยอม ซำก็เอามาเป็นเครื่องเอ้ออม เจ้าสูอัน ๆ ซำก็ได้มาจาราพันเจ้าอยู่ดีคือยดีคือย มาบัดนี้ซำจักเชิญทั้งขวัญใหญ่น้อย จงให้ค้อยมาตี ก็ซำเทอญอายุ วรรณ โสขัง พลัง</p>	<p>ขวัญเจ้าอย่าได้ไล่ทิ้งไว้ทั้งสำลี และหมอนอิง สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ไล่ทิ้งไว้ทั้งผ้าใหม่และ ผืนต้อนเจ้าเคยได้นั่งไปมา สามสิบสองขวัญเจ้า อย่าได้พากันไปอยู่ที่สูง ๆ ที่นั้นเลยมันไม่น่า อยู่ มันจะทำให้เจ้าเป็นทุกขใจเหมือนดั่งไฟลน สามสิบสองขวัญมงคลแห่งเจ้าอย่าได้พากันไปอยู่ กับพวกกนน้อยกางบินขึ้นลง มีทั้งนกแอ่นฟ้าบิน ไปมาขึ้นลงฟ้า นกทั้งหลายฝูงนั้นนะ ไม่น่าอยู่</p> <p>สามสิบสองขวัญมงคลแห่งเจ้า ให้มาอยู่ สืบสร้างเรือนตน ให้มาอยู่เรือนมงคลหลังใหญ่ กว้าง ให้มาอยู่สืบสร้างกระทำบุญ ให้ได้สืบทอด วงศ์ตระกูลแทนพ่อแม่ พี่น้องและอ้าวา ญาติ แห่งเจ้า สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ไปอยู่ที่ป่าไม้ มีดงดำมีทั้งเหมยหมอกปกคลุม ชุ่มเย็นกล้วยักษ์ฮ้าย จะวิ่งผ่านมาเห็น มีทั้งผีตายยืนและตายชัน มัน หากวิ่งเข้ามาใกล้ สามสิบสองขวัญเจ้าอย่าได้ไป นอนหลับ อยู่กินเหนื่อใต้ สามสิบสองขวัญเท้า ข้างซ้ายให้เจ้ารีบมา สามสิบสอง เท้าขวาให้เจ้า มาไว ๆ อย่าช้า เดินทางมาอย่าได้หยุดพัก ซ้ำ ไม่ให้ขวัญเจ้าไปมา ซ้ำไม่ได้โกหก ไม่ได้ให้ขวัญ เจ้ามาตายที่นี่</p> <p>ขอให้เจ้านี้มากินเนื้อ ไก่ต้มตัวดี มีทั้งซำ สำลีและเมียง หมากและพลูทองของกินอันใด ซำก็แต่งใส่พามาไว้ทำทุกอย่าง มีทั้งกล้วยจัน และกล้วยตีบ ลูกไปใหญ่ กินหวาน อยู่ใน หิมพานต์ปากกว้าง สะดวกสร้างบุญทำทาน หากมี หลายประการทุกสิ่งมีทั้งเสื่อผ้าใหม่ผืนดีจาก พ่อค้าเมืองลังกา เขาหามาทออย่างดี ไม่ทันได้ ซุบยอม ซำก็เอามาเป็นเครื่องแต่งตัว เจ้าทุกอัน ซำก็ได้มาให้เจ้าอยู่แล้ว มาบัดนี้ซำจะเชิญทั้งขวัญ ใหญ่น้อย จงให้กลับมาตี เทอญอายุ วรรณ โสขัง พลัง</p>

17. คำสู่ขวัญคนป่วยทั่วไป ส่วนวนที่ 1

เพชร รามศิริ. (2557, 23 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรวิเศษ อติเรกเตโช ชัยยะตุภะวัง ชัยยะมังคะลา ชัยยะมังคะลัง ชัยยะมหามงคล จุลสิทธิเดช สัตถเภทอาคม บรมโพธิราช อำนาจเจ้าเมืองนอง แขนอินทราธิราชอำนาจด้วยธิโยธา อินทราทรงแทน มื่อนี้แมนวันดี มีมหามงคล อันผ่องแผ้ว ด้วยแก้วเมืองสวรรค์ จตุรงค์ อางองค์หลวง ท้ามกลางปางบรมที่เจ้าฟ้าว่า ให้ข้านี้ไปเฮือกเอาขวัญมาไต่เต้าให้เขามาเทียมตัว ทั้งขวัญหัวและขวัญแก้ม ขวัญปากแยมจึงเจรจา และทั้งขวัญตาและขวัญคิ้ว ขวัญท้องน้อยและ หาวนม ทั้งขวัญตาตุ๋อง</p> <p>ข้อยจะเชิญเอาเจ้าบนฟ้า ให้ไปเฮือกเอาขวัญ มาไต่เต้า เชิญทั้ง 32 ขวัญ ให้เจ้า เชิญ 32 ขวัญ ให้เจ้าเข้ามาโฮมให้เข้ามาโถมพาขวัญอยู่ช่ายลาย ให้เจ้าย้ายมาชอนลอน กู ขวัญเอยมายเออ 32 ขวัญให้เจ้ามาเยอ ขวัญเจ้ามาเที่ยวปากกลางดง ขอให้เจ้ามามือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปกตตรงอยู่ในป่า ให้เจ้ามามือนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่นำเงือกและนางู ก็ให้มาสามือนี้วันนี้ กู ขวัญเอยมายเออ ขวัญเจ้าไป อยู่ดอมซาง ก็ให้มาสามือนี้ เจ้าบ่มาเจ้าฟ้าเพิ่นสิ ไปซอกหาเจ้าแล้ว เจ้าบ่มาเทพธิดาสีไปซอกหา เจ้าแล้ว เจ้าบ่มาดวงยอดแก้วเพิ่นสิไปเหนี่ยวเอา ขวัญเจ้าคีนมาแล้วนา กู ขวัญเอยมายเออ ให้เจ้า มาอยู่หนักเนื้อในเจ้าเยอ ให้เจ้ามาอยู่เนื้อในคิง เจ้าเยอ ให้เจ้ามาอยู่เอื้อมไหลให้เจ้ามาอยู่ใต้ สถานทอง ให้เจ้ามาอยู่สืบสร้าง ให้เจ้าได้มาตุ้ม ไพร่กว้างหม่วงศา ทั้งทาสิทาสาข้อยข้า ทั้งตายาย และพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแก่พร้อม และขุนกวน หลาน แหล่น กู ขวัญเอยมายเออ</p>	<p>ขอพรอันเป็นมงคล ฤกษ์ดีอันเป็นมงคล ขอเดชาภาพ ขอจงมีชัยชนะ ชัยมงคล มีกำลัง มีความสุข ด้วยอิทธิฤทธิ์อาคม พระบุญบารมี อำนาจของเจ้าเมือง ของผู้ปกครองเมือง อำนาจอิทธิฤทธิ์เทวดา วันนี้คือวันดี เป็นมงคล จากเมืองสวรรค์ จตุโลกบาลท้ามกลางเจ้าฟ้า ให้ข้านี้ไปเรียกเอาขวัญ มายังเจ้าของ ทั้งขวัญ ศีรษะและขวัญแก้ม ขวัญปากแยมใช้เจรจา ขวัญตา ขวัญคิ้ว ขวัญท้องน้อยและรารวม ทั้งขวัญตาตุ๋อง</p> <p>ข้าจะเชิญเอาเทวดาบนฟ้า ให้ไปเรียกเอา ขวัญมายังเจ้าของ เชิญทั้งสามสิบสองขวัญ ให้เจ้ากลับมา เชิญสามสิบสองขวัญ ให้เจ้า เข้ามายังตน ให้มายกพาขวัญอยู่เรียงราย ให้เจ้า ย้ายมา กู ขวัญเอยมายเออสามสิบสองขวัญ ให้เจ้า มาเชิญ ขวัญเจ้ามาเที่ยวป่าใหญ่ ขอให้เจ้ามาวันนี้ ขวัญเจ้าไปยืนอยู่ในป่า ให้เจ้ามาวันนี้ ขวัญเจ้าไป อยู่กับนาคและกับงู ก็ให้มาวันนี้ กู ขวัญเอยมายเออ เชิญมาเยอ ขวัญเจ้าไปพร้อมซาง ก็ให้มาวันนี้ เจ้าไม่มาเทวดาเขาจะไปค้นหาเจ้าแล้ว เจ้าไม่มา เทพธิดาไปค้นหาเจ้าแล้ว เจ้าไม่มาดวงยอดแก้ว เขาจะไปตามเอาขวัญเจ้าคีนมาแล้ว กู ขวัญเอยมายเออ ให้เจ้ามาอยู่หนักในกาย ให้เจ้ามาอยู่ใน ร่างกายเจ้านะ ให้เจ้ามาอยู่ป่าไหล ให้เจ้ามาอยู่ใน สถานที่มงคล ให้เจ้ามาสืบสร้าง ให้เจ้าได้มาตุ้ม ญาติพี่น้องวงศ์ตระกูล ทั้งข้าทาสและคนรับใช้ ตายาย พ่อแม่ ผู้เฒ่า และขุนกวน หลานหลาน กู ขวัญเอยมายเออ</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ให้เจ้าได้มาเฮือนเสาไม้แก่นเจ้าเนอ ให้เจ้าเนอมาอยู่แทนสะนอนเพียง ให้เจ้าได้มาอยู่เฮียงแทนแก้ว คลาดแคล้วไปไกลมาเยอ กู้ ขวัญเอยมาเยอ ให้เจ้าได้นำทางเส้นขวางมาฮอดบ้านเฮือนตน ขวัญมาฮอดกลางไฮ้เจ้าอย่าได้ซันป่าคา ขวัญเจ้ามาฮอดกลางนาอย่าได้ซันป่าข้าว ขวัญเจ้ามาฮอดเหง้าไม้ เจ้าอย่าได้ทอดคิงนอน เด็กคอง ๆ เจ้าอย่าได้สะท้าน ผุงหมูผีเผตและผีพราย ขวัญเจ้ามาฮอดห้องเฮือนชานเคยอยู่ ให้เจ้าหายพยาธิฮ้ายในเนื้อเย็น ครันแม่นเห็นของกินหลายเจ้ากินข้าวผีให้เจ้าฮากทิมสาเด้อ</p> <p>ครันเจ้าเคี้ยวหมากผีกะให้เจ้าฮากทิมสาเด้อให้เจ้าคินมาตอยห้องเปล่า ให้เจ้ามาฮอดบ้านให้มากินข้าวกับกล้วยดอมตา ให้เจ้ามาฮอดบ้านให้เจ้าได้กินมาอยู่ดอมพ่อแม่ กูก กูก กูก ขวัญมาเยอมาเยอ ผนตกเจ้าอย่าได้ดั่งไปหน้า ฟ้าฮ้อง เจ้าอย่าได้ดั่งไปไกล กู้ขวัญเอยมาเยอ มากินข้าวปั้นใหญ่กับปลา มากินโกชนากับไข่ มากินกล้วยหน่วยใหญ่หอมหวาน อาหารมีสรรพสิ่ง ของกินดีมีหลายหลาก ขวัญเจ้าอย่าได้เที้ยวแดนไกล ทุกซ็ร้อนป่วยไข้ก็ให้หาย</p> <p>ไซยะตุกะวัง ซัยยะมั่งคะลั้ง ให้เจ้ามีศักดิ์านุภาพ ผาบแพ้วข้าศึกศัตรู อายุวันนัง สุขัง ภาะวันตุเต</p>	<p>ให้เจ้าได้มาเรือนเสาไม้แก่น ให้เจ้ามานั่งแทนและนอนเตียงให้เจ้าได้มาอยู่ในที่มงคล อย่าได้คลาดแคล้วไปไกล มาเยอ กู้ ขวัญเอยมาเชิญ ให้เจ้าได้เดินตามทางเส้นขวาง มาถึงเรือนตน ขวัญมาถึงกลางไร่ เจ้าอย่าได้หลบซ่อนป่าหญ้าคา ขวัญเจ้ามาถึงกลางนาอย่าได้หลบป่าข้าว ขวัญเจ้ามาถึงรากไม้ เจ้าอย่าได้นอนพัก เวลาตีคัติน เจ้าอย่าได้ตกใจกลัว พวกผีเปรต ผีพราย ขวัญเจ้ามาถึงห้องเรือนชานเคยอยู่ ให้เจ้าหายจากโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อเห็นของกินหลายอย่าง เจ้ากินข้าวผีให้เจ้าอาเจียนออก</p> <p>เมื่อเจ้าเคี้ยวหมากผี ก็ให้เจ้าอาเจียนทิ้งให้เจ้าคินมาห้องเปล่า ให้เจ้ามาถึงบ้าน ให้มากินข้าวกับกล้วย อยู่พร้อมบตา ให้เจ้ามาถึงบ้าน ให้เจ้ามากินอยู่พร้อมพ่อแม่ กูก กูก กูก ขวัญมาเยอเชิญมา ผนตกเจ้าอย่าได้รีบไปข้างหน้า ฟ้าร้อง เจ้าอย่าได้รีบไปไกล กู้ขวัญเอยมาเชิญ มากินข้าวปั้นใหญ่กับปลา มากินอาหารหลากหลายอย่างกับไข่ มากินกล้วยลูกใหญ่หอมหวาน อาหารมีพร้อมทุกอย่าง ของกินดีมีหลากหลาย ขวัญเจ้าอย่าได้เที้ยวแดนไกล ความทุกซ็ร้อนป่วยไข้ก็ให้หาย</p> <p>ขอเดชานุภาพ ขอจงมีชัยชนะ ให้เจ้ามีศักดิ์านุภาพ ชนะข้าศึกศัตรู อายุวันนัง สุขัง ทุกเมื่อเทอญ</p>

18. คำสู่ขวัญคนป่วยทั่วไป ส่วนวันที่ 2

ทองดี ไชยชนะ. (2559, 24 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ชยะตุ ภาะวัง ชยะมั่งคะลั้ง โหตุเต สัพพะทา ที่ขายโก โหตุ อเนกะสวัสตี ปางเมื่อพระมนี ผาบแพ้แก่หม่มมาร พระภูบาลตนวิเศษ สู้เหตุฮ้อน คำกั้วล ในเมืองคนและชั้นฟ้า มีหน้าโคกเศร้า เหลือหลาย สัตว์เจ็บตายมุลมาก พระเจ้าภูมิภาค คืดสงสารสัตว์อยู่ใจไว้ ๆ พระจึงให้ทิพยพร เพื่อให้ หายคำกั้วลและเดือดฮ้อนเป็นต้นว่า สรรพทุกข์ สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย สรรพเสียด จังโฮ เจ็บป่วยใช้ทั้งภายในและภายนอกให้หาย ออกแวนไกล ตกหนี ไปปากฟ้า</p> <p>ให้ผู้ข้าฮ้องเฮียกเอาขวัญทั้งมวลในตนโตเข้า มาเต้าเฮียกขวัญ ขวัญเข้ามาสู่อยู่ในตน คนป่วย โสเจ็บไข้ โสมขวัญได้สามสิบสอง ตามทำนอง แต่เกิด ขวัญกำเนิดสามสิบสองให้มา อยู่ครองใน เนื้อ มื้อนี้วันนี้ มาเยอขวัญเอย ขวัญหัวให้มาอยู่ หัวปักปิ่นเกล้า น้ำมันเข้าทาหอม ดอมขวัญขندا และขนคิ้ว ขวัญนิ้วซ้ายและฝ่ายขวา ขวัญบาทา ทั้งคู่เทิบแก้วอยู่ฮับฮอง เจ้าอย่าได้วงพาด่วน ฟ่าฮ้อง ฮ่วนฮีบกลับมา ขวัญตาให้มาอยู่ตา สองก้า เจ้าอย่าหลิงหล่าเล่นคูดาย เชิญขวัญ เจ้ามาอยู่กายทุกแห่ง ขวัญแข้งและขวัญขา ก็ให้ มาสามมือนี่วันนี้ มาเยอขวัญเอย ขวัญปากให้มาอยู่ ปากอย่าเพื่อจ่มหลงไหล ขวัญหัวใจพาเที่ยว เจ้าอย่าได้คืดน้อมเหนียวไปไกล ให้เจ้ามาสามมือนี่ วันนี้ เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ลิ้นเฮือน ขวัญปีเดือนให้ มาเต้า ขวัญเกศเกล้าและเกศขา ขวัญนาสิกและ จมูก ขวัญมือผูกทั้งสองผิป้องเอามัดไว้ ก็ให้มา สามมือนี่วันนี้ ขวัญหู ให้มาอยู่หูทั้งสองก้า ขวัญเจ้าไป เที่ยวถ้ำและภูผา นานาคาและครุฑนาค ข้อยจักเชิญเอาเจ้ามาดฟ้ามาช่วยเฮียกเอาขวัญ ขวัญเขี้ยวให้มาอยู่เขี้ยวเป็นแถว</p>	<p>ด้วยเดชของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ข้าพเจ้า ปางเมื่อ พระมนีชนะข้าศึกหม่มมาร พระภูบาลผู้วิเศษ ช่วยเหลือคำฮ้อนวอนให้หายทุกข์ร้อน ในเมือง คนและบนสวรรค์ เมื่อมีทุกข์โศกทั้งหลายให้สัตว์ หาย เจ็บป่วยตายจำนวนมาก พระเจ้าภูมิภาคคืด สงสารสัตว์อยู่ตลอด พระจึงให้พรอันเป็นมงคล เพื่อให้หายคำกั้วลและเดือดฮ้อนเป็นต้นว่า สรรพทุกข์ สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย สรรพ เสียดจังไร เจ็บป่วยใช้ทั้งภายในและภายนอกให้ หายออกไปไกล ตกหนีไปปากฟ้า</p> <p>ให้ผู้ข้าร้องเรียกเอาขวัญทั้งมวลในตัวตน เข้ามายังตัว เรียกขวัญเข้ามาสู่ตน คนป่วยเจ็บไข้ เชิญขวัญได้สามสิบสอง ตามทำนองแต่เกิด ขวัญกำเนิดสามสิบสองขวัญให้มาอยู่ในร่างกาย วันนี้ ขวัญเอย ขวัญศีรษะให้มาอยู่ศีรษะปัก ผม ทาน้ำมันหอมที่ขنداและขนคิ้ว ขวัญนิ้ว ซ้ายและขวา ขวัญเท้าทั้งคู่ รองเท้าแก้วอรบเจ้า อย่าได้ซัด่วนมา ฟ่าร้องรีบกลับมา ขวัญตาให้ มาอยู่ตาทั้งสองข้าง เจ้าอย่าหลิงวิ่งเล่นไปมา เชิญขวัญเจ้ามาอยู่กายทุกแห่ง ขวัญแข้งและ ขวัญขา ก็ให้มาวันนี้ มาเชิญขวัญเอย ขวัญปาก ให้มาอยู่ปาก อย่าเพื่อจนหลงไหล ขวัญหัวใจพา เที่ยว เจ้าอย่าได้คืดไปไกล ให้เจ้ามาวันนี้ เชิญ ขวัญเจ้ามาหลบอยู่ในเรือน ขวัญปีเดือนให้มาตัว เจ้า ขวัญศีรษะและขวัญผม ขวัญตมกลืนและ จมูก ขวัญมือผูกทั้งสองผิวกักขังคักมัดเอาไว้ ก็ให้ มาวันนี้ ขวัญหู ให้มาอยู่หูทั้งสองข้าง ขวัญเจ้าไป เที่ยวถ้ำและภูผา กับงู และพญาครุฑ พญานาค ข้อยจักเชิญเอาเทวดาบนฟ้ามาช่วยเรียกเอาขวัญ ขวัญฟันให้มาอยู่เป็นแถว</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ขวัญแหวและท้องน้อย ขวัญนี้วก้อย ให้มา สุปแหวน ขวัญคอคางและไหล่หน้า ก็ให้มาโฮ มแฮอยู่ประจำ เอหิ มะมะ อาคัจฉาหิณะ จะรันติ มะมะ อิทานิ ขวัญเจ้าจงมาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญเจ้ามาฮอดแล้วอย่าได้เที่ยวไปมา ตามรรคา และแหวห้วย ขวัญเจ้าไปเที่ยวสวนกล้วยเมืองผด ขวัญเข้าไปตักนาประเทศท่า เมืองผี ขวัญเจ้าไป เที่ยวในคิริและป่าไม้ฝิจับขวัญไว้ผูกคอกแต่อยู่ใน กลางดง ก็ให้มาสามื้อนี้ วันนี้ขวัญเจ้าไปลื้ออยู่ใน เมืองฝิมหะคักดีเพิ่นมัดผูกเฮียกเอาไว้ ข้าจักเฮียกเอาพระแก่นไท้โลกบาล ทั้งทำ มัฆวานผู้วิเศษ ผู้จบเพทมาช่วยปองเฮียกเอาขวัญ มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าหนีไปโฮ ก็ให้มา ขวัญ เจ้าหนีไปนาตาแฮกก็ให้มาขวัญเจ้าไปติดคาแอก กรงเหล็กใหญ่ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไป เที่ยวเล่นในป่าหญ้าคา ขวัญเจ้าเที่ยวไปมาอยู่ป่า ช้า ไปนุ่งผ้าอยู่เมืองผี พวกนาง ยกขนิมัดผูกไว้ ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ มาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไป กินเหล้าเมาล้มท่าวไปเล่นสาวผีเผตฮ้ายตน เจ้าให้ต่วนมา มาเยอขวัญเอย ให้เจ้าอยู่ลื้อในเฮือน ตนความกังวลบ่มัว ขวัญหัวเจ้าอย่าได้ค้ำ กลางคิน เดือนมืดเจ้าอย่าได้เที่ยวเขี้ยวค้ำ เดือน ค้ำเจ้าอย่าได้เที่ยวเล่น กลางเวินอย่าเที่ยวท่อง มาอยู่ห้องหอแก้วให้ชุ่มเย็น มาเยอขวัญเอย ให้ เจ้ามาอยู่เฮือนพื้นแป้น หล้าแฝกมุงหนา ให้เจ้า มาอยู่เรือนพื้นแป้นหล้าคามุงถี้ มาฮอดแล้วขวัญเจ้าอย่าได้เที่ยวโคจรเด็ก ออนซอนขวัญเจ้าอย่าได้ไปเที่ยวบ้าน ชักคร้านให้ เจ้านอนเฮือนนำพอนำแม่ นำลูกนำเต้า ให้เจ้ามา กินข้าวปุ้นแต่งใส่พา ของมวลมาพร้อมทุกสิ่งขุน จัดหา เขาเดาตาแต่งไว้แล้ว มาเยอขวัญเอยขวัญ แก้วเจ้าเข้ามาหาในกายาคนป่วยไข้ เจ้าอย่าได้ พาโลเฮฮ่วนจงฮีบต่วนพลันมา เจ้าบ่มาเทวดาสิ ตามซอกหาเอาเจ้าแล้ว เจ้าบ่ตำวามื้อมานี้</p>	<p>ขวัญแหวและท้องน้อย ขวัญนี้วก้อยให้มาสาม แหววน ขวัญคอคางและไหล่หน้า ก็ให้มาตัวเจ้า อยู่ประจำ เอหิ มะมะ อาคัจฉาหิณะ จะรันติ มะมะ อิทานิ ขวัญเจ้าจงมาวันนี้ ขวัญเจ้ามาถึง แล้วอย่าได้เที่ยวไปมา ตามป่าเขาและแหว ห้วย ขวัญเจ้าไปเที่ยวสวนกล้วยเมืองผี ขวัญเจ้าไปตัก น้ำประเทศ เมืองผี ขวัญเจ้าไปเที่ยวในภูเขาและ ป่าไม้ฝิจับขวัญไว้มัดคอกอยู่ในกลางป่า ก็ให้มา วันนี้ขวัญเจ้าไปหลบลื้ออยู่ในเมืองฝิมหะคักดี เขา มัดผูกเฮียกเอาไว้ ข้าจะเฮียกเอาท้าวจตุโลกบาล ทั้งทำมัฆวานผู้วิเศษ ผู้มีอาคมมาช่วยเรียกเอา ขวัญ มาเฮียกขวัญเอย ขวัญที่ติดหล่นอยู่ไร่ อยู่นา ไปติดอยู่กับแอกกรงใหญ่ ไปเที่ยวเล่นป่าหญ้าคา ขวัญเจ้าเที่ยวไปมาอยู่ป่าช้า ไปนุ่งผ้าเมืองผี พวก นางยกขนิมัดผูกไว้ ก็ให้มาวันนี้ มาเกิดขวัญเอย ขวัญเจ้าไปตีมเหล้าเมาล้ม ไปเล่นกับสาวผีเปรต ร้ายก็ให้รีบกลับมา มาเกิดขวัญเอย ให้เจ้าหลบอยู่ ในเรือนตนความกังวลไม่มี ขวัญหัวเจ้าอย่าได้ค้ำ กลางคิน เดือนมืดเจ้าอย่าได้เที่ยวเขี้ยวค้ำ เดือนดับ เจ้าอย่าได้เที่ยวเล่น กลางวันอย่าท่องเที่ยว มาอยู่ ห้องหอมงคลให้ชุ่มเย็น มาเกิดขวัญเอย ให้เจ้ามา อยู่เรือนพื้นไม้ หล้าแฝกมุงหลังคาหนา ให้เจ้ามา อยู่เรือนพื้นไม้หล้ามุงหลังคาชิดกัน มาถึงแล้วขวัญเจ้าอย่าได้เที่ยวไปมาตักดิน ขวัญเจ้าอย่าได้ไปเที่ยวบ้าน เกลียดคร้านให้เจ้า มานอนเรือนกับพ่อแม่และลูก มากินข้าวขนมจีน แต่งพาน ของมีทุกอย่างพร้อมทุกสิ่งได้จัดหา เขาเอามาแต่งไว้แล้วมาเกิดขวัญเอยขวัญแก้ว เจ้าเข้ามาหาในกายาคนป่วยไข้เจ้าอย่าได้เรอรอน จงรีบต่วนมา เจ้าไม่มาเทวดาจะตามค้นหา เอาเจ้าแล้ว เจ้าไม่รับมาวันนี้</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>นางนารถน้อยธรรณิจักไปผูกเอาเจ้ามา แล้วเจ้ายอดแก้วเพื่อนสี่ไปไล่เอาขวัญ เทวดาทุกหมู่ สะพู่พร้อมคอยทาง มาเยอขวัญเอย มีทั้งข้าว แกงไก่ต้มคาวพร้อมพริ้วหวาน พาคำตั้งของกินดีสิ้นหลาก มูลมากล้นพาแก้วและพาทอง เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ห้องเสวยพาเทวราช อย่าคะคลาดแคล้วแว่นหนึ่ของกินดีมีทุกอย่าง เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ปรางค์แก้วดอมหม่วงศา ทั้งตายายพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแก่ ลูกหลานเหลน ทั้งจิวควายและช้างม้า ช้อยข้าพร้อมหมู่ทาส มาเยอขวัญเอย</p> <p>มาฮอดแล้วให้เจ้าอยู่เย็นสบาย หายโศภภัยทุกข์โศก วิปโยคแค้นหนักหนา ขอให้คิงเจ้าหายโรคาพยาธิฮ้าย เจ็บแข็งให้ลา เจ็บตาและปวดท้อง ทุกที่ห้องเจ็บในคิงตัว ทั้งปวดหัวและปวดไหล่ เชิญขวัญเจ้าไต่เต้าเข้ามาคิง มาอยู่อิงในตนอนอย่าได้ขาดให้หายโศภภัยพยาธิ ทั้งอุบาทว์ และอันตรายทั้งภายในและภายนอก ขวัญเจ้าออกไปไกลคิงก็ให้มา มาเยอขวัญเอย มาฮอดแล้วเจ้าอย่าได้หนี ยืนพันปียาวยิ่งขวัญ แก้วกิงจงมาอยู่ฟากนาก็ให้มา อยู่ฟากผาก็ให้ย่างขวามมาฮ่อมห้องเคหา อุอะ มุอะ มูลมา ชยะตุพะวัง ชยะมังคะลัง โสทธิเต โหตุ สัพพะทา ต่อแต่นี้เมื่อหน้า</p> <p>ขวัญเจ้าให้ยอมมั่นยืนนาน ตลอดกาลฮอดอายุชัย ให้ขวัญเจ้ามั่นเหมือนดั่งเขาจักรวาล ให้เจ้ามั่นเที่ยงเหมือนพระนิพพานบ่คลาดแคล้ว อยู่มั่นแล้วสวัสดิ ฮ้อยพันปีเจ้าอย่าได้เฒ่า</p> <p>เก้าหมื่นปีเจ้าอย่าได้ชรา</p> <p>ที่ขมายโก โหตุ สัพพะทา อโรคะ ภาเยา เวรา โสกา สัตตุ อุปัททวา อนกา อันตรายาปี วินัสสันตุ จะ เตชะสา ชยะ สิทธิ ธนัง ลาภัง โสทธิภาคะยัง สุขัง พลัง สิทธิ อายุ จะ วัฒนโณ จะ โภคัง วุฑฒิ จะ ยสวา สะตะวัสสา จะ อายุ จะ ชยะ สิทธิ ภาวันตุเต</p>	<p>นางธรรณิจะไปผูกเอาเจ้ามา แล้วเจ้ายอดแก้ว เขาจะไปไล่เอาขวัญ เทวดาทุกหมู่พร้อมคอยทาง เชิญขวัญมา มีทั้งข้าว แกงไก่ ต้มไก่ อาหารคาวหวาน พาทองตั้งไว้มีของกินดีหลากหลายอย่าง มีมากล้นพาเงินและพาทอง เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ห้องเสวยจัดอย่างดี อย่านได้หลบหนี ของกินดีมีทุกอย่าง เชิญขวัญเจ้ามาอยู่ประสาทแก้วพร้อมวงศ์ตระกูล ทั้งตายาย พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ลูก หลาน เหลน ทั้งจิวควายและช้างม้า และข้าทาสบริวารมาเถิดขวัญเอย</p> <p>มาถึงแล้วให้เจ้าอยู่สบาย หายโรครภัยไข้เจ็บ ทุกข์โศก ขอให้ตัวเจ้าหายโรครภัยร้ายเจ็บขา เจ็บตาและปวดท้องทุกอย่างที่เจ็บปวดในกาย ทั้งปวดหัวและปวดไหล่ เชิญขวัญเจ้าได้กลับมา มาอยู่ในตัวตนอนอย่าได้ขาด ให้หายโรครภัยสิ่งชั่วร้ายทั้งภายในและภายนอก ขวัญเจ้าออกไปไกลตัวก็ให้กลับมา มาเถิดขวัญเอย มาถึงแล้วเจ้าอย่าได้หนี ขวัญยืนพันปียาวยิ่ง แก้วกิงอยู่ฟากน้ำก็ให้มา อยู่ฟากผาก็ให้เดินข้ามมา มาร่วมบ้านขอความสุขสวัสดิจึงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ตั้งแต่นี้ไป</p> <p>ขวัญเจ้าให้ยอมมั่นยืนนานตลอดถึงอายุชัย ให้อายุเจ้ามั่นคงเหมือนดั่งเขาจักรวาล ให้เจ้ามั่นคงเหมือนพระนิพพาน อยู่มีความสุขถึงร้อยปี</p> <p>เจ้าอย่าได้ชรา เก้าหมื่นปีเจ้าอย่าได้ชรา</p> <p>ขอท่านจงมีอายุในกาลทุกเมื่อ ขอความไม่มีโรครภัย และเวรทั้งหลาย ความโศก ศัตรู และอุปัทวะทั้งหลาย อันตรายทั้งหลายอันเป็นอเนก จงพินาศไปด้วยเดช ขอความชนะ ความสำเร็จ ทรัพย์ ลาภ ความสวัสดิ ความมิตชค ความสุข กำลัง สิทธิอายุและวรรณะ โภคะ ความเจริญ และความเป็นผู้มียศ และอายุยืนยาวร้อยปี ในกาลทุกเมื่อเทอญ และความสำเร็จกิจในความเป็นอยู่ จงมีแก่ท่านเทอญ</p>

19. คำสุ่ขวัญหลวง

เพ็ชร งามศิริ. (2559, 24 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิชยะมงคล เลิศล้ำสุทธิเดชเสถียร ยศ ยอแยงคุณคู่ตนมวลพร้อม รัตนะแก้วสาม ประการ กัมกราบ เขิญมาช่วยค้ำค้ำแก้วขอขวัญ แต่ก่อน บัดนี้ ข้าจักเขิญเอาปวงท้าว เทพาพรหม โลก เขิญทั้งเทพพระแผ่นหล้าหลายชั้นให้ช่วยชู แต่ก่อน เขิญทั้งครุฑนาคน้ำนาง นาคคงสมุทร จตุโลกราชาคู่ตนต้นต้อน แม่นว่าขวัญเขินค้ำ โพรงขวงขามลาด ก็ดีก่อน เขิญไต่เต้าขวัญ เข้าคอบคิง แต่ก่อน</p> <p>บัดนี้ข้าจักเขิญขวัญน้อยนงเยาว์เยื้องย่าง มาก่อน เจ้าอย่าได้ช้าเฮ้อฮ้อนฮีบมา พ่อแม่เจ้าต้ม ไข่ไว้ตั้งแต่งพาขวัญ นานามีคู่สู่อันมวลพร้อม มีทั้ง แพรวชาวล้วน แพรวแดงเข้มเขียวเทียมเทาอ่อนก็มี มีทั้งเทศทองไข่เทียมเนื้อนุ่งทรง มีทั้งพาหวาน พร้อมพา คาวขึ้นไขว้ พ่อแม่ต้มไข่ไว้ประสงค์ชวน สูตรขวัญ เขิญเยอขวัญเยอ เขิญทั้งขวัญหัวเกล้า เกศาเสด็จด่วนมาก่อน เขิญเจ้ามาฮ่วมห้องเฮื่อน ยาวอยู่เย็น มีทั้งเตียงสูงซ้นหนาสะอาด สาดเสื่อ ซ้นหมกกล้วยกลิ้งเส้นแห่ สนุกยิ่งแม่นมุ้งมานับบด มีทั้งหมอนหัวลายแส้วคำแกมแก้ว มาลาลันเป็น ถันแถวถี ละอองอุตเฝ้าในห้องหั้นหอม เขิญเยอ ขวัญเยอ</p> <p>เขิญทั้งโลมาแม่มโน คองคิ้วก่องๆ ให้เจ้า มาลูบไล่ทาแป้งป่นหอม เขิญเยอขวัญเยอ เขิญทั้ง ขวัญชาเล็บเปื่องตีน มือพร้อมพริ้ว ให้เจ้ามาอยู่ ซ้นปลายนิ้วปงหนา เขิญทั้งจักขุแก้วตาใสทั้งคู่ ให้เจ้ามาอยู่ใส ส่องแจ้แสงเข้าอย่ามีดมัวเขิญเยอ ขวัญเยอ เขิญทั้งขวัญทันตาเขี้ยวเป็นแถวถันพันถี่ ยามเมื่อใส่ชี่แล้วคำปีสูปงาม ให้เจ้ามาเสวยข้าว ขาวงามหอมอ่อน มีทั้งปลาป่นปิ้งประสงค์จ้ำแจ้ว บอง มันหลากหลายสาเชื้อปิ้งจี่เจียวจิ้น</p>	<p>ขอพรอันประเสริฐ ขอความเป็นสิริมงคล ส่องแสงสว่าง พระรัตนตรัยทั้งสามประการ กัมกราบอัญเชิญมาช่วยเซ็ดค้ำขวัญด้วย บัดนี้ข้าพเจ้าจะเขิญเอาปวงท้าวเทวดา ท้าวจตุโลกบาล เขิญทั้งเทพแห่งลม ให้ช่วยชู เขิญทั้งพญาครุฑ พญานาค พระแม่คง ท้าวจตุโลกบาทุทุกตน แม่นว่าขวัญจะเขินอาย อยู่ในโพรง ก็ดีด้วย เขิญกลับมาเข้าสู่กายตนด้วย บัดนี้ข้าจะเขิญขวัญน้อยนงเยาว์ย้ายกลับมา ก่อน เจ้าอย่าได้ช้าเร็วรีบกลับมา พ่อแม่ต้มไข่ใส่ พาขวัญไว้ มีหลากหลายอย่าง มีทั้งแพรวขาว แพรว แดงเข้ม สีเขียวสีเทาอ่อนก็มี มีทั้งอาหารหวาน คาว พ่อแม่ต้มไข่ไว้ประสงค์รับขวัญเขิญมา ขวัญเยอ เขิญทั้งขวัญหัวเกล้าเกศามาด่วนมาก่อน เขิญเจ้ามาอยู่บ้านเราให้มีความสุข มีทั้งเตียงสูง มี ทั้งที่นอนที่สะอาดกลิ่นหอม สนุกยิ่งมีทั้งมุ้ง ผ้ามานใช้กำบัง มีหมอนลาย มีมาลัยวางเป็นแถว ชิดกัน ส่งกลิ่นหอม เขิญขวัญมาเยอ</p> <p>เขิญทั้งเลือด คิ้วเกลี้ยง ๆ ให้เจ้ามาทาแป้ง ฝุ่นหอม เขิญมาขวัญมา เขิญขวัญชา เล็บ ข้างเท้า มือมาพร้อมเพรียง ให้เจ้ามาอยู่ซ้นปลายนิ้ว เขิญทั้งดวงตาใสทั้งคู่ ให้เจ้ามาอยู่ใสส่องสว่างเข้า เย็น อย่ามีดมัว เขิญมาขวัญมา เขิญทั้งขวัญพัน เรียงสวย เมื่อเวลาใส่ชี่แล้วคำรูปงาม ให้เจ้ามากิน ข้าวขาวงามหอมอ่อน มีทั้งป่น ปิ้ง ประสงค์จะจิ้ม น้ำพริก มีหลากหลายอย่าง ปิ้ง จี่ เจียว</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>อยู่ถ่างทรงความสุขชอบพระทัยของไท้ เชิญเยอ ขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญตโงหนั่งเนื้อคิงบางเนื้อคอง เชิญเจ้ามาเอ้ยย่องทรงผ้าดอกคำ ให้เจ้ามาทวยทรง ผ้าผืน งามเนื้ออ่อนให้เจ้ามาอยู่ซอฮันยีนยามัน หมื่นปี อายุยีนยามันพันปีเป็นเขต ผุงหมู่ โปยพยาธีย้ายหิดเฮื้อนอย่าได้มีเชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งมังสังขึ้นในดิงน้อยอ่อน ให้เจ้ามาสู่ ซอฮันใน เนื้อคู่ฮัน อย่าได้เป็นพยาธีย้ายต้องโรค บังเปียด อย่าได้เจ็บป่วยไซในเนื้อหน่วงหนาว เชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญนหารูเอิ้นนั้นลม ทรงเทียวทอง ก็ให้มาอย่าได้เจ็บปวดทอ้งเส้นเอ็น อ้าง เจ้าอย่าจ้ง เชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญอิฐ ตั้งตามขาแขนข้อ ดูค่อตั่งตามเนื้อทัวคิง เชิญทั้ง ขวัญอิฐมิญซังเยื่อในกระดูก ก็ให้มา ผุงหมู่ โปยพยาธีย้ายหมากเฮ็ง ผ้าให้พ่ายพัง เชิญเยอ ขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญวิกังม้ามเนาในนิทะเหนง ให้เจ้ามาอยู่ซอฮันในโครงกำฝายหลังนั้นเนอ ทหยัง นั้นหัวใจคองอาจ เจ้าหากเป็นผู้คึดฉลาดฮู้เห็น แฉ้งฮิตคลอง ให้เจ้ามาชมห้องในคิงคราบเก่าเจ้า เนอ เข้าสู่โครงคราบเจ้าอย่าฟ้าวหน่ายซัง ยกะนัง น้อมขวัญตบมาเป็นหมู่กันเนอ ขวัญกิโลมะกังพังผืด เชิญทั้งขวัญนั้นให้มา พร้อมพรำมวล เชิญทั้งขวัญปีตตะตีกำให้มาไว แวนเทียว เชิญทั้งขวัญปีปลาลังปอดปุง ก็ให้มา ปีหะกังก้อนขวัญไตให้ฮีบค่วน เชิญทั้งขวัญ อันตัง ไล่ฟงหลวงป้างใหญ่ เชิญทั้งอันตคณังไล่ร้อย ให้มาพร้อมพรำเสมอ เชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้ง กรีลัง ก้าอาหารกินของเก่า อุทริยังเชิญเอาขวัญ อาหารใหม่อยู่ซอฮันเข้ามาถ้อนเทียวพลัน เชิญเยอ ขวัญเยอปีตตัง ขวัญปีเปื้องภายในชมเพื่อนก็ให้มา เชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญ เสมหะห้อยคอคคือ เสลดก็ให้มา เชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญบุโพ น้ำหนองในนมเนา ก็ให้มา ไหลอาบย้อยในเนื้อ ให้ชุ่มฮัน</p>	<p>สบายและสุขสำราญใจ เชิญมาขวัญมา เชิญทั้ง ขวัญหนึ่งเนื้อตัวบางเนื้อข้าง เชิญเจ้ามาแต่งตัว งามผ้าดอกคำ ให้เจ้ามาใช้ถุงฝางามเนื้อนิ่ม ให้เจ้า มาอยู่ยีนยามันหมื่นปี สิ่งไม่ดี ชั่วร้ายอย่าได้มี เชิญมาขวัญเยอ เชิญทั้งเนื้อในร่างกายน้อยอ่อน ให้เจ้ากลับมาสู่ตนทุกอัน อย่าได้เป็นโรคร้ายมา ทำอันตราย อย่าได้เจ็บป่วยไข้หนาวในกาย เชิญมาขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญเส้นเอ็นทั้งลมทอ้ง ก็ให้มา อย่าได้เจ็บปวดทอ้งเส้นเอ็น เชิญมาขวัญมา เชิญทั้งขวัญข้อต่อตามขา แขน คอ กระดูกต่อตั่ง ตามเนื้อ ทัวร่างกาย เชิญทั้งขวัญข้อต่อกระดูก ก็ให้มา โรงมะเร็งทั้งหลายให้สลายไป เชิญมา ขวัญมา เชิญทั้งขวัญม้าม หัวใจเข้มแข็งให้เจ้า มาอยู่ในโครงข้างหลังนั้น และขวัญหัวใจดุสง่า งาม เจ้าเป็นผู้ฉลาดรู้เห็นตามทำนอง ให้เจ้า ขึ้นชมร่างกายตนเอง เมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้ว อย่าเบื่อหน่ายเกลียดชัง ทั้งขวัญตบมาเป็น เพื่อนกัน ขวัญพังผืด เชิญทั้งนั้นให้มาพร้อมทั้งสิ้น เชิญทั้งขวัญน้ำดีให้มาไวอย่าแวะเทียว เชิญทั้ง ขวัญปอด พุง ก็ให้มา ไต ให้รับมาค่วน เชิญทั้ง ขวัญลำไส้เล็กใหญ่ เชิญทั้ง ลำไส้ร้อยพร้อม เพรียง เชิญขวัญกรีสั่งอาหารเก่า อุทริเชิญอาหาร ใหม่มาอยู่รวมกันโดยไว เชิญมาเกิดขวัญเยอ ขวัญน้ำดีข้างซ้ายภายในนั้น ชมเพื่อนก็ให้มา เชิญมาเกิดขวัญเยอ เชิญเสมหะในคอคือ เสลด ก็ให้มาเชิญมาขวัญมา เชิญทั้งขวัญน้ำหนองอัน บวมเนาก็ให้มา ไหลย้อยในเนื้อให้ชุ่มฮัน</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เชิญทั้งขวัญโลหิตั้งแดงเข้มภายในนองเลือด ก็ให้ มาปได้มี เหือดแห้งโตเนื้อชุ่มเลิง เชิญเยอขวัญ เอย เชิญทั้งเสโทน้ำในคิงเป็นเหือ ไคลค้ำวไหล อาบย้อย บมีแห่งเหือไคล ก็ให้มา เชิญทั้งขวัญ เมโทมันชั้นเปลวมันไซต่อเคียนคาคเนื้อให้มา พร้อมพรั้มวล ให้เจ้ามาสรงน้ำคนที่ล้างเหือ ยามเมื่อไคลคาค เนื้อให้สรงน้ำอาบสี เชิญเยอ ขวัญเอย</p> <p>เชิญทั้งอัสสู่น้ำนัยนตาไหลหยาด ชลเนตร ย้อยฮำหน้าให้ด้วนมา เชิญทั้งขวัญวสาน้ำมัน แหลวไหลลวง ไหลเข้าทั่วห้องเทียวเท้าทั่วคิงก็ให้ มา เชิญเยอขวัญเอย เชิญทั้งขวัญเขโพน้ำลายไหล เหลือปากก็ให้มา มีทั้งชั้นหมากพร้อมบุหรีซ้อมใส่ ชวย ให้เจ้ามาชมซ้อนชั้นสลาหลายภาค มีทั้ง หมากพลูพรั้มพร้อมจอมเจ้าค้อยเสวย มาเยอขวัญ เอย กล้วยตีบช้อยหน่วยใหญ่หวานดี เชิญมาเสวย พรั้มวลแฮไว้ มาเยอขวัญเอยเชิญทั้งนาสิกข้าง สูตังโดยด้วนมาก่อน ชุ่มกมีมาก ลันสองเบื่อง ก็ให้มา อย่าได้ไปคาค้างสูตังสิ่งบ่อก ให้เจ้ามา เยอขวัญเอย ให้เจ้ามาสรงน้ำคน ที่ล้างส่วย ให้เจ้าสระส่วยล้างกระบวนหน้าให้ผ่องใส เชิญเยอขวัญเอย</p> <p>เชิญทั้งขวัญละสิกายาง ไซซ้ออ่อนให้เจ้ามา อยู่ซ้อนในซ้อบ่อน ขอเชิญทั้งขวัญมุดตั้งน้ำมูตร แหลวไหลทุกขยัก ก็ให้มา ปวดท้องเยี้ยวคั้นขอ เว้นหลักไกล ทุกข์บ่น้อยฮานเยี้ยวแดงเหลือง เชิญเยอขวัญเอย เชิญทั้ง มตถเกก้ากะโมงหัว อันใหญ่ ก็ให้มา เชิญเยอขวัญเอยเชิญทั้งขวัญ มตถลจค์มันสมองมาอยู่ ซ้อนผญากล้าเลื่อนไหล เชิญเยอขวัญเอย เชิญทั้งขวัญหัวพร้อมหุดาคิ้ว ก่อง ๆ เชิญเจ้าทางเอ้อยอดิงเนื้อค้อยอยู่ดี ให้เจ้า ยีนยาวมันทันตาตั้งอยู่ดีเยอ อย่าได้ค้อยโค่นค่าง คลอนล้มหล่นเสียแค้นให้เจ้ามาอยู่ซ้อนชาว เชื้อชาติคน</p>	<p>เชิญทั้งขวัญโลหิตั้งแดงเข้มภายในนองเลือด ก็ให้มาอย่าแห่งให้ชุ่มเนื้อชุ่มเย็น เชิญมาขวัญมา เชิญทั้งเหงื่อไคลในกาย ไหลอาบย้อยไม่มีเหงื่อ ไคลแห่งก็ให้มา เชิญทั้งขวัญมันชั้น เปลวมันซ้อ ต่อ ในเนื้อให้มาพร้อมเพรียงทั้งหลาย ให้เจ้ามา อาบน้ำล้างเหงื่อ เมื่อยามที่ละคายเคืองเนื้อตัวให้ อาบน้ำซัดสี เชิญขวัญมา</p> <p>เชิญทั้งขวัญน้ำตาไหลหยาดในตาหยดตาม ไบหน้า ให้รีบมาด้วน เชิญทั้งขวัญมันแหลวไหล สะตวก ไหลเข้าทั่วห้อง เท้า ร่างกาย ก็ให้มา เชิญขวัญทั้งน้ำลายไหลเหลือล้นปากก็ให้มา มีทั้ง ชั้นหมากพร้อมบุหรีห่อให้สวยงาม ให้เจ้ามาชื่น ชมชื่น หลากหลาย มีทั้งหมากพลูพรั้มพร้อมจอม เจ้าค้อยกิน มาเชิญขวัญมา กล้วยตีบมีลูกใหญ่ หวานดี เชิญมากินพร้อมเพรียง มาเชิญขวัญมาทั้ง หน้าผากข้างรูจมูกโดยรีบด้วนมาก่อน น้ำมูกมี มากลันสองทั้งสองข้างก็ให้มา อย่าได้ค้ำงอยู่ จมูกให้เจ้ามาขวัญมา ให้เจ้ามาอาบมา มีคนค้อย ชวย ให้เจ้าอาบน้ำ ล้างไบหน้าให้ผ่องใส เชิญมาขวัญมา</p> <p>เชิญทั้งขวัญน้ำไซซ้ออ่อน ให้เจ้ามาซ้อนใน ซ้อต่อ เชิญทั้งขวัญน้ำปัสสาวะ ไหลทุกขยัก ก็ให้มา ปวดท้องปัสสาวะลำบากขอให้หายไว เป็นทุกขเมื่อปัสสาวะเป็นสีแดงเหลือง เชิญมาขวัญมา เชิญทั้งขวัญสมองหัวใหญ่ก็ให้มา เชิญมาขวัญมา เชิญทั้งขวัญมันสมองมาอยู่พร้อม เชิญมาขวัญมา เชิญทั้งขวัญหัวพร้อม หู ตา คิ้ว เกลี้ยงเชิญเจ้าให้มาอยู่ในตัวให้อยู่ดี ให้เจ้ามีอายุ ยีนยาวมันคงอยู่ดี อย่าได้เจ็บไข้ได้ป่วย ให้เจ้ามาอยู่รวมกับคน</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>อย่าได้ไปปนเชื้อแนวผีผิตชาติ อย่าได้ไป อยู่ซ้อน ชาวเชื้อชั่วสูง โกลพงค์เชื้อชาวคนครองยากจริง แห้วอย่าได้ไปอยู่ซ้อนชาวน้ำนาคคำ อย่าได้ไป เขยชมก้าตอมคนประเทศอื่น บุญบ่สร้างศีลนั้น บ่ห่อนมี เมืองเฮาส์สร้างสมภารอยู่ทุกเมื่อ ชมชื่น สร้างศีลช้อยอยู่สู่วัน อันว่าองค์พุทธเจ้าจอมคุณ ปางก่อนกายพุ้น เพิ่นกะสมสืบสร้างชมพูพุ้น ทีปเฮานี้แห้ว ก็จริงได้ผาบพุ้นเป็นหน่อโพธิสัตว์ จึงได้ตรัส เป็นสัพพัญญูยอดธรรมเทศไว้ เชิญเยอขวัญเยอ เชิญทั้งขวัญตีนพร้อมขวัญมือนี้ว้ออ่อนๆ ให้เจ้ามาสอดแหวนหว่างก้อยกระจอนน้อยใส่หู เจ้าผู้บุญชูสร้อยสมงามเสมอหล่อ พ่อแม่ คืดฮอด เจ้าหิวให้รุ่งหา ตายายให้หิวหาหุยสูง ผุ่งพุ้น้อง ชาวบ้านเพิ่นบ่ซัง เพิ่นก็ฮักแจ่มเจ้า ชมจูบจอม ขวัญแท้แห้ว ให้เจ้าลีลาเดินด่วนมาอย่าช้า ให้ เจ้าลีลาเข้าสูบดึงคาบเก่า เจ้าเนอ ผุ่งพุ้น้องเห็น แล้วยื่นชม ชยะตุ ะวัง ชยะมั่งคละ อุอะ มุมะ มุลมา ทะวัตติงสาการัง กิงการะณัง อะหังปีตัง นะชานามิ อุกาสะ วันทามิ บัดนี้ข้าจักเชิญทั้งเทพาห้องทิพนำเอา ขวัญอ่อนน้อยมาให้เทียวพลัน แต่ก่อนองค์ พระอาทิตย์ท้าวทรงแทนอีสาน ให้เจ้าทรงงิ้วทอง ด่วนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมามวลมอบ ขอไถ่ น้อยนำเจ้าแจ่มสมร ผุ่งข้าตกแต่งไว้ครบเครื่อง บรรณาการ มีวรรณสีคองดี แดงล้วน เชิญทั้ง พระจันทร์ลำลือเกียรติก้องโลก เจ้าก็เนาใน ประเทศเบื่องบูรพาพุ้นพ่างไกล ให้เจ้าชี้ครุฑแก้ว เสด็จด่วนลอยลม นำเอาขวัญน้อยมาอย่าช้า บรรณาการเข้ามีสีเสดมุย ตกแต่งไว้ถนอมต่อนไถ่ ขวัญ เชิญทั้งพระอังคาร ท้าวทรงนครคราวเคร่ง เจ้าก็เนาอยู่เบื่องอากาศพุ้นนั้งปอง ให้เจ้าทรง แมวทองด่วนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมามวล มอบ ผุ่งข้าตกแต่งไว้ครบเครื่องบรรณาการ มีวรรณสีชมพู่องดูควรย่อง</p>	<p>อย่าได้ไปอยู่กับผีต่างชาติ อย่าได้ไปรวมอยู่กับสิ่ง 'ไม่ดี โกลผู้คนดูแลลำบากจริงแท้ อย่าได้ไปอยู่กับ พวกพญานาค อย่าได้ไปชมเขยพร้อมประเทศอื่น บุญทาน ศีล ไม่ทำอะไรไม่มี เมืองเราสร้างสิ่งของ อยู่ตลอดเวลา ทำบุญ ทำทาน รักษาศีลอยู่ทุกวัน เมื่อสมัยก่อนพระพุทธเจ้าท่านได้สะสมบุญ เมื่อครั้งเรามีชมพูทวีปโน้น จึงได้เกิดมาเป็น พระพุทธเจ้าจึงได้สั่งสอนหลักธรรมไว้ เชิญขวัญมา เชิญขวัญเท้ามาพร้อมขวัญมือนี้ว้างาม ให้มาสวมแหวนนี้ว้างและทัดดอกไม้กระจกร เป็น ผู้มีบุญช่วยหนุนรูปงาม พ่อแม่คิดถึงขวัญเจ้า อย่าได้ร้องไห้หา ตายาย ญาติพี่น้อง ชาวบ้าน ไม่มีใครเกลียด มีแต่คนรัก ชื่นชม ให้ขวัญเจ้า เรียกกลับมาสู่เจ้าของอย่าช้า ให้เจ้ากลับมาสู่ตน เหมือนเดิม ญาติพี่น้องเห็นแล้วชื่นชม ชยะตุ ะวัง ชยะมั่งคละ อุอะ มุมะ มุลมา ทะวัตติงสา การัง กิงการะณัง อะหังปีตัง นะ ชานามิ อุกาสะ วันทามิ ข้าจะเชิญทั้งเทวดาบนสวรรค์นำเอาขวัญ อ่อนน้อยมาให้เทียวโดยไวก่อน พระอาทิตย์ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เจ้า ชีวทองด่วนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมา ทั้งหมดมามอบ ขอไถ่ขวัญน้อยกับสาวงาม พวกข้าตกแต่งเครื่องบรรณาการ มีสีสันสดใสแดง ล้วน เชิญทั้งพระจันทร์เกียรติก้องโลก เจ้าก็อาศัย อยู่ในประเทศทางทิศตะวันออกทางนั้นฟากฟ้า ไกล ให้เจ้าชี้พญาครุฑแก้วลอยลงมาด่วนอย่าได้ ช้า บรรณาการมีสีส้ม สีม่วง ตกแต่งไว้พร้อม เตรียมรับขวัญ เชิญทั้งพระอังคารท้าวอยู่ปกครอง เมืองผู้เคร่งครัด เจ้านั่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียง ไตโน้น ให้เจ้ามาชี้แมวทองด่วนมาอย่าช้า เอา ขวัญน้อยนำมาทั้งหมด พวกข้าตกแต่งเครื่องไว้ บรรณาการมีหลายชั้นสีชมพูน่าชื่นชม</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เชิญทั้งพระพุท ท้าวทรงแท่นทางทักษิณให้เจ้าทรงสี่ไต่ควนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมามวลมอบฝูงข้าตกแต่งไว้ครบเครื่องบรรณาการ มีวรรณสีคองดีเขียวล้วน เชิญทั้งพระเสาร์เจ้าทรงที่หริดี ให้เจ้าทรงพญาเสือด่วนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมามวลส่งเร็วก่อน ฝูงข้าตกแต่งไว้ครบเครื่องบรรณาการสีด้าแดงมีคู่สู้อัน มวลพร้อมเชิญทั้งพระพลหัทสบดีท้าวจอมครุณญามาก เจ้านานั่งเบื่องปัจฉิมพูนปางไกล เจ้าก็ขึ้นนาคแก้ว นานั่งภาวนา ให้เจ้านำเอาขวัญควนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมามวลมอบ ฝูงข้าตกแต่งไว้ครบเครื่องบรรณาการมีวรรณขาวม่วง งามมวลพร้อมเชิญทั้งพระราหูน้อย ทรงฤทธิสิทธิเดช เจ้าก็เนาประเทศเบื่องพายัพ โคจรพูนนั่งปองให้เจ้าทรงหนูทองควนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมามวลมอบ ฝูงข้าตกแต่งไว้ค้ำแหล้มอบมวลขอทานถอน ไถ่ขวัญตอมเจ้า ขอไถ่หน่อยแนวเชื้อชาติดูอันว่า บุญชูช่วยพระศุภร์เกษมสมสะอาด เจ้าก็เนาประเทศเบื่องอุครก้าฝ่ายเหนือเจ้าขึ้นขี่ ช้างเดินคั้นล่องมาอ้อมเอาขวัญอ่อนน้อยขึ้นขี่คอสารบรรณาการเหลือง แต่งฮองโฮมท่า เจ้าจงผายโผดให้ถนอมเลี้ยงช้อยอดู แต่ก่อน</p> <p>เชิญทั้งปวงท้าวเทพาพรหมโลก กับทั้งเทพแผ่นหล้าหลายชั้นช่วยแสดแต่ก่อน ครั้นว่าขวัญเจ้ามาฮอดห้องเฮือนชานเคยอยู่ ให้เจ้าหายพยาธิฮ้อนในเนื้ออยู่เย็น ให้เจ้ายืนยาวมันพันปีเป็นเขตฮ้อยประเทศท้าวให้มาน้อมช่วยสิน ไต่โลกอ้างให้ลืออาจมหาคุณ มณเฑียรมี หมื่นนางมาล้อม นานาเพียงรังสีโถมต่างประดับมิ่งมางามได้ลูปแนน แขนกลมกล้วยสีพราว เฟิงฮูป คิ้วก่องกล้วยสีเกลี้ยงเก็งอินทรย์ภูถ่างชมเซยซ้อนเสนาหาอ้อยอินสนุกยั้งล้ำเมืองฟ้าเก็งกัน</p>	<p>เชิญทั้งพระพุทให้มาทางทิศใต้ให้เจ้านำควนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมาทั้งหมด พวกข้าตกแต่งเครื่องบรรณาการมีหลายชั้นสีสดใสดี สีเขียวล้วนเชิญทั้งพระเสาร์ให้มาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ให้เจ้าขี่พญาเสือด่วนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมาทั้งหมด พวกข้าตกแต่งเครื่องไว้พร้อมบรรณาการ สีด้า สีแดง ไว้เป็นคู่ เชิญทั้งพระพลหัทสบดีครุผู้มีปัญญา เจ้านั่งข้างทิศตะวันตกทางโน้นอยู่ไกลให้เจ้าขี่พญานาคแก้ว อยู่นั่งภาวนา ให้เจ้านำเอาขวัญควนมา อย่าช้า เอาขวัญน้อยมาทั้งหมด พวกข้าตกแต่งเครื่องบรรณาการมีหลายชั้นไว้พร้อม มีชั้นสีขาวสีม่วง งามพร้อม เชิญทั้งพระราหูน้อยผู้มีฤทธิ์เดช เจ้านั่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เดินไปมาทั้งนั่งทั้งยืน ให้เจ้าขี่หนูทองควนมาอย่าช้า เอาขวัญน้อยนำมาทั้งหมด พวกข้าได้เตรียมอาหารไว้ทั้งหมดขอไถ่ถอนพร้อมเจ้า ขอไถ่หน่อยตามเชื้อชาติทุกอันดังกล่าว บุญชูช่วยพระศุภร์ให้ปลอดภัยมีความสุขสะอาด เจ้าอยู่ทางประเทศทิศเหนือทางด้านเหนือเจ้าขึ้นขี่ช้างเดินทางมาก่อน อ้อมเอาขวัญอ่อนน้อยขึ้นขี่คอช้าง มีเครื่องบรรณาการสีเหลืองตกแต่งไว้รอ เจ้าผายผอมให้ข้าถนอมเลี้ยงก่อน</p> <p>เชิญทั้งปวงพระพรหม ท้าวจตุโลกบาล กับทั้งเทวดาช่วยก่อน เมื่อกว่าขวัญเจ้ามาที่บ้านเรือนที่เคยอยู่แล้ว ให้เจ้าหายจากโรครภัยอยู่เป็นสุข ให้เจ้ามีอายุยืนยาวมันคงพันปี ร้อยประเทศให้มาอ้อนน้อมช่วย ทั่วโลกยกย่องเชิดชูบารมี พระราชฐานมีนางสนมมานั่งห้อมล้อมเคยรับใช้ประดับตกแต่งเสื้อผ้าอาพรด้วยความสวยงาม แขนกลม มีผิวพรรณรูปงาม คิ้วเกลี้ยงสวยงาม พระอินทร์สำราญชื่นชมความสวยงามมีความสุขเหมือนอยู่บนเมืองสวรรค์</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ทุกคำเข้าเสียงเสพนดนตรีฝูงหมูนารีกวัดแกว่ง วิชาซำยอนันตังต้อเต็มฉางแสนโกฏฐิ สะพรั่งซำง แสนต้อแต่งการ ฝูงหมู่ม้าหิงห้าวเอ้อ อัจจอนคำ ฝูงเสนาทรงแห่แห่นหลังม้า ถือธงหน้านำ หลังหลายหมื่น แหนแห่เจ้าจอมสร้อยอยู่สู่วัน ฝูงหมู่อ้อยประเทศด้าววงโลกเขาชาม โยธามี หมื่นเมืองมาน้อมอยู่ถ้ำยินสนุกสร้างศีลทาน ทุกเมื่อ เชิญสมเด็จพะแจ่มเจ้ายืนมั่นหมื่นปี ก็พอก่อน ทีฆายุโก โทตุ ชยะสิทธิ ภาวันตุ เต</p>	<p>มีเสียงเพลงขับกล่อมให้กันทุกเช้าค่ำมีนางมาร่าย รำ มีทรัพย์สมบัติเต็มพระคลังสิบล้าน พรั่งพร้อม ช่างมากมาย มีทั้งพวกม้า มีอำมาตย์ถือธงเดิน นำหน้ามีหลายขบวน ห้อมรอบเคยรับใช้อยู่ทุกวัน ร้อยประเทศโดยรอบต่างเกรงขามเดินทาง ไปทางไหนมีคนหมื่นคนมาอ่อนน้อม มีความสุข สร้างบุญ ทำทานมิได้ขาด เชิญท่านอายุยืนนาน มั่นหมื่นปี ขอให้ท่านมีอายุยืนนาน</p>

20. คำสุ่ขวัญคนขวัญก่อง

ขุน เหล่าโสก. (2558, 29 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>โอมนางนันทาอาศัยจันตุ โอมกุหิง โอมเจ้านางขวัญก่องเอย ขวัญเจ้าชื่อว่า ... (ชื่อผู้ป่วย) ครันขวัญเจ้านี้ ไปอยู่กบ่างหลวงควงบ่างฮ้อง ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นอยู่กับนางไอ่ ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าหนีไปอยู่ไต้หน้าหลี่ผี ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าหนีไปอยู่นำปู่มย่าพ้อม ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่นำนาคสี่หัวห้าหาง ก็ให้นางก่องไปนำเอามา สามื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่นำนางสี่หางห้าเกล้า ก็ให้นางก่องไป นำเอามา สามื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้ามาฮอดโฮอย่าได้ซันป่าคา ขวัญเจ้ามาฮอดนาอย่าได้ซันป่าเข้า ขวัญเจ้ามาฮอดเหง้าไม้ อย่าได้ทอดคิงนอน เด็กคอน ๆ เจ้าอย่าได้สะท้าน เจ้าอย่าได้ย่านฝูงหมู่ผีเผตและผีพราย ครันนางกล่องนำมาได้แล้วขอให้มาบอกในคำฝั้นแห่งข้าเจ้าเทอญ</p> <p>โอมะ นางนันทา อาศัยจันตุ เอหิ ตาตะ ปียัง มะมะ อาศัยเฉยยะ อาศัยฉาหิ ปียัง มะมะ มามา</p>	<p>โอม นางนันทาอาศัยจันตุ โอมเจ้านางขวัญก่องเอย ขวัญเจ้าชื่อว่า เมื่อขวัญเจ้านี้ไปอยู่ไปหลงกับพุงจง ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่นอยู่กับนางไอ่ ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าหนีไปอยู่ไต้หน้าหลยผี ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าหนีไปอยู่กับปู่มย่าพ้อม ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่กับนาคสี่หัวห้าหาง ก็ให้นางก่องไปนำเอามาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่กับนาคสี่หางห้าหัว ก็ให้นางกล่องไปติดตามเอามาวันนี้ ขวัญเจ้ามาถึงไร่อย่าได้หลบอยู่ป่าหญ้าคา ขวัญเจ้ามาถึงนาอย่าได้หลบในนาข้าว ขวัญเจ้ามาถึงรากไม้ อย่าได้เอนกายลงนอน ยามดึก เจ้าอย่าได้กลัว เจ้าอย่าได้กลัวพวกหมู่เปรต ผีพราย เมื่อเวลานางก่องนำมาได้แล้ว ขอให้มาบอกในความฝันแห่งข้าเทอญ</p> <p>โอมนางนันทา ทรัพย์สินอันเป็นที่รักจงมา</p>

คำสุขวัณสูตร จำนวน 4 ส่วน

21. คำสุขวัณชาง

สุวรรณ พันลูกท้าว. (2558, 25 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สวัสดิ์ ลักกะลักกา ลุทธะลูทธา มีทั้ง ท้าวพญาตายายและเฒ่าแก่ มีทั้งพ่อแม่พร้อม หมูนารี มีทั้งข้าวของเงินค่าแห่งโกฏิอุทธิโยคะคะ คุณคง มีทั้งเงินเต็มถงสะพาด มีทั้งกล้วยอ้อยอาจ เต็มพา มีทั้งเหล้ายาหลายเหลือย้ง บัดนี้หมอศิษย์ ใหญ่ผู้เขาขึ้นนั่งเตยงกัว่าตีมือนี่วันนี้ หมอสะเดียง ผู้เขาเป็นครูเค้า กัว่าตีมือนี่วันนี้ หมอเฒ่าผู้เพิ่น นั่งคองท่าเสียวภัย กัว่าตีมือนี่วันนี้ หมอไทยผู้เขา เคยคล่องช้าง เขาจึงท้วงว่าช่างฮ้ายหมูจ้งไฮ มีทั้ง ทวนไฟจับหน้าผาก ก็ให้หายเสียมือนี่วันนี้ มีทั้ง ช้างตัวปากอ้าปากโหล่อมปอย ก็ให้หายเสียมือนี่ วันนี้ มีทั้งช้างหางกุดพ้อยปากอมถ่าน ก็ให้หาย เสียมือนี่วันนี้ มีทั้งลิ้นก่านปล้องหมูขวยตุ้ม ก็ให้ หายเสียมือนี่วันนี้ มีทั้งขุมผีจับหน้าคิ้ว ก็ให้หาย เสียมือนี่วันนี้มีทั้งหูหิ้วขึ้นบังค้อ ก็ให้หายเสียมือนี่ วันนี้ มีทั้งหางขอพ้อไต้ท้อง ก็ให้หายเสียมือนี่วันนี้ มีทั้งทวนไฟจับสี่ข้าง ก็ให้หายเสียมือนี่ วันนี้มีทั้ง ม่านกั้นหมูสามฮาว ก็ให้หายเสียมือนี่วันนี้ ช้างตาขาวฮูขี้ย่าน</p> <p>ครันว่าขี้เข้าบ้านฮูตี้นเฮฮอน ครันว่าเจ้า เห็นคนอย่าได้เฮฮ้อง ครันว่าไต่ยีนเสียงฮ้องฮูตี้น แดกหนี ก็ให้หายเสียมือนี่วันนี้ ให้อยู่ห้องค้อย ศรีสวัสดิ์ ครันเจ้าอยู่หลายปีหมอซีดำเขาสิ ขึ้นนั่ง ไหล่เจ้าแล้ว หมอเฒ่าเขาสิไต่เทิงหลังเจ้าแล้ว เขาสิยอเส้นหนังปะกำขึ้นห้างเขาสิเต้าหมูข้าง ออกเถื่อนนอนไพร เสียงสะเนเขาสิเป้านันก้อง เขาสิขี้เจ้าคล่องช้างเทินถักอุทาม ให้เจ้าได้ตัวตีตัว งามข้างถ้าว มาเยอขวัญเอยให้เจ้าได้บ่าวข้าง ปลอดภัย</p>	<p>ฤกษ์ยามมงคลดี พระอนุรุทธเถรศากยะ มีทั้งเจ้าเมือง เจ้านาย ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่และ พร้อมพวกสาว มีทั้งข้าวของเงินทองค่าแห่ง มี ทรัพย์สมบัตินับแสนล้าน มีเงินเต็มถงเต็มถาด กล้วยอ้อยเต็มพาน เหล้า ยา มีมากมาย บัดนี้หมอใหญ่ผู้เขาจะนั่งเตยงวันนี้ หมอสะเดียง ผู้เขาเป็นครู กัว่าวันนี้วันนี้ หมอเฒ่าผู้ท่านนั่งคอย รอ กัว่าวันนี้ หมอไทยท่านเคยคล่องช้าง เขาจึง ทักว่าช่างร้ายพวกไม่ตี มีทั้งทวนไฟ จับหน้าผาก ก็ให้หายในวินนี้ ช้างปากอ้า ปากเปื่อย ก็ให้หาย วินนี้ ช้างหางกุดพ้อยปากอมถ่าน ก็ให้มาในวินนี้ ลิ้นลายปล้องพวกควายตุ้ม ก็ให้หายในวินนี้ หลุมผี จับหน้าคิ้ว ก็ให้หายในวินนี้ มีหูหิ้วขึ้น บังค้อ ก็ให้หายในวินนี้ มีทั้งหางก้อไต้ท้อง ก็ให้ หายในวินนี้ มีทั้งทวนไฟจับสี่ข้าง ก็ให้หายในวินนี้ ม่านกั้นพวกหมู่มสาว ก็ให้หายในวินนี้ ช้างตาขาวน่ากลัว</p> <p>เมื่อว่าขี้เข้าบ้านอย่าตกใจตื่น เมื่อว่าเจ้า เห็นคนอย่าได้ร้อง ความกลัวก็ให้หายตั้งแต่วินนี้ ให้อยู่ในคอกอย่างมีความสุข เมื่อว่าเจ้าอยู่หลาย ปีหมอซีดำเขาจะขึ้นนั่งไหล่เจ้าแล้ว หมอเฒ่าเขา สิไต่ข้างบนหลังเจ้าแล้ว เขาจะยกเส้นหนังปะกำ ขึ้นห้าง เขาจะต้อนพวกข้างออกจากป่า นอนป่า เสียงสะเนเขาจะเป่ากันก้อง เขาจะขี้เจ้าคล่อง ช้างบนหลังด้วยคะนอง ให้เจ้าข้างงามข้างถ้าว ช้างหนุ่ม มาเถิดให้เจ้าได้รับใช้ ช้างปลอดภัย</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เจ้าอย่าได้กินชलयและลูกต่อ มาเยอขวัญเอย ซ้อยจักเสียดเอาขวัญข้างฝือกหมุงานิล ก็ให้มา เสียมือนี่วันนี้ มาเยอ หมอได้ขึ้นย่าคอเจ้า ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้ หมอได้ขึ้นนั่งไหล่เจ้า ก็ให้มา เสียมือนี่วันนี้ ซ้อยจักเสียดเอาขวัญข้างฝือก หมุงานิล ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้ มาเยอ หมอได้ขึ้น ย่าคอเจ้า ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้ หมอได้ขึ้นนั่งไหล่ เจ้า ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้ หมอแต่ได้ขึ้นไต่เทิง หลังเจ้า ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้ หนึ่งปะกำถึกขา ซ้ายเจ้า ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้มาเยอ</p> <p>ซ้อยเสียดเอาแถนหลวงผู้ปั้นรูปแข่งเจ้า ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้ ให้มาช่วยค้ำช่วยคุณ ผู้ซ้าสิ เสียดเอาแถนหลวงผู้ปั้นรูปแข่งเจ้า รูปม้า ตัวอาจมงคล ให้มาช่วยค้ำช่วยคุณช่วยยอ ซ้อยเสียด เสียดเอาขวัญห้วยมาอยู่ห้วยอย่าได้อ้าย ซ้อยเสียด เอาขวัญทำยามอยู่ทำยามอย่าตึง ซ้อยเสียดเสียด ขวัญคิง ทั้งหู ทางกวัดแกว่งหนาห้าแห่งทำวกล้ำ แก่หุละมาน ก็ให้มาช่วยคุณช่วยยอ มาเยอ มาอยู่ โสึงคอยท่าชมปลอกเจ้าเนอ มาอยู่คอกคอยท่าชม ความเจ้าเนอ หล้าหน้าเล่าซ้อยก็ ขอดไว้ทำเจ้า เป็นนกหล้าข้าวนก ซ้อยก็ขอดไว้ทำเจ้าเป็นกำ มีทั้งเงินและคำเลียนเต็มพาช่วยล้วย มีทั้งยอด กล้วยอ้อย ซ้อยก็ขอดไว้ทำเจ้าเป็นถัน มักอันใด เจ้าจงบายเอาอันนั้น ผูกเชือก สั้นเจ้าอย่าได้ฟ้าว ด่วนหนี ผูกเชือกสั้นเจ้าได้ฟ้าวด่วนขาด ให้เจ้าค้อย อยู่เป็นดั่งข้างองอาจเอราวัณ ให้เจ้าค้อยอยู่เป็น ดั่งข้างฉัททันต์ ปางเมื่อยามก่อนก็</p> <p>บัดนี้ฝนตกเจ้าอย่าได้ดั่งไปหน้า ฟ้าฮ้อง เจ้าอย่าได้อาวเลิงผะ ขวัญหัวเจ้าอย่าได้ไปอยู่ดอม เตือนเนื้อ ให้เจ้ามาอยู่เฮือเมืองคน เจ้าอย่าได้ เฮอน ฮ้าฮ้อง ให้เจ้ามาอยู่ห้องแล้วให้เจ้าค้อยอยู่ ศรีสวัสดิ์ ก็ซ้าเทอญ</p>	<p>เจ้าอย่าได้ทำร้ายชलयและลูกต่อ มาเสียดขวัญเอย ซ้าจะเสียดเอาขวัญข้างฝือกพวกงานิล ก็ให้มาใน นี้วันนี้ มาเสียดหมอได้ขึ้นซี่คอเจ้า ก็ให้มาวันนี้ ซ้าจะเสียดเอาขวัญข้างฝือกพวกงานิล ก็ให้มาใน วันนี้ มาเสียด หมอได้ขึ้นซี่คอเจ้าก็ให้มาเสียดวันนี้ หมอได้ขึ้นนั่งไหล่เจ้า ก็ให้มาในวันนี้ หมอแต่ได้ ขึ้นไต่บนหลังเจ้า ก็ให้มาในวันนี้ หนึ่งปะกำ ซ้ายซ้ายเจ้าแข็งแรง ก็ให้มาในวันนี้ มาเสียด ซ้าจะเสียดเอาแถนหลวงผู้ปั้นรูปแข่งเจ้า ก็ให้มาในวันนี้ ให้มาช่วยค้ำช่วยหนุนช่วยเพิ่มพูน ซ้าขอเสียดเอาแถนหลวงท่านผู้ปั้นรูปแข่ง รูปม้าตัว มงคล ให้มาช่วยบำรุงให้เจริญขึ้น เพิ่มพูนช่วยชู ซ้าจะเสียดเอาขวัญห้วยมาอยู่ห้วย อย่าได้ดุด่าว่า ซ้าจะเสียดเอาขวัญทำยามอยู่ขวัญทำยาม อย่าตำหนิ ซ้าจะเสียดเอาขวัญตัวทั้งหูทาง กวัดแกว่งไปมา ห้าแห่งพญาเก่งกล้าหนุมาน ก็ให้มาช่วยคุณ ช่วยยก มาเสียด มาอยู่ที่กว้างคอยท่า ซั้นชมเจ้า มาอยู่คอกมาอยู่คอกคอยซั้นชมเจ้าเนอ หล้าหน้าเล่า ซ้าก็จะมัดไว้ให้คอยท่าเจ้าเป็นนก หล้าข้าวนก ซ้าก็จะตัดเตรียมไว้คอยเจ้าเป็นกำ มีทั้งเงินและคำเลียนเต็มพาน เรียงสวยงาม มีทั้ง ยอดกล้วยอ้อย ซ้าก็มัดไว้รอเจ้าเป็นอัน เจ้าชอบ อันไหนเจ้าจงเลือกเอาสิ่งนั้น ผูกเชือกสั้นเจ้า อย่าได้รีบด่วนหนี ผูกเชือกซิดเจ้าอย่าได้รีบขาด ให้เจ้าเป็นดั่งข้างเอราวัณ ให้เจ้าเป็นดั่งข้าง ฉัททันต์ เมื่อสมัย แต่ก่อน</p> <p>บัดนี้ฝนตกเจ้าอย่าได้รีบไปข้างหน้า เมื่อยามฟ้าร้องเจ้าอย่าได้ร้องเรียกใคร ขวัญหัว เจ้าอย่าได้ไปพร้อมป่าแดนไกลเจ้า ให้เจ้ามาอยู่ เรือนเมืองคน เจ้าอย่าได้เตือนร้อนใจ ร้าร้อง ให้เจ้าอยู่ในคอกอย่างมีความสุขสำราญ เทอญ</p>

22. คำสุ่ขวัญว้าว ควาย, สำนวนที่ 1
 เสริญ เกตุศรี. (2557, 26 ตุลาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>โอกาส โอกาส เถึงกาลฤดูปีใหม่ เจ้าผู้ใหญ่ถ่ายราศี เถึงฤดูเดือนหก ฝนตก ฟ้าฮ้อฮ้อ คนทำนาเขาจึงนำมายังมีหงสา พ่อโค และแม่โคควายแก้ว มาฮอดแล้วแฮกไฮ้ไถนา เขา จึงเอาไม้ลั้งกมาใส่คอ เอาเชือกปอเข้าผูกบ่า เชือกพาดผ่ากลางหลัง หัวไถเขาก็เกาะไว้ แล้ว ควายแก้วแกตั้งไป เจ้าไปหล้าเขาผัดบ้อยเจ้า หลายคำ เจ้าไปฮามเขาซ้าผัดดำเจ้า ย่างซ้าเขาซ้า ผัดตี เจ้าก็อดขันตีไว้หลายวันเลยลวดแล้ว เขาจึง ปล่อยควายแก้วเจ้าอยู่เปล้า เขาแองเถึงยามพอม แองเขาซ้าเอามาคราดเป็นอาดหลายคูดุตีซี้ไถ แผลกแล้ว ฟุ้งหมูป่าวและนารีสาวเขาจึงฟ้าวพา กันถอนกล้าออกมาดำ หลายวันดำเลยลวดแล้ว เดือนสิบมาฮอดแล้ว เขาจึงปล่อยควายแก้วเจ้า อยู่เขามีแอง มีศรีแลงบ่เศร้า ฟุ้งญาติเจ้า หมูชวานาเขาจึงจัดเอามาคราระ ปุบผา ข้าวตอก และดอกไม้ปุบผา ทั้งสุราและไก่ต้ม ทั้งหลายส้ม ข้าวต้มและเผือกมัน สัพพะมีทุกสิ่ง กล้วยอ้อยยั้ง นานามีอยู่สะอาด เขาจึงไปอาราธนาเอา อาจารย์มานั่ง มาสวดคุณขวัญ ศรี ๆ สิทธิพระพร มหาเกสรหอมห้วงเฮ้า ซ้าจักเชิญเอาขวัญพ่อโค แม่โคและมหงสาหมู่เจ้า จงเข้ามาโฮมมาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปกินหญ้า อยู่เหล่าหวนา ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าอยู่ กลางนาเที่ยวกินหญ้าแฝกก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญเจ้า ไปอยู่ถ้ำดอมงูก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ฮู้ดอมเงือกก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่เกลือกบวกและพุ่มตมก็ให้เจ้ามาส มื้อนี้วันนี้ ให้เจ้ามาอยู่เฮือนพื้นแป้น หญ้าแฝงม หนาให้เจ้ามาอยู่เรือนพื้นแป้นหญ้าคามงูให้เจ้า มาอยู่ใต้ถุนเฮือนเสาไม้แก่น</p>	<p>ถึงฤดูกาล ปีใหม่ เจ้าผู้ขึ้นครองเมือง ถึงฤดูกาลเดือนหก ฝนตกฟ้าร้อง ชวานาเขาจึง นำมาควายพ่อโคและแม่ควายมงคล มาถึงแล้ว เริ่มทำไร่ไถนา เขาจึงเอาไม้แอกมาพาดใส่คอเอา เชือกปอผูกบ่า เชือกพาดกลางหลัง คันไถ เขาก็ เกาะไว้ควายมงคลจึงลากดึงไป เจ้าไปซ้าเขาก็ว่า ไปหลายคำ เจ้าไปห้ามเขาไม่ได้ เดินซ้าเขาก็ตีซ้า เจ้าก็อดทนไว้หลายวันนานแล้ว เขาจึงปล่อย ควายมงคลเจ้าให้พักเอาแรงถึงเวลาเขาก็เอา คราดนา ไถนาอีกครั้ง พวกหนุ่มและสาวเขาจึงรีบ พากันถอนกล้าออกมาดำ ใช้เวลาหลายวันในการ ดำนา เดือนสิบมาถึง เขาจึงปล่อยควายมงคลให้ เจ้าพักเอาแรง มีความสุขไม่เศร้า พวกญาติพี่น้อง ชวานา เขาจึงจัดเอามาคราระด้วยดอกไม้ ข้าวตอก ดอกไม้ สุรา ไก่ต้ม ทั้งหลายแกงส้ม ข้าวต้มมัด เผือกมัน มีพร้อมทุกสิ่ง กล้วยอ้อย และอื่น ๆ มีอยู่สะอาด เขาจึงไปเชิญอาจารย์ มานั่ง มาสวดคุณขวัญ ศรี ๆ สิทธิพระพร มหาเกสรหอม ซ้าจะเชิญขวัญพ่อโคแม่โค และหมู่ควายให้ กลับมารวม มาเถิดขวัญเอยขวัญเจ้าไปกินหญ้า อยู่ป่าอยู่นา เที่ยวกินหญ้าแฝกก็ให้มาวันนี้ ไปอยู่ ถ้ำพร้อมกับงูก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปนอนชดในรู พร้อมอยู่นาคให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่หนองโคน ตมก็ให้มาวันนี้ ให้เจ้าอยู่บ้านพื้นไม้ หญ้าแฝงม หลังคาหนา ให้เจ้ามาอยู่เรือนพื้นไม้หญ้าคามง หนา ให้เจ้ามาอยู่ใต้ถุนเรือน เสาไม้แก่น</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>มาอยู่แทนสะนอนเพียง มาเยอขวัญเอย ครั้นว่าขวัญเจ้ามาฮอดแล้ว จงอยู่สวัสดิ มีรัศมี รังสีไส บ่เศร้า ให้เจ้าเข้ามาสู่แอกหลายปีมีรัศมี เสีงฮุ่ง ผุ่งตู้อยู่เย็นใจ ความจิงโฮอย่าได้ บังเกิดให้ประเสริฐเป็นดั่งแก้วไพฑูรย์ให้เจ้าค้ำคุณ เสีนเป็นดั่งแก้วปัทมราค ให้เจ้าของเจ้าจากจัก เท็จจักยาม ตามบาทพระคาถา สัพพะัญญกล่าวไว้ ว่า ยะถาวาริวโห บุษัพพะกาลังนะขิยะติ ดังนี้ ก็ข้าเทอญ</p>	<p>มานั่งแทน และนอนพินดี มาเยอขวัญเอย ขวัญเอย ครั้นว่าขวัญเจ้ามาฮอดแล้ว จงอยู่ อย่างมีความสุขมีความสุขรุ่งเรือง ไม่ทุกข์เศร้า ให้เจ้าเข้ามาสู่แอกหลายปี นำความรุ่งเรือง พวงข้าอยู่สบายใจ สิ่งไม่ดีให้ผ่านพ้นไป ให้ประเสริฐเป็นดั่งแก้วไพฑูรย์ให้เจ้าเพิ่มพูนเรือน เป็นดั่งแก้วปัทมราค ให้เจ้าของไว้ตลอด ตามคำกล่าวไว้ หวังน้ำที่เต็ม ความจัญไรทั้งปวง จงบาราศไป โรคทั้งปวง จงหายดังนี้ เทอญ</p>

23. คำสู่ขวัญวัว ควาย จำนวนที่ 2

ทองดี ไชยชนะ. (2559, 24 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี มหาซันชะโคโณ มหัพพะโล สิริวิฑฒโก มหามังคโล โหตุ สัพพะทา อุตตมา แวนวิเศษ อติเรกชัยศรี มื่อนี้แม่่นม้อมัน มันให้เจ้ามันกว่าก่อนผาแอน มันให้เจ้ามัน กว่าแทนผาจวงผาจันท์ มันให้เจ้ามันยิ่งกว่า ภูเขาไกรลาส มันให้เจ้ามันยิ่งกว่าแทน พระอินตาธราช มันให้เจ้ามันยิ่งกว่าพระธาตุ ย่างกุ้งและพระธาตุพนม ให้เจ้ามันคือขุนบวม สร้างเมืองเฮียงฮุ้ง เมื่อเจ้าเดินดั้นดุงเทียมแอก และไถ ให้เจ้าเดินย่างไปอย่าช้า อยู่ได้หน้าด้าน กินกล้าเพิ่นสิตี อย่าได้ฮาวีลักเข้าสวนเพิ่นล้อมไว้ อย่าได้ใจโกรธกล้าหยาบช้า อวดสหา ข้อยมกเจ้าคือสาวมกห้อง ควายอิงองโตใหญ่ เขาเล ข้อยฮักหลายเดแม่ควายบักตู้ให้เจ้า เป็นผู้ ฮู้ เดินย่างตามทาง เจ้าแกว่งหางให้ได้เงินพอฮ้อย เจ้าของเพิ่นค่าป้อยเจ้าอย่าได้เคียดโกรธา ข้อยจัก เชิญขวัญเจ้ามาทึงควายค่อน โตเจ้าย่างออกก่อน ในฝูง เพิ่นจงเจ้าไปเทียมไถและคราด ให้เจ้า ยัรรยาตรเดิน ย่างไว้วา ทึงควาย จัรบวงโตใหญ่ ไปกินหญ้า เจ้าอย่าได้เข้าสวนมอน ไปในดงดอน ให้เจ้าเบิ่ง เสือสง่าท่า เจ้าเข้าไปในป่าให้ฮู้วัน ขโมยโจร เจ้าเห็นคนตี อย่าได้เล่นไล่ จ้อจำ เจ้าของได้แล้ว ให้เจ้าย่างมาหาเห็นโจรขโมยมา กลางท่ง เจ้าอย่าได้จ้งให้เล่นไล่ชนมัน โตอื่นไล่ กันเจ้าอย่าได้พ้องฮอดมื่อแลงให้เจ้าป่องพิน้องมา นอนเฮือนชาน ฮอดสถานใต้ล่างเฮือนให้เข้าคอก ฮอดยามเพิ่นได้แก้เชือกผูกเจ้าออกไปท่งนา เที้ยวแสวงหากินหญ้าค่าเขี้ยวอ่อน ขวัญควาย อีด่อนบักค่อนโตเผือกขาวดี ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้</p>	<p>วันดี ชันชนะคอโค ฤกษ์มหามงคล มหามงคลอันวิเศษ มีความรุ่งเรืองรุ่งโรจ วันนี่คือ วันดี วันนี่ให้เจ้ามันคงกว่าผาแอน มันให้เจ้ามัน กว่าแทนผาจวงจันท์ ให้เจ้ามันคงยิ่งกว่าเขา ไกรลาส ให้เจ้ามันยิ่งกว่าแทนพระอินทร์ ให้เจ้า มันยิ่งกว่าพระธาตุย่างกุ้ง และพระธาตุพนม ให้ เจ้ามันคือขุนพรม สร้างเมืองมันคงรุ่งเรือง เมื่อ เจ้าเดินดั้นเทียมแอกและไถ ให้เจ้าเดินไปอย่าช้า อย่าได้ไม่เกรงกลัวกินกินกล้าเขาจะตี อย่าได้ ขโมยเข้าสวนเขาได้ล้อมไว้ อย่าได้มีใจโกรธกล้า คิดชั่วร้าย ซำรักเจ้าเช่นเดียวกับสาวชอบห้อง ควาย ตัวใหญ่ของซำ ซำรักเจ้ามาก แม่ควายบักตู้ให้เจ้า เป็นความรู้เดินตามทาง เจ้าแกว่งหางให้ได้เงินถึง ร้อย เจ้าของเจ้าค่าว่าอย่าได้โกรธ ซำจะเชิญเจ้า มาทึงขวัญควายค่อน ตัวเจ้าเดินออกจากก่อน ในฝูง เขาจูงเจ้าไปเทียมไถ และคราด ให้เจ้ากลัว อันตราย เดินเร็ว ๆ ทึงควาย วัว บางตัวใหญ่ ไปกินหญ้าเจ้าอย่าได้เข้าที่นอน ไปในป่าให้เจ้าดู เสือ เจ้าเข้าไปในป่าให้รู้เป็นแหล่งโจรขโมย เจ้าเห็นคนตีคนอย่าได้วิ่งไล่ จำเจ้าของได้แล้วให้ เจ้าเดินมาหา เห็นโจรขโมยมากกลางท่ง เจ้าอย่าได้กระโจนไล่ชนมัน ตัวอื่นไล่กันเจ้า อย่าได้เห็นด้วย เมื่อเวลาเย็นให้เจ้าพาพิน้องเจ้า นอนเรือนชาน ถึงใต้ถุนบ้านเรือนให้เจ้าเข้าคอก ถึงยามเขาได้แก้เชือกผูกเจ้าออกไปท่งนา เที้ยวแสวงหากินหญ้าค่าเขี้ยวอ่อน ขวัญควาย อีด่อนบักค่อนตัวเผือกขาวดี ก็ให้มาวันนี้</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี โคโนโคณี เล็กใหญ่ มื้อนี้ได้เป็นวันดี ควาย เขาฮีโตบุญกว้าง ขวัญควายอี ต้วงมีลูกน้อยแล่น กินนม ทม ๆ หังฮ้องหาลูกน้อยพอตะเว็นค้าย ค้อยมานอนนาและเกือกตม ควายอีตู๋ซ่มหังหาลูก จิตใจผูกเล่นไปมา ฮอดยามโกลุดนาเจ้าอย่าได้ แล่นฮีเฮฮ่อน อย่าได้ไปลีซ่อนในเหล่าดอนเลา ควายเขายาวโตหลังแอ่น ควายมักเลแมน เขา คว้างตามทางท้าวและนาง ควายฝูงแกกกล้า เชิญขวัญเจ้าตำหน้าคีนมา ขวัญเจ้าบมาเขาซี ป้อยดำ เจ้าอย่าได้ซ้าไม้ค้อนเขาสีไล่ตี เจ้าแล้วมา เยอขวัญเอยให้รับมาซุกซี้ซาด อย่าซิดค้ำวขาด เซไป ปลดโถเซา เพ็นตีเจ้าอีกซ้า เจ้านอนน้ำ ในบวคคายนอน</p> <p>เชิญขวัญเจ้ามารับพรอันประเสริฐ มาเยอ ขวัญเอย ขวัญหัวเจ้าไปเที่ยวกินหญ้าอยู่กลางดง ไปยืนกตหงอยู่ในป่า ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญหัว เจ้าไปอยู่ทำนาลอยล่องกลางหนอง ไปกินใบตอง จิกตองฮังอยู่ในเหล่าให้มา สามื้อนี้วันนี้ ขวัญหัว เข้าไปตอกแดดฮ้อนแล้วเช่าอยู่ท่งนาเพียง ให้มาสา มื้อนี้วันนี้ ขวัญหัว เจ้าไปกินเกียงและหญ้าปัดปง แล่นลงท่าเขาไล่ชน อย่างวนเวียนอยู่โคกค้อย ๆ ก็ ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญเจ้ากินใบช่อยอยู่เทิงโพน เขาไล่ชน เจ้าอยู่ไฮ่แดงและไฮ่อ้อย ขวัญควาย พ้อยแล่น นำกันแม่ต่น ถึกเขาไล่ชน ไส่ซาดลื้ออยู่ ดอนพันซาดและป่ากุงหนา ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ มาเยอขวัญเอย</p> <p>เชิญขวัญเจ้ามากินหญ้าแฝกใบหนา มากิน หญ้าคาใบอ่อน ซ้อยสิป้อนหญ้าหวานกินแซบซ้อย ซ้อยสิป้อนใบอ้อยและหญ้าไซ ใบเขียวงามนั้นแมน หญ้าปล้อง เชิญมากินให้อิ่มท้องหญ้าแพรกเขียวดี กินให้อิ่มพีตอเฟื่อง และใบข้าว มาเยอขวัญเอย โตโตบมาเสื่อเหลืองสีไล่กินสุแล้ว โตโตบเสื่อโคร่ง เขี้ยวสิขบคาบสุไป โตโตบมาหมาในซิกินตา</p>	<p>ศรี ศรี ควายมกคตตัวแข็งแรงใหญ่ วันนี ได้เป็นวันดี ควายเขาแข็งแรงตัวใหญ่ ขวัญควาย มีลูกอ่อนน้อยวิ่งไล่กินนม ร้องหาลูกน้อย พอ ตะวันคล้อยมานอนน้ำและเกือกตม ควายอีตู๋ ร้องหาลูกจิตใจผูกพันวิ่งไปมา ถึงยามโกลคราดนา เจ้าอย่าได้วิ่งไปมา อย่าได้ไปหลบซ่อนในป่าเลา ควายเขายาวตัวโตหลังแอ่น ควายชอบวิ่ง ขวางทางพระยาและนาง ควายฝูงแกกกล้า เชิญขวัญเจ้ากลับหน้าคีนมา ขวัญเจ้าไม่มา เขาจะดำดำ เจ้าอย่าได้ซ้า เขาจะใช้ไม้ค้อนตีเจ้า มาเยอขวัญเอยให้รับมา อย่าเอาตัวลูประตูดอก ให้เจ้าหยุดเหยี่ยว เขาตีเจ้าซ้าอีก ให้เจ้านอนใน หนองน้ำของควาย</p> <p>เชิญขวัญเจ้ามารับพรอันประเสริฐ มาเยอ ขวัญเอย ขวัญหัวเจ้าไปเที่ยวกินหญ้าอยู่กลางป่า ไปยืนอยู่ในป่า ก็ให้มาวันนี้ ขวัญหัวเจ้าไปอยู่ ทำนาลอยล่องกลางหนอง ไปกินใบตองจิกตอง รังอยู่ในป่าให้มาวันนี้ ขวัญหัวเข้าไปตอกแดด ร้อนแล้วพักอยู่ท่งนาดี ให้มาวันนี้ ขวัญหัวเจ้าไป กินเกลือและหญ้าปัดปง วิ่งลงท่าเขาไล่ชน เดินวนเวียนอยู่โคกสูง ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไป กินใบช่อยอยู่บนภู เขาไล่ชนเจ้าอยู่ไร่แดง และ ไร่อ้อย ขวัญควายมอมแมนวิ่งตามกันแม่ ถูกเขา ไล่ชนไล่ปาดตีอยู่ที่ป่ารกหนา ก็ให้มาวันนี้ มาเชิญขวัญเอย</p> <p>เชิญขวัญเจ้ามากินหญ้าแฝกใบหนา มากินหญ้าคาใบอ่อน ซ้าจะป้อนหญ้าหวาน กินอร่อย ซ้าจะป้อนใบอ้อยและหญ้าไซ ใบเขียวงามนั้นคือหญ้าปล้อง เชิญมากินให้อิ่ม ท้องหญ้าแพรกเขียวดี กินให้อิ่มพีซังข้าวและใบ ข้าว มาเชิญขวัญเอย ตัวโตไม่มาเสื่อเหลือง จะไล่กินเจ้า ตัวไหนไม่มาเสื่อโคร่งคาบพวกเจ้า ไป ตัวโตไม่มาหมาในจะกัดกินดวงตาโต</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>โตโตบ่มาขโมยสิไล่ไปฆ่ากินชิ้น โตโตบ่มา ผุงทากฮื้อนและยุงขบกินเลือด โตโตบ่มาเหล็อกน้อยใหญ่มาขบหลัง โตโตบ่มาไฟเขาซัง เขาสิเอาค้อนฟาด โตโตบ่มาเจ้าสิมรณา แฮ้ง โห่ลงโครงเจ้า เจ้าแล้วมาเยอขวัญเอย เจ้ามาอยู่คอกใต้ล่างเล่านอนเวียน ให้เจ้ามานอนอยู่คอกใต้ล่าง เอือนหลังใหญ่ ให้เจ้าแยงเบ็ดใส่ปีกตุคอกนอนดี</p> <p>เพิ่นเขียนตีเจ้าอย่าได้สะท้านเจ้าอย่าได้ย่านยุงฮื้อนโตตอม ให้มาอยู่ตอมป่าลุงฮอดเตมา ให้เจ้าเฮ็ดนาให้เพิ่นกินข้าวเลี้ยงคร้วเฮือน ถึง ปีเดือนให้เจ้าจงเอดตากกล้า เจ้าอย่าได้ซ้างลงเอดศุดนา เดือนหกมาให้เจ้าไถเฮ้ ให้เจ้าเอาใจใส่ เพียมคราดและเทียมเอดเพิ่นไล่เจ้า “ฮือ” ให้เจ้าอย่าง เจ้าอย่าได้อวดอ้างชนเจ้าของ ตาให้มอง คลองเอดและคลองคราด แส้เพิ่นฟาดเจ้าอย่าได้หนีให้เจ้าเป็นจัว ควายดีคุณเอือนคุณคอก ย่าง เข้าออกเจ้าอย่าขาดอย่าชน อย่าเอาซ้างสีฮาวโคน และสีปีกตุคอกเยี้ยวจอก ให้เจ้าหยุดอยู่ อย่าง่างไป มาเยอขวัญเอยมายืนยาว ในห้องคอกใหญ่ควายผุง เพิ่นจุงเคาให้เจ้าย่างออกก่อน มาอยู่ในบ่อนต้ายเขื่อนเสาแข็ง เพิ่นฮักแพงแขวนเขาะไม้ไผ่ควายเลิกใหญ่แขวนหมากกะแหล่งและซิกเขาะ ให้มาคุณมายอเงินแสนเงินล้านอย่าได้ขาหักห้านบาดเปื่อยตามโต เจ้าอย่าได้ พาโลดตั้งแข็งและซุดเชือกผูก ควายแม่งวงให้เจ้าได้ลูกปีละสองสามโต เจ้าได้โคโคโศหลวงโต อาจให้เจ้าเป็นโคอุสุภราชนันทวิศาล</p> <p>ด้วยเดชะบุญสมภาร ให้เจ้าได้ควายแก้วจัวแก้ว เจ้านอน บวกรน้ำแล้วให้เกิดเป็นขุมเงินขุมทอง ให้เจ้าของได้มั่งมีเงินแสนเงินล้าน เมื่อเจ้าย่างเข้าบ้านให้ เป็นควายแก้วจัวคำ ให้เจ้าคุณคือซ้องเก้ากำ ให้เจ้าคุณคือจ้ามรงค์เก้ายอด ให้เจ้าคุณคือแก้วปัทมราชซุงเฮืองศรี ให้เจ้ามีรัศมีมือแลมมือเข้า</p>	<p>ตัวโตไม่มาขโมยจะไล่ไปฆ่ากินเนื้อ ตัวโตไม่มา ผุงทากร้าย และยุงดูดกินเลือด ตัวโตไม่มาเหล็อกน้อยใหญ่มันจะกัดหลัง ตัวโตไม่มาเขาเกลียดจะเอาไม้ตีเจ้า ตัวโตไม่มาเจ้าจะแห่งตายเหล็อกแต่โครงเจ้าแล้ว มาเยอขวัญเอย เจ้ามาอยู่คอกใต้ถุนเล่านอนประจำ ให้เจ้ามานอนอยู่คอกใต้ถุนเรือนใหญ่ ให้เจ้าปักเบ็ดใส่ประตูทุกคอกนอนดี</p> <p>เขาเขียนตีเจ้า อย่าได้ทำใจกลัวร้อนโตตอมให้มาอยู่กับป่าและลุงจนถึงชรา ให้เจ้าไถนาให้เจ้าของได้ปลูกข้าวเลี้ยงคนทั้งครอบครัว ถึงฤดูทำนาให้ไถนาตกกกล้า อย่าได้ซ้างลงเอดนาเดือนหกให้เจ้าได้ไถไร ให้เจ้าเอาใจใส่ ไถคราดเมื่อเจ้าของให้ไถ ให้เจ้าเดินอย่าได้ต่อสู้กับเจ้าของ สายตาให้มองตามรอยเอดและรอยคราด โดนมไม้ฟาดอย่าได้วิ่งหนี เจ้าเป็นวัวควายดีให้อยู่เพิ่มพูนเรือนและในคอก อย่าเอาลำตัวไปถูโคนและประตู ให้หยุดเยี้ยวอย่าเดิน มาเชิญขวัญเอย มายืนในห้องคอกใหญ่ควายผุง เขาจุงเคาให้เจ้าเดินออกก่อน มาอยู่ในที่ใต้ซื่อเสาแข็ง เขารักหวงแขวนเขาะไม้ไผ่ ควายแข็งแรงตัวใหญ่แขวนกระดิ่ง และเขาะ ให้มาคุณ มายกเงินแสนเงินล้านอย่าได้ ขาหักขาขาดเจ็บตามตัว เจ้าอย่าได้พลาดจุมกแข็งและดิ่งเชือกผูก ควายแม่งทองให้เจ้าได้ลูกปีละสองสามตัว เจ้าได้ความตัวโตแข็งแรง อาจให้เจ้าเป็นควายรูปงาม และมีพละกำลังแข็งแรง</p> <p>ด้วยเดชะบุญบารมี ให้เจ้าได้ควายมงคล วัวมงคล เจ้านอนหนองน้ำแล้วให้เกิดเป็นหลุมเงินหลุมทอง ให้เจ้าได้มั่งมีเงินแสนเงินล้าน เมื่อเจ้าเดินเข้าบ้านให้เป็นควายมงคลวัวมงคล ให้เจ้าเพิ่มพูนคือซ้องทองคำ ให้เจ้าเพิ่มพูนคือแหวนเก้ายอดให้เจ้าเพิ่มพูนคือแก้วปัทมราช รุ่งเรืองดี ให้เจ้ามีรัศมีเข้าเย็น</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ซีไถเจ้าไถนากินข้าวให้เกิดเป็นแห่งทองคำ เจ้าคราดดำไช่เนาให้เกิดเป็นแห่งเงินแห่งแก้วเจ้า นอนใต้ล่างเฮือนแล้วให้เกิดเป็นบ่อแก้วบ่อ ทองสูงเฮืองด้วยข้าวของสมบัติและของใช้ ให้เจ้ามี อายุมันยาวนาน ให้มีข้าทาสบริวารแสนโกฏิ สุขสร้อยโชติสูงเฮืองดี ให้มั่งมีไปฮอดเต่า ตราบต่อเท่าถึงนิพพาน เจ้าตายไปให้เกิดใน วิมานชั้นฟ้าให้เจ้าคองคอยท่าอยู่เมืองอินทร์ เมืองพรหม สมความปรารถนาอายุ วณโณ สุขัง พลัง ชยะตุ ภาะวัง ชยะมังคลัง ที่ขมายกา โหนตุ มหิงสาโคณา โสตถิว สัพพะทาฯ</p>	<p>ซีไถเจ้าไถนากินข้าวให้เกิดเป็นแห่งทองคำ เจ้าคราดดำไรรเนาให้เกิดเป็นแห่งเงินแห่งทอง เจ้านอนใต้ถุนเรือนแล้วให้เกิดเป็นบ่อเงิน บ่อทองรุ่งเรืองด้วยข้าวของสมบัติและของใช้ ให้เจ้ามีอายุมันยืนยาว ให้มีข้าทาสบริวารแสน ล้าน มีความสุขเจริญรุ่งเรืองดี ให้มั่งมีไปจนถึง ชรา ถึงนิพพาน เจ้าตายไปให้เกิดในวิมาน ชั้นฟ้า ให้เจ้าร่ออยู่เมืองพระอินทร์ เมืองพรหม สมความปรารถนา มีอายุ ขอให้มี วรรณะ สุข พลัง ชัยมงคล มีอายุ ยืนยาวตลอดไป</p>

24. คำสุ่ขวัญตัวไหม

สาร สารสนเทศนันท. (2540). พิธีสุ่ขวัญและคำสุ่ขวัญโบราณอีสาน ฉบับสมบูรณ์.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี มื้อนี้ว่ามื่อตี วันดีถือมุดตะโซค</p> <p>สิทธิโยคพร้อมเที่ยวรษา หมอหลวงผู้เพิ่น กล่าวว่ กัว่าตี มื้อนี้วันนี หมอเฒ่าผู้เพิ่นกล่าวคำก็ว่าตีมื่อนี้ วันนี บัดนี้ข้อยจักสุ่ขวัญม่อน และขวัญมอน กัว่าตี มื่อนี้วันนี ปีนี้แม่ปีเฮ้า หมอเฒ่าเพิ่นจึงคุณดู กัว่าตีมื่อนี้วันนี พ่อไฮเพิ่นแฮกไฮ กัว่าตีมื่อนี้วันนี พ่อนาเพิ่นแฮกนา กัว่าตีมื่อนี้วันนี มาเยอขวัญเอย มาอยู่เรือนเสาแก่นเจ้าเนอมาอยู่แทนสะนอนเพียง เจ้าเนอ</p> <p>บัดนี้ข้อยจักสุ่ขวัญม่อน อันอยู่ในเฮือน ก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญม่อนเจ้าไปเอาแนวเฮือนเพิ่น ก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญม่อนเจ้าไปอยู่นำเงือก สองหางก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญม่อนเจ้าไปอยู่ นำนางสองเกล้า ก็ให้มื่อนี้วันนี อยู่ห่วยขวัญม่อน นางลาย ก็ให้มื่อนี้วันนี เจ้าบ่มาฝนสิตกฮ้าหน้า เจ้าแหล่วนางเอย เจ้าบ่มาฟ้าสีย้อยฮ้าตา เจ้าแหล่วนางเอย ขวัญเจ้าไปตกนาในหม้อคไฟ ก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญเจ้าไปตกไ何在หม้อน้ำฮ้อน ก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญเจ้าขึ้นเมื่อบนเก็บ ดอกเอิ้นอ้า ก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญเจ้าขึ้นเมื่อฟ้า เก็บดอกสามปี ก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญเจ้าไปเที่ยว ศิริฮาวป่าก็ให้มื่อนี้วันนี ขวัญเจ้าไปอยู่นำนาง แม่ฮ้างแม่หม้ายผู้มีฝวักก็มาให้มา มื่อนี้วันนี ขวัญเจ้าไปอยู่นำผู้มีฝวักมีเมียนอนกอดกันซ้อนเสื่อ ก็ให้มื่อนี้วันนี มาเยอขวัญเอย มีทั้งใบคุณพร้อม ใบยอยอดอ่อน ข้อยก็ได้มาแล้ว มีทั้งเผือก หัวซัน มันหัวซ้องข้อย ก็ได้มาแล้ว มาเยอขวัญเอยให้มื่อ แก้วมากินมอนอยู่ลึลุดลึล้าย มาเยอขวัญเอย ฮีบ่อย่างย่านฟ้าฟ้งมากินมอน วันอาทิตย์จร จันทฤกษ์ นั้กขัตฤกษ์ชื่อว่าเมษราศี</p>	<p>วันนี้เป็นวันดี วันมหามงคล วันแห่งโชคกลาง ตลอดปี หมอหลวงท่านกล่าวไว้ว่าดี วันนี้ หมอแก่กล่าวคำก็ว่าตีวันนี้ บัดนี้ข้าจะสุ่ขวัญตัว ไหมและขวัญใบหม่อน ก็วันนี้ดี ปีนี้คือปีเก่า หมอชราท่านจึงตรวจดู กัว่าตีวันนี้ คนทำไร เขาเริ่มไร กัว่าวันนี้ดี พ่อทำนาเขาเริ่มนา กัว่าวันนี้ดี มาเชิญขวัญเอยมาอยู่ มาอยู่เรือนเสา แก่นเจ้าเนอ มาอยู่แทน มานอนเตียงเจ้าเนอ บัดนี้ข้าจักสุ่ขวัญตัวไหมอันอยู่ในเรือน ก็ให้มาวันนี้ ขวัญตัวไหมเจ้าไปเอาอย่างเรือน เขาก็ให้มาวันนี้ ขวัญตัวไหมเจ้าไปอยู่กับเงือก สองหางก็ให้มาวันนี้ ขวัญไหมเจ้าไปอยู่กับนาง สองเกล้า ก็ให้มาวันนี้ เหลืองทองขวัญตัวไหม นางลายก็ให้วันนี้ เจ้าไม่มาฝนจะตกละหน้าเจ้า นางเอย เจ้าไม่มาฟ้าจะหย่อนใส่ตาเจ้าแล้ว นางเอยขวัญเจ้าไปตกน้ำในหม้อไฟก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปตกไ何在หม้อน้ำร้อน ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้ากลับมาเก็บดอกไม้บาน ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้ากลับขึ้นฟ้าเก็บดอกบานไม่รู้โรยก็ให้มา วันนี้ ขวัญเจ้าไปเที่ยวภูเขา ป่า ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่กับแม่หม้ายที่ไม่มีสามี ก็ให้วันนี้ ขวัญเจ้าไปอยู่ กับคนมีสามีมีภรรยาออกกอดกัน บนเสื่อ ก็ให้มาวันนี้มาเชิญมา มีทั้งใบคุณพร้อม ใบยอยอดอ่อน ข้าก็ได้มาแล้ว มีทั้งเผือก หัวซัน มันหัวโค้ง ข้าก็ได้มาแล้ว มาเยอขวัญเอยให้ตัว ไหมแก้วมากินใบหม่อนอยู่เรียงราย มาเชิญขวัญ มา รับประทานอาหารใบหม่อน วันนี้เป็นวันดี</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>มือนี่แม่นมือนี่ ปีนี้แม่นปีเฮ้า เซ็ญขวัญเจ้ามากินมอนก้านแก้ว เจ้าเนอ เจ้าได้กินอ้มแล้ว เจ้าอย่าได้ตุงเดินหนี ซ้อยฮักเจ้าปานข้าวอยู่ในพาแท้เดนางเอย ซ้อยฮักเจ้าปานปลาอยู่ในโตกแท้เดนางเอยมาเอยขวัญเอย ขวัญเจ้าตักจ่อและลักหนีก็ให้มามือนี่วันนี้ ขวัญนางแดงและ นางน้อยขวัญนางสร้อยและนางคำ ก็ให้มามือนี่วันนี้ พลุวางขึ้นจับด้างกว่าขึ้นมือนี่วันนี้ แก้วจับจอมผากกว่ามือนี่วันนี้ มือนหลวงนอนอยู่คี่ค้อยกว่านอนมือนี่วันนี้ มือนน้อยหนีไป นอนเฮือนเพิ่น ก็ให้มาเสียมือนี่วันนี้ มาเอย มาอยู่เฮือนพื้นแป้นหญ้าแฝกมุงหนา เจ้าเนอมาอยู่เฮือนฝาแป้นหญ้าคามุงถี้ เจ้าเนอ</p> <p>ชยะตุ ภาะวัง ชยะมั่งคละ ชยะมหามงคล โอม ชะยันโต โพธิยามูเล สักยานัง นันทิวัทฒนัง สะมาதியามิ</p>	<p>วันนี้ดี ปีนี้คือปีแก้ว เซ็ญขวัญมากินมอนก้านแก้ว เจ้าเนอ เจ้าได้กินอ้มแล้ว เจ้าอย่าได้รับเดินหนี ซ้ารักเจ้าปานข้าวอยู่ในพานจริงนางเอย ซ้ารักเจ้าเช่นปลาอยู่ในถังจริงนางเอย เซ็ญขวัญมา ขวัญเจ้ามีแต่จะหลบหนีก็ให้วันนี้ ขวัญนางแดงและนางน้อยขวัญนางสร้อยและนางคำ ก็ให้มาวันนี้ พลุออกไปกว่าวันนี้ แก้วจับจอมผากกว่าวันนี้ ตัวไหมหลวงนอนอยู่ก็ว่าวันนี้ ตัวไหมน้อยหนีไปนอนเรือนเขา ก็ให้มาในวันนี้ มาเซ็ญ มาอยู่เรือนพื้นไม้หญ้าแฝกมุงหนา เจ้าเนอมาอยู่เรือนฝาไม้หญ้าคามุงหนา เจ้าเนอ</p> <p>ขอข้าพเจ้าจงมีชัยชนะในชัยมงคลพิธี ดุจพระจอมมุนีผู้ยังความปิติยินดีให้เพิ่มพูน</p>

25. คำสวดวิญญพระพุทธรูป จำนวน 1 ส่วนวน
สิทธิ์ กั้นแพงศรี. (2558, 28 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี ปีเดือนแถมถึงเขต พระสุริเยศ เข้าสู่ราศี เพื่อจักแปลงเป็นปีอธิกมาส ผู่ข้า พระบาทยอมมือถวายเทศเกล้าบพระแก้ว เจ้าตนดี มีรัศมีถึงฤดูปีมาแถมถ่ายขวบเข้า ขอแก่พระแก้วเจ้าจงเสด็จลงมาสถิตอยู่เหนือแท่น แก้ว ผู่ข้าทั้งหลายพร้อมกันแล้วมาราบไหว้แล บูชา ก็จึงเอากันมาขัดสีลูบไล้ เพื่อยังอยากได้ตั้ง คำมักคำปรารณา แห่งผู่ข้าทั้งหลาย ก็จึง ยอมมือไหว้แล้วแลบูชา ก็จึงเอามาราชบายศรี พระแก้วเจ้า ทั้งผู้เฒ่าแลปานกลาง ทั้งสาวฮาม แลเด็กน้อย มีใจชื่นช้อยใสดี ผู่ข้าทั้งหลายยังได้ ขัดสีสรงเทศ ตามอุปเทศฝ่ายเมืองคน</p> <p>ผู่ข้าทั้งหลายก็ยังสามารถสร้างกุศลมาหลาย ชาติ ก็จึงได้มาอุปฐากพระแก้วเจ้าตนธรรม คำสอนผายโผดเมตตาสัตว์โลกให้พ้นโสมสงสาร ถึงนิรพาน อันล้ายิ่ง ผู่ข้าทั้งหลายพร้อมกันแต่ แล้วจึงนำมา ถวายบูชาแก่พระแก้วเจ้า องค์เป็น เค้าเป็นแห่งแก่คนแลเทวดา องค์อันมีรัศมี สูงเฮื่องงามยั้ง ๆ เป็นตั้งน้ำครั่งสระไตรคำ องค์มีรัศมีอันสูงเฮื่องงามบ่เศร้า トラบต่อเท่าห้า พันวัสสา</p> <p>ผู่ข้าทั้งหลายก็ยังสามารถต่าง ๆ กัน บางฟ้องปรารณาเป็นเศรษฐีรัตนากพร้อมเนือง นอง เงินค้ำกองม้ามิ่ง นับด้วยสิ่งอสงไชย บาง ฟ้องปรารณาเป็นพญาจักรพรรดิราชขอให้ผาบ แพ้นทีปชมพู่ บางฟ้องปรารณาเป็นพญา อินทราชิราชตนเป็นอาจไนชั้นฟ้าดาวดิงส์บาง ฟ้องปรารณาเป็นพระปัจเจกโพธิเจ้า อันล้ายิ่ง พันข้ามสิ่งสงสาร บางฟ้องปรารณาเป็นสาวก พระอรียเมตไตรย</p>	<p>ศรี ศรี ปีเดือนได้ถึงเขต พระสุริเยศ เข้าสู่ราศี เพื่อจักแปลงเป็นปีอธิกมาส พวกข้า พระบาทยกมือถวายเหนือศีรษะ กราบพระแก้ว มงคล มีรัศมีเมื่อถึงฤดู ครบรอบปี ของ พระพุทธรูปแก้ว เจ้าจงเสด็จลงมาสถิตอยู่เหนือ แท่นแก้ว พวกข้าทั้งหลายพร้อมกันแล้วมาราบ ไหว้และบูชา ก็จึงมาขัดสีลูบไล้ เพื่อให้ได้ตั้งคำ กล่าวแสดงความปรารณา แห่งพวกข้าทั้งหลาย ก็จึงยกมือไหว้แล้วและบูชา ก็จึงมาบายศรี พระพุทธรูปแก้ว ทั้งผู้เฒ่าและวัยปานกลาง หนุ่ม สาวและเด็ก มีใจชื่นชมยินดี พวกข้าทั้งหลายยัง ได้ขัดถูสระผม ตามวิธีการของเมืองคน</p> <p>พวกข้าทั้งหลายก็ยังสามารถสร้างกุศลมาหลาย ชาติ ก็จึงเป็นผู้อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา คำสอนมาโปรดเมตตาสัตว์โลกให้พ้นการเวียน ว่ายตายเกิด ถึงนิพพานอันล้ายิ่ง พวกข้าทั้งหลาย พร้อมกันแต่ แต่ง เสร็จแล้วจึงนำมา ถวายบูชาแก่ พระพุทธรูป พระองค์เป็นเรืองเป็นราวแก่คนและ เทวดา พระองค์มีรัศมี รุ่งเรืองงามยออดยิ่ง เป็นตั้ง คำสอน พระองค์มีรัศมีอันรุ่งเรืองงามไม่เศร้า トラบต่อเท่าห้าพันปี</p> <p>พวกข้าทั้งหลายก็ยังสามารถต่าง ๆ กัน บ้างพวกปรารณาเป็นเศรษฐี มีทรัพย์สมบัติ พร้อมอย่างมาก เงิน ทองคำ เป็นกอง ม้ามิ่งมงคล นับไม่ถ้วน บ้างก็ปรารณาเป็นพระมหากษัตริย์ ขอให้ข้าชนะศึกในทวีปชมพู่ บ้างก็ปรารณาเป็น เทวดาผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์ บ้างก็ปรารณาเป็น ผู้บรรลุลักัทธิธรรมตรัสรู้ด้วยตนเอง ข้ามพัน วิภูสงสาร บ้างก็ปรารณาเป็นสาวกของ พระพุทเจ้า</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>บางฟ้องปรารณาเถิงพระโพธิญาณอันประเสริฐ บางฟ้องปรารณาเถิงอรหันต์ผายฟ้อง หมดบาป แล้วแจ่งส่องสรญาณ คำมักคำปรารณา แห่งฝูงข้าทั้งหลาย ก็จงสัมฤทธิ์วิรุฬหิแก่ฝูงข้า ทั้งหลาย ทุกคน ก็ข้าเทอญ ชัยยันตุ ภาะวัง ชยะมังคลัง</p>	<p>บ้างก็ปรารณาเป็นพระพุทธเจ้าอันประเสริฐ บ้าง ก็ปรารณาเป็นพระอรหันต์ หมดบาปแล้ว มีญาณหยั่งรู้ ดังคำปรารณา แห่งพวกข้า ทั้งหลาย ก็จงสัมฤทธิ์แก่พวกข้าทั้งหลาย ทุกคน ก็ข้าเทอญขอชัยชนะมงคลจงมีแก่ท่าน</p>

คำสุขวัณวัตถุสิ่งของ มี 4 ประเภท จำนวน 14 ส่วน

คำสุขวัณบ้านเรือน จำนวน 6 ส่วน

26. คำสุขวัณเสาเฮือน

หวัน ก้อมมณิ. (2557, 25 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิพระพร บวรวิเศษ วันนี้เป็นวัน ดี วันดีถือมุตตะโซค อุตตะมโยคพร้อมลัคนา ข้าจักอัญเชิญเทวดาทูกราตี อันเสด็จอยู่ในศรี และปากกว้าง ทุกอ้อมห้วยและฮาวเขา ทั้งแถวเถา และเถื่อนถ้ำ ทุกทำน้ำและเหวหิน ทุกภูดินและ ทางคุ่ม ทุกพุ่มไม้และจอมผา ข้าจักเชิญเอา ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ ทั้งพระอาทิตย์และ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์และพระเสาร์ ทั้งเจ็ดเหลี่ยมเขา พระสุเมรุราช กับทั้งเทพดาเจ้าตน งามอาอยู่ เมืองสวรรค์ ข้าจักอัญเชิญเอาพระวิสุกรรม ผู้ศักดิ์สิทธิ์ ให้ลงมาช่วยผู้ชำระทำการมงคล ในมือนี่วันนี้ ผู้ชำระอาราธนาพระมุนีผู้ทรงไตร เพท ท่านผู้มีอิทธิพิเศษจงให้อวยโยยพร</p> <p>ฝูงข้าทั้งหลายเอากันมาสอนลอนนึ่งเฝ้า เพื่อจักเสียดเอาขวัญเสาเฮือนเจ้าให้มาสู่เสียดให้ มาพร้อมหมู่เสาขวัญ พอสมควรปลูกขึ้นเป็นบ้าน ฝูงข้าได้คร้านเลือกได้ไม่ล่ำดี เสาขวัญมีแมนไม้ ปลอดยาวอดตลอดบ่มีตา จึงได้นำมาเป็นเสา ขวัญและเสาแฮก เสานี้แปลกท่านว่าเป็นมงคล เสานั้นสนตันดีทุกเมื่อ ตั้งไว้เพื่อเป็นเสาที่สอง เสาที่สามงามดีอดตลอดอินทร์พรหมถอดยกให้ ปูนแปลง เสานี้แพงมงคลแต่เค้า เสาที่สี่พระเจ้า บอกให้แมนไม้วิเศษมงคล เสาที่ห้าสมบูรณ์ศัตรู พังพ่าย เสาที่หกก็ใหญ่องอาจงามตา อินทร์ พรหมหายยอมมอบให้ เสาที่เจ็ดก็ได้อองอาจพอดตา ได้มาจากดงหนามวันประเทศหากแมนไม้วิเศษ มหามงคล เสาที่แปดได้ลุนงามดีอ่องต่อง ปลูก เป็นเฮือนก็ค่อง</p>	<p>ขอพรอันประเสริฐ วันนี้เป็นวันดี วันฤกษ์ มหามงคลที่สุด ข้าจะอัญเชิญเทวดาทูกราตี ให้ เสด็จอยู่ในเขาและปากกว้าง ทุกสิ่งห้วยและแถบ เขา ทั้งแถวเถาและเถื่อนถ้ำ ทุกทำน้ำและเหวหิน ทุกภูเขาและทางเป็นใต้ ทุกพุ่มไม้และจอมผา ข้าจะเชิญเอาท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ ทั้ง พระอาทิตย์ และพระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์และพระเสาร์ ทั้งเจ็ดเหลี่ยม เขาพระสุเมรุราช กับทั้งเทพดาตนผู้มีอิทธิฤทธิ์ อยู่เมืองสวรรค์ ข้าจะอัญเชิญเอาพระวิสุกรรม ผู้ศักดิ์สิทธิ์ ให้ลงมาช่วยผู้ชำระทำการมงคล ในมือนี่วันนี้ ผู้ชำระอาราธนาพระสงฆ์ ผู้ทรงมีอาคม ท่านผู้มีญาณวิเศษจงให้อวยพร พวกข้าทั้งหลายพากันมานั่งเฝ้า เพื่อจะ เรียกเอาขวัญเสาเรือนเจ้าให้มากกลับมา เรียกให้ มาพร้อมหมู่เสาขวัญ พอสมควรปลูกขึ้นเป็นบ้าน พวกข้าไม่ได้เกลียดคร้านเลือกได้ไม่ล่ำดี เสานี้คือ ไม้ล้วนยาวตรงไม่มีตา จึงได้นำมาเป็นเสาขวัญ และเสาแรก เสานี้แปลกท่านว่าเป็นมงคล เสา นี้ลำต้นแน่นดีทุกอัน ตั้งไว้เพื่อเป็นเสาที่สอง เสาที่ สามงามดี พระอินทร์พระพรหมทำสัญลักษณ์ให้ ไว้ เสานี้ยังมงคล เสาที่สี่พระพุทธรเจ้าบอกไว้คือไม้ วิเศษมงคล เสาที่ห้าบริบูรณ์ศัตรูแพ้พ่าย เสาที่หก ก็ใหญ่สง่างามตา พระอินทร์ พระพรหมหายยอม มอบให้ เสาที่เจ็ดก็ได้สง่าพอดตา ได้มาจากป่า หนามิพพานต้นนอกเขตประเทศ นั่นคือไม้วิเศษ มหามงคล เสาที่แปดได้ลางามดี ปลูกเป็นเรือนก็ สะดวกเสาค้ำเสาคูณ เสาหาได้ที่ล่ำดีหมดตลอด</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เสาค้าเสาคูณเสาค้าได้ที่ลุนตีหมดตลอด พร้อมทั้งไม้กะทอตไม้ซ้อไม้ข้างเป็นของดีทุกทางคร้วเฮือนเฮาปลูกไม้นี้พร้อมพรว้าลูกหม้อมิตรสหาย ขนมายายวันตีแปลงปลูก จึงได้มาฮ้องกุกเฮียกเอิ้นเอาขวัญว่ามาเยอขวัญเอย ถึงเวลาเขาตัดเจ้าลัมเจ้าอย่าด่วนดลหนี ให้เจ้ากลับมาสู่พิธีมหาปราสาทมณฑลขวัญเสานางเอย อย่าหลงไปฟังเสียงเรไร และแมงง้วง ไปติดช่วงอยู่ในพงไพร ว่ามาเยอขวัญเอยขวัญเสาแรกให้ฮีบวาง ขวัญเสานางให้ฮีบแล่นมาเยอขวัญเอย ขวัญเสานางจงมาสู่ ในที่อยู่อันสำฮายูกำจัดให้เป็นสุขสวัสดิ์ จำเริญศรีทุกคำเข้ามาเยอขวัญเอย ขวัญเสาแรกไปหลง อยู่กลางทางขวัญเสากลางไปหลงอยู่ป่าไม้ ก็ให้มา มาเยอขวัญเอย ขวัญเสาได้ไปเกี่ยวอยู่นำเครือ ขวัญเสาเหนือไปค้ำงอยู่ป่าเป้า</p> <p>ครั้นขวัญเจ้าฮู้แล้วให้ฮีบด่วนพลันมาว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญชื่อขวัญข้าง ขวัญแขนนางและกะทอต ให้เจ้าแล่นออกตลอดมาสู่เคหา ว่ามาเยอขวัญเอยมาพลันอย่าช้า ให้เจ้ามาพร้อมหน้าชมสู่พาขวัญ สิ่งอันใดลมควรชุนก็แต่งไว้ท่า ขวัญเสามาฮอดแล้วจงให้อยู่สวัสดิ์ จำเริญศรีแก่ฝูงข้า ขอให้ตั้งหน้าอยู่สุขสถาพร สุขทั้งนั่งสุขทั้งนอนสุขทั้งยามโคจรอย่าได้คลาดแคล้วครั้นปลูกเฮือนขึ้นแล้วมาบแพ้วข้าศึกศัตรู</p> <p>ชยะตุ ภาะวัง ชยะมังคละ ชยะมหามงคล ขอความเจริญ ชยะ โชคจงมีแก่ฝูงข้าทั้งหลายทุกตนทุกคน ก็ข้าเทอญ</p>	<p>เสามงคลเสาเพิ่มพูน เสาค้าได้ที่ลุนตีหมดตลอด พร้อมทั้งไม้ทั้งหมดไม้ซ้อ ไม้ข้างเป็นของดีทุกทางคร้วเรือน เราปลูกไม้นี้พร้อมพรว้าหม้อมิตรสหาย ช่วยกันขนมากระจายเป็นวันตี ได้ปลูกสร้าง จึงได้มาร้องเรียกเอาขวัญ ว่ามาเถิดขวัญเอย ถึงเวลาเขาตัดเจ้าลัมเจ้าอย่าด่วนดลหนี ให้เจ้ากลับมาสู่พิธีมหาปราสาทมณฑล ขวัญเสานางเอย อย่าหลงไปฟังเสียงเรไรและแมงคามไปติดช่วงอยู่ในพงไพร ว่ามาเถิดขวัญเอย ขวัญเสาแรกให้ฮีบวาง ขวัญเสานางให้ฮีบแล่นมาเยอขวัญเอย ขวัญเสานางจงมาสู่ ในที่อยู่อันสำฮายูกำจัดให้เป็นสุขสวัสดิ์ จำเริญสุขทุกคำเข้ามาเยอขวัญเอยขวัญเสาแรกไปหลงอยู่กลางทาง ขวัญเสากลางไปหลงอยู่ป่าไม้ ก็ให้มา มาเถิดขวัญเอยขวัญเสาได้ไปเกี่ยวอยู่กับเครือ ขวัญเสาเหนือไปค้ำงอยู่ป่าเป้า</p> <p>เมื่อขวัญเจ้าฮู้แล้วให้ฮีบด่วนพลันมาว่ามาเถิดขวัญเอย ขวัญชื่อขวัญข้าง ขวัญแขนนางและกะทอต ให้เจ้าวิ่งมาสู่เคหา ว่ามาเถิดขวัญเอยมาพลันอย่าช้า ให้เจ้ามาพร้อมหน้าทุกสิ่งสู่พาขวัญ สิ่งอันใดสมควรคุณก็แต่งไว้รอขวัญเสามาถึงแล้วจงให้อยู่มีความสุขเจริญก้าวหน้าแก่พวกข้า ขอให้ตั้งหน้าอยู่สุขสถาพร สุขทั้งนั่ง สุขทั้งนอน สุขทั้งยามโคจรอย่าได้คลาดแคล้ว ครั้นปลูกเรือนขึ้นแล้ว ชนะข้าศึกศัตรู</p> <p>ชัยชนะและพรมงคล ขอความเจริญ มีชัย โชคจงมีแก่พวกข้าทั้งหลาย ทุกตนทุกคนเทอญ</p>

27. คำสู่ขวัญเหื่อน จำนวนที่ 1

ไสว ทิพรัตน์. (2558, 25 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี ยังมีพระรัสสี่องค์ องค์หนึ่งนั้นเสด็จ มาแต่เมืองอนิประภา องค์หนึ่งนั้น เสด็จมาแต่ เกาะลังกาและหล้าน้ำ องค์หนึ่งนั้นเสด็จมาแต่ถ้ำ จ้วแดง องค์หนึ่งนั้นเสด็จมาแต่ แขวงภูเก้าและ ภูนาคมาพิพากษ์พร้อมเจรจา ตามตำราพระเจ้า ตั้งไว้ รัสสี่ได้พลอยถาม ได้ยามตี อมุดตะโชค สิทธิโยคพร้อมทุกวัน จึงได้พากันไปตัดเสาแฮก นักปราชญ์แทกปูนปั้น ฟันเสาขวัญพร้อมพริ้ว ไม้หลายลำสะยัมเหิง ชั่วเซ็นและแปวฟ่างชั่วฆาง ชื้อและแปวบน หนลงมา สะยัวคาคคร้าว หวาย คาคอ้าวฮอบชาย ตงลำยายแสะวางชื้อไม้ตัวชื้อ ยิงลมตัวกลมงามสะพาด กะทอตาจขวาง ฮี่แป้นทอดตั้งมายิ่ง ทุกสิ่งพร้อมป้านชายกลอน เหลือหลายสามสิบเก้า จัดลงเท้าป้านลม ข่มหัวกลอนและป้านพัน</p> <p>ไม้ลำสั้นรัสสี่เจ้าให้ต่อ ให้ตัดต่อพอดีกัน ให้ปูนปั้น และแทกแบ่งแต่งให้เป็นฮูปห้องสะเกา เสาบตีมันยาวกว่าศอก หมอบอกให้ตัดฝ่ายทางตีน ให้สินเสียยังตั้งทุกสางพร้อมนักปราชญ์ทั้งขุน มาปูนเป็นเหื่อนสามห้อง ไม้นี้ปลีกต้องตามตำรา ให้ตัดสินเสีย ไม้ผิวเมียแห้งไซ้ ให้ตัดสินเสีย ไม้ซี้ฮั บตีให้ตัดสินเสีย ไม้เป็นกาลกิณีจ้งโฮแพ้เจ้า ให้ตัดสินเสีย ไม้บวมเน่าอมฝอย ให้ตัดสินเสีย ไม้กันหอยแตกมันเห็นย้อย ให้ตัดสินเสีย กมันเป็นฮูปพระกลาย ปลายมันเป็นฮูป พระสะเนก อย่าได้ตัด ไม้ออกเอกลำเดียว อย่าได้ เอาเทียวไปมามันบ่อคอง ไม้นี้ปลือต้อง พระโองการ ท่านผู้มีบุญสมภารเพิ่นมาเผด มาโลเอดเผดให้เป็นเหื่อน ให้มัดเคียนคาคคร้าว หวายลวดอ้าวฮองชาย บางฟ่องบายเอามายังหญ้า</p>	<p>ยังมีพระฤาษีสี่องค์ องค์หนึ่งนั้นเสด็จมาจาก เมืองอินทปัตต์ องค์หนึ่งนั้นเสด็จมาจากเกาะลังกา และหล้าน้ำหรือเมืองเซโรองค์หนึ่งนั้นเสด็จมาจาก ถ้ำจ้วแดง องค์หนึ่งนั้นเสด็จมาจากเขตภูเขาเก้า และภูเขานาค หรือภูเขางูใหญ่มาพิพากษ์พร้อม เจรจา ตามตำราพระเจ้าได้กล่าวไว้พระฤาษีได้ กล่าวถึงได้เวลาตี มหาโชค เพียบทุกสิ่ง พร้อม ทุกวัน จึงได้พากันไปตัดเสาแรก ผู้มีความรู้ได้ คัดเลือกตัดเสาขวัญพร้อมเพรียง ไม้หลายลำทำเชิง ชายและอกไก่ คานข้างและคานบน หนลงมาไม้ เชิงอันยาว หวายคาคอแวรอบชาย เต้ากระจาย และวางชื้อไม้ตรงตี ให้ตรง กลมงามสะอาด วาง พาดยาวขวาง ไม้ตั้งมายิ่งทุกสิ่งพร้อมป้านชาย กลอนเหลือหลายสามสิบเก้า จัดลงเท้าป้านลม กุดหัวกลอนและป้านพัน</p> <p>ไม้ลำสั้นพระฤาษีให้ต่อ ให้ทำตัดต่อพอ เหมาะสมและวัดขนาดความสั้น ยาวและตัดแบ่ง แต่งให้เป็นรูปห้องสำเกา เสาไม่ตีมันยาวกว่าศอก หมอบอกให้ตัดด้านปลายให้ตัดออกถึงเสาดัง ทุก ข้างพร้อม ผู้มีความรู้และขุนมาจัดเป็นเรือนสาม ห้อง ไม้นี้ไม่ถูกต้องตามตำราให้ตัดออก ไม้ที่ทำให้ สามิภรรยาป่วยให้ตัดออก ไม้ไม่ดีให้ตัดออก ไม้เป็นกาลกิณีไม่ดีไม่เป็นมงคล แก่เจ้าของให้ตัด ออก ไม้บวมเน่าอมฝอยให้ตัดออก ไม้กันหอยแตก และมีเห็ดออกดอกให้ตัดออก โคนต้นมันเป็นรูป ลาย ปลายมันเป็นรูปแตก อย่าได้ตัด ไม้ออกเอกลำ เดียว อย่าได้เอาเทียวไปมามันไม่ดี ไม้นี้ไม่ถูกต้อง ตามตำรา ท่านผู้มีบุญบารมีท่านว่าเป็นโทษ ให้ทิ้ง ไป ให้เป็นเรือน ให้มัดพัดคาคหวายลวดราว รองชาย บ้างพวกช่วยหยิบเอามายังหญ้า</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ฝูงมิดพรวดตัดตองมุง มุงขวางฮีเลยลวดแล้ว ปัดกวาดแผ้วบายเซ็น เขาตัดเป็นชั้นใส่ หญ้าแผ่น ใหญ่เลยพอยสอดคำเขียนไว้ แต่มอุปไม้ลายลวง กะจอนดวงดาวคูคอง แอ้มห้องท่าย เป็นที่บัวนาง ทับกลางเฮือนเป็นสระบ่อแก้ว นางอาบแล้วสรง ศรี นางผู้ตี ตั้งฮีดไว้ว่า ให้ผู้ข้าคุณขวัญ คุณขวัญดี ขวัญงามลวดแล้ว ตกแต่งแล้วสมพอ ยอใส่เสา สูดวน หวายลวด คาคกับแปยกลอนแกขึ้น ใส่ตงลำใหญ่ลายเลียน หวายเวียนกับขางแอง แต่งแมนแล้วจึงขึ้น มาตวง ขุนทั้งปวงฟ้าฟั่ง ดั่งแปะชื่อเถิงเท้าแปบน ให้ได้เมียคนผู้ตีผู้งาม มานั่งฟางข้าง</p> <p>บัดนี้ข้อยจักยกเสาห้าขึ้น ให้ได้ข้างสารใหญ่ มาโงบบัดนี้ข้อยจักยกเสาหกขึ้น ให้ได้ชายโงงมา นั่งเฮือนใส่เหล่า บัดนี้ข้อยจักยกเสาเจ็ดขึ้นให้เจ้า มั่งมูลมี บัดนี้ข้อยจักยกเสาแปดขึ้นให้ เจ้านั่งมี เป็นดีให้ได้เป็นเศรษฐี กระจุกมีเงินหมื่น ข้อยจักยกเสานี้เป็นเสาขวัญ มาเยอขวัญเอย ให้มาเทินขวัญเฮือนขวัญชานพร้อมพรวดไม้หลาย ลำสู่ลำ ให้เจ้ามาเยอ ข้อยจักยกเสาแฮกขึ้น ให้ได้ ทองเก้ากำ บัดนี้ข้อยจักยกเสาขวัญขึ้นให้ได้คำ เก้าหมื่น บัดนี้ข้อยจักยกเสาสามขึ้นให้ได้ข้าวล้าน หมื่นมาเยย บัดนี้ข้อยจักยกเสาสี่ขึ้น ให้มาเป็นดั่ง น้ำมูรธาภิเชก น้ำวิเศษอันดี ฮอดเสาขวัญให้มัน นันแก่น เป็นดั่งแท่นบัลลังก์ แท่นนี้มีพมั่งปมีแตก เสาขวัญอย่าได้แตก เสาแฮกอย่าได้แหง ยอเจ็ดใบข้อยก็ได้มาหมุนหินแล้วคุณเจ็ดใบ ข้อยก็ได้มาค้ำหินแล้ว น้ำส่างแก้วออกบ่อกินเย็น ข้อยก็ได้มาแล้ว ฝ่ายเจ็ดโนข้อยสิผูกเสาแฮกฝ่าย นี้เป็นฝ่ายไชยะ มงคล อยู่ใต้ถุนมีควายพันแม่ ให้มันแผ่ออกพร้อมให้ได้หลายโตเทิงหัวเฮือน มีบ่อคำและบ่อแก้ว อิหัง เคหัง อันว่าเฮือนหลังนี้ ชื่อว่าเฮือนเจ้ามหาเศรษฐี มีเงินค้ำบ่น้อย</p>	<p>พวกมิดพรวดตัดตองมุง มุงขวางเลยลวดแล้ว ปัดกวาดเย้นสบาย เขาตัดเป็นชั้นใส่หญ้าแผ่น ใหญ่เลยพอยกดินสอดคำเขียนไว้ แต่มอุปไม้ลาย ลวงกะจอนดวงดาวคูคล่อง ล้อมห้องท่ายเป็นห้อง บุตรสาว ตรงกลางเรือนเป็นสระบ่อแก้ว นางอาบ แล้วแต่งตัวสวยงามผู้ตี ตามประเพณีไว้ว่าให้ผู้ข้า เพิ่มพูนขวัญ เพิ่มพูนขวัญ ให้ดีให้งามให้เสร็จ เรียบร้อย ตกแต่งให้เหมาะสม ยกเสาลงหลุม หวายลวด คาคกับแป ยกลอนขึ้นใส่มูม ตงลำ ใหญ่เรียงกัน หวายเวียนกับคานไม้ราว ตกแต่ง เสร็จจึงขึ้นมาวัด ขุนทั้งปวงรีบฟั่ง ดั่งใกล้ชื้อบน เท้าแปรบนให้ได้เมียคนผู้ตีผู้งามมานั่งเคียงข้าง บัดนี้ข้าจักยกเสาห้าขึ้น ให้ได้ข้างตัวใหญ่ มาอยู่ บัดนี้ข้าจักยกเสาหกขึ้น ให้ผู้ชายเอาถุงมา เรือนใส่เหล่า บัดนี้ข้าจะยกเสาเจ็ดขึ้นให้เจ้ามั่งมูล มี บัดนี้ข้าจะยกเสาแปดขึ้นให้เจ้านั่งมีเป็นศรีสุข ให้ได้เป็นเศรษฐีมีเงินหมื่นข้าจะผูกเสานี้เป็น เสาขวัญ มาเถิดขวัญเอย ให้มารวมขวัญเรือน ขวัญชานพร้อมเพรียงไม้หลายลำทุกลำ ให้เจ้ามา เถิด ข้าจะยกเสาแรกขึ้น ให้ได้ทองเก้ากำ บัดนี้ข้า จะยกเสาขวัญขึ้นให้ได้ทองคำเก้าหมื่น บัดนี้ข้าจัก ยกเสาสามขึ้นให้ได้ข้าวล้านหมื่นมาเยยหรือเล่า บัดนี้ข้าจะยกเสาสี่ขึ้น ให้มาเป็นดั่งน้ำมูรธาภิ น้ำวิเศษอันนี้ใช้รดเสาขวัญให้มันคง เป็นบัลลังก์ ไม่มีผุพัง เสาขวัญอย่าได้แตก เสาแรกอย่าได้มี รอยแยก ยกเจ็ดใบข้าก็ได้มาหมุนหินแล้วคุณเจ็ด ใบข้าก็ได้มาจับหินแล้ว น้ำบ่อแก้วออกบ่อกินเย็น ข้าก็ได้มาแล้ว ฝ่ายเจ็ดเส้นข้าสิผูกเสาแรก ฝ่ายนี้ เป็นฝ่ายมีชัยชนะอันมงคล อยู่ใต้ถุนมีควายพันแม่ ให้มันขยายพันธุ์ออกพร้อมให้ได้หลายตัว บนหัว เรือนมีบ่อทองคำและบ่อเงิน อิหัง เคหัง คือเรือน หลังนี้ ชื่อว่าเรือนเจ้ามหาเศรษฐี มีเงินทองคำไม่ น้อย</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เป็นตั่งน้ำจั้น ย้อยไหลหลังมามีมือ ลือซาไปทั่วโลก ฝูงโคฮ้อนมาเพ็งเหลือหลาย ท้าวจึงบายน้ำคนที่ ไหลหลัง ทัวทั้งห้าปฐพี สะทา โสตถิ ภาะวันตุเต</p>	<p>เป็นตั่งน้ำย้อยไหลหลังกลับมา ลือซาไปทั่วโลก ทุกข์โคกเดือนร้อนอย่ามาใกล้ พญาจึงปล่อยคนที่ ไหลหลัง ทัวทั้งแผ่นดิน สะทา โสตถิ ภาะวันตุ เต</p>

28. คำสุขวัณเือน จำนวนที่ 2

ศิรา ภัคมี. (2557, 25 ตุลาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี ยังมีพญาคนหนึ่ง อยู่เมืองมันทองคำ พญาตนทั้งสอง มีเมืองเกตรา ตรึงพร้อมกันมา ค้ำมาคุณ หมุนแบบมายอเสาแอก ขึ้นใส่เอือนงาม มายอเสาขวัญขึ้นใส่งาม แม่ลา ยอเสาสามขึ้น ได้ทองเก้าก้า ยอเสาสีได้ค้ำหมื่นยอเสาห้าขึ้น ให้ได้ข้าวหมื่นมาเอือน ยอเสาหกได้เมี่ยงามมา นอนข้าง ยอเสาเจ็ดขึ้นให้ได้ข้างสารใหญ่มาโอม ยอเสาแปด ขึ้นให้ได้ข้าวโกยมาเอือนใส่เล่า ยกเสาขึ้นพร้อมแล้วจะยั้งยืนดี เอนทานัง ไชยเศรษฐี ทั้งห้าขอให้มีข้อยมาเหลือหลาย วั ควายเพชรเต็มคอก ช่างม้าออกเมืองทอง เงิน ทองกองแสนโกฏิ</p> <p>บัดนี้ข้าจะเชิญเอาสามพระพ่อหมอดี ผู้เพิ่นอยู่เมืองฟ้า ก็ให้มาค้ำมายอ บัดนี้ข้าจะเชิญ เอา 30 พ่อหมอ ผู้เพิ่นอยู่เบื่องบน เค้าฮอยพ่อ หมอเผ่าอยู่ภูโอง ก็ให้มาปูนมายอ แต่บัดนี้ เจ็ดใบยอ ข้อยจักเอามาห่อแจกแจ้ว บัดนี้ข้าจะ เชิญเอาผู้แก่ลั่วล้าแสนเมือง ท้าวคำเหลืองและ ท้าวโพชัย พระสีโว หมุ่นหน้าสับ ทั้งท้าวแก้ว กล้า แอมเพชร ทิง ก็ให้มา เชิญทั้งท้าวเจียงหาญ และสังครีพให้มายอเสาค้า อย่าให้แตก ให้มาแบก เสาแอกให้เสาค้า ทั้งเสาขวัญให้มันแก่น ให้เป็น แทนบัลลังก์จับชื่อฝั่งซุกสอด หวายขาดหวอด กับแก๊ ตัดก้อมแกซุกใส่อย่าใช้เรียงหวายเคียงกับ ฟางแห้ง จัดแจงเอาฟากมาสาน เอากระดานมาปู แล้วปิดป้องแป้วเสียงบางคนเอาเพี้ยมาตั้งใส่แดด บางฟองท้าวหนาวยาวตัดใส่จั่ว บางฟองหัวบ่อ ซึกซ้า บางฟองตัดหญ้ามาแซมใส่อู่ บางฟองดู เอาฟามาแซมแลองตอง ทุกแห่งหีดเป็นบ่อน ๆ ทั้ง บางกลางนั้นเป็นน้ำบ่อแก้ว ครั้นอาบแล้วส่วน สีปูนดูดีทุกสิ่ง</p>	<p>ศรี ศรี ยังมีพระยาคนหนึ่ง อยู่เมืองคันทอง พระยาทั้งสอง มีเมืองเกตรา พร้อมกันมาปกปัก รักษาให้เย็นเป็นสุข ขอให้มาอยู่เสาแรก ให้บ้านดี งาม มายอเสาขวัญขึ้นใส่ไซ ยอเสาที่สามขึ้นให้ได้ ทองเก้าก้า ยอเสาที่สี่ให้ได้ค้ำหนักเป็นหมื่นก้า ยกเสาห้ามีความหมายว่า ให้ได้ข้าวมาบ้าน ยก เสาที่หกให้ได้ภรรยาสวยมานอนข้าง ยกเสาเจ็ด ให้ได้ข้างสารใหญ่มารวม ยอเสาแปดให้ได้ข้าวขึ้น ใส่เล่า ยกเสาขึ้นหมัดให้อายุยั้งยืน เอนทานัง ไชยเศรษฐี ทั้งห้าขอให้มีคนรับใช้มาช่วย วั ควาย ให้มีมากมายเต็มคอกช่างม้าเต็มเมือง เงิน ทองก็ให้นับล้าน ๆ</p> <p>บัดนี้ข้าจะเชิญเอาขวัญหมอดีที่อยู่บนเมือง สวรรค์ให้มาค้ำจุน บัดนี้จะเชิญเอาสามสิบพ่อ หมอ ผู้ที่อยู่เบื่องบน หมอผู้เผ่าที่อยู่ภูสูง ให้มา ดูแลรักษา นับต่อไปนี้ จะเอาไปยกเจ็ดใบ ห่อแจกแจ้ว บัดนี้จะเชิญเอาผู้แก่ลั่วล้าสามารถ ท้าวคำเหลือง และท้าวโพชัย พระสีโวริบมา ทั้งท้าวแก่ลั่วล้าแอบเพชรก็ให้มา เชิญทั้งท้าว เจียงหาญ และสังครีพ ให้มายอเสาค้าไม่ให้แตก ให้มาแบกเสาแรกให้เสาค้าเสาขวัญให้มันแก่น ให้เป็นแทนบัลลังก์ จับชื่อสอดใส่หวายเหลืออม ตัดล้อมมุ่มซุกใส่ อย่าใช้หวายที่คล้ายกับฟางแห้ง จัดแจงเอาไม้มาสาน เอากระดานมาปูพื้น แล้วปิด กวาด บางคนเอามาตากแดด บางคนก็ว่าจั่วยาว เกินไป ต้องตัดออก บ้างคนหาฟามาเสริมแต่ง แลดูใหม่ทุกแห่ง บางครั้งก็เห็นเป็นที่เส้นทาง ตรงกลางจะเป็นบ่อน้ำกิน ครั้นอาบแล้ว ทาสีก็ดู สวยงามทุกอย่าง</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ให้เจ้าได้นั่งได้ฟังเมืองขวัญทันที่อย่าคลาด แคล้ว เจ้าของเฮือนนั่งเพิ่นแฮกถึงจะได้ตั้งภาคศรี จันท์เป็นดังตะวันขึ้นฟ้า สีแดงกล้าฮุ่งปานเดือน เจ้าของเฮือนนั่งแล้วให้เจ้าได้แก้วมณีโชติ โทษฮ้าย อย่าได้มาพาน มารฮ้ายอย่าได้มาช้อง ให้ได้ตุ้มพื๋องอยู่กับเฮือน เพิ่นชายของกะให้แลน มาฮ้อยเจ้าเต๋อ เพิ่นชายฮ้อยกะให้แลนมาโฮมเจ้า เต๋อ สองมือโฮมแบ่งเหล่า แขนสอดเข้าอิงหมอน สอนหอมเพิ่นมานั่งไล่ ไทยทางใต้ให้เพิ่นสอย เฮือนเจ้าเต๋อ ไทยทางเหนือให้เพิ่นมาสอย ช้าง เจ้าเต๋อ สองรองช้างให้คนได้มาช่วย ดอกไม้และ เงินคำ หากจะได้ช้างกะให้เจ้าได้ตัวหลวงนั้นเต๋อ คั้นได้แล้วให้ได้ขี่กับวงเงินกับวงคำ กับทั้งแก้ว คั้นเจ้าได้ขึ้นขี่แล้วให้มีผู้มาแห่แฮนนำสามสิบแล้ว มาแห่กล้าหน้าเจ้าเต๋อห้าสิบแล้วให้มาแห่กล้า หลังเจ้าเต๋อ แห่กล้าขาวอยู่ชี่ชายีย้าย แห่กล้า ช้ำยอยู่ยี่ยกียโยน ชาวเมืองคนให้ช่วยสร้าง ชาวเมืองปากฟ้าให้มาช่วยเงินคำ ไชยตุ ภาวังค์ ไชยมังคลัง</p>	<p>ให้เจ้าได้นั่ง ได้ฟัง อย่าได้มีอันต้องเปลี่ยนไป เจ้าฟังขึ้นเรือน ใหม่ถึงจะได้เป็นดังจันท์ ดัง พระอาทิตย์ทอแสงกล้าสว่างไสว เจ้าของบ้านนั่ง แล้ว ให้เจ้าไปได้แก้วสิบประการ สิ่งไม่ตี อย่ามา โกลั พวกมารอย่าเกี่ยวช้อง ให้ช่วยเหลือญาติที่ นื่องในบ้าน ถ้าชายของก็ให้คนหลังไหลเข้ามา ชายก็ให้มารวมกับเจ้า สองมือยกแบ่งเหล่า แขน สวางบนหมอน ให้คนมานั่งโกลั คนทางใต้ก็ให้มา ช่วยเหลือเจ้าคนทางเหนือก็ให้ช่วยเหลือเจ้า สร้างทำอะไรก็ให้คนมาช่วย ทั้งดอกไม้และเงิน ทอง หากได้ช้างก็ขอให้ได้ตัวใหญ่ หัวหน้าฝูง ถ้าได้แล้วขอให้ขี่มั่งวงงา ถ้าได้ขี่แล้วก็มีคนมา แห่แหน สามสิบแล้วมาจากทางข้างหน้าเจ้า ห้าสิบแล้วมาจากทางข้างหลังเจ้า ฝ่ายข้างขวา ก็ให้รีบมา ฝ่ายข้างซ้ายก็ให้มาอย่าช้า พวกมนุษย์ ให้ช่วยสร้าง พวกเทวดาบนฟ้าให้เอาเงินทอง มาช่วย ไชยตุ ภาวังค์ ไชยมังคลัง</p>

29. สู่ขวัญเขื่อน ส่วนวนที่ 3

ไสว ทิพรัตน์. (2558, 19 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิชยะตุ ะวัง ชยะมังคละ ชยะ สุกะดิลี วันนี้เป็นวันดี วันดีสิสุกะฤกษ์ ถึกหน่วย ชื่อว่ามามงคละ ยังมีเจ้าพญาผู้มีบุญองค์หนึ่ง เสด็จมาจากเมืองม่นคำทอง มาแสวงหาจอง สถานที่ตั้งบ้านเพื่อปลูกสร้างให้อยู่ชุ่มกินเย็น ความเป็นเข็ญเข็ดของจิงโฮบมีพ้อ จิตตั้งต่อปลูก แปลงไป พระเมตไตรยโพธิสัตว์เจ้าว่าดีบ่อนนี้ แต่ก่อนนี้ พระเจ้าสร้างโพธิสมภาร พระเจ้า ผาบแพ้ว ผู่หม่มพญาमारผู้สาโหด บ่อนนี้บ่อน พระเจ้าโศคสัตตะนิกร บ่อนนางธรรณีเอาค่าปลูก ไว้ พระแก้วแก่นให้ว่าอยู่สวัสดิ หมิ่นพันปีก็บมี โพบยภัยมาต้อง บัดนี้เจ้าสินั่งอยู่ห้องเขื่อนแก้วส่อง เงินคำ เขาสินำแหวนมาให้ กับทั้งข้อยช่วงใช้ หลูหลั่งไหลมาสิได้มีศักดาฤทธิเฮืององอาจกับทั้ง พวกหมู่ญาติได้แต่งของฝากมาหา กับทั้งภริยา เมียแพงแน่น้อยหน้าขึ้นข้อยโสภา</p> <p>บัดนี้จักได้พรรณนาแต่เดิมตาเค้า จัดแจง เข้าป่าหาไม้ปลูกเขื่อน มีใจเพียร ทั้งเยื่อนทั้งยาก แต่งถงหมากทั้งน้ำบั้งเทิงและยา คั่วเคียวหาขวาน คมและมีดพริ้ว แล้วจึงแบก เข้าป่าต้นคว่างดดอน เดินโคจรมือแลงมือเช้า วันค่าเศร้าสุญแล้วตำวมา บางพ่องกินสุราอาหาร แกมข้าว ตีนมือเข้าขาย แล้วเล่าไป จงใจเข้าดงเลาหาซอก ไปพบพ้อลำตัว ปลอดภัย ไม่มีศรีเอาเป็นเสาแฮก แล้วจึงแบกขวาน ใส่พื้นลง ตัดปลายตรงลำตืออาดหลาด นี้แม่ ธรรมชาติไม้ค้ำไม้คุณ ลำพันลุนเสาขวัญเป็นคู่ ที่เกิดอยู่ฝ่ายข้างตีนดอน เหลียวเบ็งงามสอนลอน อินทร์แปลงปลูกไว้ ตัดเอาได้มาตากเป็นเสาไปหา เอาบ่หยุดบ่หย่อนเดินเฮ้ออนเข้าป่าดงหนา</p>	<p>วันนี้เป็นวันดี วันดีสิสุกะฤกษ์ คือชื่อว่ามามงคละ ยังมีเจ้าพญาผู้มีบุญองค์หนึ่ง เสด็จมาจากเมืองม่น คำทอง มาแสวงหาจองสถานที่ตั้งบ้าน เพื่อปลูก สร้างให้อยู่ชุ่มกินเย็นเป็นสุข ไร่ทุกขในสิ่งไม่ดีทั้งปวง มีความตั้งใจในการปลูกสร้าง พระเมตไตรย โพธิสัตว์เจ้าท่านว่าที่ตรงนี้มีความเหมาะสมดี เมื่อ ครั้งก่อนนี้เคยพระพุทเจ้าใช้เป็นที่ปราบมารและ ลงโทษ สถานที่นี้พระพุทเจ้ายังใช้โปรดสรรพ สัตว์แม่เมตตา ที่สถานที่นี้พระแม่ธรณีจัดเตรียมไว้ พระผู้เป็นเจ้าของแล้วดีหมิ่นพันปีก็ไม่มีอันตรายมา ทำลาย เวลานี้เจ้าจะได้นั่งอยู่ในเรือนนั่งนับเงิน ทอง เขาจะนำแหวนมาให้ กับทั้งข้าทาสคนรับใช้ ก็มา ได้มีทั้งอำนาจและยศถาบรรดาศักดิ์กับทั้ง พวกญาติพี่น้องได้แต่งของฝากมาหา กับทั้งภริยา ที่แสนสวย</p> <p>เวลานี้จะได้พรรณนาแต่เดิม จัดเตรียม เข้าป่าหาไม้ปลูกเขื่อน มีใจเพียร มีความ ยากลำบาก จัดเตรียมถุงยาม เตรียมน้ำและยา อีกทั้งหาขวานด้ามคม มีดพริ้ว เตรียมแล้วจึงแบก เข้าป่า เดินป่ากลางดงเดินเสาะแสวงเวลาเข้าเวลา เย็น เมื่อถึงเวลาเย็นก็รีบกลับคืนบ้าน บ้างพวกตี สุราและอาหารพร้อมกับกินข้าว เมื่อถึงเวลาเช้าก็ เดินทาง มีความตั้งใจเพื่อเลือกหา ได้พบไม้ ลักษณะดี เป็นมงคลมาเป็นเสาแรก แล้วจึงใช้ ขวานตัด ตัดด้านปลายลำต้นตรงดี นี้คือไม้ ธรรมชาติของไม้ที่มีลักษณะเป็นมงคลดี จึงตัดเสา ขวัญเป็นคู่ ที่เกิดอยู่ทางด้านที่สูง มองดูสวยงาม เหมือนว่าพระอินทร์ปลูกไว้ตัดเอาได้ทำเป็นเสา ไปหาเอาเรื่อย ๆ เดินเสาะแสวงไปยังป่าดงใหญ่</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>หลายเวลาปีเดือนติดต่อ พอหลายพริ้วมือโตเจ้าอ่อนแสงถึงยามแลงเข้ายามงายปะเปล่า มือสืบมือหาไม้สืบไป ปีเดือนได้วันยามเข้าป่า แดดแธงฮ้อนฮ่มใหม่ค้อยเพียรถึงเดือนหกเข้าสังขารข้ามล่องมาแล้ว ฝนหลังย้อยฮ้าผ้าชุ่มเย็น บรมวนแล้ว ฟินเฮือนหลังใหญ่</p> <p>บัดนี้ ซ้อยจักแต่งขันดอกไม้เชิญเจ้าเข้าสู่เฮือน เขาฟินตกตอเจ้าอย่าได้หักเมื่อเมืองเหนือ เขาฟินตกเครือเจ้าอย่าได้หักเมื่อเมืองนาค เขาฟินตกฟากเจ้าอย่าได้เศร้าเสียสูญ ให้เจ้ามาค้ำมาคูณสูงเฮืองเพียรอาสา ให้เจ้ามาสะพาดอยู่ชุ่มกินเย็น ความเข็ดขวงอย่าให้ได้ความเจ็บไข้ ก้อย่าให้มี ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเสาทวนอยู่ป่า หล้าแฝก ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญเสาแอกอยู่ป่าดอนแก ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญเสาแจอยู่ป่าดอนแคมถ้ำ ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญเสาค้ำอยู่ป่าดอนตัน ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญปานลมอยู่ดงข้างน้ำว ก็ให้มาสามื่อนี้วันนี้ ขวัญชื้อคร่าว ก็ให้ฮ้องเฮียกพากันมา ว่ามาเยอขวัญเอย มาพลันอย่าช้า ให้เจ้าได้ตั้งหน้ามันเหล่าดอนเลา มาเยอ ให้เจ้ามาจำเรียดสูงเฮืองเฮือนกว้าง อย่าได้ตกได้ค้ำอยู่สวีสวี ยอเฮือนครวขึ้นให้ได้เป็นเฮือนราช ยอผาสาทขึ้นให้ได้เป็นยอดธาตุดอมสูง ยอไม้ยางยุง เฮือนโห่งคำให้เป็นรถแก้ว ยกขึ้นแล้วอยู่สวีสวี</p> <p>ยกเสาหนึ่งให้ไต้จัวแม่ลาย ยกเสาสองให้ได้ควายเขาง้อ ยกเสาสามให้ไต้ซ้องเก้ากำ ยกเสาสี่ให้ไต้ค้ำเก้าหมื่น ยกเสาห้าให้ไต้ข้าวล้านหมื่นbungมาเยย ยกเสาหกให้ไต้เมียผู้งามมานอนเทียมข้าง ยกเสาเจ็ดให้ไต้ลูกจ่างมาแต่งพาแลงพางาย ยกเสาแปดให้ไต้ชายผู้ดีผู้งามมายายแจกเหล่าและของขวัญ ขอให้มามวลจัวควายเต็มคอกข้างม้าออกเนืองนอง เงินค้ำกองพอบาบพอบแก เสาค้ำก็อย่าได้แตก</p>	<p>เป็นเวลานานหลายปีเดือน เป็นนานวันก็เมื่อยกายอ่อนแรงเมื่อเวลาเย็นเวลาเช้าไม่ได้อยู่เฉยในแต่ละวันก็ได้หาไม้ต่อไปเป็นวันเดือนปีเวลาในการอยู่ป่า แดดแธงและร้อนก็เพียรพยาม ถึงเดือนหกเวลาล่องแล้วฝนตกลงมาชุ่มเย็น ได้เวลาสร้างบ้านหลังใหญ่</p> <p>เวลานี้ข้าจะแต่งขันดอกไม้เชิญเจ้ามาสู่เรือน เขาฟินตัดตอเจ้าอย่าได้หักกลับ เมืองเหนือเขาฟินตัดเครือเจ้าอย่าได้หักกลับเมืองนาค เขาฟินตัดฟากเจ้าอย่าได้เศร้าเสียใจ ให้เจ้ามาเป็นสิริมงคล รุ่งเรืองเสมอ ให้เจ้ามาอยู่อย่างสะอาดและชุ่มเย็น ความไม่ตืออย่าได้มี ความเจ็บไข้ก้อย่าให้มิว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเสาวนอยู่ป่าหล้าแฝก ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเสาแรกอยู่ที่ป่าใหญ่ ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเสามมอยู่ป่าที่ข้างถ้ำ ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเสามงคลอยู่ป่าโปร่ง ก็ให้มาวันนี้ ขวัญปานลมอยู่ดงข้าง ก็ให้มาวันนี้ ขวัญชื้อคร่าวก็ให้ร้องเรียกพากันมา ว่ามาเยอขวัญเอย มาพลันอย่าช้า ให้เจ้าได้ตั้งใจกันมาหมตปามาเยอให้เจ้ามาเจริญรุ่งเรือง เรือนกว้าง อย่าได้ตกได้ค้ำอยู่มีความสุข ยกเรือนครวขึ้นให้ได้เป็นเรือนราช ยกปราสาทขึ้นให้ได้เป็นยอดธาตุดอมสูง ยกไม้ยางยุง เรือนห้องทองคำให้เป็นรถแก้ว ยกขึ้นแล้วอยู่มีความสุข</p> <p>ยกเสาหนึ่งให้ไต้จัวแม่ลาย ยกเสาสองให้ไต้ควายเขาง้อ ยกเสาสามให้ไต้ซ้องเก้ากำ ยกเสาสี่ให้ไต้ทองคำเก้าหมื่น ยกเสาห้าให้ไต้ข้าวล้านหมื่นbungมาแล้ว ยกเสาหกให้ไต้ภรรยางามมานอนเคียงข้าง ยกเสาเจ็ดให้ไต้ข้าทาสมารับใช้จัดเตรียมอาหาร เช้าและเย็น ยกเสาแปดให้ไต้ชายรูปงามมาแจกเหล่าและของขวัญ ขอให้มาพร้อมกันมาจัวควายเต็มคอก ข้างม้ามีมาก เงินทองคำกองพอบาบพอบแก เสามงคลก็อย่าได้แตก</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เสาแสกก็อย่าได้เซชวน อาสน์กว้าง เสาขวัญก็ให้เจ้ามันแก่น ให้เจ้ามันปานแผ่นเหล็ก แดง ให้เจ้าแข่งปานแผ่นหินลาด ให้เจ้ามันปานเหลี่ยมอาสน์เสาสุมรุ จำเริญเป็นห้องหนึ่งแอม้ออาสน์ไว้แต่งบัวนาง เทียวทางกลางให้มีสระบ่อแก้ว นางอาบแล้วอยู่สวัสดิ์ เสาค้ำให้เป็นแก่นคู้หอมชั้วพันวา เสาขวัญให้เป็นแก่นจันทน์หอมชั้วแสนมื่อ เพิ่นมาซื้อให้เจ้าได้เงินล้าน ยามเมื่อไป คว่าบ้านให้เจ้าได้แต่ของดี ๆ ให้เจ้าฮั่งเฮียงศรีปูนบันห้อง</p> <p>ห้องลุ่มไว้ผูกข้างสารใหญ่ยาว ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกเขยลูกสาวเข้ามาอยู่ช่วงใช้ ห้องหนึ่งไว้ทำลูกชายและลูกเฝ้าแสนสำมาแยง ลูกชายลูกสาวแพงปานคำ ได้ลูกเขยลูกเฝ้าน้อยมาสู่สมใจ ห้องหนึ่งไว้ทำสังฆเจ้ามาเทศนา ห้องหนึ่งไว้บูชานักถึงคุณแก้ว ห้องหนึ่งเอาไว้ทำบิดามารดาพ่อแม่ ห้องหนึ่งไว้ให้เฒ่าแก่มานั่งชุมนุม ห้องหนึ่งไว้ทำให้ขุนนางทางไกลหลายเมืองมาเฝ้าห้อง หนึ่งไว้ทำลูกเต้าและหลานเหลน ห้องหนึ่งเอาไว้เป็นบ่อนเก็บเงินค่าหลายโกฏิฮ้อย ห้องหนึ่งแอม้อส่วมน้อยไว้ให้ลูกสาวหล้าเข้าอยู่นอน</p> <p>บัดนี้ ข้อยจักเชิญเอาขวัญเจ้าคร้วเฮือนเข้ามาอยู่ เชิญเอาขวัญลูกเต้าให้เข้ามาสู่โองว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปพินไม้เสาทวนเขาอยู่ป่าแฝก ขวัญเจ้าไปพินเสาแสกเขาอยู่ป่าหนามหันก็ให้มาสามมื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปพินไม้เสาขวัญเขาอาบน้ำ ขวัญเจ้าไปพินไม้เสาค้ำมาแดดเซชวนก็ให้มาสามมื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปพินสะยัวเขาอยู่ฮ่มหมากหลอด ขวัญเจ้าไปพินไม้กะทอดเขาอยู่กลางดงก็ให้มาสามมื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปตัดดงตัดกลอนเขาอยู่โคกค้อย ๆ ก็ให้มาสามมื่อนี้วันนี้ ขวัญเจ้าไปขึ้นโคกสูง ขวัญเจ้าไปลงโคกค้อย ลอยข้ามน้ำให้ ฮีบตาวคินมา ว่ามาเยอขวัญเอยมาพลันอย่าช้า</p>	<p>เสาแรกก็อย่าได้เซล้ม เสาขวัญก็ให้เจ้ามันคง ให้เจ้ามันปานแผ่นเหล็กแดง ให้เจ้าแข่งปานแผ่นหินลาด ให้เจ้ามันปานเหลี่ยมเสาที่รองรับเขาพระสุเมรุ เจริญเป็นที่กว้างห้องหนึ่งสร้างไว้แต่งลูกสาวคนโต ทางเดินตรงกลางมีสระน้ำ นางอาบแล้วอยู่อย่างมีความสุข เสามงคลให้มันคงเป็นคู้หอมสดชื่นไปไกล เสาขวัญให้เป็นมันคงเช่นจันทน์หอมสดชื่นทุกวัน ท่านมาซื้อให้เจ้าได้เงินล้าน เมื่อเวลาไปหาบ้านให้เจ้าได้แต่ของดี ๆ ให้เจ้ารุ่งเรืองเป็นมงคลในห้อง</p> <p>ห้องข้างล่างไว้ผูกข้างสารใหญ่ยาว ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกเขย ลูกสาวเข้ามาอยู่ใช้ ห้องหนึ่งสร้างไว้รอลูกชายและลูกเฝ้าปรนนิบัติ ลูกชายลูกสาวมีค่าเช่นทองคำ ได้ลูกเขยลูกสะเฝ้าคนเล็กมาอยู่ด้วยสมใจ ห้องหนึ่งสร้างไว้รอพระพุทธเจ้ามาเทศนา ห้องหนึ่งไว้บูชานักถึงสิ่งดี ห้องหนึ่งสร้างเอาไว้รอบิดามารดา ห้องหนึ่งสร้างไว้รอให้เฒ่าแก่มานั่งชุมนุม ห้องหนึ่งสร้างไว้รอให้ขุนนางทางไกลหลายเมืองมามาพักหนึ่งสร้างไว้รอลูกและหลานเหลน ห้องหนึ่งสร้างเอาไว้เป็นที่เก็บเงินและทองคำหลายสิบล้าน ห้องหนึ่งสร้างห้องน้อยไว้ให้ลูกสาวคนสุดท้องมาอยู่นอน</p> <p>เวลานี้ข้าจะเชิญเอาขวัญเจ้าคร้วเรือนเข้ามาอยู่ เชิญเอาขวัญลูกหลานให้เข้ามาสู่ห้องว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปพินไม้เสา หยุดพักอยู่ป่าแฝก ขวัญเจ้าไปตัดเสาแรกหยุดพักอยู่ป่าหนามใหญ่ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปพินไม้เสาขวัญหยุดพักอาบน้ำ ขวัญเจ้าไปตัดไม้เสามงคลมาแดดเซล้มก็ให้มาวันนี้ขวัญเจ้าไปตัดไม้ดงหยุดพักอยู่ใต้ร่มไม้มะหลอด ขวัญเจ้าไปตัดไม้หยุดพักอยู่กลางป่าใหญ่ ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปตัดไม้ดง ตัดกลอนหยุดพักอยู่โคกสูง ๆ ก็ให้วันนี้ ขวัญเจ้าไปขึ้นโคกสูง ขวัญเจ้าไปลงโคกอันตราย ลอยข้ามน้ำให้ รีบกลับมา ว่ามาเยอขวัญเอยมาเร็วอย่าช้า</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เชิญทั้งขวัญอ่อนหล้ากุมารมาเข้ามาสู่ เชิญเอาขวัญ หมูเจ้าให้มาเข้าสู่โงงให้เจ้ามาทรงเสือนชาน บ้านใหม่ ครั้นเจ้ามาฮอดแล้ว ความทุกข์อย่าได้ ไกลความไขก็อย่าให้มี ทุกตนทุกคน ก็ข้าเทอญ ยถาวาริวโห บุโร สัพพะ กาลัง นะซียันติ อูอะ มุมะ มุลมา ปะสิทธิ อานุภาเวนะปะสิทธิ มังคลัง สะทา โสตถิ ภาวันตุ โน</p>	<p>เชิญทั้งขวัญอ่อนน้อยกุมารมาเข้ากลับมา เชิญเอาขวัญหมูเจ้าให้มาเข้าสู่ห้อง ให้เจ้ามาชมเรือนชานบ้านใหม่ เมื่อเจ้ามาถึงแล้ว อย่าได้มีความทุกข์ ความเจ็บไขก็อย่าให้มี ทุกตน ทุกคน เทอญ ยถาวาริวโห บุโร สัพพะ กาลัง นะซียันติ อู อะ มุ มะ มุลมา ปะสิทธิ อานุภาเวนะ ปะสิทธิ มังคลัง สะทา โสตถิ ภาวันตุ โน</p>

30. คำสุ่ขวัญถ่งเป้ง สำนวนที่ 1

แดง สุ่จิมงคล. (2558, 23 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิพระพร เป็นกลอนอันประเสริฐ ฝ้ายแก้วเกิดเมืองสวรรค์ ปูนปั้นกันตกแต่ง อีวแอบแล้วจึงแต่งใส่หลาเซ็น เป็นเส้นยาว เลิงแลบ เส้นแจ่งแจบอ่อนสุขุมล อนาคตาน ทอดไว้ให้ลูกได้เป็นมุงคูล จำเรื่อบุญบ่หล้า ฝ้ายเส้นนี้ควรค่าว่าได้แสนค่า มีวรรณงามผิวผ่อง คือตั้งมุกแก้วส่องใสสี เป็นของดีอันประเสริฐ เกิดในเมืองโกสัมพี หากแม่ฝ้ายมหาเศรษฐี ตนประเสริฐ เงินค่าเกิดเนืองนอง ข้าวของหลาย นับโกฏิ เพ็นจึงเฒดแลสั่งความมาว่าให้ผู้ข้า เอาฝ้ายมาผูกขวัญถ่งเป้งวันนี้ ฝ้ายเส้นน้อย ข้อยจักผูกขวัญเถให้เจ้ามาก่อนเนอ ฝ้ายเส้นใหญ่ข้อยจักผูกขวัญถ่ง เจ้ามาก่อนเนอ ข้อยผูกขวัญแล้ว ให้เจ้าเชิญเอาขวัญทองคำให้เจ้าไหล มาอย่าช้า กู้ขวัญเอยมาเออ ข้อยจักเชิญเอาขวัญ เงินให้เจ้าไหลมานี้หน้า ๆ ข้อยจักเชิญเอาขวัญค่า ให้ไหลมาคี่แก้ว ๆ ผุงขวัญแก้วให้ไหลมาพอ ๆ ผุงขวัญอนให้ไหลมาเฮ้า ผุงขวัญงาข้างเฒ่า ให้ไหลมาทั้งคู้ผุงเงินตุให้ไหลมาทางกลาง ผุงเงิน ฮางให้ไหลเข้ามาแอบ ผุงเงินแถบให้ไหลเข้ามา ผุงเงินตราให้ไหลเข้ามาพอฮ้อย ผุงเงินก้อนน้อย ให้ไหลมาพอพัน ผุงค่าตันให้ไหลมาพอหมื่น ให้ เจ้ามาลั่นลั่นเหลือหลาย ให้มาคู้เม็ดทรายแลเม็ด แอ ให้เจ้ามาแผ่เหมือนข้าวในนา ให้เจ้ามาแผ่ เหมือนดั่งปลาในน้ำขวัญเงินค่าอยู่ในถ้ำก็ให้มาคี่ ข้อยจักเชิญเอาเจ้ามามือนี้ เงินค่าอยู่ในเมืองมหา เศรษฐีแลเมืองฮ้อ ข้อยจักเชิญเอาเจ้ามามือนี้วันนี้ ขวัญเงินหมากค้อ อยู่ในเมืองไทย ข้อยจักเชิญเอา เจ้ามามือนี้วันนี้ ข้อยจักเชิญผุงค่าตันอยู่ในไห สรรพฮูป ข้อยจักเชิญเอาเจ้ามามือนี้วันนี้</p>	<p>ขอพรอันประเสริฐ เป็นกลอนอันประเสริฐ ฝ้ายมงคลเกิดจากเมืองสวรรค์ได้จัดแจงตกแต่ง ไว้เป็นเส้นเป็นอัน ทั้งเส้นสั้นและเส้นยาวเป็น อย่างดีเตรียมไว้ให้ลูก เป็นมงคลเจริญรุ่งเรืองฝ้าย เส้นนี้มีคุณค่า มีผิวพรรณงามผิวผ่อง คือตั้งมุก แก้วส่องใสเป็นสี เป็นของดีอันประเสริฐ เกิดในเมืองโกสัมพี หากแม่ฝ้ายมหาเศรษฐี ตนประเสริฐ เงินทองเกิดเนืองนอง ข้าวของหลาย นับโกฏิ เขาจึงชอบ และสั่งความมาว่าให้ผู้ข้า เอาฝ้ายมาผูกขวัญถ่งเป้งวันนี้ ฝ้ายเส้นน้อย ข้ายักผูกขวัญใหญ่ ให้เจ้ามาก่อนเนอ ฝ้ายเส้นใหญ่ ข้ายักผูกขวัญถ่ง เจ้ามาก่อนเนอ ข้ายักผูกขวัญแล้วให้เจ้าเชิญเอาขวัญทองคำให้เจ้า ไหลมา อย่าช้า กู้ขวัญเอยมาเออ ข้ายักเชิญเอา ขวัญเงินให้เจ้าไหลมาตลอด ข้ายักเชิญเอาขวัญ ทองค่าให้ไหลมาเป็นสาย พวกขวัญมงคลให้ไหล มาเพียงพอ พวกขวัญให้ไหลมารวม พวกขวัญ งาข้างเฒ่าให้ไหลมาทั้งคู้ พวกเงินเป็นตุให้ไหล มาตรงกลาง พวกเงินเหรียญให้ไหลเข้ามา ด้านข้าง พวกเงินไปให้ไหลเข้ามา พวกเงินตราให้ ไหลเข้ามาพอร้อย พวกเงินก้อนน้อยให้ไหลมาถึง พัน พวกทองคำแห่งให้ไหลมาพอหมื่น ให้เจ้ามา ลั่นลั่นเหลือหลาย ให้มาคู้เม็ดทรายแลเม็ดเลย ให้ เจ้ามาแผ่ขยายเหมือนข้าวในนา ให้เจ้ามาแผ่ ขยายเหมือนดั่งปลาในน้ำขวัญเงินทองค่าอยู่ในถ้ำ ก็ให้มาคี่ ข้ายักเชิญเอาเจ้ามาวันนี้ เงินทองค่าอยู่ ในเมืองมหาเศรษฐีแลเมืองฮ้อหรือเมืองจีน ข้ายัก เชิญเอาเจ้ามาวันนี้ ขวัญเงินหมากค้ออยู่ใน เมืองไทย ข้ายักเชิญเอาเจ้ามาวันนี้ ข้ายักเชิญ พวกทองคำแห่งอยู่ในไหพร้อมรูป ข้ายักเชิญเอา เจ้ามาวันนี้</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เงินค่าอยู่ในอุบพญาจักร อยู่ในตักพญาใต้ ซ้อยจักเชิญเอาเจ้าม้ามือนี่วันนี้ เงินค่าอยู่ในไ พญานาค อยู่ในปากพญาหลวง ซ้อยจักเชิญเอา เจ้า ม้ามือนี่วันนี้ เงินค่าอยู่ในนางพญาเจ้า เงินค่า อยู่ในเล่าพญาใหญ่กรุงศรี เงินค่าอยู่นางธรรณี อักษาไว้ เงินค่าอยู่นางแอกไค่น้ำแม่มหาสมุทร เงินค่าอยู่นาคฐโตปากกว้าง เงินค่าอยู่นาสุบช้าง ใหญ่ชนฟ้า เงินค่าอยู่ในสุบช้างหน้าตัวเม้าเต้า เงินค่าอยู่นาลวงไซเฒ่า เก้าแต่บูฮาน เงินค่า อยู่สถานบ้านเก่า คนแ่งเล่าปะหนี เงินค่า อยู่นาผีอักษาไว้ เงินค่าอยู่นาไม้สามช่อง เงินค่า อยู่ในหนองกว้าง อยู่นาส้างผีแปลงอยู่ในแขวง เมืองนอก อยู่ในซอกจักรวาล อยู่ในป่าหิมพานต์ และเถื่อนถ้ำคุดา เงินค่าอยู่นาวังใสสระใหญ่ ซ้อยจักเชิญเจ้าม้ามือนี่วันนี้ ไหลออกมาเยอ ให้เจ้าไหลออกมาจากไหน่วยท้อทอ ให้เจ้าไหล ออกมาเยอ ให้เจ้าไหลออก มาจากหม้อคอกถี้ ให้เจ้าไหลออกมาอย่าได้บกได้ขาด เป็นดั่งสิ่ง น้ำเต้าหยาดฮวยฮ่าแผ่นดิน ฝ่ายเส้นนี้หากเกิด ในเมืองโกสัมพี หากแม่น้ำยมมหาเศรษฐีตน ประเสริฐ ซ้อยได้ผูกให้เจ้าแล้ว ผูกหมู่แก้วให้ไหล เข้ามาน้ำ ผูกหมู่เงินค่าให้ไหลเข้ามาใส่ได้เต็มถึง ก็ยังว่าบพอ เทลงได้เต็มถึงก็ ยังว่าบพอไปเที่ยว ค่าได้สี่ห้าห้าซ้าก็ยังว่าบพอได้ท้อห้าท้อก็ยังว่าโต ได้น้อย ได้สี่ฮ้อยห้าฮ้อย ก็ยังว่าบพอใจได้สี่ห้าห้า ไทก็ว่าโตได้แต่ ใจแผ้วกว้างยินดี มีเงินค่าอวดอ้าง ซึ่งหนึ่งแพงไว้ไปซื้อช้างมาขาย ซึ่งหนึ่งแพง ไว้ไปซื้อควายแม่ลายไปเที่ยวค้าซึ่งหนึ่งแพงไว้ไป ซื้อม้ามาขี่เที่ยวทาง ซึ่งหนึ่งแพงไว้ไปขอสาวนาง มาเป็นเมียหนุ่มน้อย ซึ่งหนึ่งแพงไว้ไปไล่ซ้อยมาไว้ ใช้กลางเฮื่อน หลายปีเดือน ให้เจ้าไหลมาคับคั่ง</p>	<p>เงินทองคำอยู่ในรูปพญาจักร อยู่ในตักพญาใต้ ข้าจะเชิญเอาเจ้าม้ามือนี่วันนี้ เงินทองคำอยู่ในไ พญานาค อยู่ในปากพญาหลวง ข้าจะเชิญเอาเจ้า มาวันนี้ เงินทองคำอยู่ในนางเจ้าพระยา เงินทอง อยู่ในเล่าพระยาใหญ่กรุงศรี เงินทองอยู่กับนาง ธรรณีอักษาไว้ เงินทองอยู่กับนางแอกไค่น้ำ มหาสมุทร เงินทองคำอยู่กับพญาครุฑตัวใหญ่ ปากกว้าง เงินทองคำอยู่กับรูปช้างใหญ่เท่าฟ้า เงินทองคำอยู่ในรูปช้างหน้าเตี้ย เงินทองคำอยู่กับ ลวงไซชราเก้าแต่โบราณ เงินทองคำอยู่สถาน บ้านเก่า คนเมาเล่าหนีหาย เงินทองคำอยู่กับผี อักษาไว้ เงินทองคำอยู่กับไม้สามช่อง เงินทองคำ อยู่ในหนองกว้าง อยู่กับที่ผีแปลงอยู่ในแขวงเมือง นอก อยู่ในซอกจักรวาล อยู่ในป่าหิมพานต์และ ในถ้ำเงินทองคำอยู่กับวังน้ำใสสระใหญ่ ข้าจะเชิญเจ้ามาวันนี้ ไหลออกมาเถิด ให้เจ้าไหลออกมาจากไหน่วยท้อทอ ให้เจ้าไหล ออกมาเถิดให้เจ้าไหลออก มาจากหม้อคอกแคบ ให้เจ้าไหลออกมา อย่าได้หยุดไหลอย่าได้ขาด เป็นดั่งน้ำเต้าหยาดจรดแผ่นดิน ฝ่ายเส้นนี้หาก เกิดในเมืองโกสัมพี นั่นคือฝ่ายมหาเศรษฐีอัน ประเสริฐ ข้าได้ผูกให้เจ้าแล้ว พวกมงคลให้ไหล เข้ามา พวกเงินทองคำให้ไหลเข้ามาใส่ได้เต็มถึง ก็ ยังว่าไม่พอเทลงได้เต็มถึงก็ยังว่าไม่พอ ไปเที่ยว ค่าขายได้สี่ห้าห้าซ้าก็ยังว่าไม่พอ ได้เท่าห้า ตะกร้าก็ยังว่าตัวเองได้น้อย ได้สี่ร้อยห้าร้อย ก็ยัง ว่าไม่พอใจได้สี่ห้าห้าไทก็ว่าตัวเองได้ มีใจร่วมยินดี มีเงินทองคำอวดอ้าง ซึ่งหนึ่งเก็บไว้ไปซื้อช้างมาขาย ซึ่งหนึ่งเก็บ ไว้ไปซื้อควายแม่ลายไปเที่ยวค้าขาย ซึ่งหนึ่งเก็บ ไว้ไปซื้อม้ามาขี่เดินทาง ซึ่งหนึ่งเก็บไว้ไปขอสาว นางมาเป็นภรรยาหนุ่มน้อย ซึ่งหนึ่งเก็บไว้ไปไล่ซ้อ ทาสมาไว้ใช้บนเรือน หลายปีเดือนให้เจ้าไหลมา จำนวนมาก</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ซ่งหนึ่งแพงไว้ไปซื้อครึ่งแลซื้อยานพาหนะ ซ่งหนึ่งแพงไว้ไปเสียการให้พระอยู่หัวเป็นเจ้า ซ่งหนึ่งแพงไว้ไปซื้อเหล้ามาสูกัน กินใจยินดีซิ่น ซ้อย หัวสะอิกละอ้อย ต่อกันไปมาซ่งหนึ่งแพงไว้ ไปให้สมเด็จพระสังฆราช ซ่งหนึ่งแพงไว้ไปซื้อสาต่ออัน มาไว้อยู่ปูนอนซ่งหนึ่งแพงไว้ไปซื้อของอาภรณ์ ต่างประเทศ เจ้านี้หากเป็นของวิเศษแต่ปางก่อน ปฐมกับ เกิดสำหรับกับพระพุทธเจ้าตราบต่อเท้า ถึงพระอริยมตไตรย บุคคลผู้ใดได้เจ้าหลายก็ หายความทุกข์โศกอยู่สบายบาน เจ้านี้หากแม่ ของทานอันประเสริฐ ขอให้เงิน ค่าเกิดตั้งมั่งคั่ง ปรารณา ก็ข้าเทอญ ชยะตุ ภาะวัง ชยะมั่งคลัง</p>	<p>ซ่งหนึ่งเก็บไว้ไปซื้อครึ่งและซื้อยานพาหนะ ซ่งหนึ่งเก็บไว้ไปถวายให้พระอยู่หัวผู้เป็นเจ้า ซ่งหนึ่งเก็บไว้ไปซื้อเหล้ามากินร่วมกัน ซิ่นชอบ ร่วมยินดี มีความสุขหัวเราะต่อกันไปมา ซ่งหนึ่งเก็บไว้ไปถวายให้สมเด็จพระสังฆราช ซ่งหนึ่งเก็บไว้ไปซื้อที่นอนอ่อนนุ่ม มาไว้อยู่ปูนอน ซ่งหนึ่งเก็บไว้ไปซื้อของอาภรณ์ต่างประเทศ ฝ่ายเจ้านี้หากเป็นของวิเศษแต่ปางก่อน ตั้งแต่พระพุทธเจ้า จนถึงพระอริยมตไตรย บุคคลผู้ใดได้เจ้าเป็นจำนวนมาก ก็หายความทุกข์ โศกอยู่สบาย เจ้านี้หากคือของทานอันประเสริฐ ขอให้เงินทองค่าเกิดตั้งมาตั้งปรารณา ก็ข้าเทอญ ขอชัยชนะ ชัยมงคล จงมีแก่ท่าน</p>

31. คำสุขัณณงเป็ง สำนวนที่ 2

ทองคำ กัณหาพรรณง. (2557, 28 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี สิทธิพระพรอันล้ำเลิศฝ้ายแก้ว เกิดเมืองสวรรคร์ ปันคันตะแคงถึงเลือกแล้วไซ้หล้า เซ็นเป็นเส้นยาวเลิงแลบ เส้นแจ่งแจบอ่อนสุขุมล ชื่อว่าอินทา ทานถอดไว้ให้แก่ชาวโลกเป็นมงคล จำเริญอยู่ขาด ฝ้ายเส้นนี้ควรค่าว่าได้แสนคำเลิศ ล้ำผิวพอง ดังมุขมาศแก้วของใสแจ่ง หากว่าเป็น ของแพงอันประเสริฐอันเกิดมาแต่เมืองโกสัมพี ชื่อว่าฝ้ายมหาเศรษฐี อันประเสริฐ มีทรัพย์เนือง นอง มีข้าวของหลายนับโกฏิ เพ็นจึงโปรดกรุณา เงินคำแก้ว ว่าให้ช้อยนี้มาสู่ช้วยณงเป็ง</p> <p>บัดนี้ฝ้ายเส้นน้อย ช้อยจักชียูกช้วยณง ให้เจ้าก่อน ช้อยผูกแล้วช้อยจักเอ็นช้วยเงินและ ช้วยคำวามาเยอ ช้วยเงินช้วยคำเอยให้ไหลเข้า มาคี่ช้อยฝุงเงินน้อยให้ไหลเข้ามามื่อพัน ฝุงคำตันให้ไหลเข้ามามื่อหมื่น ให้เจ้ามาถิ้นถิ้น เหลือหลาย ให้มาคุเม็ดทรายและเม็ดแฮ ให้เจ้า มาอยู่เหมือนสิงข้าวในนา ให้เจ้ามาแพอยู่เหมือน สิงปลาในน้ำ หลายดีมีสูเมืองเศรษฐี และเมืองฮ้อ ช้อยก้อจักเชิญ เชิญเจ้ามามื่อวันนี้ อยู่ใน เมืองไทย ช้อยก้อจักเชิญเจ้ามามื่อวันนี้ อยู่ใน ไถป้ากฮูป ช้อยก้อจักเชิญเจ้ามามื่อวันนี้ อยู่ในฮูป พญาจักรช้อยก้อจักเชิญเจ้ามามื่อวันนี้ อยู่ในตัก พญาใต้ ก้อให้มามื่อวันนี้ อยู่ในวังไม้ใหญ่สอง ซง ก้อให้มามื่อวันนี้ ช้อยก้อจักเชิญเจ้ามามื่อนี้ วันนี้ อยู่ในหนองน้ำกว้าง ช้อยจักเชิญเจ้ามามื่อนี้ วันนี้ อยู่ในสำงผีแปลง ช้อยจักเชิญเจ้ามามื่อนี้ วันนี้ อยู่ในแขวงเมืองนอก ช้อยก้อจักเชิญให้เจ้า มามื่อวันนี้ อยู่บนคอบจักรวาลช้อยก้อจักเชิญ เจ้ามามื่อวันนี้ อยู่ในป่าหิมพานต์ และเทือกถ้ำ ช้อยจักเชิญให้เจ้ามามื่อวันนี้ อยู่ในน้ำวังใส สระใหญ่</p>	<p>ขอพรมงคลอันประเสริฐฝ้ายวิเศษเกิดจาก เมืองสวรรคร์ แบ่งกันตามลำดับเลือกแล้วให้ทำ เป็นเส้นยาว เส้นแน่นสนิท เป็นของเทวดา ถอด ไว้ให้แก่โลกไว้เป็นมงคล เจริญอยู่ไม่ขาดฝ้ายเส้น นี้ควรค่าที่ได้เส้นคำเลิศ มีผิวพรรณผ่องใส ดังมูก แก้วอันใสสี บอกกล่าวว่าเป็นของแพงอัน ประเสริฐที่เกิดจากเมืองโกสัมพี ชื่อว่าฝ้ายมหา เศรษฐีอันประเสริฐ มีทรัพย์สินเนืองนอง มีสมบัติ ของหลายนับโกฏิ ท่านจึงโปรดกรุณาเงินทองคำ ช้านี้มานำสู่ช้วยณงเงิน</p> <p>บัดนี้ฝ้ายเส้นน้อยข้าจะผูกถูงให้เจ้าก่อน ฝ้ายเส้นใหญ่ ข้าจะผูกช้วยณงให้เจ้าก่อน ข้าจะ ผูกแล้วจักเรียกช้วยเงิน และช้วยทองคำ มาเถิด ช้วยเงินช้วยทองคำเอย ให้ไหลเข้ามาเถิดช้วย เงินช้วยทองคำ ให้ไหลเข้ามาเป็นพันถูงทองคำ ตัน ให้ไหลเข้ามาเป็นหมื่น ให้เจ้ามามากถิ้น ให้มาทุกเม็ดทรายและเม็ดให้เจ้ามาอยู่มาก เหมือนข้าวในนา ให้เจ้ามาเพิ่มพูนอยู่เหมือนปลา ในน้ำมีมากดี มีอยู่เมืองเศรษฐีและเมืองฮ้อ ข้าก็ จะเชิญเจ้ามาวันนี้ อยู่ในเมืองไทย ข้าก็จะขอเชิญ เจ้ามาวันนี้ อยู่ในไร่ป่า พวกข้าก็จะเชิญเจ้ามา วันนี้ อยู่ในรูปพญาจักร ข้าก็จะเชิญเจ้ามาวันนี้ อยู่ในตักพญาใต้ ก็ให้มาวันนี้ อยู่วังใหญ่สองซง ข้าก็จะเชิญเจ้ามาวันนี้ อยู่ในหนองน้ำกว้าง ข้าก็ จะเชิญเจ้ามาวันนี้ อยู่ในสถานที่สร้าง ข้าก็จะเชิญ เจ้ามาวันนี้ อยู่ในเขตเมืองนอกข้าก็จะเชิญให้เจ้า มาวันนี้ อยู่นอกขอบโลก อยู่ในป่าหิมพานต์และ ถ้ำ ก็ขอเชิญมาวันนี้อยู่ในน้ำวังใส สระใหญ่</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ข้อยก้อจักเชิญให้เจ้ามามีวันนี้วันนี้ กู้ขวัญเงิน ขวัญคำเอยให้เจ้าออกจากไเหน่วยข้อทอ มาเอย ให้เจ้าไหลออกจากหม้อข้ออีมาเอย ให้ไหลมาทุก ปีทุกเดือน อย่าได้ขาดเป็นประจุดน้ำหยาดฮวยฮำ ธรรณี ได้เต็มได้ก้อยบ่พอทะตง ได้เต็มถึงก้อย บ่พอไปค้าได้เต็มสักก็บ่พอ ได้เต็มทอก็ยงว่าตัว ได้น้อย ได้ส่ห้าร้อยก็ยงบ่พอ ได้ส่ห้าร้อยไ ก็ยงว่าตัวได้แต่ใจแพร่กว้างยินดีมีข้าวของหลาย อวดอ้าง</p> <p> ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อข้างมาขาย ซึ่งหนึ่งแพ ไว้ไปซื้อควายมาค้า ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อม้าตีเที่ยว ทาง ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปเอาสาวนางงามมาเฮ็ดเมีย หนุ่มน้อย ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปไถเอาช้อยมาใช้การ เฮือนหลายปีเดือนคั้บคั้ง ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อยาน ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อเหล้ามาชูกันกิน เจ้ายินดีซิ่น ข้อยหัวสะอั้นสะอ้อยไปมา ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปทาน ให้เสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปซื้อสาต อ่อนมาปุนอน ซึ่งหนึ่งแพไว้ไปซื้ออาภรณ์ ต่างประเทศ เจ้ากุนีหากเป็นของวิเศษ แต่ปางก่อน</p>	<p>ข้าก็จะเชิญเจ้ามาวันนี้ กู้ขวัญเงินขวัญทองคำเอย ให้เจ้าออกจากไไบเท่าทอ ให้เจ้าไหลออกมา ให้เจ้าออกจากหม้อมาเถิด ให้ไหลมาทุกปีทุก เดือนอย่าได้ขาด เป็นดั่งน้ำประหลาดใส่แทนธรรณี ได้เต็มถึงไม่พอ จนกระทั่งได้เต็มถึงก็ยงไม่พอไป ค้าขาย ได้เต็มสักก็ยงไม่พอ ได้เต็มทอก็ยงว่าตัวได้ น้อย ได้ส่ห้าร้อยก็ยงไม่พอ ได้ส่ห้าให้ก็ยงว่าตัว ได้แต่ใจแพร่กว้างยินดีมีข้าวของหลายอย่าง อวดอ้าง</p> <p> ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อข้างมาขาย ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อควายมาค้า ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อม้ามาขี่เดินทาง ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปขายเอาสาวงามมาเป็นภรรยา หนุ่มน้อย ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปไถเอาข้าทาสมาใช้ใน เรือน หลายปีเดือนคั้บคั้ง ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปให้ซื้อ เหล้ามากินร่วมกัน เจ้ายินดีสนุกสนาน หัวเราะ ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปทำบุญทำทานพระสังฆราช ซึ่งหนึ่งรักษาไว้ไปซื้อสาตมาปุนอน ซึ่งรักษาไว้ไป ซื้อเสื้อผ้าอาภรณ์ต่างประเทศ เจ้ากุนีหากเป็น ของวิเศษแต่ปางก่อน</p>

คำสุขวัณพาทนะ จำนวน 3 ส่วน

32. คำสุขวัณเกี่ยวน

เดือน วิชัยวงศ์. (2559, 27 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>โอกาส โอกาส ถึงฤดูดีปีใหม่ เจ้าผู้ใหญ่ ถ่ายราสี พระภูมิสุริเยศ ถึงเมื่อฤดู เขตเดือนสาม นางสมงามเกี่ยวนแก้ว อาบน้ำแล้วจึงฮับพร ลมพัดวอนแห้งแล้ว เขาก็เอาภาชนะแก้ว เบิกคุณขวัญมีทั้งพลูพินและหมากจีบ ทั้งผ้าผ่อน และบายศรี มีทั้งหวี และต้างแก้ว ดูลวดแล้ว กระจกแยง มีทั้งของหอมแลแป้งปน คูเลิศล้ำ ฝ้ายผูกแขน มีทั้งแหวนและสายสร้อย ฟุ้งตุ้ย้อย จึงหามา มีทั้งบุปผาดวงดอกไม้ มีทั้งเทียนรูปได้ใส่ ในพามีทั้งสุราและไก่ต้ม มีทั้งหวานและส้ม ข้าวต้มและเผือกมัน สรรพสรรพมีทุกสิ่ง มีทั้ง กล้วยอ้อยสิ่งนานา มีสุ้อัน จัดหามาสะอาด เขาคงไปอาราธนาอาจารย์เจ้าผู้ฉลาด มานั่งอาสน์ คุณขวัญ</p> <p>ศรี ศรี สิทธิพระพร มหาเกสรหอมฮวงเฮ้า ข้อยจักเชิญขวัญเจ้าให้เข้ามา ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญเจ้าไปเซ็นไม้ในดงเดินยาก ก็ให้มาสามมือนี่ วันนี้ ขวัญเจ้าไปลากหญ้าในเหล่าหนีไปก็ให้มา สามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปแกะไหและแกะข้าวก็ให้มา สามมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าไปแกะข้าวส่งเล่าเจ๊ก และ ไทยลาวญวนมอญก็ให้มาสามมือนี่วันนี้</p> <p>ศรี ศรี มือนี่แมนมือดี ข้อยจักบายศรีเกี่ยวน แก้ว ทำขวัญแล้วให้เจ้าค้าคุณเรือนหลายฤดู ปี เดือน ขอบเข้า ให้เจ้าฮักษาไว้ ยังจ้วควาย ให้ อยู่สุขสบายทั้งคู่ ให้อายุมันยืนยาว ฟุ้งลาวไทยจีน มาเที่ยวจ้างให้เจ้าค้อยเพียรอด ทางคดเดินยาก เจ้าอย่าล้มหัวตะแคง ครั้นว่าได้แก่เซ็นของหนัก ให้เจ้าไปค้อย ๆ ฟุ้งเด็ก น้อยเขาชี้ไปนำ เขาบู้ เกรงยำเจ้าอย่าได้เคียดค้อย ฟุ้งเด็กน้อยเจ้า อย่าได้หัวชา</p>	<p>โอกาส ถึงเทศกาลปีใหม่ ท่านผู้ใหญ่ ได้เปลี่ยนหมุ่ราศรี แผ่นดินพระอาทิตย์ เมื่อถึงฤดู เดือนสาม นางสนมคนงามเกี่ยวนทอง อาบน้ำ แล้วจึงรับพร ลมพัดไปมาก็แห้งแล้ว เขาคงเอาพาขวัญที่ตกแต่งดีมาบายศรีสู่ขวัญ มี พลุม้วยหมากจีบ ทั้งผ้าเสื่อ เครื่องบายศรี หวี ต่างหูทองดูดีแล้วมาส่องกระจก ของหอม แป้งฝุ่น มีของดีเลิศล้ำ ฝ้ายผูกแขน แหวนและสร้อยคอ พวกข้าจึงจัดหามา มีดอกไม้พวงมาลัย เทียนรูป ไว้จุดให้แสงสว่างในพาน สุรา ไก่ต้ม อาหารหวาน และคาว แกงส้ม ข้าวต้มมัด เผือกมัน มีพร้อมทุก สิ่ง มีทั้งกล้วยอ้อย มีทุกอย่าง จัดหามาเตรียม สะอาด เขาคงเชิญอาจารย์ผู้รู้ มานั่งเพิ่มพูนขวัญ ขอพรอันเป็นมงคล กลิ่นหอมของ ดอกไม้ ข้าจะเชิญเอาขวัญเจ้าให้มา เชิญขวัญมา เอย ขวัญเจ้าไปเซ็นไม้ในป่าเดินยาก ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปลากหญ้าในป่าไกล ก็ให้มาวันนี้ ขวัญ เจ้าไปลากข้าวไร่ ก็ให้มาวันนี้ ขวัญเจ้าไปขนข้าว อยู่กับคนจีนและไทยลาวญวนมอญ ก็ให้มาวันนี้ วันนี้วันดี ข้าจะเชิญบายศรีเกี่ยวนทอง ทำขวัญแล้ว ให้เจ้ามาเพิ่มพูนอยู่เรือนหลายฤดู ปี เดือน รอบปี ให้เจ้าได้รักษาไว้ วัวควาย ให้อยู่ สบายทั้งคู่ ให้อายุมันยืนยาว พวกไทยจีนมาเที่ยว จ้างให้เจ้าบากบั่น หนทางไม่คดเคี้ยวอย่าล้มหัว ตะแคง แม้ว่าไปลากของหนักให้เจ้าไปช้า ๆ หากมีพวกเด็กน้อยเขาชี้ไปด้วย เขาไม่รู้ยำเกรง เจ้าอย่าได้โกรธแค้น พวกเด็กน้อยเจ้าอย่าได้ใส่ใจ</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>คนทั้งหลาย เขามาเที่ยวจ้างให้เจ้าค่อยอยู่สร้าง หลายปีมีรัศมีเรื่องสูง ฟุ้งตู้อยก็ให้อยู่เย็นใจ ความจัญโฮ อย่าได้เกิด ให้ประเสริฐเหมือนดั่ง แก้วไพฑูรย์ ให้เจ้าค้ำคุณเรือนเป็นดั่งแก้วปัทม ราช อย่าให้เจ้ามีความอุบาทว์ทุกข์ ยากจักเมื่อ จักยาม ตามวาระพระคาถา สัพพัญญูเจ้ากล่าวไว้ ว่า आयुวัฒน์ สุขัง พลัง ก็ข้าเทอญ</p>	<p>มีคนมาว่าจ้างให้เจ้าได้ร่วมสร้างงานให้มีความ มั่นคงคนทั้งหลายมาเที่ยวจ้าง ให้เจ้ามันอยู่สร้าง หลายปีให้มีความรุ่งเรือง พวกข้าจะได้อยู่อย่าง สบายใจ สิ่งไม่ดีอย่าได้เกิด ให้ประเสริฐเหมือน ดั่งแก้วไพฑูรย์ ให้เจ้าค้ำคุณเรือน เป็นดั่งแก้ว ปัทมราช อย่าได้ให้เจ้ามีความทุกข์ยากลำบาก ตลอดไป ตามวาระพระคาถาผู้รู้ ท่านกล่าวไว้ว่า आयुวัฒน์ สุขัง พลัง เทอญ</p>

33. คำสู่ขวัญรถยนต์

แดง สุจิมนงค. (2558 ,23 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>โอกาส โอกาสา ถึงกาลฤดูเดือนห้า ฟ้าฮ้องฮ้ำ สังขารล่วงเดือนปี พระอาทิตย์ ถ่าย ราศีปีใหม่สังขารโตมมือ วันยามไล่ตามกาลไปฮอด เดือนสามและเดือนสี่ ปีหนึ่งได้ในเมืองคน ใจกุศล คุณขวัญรถแก้วแต่งดีแล้ว ให้มาสูตรคุณขวัญบวร มีทั้งพลุพันและหมากจีบ ฟ้าแต่งฮีบทั้งผ้าผ่อน และบายศรี มีทั้งแหวนและสายสร้อย ดวงบุปผา บ่น้อยรูปเทียนทอง ตั้งเป็นกองขึ้นไขว่ มีทั้งกล้วย ข้าวต้มและเผือกมัน สัพพะทั้งสุราและไก่ต้ม ของ หวาน ส้ม หมากไม้ใส่ในพา แล้วจึงอาราธนา อาจารย์เจ้าผู้เป็นหมอเฒ่ามาสูตรคุณขวัญมงคล บุญเหลือหลายผายแผ่พร้อมเฒ่าแก่ และสาวฮาม พร้อมทั้งเฒ่าพราหมณ์มาคุณขวัญทุกถ้วนหน้า ได้ว่าโอมอ่านพระคาถา</p> <p>ศรี ศรี สิทธิพระพร เกสรหอมฮ่วงเฮ้า ข้อย จักเชิญเอาขวัญรถแก้วเจ้าเข้ามาว่ามาเยอขวัญ เอย เจ้าเดินทางไกลไปทางยาวก็ให้มาสามื้อนี้ วันนี้ เมื่อถึงคราวเจ้าเล่นไปยาก ขวัญเจ้าไปลากไม้โนเหล่างหลง ขวัญทั้งปวง ขวัญงอนและขวัญแอก ขวัญแผดน้อยฟ้าใหญ่ กระโปรงทอง มีไฟหน้าทั้งสองใสเอื้องฮองแจ้ง พันพุงสองไปไกล ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญ พวงมาลัยและห้ามล้อเล่นไปในป่าแขง และป่า อ้อฝักหนทาง ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ขวัญล้อย่าง และฝาท้าย ขวัญเลขป้ายหน้าแว่นกันลม ขวัญ เจ้าไปตกตมดินทรายเพิ่นลงยู่เจ้า เล่นรถเปล่า เจ้าเล่นแสงให้เจ้ามาให้เพิ่นทาสีดำแดงเหลืออง เอี้ยอง ขวัญทางท้องหม้อ แบตเตอรี่และท่อไอ เสียขวัญเข้าเกียร์หม้อไฟและหม้อน้ำ ก็ให้มาสา มื้อนี้วันนี้ ศรี ศรี มื้อนี้แมนม้อดี</p>	<p>โอกาสดี โอกาสดีถึงฤดูกาลเดือนห้า ฟ่องร้อง เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ ได้มื่อวัน เวลาผ่านตามกาล ไปจนถึงเดือนสาม และเดือนสี่ ปีหนึ่งได้ในเมือง คน ใจกุศลคุณขวัญรถมงคลแต่งดีแล้ว ให้มาสูตร คุณขวัญพร้อมกัน มีทั้งพลุหม้วนและหมากจีบ ธิบ แต่งรับทั้งเสื้อผ้า และบายศรี มีทั้งแหวนและ สร้อย ดวงไม้จำนวนมาก รูป เทียน ตั้งเป็นกอง มีกล้วย ข้าวต้มและเผือกมัน มีทุกอย่างพร้อม ทั้งสุราและไก่ต้ม ของหวานของเปี้ยว ผลไม้ใส่ใน พาน แล้วจึงอาราธนาอาจารย์ผู้เป็นหมอผู้เฒ่า มาสูตรคุณขวัญมงคล บุญเหลือหลาย พร้อมญาติ ผู้ใหญ่ และสาวงาม พร้อมทั้งพราหมณ์ ผู้เฒ่า มาคุณขวัญทุกถ้วนหน้า ได้ว่าโอมอ่านพระคาถา</p> <p>ขอพรอันเป็นมงคล เกสรดอกไม้กลิ่นหอม ข้าจะเชิญเอาขวัญรถมงคลเจ้า เข้ามาว่ามาเชิญ ขวัญเอย เจ้าเดินทางไปยาวไกล ก็ให้มาวันนี้ เมื่อ ถึงเวลาเจ้าเล่นไปยาก ขวัญเจ้า ไปลากไม้ในป่า ใหญ่ขวัญทั้งปวง ขวัญงอนและขวัญแอก ขวัญแผดน้อยใหญ่ กระโปรงทอง มีไฟหน้าทั้ง สองส่องสว่างไปไกล ก็ให้มาวันนี้ ขวัญพวงมาลัย และห้ามล้อเล่นไปในป่าแขงและป่าอ้อหนารก ก็ให้มาวันนี้ ขวัญล้อย่างละฝากกระโปรงท้าย ขวัญเลขป้ายหน้าทะเบียน ขวัญกระจก ที่บังแดด ขวัญเจ้าไปตกตมดินทราย เขาหลงเซ็นเจ้า เล่นรถ เปล่าเจ้าเล่นแรงให้เจ้ามาให้เขาทาสีดำแดง เหลืออง แต่งให้สวยงาม ขวัญทางท้องหม้อน้ำ แบตเตอรีและท่อเสีย ขวัญเข้าเกียร์ หม้อไฟ และ หม้อน้ำ ก็ให้มาวันนี้ วันมงคลวันนี้</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ข้อยบายศรีเอ็นขวัญรถแก้ว ขวัญเจ้ามาอยู่โต้งแล้ว ให้เจ้าค้ำคุณเฮือนถึงเดือนปีเงินทองไหล หลังขวัญเก้าอั้งคนจ่างซีไปมา ให้คนได้เมตตามา ช่วยจ้าง ขวัญฝาน้ำมันด้านข้างและประทุน เจ้ามีบุญทนต์และแดดฮ้อน อย่าได้หลุดหล่อนห้ามล้อแลพวงมาลัย ไปทางใต้ให้คนมาช่วยเหลือ ไปทางเหนือให้มีคนมาช่วยแก้ว ไปมาแล้วสินค้ำอั้งเต็มเฮือนถึงปีเดือนได้เงินไหลมาคือฝนห่าล้าน ให้เงินทองเต็มเต็น บ้านมุลมั่งเป็นเศรษฐี มีรัศมีเฮืองฮุ้ง</p> <p>ฝุ่งเด็กน้อยเขาซีไปน้า มันบ่เกรงยำ เจ้าอย่าได้เคียดด้อย พวกเด็กน้อยมัน บ่หวัชว ให้คนทั้งหลายมาเที่ยวจ้าง ให้เจ้ามาสีบสร้างอยู่เย็นใจ เสนียดจ้งโฮอย่ามาต้อง ให้เจ้างามอ่องต่องคือแก้วไพฑูรย์ ให้เจ้าค้ำเจ้าคุณคือแก้วมณีโชติ ให้มันมีฮอดแสนล้านโกฏีเหมือนดั่งมหาเศรษฐี ให้ฮุ้งเฮืองดีเหมือนดั่งแก้วปัทมราช ให้เจ้ามีอำนาจเหมือนพระอินทร์พรหม ให้คนมานิยมนับถือดั่งฝนห่าแก้วบาศรีสูตรขวัญ ให้แล้ว ให้เจ้าค้ำเจ้าคุณให้มีบุญทุกเมื่อทุกยาม ตามคาถา พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อายุ วัฒนโณ สุขัง พลัง</p>	<p>ข้าจะบายศรีเรียกขวัญรถมงคล ขวัญเจ้ามาอยู่ตัวถั่ง ให้เจ้ามาเป็นมงคลแก่เรือนถึงเดือนปี มีเงินทองไหลมาเพื่อประกอบอาชีพให้มีคนเมตตามา ช่วยจ้าง ขวัญฝาน้ำมันด้านข้างและประทุน เจ้ามีบุญ ทนต์และแดดร้อน อย่าได้หลุดห้ามล้อแลพวงมาลัย ไปทางใต้ให้คนมาช่วยเหลือ ไปทางเหนือให้มีคนมาช่วยแก้ว ไปมาแล้วสินค้ำเต็ม เต็มเรือนถึงปีเดือนได้เงินไหลมาคือสายฝน ให้เงินทองเต็มลานบ้าน บ้านมีสมบัติเป็นเศรษฐี มีรัศมีรุ่งเรือง</p> <p>ฝุ่งเด็กน้อยเขาซีไปด้วย มันไม่เกรงใจเจ้า อย่าได้โกรธ พวกเด็กน้อยไร้เดียงสา ให้คนทั้งหลายมาเที่ยวจ้าง ให้เจ้ามาสร้างสมบัติอยู่สบายใจ สิ่งไม่ดีทั้งหลายอย่ามาใกล้ ให้เจ้างามสดใสดั่งเช่น แก้วไพฑูรย์ ให้เจ้าค้ำเจ้าคุณ ดั่งเช่น แก้วมณีโชติ ให้มันคงมาถึงแสนล้าน เหมือนดั่งมหาเศรษฐี ให้รุ่งเรืองดีเหมือนดั่งแก้วปัทมราช ให้เจ้ามีอำนาจเหมือนพระอินทร์พระพรหม ให้มีคนมานิยม นับถือดั่งฝนห่าแก้ว บาศรีสูขวัญให้แล้ว ให้เจ้าค้ำเจ้าคุณ ให้มีบุญตลอดไป ตามคาถา พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อายุ วรรณโณ สุขัง พลัง</p>

34. คำสุ่ขวัญเรือ

สุวรรณ เกตวันดี. (2558, 29 ธันวาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี วันนึ่งก็หากเป็นวันดี เป็นวันดีอีกอัน ถ้วนหน้า เป็นวันโชคคล้ายิ่งกว่ามื่อใดวันใด วันมีชัยส่งสอด ซัยยะลอดไถ่ถอง เป็นวันคองคอง อันวิเศษ พระอินทร์เบิกพระเนตรล่องมา เป็นดั่ง สุรียาออกอู่แล้ว เสมอดั่งแก้วผิวใส มาจากเขต เมืองไกลลดใสขึ้นช้อย งามยิ่งย้อย กว่าเดือนเพ็ง วันเมงก็องอาจ จันทรคราส คือเดือนฉลองเจ้าพ่อ วันเขามาก่อการกุศล เป็นมงคลอันล้ำเลิศกว่า เมืองฟ้า</p> <p>ข้าจักเฮียกเอาขวัญเฮือนาวา ให้ขวัญเจ้า มาอยู่ยั้ง เขาก็ตั้งแต่งบายศรีไว้ด้วยดอกไม้ บุปผา มีมาลาหลายเยื้อง มีทั้งเอื้องผึ้งแลข้างขาว เป็นพวงยาวหอมหื่นเฮ้า มีทั้งดอกคัตเค้าน้ำมัน จันทน์ส้มป่อย ขมิ้นเหลืองอ่อนยอไว้ทาผิว มี ทองคำปลิวและเงินล้าน แม้นจักซื้อซ้างก็ยั้งว่า เหลือ หอมจุนเจือดอกสะหมั่งน้อย มีทั้ง สายสร้อยสุบคอ ต่างขอ หวี แวน แหวนใส่ก้อย คำแดง เป็นของแพงมาไว้ท่าเจ้า มีทั้งผ้าคาดเกล้า แพรสี ขาวเหลืองม่วงดีทั้งเหล่า ผ้าเทศแท้ไหมขาว พอน ผ้าสีอ่อนหลายหลาก มีมากล้นคณนา ขอเชิญขวัญนาวามาชมเสื่อผ้า ผู่ผู้ซ้างแต่งเครื่อง สังเวย ของเสวยมีหลายอย่าง เมียงหมาก พร้อมทั้ง ทั้งอาหาร ทั้งคาวหวานก็พร้อมพรว้า ไก่ผู้โอกโตล้ำ นกยูง พ่อเต่าลูงยายตาน้ำอามานั่งอยู่แวดล้อม มาแห่หอมเชิญขวัญ มาเยอขวัญเฮือ</p> <p>(ออกชื่อเรือ) เอย มาฮอดแล้วให้อยู่ยั้งยั้งที่ลำต่น อย่าอลวนไปทางอื่น ผู่ซ้างชมชื่นเบ็งเฮืองาม ทั้งผู่สาวฮาม หนุ่มหุ่มฮักเจ้า มานั่งเฝ้าเอ็น เอาขวัญ</p>	<p>วันนี้เป็นวันดี เป็นวันดีอีกอันถ้วนหน้า เป็นวัน โชคคล้ายิ่งกว่าวันใด วันมีชัยส่งสว่าง เป็นวัน มงคลอันวิเศษ พระอินทร์เบิกพระเนตรล่องมา เป็นดั่งสุรียาออกแสงแล้ว เสมอดั่งแก้วผิวใส มาจากเขตเมืองไกลลดใสขึ้นชม งามยิ่งย้อย กว่าเดือนเพ็ญ วันเม็งหรือวันเช่นไหว้บรรพบุรุษ ของชาวจีน จันทรคราส หรือราหูจันทร คือ เดือนฉลองเจ้าพ่อ วันเขามาก่อการกุศล เป็น มงคลอันล้ำเลิศกว่าเมืองฟ้า</p> <p>ข้าจะเรียกเอาขวัญเรือนาวา ให้ขวัญเจ้ามา อยู่ยั้ง เขาก็ตั้งแต่งบายศรีไว้ด้วยดอกไม้บุปผา มีมาลัยหลายพวง มีทั้งเอื้องผึ้งและข้างขาว เป็น พวงยาวมีกลิ่นหอม มีทั้งดอกคัตเค้าน้ำมันจันทน์ ส้มป่อย ขมิ้นเหลืองอ่อนไว้ทาผิว มีทองคำปลิว และเงินล้าน หากจะซื้อซ้างก็ยั้งเหลือ หอม กระจาย ดอกเล็บมือนาง สายสร้อยสวมคอ ต่างหู หวี กระจก แหวนสวมนิ้วก้อยทองคำแดง เป็น ของแพงมาไว้รอเจ้า ผ้าคาดเกล้าหรือผม แพรสี ขาวเหลืองม่วงดี ทั้งหลาย ผ้าเทศแท้ไหมขาวผ่อง ผ้าสีอ่อนหลายหลาก มีมากล้นคณนา ขอเชิญ ขวัญเรือมาชื่นชมเสื่อผ้า พวกผู้ซ้างแต่งเครื่อง สังเวย ของกินมีหลายอย่าง เมียงหมาก พร้อมทั้ง อาหาร ทั้งคาวหวานก็พร้อม ไก่ผู้โอกตัวเท่านกยูง พ่อเต่า ลูงยาย ตา น้ำ อา มานั่งอยู่แวดล้อม มาแห่หอมเชิญขวัญ มาเยอขวัญเรือ</p> <p>(ออกชื่อเรือ) เอย มาถึงแล้วให้อยู่ยั้งยั้งที่ลำต่น อย่าย้ายไปทางอื่น พวกซ้างชมชื่นดูเรื่องาม ทั้งพวกสาวงาม หนุ่มนุ่มรักเจ้า มานั่งเฝ้าเรียก เอาขวัญ</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>กู่ขวัญเอยมายเออ ขวัญเจ้ามาแล้ว ขอให้เจ้า เทียรหมายืนยั้งยืนยอตกว่าสิ่งใด ๆ ผิวเจ้าสไตไส อย่าเศร้า แม้นเขานั่งชี้เจ้าให้ชมชื่นยินดี แม่นล่อง กับเฮือ เขาตีแสนดีก็อย่าย่าน เจ้าอย่าสะท้าน ตกใจ ขอให้ผาบชนะเฮือเขาทุกลำ ให้เขายินดี นำย่อนความเก่งของเจ้า อย่าได้โศกเศร้าเสียศรี มีความดีสถิตสถาพรชั่วฟ้า ทั้งแหล่งหล้ายัย้อง เจ้าว่าดี</p> <p>ชยันตุ ภาะวัง ชยะมังคละ สะทาโสตถิ ภาะวันตุ เต</p>	<p>กู่ขวัญเอยมายเออิต ขวัญเจ้ามาแล้ว ขอให้เจ้ามีอายุ ยืนยั้ง ยืนยงกว่าสิ่งใด ๆ ผิวเจ้าสไตไสอย่าเศร้า หากเขานั่งชี้เจ้าให้ชมชื่นยินดี หากเวลาซบกลับ เรือเขาตีแสนดีก็อย่ากลัว เจ้าอย่าสั่นตกใจ ขอให้ชนะเรือเขาทุกลำ ให้เขายินดีด้วยชมความ เก่งของเจ้า อย่าได้โศกเศร้าเสียศรี มีความดี สถิตสถาพรทั่วฟ้า ทุกแหล่งหล้ายกย่องเจ้าว่าดี</p> <p>ขอชัยชนะมงคลจงมีแต่ท่าน</p>

คำสุขวัณในการทำนา จำนวน 4 ส่วน

35. คำสุขวัณนา

หวิน สิงห์มณี. (2558, 21 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี อาจารย์ยาเลิศล้ำสิทธิเดชลือชา ข้าขอ อัญเชิญเทพดา อันฮักษาภูมิเขต ในประเทศหัวไร่ และปลายนา อันได้นามสมญาว่าตาปู่แขก อันอยู่ ในละแวกเขตแคว้นแดนนา บัดนี้ฝูงข้าได้พากัน นำเครื่องบูชาและเมี่ยงหมาก ข้าวเหล้าหลาก อาหาร ทั้งคาวหวานและเครื่องส้ม ข้าวต้มกล้วย และแตงกนา ไหสุราและไก่ต้ม เป็นเครื่องต้อมต่อม เข้าโฮมขวัญ สรรพสรรพมิทุกสิ่ง เพื่อจักได้ทำมิ่ง สิ่งขวัญทั้งนาเหนือและนาไต้ น้ำไกล้และนาไกล ทั้งนาทามและนาโคก นาโลกและนาปี นาแขงนา นอนและนาขุ่ม นาทุ่งกว้างได้ข้าวพอฟัน ครันฝนตกมานาปีอย่าได้ท่วม นาโคกอย่าได้ เขิน ให้พอดีพองามข้าวอ้วน ไบกองค้อมข้าว อ้วนดกหนา ทั้งคุณันนาอย่าได้ฮั้งได้ขาด เดียรดาขน้ำหัวเต็มนา ทั้งปู ปลาให้ไหลมาบ่ขาด เป็นดั่งสระอนาคตาของท้าวเวสสุวัน ผุงธัญญา และข้าวกล้า ไบกองค้อมเท่าหัวทั้งนา แผ่กิ่งก้านสาขาเต็มไปทั่วทุ่ง ให้มีแต่เม็ดต่ง ต้นอ้วนลำสูง ฮวงละสองสามกระบุงทั้งนาเหนือ และนาไต้ เพราะ เพื่อเทพให้ท่านช่วยอวยพร ทั้งนาดอนนาทามและนาโคก งามล้นโลกกว่า เพื่อนาแขง อย่าได้กินแห่งขนมาเต็มเล่า นาข้าวเจ้านั้นให้ได้พันเกวียน นาข้าวเหนียวนั้นได้ พันเล่ม ครันว่าเต็มยั้งแล้วสิได้ฮีบยอฉาง ข้าวขาว กลางให้ได้พันยั้งใหม่ สิได้พันเล่าใหม่ ใส่เนาแขง และนาทาม ต้นข้าวงามพอปานว่าต้นอ้อย ใหญ่บ่บ่อยพอฟท่วมปลายจาง ต้นข้าวมานใหญ่ สองสามอ้อม ไบกองค้อมคั้งไบอ้อย</p>	<p>มงคลอันเพียบพร้อม เลิศล้ำสิทธิเดชลือชา ข้าขออัญเชิญเทพดา ที่รักษาภูมิประเทศเขตไร่ และปลายนา ที่ได้นามสมญาว่าตาปู่แขก ที่อยู่ใน ละแวกเขตแคว้นแดนนา บัดนี้พวกข้าได้พากันนำ เครื่องบูชาและเมี่ยงหมาก ข้าวเหล้าหลากอาหาร ทั้งคาวหวาน เครื่องแกงส้ม ข้าวต้มมัดใส่กล้วยแล ข้าวคูกงา ไหสุรา ไก่ต้ม เป็นเครื่องต้อมรับขวัญ กลับมา สรรหามามีทุกสิ่ง เพื่อจะได้ทำพิธีสุขวัณ นาเหนือและนาไต้ นาไกล้และนาไกล ทั้งนาพื้นที่ น้ำท่วม และนาโคก นาโลกและนาปี นาแขง นานอนและนาหลุม นาทุ่งกว้างได้ข้าวพอฟัน เมื่อฝนตกมานาปีอย่าได้ท่วม นาโคกอย่าได้ เขิน ให้พอดีพองามข้าวอ้วน ไบและกอใหญ่ค้อม ต้นข้าว อ้วนดกหนา ทั้งคุณันนาอย่าได้หลุดได้ ขาด เดียรดาขน้ำหัวเต็มนา ทั้งปูปลาให้ไหลมา ไม่ขาด เป็นดั่งสระอนาคตาของท้าวเวสสุวัน พวงธัญญาหาร และข้าวกล้า ไบใหญ่ค้อมเท่าหัว ทั้งนา แผ่กิ่งก้านสาขาเต็มไปทั่วทุ่ง ให้มีแต่เม็ด ใหญ่ ต้นอ้วนลำสูง รวงละสองสามกระบุง ทั้งนา เหนือ และนาไต้ เพราะเพื่อเทพองค์ใหญ่ ท่านช่วยอวยพรทั้งนาดอน นาน้ำมากและนาโคก งามยิ่งกว่าโลกใด นาแขง อย่าได้กินแห่งขนมา เต็มเล่า นาข้าวเจ้านั้นให้ได้พันเกวียน นาข้าว เหนียวนั้นได้พันเล่ม เมื่อว่าเต็มยั้งแล้ว จะได้รับ ยอฉาง ข้าวขาวกลางให้ได้ทำยั้งใหม่ จะได้ทำเล่า ใหม่ใส่เนาแขงและนาพื้นที่น้ำท่วม ต้นข้าวงาม เท่าต้นอ้อย ใหญ่ไม่บ่อยถึงปลายต้นจาง ต้นข้าว ตั้งท้องใหญ่สองสามอ้อม ไบและกอค้อมเท่า ไบอ้อย</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>และใบเลา ฮวงข้าวเบาให้ยาวได้พอคอก ฮวงข้าวหนักนั้นให้ได้คอกกำมาฝูงสัตว์จ้วควายอย่าได้มากินใกล้ ฝูงบ้งโตอย่าได้มาราวีทั้งสัตว์ตัวฮีและตัวก้อม ตัวอ้อมป้อมแม่นนจากบตัวขาวเหลือง นกจิกเฟื่องตัวยาวซาก่าน อย่าได้บินมาผ่านกระทำอันตรายสัตว์ทั้งหลายมีหนูและกระต่าย อย่าได้มาทำฮ้ายแก่ข้าว กล้าในนา</p> <p>พุทโธรักษา ธัมโมรักษา สังโฆรักษา ขะโคชะคัง ปริสสยัง สวาหะ โอมกัญจิ ผูกฝีกแผ้ว พัดโอมต่อยต้องผูกข้าวศัตรูโอมปะทะ กระจแจบทกกุฏิหีบไว้ นโม พุทธา จะ สรณะ นะ มะ พะทะ วัชชะ ทุชนะ สังสัคคัง ราชชะ สาธุ สماعيل กะระปุญญะ มโหรัตตัง สรณิจ จะ มะนิจจะตัง</p>	<p>และใบเลา รวงข้าวเบาให้ยาวได้พอคอก รวงข้าวหนักนั้นให้ได้คอกกำมา ฝูงสัตว์จ้วควายอย่าได้มากินใกล้ฝูงเพี้ยอย่าได้มาทำลาย ทั้งสัตว์ตัวฮีและตัวกลม ตัวสั้น นกจากบตัวขาวเหลือง นกจิกเฟื่องตัวยาวขาลาย อย่าได้บินมาผ่านกระทำอันตรายสัตว์ทั้งหลายมีหนูและกระต่าย อย่าได้มาทำลายข้าว กล้าในนา</p> <p>พุทโธรักษา ธัมโมรักษา สังโฆรักษา ขะโคชะคัง ปริสสยัง สวาหะ โอมกัญจิ ผูกฝีกแผ้ว พัดโอมต่อยต้องผูกข้าวศัตรูโอมปะทะ กระจแจบทกกุฏิหีบไว้ นโม พุทธา จะ สรณะ นะ มะ พะทะ วัชชะ ทุชนะ สังสัคคัง ราชชะ สาธุ สماعيل กะระปุญญะ มโหรัตตัง สรณิจ จะ มะนิจจะตัง</p>

36. คำสุ่ขวัญข้าว

หวิน สิงห์มณี. (2558, 21 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>โอกาสะ โอกาสะ ถึงฤดูกาลเดือนห้า ฟ้าฮ้องฮ้ำเดือนหก ฝนตกลงมาซีแซ่ว ซีซั่ว ทั่วหมู่ พร้อมพวกหมู่ไถนา ข้าวกล้า หามัดและพรวดวงดี สีใหม่ แบกเข้าป่าไม้สูงไม้ใหญ่ เล็งล่าไปมา ลักษณะดีเกลี้ยงปอดยอดมันฮอดเมี้ยก บ่บาน อาจารย์ เจ้าจิ้งตักกขาตและสินปลายถากเปียก เสียเอาแต่แก่นจนหม่นแล้วจึงแบกมาไว้เคหะ ใต้หลัง จึงเฮียหาผู้สามมาดู มาผูกเข้าฮาก มีทั้ง ฮากไถยาวกวมก่อง ฮากไถหย่องเผี้ยความแอง ดินแข็งเผี้ยฮากไม้ไถราตได้หลายวัน ฮากเป็นคัน ที่ให้หว่านข้าวใส่นาตม ตามโบราณพื้นตกแต่ง เต็ดข้าวแบ่งเป็นวัย เต็ดเข้าใส่เป็นกาก</p> <p>ถึงกะฤดูมาหลอกออกหาบหัวไปดำ ปักกกหนึ่งหว้าให้ได้ข้าวสวยแผ่หลาย ปักกกสอง ก้อหว้าให้ได้ควายเข้าช่อง ปักกกสามให้ได้ก้อ เท้ากำ ปักกกสี่ให้ได้ค้ำเก้าหมื่น ปักกกห้าให้ได้ หลิ่นเฮือ ปักกกหกให้ได้เมียนางมานอนแกมข้าง ปักกกเจ็ดให้ได้ช้างใหญ่มาโฮม ปักกกแปด ได้หลายต้นหนกันระหว่างวา ตามภาษาไทยนา และไทยนอก ฝนและหมอกฮวยฮ้ำ ดำใส่ดิน บ่ขาดตามอำนาจเดือนสิบสอง นับพี่น้องหลาย หลังสะพรั่ง พร้อมฝูงหมู่ปูปลา ฝูงไทยนาชมชื่น กบเขียดอึ้ง ออระแอ ชมจอกแหนป่าไผ่กข้าวให้ เบยบาน แผ่กิ่งก้านเบยออกยอดมันดอกแซมมวย สวยรวยกับทุ่ง ฟ้าฮ้องส่งเมียบน ฝนฮวยฮ้ำหลาย ห้า ผ่าเหลี่ยมผ่าลมล่งนาป่าไม้ ลมล่งได้กอละสี ลมพัดตีทั้งทุ่ง ฟ้าไหลห่งตกนากะลา ดูคนไปไล่ นกจิบนกจิบเฮี้ย อยู่ยามกินข้าวแฮกกูเต๊ะ นก แขกเฮี้ยมิ่งอยู่ยามกินข้าวขวัญกูเต๊ะ อ่าบ่ทัน นานข้าวแก่ ข้าวแก่แล้วพากันเอาเกี่ยวไปเกาะ เป็นฟาดและเป็นกำตากแดดไว้หลาย</p>	<p>โอกาสดี ถึงฤดูกาลเดือนห้า ฟ้าร้องเดือนหก ฝนเริ่มตกลงมาซีแซ่ว ซีซั่ว พวกชาวนาที่เตรียม หว่านกล้าหามัดพรวดเล่มใหญ่ แบกเข้าป่าไม้ พิจารณาคุณลักษณะดี เกลี้ยงเกลตาตลอดต้นจน ปลายไม่นานก็ได้ โค่นลงตัดปลาย แล้วลอก เปลือกออกเอาแต่แก่นข้างใน แล้วจึงแบกมาไว้ใต้ ถุนบ้าน แล้วเรียกช่างมาดู มาทำเป็นไถมีทั้งไถ ยาวใหญ่ หางไถยาวหางไถสั้นเพื่อความแข็งแรง ถ้าดินแข็งจะได้ทนทาน ไถได้หลายวัน เป็นร่องดู ทั่วผืนนา แล้วหว่านกล้า ตามประเพณีแบ่งข้าว ตามเวลาหว่านข้าวเปลือก</p> <p>เมื่อถึงฤดูก็ถอนต้นกล้าออกแล้วหาบไปดำ ปักต้นกล้าต้นที่หนึ่งให้ได้ข้าวงามจำนวนมาก ปักต้นที่สองให้ได้ควายไว้ไถนาต่อ ปักต้นที่สามให้ แผ่ขยายได้ข้าว ปักต้นที่สี่ให้ได้ทองคำเก้าหมื่น ปักต้นที่ห้าให้ได้ใสเรือจนล้น ปักต้นที่หกให้ได้ ภรรยาฆ่าร่างกาย ปักต้นที่เจ็ดให้ได้ช้างโขงใหญ่ ปักกก แปด ได้หลายต้นก็ถอยหลังไปเรื่อย ๆ ตามที่เคยทำประสาชาวนา ฝนและหมอกก็ พรวดลงดินไม่ขาดตามเวลา เดือนสิบสอง ญาติพี่น้องมาเยี่ยมจำนวนมาก อุดมสมบูรณ์ ฝูงปู ปลา เหล่าชาวนาที่ชื่นชม ทั้งกบและเขียด ร้องออระแอ ตามจอกแหน ต้นไม้ ต้นข้าว เจริญแผ่ขยายใบสะพรั่ง ถอดยอดออกเป็นรวงพัด ไสวอยู่กับท้องทุ่งนา เสียงฟ้าร้องฝนพรวดลงมา หลายห้า ลมพัดตีทั่วท้องทุ่งนา คนก็ออกไปไล่ นกกระจิบ นกกระจอก อยู่ยามกินข้าวของข้าณะ ไม่นานข้าวก็แก่ ข้าวแก่แล้วพากันเกี่ยวเป็นมัด และเป็นกำตากแดดเอาไว้จำนวนมาก</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ฮอดมือสันวันตีแล้วจึงพากันไปแม่เตรียมดวงคาดมาเทลานก็แล้ว แล้วจึงพากันไปมัดหาบ หิ้วมากองกันไว้เหมือนดั่งข้าวสะบิลราช มากองกันไว้เหมือนดั่งพระเจดีย์</p> <p>ศรี ศรี ฮอดมือสันวันตีจึงวางอาสน์เทลงไม้ก่อนสั้นมาตี ไม้ก่อนตีมาพาดตีปัก ๆ ตีแป๊ก ๆ ตีแหลกจ้งพากันสะสอยเขี่ยฟาง แล้วไปหาผู้สวดมานั่งอาสน์คุณขวัญ ไปหาญาติพี่น้องพี่น้องไปหาพวกพ้องเข้ามาช่วยยกช่วยโยพาขวัญ หวามายเออมาเออขวัญ ข้าวเหนียว ให้เจ้าได้เข้ามาลีลาว ๆ ขวัญข้าวจ้าวให้เจ้าพันกันมาลีลั่นลีลั่น พันกันมาสู่ท่งสู่ท่ง ก้านาซ้ายฮาดตีถัก้านาปีฮวดเป็นนาแก้ว ยินเยีย ก้าฝ่ายซ้ายฮอดผมสูตรก้าฝ่ายเหนือฮอดทวะพุทะกะกั น้ำออกบ่อ ยินเยียไทยออกมาจากแต่ปากเสี้ยวพันแก้ว ให้ไหลออกมาแต่ปากสัง สังแก้ว โตสื่อหว่า กุดสะลั้งยะติ ปาปิ อย่าได้ บกเหินหาตอย่าได้ขาดเงินวังสรรพกำลังเป็นตี เป็นงามทุกเมื่อ ทุกยาม ก็ข้าเทอญ</p>	<p>พอถึงวันตีก็พากันเตรียมคราดมาจัดการเทลานแล้วพากันไปมัดหาบหิ้วมากองกันไว้เหมือนดั่งข้าวสะบิลราช มากองไว้เหมือนดั่งพระธาตุเจดีย์</p> <p>วันตีคืนตีจึงวางที่นั่งลง แล้วมาพร้อมกัน นวดข้าว เสี่ยงตีตั้งปัก ๆ แป๊ก ๆ เมื่อเมล็ดหล่นจนหมดแล้วก็เขี่ยฟาง เสร็จแล้วก็ไปหาพราหมณ์มาสวดขวัญ ไปหาญาติพี่น้องให้มาช่วยยกยอพาขวัญ ข้าวมาเถิดข้าวเอ๋ยขวัญข้าวเหนียวให้รับมาขวัญข้าวจ้าวก็ให้รับมา ม้วนกันมาในท้องนา นาด้านซ้ายก็ดี นาปีก็ขอเป็นคู่ขวัญ ข้าวเต็มแล้วเมื่อยามนาด้านซ้ายจนถึงน้ำ นาด้านเหนือจนถึงเมือง ทวะพุทะกะกั น้ำออกบ่ออยู่ตลอดเวลาไหลออกออกมาจากปากเสี้ยวโครง ฟันฟันเล่มให้ไหลออกมาแต่ (อ้า) ปางสา (อ้า) สาแก้ว ชื่อว่า กุดสะลั้งสะตำ ปาปิ ขออย่าได้แห้งเหือดสรรพสิ่งทั้งมวลยังคงอยู่ ทุกคืนทุกวันเทอญ</p>

37. คำสุ่ขวัญลาน

ทองคำ กัณหาวรรณะ. (2557, 20 มีนาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>อุกาสะ อุกาสะ เถิงฤดูเดือนห้าล่วง เดือนหก ฝนตกฟ้าฮ้องฮ้ำ ทุกคำเข้าฝุงหมู่ชวานา จึงพากันแสวงหาชวานเช่นใหม่ดวงกล้า พร้าเช่น ใหม่ดวงคม แบกเข้าตงหาไม้เลยลวด ได้ใบ พะเนียง ตัดกกขาดเพียงสินปลายถากเปลือก เอาแต่แก่น ปุนแมนแล้วจึงแบกมาถัมไว้ในเคหา ใต้ล่าง ฝุงหมู่ชางจึงมาคุด มาปุนฮู เข้าฮ้อน มีทั้ง ฮากไถใหญ่ใบพะเนียงหนา แล้วจึงแบกไปนาฮៃ แอก มีทั้งแอกฮ้องอ พาดคอควยบ่ข้ำ มีทั้งเชือก ไถนาคว้อฮ้อง ฮากไถกองเผื่อควยแวง ดินแข็ง เผื่อฮากไม้ ไถลวดได้หลายวัน แล้วจึงเฮ็ดเป็นกัน ทัวฮៃ หวานข้าวใส่นาตม พระบรมตมแต่ง เม็ดข้าวแตกแบ่งเป็นใบ</p> <p>ฝุงข้าทั้งหลายจึงมาหลกออก แล้วจึงเอา ตอกมามีตมกั้วบิตลิวฮิ้วแล้วจึงตัดใบ จึงเอาโฮม ไว้ในตากล้าน้อยบ่ข้ำหาบไปขาย ตามฮอนาที่ คราดไ่วฝุง ฟัน้องใกล้และไกล มีใจยินดีมาช่วยด่า บ่ข้ำ ตากล้าเป็นกอละหลายต้น หนกันกันออก ไปมา ตามภาษาชวานาและชาวฮៃ เดือนสิบต้น ข้าวใหญ่เป็นสาว อย่างเข้าเดือนสิบเอ็ดสิบสอง เข้ามา ข้าวในนาเลยออกฮวงใหญ่ลมพัดใบปลิ้น ไปลไปมาอยู่ฮียาบ ๆ ฝุงนกจาบมาตอม จัวควย หอมเลยอยาก เขาลากไม้มาล้อมเป็นกันเลียนลำ กันล้อมไ่ว เลยลวงมาได้หลายวัน ข้าวแก่ ปลิ้นใบเหี่ยว ฝุงข้าทั้งหลายจึงเกี่ยวมาตากเป็น ข้าวหากแห้งปุนเปื่อง ผายเฟื่องยายปูไ่วลวงไป ได้สามวัน จึงเอาตอกพันเป็นกำเกี่ยวกอด คานหลาวสอดหาบเมื่อลาน หน้าขึ้นบานมา ตั้งก่อล้อมไ่ว จึงพาดให้ข้าวหล่นลัมหลาม เอาทวนหนามกวาดเฟื่องเกลี้ยงอาดลาด ไม้ถาด หากกวาดคุณขึ้นเป็นถัน</p>	<p>โอกาสดี ถึงฤดูเดือนห้าผ่านถึงเดือนหก ฝนตกฟ้าร้อง ทุกคำเข้าพวกชวานา จึงพากัน แสวงหาชวานเช่น ใหม่ดวงกล้า พร้าเช่นใหม่ดวง คม แบกเข้าป่าหาไม้เลยลวด ได้ใบพะเนียง ตัดต้นขาด ตัดให้เสมอกัน ปลายถากเปลือก เอาแต่แก่น ใช้ได้แล้วจึงแบกมาใส่ไ่วได้ถุนบ้าน พวกชางจึงมาคุดมาทำรูเข้าด้าม มีทั้งรากไถใหญ่ ใบพะเนียงหนา แล้วจึงแบกไปนาไร่แอก มีทั้ง แอกฮ้องอ พาดคอควยไม้ข้ำ มีทั้งเชือกไถนา เชือกเส้นใหญ่ รากไถกองเผื่อควยแวง ดินแข็ง เผื่อรากไม้ ไถลวดได้หลายวันแล้วจึงทำเป็นกัน ทัวไร่ หวานข้าวใส่นาตม มีองค์การตมแต่ง เม็ดข้าวแตกแบ่งเป็นใบ</p> <p>พวกข้าทั้งหลายจึงมาถอนออก แล้วจึงเอา ตอกมามีตมมาพันเป็นริ้ว แล้วจึงตัดใบ จึงเอารวม ไว้ในตากล้า น้อยไม้ข้ำหาบไปกระจ่าย ตามไร่ นาที่คราดไ่ว พวกฟัน้องใกล้และไกล มีใจยินดีมา ช่วยด่าไม้ข้ำ ตากล้าเป็นกอละหลายต้น หนกัน กันออกไปมา ตามภาษาชวานาและชาวไร่ เดือน สิบต้นข้าวใหญ่เป็นสาว อย่างเข้าเดือนสิบเอ็ดสิบ สองเข้ามา ข้าวในนาเลยออกฮวงใหญ่ลมพัดใบ ปลิ้นปลิวไปมาอยู่ฮียาบ ๆ ฝุงนกจาบมาตอม วั ควย มองเลยอยาก เขาลากไม้มาล้อมเป็นกัน เรียงลำกันล้อมไ่ว เลยลวงมาได้หลายวัน ข้าวแก่ แล้วใบเหี่ยว พวกข้าทั้งหลายจึงเกี่ยวมา ตากเป็นข้าว หากแห้งปุนหญ้าหรือกระจ่ายเฟื่อง ปูไ่วลวงไปได้สามวัน จึงเอาตอกมากำมัด คานหลาวสอดหาบกลับลานหน้าขึ้นบานมา ตั้งก่อรวมไ่ว จึงพาดให้ข้าวหล่นลัมหลาม เอาทวนหนามกวาดเฟื่องเกลี้ยงหมด ไม้ถาด หากกวาดคุณขึ้นเป็นถัน</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>มือนี่แม่นมือสันต์วันนี้แม่นวันดี ผุ่งข้าทั้งหลายมีใจชวนชววยหา เครื่องบูชาปุนพลูและเมียงหมาก ข้าวนามากมูลมา มีทั้งขึ้น ปลาและหมากไม้ มีทั้งไก่เหล็กก้องใส่พาขวัญ มีทั้งข้าวหนมกวนหลายห่อ ยอดกล้วยช่อใบเขียว คุณยอ เฮียวทอดยอด มีทั้งไข่หน่วยปลอดชั้นสลามีทั้งข้าวแดงงาและข้าวต้มใส่กล้วย มีทั้งน้ำอ้อยย้วยคลุกกันตั้งเป็นกันแถวถี้ วันนี้เป็นวันพร้อมพร้าวันค้ำวันคุณ ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ พญาวิฑูรขึ้นแทนพ่อก็ว่า แม่นมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าก่อมาโฮม ก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้ ขวัญเจ้าอยู่จมนนา ปากถ้ำและเมืองผี อยู่คีรีและป่าข้าง อยู่ดอยกว้างชมพู ก็ให้มาโฮมมือนี่วันนี้ มาเยอขวัญเอย มีทั้งไก่กัมผู้เอก แต่งใส่โตกบรวน มีทั้งอาสนะสองพาขวัญปลาด ผ่าตั้งอาจปูไปฝ่ายซ้ายมงคลและน้ำเต้า ตั้งเข้าไว้เลียนกัน จัดเป็นกันแถวถ้องชัตตาเหลวปองหน้าจ้วบเมามัวปักไว้จัดให้สี่แจลาน บิให้นานในวันนี้</p> <p>มือนี่แม่นมือสันต์ วันนี้แม่นวันดี จึงไปเชิญเมธีและนักปราชญ์ ขึ้นนั่งอาสน์คุณขวัญ มาเยอขวัญเอย ต้นชันนั้นแม่นข้าวเจ้า แก่ฟ้าวนั้นข้าวดอ หอมพอ ๆ ข้าว อีตาน้อยหอมต้อย ๆ ข้าวจอมนาง เม็ดบาง ๆ ข้าวอีเตาะ เงาะแงะข้าวแฉ้วงู ใบปุนั้นข้าวขึ้นก กกต้านั้นข้าวเปีย ถอดเอื่อนั้นข้าวขาว ฮวงยาวข้าวเลือดแฮดแฮด ๆ ข้าวหมากหึ่ง ปิงสิ่งข้าวกาบลายเม็ดยาย ข้าวหมากกอก ซอกแซกข้าวลอดเกวียน งามเลียนๆ ข้าวหมากแย่ง เม็ดแบ่งข้าวซึกา เม็ดหนาข้าวกาบอ้อยเม็ดน้อยข้าวหมากโพ เม็ดโตๆ ข้าวหางข้าง เม็ดไขว่ช่วงข้าวปล้องแซง เม็ดแดง ๆ ข้าวท่าหว ฮวงใหญ่ลาว ข้าวหมากเขือ เม็ดเจือข้าวด้ามพร้า แก่ซ่า ๆ ข้าวซี้ตม ใบสมลม ข้าวหมากหม่วย ฮวงช่วยล้วยข้าวเกล็ดเต่า ขวัญข้าวทั้งหลายเหล่านี้อย่าหลีกถีนานวัน</p>	<p>วันนี้คือวันดี พวกข้าทั้งหลายมีใจชวนชววยหา เครื่องบูชา มีปุน พลูและเมียง หมาก ข้าว น้ำ เนื้อ ปลา ผลไม้ ไก่ และแก้วใสเหล้า ข้าวขนม กวน ยอดต้นกล้วย ใบยอ ใบคุณ ผักบุง ไข่ และข้าวคลุกงา ขนมใส่กล้วย และน้ำอ้อยตั้งเป็นแถวเรียงชิดกัน วันนี้เป็นวันพร้อมเพรียง วันค้ำวันคุณ ก็ว่าคือวันนี้ พญาวิฑูรขึ้นแทนพ่อก็ว่า คือวันนี้ ขวัญเจ้าก็มารวม ก็ว่าคือวันนี้ ขวัญเจ้าจมนนา ปากถ้ำและเมืองผี อยู่ภูเขาและป่าข้าง อยู่ดอยกว้างชมพู ก็ให้มารวมวันนี้ มาเกิดขวัญเอย มีทั้งไก่กัม (ไก่ตัวผู้) แต่งใส่โตกครบถ้วน มีทั้งอาสนะรองพาขวัญไว้ ผ่าปูไว้ ฝ่ายมงคลและน้ำเต้า ตั้งเข้าไว้เรียงกัน ปักตาเหลวรูปหน้าวัว ไม่ซ้ารีบปักไว้จัดให้สี่มุมลาน ไม่ให้นานในวันนี้</p> <p>วันนี้คือวันดี จึงไปเชิญเมธีและนักปราชญ์ ขึ้นนั่งอาสน์สู่ขวัญ มาเกิดขวัญเอย ต้นตั้งตรงนั้นคือข้าวจ้าว ข้าวพันธุ้ใช้เวลาปลุกน้อยเกี่ยวได้เร็วหอมพอ ๆ ข้าวอีตาน้อย หอมค้อย ๆ ข้าวจอมนาง เม็ดบาง ๆ ข้าวอีเตาะ เงาะแงะข้าวแฉ้วงู ใบปุนั้นข้าวขึ้นก กกต้านั้นข้าวเปีย ถอดเอื่อนั้นข้าวขาว รวงยาวข้าวเลือดแฮด แฮด ๆ ข้าวหมากหึ่ง ปิงสิ่งข้าวกาบลาย เม็ดห่างข้าวหมากกอก ซอกแซกข้าวลอดเกวียน งามเลียนๆ ข้าวหมากแย่ง เม็ดแบ่งข้าวซึกา เม็ดหนาข้าวกาบอ้อยเม็ดน้อยข้าวหมากโพ เม็ดโต ๆ ข้าวหางข้าง เม็ดไขว่ช่วงข้าวปล้องแซง เม็ดแดง ๆ ข้าวท่าหว ฮวงใหญ่ลาว ข้าวหมากเขือ เม็ดเจือข้าวด้ามพร้า แก่ซ่าๆ ข้าวซี้ตม ใบสมลมข้าวหมากหม่วย รวงเรียงสวยข้าวเกล็ดเต่า ขวัญข้าวทั้งหลายเหล่านี้อย่าหลีกถีนานวัน</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ให้พากันมาสามื้อนี้วันนี้ มาเยอขวัญเอย เคียว เกาะขาดกระเด็น ก็ให้มา คั่นหลาวตกคาป่าก็ให้ มา นกน้อยคาบเข้าป่าบินหนี ก็ให้มาฝูงนกก็ นกจิบคาบออก ฝูงนกจอกคาบออกนอกเขต ก็ให้ มาสามื้อนี้วันนี้ ฝูงนกเปิด และคั้บแค คาบไปกิน เพิงปลายแกและปลายเป่า ให้มาปัดนั้นกจาบโต ขาเหลือง นกจิบเฟื่อง โตซาก่าน บินผ่านฟ้าคาบ ไปกิน ก็ให้มา</p> <p>บัดนี้ขวัญเจ้าอยู่ป่าคาและป่าแฝก ขวัญเจ้าแหกอยู่ กลางนา ขวัญข้าวอยู่ตงตอนป่า ซ้ำ ขวัญข้าวอยู่ท่าหน้าและวังหลวง ขวัญข้าวอยู่ป่า กวางและป่าม้ง ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้ ซ้อยจักเชิญ ขวัญข้าวนาใต้และนาเหนือ ก็ให้ไหลมาปานน้ำ ขวัญข้าวอยู่ปากถ้ำฮู ขวัญข้าวอยู่ปากหนูและ กระต่าย ขวัญข้าวไปอยู่ฝ่ายท่งนา ขวัญข้าวไป อยู่ปากกาและฮอกจ้อน ก็ให้มาสามื้อนี้วันนี้มา เยอขวัญเอย เจ้าบ่มาค้อนสั้นเขาสิตีเจ้าแล้ว เจ้าบ่มาค้อนฮีเขาสีฟาดเจ้าแล้วสะอาดแล้ว ซ้อยสิวีฝ่ายเบื่องซำยให้ซี้โห่งปลิวไปทางนา ฝ่าย เบื่องขวาให้กุ่มข้าวใหญ่ท่อกุณน้อย บัดนี้ซ้อยจัก เชิญเอาอ้ายเค้าเมาอยู่จอมปลวกหัวนา ซ้อยจัก เชิญเอานาคาผู้อยู่แควมาให้มาช่วยค้ำมาชู มายอ สามื้อนี้วันนี้ มาเยอขวัญเอย</p> <p>ซ้อยสิเชิญเอาขวัญข้าวมาโฮม ลอมจัวควาย มาตอมกัตกินยอด ซ้างม้าเขาเขอดกัตกินใบ ก็ให้ มาสามื้อนี้วันนี้ ให้มาเกี่ยวกันอยู่คือตังนาคเกี่ยว กัน ให้มาพันกันอยู่คือตังสาวเกล้าข่มอม ให้มาตุ้ม มาตอมกันอย่าได้หนีแสนพันปีขวัญให้อยู่ในเล้า เอ็นเจ้าบ่มาจัวควาย จักลงยายีผง นกเขาจักลงสับ ตอดเจ้าแล้ว ให้เจ้าปัดขอดกัน มามาเยอขวัญ เอย ให้เจ้าอุ้นกันมาคือตัง ขวยตุ่นจุ่นพุ่นคือตัง กองทราย ไหลนองมาคือตังทรายไหล แล้งเป็นตัง แก้งมีก้อ่อนหินผาไหลโฮม มาคือลมเทิงอากาศ</p>	<p>ให้พากันมาวันนี้ มาเถิดขวัญเอย เคียวเกาะขาด กระเด็นก็ให้มา คั่นหลาวตกใส่ป่าก็ให้มา นกน้อย คาบเข้าป่าบินหนี ก็ให้มาฝูงนกก็นกจิบคาบออก ฝูงนกจอกคาบออกนอกเขต ก็ให้มาในวันนี้ ฝูงนกเปิด และตุ้กแก คาบไปกินบนปลายแกและ ปลายเป่า ให้มาปัดนั้นกจาบโตขาเหลือง นกจิบ เฟื่อง โตซาก่าน บินผ่านฟ้าคาบไปกิน ก็ให้มา</p> <p>บัดนี้ขวัญเจ้าอยู่ป่าคา และป่าแฝกขวัญเจ้า แหกอยู่ กลางนา ขวัญข้าวอยู่ป่าซ้ำ ขวัญข้าวอยู่ ท่าหน้าและวังหลวง ขวัญข้าวอยู่ป่ากวาง และป่า ม้ง ก็ให้มาในวันนี้ ซ้ำจะเชิญขวัญข้าวนาใต้ และ นาเหนือ ก็ให้ไหลมาปานน้ำ ขวัญข้าวอยู่ปากถ้ำฮู ขวัญข้าวอยู่ปากหนูและกระต่าย ขวัญข้าวไป อยู่ฝ่ายท่งนา ขวัญข้าวไป อยู่ปากกาและกระรอก ก็ให้มาในวันนี้ มาเถิดขวัญเอย เจ้าไม่มาไม้ค้อน สั้นเขาสิตีเจ้านะ เจ้าไม่มาไม้ค้อนเขาสิตีเจ้าแล้ว สะอาดแล้ว ซ้ำจะพัดซ้างเบื่องซำยให้เศษเปลือก ปลิวไปทางนา ฝ่ายเบื่องขวาให้ได้กองข้าวใหญ่ เม่ากุนน้อย บัดนี้ซ้างจะเชิญเอาขวัญเจ้าอยู่จอม ปลวกหัวนา ซ้างจะเชิญเอาผู้อยู่ริมมาให้มาช่วย ค้ำมาชู มายกในวันนี้ มาเถิดขวัญเอย</p> <p>ซ้างจะเชิญเอาขวัญข้าวมารวม ล้อมคอกวัว ควายมาตอมกัตกินยอด ซ้างม้าคอยขอดกัตกินใบ ก็ให้มาในวันนี้ ให้มาเกี่ยวกันอยู่คือตังนาคเกี่ยว กัน ให้มาพันกันอยู่คือตังสาวม้วนผม ให้มาตุ้มมา ตอมกันอย่าได้หนีแสนพันปีขวัญให้อยู่ในเล้า เรียกเจ้าไม่มาจัวควาย จะลงย้ายี้เป็นผง นกเขา จะลงสับตอดเจ้าแล้ว ให้เจ้ารวมกันมาเถิดขวัญ เอย ให้เจ้ามาเต็มคือ ตังขวยตุ่น หรือรูตุ่น กองสูง ตังกองทราย ไหลนองมาคือตังทรายไหลหน้าแล้ง เป็นตังแก้งมีก้อ่อนหินผา ไหลรวม มาคือลมทาง อากาศ</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ขอให้เป็นตั้งน้ำฝนหยาดร่าแผ่นธรณี แสนพันปี กินอย่าได้บก จกอย่าได้แห้ง บัดนี้ ช้อยจักเจริญ เอาขวัญข้าว เมื่ออยู่เล่าพื้นแป้นหญ้าแฝกมุงหนา เมื่ออยู่เล่าพื้นแป้น หญ้าคามงถี่ เมื่ออยู่ที่สบาย ฮอดกลายสามวันมื่อปลอด เขาจักเอาบุงสอดลง ตักมาตักกันสั๊กกะสันเจ้าอย่าได้ฟัง ชิกใส่ตั้งเจ้า อยาได้ปลิวหนี เขาตีต้อยสากเจ้าอย่าได้ตกใจ เขาไล่ไก่ไป เจ้าอย่าได้สะดุ้งตื่น ข้าวลืบเกิดหนัก หมื่นกลายเป็นข้าวมาก ข้าวกากให้เป็นข้าวสาร ฝูงข้าทั้งหลายกินทาน ก็ให้มีอายุมันยืนอย่าเฒ่า ตราบต่อเท่าเข้าสู่ นิพพาน ก็ข้าเทอญ ชยะตุ ภาะวัง ชยะมังคละ โหตุ สัพพะทา</p>	<p>ขอให้เป็นตั้งน้ำฝนหยาดใส่แผ่นดิน แสนพันปี กินอย่าได้ลด ตักอย่าได้แห้ง บัดนี้ข้าจะเจริญเอา ขวัญข้าว กลับอยู่เล่าพื้นไม้หญ้าแฝกมุงหนา เมื่ออยู่เล่าพื้นไม้ หญ้าคามงหนา กลับมาอยู่ที่ สบาย ผ่านไปสามวันมื่อปลอดหรือวันดี เขาจะ เอากระบุงสอดลงตักมาตักกันกระบุง เจ้าอย่าได้ กระเด็น ให้ใส่ตั้งเจ้าอย่าได้ปลิวหนี เขาตีต้อยสาก เจ้าอย่าได้ตกใจ เขาไล่ไก่ไป เจ้าอย่าได้สะดุ้งตื่น ข้าวเม็ดลืบกลายเป็นข้าวมีน้ำหนักรมมีจำนวนมาก ข้าวเป็นกากให้เป็นข้าวสาร พวกข้าทั้งหลายกิน ทาน ก็ให้มีอายุมันยืนอย่าชรา จนถึงเข้าสู่นิพพาน ก็ข้าเทอญ ขอชัยชนะมงคลจงมีแต่ท่าน</p>

38. คำสุ่ขวัญเล่า

จุมไบ เกตเกษตร. (2558, 27 เมษายน). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ศรี ศรี มือนี่แม่นมือนี่ วันเศรษฐือมุตตะโชค สิทธิโยคพร้อมลัคณา สัสสะ ผุงข้าว กล้าดำ เหล่านั้นแม่นข้าวจัน ฮวงซันนั้นแม่นข้าวหมาก กอก ดำขอกนั้นแม่นข้าวหมากเขือ เม็ดเจื่อนั้น แม่นข้าวป้องแ้วแขวงเม็ด เกล็ดปุนนั้นแม่น ข้าวปลาหลด เม็ดอาจันนั้นแม่นข้าว หมากโพ เม็ดโปนั้นแม่นข้าวชี้ข้าง ข้าวช่วงแลกาแสน เม็ดแงนนั้นแม่นข้าวเจ้า แก่ฟ้านั้นแม่น ข้าวหอมตอ สุกพอนั้นแม่นข้าวแม่ฮ้าง หอมอ้อย ห้อยนั้นแม่นข้าวจอมนาง ต่ากลางนั้นแม่นข้าวกำ เม็ดอ่าถ่านนั้นแม่นข้าวชี้กา พอนายังจ่มหาเอ็ดข้าว ปลุก แผ่พร้อมนั้นแม่นข้าวแกงลิ้ม ฝนตกฮิม ยิงปงแก่อแผ่พร้อมนั้นแม่นข้าวขาวหลวง เป็น พวงนั้นแม่นข้าวพั้ว ลำดวนนั้นแม่นข้าวกา</p> <p>เชิญให้เดินกันมาให้หมัดสู่ฟ่งปากกล้า ให้เดินหน้ากันมาให้หมัดให้ถ้วน ให้มาม้วนกัน อยู่ในนากลุ่มนากอง ให้ไหลนองกันมาเหมือนดั่ง ทรายไหลแล้งให้ไหลนองกันมาเหมือนดั่ง แก้ง เมืองหลวงก้าซ้ายให้ไหลมาป่านปลา ก้าขวาให้ ไหลมาป่านนี้ ถ้าหน้าก้าหลังก็ให้ไหลหลัง ทั้งกัน มา เหมือนดั่งน้ำคางคามหาสมุทร มาดว่าขวัญข้าว อยู่เมืองย้อแลเมืองญวน ก็ให้มามือนี่วันนี้ ขวัญ ข้าวอยู่เมืองพวนแลเมืองนาค ก็ให้มามือนี่วันนี้ ขวัญข้าวอยู่เมืองหงสาภูมิประเทศขงเขตเกตแก้ว ปาดงก็ให้มามือนี่วันนี้ ให้อันขึ้นมาคือดั่งขวยตุ่น จุ่นพ่นดั่งทรายมูลทรายทอง ให้ไหลนองลงมา อย่าได้ขาดเป็นดั่งน้ำฟาดฟ้าลงมาฮ้าแผ่นธรณี กินสิบปีขาวปืออย่าได้บัก จกสิบปีขาวปืออย่าได้ลง ข้าวสิบก็ให้เป็นข้าวมาก ข้าวากก็ให้เป็นข้าวสาร ข้าวตักมือแลงก็ให้ยังเต็มแล้ว ข้าวตักมือเข้าให้ยัง เต็มเยี่ย</p>	<p>วันนี้คือมือนี่ วันมหามงคลอันประเสริฐ วันแห่งโชคลาภ ฤกษ์อันดี พวกข้าว กล้าดำ เหล่านั้นคือข้าวจัน รวงซันนั้นคือข้าวหมากกอก ดำพอกนั้นคือข้าวหมากเขือ เม็ดเจื่อนั้นคือข้าว ป้องแ้วแขวงเม็ด เกล็ดปุนนั้นคือข้าวปลาหลด เม็ดอาจันนั้นแม่นข้าวหมากโพ เม็ดโตนั้น คือข้าว ชี้ข้างข้าวช่วงและกาแสน เม็ดองนั้นคือข้าวเจ้า ธิบแก่นั้นคือข้าวหอมตอ สุกพอนั้นคือข้าวแม่ฮ้าง หอมอ่อนนั้นคือข้าวจอมนาง ต่ากลางนั้นคือ ข้าวกำ เม็ดอ่าถ่านนั้นคือข้าวชี้กา พอนายังบ่นหา ทำข้าวปลุก แผ่ขยายพร้อมนั้นคือข้าวแกง ฝนไม่ ตกใส่ยังออกกอแผ่ขยายนั้นคือข้าวขาวหลวง เป็น พวงนั้นคือข้าวพั้ว ลำสันนั้นคือ ข้าวกา</p> <p>เชิญให้เดินกันมาให้หมัดทุกฟ่ง ให้เดินหน้า กันมาให้หมัดให้ถ้วน ให้มาม้วนกัน อยู่ในนากลุ่ม นากอง ให้ไหลนองกันมาเหมือนดั่งทรายไหลแล้ง ให้ไหลนองกันมาเหมือนดั่ง แก้งเมืองหลวง ด้านซ้ายให้หลังมาดั่งปลา ด้านขวาให้ไหลมา ดั่งน้ำ ข้างหน้าข้างหลังก็ให้ไหลหลัง พร้อมกันมา เหมือนดั่งน้ำคางคามหาสมุทร ดั่งว่าขวัญข้าวอยู่ เมืองย้อ และเมืองญวน ก็ให้มาวันนี้ ขวัญข้าวอยู่ เมืองพวนและเมืองนาค ก็ให้มาวันนี้ ขวัญข้าวอยู่ เมืองหงสาต่างประเทศ เขตน้ำโขง ป่าใหญ่ ก็ให้ วันนี้ ให้ล้นขึ้นมาคือดั่งขุมตุ่น มีมากดั่งทรายมูล ทรายทอง ให้ไหลนองลงมาอย่าได้ขาดเป็นดั่งน้ำ ฟากฟ้าลงมารดแผ่นธรณี กินสิบปียี่สิบปี อย่าได้ ลด ตักสิบปียี่สิบปีอย่าได้ลง ข้าวสิบก็ให้เป็นข้าว จำนวนมาก ข้าวากก็ให้เป็นข้าวสาร ข้าวตักมือ เย็นให้เหลืออยู่เต็มแล้ว ข้าวตักมือเข้าให้ยังเต็ม เยี่ย</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>เขาตักไปตำก็อย่าให้หัก เขาสักกะสันอย่าได้ฟัง เขาลืมใส่ดั่งอย่าได้ยาก เขาต่อยสากแลตีมอง อย่านได้สะท้านย่านใจกลัว ให้เจ้ามากลัวกันอยู่ เหมือนนางแก้วกล้า ให้เจ้ามาเกี่ยวกันอยู่เหมือน ดั่งเกล้าสาวหอม ให้เจ้ามาตอมกันอยู่ เหมือนดั่ง ตอมเงินล้าน มาคว่าบุคคลผู้ใดได้กินข้าวเล้านี้ ขอให้อายุยืนฮ้อยเอ็ดพันวัสสา ขอให้มียญา ปัญญาเหมือนดั่งเจ้ามโหสถ ขอให้มึใจอดใจเพียร เหมือนดั่งพระเตมีย์ กัตตามาลี อะหังปี ตัง นะ ชานามิ</p>	<p>เขาตักไปตำก็อย่าให้หัก เขาสากตำอย่าได้ กระเด็น เขาทิ้งใส่กระดั่งอย่าได้ยาก เขาเอาสากตี และมองดู อย่านได้สะท้านใจกลัว ให้เจ้ามารวม กันอยู่ เหมือนนางแก้วกล้าผมม้วนกันอยู่ เหมือนดั่งสาวเกล้าผมมีกลิ่นหอม ให้เจ้ามา รวมกันอยู่ เหมือนดั่งรวมเงินล้าน หากว่าบุคคล ผู้ใดได้กินข้าวเล้านี้ ขอให้อายุยืนร้อยหนึ่งปี ขอให้มึสติปัญญาเหมือนดั่งเจ้ามโหสถ ขอให้มึใจอดใจเพียรเหมือนดั่งพระเตมีย์ กัตตามาลี อะหังปี ตัง นะ ชานามิ</p>

คำสุขวิญญูอาวฐ

39. คำสุขวิญญูปีน

สุวรรณ กศวันตี. (2558, 29 ธันวาคม). เป็นการถ่ายทอดเสียง.

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>ปู่สะบาย่าเศร้า ปู่เตา ย่าตี หมอเต่าบัณฑิต หมอดิตหมอต้อ หมอหล่อหมอกุม หมอไซตา พญาเป็นเค้า ศูนย์หน้าศูนย์หลัง วันระฆังแนบ น้อย กงได้ท่าโถม ขอให้แฮกระแวง กระแสง กระชู่ ขอให้เป็นหลุบสู่ กระชู่สองนอ ขอให้ได้ หมูขนบาง ขอให้ได้กวางขนหม่นไปหยัก ๆ ให้พ้อ ไปย่อ ๆ ให้เห็น หูให้มันลับผาดตาให้มันลับไม้ อย่าให้มันสืบเอาลม อย่าให้มันชมเอากลิ่น ตกสูงให้อ้ำ ตกตาให้ย่อ ให้มันถูกแมนบ่อนท่า ให้มันผ่าหมากหัวใจ ให้มันถูกทุกบาด ใจขาด พร้อมเสียง เอออีหล้าอีนางเอย ให้ป้อมมาหา ให้พามาใส่บ่อนเนื้อใหญ่บ่อนมันชุ่ม ๆ เจ้าได้ให้ เจ้าได้หลาย ๆ อย่าได้ขาดให้ได้กินลาบทุกวัน ได้กินลาบเมื่อเช้าเพิ่นกะสีย่อง ได้กินลาบมือแลง เพิ่นกะสีย่อง บักเข่าซ่องง่าม กวางซีก็ให้ เจ้ามาโฮม โตมันพี ก็แมนแฮด ก็ให้เจ้ามาโฮมโต มันโพนอีแม่ขางใหญ่ กะให้เจ้ามาโฮม เดินไปทาง นั้นกะหมูหมู่ กะให้เจ้ามาโฮมและแคมไอนั้นแมน พานตอง กะให้เจ้ามาโฮม จักชะโยงนั้นแม่พาน ไซตกะให้เจ้ามาโฮม หัวขาวโจกโพกนั้นแมนเมย กะให้เจ้ามาโฮม ฮอยเป็นแพแมนฝูงเม่น กะให้ เจ้ามาโฮม เดินเป็นคูนั้นแมนหมูชุ่ม กะให้เจ้ามา โฮมแล่นตื้นตึงตึงนั้นแมนจัวป่า กะให้เจ้ามาโฮม อ้าปีกละกะแมนนกขัวปัง กะให้เจ้ามาโฮม บินเสียดังนั้นแมนไก่เถื่อนกะให้เจ้ามาโฮม เลื่อน ๆ เจ้าฝูงหมู่ หมากปี โตตีกระฮอกต่าง กะให้เจ้ามาโฮม เลาะแคมฝั่งนั้นแมนเห็นแพง กะให้เจ้ามาโฮมหอมกลิ่นแสงนั้นแมนเห็นอ้ม กะให้เจ้ามาโฮม ย่างหลังโคงนั้นแมนนกยุงทอง กะให้เจ้ามาโฮม บินเสียงหงอนนั้นแมนนกกกวาง</p>	<p>ปู่สบาย่าเศร้า ปู่เตา ย่าตี หมอชราบัณฑิต หมอดิต หมอต้อ หมอหล่อ หมอหนุ่ม หมอไซตา พญาเป็นเรื่อง ศูนย์หน้าศูนย์หลัง วันละครั้งแนบ น้อยตรงท่าจับ ขอให้แรงระแวง กระแสงกระชู่ ขอให้เป็นหลุบสู่ กระชู่สองนอ ขอให้ได้หมูขนบาง ขอให้ได้กวางขนหม่น ไปหยัก ๆ ให้เจอ ไปย่อ ๆ ให้เห็น หูให้มันลับผาดตาให้มันลับไม้ อย่าให้มันสืบ เอาลม อย่าให้มันชมเอากลิ่น ตกสูงให้อ้ำ ตกต่ำ ให้ยก ให้มันถูกให้แมนตัวให้มันผ่าหมากหัวใจ ให้มันถูกทุกครั้ง ใจขาดพร้อมเสียงนะนางเอย ให้ ล้อมมาหาให้พามาใส่ที่เนื้อใหญ่ที่มันชุ่ม ๆ เจ้าได้ ให้เจ้าได้มาก ๆ อย่าได้ขาดให้ได้กินลาบทุกวัน ได้กินลาบเมื่อเวลาเช้าเขาจะเดินมา ได้กินลาบ มือเย็น</p> <p>เขาก็ชมเจ้า กวางตัวเขางาม ๆ ก็ให้มารวม ตัวอ้วนและแข็งแรง ก็ให้เจ้ามารวมตัวมันสูงตัว แม่ใหญ่ก็ให้เจ้ามารวม เดินไปทางนั้นก็ง่าย ๆ ก็ ให้เจ้ามารวม และริมไร่นั้นคือป่าตอง ก็ให้เจ้ามา รวม ยกโขยงนั้นแม่พานก็ให้เจ้ามารวม หัวขาว โพนนั้นคือเม่นก็ให้เจ้ามารวม รอยเป็นคือฝูงเม่น ก็ให้เจ้ามารวม เดินเป็นคูนั้นคือหมูจำนวนมาก ก็ให้เจ้ามารวมวิ่งเล่นไปมานั้นคือวัวป่าก็ให้เจ้ามา รวม กางปีกคือนกขัวปัง ก็ให้เจ้ามารวม บินเสียด ดังนั้นคือไก่ป่าก็ให้เจ้ามารวมเรื่อย ๆ เจ้าฝูง หัวหน้าตัวตีกระรอกต่าง ก็ให้เจ้ามารวม เลาะริม ฝั่งนั้นคือเล้งได้แมน ก็ให้เจ้ามารวมหอมกลิ่นแรง นั้นคือชะอม ก็ให้เจ้ามารวม เดินหลังโคงนั้นคือ นกยุงทองก็ให้เจ้ามารวม บินเสียงหงอนนั้นคือนก กกวาง</p>

ภาษาถิ่น	ภาษาไทยมาตรฐาน
<p>กะให้เจ้ามาโฮมฮ้องก๊าบ ๆ นั้นเป็นแคบแค กะให้เจ้ามาโฮม เอ็ดเช่นเล่นนั้นแมนเมนโทน กะให้เจ้ามาโฮม ให้เจ้ามาชมแต่ของแซบซ้อย ของถ่อยฮ้าย ให้เจ้ากลายหนี ของบตีเจ้าอย่าได้มาใกล้ให้เจ้าได้แต่ขึ้นไค้น สรรพสิ่งมั่งสิ่ง ให้ลูกเมียเจ้าเล่นตั้งตงมาอับหาบขึ้น ให้ผิวเมียได้ยิ้มใส่กัน ให้เสียงปิ่นเจ้า ดั่งปานเสียงน้ำหมอกให้เจ้าได้ไปฮอดมาตี ให้เจ้าได้เป็นเศรษฐีชายขึ้น ให้ข้างหิ้งโก่งเป็นหนอนให้สะออน ๆ กันมากินเหล่า</p> <p>ฝูงเต่าแก่และลุงตาทั้งอาวอา และพี่น้องทุกสำพร้อมฝูงหมูนางาม ให้มารุมปูพรานย่าพรานให้นั่งหัวยุ้มๆ ลูกหลานหุ้มท่าคอยกิน เจ้าอย่าปิดถวิลมักเคียด ลูกหลานจิกสีเสียดหมู่ พลุพันกอกยาย่าพริ้วพร้อม เตรียมไว้อถวยเตี้ยวนี่ เจ้าซ้อยตางจึงได้มาสู่ เจ้าซ้อยบูจึงได้เอ็นเอาขวัญ เอ็นเอาขวัญปิ่นมาโฮมตามประเภท ให้เจ้าได้ วิเศษกว่าหมู่ทั้งหลายเตี้ยวนี่</p> <p>ฝูงตายายและลูกเต้า ได้มาเอ็นเจ้าฝูงหมู่เมียแพง ให้เจ้าได้แข็งแรงอย่าได้ขาด ขวัญเจ้านั้นมีมากหมู่ เลางามให้ตามกันมาตอมลูก ยิ่งให้ลูกตามตัว ยิ่งให้ลูกแต่หัวตายมอด ขวัญได้กอดกำกังสับให้ลงดั่งพร้อม ขวัญได้พร้อมให้เล่ามาโฮม ให้มาชมแต่ของแซบซ้อย ดอกไม้ห้อยมาสู่ขวัญพราน ไปทางใดให้หมานสิทธิโชค ให้ได้บริโภคแต่อาหาร ให้ได้เป็นพรานเที่ยวเซ็ดเนื้อ ทุกสำเชื้ออยู่ยั้งยืน ปิ่นตำตัวตายมุดมอดให้ไปฮอดมาตี</p>	<p>ก็ให้เจ้ามารวมฮ้องก๊าบ ๆ นั้นเป็นตุ๊กแก ก็ให้เจ้ามารวม อยู่นิ่ง ๆ นั้นคือเมนโทน ก็ให้เจ้ามารวม ให้เจ้ามาชมแต่ของอ่อย ของไม่ดีให้เจ้าหนีไปของบไม่ดีเจ้าอย่าได้มาใกล้ให้เจ้าได้แต่เนื้อพร้อมสิ่งมั่งสิ่ง ให้ลูกเมียเจ้าวิ่งมารับ มาหาบเนื้อ ให้สามภรรยาได้ยิ้มให้กัน ให้เสียงปิ่นเจ้าดังเช่นเสียงน้ำหมอก ให้เจ้าได้ไปมาถึงปลอดภัยดี ให้เจ้าได้เป็นเศรษฐีชายเนื้อ ให้ชวนเต็มราวจนเป็นหนอน ให้มาชื่นชมกันมากินเหล่า</p> <p>พวกผู้เต่าและลุง ตา ทั้งอาวอา และพี่น้องพร้อมเพรียง พวกสาวงาม ให้มารุมปูพรานย่าพรานให้นั่งหัวเราะ ลูกหลานรวมรอคอยกิน เจ้าอย่าได้โกรธ ลูกหลานจิกสีเสียด พวกพลูพันมวนยาเส้น พริ้วพร้อมเตรียมไว้อกให้ เตี้ยวนี่ เจ้าห่างตางจึงได้มาสู่เจ้าปู่ เรียกเอาขวัญปิ่นมารวมตามประเภทให้เจ้าได้วิเศษกว่าพวกทั้งหลายเวลานี้</p> <p>พวกตายายและลูก ๆ ได้มาเรียกเจ้าพวกเมียรัก ให้เจ้าได้แข็งแรงอย่าได้ขาด ขวัญเจ้านั้นมีมากหมู่ เลางามให้ตามกันมาตอมลูก ยิ่งให้ลูกตามตัว ยิ่งให้ลูกแต่หัวตายหมด ขวัญได้กอดกำกังสับให้ลงดั่งพร้อม ขวัญได้พร้อมให้เล่ามารวม ให้มาชมแต่ของอ่อย ดอกไม้ร้อยมาสู่ขวัญพราน ไปทางใดให้มีแต่ได้มีโชค ให้ได้บริโภคแต่อาหาร ให้ได้เป็นพรานเที่ยวเซ็ดเนื้อ ตลอดจนวงศ์ตระกูลอยู่ยั้งยืน ปิ่นยังตัวตายให้หมดสิ้นให้ไปถึงและมาตี</p>

คำศัพท์

ก้ำ	หมายถึง ช้าง
กลางเว็น	หมายถึง กลางวัน
ซี้ย่าน	หมายถึง น้ากลัว
แซ้ว	หมายถึง ฟัน
คืด	หมายถึง คิด
จ้งไฮ	หมายถึง สิ่งไม่ดี
ช่วยล้วย	หมายถึง เรียงสวย
ซึ้น	หมายถึง เนื้อ
ซ่ายล้าย	หมายถึง เรียงราย
เซาเฮง	หมายถึง พักเอาแรง
ดอม	หมายถึง พร้อม
เด็ก	หมายถึง เวลาากลางดึก
ต้างแก้ว	หมายถึง ต่างหู
ตัวว	หมายถึง รีบ
ตัวะ	หมายถึง โทก
ถึก	หมายถึง ถู
ถาก	หมายถึง การใช้มีดสับออก
ท่ง	หมายถึง ทุง
เทิง	หมายถึง ช้างบน
นางนันทา	หมายถึง มเหสีสี่นางของพระอินทร์ คือ สุชาดา สุธรรมา สุจิตรา และสุนันทา
นางไอ่	หมายถึง นางไอ่ในวรรณพื้นบ้านเรื่องท้าวผาแดงนางไอ่
บ่าง	หมายถึง บ่าง หรือ พุงจง
โบราณ	หมายถึง โบราณ
ปูนแปลง	หมายถึง ตกแต่ง
ฝนฮวยฮ่า	หมายถึง ฝนตกปรอย
ฟ้าว	หมายถึง รีบ
เพิ่น	หมายถึง ท่าน เขา
ย่าง	หมายถึง เดิน
เมืองแมน	หมายถึง เมืองเวทดา
เมืองฮ่อ	หมายถึง ประเทศจีนในสมัยก่อน
ลักกัก	หมายถึง แยก
สอนลอน	หมายถึง เรียงราย
สาบ	หมายถึง ช้าง
หลูด	หมายถึง ชาด

โอม	หมายถึง คำกล่าวถึง พระศิวะ พระอิศวร และพระนารายณ์ อันเป็นเทพเจ้าทั้งสามของพราหมณ์
อ้อยห้อย	หมายถึง เกลี้ยงเกลา, งดงาม
อัक्षा	หมายถึง รักษา
อัक्षใหญ่	หมายถึง ยักษ์ใหญ่
อัษ	หมายถึง รับ
ฮาก	หมายถึง ราก
ฮาง	หมายถึง ร้าง
ฮ้าย	หมายถึง ร้าย
ฮีบ	หมายถึง รีบ
ฮุ่งเฮือง	หมายถึง รุ่งเรือง
ฮุ้ง	หมายถึง สว่าง
ฮูป	หมายถึง รูป
ฮ้วงเฮ้า	หมายถึง กลิ่นหอมอ่อน
ไฮ่	หมายถึง ไร่
เฮ็ด	หมายถึง ทำ
เฮียน	หมายถึง เรียน

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง
เพื่อการศึกษา เรื่อง โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคำสุ่วัญของชาวไทยเลย
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

- ชื่อ..... สกกุล.....
1. ที่อยู่ บ้านเลขที่ หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 2. เพศ () ชาย () หญิง อายุปี
 3. ระดับการศึกษา
 4. อาชีพ
 5. สถานภาพการสมรส () โสด () แต่งงาน () หย่า () ม่าย
 6. จำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด คน
 7. ท่านเคยบวชเป็นพระ เคย () ไม่เคย () ระยะเวลาในการบวช
 8. ท่านเรียนพิธีกรรมสุ่วัญมาจากใคร
 9. ตำแหน่งปัจจุบันของท่าน.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคำสุ่วัญ และปัจจัยการดำรงอยู่ของพิธีกรรมสุ่วัญ

1. ท่านเคยทำพิธีกรรมสุ่วัญประเภทใดบ้าง เช่น สุ่วัญแต่งงาน สุ่วัญขึ้นบ้านใหม่ อื่น ๆ
.....
.....
.....
 2. ในรอบปีนี้ได้ถูกเชิญไปเป็นหมอสุ่วัญประมาณ ครั้ง ในจำนวนนี้เป็นกรสุ่วัญ
ประเภทใดมากที่สุด
เพราะเหตุใด
 3. ท่านมีข้อห้ามข้อคะลำในการเป็นหมอสุ่วัญอะไร และเหตุผลในข้อห้ามหรือข้อคะลำนั้นอย่างไร
.....
.....
 4. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดคนในสังคมของท่านยังคงยึดมั่นในพิธีกรรมสุ่วัญ
.....
.....
.....
- วันที่..... เดือน พ.ศ.
ลงชื่อ..... ผู้สัมภาษณ์